

I. E. T O R O U Ţ I U
STUDII ŞI DOCUMENTE LITERARE

VOL. V

I. E. TOROUȚIU

STUDII ȘI DOCUMENTE LITERARE

COLECȚIE DE:

CORRESPONDENȚĂ — LITERATURĂ CULTĂ ȘI POPULARĂ
TRADUCERI — CONTRIBUȚII ȘI MONOGRAFII BIBLIOGRA-
FICE — CERCETĂRI LITERARE — STUDII DE LITERATURĂ
COMPARATĂ

TESTIS TEMPORUM

LUX VERITATIS

MAGISTRA VITAE

CICERO

PRIMELE 6 VOLUME CUPRIND PERIOADA JUNIMII. ÎN VOLUMELE I, II ȘI O PARTE DIN III SE GĂSESC SCRISORILE ADRESATE LUI IACOB C. NEGRUZZI, ÎN CEALALTĂ PARTE DIN III ȘI ÎN IV, V, VI, IX, XI SE REPRODUC SCRISORILE JUNIMIȘTILOR SCHIMBATE ÎNTRE EI. VOLUMELE VII, VIII, X, XII ADUC O PARTE DIN PERIOADA SĂMĂNĂTORULUI. VOLUMUL XIII PREZINTĂ TABLOUL SINOPTIC, ALFABETIC ȘI CRONOLOGIC, AL AUTORILOR DE SCRISORI, ȘI INDICELE GENERAL, DE NUME ȘI MOTIVE, PENTRU VOLUMELE I—XII. DELA VOLUMUL II PÂNĂ LA XII INCLUSIV TEXTELE FRANCEZE, CÂND NU SE ARATĂ ALTFEL, AU FOST TRADUSE DE DOAMNA ELVIRA TOROUȚIU. VOLUMELE XIV—XXV VOR CONTINUA TIPĂRIREA PERIOADELOR JUNIMII ȘI SĂMĂNĂTORULUI, IAR VOL. XXVI VA REZERVA PENTRU ÎNTREAGA COLECȚIE UN TABLOU SINOPTIC AL DOCUMENTELOR, UN INDIC GENERAL ȘI UN CAPITOL SPECIAL DE ADDENDA ET CORRIGENDA.

I. E. TOROȚIU

STUDII ȘI DOCUMENTE LITERARE

VOL. V

«J U N I M E A»

TITU MAIORESCU — ION CREANGĂ — ALEX. ODOBESCU
IOAN POPOVICI — NICOLAE NICOLEANU — ALEX. LAMBRIOR
MIRON POMPILIU — PETRE P. CARP — LASCĂR CATARGI
P. MAVROGHENI — IOAN SLAVICI — GEORGE COȘBUC
M. EMINESCU — I. A. CANTACUZINO — A. DROGLI — EDUARD
GRUBER — IACOB C. NEGRUZZI — ALEX. D. XENOPOL
DIMITRIE XENOPOL — THEODOR ȘERBĂNESCU — I. A.
BRĂTESCU-VOINEȘTI — ION PETROVICI — BARBU DELAVRANCEA

* *
*
* *

BUCUREȘTI 1934

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE «BUCOVINA»

C153314

MEMORIEI LUI CREANGĂ,
SIMBOLUL GENIULUI
POPULAR ROMÂNESC

I. E. T.

LA MIJLOC DE DRUM...

Și iată-ne, după trecerea a patru ani de muncă — și din viață, ajunși la mijloc de drum...

Cu acest al V-lea volum — penultimul din „Junimea” — și cu al VII-lea, cel dintâiu care se înfățișează în numele „Sămănătorismului”, ca să se lege de perioada învecinată, pe masa cercetătorului răbduriu s’au așezat șase volume.

Dacă ne va fi îngăduit, cu toată asprimea vremurilor, avântul nostru va crește pe măsură ce urcușul va deveni mai anevoe, și după alți patru ani, cine iscălește rândurile de față, la al XII-lea volum, va putea să exclame ca dreptul și temătorul de Dumnezeu Simeon: „Acum slobozește, Stăpâne, robul tău”..., și va privi, totdeodată, cu oarecare melancolie în urma celor opt ani măcinați, clipă de clipă, luni și luni, și de vară, și de iarnă, și mai ales de atâtea primăveri risipite deasupra hrisoavelor sfinte, cari altădată au fost și ele viață, cu bucurie și întristare, cu nădejdi și amărăciuni, cu scânteri și întunecare, și atunci acelaș adunător de comori va spune, poate, în felul lui Karl Schönherr: „Când am început aceste pagini, eram încă tânăr... Ce n’ăș da să le pot începe acum încă odată”...¹

¹ Tiroler Bauernschwänke erzählt von Karl Schönherr, Ullstein, Berlin, pg. 9.

Și încă odată și ori de câte ori mi-aș trăi viața, tot de atâtea ori aș prinde firul dela capăt și l-aș duce până la celălalt, în acelaș fel, cum s'a arătat prin cele patru volume apărute și cum vin cele două volume de astăzi ca să dovedească o conștiință și o linie de conduită, în cadrul unor principii bine studiate și adoptate, fără șovăire, pentru colecția întreagă de 12 volume.

Credeam că, întru cât privește selecția materialului, inadmisibilitatea amputării documentelor, redarea textelor străine și în limba românească, au fost puncte de vedere, dacă nu câștigate, cel puțin destul de lămurite, în volumele precedente. Declarasem net și clar pentru oricine și-ar fi trecut privirea peste slovele cuvintelor că orice insistență în alt sens decât cel care se desprinde din modul documentelor prezintate și al adnotărilor lor, va fi inutilă, deoarece călătorul este hotărît să meargă înainte, după planul său propriu, — care nici măcar potrivit învățăturilor științei și exigențelor sale nu este, — și că tentații lăaturalnice nu-l pot abate din calea sa lungă de aproape un deceniu. Ce-ar ajunge, la sfârșit, această adunare de documente, dacă în timpul lucrului, influențe din afară ar determina continue modificări și deplasări? Intreaga lucrare ar deveni haotică, iar cel care ar alcătui-o, supunându-se tuturor injoncțiunilor, s'ar dovedi un muncitor lipsit de vertebra oricărei concepții.

„Nu aprobăm” — declară d-l Ion Breazu² — „un istoricism literar împins până la darea la iveală a celor mai neînsemnate fleacuri din viața unui scriitor, sau a unei epoci. Ce impor-

² In Dacoromania, 1931/3 — VII — 382 — 3.

tanță poate avea, pentru istoria literaturii, faptul că I. A. Cantacuzin a împrumutat lui Iacob C. Negruzzi o oală cu brânză ? (Vezi vol. III, pg. 31). De asemenea nu era nevoie să se dea traducerea în românește, cel puțin a scrisorilor franceze și germane. Oricât de larg ar fi cercul, în care ar pătrunde aceste volume, cred că cei ce vor să scoată din ele materialul pentru cercetări științifice cunosc aceste limbi... (Dealtfel unele traduceri sunt și greșite, cum au arătat unii recenzenți. Menționăm și noi după erori...). Recunoaștem că Torouțiu a pus o muncă imensă în comentariile d-sale, a mers însă de multe ori prea departe cu ele, sau n'a dat note tocmai acolo unde era nevoie. De pildă, în loc să dea uneori întreaga bibliografie a unor autori minuscule, amintiți în textul scrisorilor, sau a unor autori străini de importanță secundară, mai util era dacă dădea informații bio-bibliografice privitoare la unii din autorii mai puțin cunoscuți ai scrisorilor. Nu ne împăcăm apoi cu unii termeni întrebuițați de autor în Introducerile sale. De ex.: „emanație scriitoricească” (I, p. XII), „ideologist” (I, p. XIII), „abstractism” (I, p. XVIII)”).

S'a reprodus aci numai pasagiul care cuprinde obiecțiunile d-lui Ion Breazu. Ar fi însă nedrept și tendențios, dacă am lăsa să se înțeleagă prin aceasta că autorul dării de seamă din *D a c o r o m a n i a* n'ar avea și cuvinte de apreciere. Dimpotrivă, rândurile de mai sus sunt încadrate într'altele, pline de elogii, calde, sincere și cu oarecare sens pentru valoarea lucrării și importanța unor documente, ca și a notelor însoțitoare.

Dar: acest fapt nu ne împiedică să trecem la analiza fiecărei obiecțiuni în parte și să răspundem, așa cum reclamă adevărul și punctul nostru de vedere.

Intâiu recunoaștem, fără nici o rezervă, dreptatea erorilor semnalate la unele traduceri. Vom ține socoteală de arătarea lor, și de recunoștința noastră ca și de a celorla, cari vor utiliza *Studiile și Documen-*

tele Literare, d-l Ion Breazu nu poate fi lipsit. Cu singura excepție, aceea a târirii erorilor de tipar în categoria celor de interpetare, cu intenția vădită de a îngroșa rândul rectificărilor. A epuiza pe deoparte atributele laudative pentru înalta valoare a publicației și a presupune pe de altă parte că autorul nu și-ar fi dat seama că e vorba de alexandrin, nu de poetul Vasile Alecsandri, răstălmăcind eroarea de tipar alexandriu (în loc de alexandrin), este un echivoc, unde maliția înăbușe voința recunoașterii.

Mai departe : când recenzentul mărturisește că nu se împacă numai „cu unii termeni întrebuințați de autor în Introducerile sale”, trebuie să i se atragă atențiunea asupra propriului lexic și limbaj puțin folosit de știință : „Nu aprobăm un historicism literar împins până la darea la iveală a celor mai neînsemnate fleacuri”... Domnul Ion Breazu va admite, desigur, că ținuta într'o eleganță de minor gust, în acelaș timp atât de categorică, și cu gradarea până la superlativ a „fleacurilor”, este mai jignitoare decum sunt „unii termeni ai autorului în Introducerile sale”, ca „abstractism” etc. Apoi s'ar mai putea întreba câte-un cetitor : în numele cui d-l Ion Breazu declară ritos : „nu admitem”, și cine i-a cerut autorizație să admită sau ba și pe ce-și bizue autoritarul : „nu admitem” ? Ca și când, cine-și cunoaște îndatoririle în cadrul unui program precis, ar trebui să se alarmeze de ceea ce admite sau nu admite — domnul Ion Breazu, mai ales când frumusețea criticii se prezintă cu flori de stil coborâte „până la darea la iveală a celor mai neînsemnate fleacuri”. Intr'o scrisoare din volumul al III-lea, este

vorba de-o oală cu brânză. Adică în scrisoarea aceea se mai vorbește și de alte lucruri, foarte interesante din punct de vedere literar. Dovadă că însuși criticul nostru insistă într'o notă în subsol mai mare decât însuși textul scrisorii. Dar d-l Ion Breazu scoate din oala cu brânză teoria inadmisibilității istoricismului exagerat. După principiile preopinentului nostru, trebuia să redactăm documentele cu foarfeca: jumătate din scrisoare s'o aruncăm la coș, iar cealaltă jumătate s'o dăm la lumină.

Dacă după categoricul „nu aprobăm” și gradarea până la superlativ „a fleacurilor” și încă „a celor mai neînsemnate” ar fi urmat și o sdравănă înjurătură, atunci decorul exterior s'ar fi desăvârșit perfect și corolarul exclamației ar fi avut darul să producă lăuntrica relaxare. Deși nimeni nu este vinovat că d-l Ion Breazu numai răsfoind cele 504 pagini ale vol. III, a avut norocul să nimerească tocmai în oala cu brânză. Întâmplător însă volumul al III-lea cuprinde informații literare și istorice atât de bogate și necunoscute cum, ni se pare, nu se găsesc în celelalte volume.

În ceea ce privește modul de adnotare și hotărîrea de a da documentele străine și în traducerea românească, s'a mai răspuns odată, în celelalte volume, și n'am putea reveni decât invitând pe d-l Ion Breazu să cetească și prefețele celorlalte volume și să se convingă astfel de zădărnicia pledoariei. Faptul că stăruie asupra unor chestiuni de mult lichidate, este proba cea mai evidentă a ochirii rezezi prin cele trei volume. Dorința recenzentului ca în viitor să ne ocupăm mai puțin de autori minuscuți și mai mult de cei mai puțin cunoscuți, — nu va fi îndeplinită,

pentru simplul motiv că după logica lucrurilor un autor mai puțin cunoscut — chiar în cazul când acela ar diferi de minusculi — trebuie să fie studiat la D a c o r o - m a n i a. Scăderea noastră este că redăm toate textele străine și în limba română, iar superioritatea concepției recenzentului nostru stă în facerea unor concesii: „cel puțin scrisorile germane și franceze să nu mai fie traduse”, fiindcă probabil d-sa cunoaște aceste limbi; când însă cetitorul s'ar întâmpla să fie un slavist, ar spune: „cel puțin cele rusești, sârbești, polone” ș. a. m. d. Din moment însă ce-ai ajuns pe panta concesionilor, orice punct își găsește argumentul temeinic. Dar, noi n'avem orice punct de vedere, c i u n p u n c t d e v e d e r e. Știm destul de bine câtă limbă germană sau franceză se știe și de aceea prinde mai bine modestia recunoașterii decât emfaza snobismului.

Pentru susținerea „istoricismului împins până la fleacuri” vom cita câteva cuvinte ale lui G. Bogdan-Duică³. Intr'un post-script bibliografic la Grigore Alexandrescu se spune: „Unele indicațiuni cuprind n i m i c u r i, cari însă pot fi importante, uneori în combinație cu știri importante”, iar la pagina 248: „Cui i s'ar părea că proporțiile mici ale scriitorului Făca nu justifică o lecție atât de amănunțită, îi spun că orice epocă literară se poate judeca cu atât mai bine cu cât mai amănunțite sânt cunoștințele despre toți scriitorii epocii”.

Imediat după moartea lui Bogdan-Duică revista

³ G. Bogdan-Duică, Istoria Literaturii Române Moderne, Cluj, 1923.

„Societatea de Mâine” și de prieteșug avea pretenția să fi cunoscut testamentul migălosului istoric literar, în sensul că acesta l-ar fi dorit ca urmaș la catedră pe d-l Ion Breazu. Punem la îndoială autenticitatea testamentului, pentru că un om care toată viața lui s'a chinuit ca din „nimicuri” și „fleacuri” să alcătuiască o operă de temei și absolută siguranță, n'ar fi îngăduit ucenici în jurul său, necum succesori, pe cine avea să-i nesocotească munca și anatemizeze principiile.

Concomitent cu opiniile d-lui Ion Breazu din *Dacomania* ne vin în revista *Pagini Literare*⁴ ideile d-lui *Romulus Demetrescu*, cari sunt parcă anume lansate ca să sprijine punctul nostru de vedere și să arăte că nu trăim și activăm în splendidă izolare. Le vom reproduce și pentru frumusețea lor și pentru a pune odată capăt unor inutile dădăciri: „Nu e locul să discutăm aici oportunitatea publicării unor scrisori și documente care par, izolate, fără importanță vădită. A face o astfel de imputare istoriografului ar însemna să nu-ți dai seama de opera selectivă și de raportare pe care istoricul trebuie s'o întreprindă mai târziu. Filosoful german și istoric al filosofiei *Wilhelm Windelband* spune undeva, vorbind despre alegerea faptelor istorice... Există (în afară de deosibirile practice) deosebiri obiective pur teoretice în valorificarea cunoașterii faptelor: dar măsura lor nu-i decât gradul în care ele contribuiesc la cunoașterea integrală. Singularul rămâne un obiect de zădarnică curiositate, dacă nu poate fi piatră de

⁴ Turda, *Anul I*, nr. 5 din 15 Sept. 1934: „Reflecții despre Istoria Literară. — Cu prilejul colecției de *Studii Literare* a d-lui Torouțiu”, pg. 268—270.

construcție într'o alcătuire generală. În înțeles științific un „fapt” este o idee finală. Nu orice realitate e un fapt pentru știință, ci numai aceea din care putem învăța ceva. Această constatare privește în primul loc istoria. Se întâmplă destul de multe lucruri care nu-s fapte istorice. Că Goethe în anul 1780 a dat să i se facă un clopoțel la poartă și o chee la cameră, ori că în 22 Februarie și-a comandat o cutiță de bilete, — se știe din păstrarea socoltelilor unui lăcătuș : „e un lucru enorm de adevărat și el s'a întâmplat desigur așa”. Totuși acestea nu-s fapte istorice, nici fapte istoric-literare, nici biografice. Cu toate acestea trebuie să spunem că-i cu neputință într'o anumită măsură să decidem mai înainte dacă faptului singular i se potrivește, deși a fost observat sau transmis documentar, valoarea de „fapt” istoric sau nu ! De aceea, știința trebuie să facă ceea ce Goethe făcea însuși la o vârstă mai înaintată : să adune, să înmagazineze, să nu risipească nimic din ceea ce ar putea fi de folos generațiilor viitoare (Präludien II, ed. 1911, pg. 153—154)''.

Deci aminte să fie tuturor și mai ales vorbăreților, să nu-și închipue că ceea ce s'a făcut prin alcătuirea acestor cărți s'ar crede să fie altceva decât ceea ce este: Din adâncurile nopții valuri de furtună au aruncat pe țărături și prin colțuri tănuite tot felul de lucruri, mărgăritare adevărate unele, pietricele sclipitoare altele, nisip sau și numai simple materii, se pare, azi fără de preț. Pe acolo a trecut din întâmplare un om oarecare și le-a văzut și a crezut că toate acestea pot avea cândva mare căutare.

Așa dar, adunându-le cu osârdie și dragoste, departe de dânsul gândul plin de trufie, că iată a și clădit, din acestea felurite după chip, preț și asemănare materiale, lăcașul gândirilor și simțirilor românești, așa cum s'au dovedit a fi în cursul anilor trecuți, ci din lucrurile strânse de el și așezate cu rânduială, spre fereală de ploi, foc și putreziciune, va veni cândva marele meșter, cu plan potrivit împrejurărilor și oamenilor cari s'au stins luminând și, din munca lor păstrată aici și aiurea, cu priceperea sa va dura altarul sfânt pentru închinarea noastră și a celor ce vor urma după noi...

I. E. TOROUȚIU

București
In ziua Nașterii Domnului
1934

INTRODUCERE

Houston Stewart Chamberlain afirmă, în monografia sa *Goethe*¹, că oricărei metode științifice trebuie să i se pretindă mai întâiu de toate acea claritate, care dela prima cercetare să ofere cetitorului tabloul sinoptic în planul de sistematizare al întregii lucrări. Este ca și când ai urca un vârf de munte și ai cuprinde concentrat în raza ochiului distanțe, pe care, din vale, nici nu le-ai fi bănuțit. Privești și perspective și orizont, toate se deschid numai dela înălțimi.

Dacă aceste adevăruri sunt valabile pentru învățarea în spațiu și timp a unei singure lumi, pluritatea caracterelor și problemelor impune cu atât mai mare altitudine, mai profundă seninătate, mai adâncă viziune în tot materialul brut, pentru ca din mozaicul policrom să poți alcătui grupări omogene și să îndepărtezi pe cercetător de groaza haosului.

Este ceea ce ne-am străduțit să dobândim la prezintarea fiecărui volum din această colecție, prin modul de clasare a materialului, adnotare și mai de ales prin firul ariadnian al introducerii cetitorului în labirintul documentelor și, în fine, prin atât de utilul, pentru oricine, indice de nume și motive.

Aparența unei varietăți de texte, lipsite de legă-

¹ Ediția II-a, München 1911, partea I-a, pg. 2/3.

tură între ele și poate și de interes, ar avea-o și acest volum. Totuși, cine-și va da silința și mai cu seamă va simți nevoea să se înalțe în adâncimea lor, va găsi pretutindeni poteca naturală, care-l va conduce, fără prea mari eforturi, la acel pisc, de unde va stăpâni întreaga panoramă și va distinge ușor vârfurile de biserici de obișnuitele case, cari deși n'au fost slujite de preoți, au avut cel puțin rolul cucernicilor ascultători. Pentru că în pustie nu se proiectează turnuri pe albastrul cerului...

În ansamblul ei, materia prezentată aci se leagă printr'o interioară armonie și continuă interdependență a ideilor și sentimentelor, cari caracterizează perioada „Junimii”. În centrul acesteia stă mereu conducătorul spiritual — Titu Maiorescu —, neîntrecutul gospodar — Iacob C. Negruzzi, — iar întreaga, uriașă construcție se razimă pe cei mai puternici stâlpi: Eminescu și Creangă.

Pentru orientarea cercetătorului, documentele se pot desface în opt grupe distincte, după figurile reprezentative, dela cari au pornit sau cărora s'au adresat scrisorile :

Grupa I-a:
Titu Maiorescu
cătră:

{ Ștefan Vârgolici, Emilia Maiorescu-Humpel, M. Dănăricu, A. D. Xenopol, Anton Naum, Iacob C. Negruzzi, Eduard Gruber, Samson Bodnărescu, Alexandru Odobescu, Constantin Gane, I. Al. Brătescu-Voinești, Ion Petrovici.

Grupa a II-a: I. Creangă, Al. Odobescu, Ioan Popovici, N. Nicoleanu, Al. Lambrior, Miron Pompiliu, Petre Carp, Lascăr Catargi, P. Mavrogheni, Ioan Slavici, B. Constantinescu, George Coșbuc, M. Eminescu, I. A. Cantacuzino, Aglaia Drogli, Eduard Gruber } cătră Titu Maiorescu.

Grupa a III-a: Dumitru Xenopol — A. D. Xenopol — Filip Xenopol.

Grupa a IV-a: Iacob C. Negruzzi cătră: A. Naum, Ilarion Pușcariu, A. D. Xenopol.

Grupa a V-a: Titu Maiorescu cătră I. Al. Brătescu-Voinești.

Grupa a VI-a: Titu Maiorescu, Ion Bianu, G. Aslan, N. Gane, Matei Cantacuzino, † Iacov al Dunării de Jos, G. Mârzescu, Iacob C. Negruzzi, G. Topârceanu, Nestor Urechie, Cincinat Pavelescu, Constantin Meissner. } cătră Ion Petrovici.

Grupa a VII-a: Theodor Șerbănescu cătră soția și rudele sale.

Grupa a VIII-a: Barbu Delavrancea către Elena Miller-Verghy.

În ceea ce privește *izvoarele* documentelor, în componența acestui volum a intrat o parte din autografele lui *Titu Maiorescu* și alta din aceeași bogată arhivă a familiei lui *A. D. Xenopol*, păstrată cu pietate de văduva istoricului, doamna *Coralia Riria Xenopol*, și domnișoarele *Lucreția* și *Adela Xenopol*. Scrisorile franceze, din acest volum, ale lui *Dumitru Xenopol* către fiul său *Alexandru*, au fost redată în limba românească de către d-na *Elvira Torouțiu*. — Câteva dintre documentele maioresciene ni le-a procurat prietenul *C. Săteanu*, cunoscutul scriitor și ziarist din Iași. Profesorii universitari *Alexandru* și *Teodor Naum*, vrednicii și distinși fii ai lui *Anton Naum*, ne-au onorat colecția cu scrisorile autorului neîntrecut al poemului „*Povestea Vulpei*”. Documente din arhiva familiei *Naum* mai așteaptă să intre în volumul al VI-lea. — Distinsul protagonist al filologiei române, fostul meu profesor *Sextil Pușcariu*, a binevoit să încredințeze colecției autografele lui *Ilarion Pușcariu* ș. a., iar maestrul nuvelei românești *I. Al. Brătescu-Voinești*, scrisorile adresate d-sale de către *Titu Maiorescu*. — Din vasta sa corespondență cu personalități din țară și cu savanți străini, subtilul gânditor și estet *Ion Petrovici* a socotit oportun să ofere publicității, pentru moment, scrisorile arătate în grupa a VI-a. — Cu un tineresc entuziasm, decanul folclorului românesc *Artur Gorovei*, ne vestia, la începutul anului 1934, într'o scrisoare, că a descoperit în Folticeni, la doamna *Laetiția Verdeanu*, fiica poetului

Theodor Șerbănescu, un foarte mare număr de scrisori de ale acestuia, dintre cari unele dela Cahul din 1876 sau din toiul luptelor dela Plevna (1877) și, în fine, altele din anii următori. Ele alcătuiesc grupa a VII. — O altă comoară de documente a fost găsită aici, în București, la distinsa noastră scriitoare *Margareta Miller-Verghy*: sunt scrisorile (din grupa a VIII) ale lui *Barbu Delavrancea* adresate *Elenei Miller-Verghy*, între anii 1881—1883. — Tuturor celor menționați în puținele rânduri de aici, ca și celora al căror nume ar fi fost cu puțință să ne scape din memorie, istoria literaturii și culturii românești, care se va bizui pe prețioasele documente ce ne-au încredințat, trebuie să le păstreze întreaga recunoștință. Cu acest rost se și încheagă rândurile de față. În deosebi aminte ni-i să mulțumim fraților *Teodor* și *Alexandru Naum*, lui *C. Săteanu*, doamnei *Coralia Riria Xenopol*, domnișoarelor *Adela* și *Lucreția Xenopol* pentru predarea scrisorilor, profesorului *Sextil Pușcariu*, eminentului cunoscător al vieții și operei lui Creangă *G. T. Kirileanu*, amândurora pentru materialul inedit ce ni l-au pus la dispoziție, precum și pentru unele indicațiuni necesare la adnotări; tot prin prietenul scump *G. T. Kirileanu* care ne-a adus autografele lui *Titu Maiorescu*, trebuie să adresăm omagii de recunoștință lui *I. Al. Brătescu-Voinești*. — Descoperitorul de netrecătoare comori și atât de mare înțelegător și iubitor al lor *Artur Gorovei* ne-a ajutat și la celelalte volume; astfel, deși a ținut să trecem cu tăcerea o reală contribuție la volumul al III-lea, fiind că nu este în obiceiul nostru a ne împodobi cu pene străine, și pentru a ne ști conștiința împăcată, vom comite indiscreția și mărturisi

că traducerea din limba franceză în limba românească a scrisorilor Mitei Kremnitz către Nicolae Gane se datorește lui Artur Gorovei. Tot lui îi aparțin în acest volum numeroase note la scrisorile lui Theodor Șerbănescu; și traducerea românească a scrisorilor franceze dela Șerbănescu s'a făcut de Artur Gorovei, căruia pentru atâta generositate îi poate fi recunoscător mai mult istoria noastră literară decât sunt în stare să exprime slabele noastre cuvinte. — Gândul nostru de mulțumire se îndreaptă apoi cu toată sinceritatea către Doamna *Laetiția Verdeanu* pentru fericita idee de a fi păstrat însemnările părintelui ei, poetul Theodor Șerbănescu, și pentru bunăvoința neprecupețită de a ni le fi dat, ca să fie încorporate în această colecție, care chiar în primul volum cuprinse și corespondența delicatului liric adresată lui Iacob C. Negruzzi. — Prin prietenul *Nicolae Bagdasar* am avut fericirea să luăm contact cu profesorul *Ion Petrovici*. Adânc înțelegător al valorii documentelor istorice și literare, Ion Petrovici ne cinstește colecția cu o parte din autografe, despre care a crezut că pot și ar fi necesar să fie date publicității. Cu o răbdare caracteristică numai oamenilor superiori, *doamna Petrovici* ne-a ajutat la clasa materialului din arhiva ilustrului domniei sale soț.— Înțeleptul dicton latinesc „*finis coronat opus*” își găsește cea mai potrivită aplicare la întâmplarea care a voit ca acest volum să se închee cu deosebit de interesantele documente sufletești ale lui *Barbu Delavrancea*, prinse în scrisorile către *Elena Miller-Verghy*. Meritul revine domnișoarele *Margareta Miller-Verghy*, *Margareta Delavran-*

cea și Cella Delavrancea-Lahovary. Păstrându-le cu pietatea, cu care toți suntem datori să ne închinăm marilor noștri deschizători de drumuri și răspânditori de lumină în întunericul fenomenelor istorice, cunoscuta scriitoare Margareta Miller-Verghy și celebra pianistă Cella Delavrancea-Lahovary ca și domnișoara Margareta Delavrancea ne-a dat întregul concurs pentru ca scrisorile să apară în public așa cum merită numele unui Barbu Delavrancea.

Privind acest roi de albine și ascultându-le armoniosul zumzet și văzând cum zi de zi și ani după ani s'au adunat adevărați stupi cu faguri de miere, din cari se vor hrăni generațiile viitoare, sentimentele noastre de gratitudine se îndreaptă pretutindeni, fără nici-o tocmeală sau gând ascuns, că mărturisindu-le în public, multiplele aporturi ar scade câtuși de puțin din meritul celui ce a putut și a avut această cinste să atragă atâtea nume și contribuții. Dimpotrivă: cu cât vor fi mai mulți, cari ne vor ajuta fie direct, fie indirect, cu atât colecția va deveni mai folositoare, prezintarea mai desăvârșită — și atunci ținta va fi mai sigur ajunsă.

Cu inovația din vol. al IV-lea de a reproduce unele scrisori și în facsimil, s'a continuat și în acest volum, avându-se mai cu seamă în vedere faptul întristător că nu mai încetează preocuparea detractorilor lui Maiorescu de a-i reduce din adevăratele sale merite. Astfel, s'au găsit oameni, cari au lansat ideea că scrisoarea lui Titu

Maiore scu adresată lui Eminescu la Ober-Döbling², după însănătoșirea poetului și înainte de plecarea sa în Italia, ar fi apocrifă. De aceea credem că și d-l I. Al. Rădulescu-Pogoneanu, care și-a luat însărcinarea să publice „*Insemnările zilnice*” ale lui Titu Maiorescu, nu va ezita să dea și facsimilate unele pagini, pentru ca astfel odată pentru totdeauna să se spulbere neadevărurile, cari tind să întunece figura impunătoare și dominantă din perioada literară și culturală a secolului trecut.

Dacă istorismul și criticismul n’au ce căuta în atelierul artistului, în momentele sale de creație, cu tendința de a-l dăscăli, atunci și creatorul ar trebui să se abțină dela dorința de a pătrunde în domenii cari nu-i aparțin și unde riscă de cele mai multe ori să se coboare la diletantism și să-și umbrească, printr’o activitate inutilă, poate chiar păgubitoare prin aberații, opera sa pozitivă.

În legătură cu numele poetului și romancierului Tudor Arghezi și cu rândurile cari urmează, s’a facsimilat scrisoarea lui Titu Maiorescu³ adresată surorii sale la 6/18 Decemvrie 1883.

E un semn bun al vremurilor că popoarele, păstrând recunoștința creatorilor frumuseții, se închină mai ales, pios, înaintea cui le-a pregătit sufletul. Conștiința românească trăește astăzi subt imperiul cugetării și simțirii lui Eminescu. Trezită la o viață nouă, cu chemarea păturii țărănești să înlocuiască o clasă anemiata și blazată și să

² St. D. L. IV, p. 186—8.

³ În acest vol. p. 14—17.

provoace o reîntinerire, într'un stat nou, visat de bătrânii cronicari, prorocit de generațiile dela 48 și 70, această conștiință caută opera lui Eminescu și i-o studiază simțindu-i pretutindeni actualitatea.

Ajungerea târzie la dorința de a cunoaște integritatea operei sale poetice și politice nu se datorește nepăsării, cum adesea s'a spus de către unii cătrăniți sau pesimiști, ci numai drumului lung, pe care cultura generală a trebuit să-l parcurgă, într'un timp, relativ scurt, până la Eminescu. Dacă testamentul său literar a fost înțeles, pe când poetul trăia încă, deși numai într'un cerc restrâns, pentru ca apoi să triumfe cuceritor din hotar în hotar și să illustreze literatura noastră în antologiile celor mai culte popoare ale lumii, testamentul politic-social în schimb nu se putea deschide înainte ca poporul românesc să fi intrat în cadrele biologiei sale istorice. Totuși, dela moartea lui Eminescu, în cursul deceniilor, conducătorii politiceii noastre, fie că urmând politica instinctului național, s'au văzut siliți să admită înfăptuirea tuturor acelor reforme sociale pe care geniul lui Eminescu le preconiza ca necesități inexorabile: împărțirea latifundiilor, ridicarea clasei țărănești, isgonirea străinismului disolvant de nații și îndeosebi a veneticilor mascați în cosmopoliți umanitariști, liberi cugetători...

Din cauza temperamentului său calm, românismul n'a înaintat nici odată forțat spre formele culturii, ci s'a adaptat în mod lent, evolutiv. Fără să-și piarză

echilibrul, cu sdruncinări pornite din extrema dreaptă sau exagerată stângă, a făcut totuși progrese uimitoare. Mai trăesc doar bătrâni cari au cunoscut și simțit jugul turcesc, cari au călătorit cu diligența; și cum în viața unui individ câteva decenii înseamnă puțin, sub raportul înoirilor, ce ar putea să însemneze ele în viața unui popor? Și totuși privind îndărăt, abia de mai recunoști fața și suprafața țării. S'a brăzdat adânc și'n lung și'n lat și s'a făcut un progres, pentru care altor neamuri le-au fost necesare secole întregi.

Prorociile lui Eminescu s'au îndeplinit, una după alta, fără forțarea evoluției firești. În locul salturilor producătoare de goluri a intervenit un ritm mai vioiu, impus uneori și de împrejurările externe. Totuși prăpastia între o culme și alta a fost umplută la noi de timp prin legea firească a nivelărilor, nu prin trupuri omenesti... Greu ne-a fost numai să ne durăm căminul comun, în gospodăria întregului nostru pământ. Rânduiala în casă, distrugerea paraziților, îndepărtarea elementelor străine de gândul, inima și sufletul nostru, nu va întârzia nici ea. Ne trebuie voință, muncă, lumină și aer. Atunci, unele care sunt deprinse să trăească numai în întuneric și să scormonească în murdărie, ne vor părăsi de bună voe sau fără să fie nevoie de prea mari eforturi din partea noastră.

Opera lui Eminescu a depășit, în mare parte, posibilitățile de înțelegere ale timpului și contemporanilor săi. Numai „Junimea” creatoare de epocă și-a da seama chiar dela cele dintâiu începuturi ale poetului de puternicul său talent și în toate împrejurările din viață l-a încon-

jurat cu un adevărat cult. Pentru direcția nouă, Eminescu și prietenul său Creangă însemnau cele două mari figuri de ilustrare a poeziei și prozei. Cultul „Junimii” pentru acești titani ai literaturii a fost transmis generației noastre, care caută să-l treacă urmașilor cald, mărit, luminat.

Conștiința generală este astăzi cuprinsă de dorința de a cunoaște viața și opera, atât de vastă, atât de complexă a lui Eminescu, îndeosebi. Dovadă, ediții după ediții, studii de o diversitate și bogăție, cum în deobște li se închină geniilor. Fenomenul eminescian preocupă istoria literaturii semnificativ de mult și intens, și fără îndoială că acolo unde se muncește mult, rămâne și de măturat cam tot pe atât. Această meticuloasă și continuă și colectivă străduință va izbuti în cele din urmă să reconstruiască reala icoană a vieții, care este, credem, necesară pentru pătrunderea și înțelegerea operei poetului. De aceea, nu cu oarecare ezitare îndrăznești să înlăturî unele contribuții, aparent inutile. Ceea ce puterea creatoare a geniului a durat în clipe de scânteere, pune în mișcare istoria timp de decenii sau chiar secole. Și dacă ridicarea unei statui materiale necesită numai generositate, pentru înălțarea celui alt monument, pentru publicarea operei integrale și corecte, a fost necesară așteptarea momentului de maturitate științifică.

Desvelirea monumentului dela Constanța, în fața majestății sublime a mării, a fost nou prilej să se scrie și vorbească mult despre Eminescu. Volum omagial, revistele, ziarele politice, fără deosebire de culoare și

program, într'un acord general și cu robust optimism s'au unit și au alcătuit simfonia iubirii noastre pentru poet și operă. Pretutindeni au răsunat ecourile mândriei naționale întru glorificarea noului Mesia, al Româ-nismului.

Dar și o disonanță, regretabil, nu dintre cele artistice, conștiente sau voite, ci dintr'o uimitoare ignoranță și cunoscută cacofonie: T. Arghezi.

Cu grandiloquență, dela înălțimi imaginare, d-l T. Arghezi abia de-și ținea răsuflarea la radio, amenințând să care cu fărașul la coșul de gunoiu pe toți culturalii și istoriografii, cari au îndrăznit să se apropie de opera lui Eminescu, firește cu alte cunoștinți decât ale d-sale. Căci, fără să-și dea seama, ori de câte ori nu ținea socoteală de cercetările acelor minusculi, spunea câte un neadevăr, mesteca un ghiveci de anacronisme, coborând prestigiul chiar al lui Eminescu, a cărui grijă părea s'o fi monopolizat. Adevărata și sincera adorație însă — și singura vrednică de poet, — credem că nu se poate baza decât numai pe o adâncă înțelegere a operei, care la rândul ei reclamă cunoașterea acelei vieți spirituale, de interdependență între om și creator.

Anatemele d-lui Tudor Arghezi din fața aparatului difusor ne tentau la replică. Am ezitat însă, deoarece „verba volant”, și o bună parte dintre cetitori, cari se poate să nu fi fost și auditori, ne-ar fi putut bănui bunacredință.

Dar iată că însuși d-l T. Arghezi ne ajută să administrăm probele, reproducându-și o parte dintre acele

năstrușnice idei în „Adevărul Literar și Art.” din 26 Aug. 1934, sub titlul: „Poetul Eminescu”.

Din articolul de două coloane vom cita pasagiile esențiale, fără truncheri, așa încât autorul să nu aibă a se plânga că i-am fi denaturat înțelesul, iar cetitorii să se poată orienta mai ușor în comentariile noastre:

...,„Apar o sumedenie de periodice subvenționate în toate părțile țării, însuflețite de câte un năpârlit care, inapt pentru trecerea unei propoziții simple de mișcarea vieții sau a scrutării ei pe un caiet, își ia pe umerii lui dărăpânați cobilița culturii și în toate adunările glasurile cele mai grave vin din gura acestui negustor”..

...,„Așa era și în timpul vieții lui Eminescu. *Cu el n'a stat niciodată nimeni de vorbă despre cultură, rezervată câtorva belferi ignari, proști și veninoși*”...

„*Edițiile poeziilor lui Eminescu respectă și greșelile de tipar ale corectorilor analfabeți, care au văzut și au dat bun de imprimat volumului de versuri originale, în absența poetului din țară. Toată lumea știe că autorul s'a opus la tipărirea în carte a versurilor lui apărute în Convorbiri și că disperat de tenacitatea cărturarilor, care țineau deocamdată locul culturalilor de mai târziu, el și-a scos pașaport și a fugit în străinătate, lăsându-i să se frece pe cap. Eminescu ar fi dorit să-și reducă ceea ce se numește la un scriitor opera lui, la câteva pagini, la acele pagini care intuiția artistului desinteresat de sine spune că pot fi acceptate între concrețiunile definitive din vitrina cu cristale*”...

„*Jos enciclopedia! Ne trebuie un Eminescu corect*”.

Evident — vor zice unii dintre cetitorii mai puțin inițiați — dacă e așa cum spune d-l T. Arghezi, că belferi ignari, proști și veninoși, că analfabeți s'au ocupat de prima editare a poeziilor lui Eminescu, — atunci jos cu ei, huideo acelor cărturari și următorilor culturali, „jos enciclopedia!”. Și de vreme ce afirmația este scrisă și subscrisă de „al doilea Tudor al Țării

Românești' — trebuie să fie justă, că doar atât respect o fi având d-l Arghezi pentru semnătura ce și-o pune.

Să vedem.

Cea dintâiu ediție a poeziilor lui Eminescu a apărut în editura Socec-Teclu, la mijlocul lunii Decembrie stil vechiu (finele lunii stil nou), anul 1883. Alegerea poeziilor a fost făcută de Titu Maiorescu personal; tot Maiorescu i-a făcut corecturile și a dat bun de imprimat.

G. Ibrăileanu arată că ziarul „Românulu” anunța apariția volumului „Joi 2 Dec. 1883 (Viața Românească 1927, pg. 92—93), iar C. Botez deduce în mod logic că de vreme ce ziarul tipărit și răspândit cu data de 22 Dec., „volumul datat 1884, s'a pus în vânzare în librării încă dela 22 Dec. 1883” (C. Botez, M. Eminescu, Poezii, Cultura Națională, pg. IV).

Dovadă este scrisoarea lui Titu Maiorescu adresată surorii sale, Emilia Maiorescu, măritată Humpel; reproducem această scrisoare care poartă data:

„București, 6/18 Decembrie 1883

„Dragă Emilie,

„Despre Eminescu o notiță dela Doctorul Obrestainer, asistentul doctorului Leidesdorf. El are un „ușor acces de paralizie, cu „crampe, care deși n'a lăsat urme, înrăutățește și mai mult prognosa”.

„Altminteri aceleași deliruri în conversație”.

„In răstimpul acesta am trimis astăzi corectura ultimei coli „(nr. 20) tipografiei Socec-Teclu, care tipărește într'o admirabilă „ediție poeziile lui Eminescu, așa că peste vre-o zece zile apare volumul pe care, natural, ți-l voi trimite imediat. Ii mai scriu numai „o scurtă prefață”.

„Poeziile, așa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din „câte s'au scris vre-o dată în românește și unele chiar în alte limbi. „Unele absolut inedite, mai ales un frumos sonet despre Veneția și „o Glossă.

„Deasemenea apar traduse în românește și «Schizele din Mol- „dova» de Kotzebue. Cu trei zile în urmă am corectat și revăzut ultima coală. Ți le voi trimite poimâine”.

„In ultimile trei săptămâni am corectat zilnic câte patru coli,

„două din Eminescu, două din Kotzebue. Pe lângă aceasta Cameră, „advocatură și Academie. Un adevărat călăreț de circ pe patru căi „deșelați”.

„Na, la sfârșitul anului, pela 27 Decembrie stil vechiu, vin la „Iași pentru două zile”.

„Până atunci, rămâi cu bine. — Titu”.

Scrisoarea redactată în limba germană, am reprodus-o în traducere românească.

Înainte de a deschide procesul dintre enciclopedismul „belferilor ignari, proști și veninoși” și diletantismul, fără atribut, al d-lui Tudor Arghezi, vom așeza la dosar încă vr'o câteva piese pentru ca, în lumina lor, cei cari ne urmăresc să poată proceda la judecare cu toată liniștea ce-o comportă problema din punct de vedere științific.

Din „Insemnările zilnice ale lui Titu Maiorescu, referitoare la Eminescu:

„Marți, 28 Iunie 1883, la șase ore dimineata, primesc o cartă dela Doamna Slavici, la care șade Eminescu, în care spune: „Eminescu a innebunit, vă rog faceți ceva să mă scap de el, căci „e foarte rău”. Pe la zece Eminescu a venit la noi. Mai înainte fusese la doctorul Sutzu «maison de santé», unde am închiriat pe „socoteala mea o adăie pentru Eminescu, 300 franci pe lună”...

„Luni 15/27 Aug. 1883. Am fost la Sanat. Soutzo să văd „pe Eminescu. Deliriu neconținut. Nu m'a cunoscut. Trist aspect. Venise fratele său la mine — a profitat de ocazie ca să iee ceasornicul de aur al sârmanului nebun. Și tată-său a venit la mine”.

„Joi, 20 Oct./1 Noembrie 1883. Azi, la 9 dimineată „am fost la gară, unde plecau Eminescu cu Chibici și un păzitor la „Viena. Bietul om”.

Confruntând afirmațiile d-lui T. Arghezi cu relatările documentelor autentice, se va constata:

că Eminescu nu s'a opus la tipărirea în carte a poeziilor lui apărute în Convorbiri Literare, deoarece se îmbolnăvise în Iunie 1883, cu mult înainte ca Titu Maiorescu să înceapă tipărirea volumului;

că „analfabeți corectori” n'au fost; ci a fost numai

un „analfabet corector” cu numele *Titu Maiorescu*, singurul care a orânduit materialul, a făcut corecturile și a dat bun de tipar;

că spiritualicește Eminescu era absent nu numai din țară, ci și din lume;

că afirmația „toată lumea știe” din articolul d-lui T. Arghezi trebuie citită „toată lumea *nu* știe”, ci „*numai d. T. Arghezi știe*”;

că „Eminescu disperat de tenacitatea cărturarilor și-a scos pașaport și a fugit în străinătate, lăsându-i să se frece pe cap” — este pură invenție și limbajiu arghezian, atitudini pe cari delicatețea lui Eminescu nu le-a avut nici odată în viață, cu atât mai puțin față de intimii săi prieteni dela Convorbiri, și nu i se pot atribui arătându-l meschin, grandoman, prost și veninos! E un Eminescu văzut în „Țara de Kutty”, prin sticlele biconvexe sau biconcave ale d-lui Arghezi.

A plecat Eminescu la Viena, însă nu și-a scos el pașaportul, ci alții i l-au îngrijit, și l-au însoțit până la sanatorul Ober-Döbling, prietenul său, bucovineanul Al. Chibici-Rêvneanu și — un păzitor, iar când „ignarul, prostul, veninosul și analfabetul corector” Titu Maiorescu muncea la corecturi, câte 2 coli pe zi la Eminescu, 2 la Kotzebue, poetul era în delir, și pașaportul a fost în realitate bănuțul pentru Charon la trecerea râului Styx, deoarece toată lumea știe (minus d-l Arghezi), că din acel drum spre întunec, Eminescu nu s'a mai înapoiat în plină lumină a lumii, în lumea cugetărilor și simțirilor sănătoase!...

Să mai analizăm și celelalte aruncături de fraze ale d-lui Arghezi? Doar una, două. De unde mai scoate d-l Arghezi și elegiaca învinuire că „*nimeni nici odată*

n'a stat cu Eminescu de vorbă despre cultură, în timpul vieţii sale"? Cum, d-l T. Arghezi nici despre cele câteva sute de articole culturale ale lui Eminescu n'a auzit, şi nu ştie că un întreg partid politic, în desăvârşită înţelegere cu ideile despre cultură, politică, civilizaţie ale lui Eminescu, i-a pus la dispoziţie un cotidian — „Timpul”, — pe care l-a redactat vreme de aproape cinci ani? Şi toată lumea românească a stat de vorbă atunci cu Eminescu despre cultură, şi mai înainte la „Curierul de Iaşi”, deci nu „nimeni şi niciodată”, trebuie să ştie — d-l Tudor Arghezi.

În concluzie: cel dintâiu care ar avea de învăţat dela „belferi ignari, proşti şi veninoşi”, ar fi savantul, cumintele şi generosul domn T. Arghezi, şi mai întâiu de toate iată ce l-am sfătui să înveţe: să nu se dea în spectacol, subminându-se cu afirmaţii lipsite de cele mai elementare cunoştinţi, chiar despre Eminescu.

După 50 ani dela moartea poetului, fericitul exploator al talentului eminescian ar fi trebuit să înmagazineze cel puţin atât din bagajul belferilor cât e necesar pentru adâncirea operei, iar dacă d-l T. Arghezi nu ţine nici la asta, pentru propriu-i prestigiu să se lase de asemenea acrobaţii...

Oricum, răutăţile d-lui Arghezi, aruncate cu nejustificată siguranţă, după cum s'a văzut, nu vor umbri, de sigur, ceea ce cu atâtă stăruitoare pasiune s'a făcut până acum şi nici nu vor stăvili viitoare cercetări şi comentarii pentru proiectarea cât mai lumnioasă a figurii lui Eminescu. Aceasta cu atât mai mult, cu cât dezideratul final al d-lui T. Arghezi: „*Ne trebuie un Eminescu corect!*”, impune. Poporul românesc n'a avut doar fericirea să-l

vază pe *Eminescu* trăind, cu mîntea lucidă pînă după 80 ani, cum spre pildă a fost *Goethe*, și orînduindu-și singur opera, s'o selecționeze și să dea flăcărilor ceea ce nu i-ar fi convenit să-l supraviețuiască. Din potrivă: după catastrofa întunecare a poetului, mult hulitul belfer Maiorescu a salvat ca dintr'un năpraznic foc sau potop tot ce a rămas dela *Eminescu* și a predat Academiei Române 15 mii de foi, lăsând urmașilor sarcina și răspunderea alegerii aurului de nisip, grâului de impurități.

Totuși d-l Tudor Arghezi, în posa ce și-a luat-a, anunță noutăți peste noutăți, care din care mai senzațională. După ce *l-a văzut*, pe *Eminescu* scoțându-și pașaport și plecând în străinătate, în vreme ce junimiștii „se frecau pe cap” cu ediția poeziilor, în urmă d-l T. Arghezi simulează a ști că „*Eminescu* ar fi dorit să-și reducă ceea ce se numește la un scriitor opera lui, *la câteva pagini*” — adecă — am completa noi — la măsura adecvată pauperismului de cunoștinți ale d-lui T. Arghezi despre *Eminescu*.

Dacă realizările unei imaginații bolnave sau ale unui scabros realism găsesc totuși explicații în critica literară, fantasmagorii cu pretenții de informații istorice, cum sunt cele ale d-lui T. Arghezi, trebuie reprobate cu atît mai energic, pe cît ele se lansează cu verbul balonat și înșelător al unui adevărat jongler, care mascându-și cunoștințele de fond, fură atențiunea cetitorilor cu forma axiomatică, umflată, aparent concludentă. Și când publicarea lor se face sub semnătura și cu garanția unui Tudor Arghezi — oricum un nume, integral sau parțial bun în paginile de creație, nu e timpul nici rostul nostru să precizăm —

atunci perspectiva confusiilor și a haosului în istoria literaturii devine nesfârșită.

După ce că în viața d-sale, d-l Tudor Arghezi n'a făcut nimic pentru Eminescu, — nu-i reproșăm — aplică belferilor T. Maiorescu, A. D. Xenopol, I. Scurtu, G. Ibrăileanu, G. Bogdan-Duică, Leca Morariu, D. Murărașu, G. Călinescu, C. Botez etc. epitetele de „ignari și proști și veninoși și analfabeți”, — câtă aristocrație sufletească în eleganța lexicului arghezian pentru subiectul Eminescu ! — și catadixeste să poruncească tot altora: „Ne trebuie un Eminescu corect !”

Fără să precizeze ce nu este corect, ca să aducă un aport cât de neînsemnat —, fără să indice de unde să-l iai pe acel *Eminescu corect*, deoarece după afirmația d-lui Arghezi textele din Convorbiri ar fi greșite, iar cele 15 mii foi dela Academie au fost răsfoite cu pietate numai de acei „belferi ignari, proști și veninoși”, d-l Arghezi ordonă să i se facă la repezeală un *Eminescu corect* — „numai de câteva pagini” — așa știe d-l T. Arghezi că ar fi dorit chiar Eminescu.

Câte-va sute de pagini — opera corectă și integrală — iată care este sarcina și datoria generației noastre sau poate chiar abia a celei viitoare, pentru că nimeni nu știe — afară de d-l Arghezi — care a fost în cele din urmă dorința lui Eminescu.

Și această problemă o vor rezolva tot „belferii ignari, proști și veninoși”, ai căror ochelari servesc pentru descifrarea atât de anevoioasă a textelor eminesciene, nu pentru autoadmirație.

Cu voia sau fără voia d-lui T. Arghezi, în 50 sau 100 de ani, știința acestor belferi care se conduce după principii bine stabilite, cu metodă și disciplină va isbuti să dea un Eminescu și corect și integral, integral da, pentru că din moment ce Eminescu a scris și publicat ceva, a fost dorința lui să fie așa, și știri despre altă dorință a poetului n'avem. Iar cât privește ceea ce știe d-l Arghezi despre dorința lui Eminescu, regretăm — dar nu-l putem crede pe cuvânt, chiar dacă în afinitatea-i electivă ar invoca o convorbire cu spiritul lui Eminescu de pe cealaltă lume.

Cerem dovezi scrise, așa sunt „belferii ignari, proști și veninoși”, așa procedează enciclopedismul în opoziție cu diletantismul.

Și acum că ne găsim la sfârșitul acestor rectificări, dacă ar fi să se mai aplice cu exemplificare același sistem al fărășului, acum după ce am trecut prin afirmațiile d-lui Arghezi, arătându-le valoarea îmuabilă, îl întrebăm chiar pe d-l Arghezi, unde se cere imperios: fărășul ?

Cum însă nu ne putem avânta cu fărășul la anume înălțimi și mărimi, fără riscul ca plebea să ne tragă de picioare în jos, ca simpli muritori ce suntem, îi vom reaminti d-lui Tudor Arghezi, drept memento, cuvintele lui Miron Costin, din „Cartea pentru descălecatul de'ntâiu a Țării Moldovei”: *„Nu este șagă a scrie ocară vecinică unui neam; că scrisoarea este un lucru vecnic; când ocărești într'o zi pe cineva, este greu a răbda; dar în veci? Eu voi da seama de ale mele câte scriu !”...*

În repetate rânduri, și în deosebi în polemica Maiorescu-Gherea: „artă pentru artă” sau „artă cu tendință”, polemică terminată prin concludent-causticul răspuns al lui Caragiale „artă cu talent”, s'a reproșat lui Titu Maiorescu atitudine dăscălitoare, în critica sa.

E mai ușor a critica decât a crea, — i se spunea, iar el răspundea: ceea ce nu înseamnă că observații critice n'ar fi îndreptățite și juste. Față de toți autorii, fie prozatori, fie poeți, Maiorescu a avut aceeași conduită: de a le spune sincer impresia ce i-o lasă cetirea realizărilor lor. Eminescu, Nicu Gane, Creangă, Iacob C. Negruzzi, Anton Naum, I. Al. Brătescu-Voinești, M. Sadoveanu, Constantin Gane ș. a., s'au văzut în fața unor îndemnuri din partea criticului de a modifica sau suprima ceva din lucrările lor. Nu interesează, dacă acelor sugestii li se dă atributul de dăscălire, ci numai, dacă sfaturile judecătorului au fost urmate sau nu de creatori; iar dacă au întâmpinat opoziție, cum s'a comportat Titu Maiorescu.

Numeroase texte ne stau mărturie că Maiorescu nu numai că n'a forțat mâna nimănui, ci, dimpotrivă, totdeauna s'a supus voinței autorilor. Când vom avea probe scrise că a procedat altfel, nu vom ezita să atragem atențiunea.

Întâiu ne vom opri la *Eminescu*. Poetul trimite „Convorbirilor Literare” poesia „Strigoii”, ca să se publice în n-rul datat 1 Dec. 1876 (an. X ,pg. 339—343). Maiorescu răspunde lui Nicolae Gane, între altele, următoarele: „Foarte frumoasă și admirată de toți este poesia lui Eminescu „Strigoii”. *Il rog însă să facă neapărat o schimbare:*

La pag. 341, col. 2-a, a doua strofă de acolo vine versul „Și stânci în temelie clătindu-se vedem”⁴.

„Acest „vedem” este cu neputință și strică tot. Dacă în acea groasnică peșteră sau „dom” nu este numai magul și Arald, ci mai „vedem” și noi cetitorii cu țigara aprinsă, apoi unde mai rămâne groaza fantastică? — Fără această eroare însă poesia este puternică în efectul ei și are, ca toate lucrările lui Eminescu, nu știu ce suflare măreață”⁵.

În aceeași scrisoare T. Maiorescu face unele propuneri și lui Nicolae Gane, care le acceptă și modifică textul său. Eminescu însă nu admite nici un fel de schimbare. Având „Convorbirile Literare” în pagini de corectură, Maiorescu se supune poetului și-i publică „frumoasa poezie, cu suflare măreață”, așa cum a conceput-o poetul.

Când la finea anului 1883, „ca un adevărat călăreț de circ pe patru cai deșelați”, între Academie, avocatură și Cameră, mai făcea câte două coale corecturi zilnic, la prima ediție a lui Eminescu și la traducerea din Wilhelm v. Kotzebue, Titu Maiorescu deși aflase dela medicul Leidesdorf că cel mai strălucit reprezentant al „Junimii” este în „delir”, tipărește în ediția îngrijită și corectată de dânsul poezia „Strigoii”, așa cum a creat-o Eminescu, fără nici o abatere dela voința poetului.

⁴ Se sguode tot domul de pare-a fi de scânduri
Și stânci în temelie clătindu-se vedem,
Plânsori sfâșietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se chiamă, fulger', gem
Și cresc tumultoase în valuri, rânduri, rânduri.

⁵ *Studii și Doc. Lit.* III, p. 180.

In alte împrejurări, I. Creangă, N. Gane, I. Al. Brătescu-Voinești ș. a. au urmat sfaturile lui Maiorescu. Ele veneau însă totdeauna într'o formă extrem de amabilă, binevoitoare, așa că verticalele cute de pe fruntea sa marcau mai curând severitatea autodisciplinării decât pornirea dictatorială. Lucrările, cărora presimțea că va trebui să le acorde o deosebită atențiune, Maiorescu le cetea cu creonul în mână, făcând note marginale, favorabile sau defavorabile; ele privesc de cele mai multe ori forma defectuoasă sau incongruența fondului. Asupra unora din aceste cărți cu adnotațiuni critice făcute de Titu Maiorescu s'a ocupat autorul recentei lucrări filosofico-pedagogice „Psihologia Copilului”, *Constantin Georgiade*⁶.

S'ar părea că darea la iveală a acestor observații ar fi fost o surpriză pentru neîntrecutul maestru al nuvelei românești. Lui Maiorescu nu-i lipsea curajul să și comunice imediat ce gândea și simțea autorilor pe cari îi prețuia. Așa se face că, în majoritatea lor, însemnările marginale descoperite în cărți de C. Georgiade, pe care Titu Maiorescu le dăruise Bibliotecii Facultății de Litere, se găsesc și în scrisori adresate celor direct interesați. Și mărele nostru poet-prozator I. Al. Brătescu-Voinești și-a dat seama că nu i se știrbește câtuși de puțin din aureola ce de mult îi încunună fruntea, dacă va încredința publicării

⁶ In revista de sub direcțiunea d-lui M. Dragomirescu „Ritmul vremii” n-rul 3, an. I-ii, Aprilie 1925, pg. 67—73: „Adnotațiuni critice ale lui T. Maiorescu pe marginea unei cărți a D-lui Brătescu-Voinești” [In lumea dreptății] și idem, ibid.: n-rele 9—10, pg. 193—194.

documentele cu învățăturile frumoase, demne de urmat, ale lui Maiorescu.

Din scrisoarea criticului către nuvelist, dela 1903, cu asemenea adnotări critice, vom scoate în relief o mărturisire de credință, un principiu, de care Titu Maiorescu s'a călăuzit toată viața și în toată opera sa de valorificare critică: „N'am trebuință să mă explic cu d-ta asupra acestor propuneri: eu ți le spun cum îmi vin; ca un îndemn pentru D-ta de a cumpăni din nou cuvintele și raporturile lor în înțelesul celui mai deplin efect literar; *hotărîrea rămâne totdeauna la D-ta, și eu mă spun ei, nu D-ta mie*”⁷.

Acestea la 1903. Când la 1914 T. Maiorescu citește „Amintirile unui fost holerici” de *Constantin Gane*, comunică autorului, în scris, în afară de excelentele impresii ce i-a lăsat lectura cărții, și unele erori de concepție, stil sau de ortografie și iarăși nu uită să adauge respicat și clar: „Dar te rog să știi, că eu nu primesc o ascultare oarbă. Eu sunt numai un cititor cinstit; D-ta, ca autor cinstit, ai datoria să mă auzi, *dar n'ai să mă asculți decât dacă observațiile mele se potrivesc cu propriul D-tale simțimânt, deșteptat, dar nu impus de mine*”⁸.

Pentru ca un om să repete, după ani și ani, aceleași concepții și aproape în aceeaș formă, nu mai e nevoie, credem, de demonstrat cât de adânc înrădăcinat a fost simțul său de respect pentru creator și operă și cu câtă rezervă își exprima observațiile critice,

⁷ In acest volum, pg. 259.

⁸ In acest volum, pg. 39—40.

atunci când avea convingerea că se găsește în fața unui autentic talent.

Viața și opera lui Titu Maiorescu se resumă în chintesența filosofiei kantiene, care tindea „să arăte ce trebuie să știe teoretic, să vree practic și să simtă estetic în general fiecare om și oricând”⁹. Cu toate procesele ce i se înscenau, cu toate greutățile materiale, criticul mărturisește surorii sale, că este „voios și bine dispus, ca totdeauna”¹⁰. Chiar dacă urgia adversarilor politici ar fi să-l arunce, într-o bună zi, în țeștițele Văcăreștilor¹¹, el se gândește la lucrări spirituale, ideale, vrea să întemeeze și în București un fel de „Junime” nouă „atâta timp cât mai arde candela”¹². Și tot din mijlocul preocupărilor sale de aici își exprimă bucuria, într-o scrisoare către *Anton Naum*, când aude „despre o frumoasă nuvelă a D-lui Creangă, a cărei scrieri în genere sunt o adevărată îmbogățire a literaturii noastre” și se roagă apoi să nu fie dat uitării, să fie ținut în curent cu întreaga viață culturală, care se dezvoltă în Iași¹³. După ce i se trimite scrierea lui Creangă „Moș Nichifor Coțcariul”, „care a făcut cel mai mare haz la toți câți au citit-o pe aici, și sunt mulți, căci începe a înmuguri și în București un vlăstar al Junimei”, termină răspunsul către Naum cu aceeași implorare: „nu mă oropșiți”¹⁴.

Mulți ani în șir „Convorbirile Literare” aduceau, la începutul lor, traduceri de-ale lui Maiorescu din Aforismele lui *Schopenhauer*. Reproșul lui Al. Odobescu

⁹ I. E. Torouțiu, *Immanuel Kant*, Buc. 1925, pg. 7. — ¹⁰ În acest vol. pg. 12. — ¹¹ *Ibid.* pg. 12.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.* pg. 26.

¹⁴ *Ibid.* pg. 27.

cu privire la redarea stângace în limba românească a cugetărilor filosofului german l-a silit pe critic să-și revadă lucrarea după un timp oarecare și să o prezinte într'o nouă formă mai potrivită cu spiritul limbii românești: „Eu și uitasem de acest păcat al tinerețelor, dar vorba D-tale tot a căzut în pământ roditor, fiindcă eu am un mare respect pentru publicitate și idea, că eșise vreau și cândva o scriere fie cât de neînsemnată din pana mea, fără ca să-i fi dat toată îngrijirea de care sunt capabil în marginile capacității mele, îmi era nesuferită”¹⁵.

În marasmul celor mai contradictorii doctrine economice cari au redus viața spirituală la rânjetul unui schelet și vor să-i comprime elasticitatea, fluctuația și amploarea la atât cât e în stare să vrea o ficțiune, afirmația lui Maiorescu, îndrăgostitul de literatură, pasionatul pentru frumos, — care era în acelaș timp și avocat —, că: „*nuvelele lui I. Al. Brătescu-Voinești sunt mai importante pentru viitorul Țării, decât crâmpeele de legi ale lui Stătescu, care este inteligent, dar nu simte armonia sferelor, nici în cer, nici pe pământ*”, vine parcă din altă lume, preocupată și de alte griji decât cele ale materialismului primitivilor.

Urmărind istoria și scrutându-i izvoarele, vei întâlni adesea lamentările oamenilor mărunți în jurul singurei chimere, sub care s'au prăbușit generații slabe: banul. Numai spiritele superioare nu s'au înspăimântat de fantome și n'au îngenunchiat în fața utopiilor. Căci,

¹⁵ În acest vol. pg. 36.

ce altceva poate fi mijlocul de schimb între muncă și realitățile ei materiale sau spirituale decât cea mai autentică ficțiune, fără nici o valoare intrinsecă, atunci când împrejurările depășesc sfera convențiilor? Dintr'această realistă concepție se înalță idealismul măreț al conducătorilor de popoare. Singura valoare din toată lumea și în toate timpurile este munca. Numai ea nu și-a pierdut nici odată prețul și cine-i pune piedici sau n'o promovează cu toate mijloacele, nu distruge numai ficțiunea, ci sfârșește prin a se nimici pe sine însuși.

Prin anii 1870—71 bătrânul Dimitrie Xenopol avea posibilitatea să trimită, cu diligența, sume de galbeni, în străinătate, fiului său, pentru a se întreține acolo și pentru a urma studiile universitare. Astăzi, după trei sferturi de secol și sângerarea întregii lumi pentru o libertate atât de scump plătită, omul se vede din nou închis dincolo de zăbrelele unui regim de egalitate mai redus decât cel al animalelor. Grupuri, grupuri de oligarhi, sub cele mai ingenioase embleme, iau în stăpânire turmele și din restimp în restimp își transmit, prin rotație, cheile închisorilor.

Wem Gott will rechte Gunst erweisen,
Den schickt er in die weite Welt,
Dem will er seine Wunder weisen
In Berg und Wald und Strom und Feld¹⁶.

¹⁶ Pe cine Domnul îl iubește
Și cui îi dă cerescul har,
Acela mari minuni privește
Pe drum de țări fără de hotar.

Trad. de Al. Brateș, în *Floarea Soarelui* 1927 pg. 199.

Dacă un *Gorky* sau *Panait Istrati* al nostru n'ar fi avut parte de „cerescul har” de a cutreera lumea, după cântecul liricului *Eichendorff*, în „Viața unui Pierde-Vară”, ar fi ajuns ei oare creatori și încă de circulație universală? Scriitori români, cari să evadeze din țară, să-și reîmprospăteze materialul, prin cunoașterea și a altei lumi decât a celeia unde s'au născut și au crescut, sunt atât de rari, cât de repetate apar subiectele și structurile tehnice în operele lor. În schimb întregului aparat politicianist îi stau deschise toate ușile vămilor, pentru că el, deținătorul puterii în stat, este și împărțitor al dreptății și echității sociale; charlriștii uzurpatori ai celor mai elementare libertăți cetățenești cari nu sunt în stare, acasă la ei, să-și conducă propria lor gospodărie, strâng în carapace de formule doctrinare clocotul de viață al popoarelor și târăsc colectivitatea spre haotica economie dirijată în birouri și pe hârtie. Aceste aspecte însă nu mai înseamnă oglindirea unei vieți reale, de evoluție naturală și sănătos progres, ci halucinații suspecte, și până să vină desmeticirea, se risipesc în vânt și desnădejde infinite valori de muncă, însetate de idealism și sacrificiu. Într'o țară în care totul ce a fost, a putrezit, și ce trebuia să se facă, încă nici nu s'a început, moare lumea de inerție, fiindcă de undeva dintr'un birou lustruit și imaginară constantă se dirijează — după rețetă importată — economia națională. Pentru ca istoria să se repete și dintr'o nouă vijelie să se auză iarăși vaetul: „Ne-au surprins evenimentele nepregătiți”..

Incercările de silită adaptare în tipare străine de

specificul etnic sunt dovezile cele mai sigure ale primitivismului superficial, care stăruie mai îndelung: în alcătuiri omenеști fără un pronunțat caracter propriu, în mase cosmopolite sau în state tinere, cu civilizație fragedă, copleșită de puterea dominantă a suprastatului de șarlatani cărmuit de o milenară spiritualitate speculativă.

Intâmplarea că Maiorescu își făcuse aproape toate studiile în Austria și Germania, ca și alți junimiști, cari înapoiți în țară au început să se ocupe și de literatură și filosofia germană, cel puțin atât cât de cea franceză, i-a făcut pe adversari să se creadă îndreptățiți a reproșa curentului junimist, atât din literatură cât și politică, tendință cosmopolită. De fapt cele două civilizații, latină și anglosaxonă, cu tradiție de secole au ținut totdeauna să atragă în sfera lor de influență popoarele tinere. Autorul direcției noi însă ar fi putut opune cârtitorilor matura cugetare politică, intransigent naționalistă, a lui Eminescu sau să dovedească netemeinicia învinuirii prin opera lui Creangă. Câtva timp, după ce se tot reeditase „vechiul clișeu usat și fals al pretinsului cosmopolitism”¹⁷, Titu Maiorescu se ridică în ședința Camerei dela 3 Dec. 1894 și sintetizează principiile călăuzitoare în curentul junimist. În fond ele sunt aceleași cari au însuflețit marile curente ale trecutului și vor rămâne în ființă cât timp instinctul de conservare va stăpâni omenirea.

¹⁷ Titu Maiorescu, Discursuri Parlamentare, vol. IV, pg. 647, Socec, București 1904.

Contrastele și diferențierile sunt numai aparente și nu influențează finalitatea. Evoluția și progresul au nevoie de puterea creatoare a ciocnirilor. Doarme somn de veci scânteie în fiecare fărâma de cremene, care nu e lovită de un corp asemănător de tare. Dacă în politică Junimismul s'a ciocnit cu liberalismul Roșiilor și aceștia au dominat viața publică până la războiul mondial, în literatură, spre deosebire de celelalte perioade, el s'a impus prin avengura celor două genii de însemnătate și națională și universală: Eminescu și Creangă. În vreme ce Sămănătorismul prezintă numai un conglomerat de talente, dispune însă de o figură neîntâlnită până acum în evoluția noastră, N. Iorga, istoricul care prin uriașa-i putere de evocare a trecutului a fascinat un popor, l-a deșteptat pentru clipa cea mare și în pofida tuturor opreliștilor convenționale pregătind contopirea sufletească mai dinainte de a fi desființate hotarele materiale prin efortul colectiv, Titu Maiorescu are posibilitatea să-și illustreze întreaga-i ideologie prin cei doi mari realizatori, în aceeași linie a ascendentei vitalități. Și astfel se evidențiază dela sine continuitatea firească între diferitele perioade. Deosebirile sunt numai în formă și în temperamentele animatorilor. Ideile fundamentale au fost aceleași ale cronicarilor bătrâni, ale lui Kogălniceanu din „Dacia literară” și perpetuându-se prin cumpănită perioadă a Junimii, au ajuns să se impună prin Sămănătorism, vijelios ca și furtuna ce se apropia, și în mod firesc se vor duce mai departe, mai târziu, prin decenii și secole, uneori rostogolindu-se brutal

peste orice piedici, altădată mișcându-se a lene ca un fluviu scăpat într'o albie de șes.

„Suntem convinși că numai prin cea mai rodnică muncă națională” — precizează Maiorescu — „prin dezvoltarea caracterului etnic, în limbă, în literatură, în munca fizică, în costum, în istorie, în forma socială și în forma de stat trebuie să meargă înainte țara aceasta”¹⁸.

Acest crez mărturisit cu claritatea și sobrietatea caracteristică atât seriosității fondului cât și omului dela care venea, cu deosebirea formei s'ar putea tot atât de drept atribui lui N. Iorga, cel care urmând perioadei maioresciene „a simțit armonia sferelor, atât în cer cât și pe pământ” și care la 1903 în articolul de rară frumusețe și etern adevăr „Cultura Națională”, fără ca identitatea să îndreptătească evidențierea unei influențe, propovăduiește același adânc înțeles de continuă actualitate:

„Când un popor își dă seamă că viața ce bate în milioane de inimi, ce luminează în milioane de minți nu se aseamănă cu viața altor neamuri și că e vrednică să fie păstrată pentru desăvârșirea și armonia lumii, că ea cere forme particulare pentru a fi statornicită, recunoscută și admirată, când, după multe cercetări răbdătoare și puternice avânturi, aceste forme se află, și când individualitatea, neapărată, a fiecărui scriitor sau artist se desface din acest fond adânc și larg al rasei sale, conștientă de însușirile ei, — atunci trăește *cultura națională*”.

„Pe aceasta, oglinda firii întregului nostru popor, n'am avut-o încă pe deplin, și în întemeierea ei ar sta, pentru timpurile de astăzi, *legitimarea* existenței noastre, dreptul de a trăi deosebiți de State mai mari și de popoare mai puternice”¹⁹.

Cine-l judecă pe Maiorescu numai pe baza celor

¹⁸ T. Maiorescu, Disc. Parlamentare, loc. cit.

¹⁹ N. Iorga, în „Sămănătorul”, 1 Iulie 1903.

X
trei volumașe de critică, și ele reeditate după blazatul calapod al unui și mai blazat antreprenor, trebuie să ajungă la conclusia că în jurul creatorului de epocă s'a născut o tradiție, care n'ar putea rezista unei confruntări cu realitatea. Integralul Maiorescu este însă: omul de toate zilele, în societatea „Junimea”, reprezentantul națiunii în corpurile legiuitoare, ministrul instrucțiunii și cultelor, și acesta va putea fi cunoscut numai din integritatea operei sale, din raportul său cu pretenii literari și politici, din corespondența sa cu aceștia și familia, pagini în care îl descoperi pe om în ființa lui adevărată și planurile sale în toată sinceritatea.

Intr'o vreme, când unii dintre ucenicii lui Isus Christos îl credeau aproape ajuns împărat al Iudeei, începură a-l ispiti cam la ce ranguri și slujbe ar ajunge fiecare dintr'înșii; atunci Fiul lui Dumnezeu i-a mustrat: „Au nu înțelegeți că nu de această împărăție e vorba ?”

Asemănarea între cuvintele pline de amărăciune ale Mântuitorului și cele care se desprind din scrisoarea ministrului Maiorescu adresată unui intim prieten — Ștefan Vârgolici — o va vedea oricine nu vrea să rămână orbit de patimi :

„Îți mărturisesc că direcția apucată de fundatorii Institutului Academic este cam neliniștitoare. Oare nu se apropie prea mult de interesele materiale și — cel puțin — nu se depărtează prea mult dela acea lucrare mai ideală, care este meritul „Junimei” și singurul titlu de onoare, care ni se cuvine nouă tinerilor, ce voim a contribui la regenerarea morală a României? D-ta știi, că din parte'mi sunt un mare inamic al fraselor celor mari; și dacă totuși vorbesc de *neapărată trebuință a idealismului*, este din convingerea înrădăci-

nată, că altfel nu ne putem susține și nu merităm a ne susține în lupta pentru existență — luptă tot așa de energetică în lumea morală, ca și în cea materială”²⁰.

Și mai departe, în aceeași scrisoare, gânduri de catehism, cari ar trebui răspândite în manuale de școală, sau lipite peste rușinea manifestelor de politicieni materialști preocupați numai de numărătoarea voturilor și argințiilor: „Care e rațiunea, temelia existenței noastre? Jertfa ideală și nimic alta. Este vederat, că jertfa ideală nu poate să meargă până a nimici cu totul substratul material, fără care nu poate trăi nimic într'un stat. Dar est modus in rebus. Jertfa totuși trebuie să fie o jertfă și trebuie să se simtă din viață, din toată activitatea cuiva că ceea ce aduce pe altarul patriei, este o emanație curată a sufletului său. A lucra numai pe bani, aceasta o știe” oricine. „A lucra *degeaba*, uneori chiar cu pierdere materială, este lucrul, care înalță inima și se simte în popor. Căci *degeaba* e numai material, dar moral este mult. Și măsură mărimii fiecărui din noi este suma de sacrificii ce a adus și ce este gata a mai aduce”²¹.

Titu Maiorescu a murit de mult. La 1 Iulie 1937 se vor împlini două decenii. In vreme ce dispariția vre-unui politician prilejuește comemorări de un an și trei zile, cinci ani și șapte săptămâni, necunoașterea lui Maiorescu așa cum a fost, cum a trăit și ce a făcut sau voita răstălmăcire a vieții și operei sale de civilizare a unui popor, pretinde a fi scris istoria și încheiat capitolul Maiorescu. Dar însăși istoria va veni și

²⁰ In acest vol. pg. 2.

²¹ Idem, *ibid.*, pg. 3.

va răzbuna nedreptatea și adevărul va țâșni în timp și spațiu cu atât mai mare putere, cu cât mai multă grije pățimase se va fi folosit la comprimarea unui izvor, care trebuie să fie scos la suprafață de legile naturii. Rectificări asemănătoare s'au impus și în privința altor figuri mari din viața poporului român. A. D. Xenopol este un exemplu eloquent. Adevărata știință n'a ezitat să îndrepte erorile, din moment ce s'a văzut în fața unor noi dovezi de orientare, și desigur că timpul nu este prea îndepărtat, când documentele care se îngrămădesc în jurul personalității lui Titu Maiorescu vor reclama o revizuire și impune retușările unor umbre, ștergerea unor nedreptăți și arătarea atâtor luminișuri din viața și opera marelui nostru înaintaș. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât încă multe mărturii vor veni și de aci înainte, ca să chezășuească pentru comandamentul istoriei.

În bogata arhivă a lui *Dimitrie Onciul*, din care o parte mi-a pus-o la dispoziție doctorul *George Jeleriu* din Cernăuți, cu toată înțelegerea pentru rostul și valoarea *Studiilor și Documentelor Literare* a acestui eminent publicist și inimos luptător în cea mai frumoasă accepțiune a noțiunii de gazetar — atât de necesar în înstrăinata Bucovina —, se găsesc numeroase scrisori ale de curând dispărutului *Ion Bianu*.

La întrebarea, dacă autografele sale se pot sau nu tipări în colecția amintită, I. Bianu a răspuns fără nici o șovăire :

„Din moment ce se găsesc în posesiunea d-tale, n'am mijlocul și nu știu dacă aș fi în drept să te opresc”...

„Am înțeles”. — „Doar dacă întâlnești vre-o informație, care ar putea servi istoria... În definitiv, pentru ce te-ai grăbi? Crezi oare că vei trebui să aștepți prea mult? Nu mă vezi?”

Era în toamna anului 1933.

Nu-mi închipuiam că scrisorile lui Bianu atât de curând vor câștiga libertatea să vază lumina zile, fără să mai poată suporta pe cel care le-a conceput.

Ion Bianu a scris numai atunci, când a avut ceva de spus. Fiecare piesă este un document, după cum toată viața sa n'a fost decât o continuă preocupare de a se documenta pe sine și documenta pe alții.

Rândurile cari urmează trebuie reținute cu grijă și prețuire pentru informațiile ce cuprind:

Biblioteca Academiei Române

[București] luni 2 Iulie 1917

Frate Onciule,

Vei fi aflat că eri dimineață a încetat din viață Titu Maiorescu. Rămășițele pământeste au fost duse eri spre seară la cimitirul Bellu, unde astăzi la ora 4 p. m. se va face serviciul înmormântării. Vom fi față toți membriși aflători în oraș; deci și tu.

Dacă ai putea rosti în numele Academiei [Române] câteva cuvinte alese și potrivite de despărțire pe veci — foarte bine ar fi. Despre cuvântări solemne în aceste împrejurări cred că nu poate fi nici vorbă. Se vor face acestea mai târziu în alte împrejurări.

Al tău coleg devotat I. BIANU

Mergând pe aceste urme ale trecutului, nu vom întârzia să subliniem data încetării din viață a lui Titu Maiorescu: *Duminică dimineață, 1 Iulie 1917.*

Disparația acestui mare îndrumător al cugetării și faptei românești spre formele civilizației moderne a

lăsat avântul tineretului fără un cârmuitor ponderat, obiectiv, lipsit de îndrăzneală și primejdioasă patimă. Inșelătorul progres a dus apoi la o rebarbarizare în disciplina criticei de valorificare și consacrare sau de înlăturare definitivă din câmpul literilor a pseudo-talentelor.

Odată cu începutul declinului maiorescian alții s'au ridicat și s'au proclamat capi de școli și curente, lansând ideologii noi, uneori calculat abstruse pentru a da impresia profundității. Ploae de poeți epigoni sau poetaștri versificatori, copii nevrâstnici alcătuind „romane”, unde viața autentică este înlocuită cu etalarea aberațiilor sexuale, teză devenită și ea banală, fiind abordată de talentele consacrate ca și de cei mai timizi începători; editori lipsiți de orice scrupul cari impun chiar scriitorilor de talent pornografia până la paroxism. N'a mai rămas nimic de explorat. Toate subsolurile au fost microscopic examinate, descrise în cele mai neînsemnate amănunte și înfățișate sub eticheta foarte ademinitoare a esteticei. De pe urma expunerii unor asemenea mărfuri, societatea omenească intoxicată, ca și suferinzii bețiilor reci, cere un dosaj de stupefiante din ce în ce mai puternic și devine din ce în ce mai blasată.

Ce-ar fi putut face Titu Maiorescu într'o atmosferă atât de viciată prin acapararea și a întreprinderilor editoriale de către aceiași parazitari amatori de senzații și avizi numai de câștiguri materiale? Desigur că atât de puțin, încât glasul său ar fi sunat în pustiu, de nu cumva s'ar fi strigat și bătrânețelor sale: „La groapa comună și cu acest Macabeu !...” De aceea, a trecut la timp hotarul lumii materiale, aci, în teritoriul ocupat

de armatele vrășmașe. De ce a rămas în București și n'a plecat și el în Moldova? Cui prodest? s'o fi întrebat fără trei ani octogenarul om de stat, cu aceeaș logică, cu care toată viața a izbutit să pareze și să respingă hotărît și convingător pentru judecata de mai târziu înverșunatele atacuri. Un balast mai mult pe capul autorităților, o piedică pentru lumea sănătoasă, care avea nevoie de căi deschise pentru mișcări rezezi. „Cine nu e de folos, e vătămător” — ne veneau, ca un ecou, cuvintele lui Vlahuță, de dincolo de Molna, pe când aci în capitala ocupată de inamic, lipsită de suveranitatea națională, Titu Maiorescu își făcea poate cel din urmă examen de conștiință, simțind că i se apropie sfârșitul.

Și săvârșindu-se acest mare român sub stăpânire vremelnice străină n'a fost, pentru aceasta, mai puțin român decât cei cari se prăbușiau dincolo, sub greutatea anilor sau de adâncirea rănilor. Cea din urmă lacrimă i-o fi fost stoarsă poate de amărăciunea că evenimentele nici măcar la patul morții n'au venit să-i desmintă o credință. Pentru că el nici odată nu și-a închipuit că destinul va fi atât de generos, încât să dea acestui popor ce merita de fapt, dar ce rafinamentul tuturor combinațiilor n'ar fi putut prevedea. Ba, ceva mai mult: Titu Maiorescu nici în descompunerea artificialului mozaic de expresie geografică Austro-Ungaria nu credea. În anul 1906 răspundea fostului său elev *I. Petrovici* următoarele:

...Dar ce nu-mi pare nimerită este proorocirea despre distrugerea Imperiului Austriac. Eu aud acest cântec de vr'o 50 de ani, și am de mult experiența, că cea mai zadarnică îndeletnicire este proorocirea istorică pe o scară mai întinsă. Deabia poți prevedea pe un

sunt nume parte noi, parte cunoscute din colecția de scrisori apărute până acum.

Afirmând că epuizăm în aceste pagini epistolele lui Maiorescu sau în legătură cu dânsul, n'am vrea să se interpreteze că de aci înainte n'ar mai exista material maiorescian inedit și că viitorul nu ne-ar rezerva destule surprize. Dimpotrivă, *Emanoil Bucuță* a început să publice, în *Revista Fundațiilor Regale*²³, un bogat număr de scrisori trimise lui *T. Maiorescu* de către *Duiliu Zamfirescu*. Acestora desigur trebuie să le fi urmat răspunsurile lui Maiorescu. Războiul a distrus multe urme istorice și se spune că și o mare parte din arhiva lui Duiliu Zamfirescu s'ar fi risipit pe timpul ocupației teutone. Nu este însă exclus ca această risipire să însemne numai înstrăinare, nu chiar distrugere, și atunci se poate totuși nădăjdui ca ele să iasă cândva la lumină. Tocmai din această cauză capitolul Maiorescu și al epocii sale cu toate figurile ei proeminente nu trebuie, nu poate fi încheiat definitiv.

Chiar în posesiunea noastră se mai găsesc scrisori de-ale conducătorului „Junimii”, adresate surorii sale Emilia, măritată Humpel. Unele dintre ele se referă la viața lui *Eminescu*, după înapoierea dela sanatorul din Ober-Döbling, și se vor tipări, neapărat, în volumul al VI-lea. Biografia poetului vor găsi poate și acolo informații noi, mai ales pentru perioada de „agonie” — cum numește *G. Călinescu* viața lui *Eminescu* din vara anului 1883 până la moarte.

²³ In n-rul 6 din 1 Iunie 1935, pg. 554—582; nr. 7, 1 Iulie, pg. 120—143; nr. 8, 1 Aug., pg. 353—376, etc.

În epistolele sale din 1867 și 1874, avarul, în scris, P. C a r p ne apare glumeț, bonom; așadar, cel puțin la începutul vieții sale publice altfel decum ne-am deprins să-l cunoaștem din prezintarea unor scriitori.

Acelaș prieten al nostru și al Studiilor și Doc. Lit. G. T. Kirileanu care ne-a încredințat scrisorile lui I. Creangă, cele ale lui T. Maiorescu amintite mai sus pentru volumul al VI-lea, adaogă pentru acest vol. și *ineditele* lui M. E m i n e s c u, interesante prin cuprinsul lor, ca tot ce vine din partea poetului. Cea din 2/14 Iunie 1883 este — după cât știm — ultima scrisoare a lui Eminescu înainte de coborîrea întunerecului peste strălucitul său cap, deoarece 14 zile mai târziu d-na Slavici trebuia să anunțe lui Maiorescu tragicul început. Nici forma frumoasă și caracteristic de îngrijită, nici cuprinsul acestei scrisori nu dau de bănuît marea și dureroasa taină, care nu mai târziu decât după 2 săptămâni avea să sdruncine pentru totdeauna echilibrul sufletesc al poetului. Nici cel mai dibaciu grafolog n'ar fi în stare să desprindă un câtuși de discret avertisment din grafia lui Eminescu, dinainte de izbucnirea nebuniei.

Unele erori cuprinse în scrisoarea A g l a i e i D r o - g l i către T. Maiorescu au fost de mult rectificate pe temeiul afirmațiilor conștiinciosului profesor și om de știință I. G. Sbiera²⁴.

²⁴ Șt. D. L. III, 116—117.

Dintr'o exactă cunoaştere a materialului informativ şi apoi şi dintr'o inerentă intuiţie accentuam chiar în primele pagini ale acestei colecţii covârşitoarea influenţă ce a avut-o Iacob C. Negruzzi în dezvoltarea societăţii „Junimea”. Dacă Titu Maiorescu s'a menţinut mai mult pe planul ridicat al valorificărilor estetice, I. C. Negruzzi timp de 3 decenii, aproape fără întreruperi a fost regisorul acţiunii şi paznicul credincios, pentru ca un început de program schiţat numai vag la finea anului 1863 să trăiască, să se întărească prin adesiunea talentelor şi să se primenească mereu, nu numai ţinând pas cu spiritul timpului, ci uneori anticipând şi proorocind mari întâmplări istorice. Rolul său între ani 1863—1890 este atât de important, pe cât de mare se vede nedreptatea ce i se face în istoria literaturii şi culturii noastre. Abia dacă i se acordă câteva fraze, şi acelea mai mult bio-bibliografice. Trebuie să se recunoască însă că fără continua sa veghiere, intuiţie în descoperirea autenticelor valori şi deosebitul său tact de a le atrage şi reţine în societate, fără de inima sa caldă, sinceră şi spiritul lui pătrunzător, din care porneau îndemnuri şi adevărate lecţii, ca de la o catedră de învăţarea limbii româneşti, pentru Românii din Transilvania şi Bucovina, fără Iacob C. Negruzzi întreaga mişcare ar fi fost lipsită de acea putere magnetică atractivă, care s'a dovedit existentă şi absolut necesară în toate prefacerile sociale. Şi poate că fără dânsul polarizarea pulberii de aur inoxidabil şi de fier greu, — glorioasă comoră din generaţia trecută —, nu s'ar fi făcut şi astăzi nici nu s'ar fi putut vorbi de o epocă a „Junimii”, în lit-

ratură. Talente cum au fost Creangă, Eminescu, Slavici, au avut nevoie de sprijin material și moral, de îndemn să stăruie în a da tot ce era în stare să dea puterea lor de imaginație, cugetare și simțire, cu atât mai mult cu cât mintea poetului genial avea să se întunece la vârsta de abia 34 ani.

Astăzi când suntem cu toții la noi acasă și ne-am refăcut marea familie despărțită de furtunile trecutului, este necesar și firesc să ne descoperim deosebirile și greșelile. Voința de a le cunoaște și recunoaște dovedește cel mai bun semn al dorinței de îndreptare. Acest lucru însă nu se putea face atât timp cât unii sufereau sub stăpânirea străină, alții porniau spre înstrăinare atrași de viclenia austriacă sau cele aproape 4 milioane de Români din Transilvania gemeau sub pîntenii trufași. De aceea se va observa adâncă înțelepciune politică a Vechiului Regat față de Românii de peste hotare, până la războiul de desrobire. Programele tuturor partidelor urmăresc același ideal, numai căile și mijloacele diferă, pentru ca la urmă dreptatea immanentă să-și afirme puterea și impună voința, deasupra tuturor socotelilor. Iar dacă astăzi nici un creier sănătos n'ar fi în stare ca din diferențierile în educația cetățenească, concepții politice, vădite rătăcirii temporare, să formuleze o învinuire pe seama cuiva, nu înseamnă că o constatare a lor n'ar fi justificată și chiar necesară. În starea actuală a civilizației noastre se ciocnesc și vădesc influențele celor 3 civilizații străine: în Basarabia și o parte din Moldova de sus slavismul, în Bucovina și slavismul și germanismul, în Vechiul Regat spiritul francez. Procesul Transilvănenilor a fost mai greu și mai complicat.

În aprigă luptă cu șovinismul celor fără substrat istoric, ei au încercat să creeze un puternic contrast prin lipsa de afinitate cu limba maghiară și și-au accentuat latinitatea în limbă și nume până la artificial.

Deși clasa conducătoare și-a păstrat conștiința națională mai nealterată decât în celelalte provincii românești de sub dominație străină, totuși deosebirea între limba vorbită și cea scrisă, cu vremea avea să sape o primejdioasă prăpastie, care trebuia să ducă la despărțirea popoului de conducătorii săi firești. Impotriva acestei rătăcirii se ridică *Iacob C. Negruzzi* și o combate prin scrisori documentate ca cele adresate lui *I l a r i o n P u ș c a r i u*

După ce-au zăpăcit toate mințile dincolo de Carpați, „*filologii*” — cum le imită dicțiunea *Maiorescu* într-o scrioare, — au descălecat în Vechiul Regat deadreptul la „*Societatea Academică*”,

„unde învățații din Transilvania au căutat să întemeeze pedantismul lor școlar, care a produs însă un efect ce trebuie să jălim cu toții. Poezii noștri cei buni, d. ex.: *Alecsandri*, *Bolintineanu* s’au depărtat de ea cu dispreț. Învățați fără pedanterie ca *Odobescu* a luat în răs pe această societate; publicul întreg atât de entusiasmă la început, s’a depărtat de ea întâi cu răceală, apoi cu ironie, în sfârșit cu nepăsare. Dacă în locul filologilor prea învățați ar fi lucrat *Alecsandri*, *Bolintineanu*, *Odobescu*, *Maiorescu*, etc. etc., am fi văzut rezultate bune. Poporul s’ar fi interesat, căci limba lui, poveștile, proverbele, cugetările lui, adică întreaga înțelepciune a străbunilor s’ar fi luat de bază pentru întemeerea zidirii, iar nu gânduri aprioristice a cătorva învățați, care de mult se depărtase de popor în cabinetul lor de lucru și pentru o idee străină și desăntată, disprețuiau rodurile vie ale pământului nostru”²⁵.

²⁵ În acest vol. pag. 153.

Lecții de limbă românească se găsesc pretutindeni în scrisorile Regătenilor adresat Românilor înstrăinați, iar Iacob C. Negruzzi își făcuse din acest obicei o înaltă datorie. Ceeace însă trebuie să se remarce, este căldura cu adevărat frățească și bunavoința oamenilor de aici. Nici odată nu cade un cuvânt greu, jignitor, ci după ce se dă cuvenita explicație a realităților greșite, se arată adevăratul făgaș pe care trebuie lăsat să desfășoare în voe fenomenul lingvistic. La început, gruparea junimistă a combătut prin publicitate „stilul jurnaliștilor români din Transilvania, Bucovina și Banat”²⁶; procedeul a fost însă părăsit, pentru că această descoperire a defectelor în fața străinilor pe deoparte avea să producă o adâncă ofensă pentru cei vizați și pe de altă parte din critica fățișă nu se putea obține efectul dorit. De aceea s’a înlocuit metoda prin scrisori direct adresate celor interesați. Astfel erorile se evidențiază cu discreția impusă de împrejurări. Sistemul a fost folosit cu o conștiință și mai vie în perioada Sămănătorismului. Numeroase lucrări venite din partea Bucovinenilor pentru „Neamul Românesc”, „Floarea Darurilor”, „Neamul Românesc Literar” treceau mai întâiu prin censura mult răbdătorului și înțelegătorului N. Iorga, și abia după ce se curățau de impurități ajungeau în mâna culegătorului tipograf, așa încât, la apariție, autorul lucrării constata singur, prin colaționarea textelor, stângăciile sau influențele străine în lexic și topică, mai ales.

Adevărurile exprimate de Iacob C. Negruzzi în

²⁶ T. Maiorescu, *Limba română în jurnalele din Austria*, în *Conv. Lit.* 1868 II 97 și urm.

scrisoarea din 11/23 Aug. 1874 sunt valabile și astăzi și ele se pot spune acum fără înconjur :

...„In ceea ce privește limba, iarăși văd că cei mai mulți din scriitorii Români-Austriaci nu pot gândi românește : ei gândesc nemțește, apoi traducând în cap, scriu românește pe hârtie ceea ce face că poporul cu anevioie îi poate înțelege”²⁷.

„Aș dori să nu sfârșesc fără a vă mai face un puternic apel de a vă întoarce fața spre noi Românii din Dacia Traiană. Este neapărat [nevoie] să mergeți pe urmele noastre în limbă și literatură. In afară de aceasta nu văd decât nenorocire. Știu prea bine, că mulți, poate cei mai mulți au la D-Voastre o creștere clasică mai bine întemeiată decât la noi. Primesc că aveți chiar mai multă învățatură decât noi, dar cu toate acestea totuși numai noi de aici suntem în stare de a arăta adevărata cale. Invățătura la D-Voastră este străină, este nemțească, pe când la noi bună, rea cum este, ea e națională. In aceasta vă suntem superiori. Ortografia noastră, chiar de nu e înaltă — gelehrt cum ar zice neamțul — dar e primită de milioane de oameni, așa simplă cum este. Limba noastră, nu e ca la D-voastre o limbă specială a școlii, e o limbă vie, vorbită la tribunal, în administrație, în adunare, în cafenea, în familie, în prăvălia neguțitorului, și scrisă în corespondența privată, în condica agricultorului și în actele celui mai de rând funcționarș din sat. La Brașov au început a pricepe că ziduri între Transilvania și noi nu Carpații, dar zidul Chinezesc, de nu se vor schimba și totuși nici acolo nu au încă destulă inimă să dea piept cu prejudițiile școlii. Trebuie să o înțelegeți și D-Voastre și Bucovinenii. In curând avem să intrăm în legături mai strânse prin căile ferate ce vor străbate Carpații. Prin aceste vor căuta să pătrundă idei germanizatoare și vor pătrunde de sigur, dacă nu vom întrebuința nouele căi spre *unificarea noastră*.

²⁷ In acest vol. pag. 149.

Când vom vorbi aceeași limbă, când vom scrie deopotrivă și vom gândi toți în chip original, nu mă voi teme mai mult de germanizare. Dar cu despărțirea grozavă la care am lucrat de treizeci de ani încoace, Românii se pierd. Odinioară eram toți deopotrivă, nu avem decât a compara scrierile vechi de dincoace și dincolo de Carpați. Astăzi cel mai mare dușman al Românilor nu ar fi putut face atât rău poporului nostru, cât au făcut câțiva învățați. Limba noastră nu o pricepem”²⁸. ....„Nu natura ci școala ne-a învățat să ne schimonosim frumoasa noastră limbă”²⁹.

Nu credem că există Bucovinean sau Transilvănean mai înaintat în vârstă, care să nu-și recunoască figura în magistrala caracterizare a lui Iacob C. Negruzzi. Cel mai harnic dintre tinerii veniți de peste Carpați în țara liberă, care a beneficiat cel mai mult de învățătura limbei românești în „Dacia Traiană” și cu cel mai vădit folos pentru literatură a fost *Ioan Slavici*. De aceea, într’un moment de elan sufletesc el a și formulat marele adevăr că „*soarele tuturor Românilor la București răsare*”, — cu alte cuvinte: leagănul civilizației românești cu toate particularitățile poporului trebuie căutat în Vechiul Regat.

În dorința de a atrage atențiunea asupra unor lucruri pline de interes din cuprinsul textelor și de a-l conduce pe cetitor prin vastul material, arătându-i unde trebuie să se oprească mai mult, ne-am vedea ispitiți să reproducem aici aproape în întregime scrisorile lui Iacob C. Negruzzi. Dar nu vom stărui în acest sens, având convingerea că pasagiile citate vor avea darul să-l ademenească ele înșile în interiorul cărții.

Înainte de a încheia reflecțiile noastre asupra în-

²⁸ În acest vol. pg. 152. — ²⁹ În acest vol. pg. 151.

semnărilor lui Iacob C. Negruzzi, am reţine duiosia care se desprinde din rândurile sale adresate în 1913 lui *Anton Naum*, cu prilejul morţii junimistului *Grigore Buiuciu*³⁰: „Eram prieteni din iarna 1864/65, când îi dam acasă la mine lecţii de drept roman... sânt 47—49 ani de atunci! Câţi au mai rămas din cei vechi? Afară de noi doi şi Gane, mai sânt Maiorescu, Th. Rosetti şi Carp”.

Şi parcă un înalt destin a voit ca Iacob C. Negruzzi, care a fost cel dintâiu membru în „Junimea” să fie şi cel din urmă, supravieţuind pe toţi, şi abia după ce nu mai rămăsese nici unul să se gate şi el pentru drumul fără de întoarcere...

Răvaşele dintre anii 1864 şi 1870 din arhiva lui A. D. Xenopol sporesc numărul documentelor, cari şi-au găsit loc în volumele precedente şi vor contribui, într'o măsură oarecare, la cunoaşterea vieţii şi operei istoricului-filosof român.

După „*Moş Ghiţă Kirileanu*” iată-l şi pe al doilea generos prieten, *Artur Gorovei*, aducându-ne un teanc de foi veştede, cu parfum reamintitor de un trecut relativ îndepărtat. Sunt epistolele lui *Theodor Şerbănescu* — dintre anii 1876—1901 — petale presate de teascul anilor, cari totuşi au păstrat nervura şi conturul caracteristic al militarului mai îndrăgostit de poezie decât de carieră. Liric delicat, uneori, când îşi coboară auzul la freamătul plin de armonie al poeziei populare, ridicându-se

³⁰ ...care a lăsat prin testament *Academiei Române* 800.000 franci, deci după preţul banilor de astăzi cam 40 milioane lei! — Cfr. pg. 142, în acest vol.

până la înălțimea lui *Heine*, pătrunzând în tainele simplității și eternului frumos:

Bate vântul, bate tare,
Bate dela răsărit,
Și-mi aduce dor de mare,
Dor de lung călătorit...

Cine mai știe că numeroase strofe ca versurile citate aci au fost create de *Theodor Șerbănescu*? Scrise în spirit vioiu, fraged și limpede, sub influența cântecului popular, ele au devenit populare, în vreme ce numele autorului se pierde tot mai mult în necunoscut, pentru marea mulțime care-și exprimă propriile sentimente prin melodică stihuire a poetului. Și tocmai această uitare și intrare în anonimatul literaturii populare ajunge să constituie cea mai puternică dovadă că *Theodor Șerbănescu* s'a statornicit cuceritor deasupra măsurătorii vremilor și talentelor efemere.

Scrisorile lui *Șerbănescu* adresate soției și unor rude ale sale dovedesc neastâmpărul aceluia „dor de mare, dor de lung călătorit”. Ele sunt din diferite localități — Cahul, Plevna, Tulcea, Brăila, Galați, Viena, Buzău, București ș. a. — unde îl mânau interesele de serviciu sau frământările unei vecinice căutări.

Din paginile dela Plevna (9—23 Noemvrie 1877) istoricii noștri vor putea spicui amănunte interesante cu privire la războiul de neatârnare și la viața soldatului român. Defecțiuni de tot felul cunoscute dealungul veacurilor se subliniază și aici: „Astăzi (9 Noem. 1877) am primit la cartierul general [vestea] că Rahova a fost ocupată de trupele noastre române, sub comanda lui *Slăniceanu*, după un atac viguros îndreptat contra acestei

poziții. *Iată un fapt de arme care va face multă cinste tinereii noastre armate, căci îi aparține numai ei, căci rușii nu au concurat nici într'un fel*"³¹, ceea ce e greu de crezut că o armată a stat impasibilă.

Theodor Șerbănescu se găsea la Plevna cu trupele cari încercuiseră „acest teribil cuib al lui Osman” și la 18 Noiembrie 1877 scrie Victoriei Șerbănescu: „Ce să-ți mai spun de pe aici? Nimic; doar că așteptăm dintr'o zi pe alta capitularea Plevnei și a lui Osman-Pașa. În tot cazul dacă nu mă întorc doborât sub povara gloriei, voi veni îmbăcsit de reumatisme... până într'atâta umezeala și frigul au saturat oasele noastre”³².

Și aiurea vorbind tot de mizeriile și asprimea vieții luptătorilor, în cele mai grele zile, când vânturile reci și ploile putrede ale sfrâșitului de toamnă se luptau cu cei dintâi fulgi de zăpadă și amestecându-i cu pământul, îi prefăceau în mocirlă, poetul citează cu amară ironie versul din cântecul: „Cât de dulce este viața de soldat!”

În știrile cu privire la operațiunile de războiu plasticitatea poetului întovărășită de sobrietatea militarului, alcătuiesc un text extrem de atractiv pentru cetitori: „Cât despre operațiile care se desfășoară în jurul Plevnei, veți ști că acest teribil cuib al lui Osman Pașa este strâns din toate părțile și dacă trebuie, destul să fie luat cu asalt, va trebui acum să depuie armele și să capituleze în *cincisprezce zile*, din lipsă de hrană și muniții de răz-

³¹ În acest vol. pg. 205.

³² În acest vol. pg. 197.

boiu. Cât ca să poată să facă o ieșire și să se străcoare în dosul Balcanilor, după ce-și va fi croit un drum printre liniile noastre, este cu neputință; nu mai are cai pentru a-i înhăma la tunuri și apoi trupele sale sunt deja demoralizate. Se spune că Mehemet Ali, care a concentrat forțe la Sofia, va veni să-l despresoare; dar veți ști că noi am luat toate măsurile ca să fie repede respins”³³.

Cu 14 zile mai târziu ni se relatează: „Pentru moment n'am nimica nou; suntem tot în jurul Plevnei care e bine încercuită și Osman va fi nevoit să capituleze peste zece zile. Când vom intra învingători în Plevna, nu voi întârzia să vă dau vești... și pentru tine, politicoasă secretară, nu voi sta la gânduri să-ți trimet o pereche de *șalvari*, ca recompensă pentru ostenele tale”.

„Deocamdată Plevna se arată numai ochilor noștri. De pe înălțimile din jurul ei care sunt în stăpânirea noastră, o privim tot timpul și ni se pare că are toate ademenirile unei frumoase femei dorite. E o adevărată *cadână*, *păzită* de tot atâția eunuci câți soldați sunt. Dar o vom strânge în brațele noastre pe această *cadână* și când ni va veni rândul, nu voi uita să-i iau *șalvarii* ca să ți-i trimet”³⁴.

Cea din urmă scrisoare din ciclul reprodus în acest volum este plină de pesimism provocat de neajunsurile și necazurile vieții. Ea vorbește de „grija neagră” care-i

³³ Scrisoare din 9 Noiembrie — în acest vol., pg. 202—204, traducerea 204—206.

³⁴ Scrisoarea din 23 Noiembrie 1877 în acest vol., pg. 197—299, traducerea 200—202.

„umple sufletul”, de sărăcie și de „puținul ce-l mai avem de trăit”... Se anunța o vară secetoasă, care amenința să compromită recolta în ținutul unde se găsea moșia sa, și de aceea se revolta împotriva destinului: „Pe acolo n'a plouat!... pe aici și ieri seara a turnat cu cofa. Oare ce spirit conduce și ce mână împarte favorurile și bunurile în lumea aceasta ? Pentru ce atâta bunătate cu unii și atâta vitregie cu alții ? Nici tu, nici eu, nici unul din copii cu noroc !... Cel întâiu lucru de care au nevoie copiii noștri, este prelungirea vieților noastre, spre a-i susține cu sfaturile noastre prețioase”³⁵.

Dar soarta a fost și mai vitregă, deoarece viața lui Theodor Șerbănescu nu s'a prelungit decât doar până la 2 Iulie 1901 (+ Brăila)³⁶.

Poesiile sale au fost „adunate și publicate de T. G. Djuvara, însoțite de studii asupra lui Șerbănescu de D. C. Olănescu și T. G. Djuvara”³⁷.

În introducerea ce-o fac, D. C. Olănescu și T. G. Djuvara dau și ziua exactă a nașterii poetului: 29 Dec. 1839. Folosindu-ne altădată de susmenționata lucrare, model de prezentare a operei unui scriitor, noi am și atras atențiunea asupra erorii, cu privire la data nașterii, în diferite istorii ale literaturii românești. Cu toate acestea dela publicarea Poesiilor lui Șerbănescu, cu data corectă, au trecut 32 ani, iar dela apariția lucrării *Heinrich Heine și Heinizmul*³⁸ au trecut 4 ani, și de atunci nimeni nu s'a sezizat,

³⁵ În acest vol. pg. 240.

³⁶ Cfr. *Iacob C. Negruzzi*, Dicționarul Junimii, în *Conv. Lit.* 1925 LVII 567.

³⁷ Poesii, București, Socec 1902, LXVI+338 pag.

³⁸ de I. E. Torouțiu, București 1930; v. pg. 194 și urm.

nimeni n'a corectat greșala inițială — dovadă cât de puțin preț se pune pe informația istorică tocmai acum când se caută elementele pentru așezarea temeliei unei istorii literare.

Theodor Șerbănescu s'a născut la Tecuci, 29 Dec. 1839 și a murit în 1901. La vârsta de 15 ani intră în școala militară din Iași, unde iese întâiul, cu gradul de sublocotenent de geniu. După ce este înaintat căpitan, demisionează din armată și trăește retras în familia sa. La declararea războiului din 1877, reintră în cadrele active ale armatei și ajunge până la gradul de colonel-comandant de brigadă. Cu toate aceste Theodor Șerbănescu rămâne cunoscut prin lăuntrica sa viață de poet liric, pentru că cea de militar n'a fost în stare să-i inspire nici un subiect de poezie. Afară de cântecul *Ecou de Răsboiu*, publicat în „Convorbiri Literare” (1871 IV 356), întregul volum de 338 de pagini abia de mai cuprinde un *Epitaf* de 4 versuri „pe mormântul unui soldat mort în bătălie”. Lirismul său gingaș nu se potrivea cu asperitățile vieții de cazarmă; poetul credea că războiul, în loc să-l abrutizeze și aclimatizeze cu mediul, ar fi putut să-i stoarcă accente de duiosie, chiar în mijlocul unui măcel:

Tunul tună, bomba sboară
 Colo sus într'un palat
 Unde totdeauna-i vară,
 Cu grădini înconjurat,

Regele cu-a sa curte,
 Stă la masă fericit,
 Orele sunt dulci, sunt scurte
 Când e traiul liniștit.

Tunul tună, bomba sboară
 Sfărmand tot ce-i stă în drum;
 Moartea crudă se strecoară
 Printre flăcări, printre fum.

Regele 'n splendida sală
 Cu ai săi stă banchetând,
 El se scoală... toți se scoală
 Cupele s'aud ciocnind..

„Beu în sănătatea”, zice
 Regele învingător,
 „Poporului meu fericit”
 Ura! strigă toți în cor.

Tunul tună, bomba sboară...
 Bravi cu miile dispar,
 Iar colo în biată țară
 Văduvele plâng amar.

Reflecții sentimentale, revoltă omenească dintr'un războiu imaginat la masa de scris, unde poetul vede pe rege și curtenii săi stând fericiți la masă și benchetuind într'o splendidă sală, în vreme ce afară:

Tunul tună, bomba sboară
 Bravi cu miile dispar,
 Iar colo în biată țară
 Văduvele plâng amar !

Ar fi să ne pierdem în anacronisme și să găsim explicația unei poezii publicate la 1871³⁹ prin realitățile trăite în războiul dela 1877. Atât marele Domnitor Carol I, cât și „mama răniților”, *Carmen Sylva*, au trăit în mijlocul suferințelor tinerii lor armate și au împărtășit cu ea toate durerile și bucuriile biruinței, iar căpitaniii oștirii noastre nu steteau în splendide săli și nu huzuriau. Șerbănescu însuși s'a convins după șase ani cât de mult fantezia înlocuise viața autentică a ostașilor, dela miile de dorobanți și până la cele mai înalte grade. Splendidele săli se schimbă în bordeie subterane, umede, reci, de unde oasele își agonisesc boli pentru tot restul vieții. Cât privește participarea domnitorilor normali și conștienți de marele act care se săvârșește și pecetluiește nu numai soarta popoarelor ci și a lor proprie — în istoria Românilor nu se întâl-

³⁹ Th. Șerbănescu, *Eco de resboiu în Conv. Lit. 1870/71 IV 356*

nește un asemenea motiv-contrast între conducători și executanți, așa că poezia lui Theodor Șerbănescu pare să aibă o influență din afară, prin vre-o poezie din timpul războiului franco-german. Altă dată ⁴⁰ asemănam causticismul „Ecolui de Războiu” cu acela din „1907” al lui Vlahuță, decât acesta din urmă viza stiuaii reale, pe când tabloul marțial al lui Șerbănescu este o pesimistă și ireală viziune a unui romantic..

Pentru a argumenta și mai mult rectificările de care s'a vorbit și pentru o amplificare bio-bibliografică vom cita *Notele la Theodor Șerbănescu* pe cari ni le-a trimis conștiinciosul Artur Gorovei :

„In *Albumul Societății Junimea* din Iași ⁴¹ data nașterii lui Theodor Șerbănescu este arătată 24 Decemvrie 1839; în realitate el este născut în ziua de 29 Decemvrie, după cum se indică în „Notița biografică” a d-lui I. St. Murat, publicată în „*Revista Literară*” din 1 Martie 1902, reproducă și în volumul de „*Poesii*” adunate și publicate de T. C. Djuvara, și după cum spun și membrii familiei Șerbănescu, cari afirmă că poetul ar fi fost de părere să se spue că e născut în prima zi a anului 1840, dată mult mai aproape de 29 Decemvrie decât de 24 a acelei luni” ⁴².

„Câteva amănunte asupra vieții lui *Theodor Șerbănescu* care era fiul lui *Eni Șerbănescu*, frate cu *Ior-*

⁴⁰ Idem, *ibid.*

⁴¹ Publicat și reproduș și în facsimile în volumul al IV-lea din St. D. L. pg. 313—320.

⁴² Influența lui Heine asupra lui T. Ș. se vedește așadar nu numai în poezie. Și Heinrich Heine arată ca dată a nașterii sale ziua de 31 Dec. 1799 „ca să poată afirma că este cel dintăiu bărbat al secolului” — observă *Robert König* în *Istoria Lit. Germ.* — Cfr. I. E. T., Heine etc. pg. 9.

dache Şerbănescu. Acest din urmă s'a însurat, la vârsta de 42 ani, cu *Victoria*, fiica doctorului *Constantin Hepites*, frate cu Ştefan Hepites, fostul director al Institutului Meteorologic din Bucureşti şi frate cu *Grigore Hepites*, doctor în medicină".

„Deosebirea de vârstă între soţi era cam mare: *Victoria* avea numai 17 ani, când s'a măritat".

„Din căsătoria cu *Victoria*, a avut două fete: *Ortansa*, căsătorită cu *Matei Ciocărdia*, tatăl poetului *Dan Ciocărdia*, şi *Elena*, căsătorită cu *Constantin Apostol*, din Brăila".

„*Iordache Şerbănescu* a murit în Martie 1878, de cancer la stomac, şi în 1880, *Victoria*, fosta lui soţie, s'a măritat cu *Teodor Şerbănescu*, nepotul fostului ei soţ".

„*Teodor Şerbănescu* a avut trei băeţi, *George*, astăzi judecător-consilier la Bujor; *Victor*, decedat, şi *Aurel*, magistrat în Brăila. Mai are şi o fată: *Laetiţia*, măritată cu d-l *Dimitrie Verdeanu*, în Folticeni".

„Doamna *Verdeanu* a avut amabilitatea să ni puie la dispoziţie şi să ni permită să publicăm aceste scrisori".

„Primele patru scrisori, acele în franţuzeşte, se publică în întregime; scrisorile către *Victoria Şerbănescu* nu cuprind tot textul din originale. Doamna *Verdeanu* a suprimat din ele pasagiile privitoare la afaceri de ale moşiei *Vameşul*, cari nu ar putea să intereseze viaţa lui *Şerbănescu*".

„In volumul de poezii ale lui *Şerbănescu*, este una

intitulată „Basarabia (Cahul)”; sfârșitul unui vers lipsește ; nota editorului nu explică dacă sfârșitul a fost omis de editor sau nu era nici în originalul lui Șerbănescu”.

„La pagina 223 este strofa:

Acesta e Cahulul... păstor fără idile !
Aicea poesia nu are ce căta,
Lăsa-voiu dar orașul lui...
Și mă voiu duce acolo pe muche a visa.

„Suntem în măsură să complectăm acest vers”.

„Orașul Cahul a fost înființat de fostul proprietar, general-gubernator al Guberniei Basarabiei, Theodorof. Acesta cumpăraseră moșia dela o principesă Cantacuzino, care dorea să aibe pe moșia ei un oraș, și a făcut planul orașului actual, după tipul orașelor moderne rusești, cu străzi drepte, largi, perpendiculare, unele pe altele și cu piețe publice largi”.

„La 1858, generalul Teodorof a vândut moșia Cahul lui *Dimitrie Caravasile*, care a păstrat-o și lăsat-o moștenire urmașilor”.

„La acest *Caravasile* s'a gândit Teodor Șerbănescu, scriind această poezie, așa că versul al cărui sfârșit lipsește, se completează astfel :

Acesta e Cahulul... păstor fără idile !

Lăsa-voiu dar orașul lui *D. Caravasile*...

„La pagina 156 din volum⁴³ este un *Epitaf* pe mormântul unui soldat mort în bătălie:

„*Dulce et decorum est pro patria mori*”.

Trecătorule, citește
Astă pagină de ieri:
Vai ! cu jertfe se urzește
Viitorul unei țeri.

„Epitaful acesta a fost compus pentru doctorul în medicină *C. Dușescu*, mort în războiul din 1877, și este săpat, în litere de aur, pe coloana de marmură neagră de pe mormântul acestuia, din țințirumul orașului Folticeni”.

Acéstea sunt interesantele „*Note la Teodor Șerbănescu*”, pe care ni le-a trimis *Artur Gorovei*. Le-am reprodus întocmai, cunoscută fiind autoritatea respectatului nostru prieten în materie documentară. Folosirea lor în altă formă ne-ar fi răpit timpul înzadar, în schimbul unei aureole care aparține încercatului om de știință *Artur Gorovei*, ca și marei amabilități a Doamnei *Laetitia Verdeanu*.

În cuprinsul sau titulatura unor scrisori se întâlnesc unele nume de alintare, obișnuite în intimitatea de familie. Ele nu s'ar fi putut identifica fără concursul lui *Artur Gorovei* și al Doamnei *Verdeanu*. La adnotare le vom arăta punând între paranteze: (*Artur Gorovei*).

⁴³ *T. Șerbănescu, Poesii, op. cit.*

Trecând peste scrisorile lui T. Maiorescu, adreseate discipolilor săi I. A. I. Brătescu-Voinești și I. Petrovici, asupra cărora s'a insistat la capitolul Maiorescu, pătrundem deadreptul în vârtoarea cugetărilor lui Barbu Delavrancea din scrisorile adreseate Elenei Miller-Verghy, (născută 1839).

E. M.-V. era fiica lui Iancu Verghy din Bacău și a Catincăi Hartulari, sora acelu Iorgu Hartulari pe care îl descrie atât de bine Elena Hartulari în memoriile ei⁴⁴. Institutul înființat de Elena Miller-Verghy din care au eșit primele bacalaureate și mai târziu licențiate, era intitulat: „Institutul Nou Normal de Domnișoare” și a funcționat în str. Primăverii, n-rul 30 (actual str. Nicolae Bălcescu), într'o casă veche boerească aparținând bătrânului Nicolae Rahodă. Răspundea în fund printr'o grădină mare, în str. Cățunu (actual Atena) până în locul unde e acum casa lui Tache Ionescu. Localul Institutului nu mai există nici măcar ca vestigiu, a fost dărâmat când s'a făcut Bul. Lascar Catargiu. Casa a trecut apoi în posesia Creditului. A fost mult mărit și reclădit de Elena Miller-Verghy. Cuprindea vreo 80 de interne și cam tot atâtea externe. Înființat prin anii 1875, a trecut în 1906 sub direcția doamnei Maria Delavrancea, născută Lupașcu, vară primară cu Margareta Miller-Verghy, căci mamele acestora erau surori. D-na Delavrancea l'a dirijat până în 1911, când a fost numită directoare a Școlii Centrale din Bucu-

⁴⁴ Cfr. *Marg. Miller Verghy și Ecaterina Săndulescu, Evoluția scrisului feminin în România*, editura „Bucovina” București 1935, pg. 157 și urm. și 278 și urm.

reşti. Atunci s'a închis definitiv Institutul din str. Primăverii.

Printre profesorii cari s'au perindat în acest prim institut de cultură superioară, sunt Grigore Ştefănescu, geologul, Spirul Haret, D. Istrati, Anghel Demetrescu, Ion Găvănescu, Ţârca, Zotu, de limba greacă, Ştefan Sihleanu, Frederic Damé, Frollo, Marceiac, Roland, Leauty, Lévêque, Delavrancea (conferenţiar), Virgil Arion (filosofie), Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu şi alţii.

Prima serie de bacalaureate a fost: Henrietta Lupaşcu, mai târziu Sihleanu, Maria Lupaşcu, mai târziu Delavrancea, Florica şi Marica Sion, fiicele poetului Iorgu Sion. Prima a fost mai târziu soţia pictorului Eugen Voinescu şi cealaltă a lui Matei I. Caragiale. A cincea a fost Maria Zăhărescu, mai târziu soţia geologului Drăghicescu. Ministru pe acea vreme era Chiţu, care nu voia cu nici un chip să permită Elenei Miller-Verghy să-şi prezinte elevele la bacalaureat sub cuvânt, că legea pomeneste numai de condiţiunile de admitere a candidaţilor şi nici de cum şi a „candidatelor”. Elena Miller-Verghy i-a replicat: dacă cineva zice „toţi oamenii sunt muritori”, n'are nevoie să adauge: şi „toate femeile de asemenea”, căci „femeile” sunt cuprinse în termenul mai larg de „oameni”. Faptul cert e că a biruit Directoarea Institutului, şi că şi-a prezentat fetele la primul bacalaureat, unde din 140 candidaţi, masculini şi femenini, a ieşit cea dintâi Maria Lupaşcu, care fără să facă feminism zgomotos şi cu steagul ridicat, a dovedit egalitatea intelectuală a sexe-

lor, cum filosoful grec dovedea „mișcarea” prin simplul fapt că umbla.

Un mare număr dintre scrisorile adresate ei sunt date din Paris, unde Barbu Delavrancea își termina studiile; ele sunt de un interes deosebit, deoarece dovedesc că toate calitățile de stil și gândire ajunseseră pe atunci la o rară perfecțiune, stil specific al tânărului autor care de abia debuta în literatură cu nuvela „Sultănica”. Ori-câtă ascunsă autobiografie se cuprinde în „Domnul Vucea”, „Bursierul” sau „Trubadurul” etc., corespondența lui Delavrancea ne dă despre el o idee mai exactă decât întreaga operă. Firea lui pătimase în iubire de țară și natură, răsvrătită în pesimism și desgust, uneori sglobie și plină de cele mai delicate sentimente, își dă liber curs în aceste scrisori intime.

Persoana căreia i se adresează această serie de scrisori (cu vr'o 4—5 excepții) este și ea o figură marcantă în evoluția culturii românești. Elena Miller-Verghy, încetată din viață la 1922, înființase prima școală secundară de fete din România, în timpul când nimeni nu se gândea încă să se dea femeilor o cultură superioară, nici să le deschidă calea spre Universități. Această reformă introdusă aproape pe nesimțite în educația elementului feminin al omenirii, este tot atât de importantă ca și căpătarea drepturilor politice, dacă nu chiar mai adâncă, mai inculculabilă și mai bogată în rezultate. În țara noastră inițiativa acestui pas pe drumul progresului a avut darul să rămână ca un pastel discret în ochii publicului, de care nu prea se lăsa cunoscută. Delavrancea împreună

cu Alexandru Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, Spiru Haret, Ștefan Sihleanu, Virgil Arion, doctorul I. C. Istrati, Ionescu-Gion, Anghel Demetriescu și alții făceau parte din pleiada de tineri talentați și destinați unui viitor strălucit, cari s'au perindat ca profesori și conferențieri în acel focar de progres și lumină: Institutul de Domnișoare, Fundatoarea lui, Elena Miller-Verghy „făcuse studii temeinice la Facultatea din Geneva și Sorbona”⁴⁵ și după ce dobândise o extraordinară cultură pentru acele timpuri și poate neîntrecută nici în ziua de azi, isbuti să inspire tinerilor maștri, cari o cunoșteau de aproape, un fel de cult în care se amestecau venerația, admirația, și o afecțiune aproape filială. Numele de „Mamitica” (nu mamitica) ce i-l dădeau toți, arată exact nuanța prieteniei dintre ea și grupul de somități cu care îi plăcea să se înconjoare.

Persoana căreia Delavrancea i se adresează sub numele de „Mamuca” este sora Elenei Miller-Verghy, *Lucreția Alexandru Lupășcu*, și ea cunoscută de o bună parte din Moldova sub numele de „Coana Lucreția”. A lăsat în amintirea tuturor imaginea unei deosebite frumuseți sufletești, la care se adăoga perfecțiunea trăsăturilor asemănate cu ale împărătesei Eugenia, adumbrată de duiosul zimbet al sfintei Ana lui Leonardo Da Vinci.

Rolul *Elenei Miller-Verghy* se poate asemăna cu acela al *Corneliei Emilian*, din a doua capitală a țării. Decât aci se punea problema intelectualisării femeii și ridicarea concepției la nivelul bărbaților, cu

⁴⁵ Cfr. *Evoluția scris. fem.* pg. 278.

perspectiva pătrunderii în învățământul superior al Universităților. Dacă trebuie să recunoaștem că îndreptarea femeii către învățământul profesional izvora din însăși ființa inițiatoarei, Cornelia Emilian — născută Erdelly de Medve — femei cu simț practic ce trebuia să dea rezultate imediate prin valorificare în căminul căsniciei și folosind ca îndemn și pildă și pentru clasa muncitorimii sau pătura țărănească, nu-i mai puțin adevărat că rolul Elenei Miller-Verghy era mult mai greu. După un șir de ani de învățatură și deosebită educație elevele ei trebuiau să devină și ele luptătoare luminate, pentru ca în viitor să poată îndeplini rolul de conducătoare și să se găsească justificată mândria culturii feminine din România.

Dintre celelalte persoane pomenite în scrisori, una este fiica ei Marya, mai târziu soția lui Delavrancea.

Talentata și activa noastră scriitoare *Margareta Miller-Verghy* este fiica Elenei M.-V.

În volumul al VI-lea din Stud. și Doc. Lit. vom publica o altă serie de scrisori, tot inedite, ale lui *Duiliu Zamfirescu*, adresate aceleleași figuri intrată acum în domeniul istoriei, Elena Miller-Verghy.

Și fiindcă suntem la paranteza de ceea ce va cuprinde, între altele, volumul al VI-lea, vom arăta că din motive de economie, în acest volum n'au putut intra: un grup de scrisori ale cunoscutului filolog *Ioan Urban Jarnik*, fost profesor de limbile romanice în Praga și mare filoromân; ale folkloristului bucovinean *Simeon Florea Marian* și ale istoriografului *T. T.*

Burada; toate acestea, adresate lui *Ilarion Pușcariu* și câteva lui *Sextil Pușcariu*; în fine trei scrisori ale lui *Dimitrie Onciul* trimise la Cernăuți lui *Sextil Pușcariu*, în acea epocă nu numai profesor pentru limba și literatura română la Universitate, ci și viguros și abil conducător al Românilor bucovineni pentru satisfacerea unor revendicări, cum a fost cucerirea catedrei de istoria Românilor, ocupată de istoricul cu temeinică pregătire *Ion I. Nistor*, și păstrarea neștirbită a bunurilor moștenite dela voievozi. Ele vor deschide o pagină de suferinți din trecutul Bucovinei și de finală izbândă, la care au colaborat, cu tot tactul impus de situația politică, Vechiul Regat prin *Dimitrie Onciul*, Transilvania și Bucovina prin *Sextil Pușcariu* și alții, alții, cari ajutau acțiunea românească împotriva surrogatelor sugerate de interesele Ministerului Instrucției din Viena.

Scrisorile lui *D e l a v r a n c e a* cari cuprind aproape a patra parte din acest volum, sunt documente sufletești și devin istoric-literare numai întru cât cu ajutorul lor poți pătrunde în adâncurile sufletești ale creatorului de autentic și nemuritor frumos. Ideile și forma lor îți impun o cetire atât de accelerată, încât la capătul lecturii ai impresia că viteza stăruie în tine și că o regretabilă frână te-a oprit brusc din avântul ce-ți luaseși. Apoi, încetul cu încetul prinde a-ți se înfățișa tabloul unei superbe cascade, care se rostogolește într'o simfonie vije-lioasă, policromă, cu luminișuri săgetate, scânteeri de foc, atingând claviatura unei uriașe sensibilități, dela strigătul înalt până la tonul scăzut al relaxării. Scrisul lui

Delavrancea, fața lui Delavrancea, — și fața lui — fața specifică a țării noastre. Ici muntoasă, cu țîșniri de piscuri, la poalele cărora șerpuiți de argint sau bucăți de cer albastru oglindindu-se în ochiuri cu sclipiri pornite din profunzimi, dincolo așezări întinse, peste cari s'a coborît parcă liniște de veacuri. Temperamentul lui Delavrancea sanguin-impulsiv a imprimat stilului și cugetării sale caracterul iute, aprig, plin de spirit, cu desăvârșită spontaneitate, caracterul tipului oltenesc. Aci duios și pesimist, aci senin și vesel, niciodată însă lipsit de acea bunătate superioară care caută să înțeleagă și se convinge că trebuie să ierte scăderile omenеști. Doar dacă din când în când nu se poate reține să nu-și exprime desgustul pentru trântorii de sus cari se târăsc jos ca niște râme spre a parveni la situații ce nu le merită... În toate paginile lui Delavrancea publicate aici, concepute la etatea de 23—24 ani, se vede omul și scriitorul din plină maturitate și cine l-a privit și ascultat în marile întruniri ale acțiunii naționale din anii 1915—16 pentru a determina intrarea României în războiu alături de alianța franco-anglo-rusă și cine va ceti corespondența dela 1881/3, va stabili absoluta identitate a aceluiaș Delavrancea din scrisorile tinerețelor, din convingătorea pledoarie în fața justiției, din fascinantul discurs într'o adunare politică, înțelepciunea stăpânitoare a lui Ștefan din „Apusul de soare” unită cu neastâmpărul până la extaz al lui Ștefăniță Vodă din „Viforul”. Din firea lui Delavrancea se impun în scris, ca și vorbire, toate nuanțele caracteristice unui mare artist, tipic spiritului de

dincoace de Milcov : vioiu și spontan, ager și laconic, răpindu-te tocmai prin aceste mijloace, uneori retorice, altădată stacate și cu subînțelesuri, în propria lui vârtoare de ridicări și căderi, de întrebări, răspunsuri și suspensiuni, spre deosebire de scriitorul moldovan pornit la vorbă lungă și târăgănată: s'a așternut pe ploaie și ploauă, și ploauă, și ploauă peste case, peste dealuri, peste văi, peste sate și orașe, peste toată țara — cum ne reamintim dintr'o plastică figură a romancierului-poet *Ionel Teodoreanu*.

Se știe că într'o serie de oratori, Delavrancea trebuia să fie ultimul, altfel după dânsul nimeni nu mai avea curajul să ia cuvântul. Incercând să fixăm câteva atribute artistului desăvârșit, patriotului până la jertfa de sine, oratorului de factura antică a unui Cicero sau Demostene — abia aici la sfârșit ne dăm seama că am îndrăznit prea mult.

Și acum când stăm să trimitem în lume această nouă carte spre cetire și cercetare, recunoaștem mai dinainte că ea, ca și celelalte de până astăzi și din viitor, nu este pentru oricine și pentru orice vârstă. Numai acolo, unde învățătura a adunat un anume fond de cunoștințe și viața fie că intensă fie că după un respectabil număr de ani are în urma sa un capitol de experiențe, parfumul propriilor amintiri și trăiri se înalță din subconștient și îndeamnă pe purtătorul acestor comori să dureze puntea între ceea ce-a fost și va să vină.

„Fiecare moment în viața unui stat ca și în cea a unei națiuni trebuie să fie mijlocul între trecutul și viitorul lui. A cunoaște bine trecutul, a considera cele prezente și a conchide așa spre viitor”⁴⁶, iată cea mai adâncă înțelepciune omenească, apropiindu-se de perfecțiune divină.

Când abia apăruse cel dintâiu volum din această colecție, generalul *Nicolae Negreanu*, cunoscut în scrisul românesc sub pseudonimul *Scarlat Preajbă*, după o extrem de migăloasă și muncită incursiune în materialul documentar, a izbutit să facă un minunat expozeu, căruia i-a urmat, ca rezultat și dovadă a pătrunderii sale în toate amănuntele și tainele somnoroaselor hrisoave, o sinteză atât de vie și luminoasă, încât, datorită intuiției și viziunii clare a autorului, se poate afirma că încheerea din 1932 devenea axiomă de prețuire nu numai pentru volumul I din *Studii și Doc. Lit.*, la care se referea, ci și pentru întregul rest al colecției. Vom reproduce câteva pasagii ale lui *Scarlat Preajbă* valabile atunci, în 1932, ca și acum, când ne apropiem de sfârșitul epocii „Junimii” cu volumul al V-lea și pășim pragul perioadei „Sămănătorului” cu volumul al VII-lea :

„Am văzut în aceste scrisori, dincolo de ceea ce litera tipărită e în stare să arăte. Am văzut profilându-se figuri de oameni mari, vremuri de înălțare, care, luând forme concrete, traduse prin fapt, au însemnat întâele

⁴⁶ *Aurel Mureșianu* către tatăl său, într-o scrisoare din Ianuarie 1867, Cfr. *Aurel A. Mureșianu: Mihail Eminescu și întemeierea României June 1868—1871* (Brașov Iunie 1926, pg. 19).

aşezări ale României moderne, care coincid cu primii ani ai domniei marelui rege Carol I”.

„Strădaniile tuturor acestor fruntaşi ai culturii moderne naţionale au făcut drumuri noi, înăuntrul ţării, în literatură, în aşezăminte culturale, în învăţământ, în politică, în societate, în obiceiuri; au înlesnit legăturile naţionale culturale cu intelectualii români din Ardeal, Bucovina, Istria, Macedonia şi Basarabia; au întins propaganda în străinătate prin a se afirma că există o bună literatură românească; au înlesnit traduceri, în limbile streine, ale multor scriitori români, şi au introdus în ţară, în formă de traduceri în limba română, multe din capodoperele streine. Dacă este să enumărăm numai aceste înfăptuiri şi rolul jucat de *Junimea* şi de *Convorbiri Literare*, încă e destul de însemnat în viaţa intelectuală a ţării noastre”.

„Sutele de scrisori publicate în „*Studii şi Documente Literare*”⁴⁷ ne introduc în intimitatea scriitorilor menţionaţi, pe care îi putem cunoaşte mai de aproape şi mai bine, prin scrisori, decât prin operele lor literare. Operele sunt produsul a o mulţime de factori determinanţi, în adevăr, care duc departe, de multe ori, de ceea ce înseamnă *personalitatea şi identitatea* scriitorului. Una e opera şi altul e scriitorul. În operă intervin forme, fantezii, artificii, pe care scriitorul le introduce dinadins. În operă scriitorul ştie să apară *altfel* de cum este în realitate. În scrisori mai nimic nu se poate ascunde. Suflul e redat în toată plinătatea lui. *Personalitatea* apare, în scrisori, aşa cum este în rea-

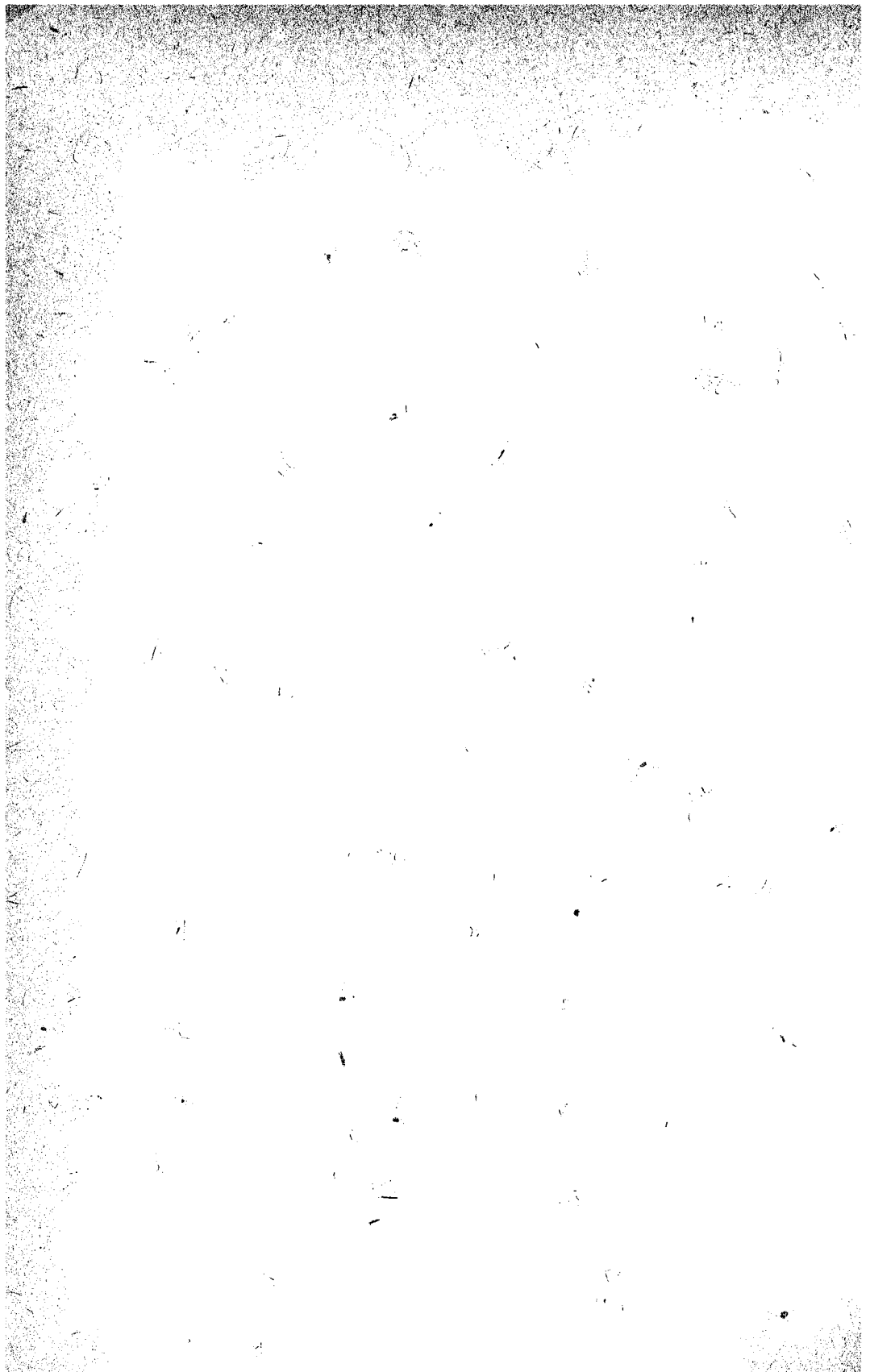
⁴⁷ In vol. I-ii.

litate, cu calități sau defecte, cu lărgime de spirit sau cu îngustime, cu capricii, cu perseverență diabolică, cu ascunzișuri sau cu bunătate de suflet”⁴⁸.

Ceea ce *Biblia* înseamnă pentru cunoașterea lui Dumnezeu și a lumii, caută să însemne *Studiile și Documentele Literare* pentru zii pământeni ai Literaturii Românești, luptători glorioși sau înfrânți în drumul spre izbânda ideii morale și naționale, prin crearea frumosului, pentru desăvârșirea omului.

⁴⁸ *Scarlat Preajbă*, Dare de seamă asupra volumului I-ii din *Studii și Documente Literare* în revista lui *Leca Morariu*: „Făt-Frumos” anul VII, nr. 1—2, 1932, 22 pag.

TEXTE ŞI NOTE

Titu Maiorescu către Ștefan Vârgolici

București, 7/10 [18]75.

“ IUBITE DOMNULE VÂRGOLICI,

Am o rugămintă să ți fac, și apoi un șir de observații, despre care nu știu, dacă vor fi cu totul drepte și cu totul bine primite ¹.

Rugămintea. A venit Challiol pe aici, l-am văzut, s'a rugat să nu 'l nenorocesc cu familia lui, lovitura i-a venit pe neașteptate, zice el; de la Liceul nou e retras de vre un an, altă existență n'are; recunoaște, că nu s'a purtat destul de bine și că țara are un efect slăbitor asupra energiei omului, etc. În fine, omul era scăzut de tot și cam miserabil. I-am făgăduit să intervin pe lângă D-ta, ca să'i cedezi catedra dela școala militară. Aceasta te rog să o privești așa: în urma svonului prea mare ce s'a făcut cu Universit. din Cernăuți ², eu din parte'mi sunt hotărît a nu mă împotrivi, dacă va cere Camera menținerea facult. de litere în Iassi. E dar probabil că va rămâne Facult. D-ta vei fi numit atunci Profesor provizoriu și vei rămâne dar la Facultate. E o funcție, ce se potrivește mai bine cu D-ta decât școala militară, și a ține atât Universit., cât și Institutul, cât și școala militară ar fi prea greu și — propriu vorbind — imposibil, fără dauna învățământului. Despre aceasta mai mult la sfârșitul scrisorii.

Dacă acceptezi polița morală ce am tras-o asupra Dumitale, te rog să faci lucrul așa: propune școalei militare îndată cedarea Profesurei D-tale în favoarea lui Challiol și în acelaș timp îmi arăți prin hârtie oficială mie, că — primind catedra Universității — cedezi acea catedră a școalei militare fostului profesor Challiol. Pe baza acestei petiții a D-tale eu intervin direct la Minist. de Resbel pentru confirmarea propunerii.

Acum observările. Cred că restrângerea activității D-tale la Universit. și la Instit, este foarte bună și că va da rezultate mai folositoare pentru toată viața noastră intelectuală în Iassi. Îți mărturisesc, că direcția apucată de fondatorii Instit. Acad. este cam neliniștitoare. Oare nu se apropie prea mult de interesele materiale și — cel puțin — nu se depărtează prea mult de la acea lucrare mai ideală, care este meritul «Junimei» și singurul titlu de onoare, care ni se cuvine nouă tinerilor, ce voim a contribui la regenerarea morală a României? D-ta știi, că din parte'mi sunt un adevărat și sincer inimic al fraselor celor mari; și dacă totuși vorbesc de *neapărata trebuință a idealismului*, este din convingerea înrădăcinată, că altfel nu ne putem susține și nu merităm a ne susține în lupta pentru existență — luptă, tot așa de energică în lumea morală, ca în cea materială.

D-ta ești tânăr și pentru tinerețea D-tale ai câștigat destul și câștigi destul. A câștiga prea mult, ar fi o adevărată pierdere. Știi, că Pascu ³ e un om moralicește ruinat; Bodnărescu ⁴ îmi face asemenea impresia a fi pierdut pentru poesia, care îi da totuși adevărata lui rațiune de a fi în mijlocul acelu grup de tineri, care a ajuns a jucă un rol însemnat în viața intelectuală a poporului nostru. Știi asemenea, cât rău și-a făcut Jaques Negruzzi ⁵ preferind un meschin advocatlic carierei sale politice în Cameră. Prin ce ne deosebim noi de belferi? ⁶. Care e rațiunea, temelia existenței noastre? Jertfa ideală, și nimic alta. Este vederat, că jertfa ideală nu poate să meargă până a nimici cu totul substratul material,

fără care nu poate trăi nimic într'un Stat. Dar *est modus in rebus*. Jertfa trebuie totuși să fie o jertfă, și trebuie să se simtă din viața, din toată activitatea cuiva, că ceea ce aduce pe altarul patriei, este o emanație curată, a sufletului său. A lucra numai pe bani, aceasta o știe și Dr. Fetu⁷ cu 2800 frci de la grădina botanică, cu tot atât de la Societ. Acad, cu mult mai mult de la Sf. Spiridon etc. și apoi cu titlu de mare patriot. A lucra *degeaba*, uneori chiar cu pierdere materială, este lucrul, care înalță inima și se simte în popor. Căci *degeaba* e numai material, dar moral este mult. Și măsura mărimii fiecăruia din noi este suma de sacrificii ce a adus și ce este gata a mai aduce.

Fă D-ta din cursul literar francez la Universit. un curs de ridicare a nivelei intelectuale a ascultătorilor D-tale, consacră mult timp și câștigă-ți'l prin mai multă libertate. A își obosi creerii cu prea mult, e o sinucidere morală și nu conduce decât la plăcerile mesei în ultima instanță. De aceasta însă să ne ferească D-zeu pe noi toți, care lucrăm în «Junimea». Destul, că avem între noi pe bancherul Melik⁸, pe ruinatul Xenopolu⁹, pe mârșevitul Pascu¹⁰ și pe lenevitul Bodnărescu¹¹. Nu ne mai trebuie saci de balast, pânze ne trebuiesc la corabia noastră!

De ce nu mai scrii nimic în «Convorb.»? De ce nu mai scrie Jaques¹²? Nimic nu mai scrie nici Bodnărescu¹³. Și Eminescu¹⁴ e maniac.

Unde mergem?

Și acum a doua observare. Luați cu energie în mână cartea de ceteră pentru Licee¹⁵. Se poate să se trândăvească o asemenea lucrare timp de un an fără a înainta? Facem și noi ca cercul d-lui Grădișteanu din București?¹⁶ La lucru! și încă odată la lucru! Fă bine, interesează-te și D-ta de această importantă chestie. Alcătuiți în cel mult 3 săptămâni vol. I. Trimete-ți'l să'l pun îndată la tipar. Am introdus cursul de limba română în licee. Cu ce voiți să meargă înainte, dacă nu'i dăm cartea? 3000 fr. vă pot pune îndată la dispoziție, când îmi veți trimete vol. I.

Dacă nu vom face aceasta până sunt eu la minister, ce să facem mai pe urmă?

Câteva notițe la sfârșit. Publicația lui Odobescu asupra tesaurului de la Petroasa apare peste 10 zile, cu mari și bune ilustrații — sub auspiciile ministerului meu ¹⁷. Din publicația manuscriselor istorice a lui Hurmuzachi au apărut 3 coale ¹⁸. S'a început cu volumul 4, care cuprinde documentele din a. 1750—1800. Este vorba de a eși mai ăntăi cu documentele relative la Bucovina, care vor apăre în acest volum. Se va distribui gata pe la Ianuarie ¹⁹.

Cred că ar fi bine să facă cineva, poate Miron Pomp., ²⁰ o dare de seamă asupra cărții lui Frollo «O nouă soluțiune a probl. ortogr.» ²¹. Cartea e lucrată cu conștiință și merită o critică binevoitoare, deși soluțiunea dată e nebună, ca din Golia. «Convorbirile» nu pot ignora asemenea publicații ²².

În locul lui Vizanti ²³ am propus catedra lui Crațiunescu ²⁴. Dr. în litere din Paris. Aștept respunsul lui peste vr'o 6 zile. Dacă nu primește el, nu'mi rămâne ca suplent decât Burlă ²⁵.

O mare parte a acestei scrisori e vederat că exclusiv destinată numai D-tale.

Fă bine adu aminte lui Gane despre edificiile școalelor primare din Iassi. E de datoria lui și a noastră a face ceva pentru școli acolo. El a promis să pună 10.000 frci. în Buget pentru o nouă clădire ²⁶. Să o facă. Nu trebuie să rămână numai asfaltul de la o Primărie a «Junimei», ci și un edificiu al școalelor.

T. MAIORESCU

Recomandat 1356

D-Sale

D-lui Ștefan Vârgolici,
Profesor la Universitate și la *Institutul Academic.*

Iassi

II

**Titu Maiorescu către soră-sa
Emilia Maiorescu-Humpel**

Bucarest 6/18 Octobr. [18]76

WOHLGEBORNE SCHWESTER,

Wie geht es noch auf den Fluren des tellurischen Bahlui? «Conservatorium» wieder in Amt u[nd]. Würden eingesetzt, dafür Elementarschul-revisor Eminescu abgesetzt, Normalschuldirektor Bodnărescu idem, trotz Concurs, will man ihn hier nicht bestätigen. Naum idem, Buyucliu idem, Pogor idem, Frl. Marquard hier idem. Manliu idem, Nica auch, Monastireanu ja auch dort, Elementarschulen werden nicht weiter vermehrt, dafür «Societatea Academică» und Schulen in Bulgarien unterstützt. Die alte schöne Richtung, wonach auch unsere Bauernmädchen im Dorf, wenn sie Jemanden heiraten sollen, ein Paar Glanzlederschuh und einen Cok verlangen, aber nicht Ackerfeld od[er]. Wäsche.

Ich selbst sehe mir die Sache mit alter Lustigkeit und neuestem Skepticismus an und freue mich am meisten über den Fürsten Carl I von Hohenzollern-Sigmaringen.

Inzwischen ist meine Frau seit 10 Tagen hier, wohl und munter, Livia ist in Dresden in der Anstalt der Frau Dr. Grossmann-Schroth (Bismarckplatz, 8), schöne elegante Räume, man geht mit Handschuhen zu Tisch (charakteristischer Unsinn), 15 Pensionärinnen, 450 Thaler jährlich ohne Clavierlectionen, wovon jede 1 oder 2 Thaler, je nach dem Lehrer.

Ich selbst habe eine Wohnung hier gemiethet, strada S-ta Vi-

neri 19, neben der Synagoge, zahle 180 galbeni jährlich (früher 450 galbeni), zehre an meinem letzten Capitalrest und habe seit 2 monatlicher Advocatur noch keinen Heller eingenommen, heute soll ich von einem schäbigen Assecuranzjuden die ersten 10 galbeni ergattern, wenn er so dumm ist wiederzukommen. Aber immer lustig und guter Dinge. Der politische Process ist keinen Schritt weiter, ich höre so wenig davon als ob es den japanesischen Ten-Fun-Daiwio angehe, und nicht den unterzeichneten ausgezeichneten Staatsmann, der es durch seine praktischen Bestrebungen soweit gebracht hat, dass er im Bewusstsein seiner Landsleute als ein satanisch-boshafter Reactionär. Auch nicht ohne.

Sag mal, Emilie, hast du ein paar Zeilen von Miten bekommen mit der Anzeige ihrer Kinder? Wirst du nicht mal drauf reagieren? — Und wenn du schon irgend an einem Tage ins Schreiben kommst, schreib mir ein Wort über eine mir dunkle Geschichte von Pflaumen, bei denen sich meine Mutter versehen und verlüstert hatte, als sie noch mit mir umging, anno Christi 1839, und die mir bei der Geburt mitten auf der Stirn oben verzeichnet geblieben sein sollen. Ist etwas darauf? Wie du siehst, beschäftige ich mich mit der Sammlung nicht von Pflaumen, ober von physiolog[ischen] Thatsachen.

Schreib auch ein Wort wie es Euch geht, sonst und mit der Schule. Ich selbst bin im Begriffe, hier eine Art neuer «Junimea» ins Leben zu rufen «solang das Lämpchen noch glüht». — Der famose, warme Herbst, nicht wahr?

TITUS

Buenos Ayres Octobr 76

Wohlgebornen. Schwestern,

Wie geht es noch auf den Fluren der Tellerischen
Bakker? Conservatorium? wredk. in Amt & Würden
eingesetzt, dafür Elementar-Schul. revisor Coning^{er}.
abgesetzt, Normal-Schul-Lehrer Bodriëreni, Kern
trotz Concurs wohl man ihn hier nicht so
Namen idem, Gurguctin idem, Jago idem,
ist Margarete Pier, Damm, Manhuir idem,
Wie auch, Morastrean ja auch dort, Eltern-
Kerkerten werden nicht weiter vermehrt, dafür 2 in Folge
Academica? und Jukulen in Bulgarien unterlegt
Die alte Mörze Richtung, wozu auch unpaar Bayern:
Medikon in Dorf, was aber jemanden heiraten sollen, ein
-Graz Platz-Glederschnitt und einen Coß verlangen, aber nicht abzugeben od. Wäsche

Ich selbst sehe mir die Sache mit aller Lustigkeit
und ernewertem Skeptizismus an und freue mich
am meisten über den Fürsten Carl I von Hohenzollern.

berlin - Stigmaringen

Spezialisten ist meine Frau seit 10 Tagen
hier, wohl und munter, ihre ist in Dresden
ist der Anwalt der Frau v. Grofmann - Schroth
(Bismarckplatz 8), schöne elegante Räume, man
geht mit Handdrucker zu Tisch (charakteristisches
Modell), 15 Familien, 450 Thaler jährlich ohne
Clavierleistungen, wovon jede 1 oder 2 Thaler

je nach dem Lehrer eine Wohnung hier gemietet
je selbst habe eine. Wohnung hier gemietet
Stadt St. Vinzenz 19, neben d. Synagoge, Zahl 180 Thaler

(früher 450 Pf.) Jahre an manchem großen Kapital-
besitz und habe seit 2 monatlichen Adressen
noch Keiner Heller eingesparten heute
soll ich von einem solchigen Aussenwan-
juden die ersten 10 Pf. erhalten, wen. er
so ihm ist wieder gekommen. Aber immer
heute und jedes Ding. — Der politische
Tod ist Keiner. Ich ist weiter, ich habe
so wenig davon als es in den japanischen
Ten-fus - Jaimio angeht, und nicht den
unterzeichneten angezeichneten Staatman, der es
durch seine praktischen Bedingungen so weit gebracht
hat daß er im Bewußtsein seiner Handlung, daß ein
satanisch-boshafter Reactions lebt. Auch nicht ohne.

Das mal, Pami, hast du ein paar Seiten von
Mitten bekommen mit der Anzeige über Kinder? Was
du nicht mal drauf reagieren? - kind wenn
du schon irgend ein Werk über einen Dinkli
kommst, schreibt mir Pflanzen, der denen sich
Geschichte ~~von~~ verliert. 1839, und
meine Mutter versehen sind. Christ 1839, und
die noch mit mir umging, Anno. Ist etwa das?
die mir bei der Geburt hatten. Ist etwa das?
verzeichnet geschrieben, ich muss mit der
we du siehst, betrachtige von Physiolog. Thatchen
nicht von Pflanzen, aber von Physik. Ich im
Schrift auch von Physik. Ich im
und. Das neue Funktion im Leben je
hier auch noch. 4 - Des farnose, warme Herbst
des Dampfen noch. 4 -

II

(Traducere)

București, 6/18 Octomvrie 1876

ONORABILĂ SORĂ,

Ce se mai aude de prin șesurile teluricului Bahlui? «Conservatorul» s'a redeschis, în schimb revizorul școlilor primare Eminescu a fost destituit ²⁷, directorul școlii normale Bodnărescu idem; cu tot concursul, i se refuză confirmarea; Naum idem, Buiuciu idem, Pogor idem, d-ra Marquard de aici idem, Manliu idem; Nica deasemenea, tot așa Mănăstireanu de acolo. Școli primare nu se mai înmulțesc, în schimb se dau subvenții «Societății Academice» ²⁸ și unor școli din Bulgaria. Vechea și frumoasa direcție ²⁹ — după care și fetele noastre dela țară, când vor să se mărite, cer, în loc de pământ și pânzeturi, o pereche de pantofi de lac și un coc.

Cât mă privește, întâmpin lucrurile cu voioșia cunoscută și reînnoit scepticism și mă bucur mai mult de Principele Carol I-iu de Sigmaringen-Hohenzollern ³⁰.

Intre timp, de vr'o zece zile, a sosit aici soția-mea, sănătoasă și veselă; Livia ³¹ este la Dresda în pensionul doamnei Dr. Grossmann-Schroth (Piața Bismarck, n-rul 8), o clădire frumoasă și elegantă; elevele merg la masă cu mănuși (caracteristică absurditate); 15 pensionare, 450 taleri anual, fără lecțiile de pian, cari și ele costă câte 1 sau 2 taleri, după profesor.

Mi-am închiriat aici o locuință, în strada Sf. Vineri 19, alături de sinagogă, plătesc 180 galbeni anual, (mai înainte plăteam 450 galbeni). Mănânc ultimul rest din capital și în două luni de advocatură n'am încasat nici o lețcaie; astăzi urmează să primesc dela un pârlit de ovreiu dela Asigurare cei dintâi zece galbeni,

dacă va fi atât de prost să mai vie. Cu toate acestea sunt voios și bine dispus, ca totdeauna.

Procesul politic ³² n'a mai făcut un pas înainte și știu atât de puțin despre el, ca și când ar fi vorba de japonezul Ten-Fun-Daivio ³³ și nu de subscrisul eminent om de stat, care, mulțumită străduințelor sale practice, a ajuns atât de departe, încât în conștiința compatrioților trece drept cel mai înverșunat și satanic reacționar. Fie și așa.

Te rog, Emilie, să-mi scrii, dacă ai primit câteva rânduri dela Mite și copiii ei? Ce faci, de nu răspunzi? — Și dacă într'o bună zi ajungi totuși să scrii, scrie-mi ce știi despre o istorie ciudată, cu niște prune, pe cari mama le-ar fi poftit când era însărcinată cu mine, anno Christi 1839, și cari mi-ar fi rămas ca semn, la naștere ³⁴ în mijlocul frunții. Ce este adevărat din toate acestea? Cum vezi nu mă ocup cu culesul prunelor, ci al faptelor fiziologice.

Scrie-mi apoi cum vă mai merge în general și cu școala. Cât despre mine, sunt pe cale de a întemeia aici ³⁵ un fel de «Junime» nouă, «atât timp, cât mai arde candela». Frumoasă și caldă toamnă, nu-i așa?

TITUS

III

Bucarest, 6/18 December 1883

LIEBE EMILIE,

Über Emin[escu] eine Notiz von Obersteiner, dem Assistenten des Dr. Leidesdorf, bekommen. Er hat «einen leichten paralytischen Anfall bekommen, mit Krämpfen, der zwar, ohne Spuren zu-

rückzulassen, vergangen ist, aber die Prognose noch schlechter macht».

Sonst unveränderte Sprech-Delirien.

Inzwischen habe ich heute den *letzten* Correcturbogen (No 20) in die Druckerei Sotschek-Teclu geschickt, die in glänzender Ausstattung Em[inescu]'s Gedichte herausgibt; also in etwa 10 Tagen erscheint der Band, ich werde ihn dir natürlich sofort zuschicken. Ich schreibe nur noch eine kurze Vorrede dazu.

Die Gedichte, wie sie nun gesammelt vorliegen, sind das Herrlichste, was je rum[änisch] geschrieben worden ist, manches auch sonst. Einiges ganz Umbekannte ist darunter, namentlich ein schönstes Sonett über Venedig und eine Glosse.

Auch erscheinen die «*Schițe din Moldova*» von Kotzebue, ins Rumän[isch] übersetzt. Davon habe ich schon vor 3 Tagen den letzten Correcturbogen revidirt. Ich schicke es dir übermorgen zu.

Die abgelaufenen 3 Wochen hatte ich 4 Druckbogen täglich zu corrigiren, 2 von Em[inescu]., 2 von Kotzebue. Drüber Kammer, Advocatur und Akademie. Der reine Circusreiter auf 4 ungesattelten Pferden.

Na, vor Schluss des Jahres, gegen den 27. Dec[ember]. a[lten]. St[ils]. komme ich noch nach Jassy auf 2 Tage.

Adieu so lange.

TITUS

Bucureşti 9. Decembrie
1883

Meto. Müller,

Ueber Einig eine Protiz von
Dr. Oberkötter, dem Assistenten
des Dr. Reidesdorf, bekommen.
Er hat „einen leichten
paralytischen Anfall
bekommen, mit Krämpfungen
des Zwerch, ohne Spuren
zum Chylole Meni, vergangen
ist, aber die Prognose
noch schlechter macht!“

Somit unveränderte
Sprach-Delirien

Inzwischen habe ich heute den letzten Corre-
bogen (N° 20) in die
Druckerei geschickt.
Viel zu geschickt, sie
in eifriger Arbeit
In's Gedächtnis geru-
gibt; also in etwa
10 Tagen in Form des
Bandes, ich werde
dann die in Aussicht
10 fort geschickten
schreibe was noch eine
kurze Vorrede dazu.

Die Gedichte, die ne
 ma geschätzt vordreyen
 sind das Herrlichste,
 was je rum. geschrieben
 worden ist, man chey
 auch 1000. Dinstig
 ganz unbekannt
 ist darunter; namentlich
 ein schönste Sonett
 über Venedig und
 eine Glosse
 Auf Ephraim. Die
 "Morte de' Medora"
 von Coleridge, im

Rumän. über ~~ist~~
 davon habe ich schon
 vor 3 Tagen den
 letzten Correctur-
 bogen revidirt. Ich
 schick' ihn über-
 morgen zu

Die abschließenden
 3 Wochen hatte ich 4
 Druckbogen fertig zu
 bringen, 2 von dem
 2 von Kogelne Jurek
 Kämmer, Adornator und
 Akademie — der reine
 Circusreiter auf 4 unse-
 rasseten Pferden.

Was von Ablauf des Jahres,
 gegen den 27. Dec. a. H. Komö
 ist noch nicht fertig auf 2000
 Adren. so lang. Titu

III

(Traducere)

București, 6/18 Decembrie 1883

DRAGĂ EMILIE,

Despre Eminescu o notiță primită dela doctorul Obersteiner, asistentul doctorului Leidesdorf. El are un «ușor acces de paralizie, cu crampe, care deși n'a lăsat urme, înrăutățește și mai mult prognosa».

Altminteri aceleași deliruri în conversație ³⁶.

În răstimpul acesta am trimis astăzi corectura ultimei coli (nr. 20) tipografiei Socec-Teclu, care tipărește într'o admirabilă ediție poeziile lui Eminescu, așa că peste vre-o zece zile apare volumul pe care, natural, ți-l voi trimite imediat. Îi mai scriu numai o scurtă prefață.

Poeziile, așa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din câte s'au scris vre-o dată în românește și unele chiar în alte limbi. Unele absolut inedite, mai ales un foarte frumos sonet despre *Veneția* și o *Glossă* ³⁷.

Deasemenea apar traduse în românește și «*Schițele din Moldova*» de Kotzebue. Cu trei zile în urmă am corectat și revăzut ultima coală. Ți le voi trimite poimâne ³⁸.

În ultimele trei săptămâni am corectat zilnic câte 4 coli, două din Eminescu, două din Kotzebue. Pe lângă aceasta Camera, advocatură și Academie. Un adevărat călăreț de circ pe patru cai deselați.

Na, la sfârșitul anului, pela 27 Decembrie stil vechiu, vin la Iași pentru două zile.

Până atunci, rămâi cu bine.

TITU

IV

Titu Maiorescu către Miti Dănăricu*București, 27 Martie 1891*

STIMATE DOMNULE,

Mi-a părut foarte rău, că la scurta vizită ce am făcut-o alaltăieri în Tîrgu-Jiul, nu v'am găsit în oraș. Dar voi veni în curînd ca să stau acolo vr'o 5, poate vr'o 12 zile, adecă în tot timpul alegerilor, fie și la balotagiu. Voi avea atunci plăcuta ocazie să vă vorbesc mai pe larg. Deocamdată, în înțelegere cu fratele D-vstră Constantin, și cu dd. Cămărășescu, Mongescu, etc., sunt dator să vă înștiințez personal, că îmi pun candidatura la colegiul al doilea de deputați în Gorj pentru ziua de 10 Aprilie și să vă rog să'mi dați votul și concursul D-vstră.

Ceea ce mă întărește în încrederea, cu care vă fac această rugămintă, este experiența ce am făcut-o în ultimii 3 ani cu aleșii Gorjului. Dintre partizanii noștri de la început, au rămas credincioși dd. Constantin Dănăricu și Al. Cămărășescu, pe când dd. Daniilescu și Săulescu s'au arătat oameni care nu merită nici o încredere. Mă adresez dar la D-ta ca la un om onest și la fratele unui om onest, și sunt sigur că și D-vstră știți și simțiți, că atît eu, cât și amicii mei politici, suntem oameni onești, care nu înșală Țara cu vorbe, ci spun sincer și lămurit, ce vor să facă, ce pot să facă și se țin de cuvânt!

Va fi venit vremea și pentru Țara aceasta să iese din copilăria politică, în care politicianii frazelor goale o purtau cu vorba în deșert, și să'și trimită în Corpurile legiuitoare oameni de caracter sigur și de pricepere dovedită.

Voi veni iar la Tîrgu-Jiul cel mai târziu la 7 Aprilie, voi ținea una sau, la cas de trebuință, mai multe întruniri publice, și vom

avea a ne explica lămurit înaintea alegătorilor și d. Iunian și Dr. Frumușeanu (dacă va fi el candidatul guvernului) și eu, ce am făcut în trecut și ce putem face în viitor, și vor avea să decidă alegătorii gorjeni, cine le poate fi mai folositor prin toată poziția și atitudinea sa în Camera viitoare.

Și la această acțiune vă rog să mă susțineți ³⁹.

Cu deosebită stimă,

T. MAIORESCU

Izvoare: Autografe Anton Oprescu.
Donate Academiei Române.

V

Titu Maiorescu — Advocat

Principatele Unite Române
Ministeriul Justiției, Cultelor
și
Instrucțiunii Publice

Bucuresci in 18 Xvrie 1865
[*Octomvrie*]

Divisiunea
Biroulu
No. 40381

DOMNULE PRIM PREȘEDINTE,

D. Titu Maiorescu, prin petițiunea adresată Ministeriului, cere a i se da permissiunea de a exercită profesiunea de avocat pe temeiul Diplomei de Licențiatu in dreptu de la Facultatea din

Paris. Subsemnatul are onóre a comunica Dv. cererea petiționarului spre a'i fi recunoscutu dreptul de Advocat⁴⁰, potrivit art. 1, 22 și 27 din Legea pentru constituirea corpului de Avocați⁴¹, dându aceasta în cunostința Consiliului de Disciplină, când se va forma.

Primiți, Domnule Prim Președinte, încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Ministrul: *Carișo*
 Capul Diviziunii
Prucan

Domnului Prim Președinte alu Curtei de Apelu din Iasi.

Izvoare: Autografe I. E. Toroușiu⁴¹ a.
 Donate Academiei Române.

VI

Registratura
 Curții Appellative din Iasi
 Intrata la 1866 Luna
 No. 147

10 Ianuarie.

DOMNULE PRIMU PREȘEDINTE,

Amu onóre a Vă ruga să binevoiți a'mi primi jurământul de avocat⁴⁰ și a ordonă iscrierea mea în registrul respectiv, și aceasta în urma recunóscerei titlului meu de Licentiatu in dreptu, comunicată și D-vóstră prin adr. Ministeriului Justiției, Cultelor și Instr' publice No. 40381 ce am onoare a o allăturà.

Primiți, D-le Primu Președinte, incredințarea prea distinsei mele considerațiuni.

Iassi 10/22 Ianuarie 1866 ⁴².

*S. Maiorescu,
Licențiat în drept.*

Domnului Primu Presedinte alu Curței de Appelu din Iassi.

In capul petiției se dă următoarea decizie:

Având în vedere că emisul de examinare prevăzut prin legea avocaților nu este încă înființat, având în vedere adresa Ministeriului Dreptăței No. 40381, având în vedere titlul de licențiat în drept a Facultăței de drept din Paris prezentat de suplicant, în virtutea Art. 1, 22 și 27 din legea avocaților, se va înscrie pe d. Titus Livius Maiorescu în tabloul avocaților stagiaru a Curței după ce numitul se va supune jurământului.

Pe margine în stânga:

1866 Ianuarie 10 dile
sub No. 72 s'au făcutu
cunoscutu D. Maiorescu
ca e liberu a esersa Misiea
de Advocatu ca stagiaru.

Izvoare: Autografe I. E. Torouțiu ⁴² a.
Donate Academiei Române.

VII

Fóie de jurământu.

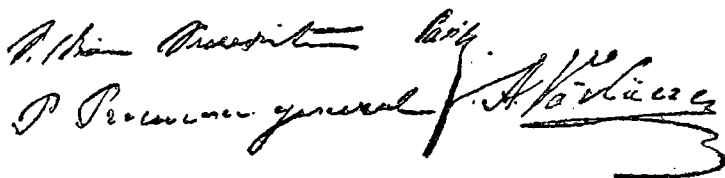
Juru în numile lui D-zeu și declaru pe onóre și conștiintia me, credintia Domnitoriului și Constituțiunei țerei mele de a împlini cu sfințenie datoriile ce'mi impune profesiuna me, de a ma conforma legilor întru tóte și pentru toți.

Așia se-mi ajute D-zeu ⁴³.

S. Maiorescu.

Prescriptu Verbalu

Astadi în zeci Ianuarie 1866 în predenția Sub-Scrisului Prim Pressedinte a Curței de Appelu din Iassi D-nu Titu Liviu Maiorescu au depus jurământul cerut de Art. 109 din Codul de organizare judecatoriască, în Camera Curței și în ședinția publică, drept care constat aice ⁴⁴.

I. E. Torouțiu
D. Procurator general

Izvoare: Autografe I. E. Torouțiu ⁴⁴ b.
Donate Academiei Române.

VIII

Titu Maiorescu către A. D. Xenopol

Iași, 2/14 Décembre 1867

MONSIEUR,

J'ai reçu votre lettre il y a longtemps, et je vous en remercie. Il fallait toute mon antipathie contre cette espèce de littérature pour ne pas vous avoir répondu jusqu'à présent. Du reste nous sommes réciproquement au courant de ce qui nous arrive par ma famille de Berlin.

Je vous envoie votre bourse pour le mois de Janvier 1868—12 galbeni, j'ajoute 3 galbeni des 6 supplémentaires que vous avez à recevoir par an pour compléter la somme de 150 galbeni. Vous

aurez l'obligeance de m'accuser réception des 51 galbeni pour la justification des comptes de la société «Junimea».

Je suis votre très dévoué,

MAIORESCU

Ecrivez-moi quelque chose sur l'impression que les Professeurs vous ont faite, surtout pour la Philosophie. Je trouve que vous avez pris un peu trop de leçons. C'est du reste une précipitation qui caractérise les étudiants de talent.

Izvoare: Autografe A. D. Xenopol.
Arhiva Familiei.

VIII

(Traducere)

Iași, 2/14 Decembrie 1867

DOMNULE,

Am primit de mult scrisoarea D-voastră, și vă mulțumesc. Trebuia toată antipatia mea față de acest fel de literatură, pentru a nu vă fi răspuns până în prezent. De altfel noi suntem reciproc în curent, cu cecece ne sosește din Berlin, prin familia mea.

Vă trimit subvenția D-voastre pe luna Ianuarie 1868 — 12 galbeni, adăug 3 galbeni din cei 6 suplimentari pe cari-i aveți de primit anual, pentru a completa suma de 150 galbeni.

Veți avea bunăvoința de a-mi confirma primirea a 51 galbeni, pentru justificarea conturilor societății «Junimea».

Sunt al D-voastre foarte devotat,

MAIORESCU

Scrieți-mi ceva despre impresia ce v'au făcut-o profesorii, mai ales de filosofie⁴⁵. Găsesc că urmați cam prea multe cursuri. De altfel, graba aceasta caracterizează pe studenții talentați.

IX

Titu Maiorescu către Anton Naum

București, 25/9 [18]75

D-LE NAUM,

Se 'nțelege de la sine, că lista concurenților de admis în Internat va fi aprobată așa cum ați trimis-o. Mai putea fi îndoială, despre aceasta??

— Fă bine, întreabă — așa pe de lături — ce ar zice «Junimea», dacă în locul depărtatului Vizanti⁴⁶ ași numi suplinitor până la concurs pe Burlă (pentru limba, literat. și istoria română). M'am adresat ăntăi la Crăciunescu⁴⁷, noul Doctor în litere, care mi-a cerut 8 zile de reflecție. Dacă nu primește el, me gândesc la Burlă. Sau știți și pe altul?

T. MAIORESCU

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.
In păstrarea fiilor săi, profesorii:
Alexandru și Teodor Naum Iași.

X

București, 6/18 Octomvrie 1876

IUBITE D-LE NAUM,

Iți mulțumesc pentru trimiterea poesiei «Aegri Somnia»⁴⁸, pe care, — ca pe toate «suvenerile» din «Junimea» — am cetit-o îndată și cu multă plăcere. Dar ce face versul, pag. 10, strofa a doua, spre sfârșit:

«Mi-ar fi aruncat blăstemul, cumplită urgisire»?
o silabă prea mult⁴⁹.

Comparația «taurului din juguri». (plural?) e cam îndrăzneală (pag. 9), ear pag. 4, strofa 2-a găsește compararea silită între spice *plecate la soare* cu valuri *rostogolite de vânt*, cu atât mai mult că îndată mai jos se vorbește de «freamăt dulce» și le «zefiri»⁵⁰.

Apoi, pe aceeași pagină, dacă strofa 1 vorbește de «paserea ușoară», nu cred, că este bine ca, la strofa 3 *in același tablou de natură* să se revie la o specie de păseri și să se vorbească de rondunele și de turturele⁵¹.

Îți scriu aceste rënduri numai pentru ca să vezi, că am cetit lucrarea cu luare aminte și cu acel spirit poate prea critic, care este moștenirea «Junimei».

Aud despre o frumoasă nuvelă a D-lui Creangă, a cărui scrieri în genere sunt o adevărată îmbogățire a literaturii noastre. Fă bine, spune-i să-mi trimeată pentru 5 zile manuscriptul novelei și î'l voi retrimete de sigur după acest timp. Nu mă oropsiți de tot, rogu-vă. Sau poate î'l aduc în persoană la aniversarea «Junimei», dacă mi-o înștiințați din vreme și nu am în acea zi vre-un proces jidovesc sau politic sau — mai știi? — dacă nu mă aflu în Văcărești până atunci. 'Ο άνθρωπος ζωον πολιτικόν fire-ar al naibi!⁵².

Spune, te rog, și d-lui Tasu la critica D-sale din Convorbiri 1 Octomvrie (pag 279, col. I.), că dobitocul acela de Gregoriade-Bonachi pune pe *h* între *s* și două vocale următoare cu *i* pentru a nu se ceti *ș*; el crede — după etimologiști — că *s* și *t* înainte de *i* cu o altă vocală se cetesc *ș* și *ț* de regulă, și de aceea, unde vrea contrarul, pune un *h*. «Colisiune» le e teamă să nu se cetească «colisune»⁵³. Salutare la toți amicii.

T. MAIORESCU

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.
 În păstrarea fiilor săi, profesorii:
 Alexandru și Teodor Naum Iași.

XI

București, Miercuri, 20 Octombrie 76.

IUBITE D-LE NAUM,

De ce numești poemul D-tale «nefericit»?⁵⁴ — Toți, cu care am vorbit despre el, și eu însumi, îl cred fericit, și este una din frumoasele produceri ale literaturii noastre. D. Zizin Cantacuzin, între alții, recitează strofe întregi din el și a scris anume lui V. Alecsandri asupra'i pentru a da un curs mai liber entuziasmului său. Sunt pasaje, d. ex. cel cu paianjenul, care vor fi adese citate ca model. Togmai de aceea este de dorit, ca la o a doua ediție să dispară defectele, ce le recunoști și D-ta. Mai sunt și altele, d. e. greerul cu glas *prostatac* nu merge, are un sens obscen prea vătămător. Asemenea, că te ia Jupiter ca pe un Ganymed. Știi, în ce relații dulci a stat Jup. cu Ganymed⁵⁵.

Dar infine, la o a doua ediție, dacă dorești, mai deschidem vorba despre aceste.

De vom veni la «Junimea» sau nu, a rămas cu totul nehotărît. Temeri de resbel și altele ne opresc, cel puțin până astăzi.

Mulțumesc pentru trimiterea mijlocită a istoriei lui Creangă, care a făcut cel mai mare haz la toți căți au cetit-o pe aici, și sunt mulți, căci începe a inmurgi și în București un vlăstar al «Junimei». Știi, că vlăstarele noastre înmurgesc iarna⁵⁶.

Încă odată vă rog pe toți: nu mă oropșiți.

Al D-tale,

T. MAIORESCU

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

In păstrarea fiilor săi, profesorii:
Alexandru și Teodor Naum Iași.

XII

Titu Maiorescu către Iacob C. Negruzzi

[1872]

DOMNULE REDACTOR,

Familia din Pesta, în unul din ultimele sale numere, publică următoarea rectificare la adresa subscrisului:

«D-nul *T. Maiorescu* scrie în ultimul No. al «Convorbirilor Literare»⁵⁷ între altele următoarele șire: «Toți cunoaștem importanța teatrului pentru un popor; toți știm asemenea, că ne lipsește acest element de cultură. Vom traduce dar dramele eminente din alte literatură, vom incuragia inceputurile noastre cele bune, dacă le avem; vom descuragia pe cele rele, și ne vom interesa, la timp oportun, a forma actori adevărați,... Zeci și zeci de ani vor trece înainte de a se pute compune o singură trupă de actori, care să merite acest nume. Dar de la Pesta ne-a venit o provocare măreață, subscrisă de bărbați celebri, insuflețită prin adunări numeroase, condusă de un comitet al națiunii: este vorba de a stringe bani, pentru ca *mai întâi de toate să zidim casele teatrului*. De aci încolo lucrurile vor merge răpede și bine: zidurile le avem, dramele vor veni». — Trebuie să protestăm în contra acestor șire din urmă. Nu există nici o provocare a comitetului pentru fond de teatru, prin care acesta ar fi făcut apel, d'a contribui, ca mai nainte de toate să zidim casele teatrului. Ast-fel de provocare nici s'a putut face, căci scopul societății este numai d'a crea un fond, «din care cu timpul se fie posibil înființarea unui teatru național român». (§ 1, din Statute). Va să zică, este vorba numai d'a aduna bani. Cum se va

inființa apoi cu timpul acel teatru: forma-se-va ăntei un repertor și o trupă de actori, și apoi zidi-se-va un teatru și unde? — sunt cestiuni, la cari va raspunde acea adunare generală, care (§ 21) se va convoca anume spre acest scop, atunce când vor fi bani».

Familia, în această rectificare, ne citează §§ 1 și 21 din statutele Societății constituite cu scop de a inființa «un fond pentru teatrul național român». Dar critica noastră nu s'a raportat la Statute. Aceste, o mărturisim cu părere de rău, nu prè trebuesc luate în băgare de samă. Experiența de păn'acum ne-a dovedit, că în multe întreprinderi «de cultură» de alte noastre o mare parte a activității se consumă în «elaborarea» statutelor și în alegerea comitetelor cu Preșidenți, Vice-preșidenți, secretari, membri fondatori, onorifici, ordinari și extraordinari; ne-a dovedit, asemenea, că, odată statutele «elaborate» și Comitetul ales, lucrarea mai departe a început a lăncezi.

Dar, cum am zis, critica noastră nici nu s'a raportat la statute. Ea a avut în vedere idea începătoare și a citat «provocarea» Comitetului, adevă «apelul cătră publicul român» făcut la Pesta în 7 Aprilie 1870 din partea d-lui «Președinte» Dr. Iosif Hodoș, a d-lui «Secretar» Iosif Vulcanu și a d-lor membri ai «Comitetului» V. Babeș, P. Mihalyi și A. Mocioni. În acest apel se publică «programul preparativ la inființarea unui fond pentru teatrul național român» votat de intelighința română din Buda-Pesta» și se zice între altele:

Nu este aici vorba despre posibilitatea unei realizări grabnice, pentru care și alte națiuni au avut trebuința de mai mulți ani, ci scopul și intențiunea noastră este numai de a inființa cu incetul un fond, din care mai târziu națiunea să poată înălța un templu al Thaliei române.

Nedeprinși cu metafore poetice în programe pentru stringere

de bani, noi am crezut că «templul Thaliei române» are să fie în adevăr un edificiu pentru teatru.

Dacă ănsă, precum ne observă *Familia*, acel templu nu vrea să zică numai decât un templu, ci poate însemna și un repertoriu și o trupă de actori, și dacă această interpretare este autentică, atunci, mulțumindu-i pentru observarea făcută, ne grăbim a rectifica interpretarea noastră și, păstrând cu toate aceste critica în înțelesul ei propriu, schimbăm propoziția citată în următorul mod:

«Dar de la Pesta ne-a venit o provocare măreață, scrisă de «bărbați celebri, insuflețită prin adunări numeroase, condusă de «un Comitet al națiunii: este vorba ca mai ăntăi de toate să alcătuim o societate, să-i alegem Comitete, să-i facem statute și să strângem banii pentru înființarea unui fond teatral. De aci încolo lucrurile vor merge repede și bine: Societatea, Comitetul, Statutele, «poate și banii îi vom avè, dramele vor veni».

Căci ceea ce ne lipsește mai ăntăi de toate sunt dramele; aceste ănsă nu se înființează nici prin Comitete, nici prin Statute, nici prin bani, și cu teatrul din Ungaria are să se întâmple în mic ceea ce s'a întâmplat cu Societatea Academică din București în mai mare. Acolo era vorba să se înalțe un «templu» al Minervei române. Zappa a dat banii, Guvernul a numit membrii, Universitatea a dat localul; există dar și templu, sunt și preoți bine salariați, ar fi și public evlavios, lipsește numai Minerva.

Dar ce e de făcut! Așa sunt zeițele antice, cam toate caprițioase; și dintre toate, cele mai caprițioase se zice că sunt togmai Minerva și Thalia.

T. MAIORESCU

XIII

**Titu Maiorescu către soră-sa Emilia
Maiorescu-Humpel***București 4/16 Iunie 1879*

PREA STIMABILĂ DOAMNĂ ȘI SORĂ,

Se apropie sfârșitul lui Iunie și începutul hotărârilor definitive. Inchizi prăvălia ⁵⁸, vii la mine?

Eri am expediat pe Missis Mason înapoi în sânul patriei D-ei și Ți-am lăsat dar locul deschis. Te rog raspunde. Deși îți merge mai bine cu urechile de când cu căldura, știi totuși ce te așteaptă la toamnă și iarnă. Sau ești din nou nehotărîtă și te atrage predilecțiunea înăscută de a-ți jertfi urechile pe altarul patriei și al iubirii unui artist ⁵⁹ problematic cu ochi albaștri și mâna tremurătoare, corespunzătoare flacării sale intelectuale? Sau vrei în vecinicie să înveți arta, știința și morală Domnișoarelor Angela Firfiric și Olga Martacoj?

Aici e aici; și fă bine ieși din regiunea visurilor polare și raspunde'mi un rend de înțeles practic.

Al D-tale ca totdeauna iubitor frate mai mic

TITU

XIV

Titu Maiorescu către Eduard Gruber

19 Noemvrie, 1887.

IUBITE D-LE GRUBER,

Ce să-ți răspund și mai ales ce să te sfătuiesc? Știi ca și mine că fiecare dă sfaturile cam după felul său; dar e întrebare, dacă felul meu se potrivește cu al d-tale.

O desnădăjduire ca acea care respiră din buna d-tale scrisoare⁶⁰, îmi e ceva necunoscut în toată viața mea sufletească. Am venit din străinătate cu o licență și un doctorat, dar fără nici un ban și fără sprijin. După 8 luni de așteptare în absolută calicie, m'au numit supleant la tribunal cu 235 fr. pe lună, și eram și căsătorit. S'a întâmplat pe urmă să mă numească profesor la Universitatea din Iași; mi-au făcut apoi procese peste procese, m'au dat afară, m'au numit iar la loc, m'au dat în judecată ca ministru, ajunsesem în toamna 1876, după ieșirea din minister, și sub acuzare și cu o avere de minus 300 galbeni, aproape de scufundare, cu o nevastă și o fiică pe răspunderea conștiinței. Dar nici o secundă nu am fost descurajat. Am lucrat mai departe ce am putut și unde am putut, și astăzi mă văd iar înfiripat și aproape asigurat în existența materială și a mea și a familiei. E vederat o chestie de primitivă organizare nervoasă, care în această privință se traduce la mine în două formule: 1) sub toate împrejurările, în toate locurile, e materie de lucru îmbelșugată, o lucrare oarecare de folos general trebuie făcută sau continuată ori unde, ori când, ori cum; 2) nici o părere a altora despre mine, nici o complicare de evenimente externe, nimic din aceea ce nu atârnă direct de la mine, nu mă atinge adânc.

Ce aş face eu în locul d-tale? Mi-aş zice: am studiat pentru un concurs de limbele slavone cât putea un om în așa scurt timp, și am izbutit a avea o notă bună la concurs, deși bursa a luat-o altui. Ca încredere subiectivă însă în capacitatea mea de lucru acest timp a fost de folos; sunt în stare a lucra și a produce în capul meu o sinteză luminată asupra unei materii întinse de studii. Acest fapt intern este lucrul principal, externele sunt secundare. Cu această capacitate de a lucra mă voiu apuca acum de ceea ce mă îndeamnă spiritul meu (nu trebuințele externe) să fac, *sigur fiind că în un mod sau în altul și adese de unde nu te aștepți pentru ori ce adevărată lucrare izvorâtă din măduva unui cap omenesc, vine neapărat răsplata internă și externă.*

Filozofie? Filozofie. — Limbele slavone? Limbele slavone.— Cele romanice? Fie cele romanice. — Geografia și Etnografia? Fie și aceste. Numai punctul de gravitațiune al inteligenței mele să mă atragă acolo. Acolo aş lucra, și dacă aş da ceva *dela mine conceput* asupra acestei materii, aş scrie și aş publică și aş discuta și mi-aş concentra asupra acestui interes impersonal toată viața mea intelectual-abstractă.

Viața mea de interes personal aş face-o dependentă de acel centru abstract, absolut dependentă. Cine m'ar iubi, ar trebui să mă iubească în această dependență, pentru acest caracter al meu intelectual — cu totul în afară de situația mea externă. Și numai pe un așa om, fie femeie, fie bărbat, l'aş iubi și eu. Să iubesc eu o femeie, care nu m'ar iubi în așa mod sau care m'ar iubi mai puțin, este pentru mine ceva inimaginabil. S'ar oțeli în mine o rezervă de mândrie, care m'ar împetri. M'aş duce la vânătoare *exclusiv* după lucrurile mele interne, nu m'aş duce nici odată la vânătoare după cele externe, nici după alți oameni. Atunci vin ele și ei la mine, nu eu la ele și la ei.

Așa aş face eu, așa am făcut și așa am izbutit. Vorba franceză: Je suis à qui m'a compris. S'il n'a pas voulu ou n'a pas pu me com-

prendre, qu'il s'en aille. S'il m'a compris et s'il est venu à moi tel que je suis, alors c'est bien et alors je me donne tout entier et sans réserve. Je me donne sans réserve à la femme qui m'a compris et m'a voulu tel que je suis intérieurement; je me donne à mon professorat, tout entier, et tel que je suis, sans regarder plus loin et surtout sans regarder aux circonstances extérieures⁶¹.

Ești profesor de geografie și poți da lecții private, ai o pâine și o ciorbă și un stânjén de lemne. Nu mori de foame. E destul pentru a-ți concentra mîntea la lucru și destul pentru a luà femeia care o iubești, acolo în Iași, în coliba d-tale, nu pentru plimbări la Viena sau la Lipsca sau pentru funcții mai înalte⁶².

Dacă nu te iubește așa cum ești, acolo unde ești — qu'elle s'en aille.

Eu personal te cred capabil de filozofie, și dacă te trage inima, apucă-te de ea; iubirea studiului acesta însuș este însă lucrul principal. Concursul e lucrul secundar. Dacă e vorba de concurs (încă odată: lucru secundar), fii practic: lasă Lipsca și pe Wundt⁶³. Cere de la cinevă caietele lui Crăciunescu⁶⁴, ca să cunoști zama lungă și insipidă a filozofiei oficiale dela Sorbona de pe timpul lui Napoleon al III-lea. Cetește și «Fouillée Histoire dela Phil.»⁶⁵ și «Extraits des grands philosophes». Psihologia și Estetica lui Crăciunescu — dragă Doamne! Are să-ți fie examinator! Asta nu e filozofie, asta e concurs de filozofie. Filozofia, o știi ca și mine, n'are a face cu capete de alde Crăciunescu și Leonardescu⁶⁶, nici cu concursuri academice. Acea o vei studià după concurs în odaia d-tale, cu concentrarea minții d-tale, la lampa izolată a încântătoarelor și întăritoarelor meditări singuratice. Locke⁶⁷ atunci, apoi Hume⁶⁸, apoi Critica rațiunii lui Kant⁶⁹, apoi Auguste Comte⁶⁹ și în fine Mill⁶⁷ și Herbert Spencer⁷¹.

Dar asta atunci, nu acum. Acum fleacuri de concurs. Dar în toate aceste și mai întăiu de toate: liniștea d-tale și simțimântul de siguranță internă. Rămâi în Iași; nu te lăsă pe povârnișul slăbitor

al schimbărilor de loc — Veneția, Berlin, Lipsca... bêtises tout cela ⁷².

În Iași în strada Ghica-Vodă 24 e omul; acolo trebuie să faci ce poate; și în Veneția, și însurat, și în Lipsca, și ca profesor de geografie, și ca profesor de filozofie la Universitate — tot omul din strada Ghica-Vodă 24 rămâne. Căci aproape nimic nu-ți pot da împrejurările externe; ești ce ești în tine însu-ți. Așa cum ești, ți-ai câștigat simpatii, ale lui Odobescu, ale mele, ale lui Urechia (sit venia verbo). Așa cum ești, studiază, scrie, publică, pregătește-te la concurs și dă cu piciorul în restul lumii.

Al' d-tale devotat

T. MAIORESCU

XV

Titu Maiorescu către Samson Bodnărescu

[1888—9]

Ministerul Cultelor
și al
Instrucțiunii Publice
Cabinetul Ministrului

DOMNULE BODNĂRESCU,

Ce fel de om e profesorul de muzică vocală la Institutul D-tale ⁷³. Eu vreau să dau o mai mare dezvoltare muzicii naționale în școlile normale prin chor vocal. Este el capabil pentru aceasta?

Cum stați cu cartea de citire? ⁷⁴

Întreabă, fă bine, pe Jacques, dacă primește traducerea lui Hamlet, despre care i-am scris.

Al D-tale,

T. MAIORESCU

XVI

Titu Maiorescu către Alexandru Odobescu

București, 17/29 Noembrie 1891

IUBITE DOMNULE ODOBESCU,

Dă'mi voie să-ți trimit un exemplar din traducerea Aforismelor lui Schopenhauer și *trebuie* să-mi dai această voie, fiindcă D-ta ești pricina acestui volum ⁷⁵.

Sunt vr'o 8 ani, de când ai aruncat în treacăt o vorbă despre reaua traducere a Aforismelor așa cum apăruse în «Convorbiri» pe la 1870/71.

Eu și uitasem acest păcat al tinerețelor, dar vorba D-tale tot a căzut în pământ roditor, fiindcă eu am un mare respect pentru publicitate și idea, că eșise vre-unde și cândva o scriere fie cât de neînsemnată din pana mea, fără ca să'i fi dat toată îngrijirea de care sunt capabil în marginile capacității mele, îmi erà nesuferită.

Și atunci m'am pus să recetesc vechia traducere și am găsit-o și eu grozavă. Explicarea acestei grozăvii de germanisme și tot odată circumstanța atenuantă pentru judecarea mai indulgentă a primei publicări (care tot rămâne condamnabilă de altminteri) se află în Prefață.

M'am osîndit singur la munca silnică de a reface toată traducerea frasă cu frasă, și am publicat-o astfel în alăturatul volum.

N'o fi nici el ce poate fi mai bun, dar este tot ce pot face eu mai bine ca traducere. Și încercarea de a acomoda limba română la exprimarea concepțiunilor filosofice, a avut pentru mine un mare interes.

Poate te va interesa și pe D-ta. În orice cas, eu îți datorez un exemplar de pedeapsă.

Al D-tale devotat
T. MAIORESCU

XVII

Titu Maiorescu către Constantin Gane

*Heidelberg.**Duminică 25 Mai (7 Iunie) 1914*

IUBITE D-LE GANE,

Ești fiul D-lui Ștefănică Gane? Cel care a fost al nu știu câte-
lea șef de Cabinet al Ministrului de Interne Marghiloman? Cel cu
monoclu? — Dacă ești acela, atunci îmi pare cu atât mai rău că
împrejurările în care mă aflam la 1911 și 1912, nu mi-au dat ră-
gazul de a te cunoaște mai de aproape. Căci acum, când am să-ți
mulțumesc pentru trimiterea cărții D-tale «Amintirile unui fost
holerîc» știu că am fi avut multe de vorbit împreună și în multe
din cele literare ne-am fi înțeles; iar după credința mea, cele lite-
rare sunt de mare însemnătate pentru valoarea unui om.

Am citit și recitit scrierea D-tale și-ți sunt recunoscător pentru
adânca mulțumire ce mi-a pricinuit-o. E atâta bună și adevărată
simțire, exprimată cu o măsură și cu un tact literar din cele mai
rare, încât cartea va ajunge să fie unul din documentele esențiale
a celei mai însemnate epoci din Istoria noastră contemporană.

Ce nemerită descrierea fiorului de la pag. 9, ca și a umbletului
de la pag. 20, a Iskerului la p. 36, a entuziasmului la p. 38, a obiș-
nuirii cu ideea holerei la p. 66, a mândriei D-tale pentru galoane
la p. 92, a midinetei Turnu-Măgurele la p. 106, a «paradisului
pierdut» și recâștigat la gura cortului pag. 124—125, a muzicii
triste la p. 132, a ploșnițelor la p. 155 etc., etc. și pe lângă toate
minunata arătare amănunțită și exactă a simptomelor holerei!

Și ce bună e nota umană cu Alter și Ștefănescu la p. 20, ce
dreaptă plesnirea în două locuri a vulgarului arivist Lecca la p. 55
și 62, ce binefăcătoare legitima indulgență cu care explici neajun-

surile îngrijirii militare! Sub pana D-tale devine foarte simpatică figura Colonelului, iar scena cu sergentul de strada din Botoșani, care în lagăr tâlcuește Tatăl Nostru și cu soldatul Ion Tăutu sunt o adevărată încântare sufletească.

Am însemnat în exemplarul ce mi l-ai trimis greșelile de tipar pe care le vei îndrepta la o a doua ediție. Când ne vom întâlni în țară (dar când, când va fi aceasta?) ți-l voi pune la dispoziție. Tot atunci vom putea vorbi și despre altele, spre pildă de suprimarea epilogului, de înlocuirea «divertimentului» p. 72 cu «petrecere» (tocmai D-ta, care ai dat valoare literară unor expresii populare bine întrebuințate ca «cotrobăiau» p. 41, «hurta» p. 57, etc.) și altor câteva analoage; de mici rectificări gramaticale în contra unor moldovenisme (mantale, nu mântăli p. 19, mahalale, nu măhălăli p. 22).

Dar nu mai am loc decât pentru a-ți arăta încă odată toată recunoștința mea și a-ți strânge mâna prietenește.

T. MAIORESCU

XVIII

Lausanne. Hotel Gibbon

Miercuri, 25 Iunie/8 Iulie 1914

IUBITE DOMNULE GANE,

Firește, la versurile lui Eminescu mă gândisem și eu cu monoculul D-tale, dar de când ți-am citit cartea, îți primesc toate explicațiile. Și la adecă «drept armă, bețișor de promenadă»⁷⁶ tot e mai bine decât măciuca lui Morțun.

Îți trimit sub bandă exemplarul meu al amintirilor D-tale, te rog numai să mi-l restitui la București pe la Noembrie, când cred că voi putea fi la Senat ca să adaog și votul meu în contra nechibzuitelor reforme constituționale.

În volum nu te opri, te rog, la observările mele încontra ortografiei imperfectului conjugării a patra, îndraznia, vorbia, simțiam etc., unde firește ar fi mai bine să se scrie cum se și vorbește: îndrăzneă, vorbeă, simțeam. Dar fiindcă ortografia academică prescrie acel *i* (după o modificare, introdusă de smintiți filoloji la raportul meu ortografic), fiindcă Academia cere anume ortografia ei pentru a premia o carte și fiindcă poate cartea D-tale va fi prezentată la vreun premiu academic, lasă ortografia cum ai întrebuițat-o și aplic-o cel puțin consecuent.

Îți propun pentru noua ediție să înlocuești fotografia de pe învelitoare cu o alta, de pildă cea de la p. 204 (cu rugămintea să ștergi literile A. S. R. Un autor bun este însuș Alteța Regală și nu trebuie să-și trateze semenii cu forme ceremonioase). Cruda reproducere a vărsăturii este necesară într'o carte cu amănunte așa de precise asupra holerei și stă bine în text la pag. 95. Dar pe copertă nu se cade să stea, fiindcă mai întâi de toate cartea D-tale e un semn de înălțare al tuturor cugetelor naționale și umanitare cu prilejul campaniei dela 1913; în acest înțeles merge și fotografia cu Prințesa.

Epilogul cred că trebuie suprimat, nu atât pentru scena duioasă de la tribunal — poate găsești s'o intercalezi la vre-o pagină anterioară — (deși avântul caracteristic al cărții D-tale sfârșește în orice caz mai bine cu «iubirea de neam» de la pag. 221, decât cu un proces de escrocherie); dar întâmpinarea mea de căpetenie în contra epilogului este eterogena intercalare a rândurilor din mesaj, care, deși sunt anume acelea scrise de mine, dar nu-nu aduc aminte să fi întrebuițat cuvântul «exactitudine» — nu se potrivesc cu tot felul nemeșteșugit al volumului D-tale.

Dar te rog să știi, că eu nu primesc o ascultare oarbă. Eu sunt numai un cititor cinstit; D-ta, ca autor cinstit, ai datoria să mă auzi, dar n'ai să mă ascuți decât dacă observările mele se

potrivesc cu propriul D-tale simțimânt, deșteptat, dar nu impus de mine.

Despre alte multe vom mai vorbi la o eventuală întâlnire în București, de care se bucură de pe acum

Al D-tale

T. MAIORESCU

P. S. — Peste vre-o săptămână ne întoarcem iar la Heidelberg, Hotel de l'Europe.

XIX

Ion Creangă către Titu Maiorescu

Iassii 1876, Noemvrie 10

STIMABILE D-LE MAIORESCU,

Vă rog, trimiteți povestea «Moș Nichifor» pentruca s'o dau la tipar. Junimea din Iassi, într'o ședință a sa, pe la 12 noaptea, fiind cam somnoroasă — după obiceiul ei — a votat să se tipărească; poate mai mult pentru încurajare. Sau mai știu eu..., poate ca și pentru: P. A. Călescu...⁷⁷

D-voastră cred că veți fi ris și de mine și de dânsa, și cu drept cuvânt: pentru că este o copilărie, scrisă de un om mai mult bătrân, de cât tînăr; da bine, da rău, D-zeu știe. Eu atâta știu numai, că am scris lung, pentru că n'am avut timp să scriu scurt. Dar ce am scris și cum am scris, am scris.

«Povățuitorul la cetire prin scriere»⁷⁸ ce l-am alcătuit și l-am tipărit din îndemnul D-voastră, — nu știu dacă l-ați văzut. Ce'i drept, prostișor lucru am făcut, dar ș'a luat plata, căci înapoit de onor. Ministeriu actual, șede la răcoare în pod la părintele Ienăchescu, tovarăș la pagubă. Vr'o 30—40 de galbeni, nu's mai mulți. Un exemplariu însă l-am vîndut d-lui Sigară avocat, care mi-a arătat că are dorință a se ocupa și cu didactica. Cal bătrân, să învețe la umblat.

Dar nouă nu ne pasă; l'am zgomit, de ni-am scos 1½ franc și pace bună. De acum poate să se povățuească cu dânsul cum știe și la ce știe.

Ertăți-mi, vă rog, îndrăzneala!

Al D-voastră întru tot supus servitoriu
I. CREANGĂ

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

După o copie încredințată nouă de G. T. Kirileanu.

XX

Iași, 1881 Iunie 11

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Ca să vă descriu biserica Buna Vestire din Iași, nu am nevoie căci Domnia-Voastră, care din porunca lui Dumnezeu ați lăsat aci un *odor scump*, o cunoașteți.

La această biserică, diaconului servitor, anume *Vasile Vasilescu*, nu i-a fost destulă sărăcia de care se bucură în genere clerul nostru de mir, și nici grozava boală de care suferă de vre-o zece luni de zile, (așa că astăzi se află în spitalul Sântului Spiridon, cu candelată în gât și numai cu o mână de suflet, încât n'are să se mai poată hrăni cu meseria sa chiar în cazul cel mai norocos, măcar că este om tănăr, inteligent și cu cele mai bune purtări) a trebuit să mai aibă femei și patru copii mici, care mor în casă de foame. Asupra căroră respectuos chem îndurarea Domniei-voastre.

Vă salut cu adânc respect

I. CREANGĂ

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXI

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Am auzit că ați avea bunătațe a traduce ⁷⁹ câteva din poveștile scrise de mine.

Doresc a se face câteva îndreptări: unele scăpate din vedere la tipar, altele tipărite fără șir.

La «Soacra cu trei nurori»:

«Soacră, soacră poamă acră
 «De te-ai coace cât te-ai coace,
 «Dulce tot nu te-ai mai face;
 «De te-ai coace toată toamna,
 «Ești mai acră decât coarna;
 «De te-ai coace-un an ș'o vară,
 «Tot ești acră și amară;
 «Eși afară, ca o pară;
 «Dintr' în casă, ca o coasă;
 «Șezi în unghiu ca un junghiu».

La «Harap Alb»:

«Lumea asta e pe dos,
 Toate merg cu capu 'n jos;
 Pușini sue, mulți coboară,
 Unul macină la moară;
 Ș'apoi acel unul».....

Vă salută cu adânc respect

I. CREANGĂ

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXII

Iași 1881, Iunie 17

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Dacă am îndrăznit a recurge la generozitatea Domniei-Voastre pentru nenorocitul Diacon Vasile Vasilescu de la Buna-Vestire, am știut cărei inimi nobile mă adresez. Și câți-va franci sunt de ajuns

unei familii serace și nenorocite pentru pâne de azi pe mâne. Ceea ce vă lasă inima să dați «cu împrumutare lui Dumnezeu», puteți trimite *onorabilului preot Alexandru Gavrilescu de la Buna-Vestire*, care singur mai susține familia numitului Diacon de vr'zece luni de zile prin mila câtor-va poporeni creștini, cari îl cunosc.

Dumnezeu, care v'a împodobit cu atâtea haruri, are să vă dea Domniei-Voastre de aiurea. Iar pentru mine veți face să am partea celui mai din urmă ucenic al lui Lumînărică⁸⁰.

Vă salut cu adânc respect

I. CREANGĂ

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

După o copie încredințată nouă de G. T. Kirileanu.

XXIII

Iași 1882 Noembrie 13.

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Iaca chiar acum la 6 oare dimineața am gătit de scris anecdota pentru «România Jună»^{80 a} și o și trimit cu poșta de astăzi.

Tare am avut dorință să vă văd când ați fost de aniversarea «Junimei», înse nu mi-a fost tocmai bine, și nici nu puteam să scriu ceva ce începusem a scrie pentru «România Jună» de-mi venia să înnebunesc de necaz. Ferească D-zeu de omul tâmp, când începe să facă ceva, că el singur nu știe ce face, de cât numai în-tâmplare[a] poate să-l scoată din încurcătură. Iaca așa sunt eu, și 'n asemenea încurcătură mă aflam de aniversară, față cu făgăduința ce vă dădusem că voi trimite ceva la Viena. Tocmai în ziua de aniversară mi-a venit și mie câteva idei, și ca să nu le scap, am fost nevoit să las cea mai veselă petrecere, aniversara^{80 b}.

și să nu vă pot vede pe Dumneavoastră cel mai dragălaș profesor și cel mai bun voitor ce am avut în viața mea.

De aceea vă rog să mă ertați, și măcar că nu v'am văzut, credeți că cu mintea și inimea mea totdeauna vă văd și vă doresc.

Am fost pe la D-I Lambrior^{80 c} și mi-a comunicat ce i-ați spus D-voastră. Vă mulțumesc din suflet, Domnule Maiorescu, pentru interesul ce purtați de copilul meu^{80 d}; și de credeți că poate eși dintr'însul ceva, vă rog, nu-i refuzați sfatul și protecția Dvoastră.

Vă salut cu adânc respect și vă doresc sănătate și bucurie.

I. CREANGĂ

Bietul Lambrior, oare nu a călcat pe urma lui Conta?^{80 e} Tare-mi pare rău, sermanul. Iaca, și munca peste măsură la ce duce.

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

Copie încredințată nouă de G. T. Kirileanu.

XXIV

Iași 1883, Maiu 25

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

La 21 a curenteii corpul Instructurilor din Iași, mi-a făcut earăși onoare a mă alege între cei trei..., dintre cari, precum știți, numai unui e destinat a lua parte ca membru în «Consiliul General al Instrucțiunii», după voința Ministrului.

Așa fiind a se urma, și având încredere în mine că în rîndul trecut să nu fi adus vre-o nemulțumire prin pacinica mea dormitare în sinul acestui consiliu, cutez a vă ruga să puneți un cuvânt pe lângă cine se cuvine, pentru ca să fiu numit membru și în rîndul acesta.

Stăruința mea de a mai vedea Bucureștii nu e nici din ambiție nici pentru niscaiva interese particulare:

Intei doresc să-mi mai văd băetul^{50 f}; al doilea, câteva persoane stimate și iubite care mă atrag; al treilea, cu ocaziunea aceasta poate să-mi tipăresc puținele mele scrieri la Socec⁵¹, făcând eu însumi corectura; și al patrulea cred, în prostia mea, că cel ce cunoaște cât de puțin firul oare-cărora lucrări, tot mai de folos poate fi de cât cel ce pofteste a face experiență din nou, dacă are plăcere să o facă și nu este altceva la mijloc.

Ve salut cu dragă inimă și vă doresc sănătate și bucurie.

I. CREANGĂ

NB. — Ceilalți doi aleși sunt: Ropală, grecoșor, dar bun băet altfel, și Hrisoscoliu, care m'a sfredelit mult împreună cu Săvescu și alți câțiva, afară de Domnul Darzeu, care este un tip de om cinstit în toată puterea cuvântului.

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

După o copie încredințată nouă de G. T. Kirileanu.

XXV

Alexandru Odobescu către Titu Maiorescu

Paris, 29 rue des Ecuries d'Artois.

28 Martie (9 Aprilie) 1883

MULT STIMATE D-LE MAIORESCU,

Mărturisesc îndată că nu m'am purtat bine cu d-ta, fiindcă am întârziat câteva luni a răspunde la scrisoarea ce mi-ai adresat și care însă mi-a făcut o mare plăcere, ca orice amintire ce-mi vine din parte-ți.

M'am purtat rău că nu ți-am scris îndată, dar nu că nu ți-am răspuns la întrebarea ce-mi făceai prin scrisoare.

Mă întrebai ce este sau ce are să fie *la Revue du Monde latin* a Baronului de Tourtoulon? ⁸²

Atunci, ca și până acum, n'ași fi putut să-ți zic altceva decât că acea revistă nu este deocamdată de loc și că, zău, mult mi-e teamă că *n'are să fie* nici de acum înainte.

Baronul, — carele se vede că nu dispune de fondurile necesare, ci le tot caută, — ne scaldă mereu — pe noi membri comitetului de redacțiune, ales de dânsul — ne scaldă, zic, în apele speranței. Din lună în lună ne adună spre a ne consulta asupra proiectelor sale mai mult sau mai puțin iluzorii. Intr'o zi ne zice că No. 1 are să apară de sigur peste două săptămâni; altă dată reclamă toată a noastră îngăduință (de care de altmintrelea sântem foarte darnici) pentru o mare amânare... și tot astfel mereu și neîncetat.

Ieri, nu mai departe decât ieri, a venit la mine și mi-a spus că de rândul acesta a încropit tot ce-i trebuie și că revista are să apară în Iunie viitor. «Noroc bun!» i-am răspuns, și această urare mă grăbesc a ți-o comunica și d-tale, ca să dai veste în țară, dacă vei crede de cuviință.

Cât despre mine, foarte mă mâhnesc că n'am putut obține estimp un concediu spre a merge să strâng mâna amicilor mei din Academie și să mă scuzez însu-mi dinaintea colegilor pentru întârzierile la care sânt supuse publicațiunile mele academice, începute — pentru păcatele mele, — sub fatala înrâurire a vechiei sisteme academice. Nu-ți pot spune, stimate d-le Maiorescu, cât de mult stânjenit mă aflu prin formele stângace și scâlârabate ce am fost silit să dau acelei publicațiuni; aceasta mă face a cere favoarea, ca zisele publicațiuni să fie date publicului, fără ca numele meu să fie pus pe ele deocamdată ca editor — rămânând ca mai târziu și la timp oportun pentru mine, să mă silesc, prin

lucrări anexe, precum: precuvântări, note și glosarie, a suplini la foarte multele defecte și ridicole ale volumelor ce am avut imprudența a tipări conform instrucțiunilor date de majoritatea de pe atunci a societății academice.

Fii bun, te rog, stimate d-le Maiorescu, și fă-te avocatul meu în această împrejurare, dinaintea colegilor noștri. Astfel, pe lângă mult afectuoasa stimă ce-ți port, vei câștiga și o deosebită recunoștință din parte-mi.

Al d-tale cu tot devotamentul coleg și amic

AL. ODOBESCU

Însoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXVI

Paris 4/16 Iunie 1884

IUBITE D-LȚE MAIORESCU,

Nu pot să-ți spun câtă plăcere și câtă mângâiere mi-a adus scrisoarea d-tale, primită abia de o oră, și, cu toate că sper să fiu în București peste vre-o 8 sau 10 zile cel mult, nu voi u să las a trece nici un moment, pe de o parte, spre a-ți mulțumi că aproape singur printre destul de numeroasele persoane cărora de o lună de zile am tot scris în țară despre proiectul Congresului (arheologic) ⁸³, d-ta mi-ai răspuns fără întârziere și fără îngăimare, iar, pe de altă parte, spre a te ruga să nu perzi nici chiar timpul cât voi mai întârzia eu până la sosirea mea în țară, ca să faci toate celea ce, cu perfectă înțelegere practică, le expui ca întrebări, în scrisoarea d-tale și adică: «să vorbești cu Regele, să entuzias-

mezi pe Regina, să îmboldești pe Brătianu, să trezești pe Aurelian». Dar d-ta mă mai întrebi: «Ce să facă guvernul acum? Ce fel de pregătiri să se facă pentru atunci? Cum îmi închipuesc eu lucrul în București?»

La toate aceste răspunde în resumat un lung raport pe vre-o 12 pagini ce am expediat săptămâna trecută, prin d-l Dim. Sturdza, către Ministerul Instrucțiunii Publice, raport la care am adaos extracte din principalele epistole primite dela mai mult de 80 învățați străini cari doresc tare mult să se țină Congresul în București. Aceste voturi și adesiuni ar fi poate înzecit mai numeroase, dacă aș fi putut să le pronunț cuvântul încuragiator: «Guvernul român primește și Regele nostru patronează Congresul!»

În raportul meu cer — din partea celor doritori — ca Ministerul nostru: 1° să consimtă oficial la întrunirea Congresului la București, în cele zece ultime zile ale lui Septemvrie 1885; 2° să denumească îndată un *Președinte* [? d-l D. Sturdza?], un *Secretar general* [? d-l M. C. Suțu?], un *Tesaurar* (?) și un *Comitet de organizațiune foarte numeros*, ale căror atribuțiuni și funcțiuni sânt consemnate și explicate în primele pagini ale fiecăruia din volumele de *Comptes-rendus* ale precedentului Congres. (Acele volume le-am trimis Academiei pe timpul sesiunii prin d-l Bengescu); 3° apoi însă Guvernul ar trebui să consacre o sumă de vre-o 30.000 lei (în Portugalia s'au alocat 50.000 fr.) la această operă științifică și patriotică. Contribuțiunile aderenților străini și pământeni (câte 15 fr. de individ) vom completa fondul Congresului cu care se vor face.

a) Câteva cercetări antropologice și explorațiuni de arheologie preistorică, ca să se controleze, să se completeze și să se înmulțească cele până acum făcute de Kopernicki⁸⁴, Obedenaru, Bolliac, Butculescu, etc. Eu sânt sigur că nu vor lipsi la noi bărbați cari vor putea executa cu zel și succes asemenea lucrări, după instrucțiuni date de comitet.

b) Câteva publicațiuni spre a consemna rezultatele tuturilor căutărilor făcute și a se face. Printre publicațiuni număr și o traducere totală sau parțială, în limba franceză, a cărței d-lui Tocilescu despre locuitorii antici ai Daciei, precum și câteva extracțe din lucrările d-lui Hasdeu.

c) Buletinele de convocare, invitațiunile și tot felul de alte tipăriri administrative pentru prepararea și întreținerea Congresului, precum și speșele de publicitate, întocmirea de *Guide* și *indicațiuni locale ad usum* vizitatorilor străini ai țerii noastre.

d) Dispozițiuni spre a înlesni călătoriile străinilor, prin reduțiuni de prețuri sau obținute dela campaniile de drum de fer, sau acordate de *Comitetul Congresului* ca compensațiuni (bunăoară o a 3-a parte din costul drumului direct dela locul de pornire până la granița Română) pentru acei din străini cari vor voi să se folosească de această favoare.

e) Pregătiri pentru prezentarea cuviincioasă a Muzeului nostru și a colecțiunei de antropologie și de obiecte preistorice, atât cele existente deja în Muzeul național și pe la particulari, cât și cele rezultate din noile explorațiuni.

f) Dispozițiuni de luat, în timpul Congresului, pentru oarecari banchete, festivități și excursiuni științifico-pitorești (bunăoară Sinaia, C.-de-Argheș, etc.) căutând a folosi aceste excursiuni prin vizitarea unor stațiuni preistorice și prin vederea populațiunilor mai tipice ale regiunii muntoase.

g) Înțelegeri cu otelierii din București, spre a se stabili tarife fixe și cumpătate pentru locuința și nutrimentul străinilor veniți la Congres, pe cari nu trebuie să-i lăsăm pradă exploatațiunilor.

h) În fine publicarea posterioară a volumului de *Comptes-rendus* al Congresului, care se datorește contribuitorilor, în schimbul celor 15 franci de cotizațiune⁸⁵.

4° Tot dela Guvern s'ar mai cere să acorde și gratuitatea pe căile ferate ale Statului pentru membri Congresului.

Toate acestea mi se par a fi lucruri ce se pot face, și cât despre mine, nu mă tem de loc că nu vom avea cu ce să interesăm foarte mult pe învățații noștri vizitatori. În orice caz, nu vom rămâne mai prejos, din punctul de vedere al științelor ce preocupă Congresul, nici de Ungaria nici de Portugalia, unde la 1876 și 1881 nu a fost *nimic* pregătit de mai înainte, dar unde Congresul a răsădit semințele unor studii mult mai serioase, decât cele ce se făcuse în trecut pe acolo ⁸⁶.

Așa va fi de sigur și la noi. Sânt multe și mari cestiuni cari își așteaptă deslegarea din țară dela noi. Ideile exprimate de savanți străini în anexa raportului meu, vor dovedi acest adevăr. Putem oare să refuzăm ceea ce ni se cere cu o insistență așa solid întemeiată? D-ta vei prețui negreșit aceasta și vei lucra ca să se ridice toate piedicele, opuse atât de cei cu nepăsare totală, cât și de cei cărora le e frică să nu ne dăm de rușine dinaintea străinilor, prin sărăcia noastră științifică. Acea sărăcie e o ușoară pătură, pe care Congresul ne va învăța lesne a o lepăda de pe noi. Mi se pare că unul din defectele noastre este de a fi foarte puțin îndrăsneți, când e vorba de a face ceva *bun*. Câți au fost aceia cari au întrevăzut de mai înainte cu confiență rezultatele campaniei noastre din Bulgaria, prin care țara a devenit un Regat independent?

Foarte puțini. Mă tem că tot astfel are să fie și operațiunile Românilor în privința Congresului. Este datoria oamenilor cu mai ageră prevedere de a împinge țara pe calea tuturilor progreselor. În această privință, iubite d-le Maiorescu, încrederea mea în d-ta este tot așa de mare ca și afectuoasa simă ce-ți poartă

al d-tale devotat coleg și amic
AL. ODOBESCU

XXVII

Ioan Popovici-Bănățeanul către Titu Maiorescu

Lugoj, 30 Aprilie 1893

STIMATE D-LE MAIORESCU,

Lucrarea alăturată este scrisă de un om bolnav și de aceea nici nu este mare lucru de ea ⁸⁷.

Dacă nu ași suferi de un acut catar de plămâni și de friguri, altfel aș fi scris această lucrare. În gândul meu proiectasem să fac o continuare la «În lume» ⁸⁸ și lucru firesc că altul era planul, alta țesătura și altul ar fi fost și stilul acelei lucrări. Decât în starea sufletească și trupească în care mă aflu, eu sânt mulțumit și cu atât, mulțumit mai ales pentru că am putut să-mi țiu cuvântul și la întâiu Maiu vă trimit lucrarea pe care m'am obligat s'o trimit.

Asupra lucrării (ce mi-ați propus-o) «de ce Eminescu a avut atâta influență asupra generației de astăzi», am gândit și mi-am zis, că este bine s'o despic în două, adică: într'o parte să am în vedere România, iar în cealaltă parte să arăt influența lui asupra Ardelenilor, și în urmă să fac un scurt, dar concis rezumat. Aș avea însă lipsă ⁸⁹ de studiul lui Petrașcu ⁹⁰ și de curentul Eminescian (ori cum l-a hotezat) de Vlahuță ⁹¹, de altfel mai ales de sfatul d-voastră, dacă aprobați ca să fac lucrarea așa cum am amintit mai sus ^{91 a}.

Și m'aș duce pe vre-o 3 săptămâni la Gleichenberg, căci după spusa medicului numai așa este posibil să mă întrezesc.

Eu nu pot să vă scriu toate, că de ce adică acasă nu-mi e cu putință reculegerea, căci ar trebui să vă scriu coli întregi.

Fiți D-voastră asigurați că dacă eu n'aș avea lipsă și n'aș fi bolnav, nici n'aș fi îndrăznit să vă scriu.

Sper însă că D-voastră veți fi tot cu aceeași bună voință față de mine și nu mă veți uita.

Cu aceste vă rog împărtășiți sărutări de mâni stimatei soții, iar D-voastră primiți asigurarea devotamentului și mulțumirii mele.

Al D-voastră
IOAN POPOVICI
Prinz Eugen Gasse

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXVIII

Lugoj, 22/V 1893

STIMATE D-LE MAIORESCU,

Cum cade în vreme dogorite pe pământul fript de sete o ploaie repede și îndesată, astfel mi-a căzut și mie scrisoarea ce mi-ați trimes-o și vă rog să primiți adâncă mea mulțumită.

E mic și e puțin acest cuvântel în raport cu bunătatea ce mi-ați făcut-o, dar aci e locul să vă spun cu toată sinceritatea inimii, că sânt om, care dacă m'am dat cuiva, m'am dat pe vecie și care nu uită binefacerea ce i s'a făcut și deaceea de voiui fi smuls din această boală⁹¹, viața mea o datoresc D-voastră.

Eu nu zic mai multe, dar aş dori să-mi cetiti în suflet.

Cum stau cu boala și cu mergerea, la vre-un loc de cură, nici eu nu știu cu siguranță. Când e senin și frumos mă simt mai bine, dar par'că-i a vrajbă: ploile se țin lanț, apoi afurisitele de friguri se joacă cu mine ca pisica cu șoaricile. Am consultat doi medici, pe Dr. Maior (român) și Keitt (german); în curând însă m'am

ținut numai de Keitt, care prin întrebările și conștientizitatea împlinirii datorinței sale mi-a născut credința, că îmi ajută cât omenеște se poate.

Dr. Keit însă, acum când l-am întrebat dacă e bine sau nu să merg la vre-un loc de cură, mi-a răspuns: câtă vreme ai friguri, eu nu pot să-ți recomand nici un loc, mai întâi să scapi de friguri și apoi să vedem ce-i de făcut.

Acest răspuns, care contrazice cele ce-a zis acum o lună, m'a pus pe gânduri și m'a neliniștit într'un mod grozav, deși l-am rugat de atâtea ori să-mi spună dacă e sau nu speranță de scăpare, în totdeauna mi-a dat astfel de răspunsuri, încât la urma urmei o să deviu și ipochondru. În tot cazul însă în săptămâna aceasta se va hotărî, și aș dori să-mi recomande chiar și un sat; căci cu vremea asta, stând mereu închis în casă, par'că mă nădușesc și mă tâmpesc.

Sper că în 5—6 zile să scap de friguri și atunci nu-l mai las să umble cu pisica în sac, ci voiu stărui să-mi răspundă hotărît. Despre răspunsul medicului vă voiu informa, tot asemenea dacă va fi să plec undeva.

Cu *depunerea* examenului eu nu-mi bat capul; vorba e să-mi *conceadă*⁹². Studiile din anul IV sânt ușoare, apoi am urmat prelegerile mai bine de jumătate de an, greu însă este să-mi dea voie Consistoriul ca să depun examenul.

Să nu mi-o luați în nume de rău, Domnule Maiorescu, dacă vă spun, că după îndelungate experiențe m'am convins, că popimea e o clică de oameni, cari își promovează interesele lor personale, chiar și dacă ar fi în detrimentul bisericii și a obștiei, ș'apoi eu o fățarnicie scârboasă tot ei sânt cari se plâng. Și mai scandalos este că năzuesc să se înconjoare și să aquireze tot oameni cu șira spinării elastică, oameni slabi de ȳngeri și cari sânt gata să le facă orice serviciu — nemuritorul Șaguna ne-a câștigat mari drepturi, nemernicia urmașilor lui și a popilor a făcut ca guvernul mereu

să le știrbească. Și fiindcă eu nu fac nimănui complimente, mi-e frică ca Consistorul să nu-mi respingă rugarea, deși *corpul profesoral a recomandat Consistorului ca să-mi dea voie.*

Asta o știu sigur.

Cât despre «Fără noroc»⁹³ mărturisesc, că-mi pare rău c'am trimis-o — par'că aud pe stimata-Vă soție cum zice «Nu merge». — Dar ar trebui meremetisită și cu toată dreptatea. Una v'aș mai ruga, m'aș simți fericit dacă mi-ar veni și mie «Conv. Lit.». Cu altă ocaziune sper că voi putea scrie mai mult și mai multe; vă rog să primiți încă odată mulțumita mea și să spuneți stimatei soții sărutări de mâni.

Al D-voastră devotat,
IOAN POPOVICI

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXIX

Niculae Nicoleanu către Titu Maiorescu

Roman, 1862 Sept. 28.

FRATE MAIORESCULE,

Știu că nu prea ai încredere în memoria mea, când e vorba de locuri, de orașe, de străde, de monumente, și ai dreptate, căci preocupându-mă mai totdeauna de oameni, nu bag de seamă lucrurile, defect ce descopere o natură incompletă și un spirit de observațiune adeseori inexact. Nu-ți voi vorbi dar de nimic, nici de orașul Roman, a cărui pozițiune se zice că e din cele mai poetice, căci ca să-ți vorbesc trebuie s'o simț și s'o înțeleg, și ca s'o simț și s'o înțeleg, îmi trebuie sufletul, și sufletul mi-a rămas în altă parte. Aș da

cele mai frumoase câmpuri, cele mai bogate strade pentru un oarecare unghiu plin de pulbere și de noroiu. Frumusețea e în noi, splendoarea și magnificența naturii nu mișcă inima nesimțitorului, precum lumina soarelui nu mai poate încălzi membri unui mort; înainte de a avea ochi trebuie să avem un suflet și, după cum ți-am spus, al meu nu e aci ca să guste frumusețile și deliciale Romanului.

Mănânc și dorm la Roman, dar trăiesc la București, și trebuie să crezi că tu nu ești din cei din urmă la care mă gândesc cu plăcere. Nu râde de scrisoarea mea, căci sânt trist și serios și m'aș su-păra; nu zice că am căzut în lirism și că e nedemn de un financiar⁹⁴ a se înduioșa, ca o eroină de roman, pentru că ți-ași răspunde: de când e rușine a simți, a iubi, a fi om, a-și aduce aminte de amici, de datorie. Teoriile oamenilor gravi asupra amorului și asupra umanității fură adeseori condamnate prin gravitatea des-prețuitoare a autorilor lor, pentru că considerau în viața lor ordinară ca o slăbiciune ceea ce teoriile lor proclamau ca o virtute. În fine ce să-ți mai spui: vă doresc pe toți.

Eri a venit aci Mârzescu dela Iași, imaginează-ți surpriza și fericirea mea. După ce a sărit, a cântat, a zbierat ca un nebun vr'un cart de oră, d'abia s'a liniștit amenințându-l cu casa de nebuni. Mâne pleacă la Fălticeni unde o să pledeze. Iți trimete prin mine salutările și îmbrățișările sale. Am făcut cunoștință cu Matcaș, care m'a primit foarte bine, mai cu seamă după ce i-am spus că viu din partea d-voastră.

Arată d-lui Maioreescu tatăl, doamnelor și domnișoarelor respectoasele mele salutări. O să-ți mai scriu. Nu mă uita.

Amic,
NICOLEANU
Roman, Hotel d'Europe

XXX

Alexandru Lambrior către Titu Maiorescu*1874, August 8***DOMNULE MAIORESCU!**

Iertați, vă rog, întârzierea răspunsului la scrisoarea cu care m'ați onorat; am lipsit din Iași până acum, vă mulțumesc de socoțița ce-mi arătați crezându-mă destoinic a conlucra la o operă atât de însemnată în starea de astăzi a învățământului elementar⁹⁵. De nu cumva sosesc prea târziu cu răspunsul, apoi declar, că mă însărcinez cu partea destinată mie întru cât se poate scoate din cărți românești sau franțuzești. Voi mai avea drept izvor și călătoria mea mai pe la toate mănăstirile din ținutul Neamțului și Sucevei, făcută în vacanță aceasta. Cât pentru proverbe este colecția lui Golescu⁹⁶, o fântână destul de bogată. Nu știu cine s'au însărcinat cu biografii; mă gândesc și eu la vre-o câteva puse supt formă de poveste; de le voi face, le voi trimite la d-voastră, și de le veți găsi potrivite, le veți da celui ce întocmește această parte. Cu d-na Burlă (astăzi d-na Kugler-Poni) m'am întâlnit, și atâta mi-a spus că toate alegerile făcute pentru cartea de citire le trimite la d-voastră, cred că și eu trebuie să urmez această procedură. De veți binevoi a-mi trimite programul, să hotărâți totodată și în privirea limbei: se păstrează limba autorului unei descrieri, se modifică, ori se prelucrează în totul?

Al d-voastră plecat servitor,

AL. LAMBRIOR

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXI

Iași, 1874 Octombrie 7.

DOMNULE MAIORESCU!

Am întârziat cu răspunsul la scrisoarea d-voastră din 30 Septembrie, fiindcă Eminescu nu era aici. Nu poate pleca așa curând în străinătate ca să facă doctoratul ⁹⁶, fiind oprit de oarecare întâmplări grave în familia sa. Mi-a spus că pricina întârzierii mai pe larg vi le va descrie el însuși ⁹⁷. Am recomandat școlarilor cartea tălmăcită de Meșotă ⁹⁸. Comisia pentru examinarea cărților trimise s'a adunat acum o săptămână, și s'au împărțit cărțile spre cercetare; raporturile fiecărui cercetător se vor citi înaintea comisiei întregi, care va chibzui asupra raportului total.

Al d-voastră plecat servitor

A. LAMBRIOR

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXII .

Paris, 1875 Maiu 24

DOMNULE MAIORESCU,

Nu primesc nimica dela liceul din Iași, catedra este cu totul liberă din partea mea. Nu este Teodorescu, colegul meu de bursă, care a iscălit în adresa către magistrații demisionați; ci un alt Teo-

dorescu, care pregătește doctoratul în drept și care nu este bursier al Statului. Din nenorocire asemenea lucrări (ca adresa în chestie) se fac multe pe aicea de studenții români, ați văzut cred și cu ocazia morții lui Quinet⁹⁹. De ar fi aceste toate niște porniri necoapte ale tinereimei, n'ar merita mare luare aminte; dar toate își au izvorul lor în învățăturile unei școale politice, ce a întemeiat aici de câțiva ani C. A. Rosetti¹⁰⁰. Se spune că adresa în chestie a fost făcută de dânsul în țară și trimisă aici ca să o iscălească cei converțiți la doctrina lui. Din vre-o 500 de studenți, ce se zice că sânt în Paris, cei mai mulți sânt din școala lui Rosetti, care pare a se fi strămutat aici mai mult pentru acest scop. În țară ideile lor sânt mai acoperite, cel puțin în public, aici sânt pe *față partizani ai republicanismului pentru țara noastră*.

Se înțelege, cu capul plin de asemenea vânturi, nu învață mai nimica, afară de acele ce i-o fi învățând dascălul lor politic, care desigur se mărginește la niște strigăte deșerte și vorbe goale ca acele pe care le scriu prin jurnale și adrese. Nu știu dacă nu s'ar putea lua oarecari măsuri contra acestei resarnițe politice, ce pregătește tinereimea menită a fi la cârma țerei în niște principii cu totul protivnice stărei de lucruri dela noi. Este de necrezut că sute de părinți să-și fi trimis aici pe fiii lor pentru ca, după îndemnul și povățuirile lui Rosetti, să se întoarcă în țară gambetiști și chiar comuniști¹⁰¹. De sigur că cei mai mulți părinți nu știu ce cursă se întinde aicea copiilor lor.

Cu ocazia venirii d-voastră pe aici, veți putea vede însuși această mișcare.

A. LAMBRIOR

XXXIII

Miron Pompiliu către Titu Maiorescu

Iasi, 14 Iulie 1880

DOMNULE MAIORESCU!

Am primit novela lui Slavici ¹⁰². A venit la timp. Deși poate fără cuvânt, dar vă mulțumesc, grija mea nu era puțină: aveam tipărite două coale cu o corespondență dintre d-nii Alecsandri și Ioan Ghica, cu un poem de Beldiceanu și cu o doză de aforisme compuse pe aici pe la noi; iar pentru restul de trei coale nu mai era decât o scrisoare a lui P. Calimah și câteva poezii ¹⁰³.

Văzând că întârziți cu manuscriptul, m'am fost adresat la toată ceata Caracudei, să binevoiască... Mare nădejde îmi pusesem în Creangă; dar să-l mănânce Valea Țicăului unde s'a înfundat! Creanga pare că a început să se usuce. Întâi mi-a dat a înțelege să aștept, pe urmă numai ce-mi spune că-i lehamete; să fac ce știu.

Dar acum cu numărul din August sântem scăpați. Rămâne cel de pe Septemvrie. Am pe sama lui o novelă a lui Ganea ¹⁰⁴, un poem de Naum ¹⁰⁵ și poezii lirice. O dare de seamă despre o carte de stil și compozițiuni de Manliu, ce-mi stă de mult în gând ca s'o fac, am menit-o pentru acest număr. Însă mai știu ce și cum o fi? ¹⁰⁶

Vă rog deci mai trimiteți ceva, și dacă este chip vr'un studiu critic ori vr'un articol științific, deoarece literatura frumoasă prea tare prevalează de un timp.

Al d-voastră stimător

M. POMPILIU

 Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXIV

Iași, 12 Septembrie 1886

STIMATE D-LE MAIORESCU!

Pe lângă toată stăruința ce-am pus, n'a fost chip să înduplec pe frații Șaraga, ca să se însărcineze cu editarea poeziilor lui Scheletti.¹⁰⁷ Mi s'a răspuns c'ar fi pentru dânșii o întreprindere foarte păgubitoare. Au făcut încercare cu poeziile lui Gane¹⁰⁸, și încă în condiții avantajoase; la o altă încercare nu se mai supun. Așa se pare, sânt conduși mai mult de ideea unui câștig sigur sau foarte probabil, decât de nădejdea unor avantaje în viitor.

Mâne sau poimâne am să scriu și d-nei Stere în Bârlad.

Acum nu rămâne alta decât să se însărcineze Socec cu editarea.

Inchipuiți-vă: Antologia,^{108 a}, ediția I s'a trecut până la cel din urmă exemplar, și zilele acestea s'a cerut din mai multe părți într'un număr destul de însemnat. Editorul meu cu care am contractat, aflând că antologia e respinsă și încă respinsă cu un fel de indignare (ar fi tendențioasă, după părerea celor însărcinați cu examinarea ei) nu s'a putut hotărî să o retipărească în timpul vacanțiilor. Acum însă, văzând comenzile, e gata să înceapă retipărirea, și în scurt timp să o dea gata. Cu toată disgrația de care se bucură la minister, așa se vede, cartea începe să fie căutată.

Eminescu e mult mai bine. A fost câteva săptămâni la Repelea, unde a făcut băi regulate. El continuă băile și acum.

Junimea cu greu o putem urni. Triburile n'au unde să se strângă. Trebuie să așteptăm signalul dela alții.

Al d-voastră stimător

M. POMPILIU

XXXV

Petre P. Carp către Titu Maiorescu

Paris în 2 Juli 1867

AMICE,

Ești trimet alăturat actul anteiu și o mică parte d'in al doilea, rugându-ti să începi punerea sub tipari al acestui mare opu¹⁰⁹. Nu știu cine va avea bunătatea de-a se însărcina cu corecturile, aș dori de sè pote să le faci tu, cunoscând mai bine de cât ori care ortografia junimei. Tot odată rog pe acel binefăcătoriu corectoru să iese sama la trăsurile de elisiune, acestea fiind de o mare însemnătate pentru versu. Cât pentru expresiuni am ținut sama de observațiunile junimei întrucât am putut, deacea rog să nu se mai schimbe nimic. Unele sunt impuse prin originalu, altele sunt încercări noue a căror adopțiune sau înlăturare trebuescu lasate timpului. Dacă cumiva voi fi sărit cate unu cuventu pe ici pe cole, te rog să ai recurs la originalu și să pui la locu cuvenitul omisu, luând înse sama să nu trunchiedi versul.

În privința celor 20 galbeni, tata mi'a scris că nu i-a cerut nime, te rog deci să îndreptedi acesta, uitare stricătioasă pentru casa junimei.

Pe Negruzzi și pe Gane i-am vedut aici cascând gura ca nisce provinciali și făcând alăturări estetice între Parisul și Tatarasul. Alăturare ce nu pute fi de cât măgultóre pentru această suburbie a noului Ierosalimu.

De ai vreme și dacă vorba germană *aus den Augen aus dem Sinn*^{109 b} nu e unu axiomu a carui adevărire privesci ca o fală, aș ruga pe Junimea în genere și pe tine în specie să scrie d'in vreme în vreme fie macar în stilu de arapu ca d. ex.

Junimea sănătósă,

Mancare, dormire,... în regulă,

Paicu făcut jocuri de cuvinte
 Junimea ris
 Pogor protestat
 Junimea luat actu
 Paicu făcut apelu la posteritate
 Maiorescu uitat cuvintele lui Schiller: der Lebende hat Recht.
 Paicu ridicat umerile
 Maiorescu făcut încercări de a lua pe Paicu de chichă.
 Junimea pus la amend următoare pe ambii vinovați:
 Pe Paicu la tăcere de cinci minute
 Paicu leșinatu de măhnire
 Pe Maiorescu la o «bole cu portocale»
 Madame Maiorescu declarat că e unu abudu de putere
 Junimea trecut la ordinea dile
 Rebecchen intrat și declarat că e ce mai cu minte d'între toți.
 Junimea sărutat pe Rebecchen și ridicat ședința. etc., etc., etc.
 In acestu modu scurtu și cuprindătoriu, prin care unu cuventu
 iluminăda o situațiune și unui caracteru, ai pute d'in vreme in
 vreme incunosciița despre faptele vóstre pe acela care deși de-
 parte ve'este aprópe prin gândire, inimă și educatiune...!!!

Al teu,

P. CARP

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXVI

Iași în 20 Ianuarie 74

DRAGĂ TITE,

Eți mulțumescu fórte multu pentru buna plecare ce ai a vut de-a veni la Iași anume pentru alegerea mea, dar nu cred că ar fi

fost bine să părăsești acuma București cu atâta mai mult cu cât toți amicii tăi vor vota pentru mine și că într'un colegiu de 901 alegători unu glas nu dă hotărîrea. În privința legii comunale eu aș fi de părere să vorbesci numai într'unu cadu a. d. în cadul când ai ave speranța de-a obține ceva în principiu. Acesta nefiind, nuscii pentru ce ai da adversarilor tăi de adi o armă mai mult în mână și de ce ai sacrifica interese practice pentru teorii platonice. Va veni vreme unde vei pute apăra pe evrei cu mai bunu succesu și pôte cu o siguranță de isbutire cu atât mai mare cu cât vei fi tăcut mai mult astăzi (sapienți sat). Pe de altă parte nu se pôte tăgădui că legea comunală făcută la 64 este în contradicere cu Constituția și conformu cu cerințele acestui pact fundamentalu ea ar fi trebuit să fie deja modificată. Tot ce poți face este de-a cere modificarea Constituțiunei în privirea acestui punctu, dar nu vă poate pretinde nici odată cu o umbră de temein că la cadu de contradicere întru Const. și leg. specială legea specială trebui să fie urmată. Pogor vine peste 2 dile la București și ca să nu treacă o singură ocazie în care vre unul den noi să nu protesteze în numele *omnirei* va lua cuventul, um drastisch den Standpunct klar zu machen ^{105 c}. Persóna lui nefiind astăzi unu campu de bataie pe care și'ar manevra diferitele grupuri forțele, el pôte să facă și să dică ce-i place.

Aici a scris Mandrea că după vorbele de acolo aș fi eu candidatu la Min. de Culte; spun că ai pre bună opinie de mine pentru a crede că m'aș abate de la cele hotărîte între noi și tóte aceste vorbe nu stau în raportu cu adeveratul mersu a lucrurilor.

Terminând te-aș ruga să veghiezi ca să nu se facă vre-o și-cană acolo lui Naum. Columb întrigează mult în contra lui și pôte că împrejurarea că a fost numitu de Tell ^{108 d} este o causă împovărătoare în ochii lui Boeresco ¹⁰⁹.

Dacă m'oi alege te-aș ruga să mă însciințezu îndată când să

va fi verificatu titlul; de vor merge tóte bine acasă, speru că voi pute fi pe la 5 Februarie la București.

Al teu,
P. P. CARP

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXVII

Lascăr Catargi către Titu Maiorescu

1877. Mart. 25 Iassi.

IUBIȚI PRIETENI!

Văzind astodi în Timpul că camera au triemes acudația noastră la Casație ti rogu se te informedi sigur dacă s'a înnainti lucrurile fere Comitetul Camerei cari precum am vedut se refuse a ni acuza, și se mà încunoștiințezi când esti necesari di a vini la București pentru că Interesile nu m permit a sta multe vremi la București.

Va mai rogu ca se vezi pi toți fostei mei Colegi acuzați și se disbatiți propunire ci am fecut când eram la București, și cari am reînnoito cu venire lui D. Mavrogheni la Iassi. Dacă nu esti bini se opunem în lucrari pentru ca se înlesnim severșire Procesului la cazu când Comitetul Camerei nu ar vroit se se prezinti va rogu se am respunsu cât mai curend la Iassi fiind că am a plecà la Țare mercuri dupe Paști. Ve rogu se primiți din parte soției

meli și a me felicitari de Sf. Serbetari din împreună cu Soție Dv. precum încredințării considerației și stimei meli.

L. CATARGI

Dumniei Sale

D. D. T. MAIORESCU

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXVIII

1878. Octomvrie 8/20 Golești

IUBIȚI PRIETENI!

Vă felicitez și vă facu complimentele meli pentru Discursul ci ați ținut în Camere la desbatere Tratatului de Berlin, sent mulțemit că v'ați gasit în Camere ca se aretați Țerei și streinilor Politica tredetoari ci au urmat guvernul Mariei Sale di doi ani și mai bini, îmi pari bini că s'au găsit în Camere și Senat cațiva oameni cari nu s'au lesat de a fi adiminiți de nici o considerație și au aretat Purtare acestor Tredetori. Nu știu di vom mai scapa di Prepastie în cari ni au teret guvernul Mariei-Sale și unii din conservatori li au dat concursu ¹¹⁰.

Spuneți ci mai faciți, ci faci D-na Maiorescu carie vă rogu se-i aretați mei di complimenti din parte me, asemine soție me m'au însărcinat a vă scrie mei di complimenti. Noi am fost toate vreme la Țare. Iarna aceasta contezu se măi ducu în streinetați se caut pi soție me fiind tot bolnave.

L. CATARGI

Aretați va rogu lu T. Rossetti ¹¹¹ și la toți amicei noștri mei di complimenti.

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XXXIX

P. Mavrogeni către Titu Maiorescu

Ieși în 15 Martie 1879

SCUMPUL MEU AMIC,

Nu v'am răspuns de cât ieri la telegramul de alaltaieri, căci ziarele din București, din acea zi, nu ne'au sosit de cât ieri.

Vězând articolul de fond din Timpul de Marți subț a cărui impresiune mi-ați telegrafiat, am socotit ca să consult și pe amicii noștri de aici, mai înainte de a lua decisiunea pe care m'io propunați.

Nimini din noi n'a aprobat acel articol, dar, cu toții ne'am oprit la socotița că a provoca în aceste momente o ruptoare mai mult în simul partidului Conservator ar fi să comitem o greșală care ne'ar slăbi și mai mult. De aceea s'a înlăturat mijlocul extrem de a se cere retractarea formală a articolului sau de a ne da demisia din Comitet.

Considerând însă, că și nouă nu ne convine, ca să ne lăsăm să fim târâți pe o cale pe care nu credem că este bine ca să urmăm, și aceasta numai și numai pentru că așa voise amicii noștri din Comitet care sânt mai aprinși și mai impacienți; — vă rugăm să convocați comitetul și să consultați majoritatea lui. Dacă majoritatea Comitetului crede că trebui ca ziarul Timpul să devie agresiv în contra persoanei Domnitorului, și să seamini, că pentru că nu mai sîntem la Putere apoi lucrăm pentru restunare; — Dacă majoritatea Comitetului mai crede că se cuvine ca noi să ne facem astazi în Timpul apologintii aprinși a unor persoane care ieri au votat punerea noastră în acuzare ca Miniștri Conservatori din care persoane unele au desertat partidul nostru spre

a completa și întări coaliția de la Mazar-pașa; dacă să mai credi că e bine ca noi să lucrăm, în ochii publicului, sub drapelul acestor persoane, atuncea, în adevăr că noi nu mai avem ce căuta în Comitetul Timpului!

Dacă dar majoritatea Comitetului Timpului să va rosti în acest sens, atuncea vă rog s'ii offeriți și demisiunea mea cu toată părerea de rău ce resimt de a mă dispărți de amici cu care am lucrat atâta timp pentru apărarea și menținerea partidului Conservator, pe când era persecutat și izbit din toate părțile, și devenisă prada pasiunilor cele mai uricioase.

Vî comunic această părere și din partem vî autoriz să *luați* în numele meu, atitudinea pe care v'îți socotio mai potrivită în fața aceluia ce va menține Comitetul Timpului.

Primiți scumpul meu amic, sentimentele mele de sincer devotament.

P. MAVROGENI

P.S. — Carp 'era absent când am primit depeșa Dli și când m'am consultat cu ceilalți sosind asară a venit la mine cu o falcă în cer și una în pământ. Am voit s'îl opresc de a să trimeteți scrisoarea ce v'îți primi din partea către Timpul, dar aceasta în zadar, totul ce am reușit a obține este suprimarea unor pasagii foarte violente.

Să înțelegeți că dacă Vă retrageți și D-stră din grupul Timpului, apoi declarați și retragerea mea.

Nu mă voi putea întoarce la București înaintea finitului luni.

XL

Ioan Slavici către Titu Maiorescu

Viena 12/24 Maiu, 1874

STIMATE DOMNULE!

Ve mulțămesc pentru ajutorul ce mi-ați trimis. Cu părere de reu sum înse nevoit a Ve face cunoscut, că nu am putut să călătoresc la băi. Deja in 23—24 Aprilie s'a ivit o afecțiune acută în incheietura brațului stâng. Aceasta in 10—15 Maiu s'a dezvoltat într'atăta, încat a trebuit să fiu pus definitiv in pat. O călătorie este imposibilă. De 10 zile ziua noaptea fac cataplasme reci. Până acuma inflamațiunea a scazut; durerile acute, lipsa desevirșită de somn și lipsa de apetit m'au slabit foarte.

Ce are să urmeze? am să fiu acuma amputat? îmi este poate viața in pericol? — la toate aceste nu știu respunde. Profesorul Dittel, sub a cărui îngrijire me aflu, este foarte rezervat față de mine. El tot îmi zice, că *mai târziu* voi călători la băi. Atăta știu înse, că sum foarte slab și că după-ce am petrecut 5 luni în spital, încep a me plânge de organele de respirațiune.

Eu aștept să vină, ce va veni!

Atăta cred că este destul.

Primiți încă odată mulțamita mea și fiți incredințat de afecțele mele simpatice.

Al D-Voastre

IOAN SLAVICI

XLI

Iași, 17 Octomvre, 1874

STIMATE DOMNULE!

Am aflat de prisos a Vă scrie până-acum, deoarece-ce n'a-veam să Vă spui nimic important și mai ales nimic ce putea să nu Vă intristeze. Am fost greu bolnav. Fiind mai târziu transportat la Brihl, sub înriurirea binefăcătoare a aerului m'am intrămat, încât trupește și sufletește sum capabil de lucrare. Nu mai puțin doresc să lucrez; pentru acea Vă scriu de aici, unde me aflu acum de trei zile.

Domnul Negruzzi îmi spune, că ați fi aplecat să mă însărcinați cu funcția unui revisor scolar. Nu știu ce aici este un revisor scolar. Cred înse, că el are să fie ceva asemenea unui inspector scolar dela noi, și Vă mărturisesc și astă-dată, că pentru asemenea fel de lucrare simțesc cea mai viie aplecare. Cred totodată, că am și formarea specială, ce indeobște se cere dela un inspector scolar. De altmintrelea numai pus la lucru omul poate să arate, ce într'adevăr vra și poate. Dispuneți de mine, cum veți afla că pare mai bine. Mă rog înse dați-mi ocasiune să me arăt vrednic de binevoința D-Voastră.

Am să vă mărturisesc încă și acea, că pe deplin însănețosat nu sum. Brațul stâng este tot bolnav. Mai ales după călătoria ce am făcut dela Viena, am suferit greu. Profesorul Dittel m'a încredințat înse, că reul este local și de o natură cu desivirșire trecătoare. Este numai o chestiune de reconstituire a membranelor din articulațiune, proces ce decurge fără a provoca dureri. Având destulă băgare de samă, nu mă îndoiesc, că și cu acest braț voi putea îndeplini funcția, cu care me veți însărcina, deocamdată, până la definitiva reconstituire, cel puțin în gradul, în care o

fac cei mai mulți. De altmintrelea, mă rog, aveți încredințarea, că eu Vă voi spune, că nu pot, când voi vedea, că chiar nu pot.

Deocamdată stau aici, la Domnul S. Bodnărescu, așteptând hotărîrea D-Voastră.

Al D-voastre devotat
IOAN SLAVICI

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLII

Viena, 22 Octomvre 1875

STIMATE DOMNULE!

S'ar fi cuvenit poate să vă încunoștiințez mai de mult despre rezultatele călătoriei mele. Până acum, nu mă pot insefăli cu nici un rezultat pozitiv. Sînt încă tot unde am fost.

În urma depeșei ce am primit nu mai eră trebuință să merg la Sătmár. Am plecat dar, precum m'ați fost sfătuit, de a drep-tul la Pesta. Aici rectorul mi-a spus, că n'am trebuință de tes-timoniul de maturitate și m'a trimis la decanul facultății. Pe semne an a fost alt rector ori estemp este altă lege: destul că și decanul, cu care numai a treia zi am putut vorbi, a consințit a-mi dá duplicatul fără a cere să-i prezentez testimoniul. Dar' — și dar' e osia pe lângă care să invîrt toate lucrurile în Ungaria, — dar' domnul decan pretinde, ca să anunțez în foaea ofi-cială din Pesta, că am perdut indicele și numai după-ce vor fi trecut 30 zile dela această publicare pot petiționá, pentru ca cor-pul profesoral să-mi încuviințeze a cere un duplicat. — În zadar' i-a-m spus că-și că și că... Domnul decan a remas catonic, deoa-rece așa cere legea și în Ungaria «exceptio non datur», — cel puțin nu, unde ar trebui.

N'am avut decât să plec la Viena, sperând că aici voi găsi oameni — nu mai miloși, ci mai a mă înțelege.

Înainte am călătorit înse earăși la Arad. După-ce am umblat vr'o trei zile p'în cetate, am primit un certificat, care se resurcă în: «Als halbinvalid im Falle einer Mobilisirung für Schreibgeschäfte zu verwenden»¹¹². — Adecă a mai remas să jertvesc țintă pentru țară.

Sosind la Viena, numai peste câte-va zile am putut vorbi cu decanul Maasen, un om, precum am așteptat să fie. Aici nu intimpin nici o greutate.

Pe lângă toată bunăvoința, cu care m'a intimpinat, m'a încredințat înse, că nu e cu puțință să mi se de un duplicat al indicelui, deoarece ar trebui să lipsească tocmai pagina ăntei, pe care numai Rectoratul din Pesta o poate da. Pentru a nu fi silit a perde atăta vreme, m'a sfătuit să cer un simplu atestat dela Questura din Pesta. Având acest atestat, decanul va dispune să mi se dee absolutoriul, de care am trebuință pentru a fi admis la rigoroase. Am depeșat dar' numai decât la Pesta și acum aștept respuns.

Nici decum n'ași voi să mai fac și d'a treia oară calea la Pesta. Dacă înse și pentru atestare ar aveà magyarii vr'o lege specială, care nu dă loc la excepții, nu știu ce să fac, de-oare-ce de fel nu sînt dispus a mai sta încă doaua luni de zile p'aici.

Pentru acest caz cer sfatul binevoitor al D-voastre.

Dacă astă-dată nu mi s'ar pune pedece în Pesta, pot să fac rigorosul până cel târziu în 10 Noemvrie st. n. Termin pot căpătă numai decât.

M'am hotărit a face rigoroasele aici. După noaua lege de instrucție și aici sunt numai trei riguroase. Lipsește dar motivul, care me îndemná a preferi universitatea din Gratz. Remăn la Viena cu atăt mai ales, fiind-că aici sunt acasă.

Cunoscând interesul, ce aveți pentru societatea studenților

români de aici, cred că Vă sint dator cu un scurt raport asupra stării, în care am găsit această societate.

În vremea, când am fost plecat din Viena, președinte al societății eră un anume P. Dan ¹¹³, tiner inteligent și cu deosebire om, care să ferea a da unei societăți de studenți importanța, pe care nu o putea avea. Eră semn bun, că el a fost ales și eu găseam o anumită garanță în presidiul lui. El a regulat afacerile societății. Ele și astă-zi sunt în regulă. Acum înse Dan nu mai e președinte. În urma unui conflict cu ardelenii a trebuit să-și dea demisiunea și d'împreună cu el a eșit partea mare a bucovinenilor din societate. Astă-zi predominază alt spirit în societate.

Conflictul asupra căruia a urmat această desbinare, a avut două pricini: ortografia «Convorbirilor Literare» și scrisoarea ce ați trimis societății ca membru onorar al ei. Din societate au eșit mai ales aderenții la ortografie și la principiile cuprinse în cele din urmă linii ale scrisorii.

Care sunt urmările pozitive ale acestei desbinări? — Ortografia «Convorbirilor» nu mai e ortografie oficială a societății. Se înțelege nici alta nu e. — Oamenii eară-ș sunt dispuși ași da importanța, pe care — se înțelege — nu o au. Eu cred dară, că el va avea un folos pozitiv. Chestiunea e pusă și negreșit cei mai inteligenți se vor hotări în partea cea mai bună. Folosul este, că azi se cetesc deosebitele foi de pe masa cabinetului de lectură cu mai mult interes și adese-ori se discută asupra lor — apoi: «Im Kampfe gewinnt immer der Stärkere. Drum freut er sich des Kampfes!» ¹¹⁴. — Să-mi fie permis a vorbi de «noi». Puterea noastră consistă tocmai într'acea, că cei mai slabi să tem a plecă cu noi.

În anii din urmă a crescut numărul studenților de aici. Contingentul e dat din Bucovina și Ardeal. Din România sunt puțini. Bucovenii studiază numai drepturile și filosofia. La facultatea de medicină sunt puțini, la școala politehnică pare-mi-se

nici unul nu este. Ardelenii studiază medecina și tehnica; la drepturi nu e nici unul. Așa, după-ce s'a deschis universitatea din Cernăuți, va scădea succesiv numărul bucovinenilor. În arui acesta tot a crescut încă. Tot ei formează majoritatea.

Dintre tinerii, ce am întâlnit până acuma, unul singur mi-a făcut bucurie. E un anume Misir din Iași, pe care cred, că îl veți cunoaște, de oare-ce, am găsit pe masa lui «Notițe din prelecțiile D-lui Titu Maiorescu» și cinci coale din «Logică»¹¹⁵. Acest tiner îmi pare atât de inteligent, încât m'am înamorat de el. El studiază drepturile și e secretar al societății. V'am făcut amintire de el, deoarecece sunt convins, că yă fac prin aceasta o bucurie. Un fel de curiositate. — Am găsit aici un exemplar din «Doine și Lacrimioare»¹¹⁶. Pe «Pagina anteii» e scris de mână lui Alexandri «Confratelui meu C. Negruzzi». — Adecă este exemplarul, pe care l'a dăruit Alexandri lui C. Negruzzi. Și această carte a cumpărat-o Misir cu 50 kr.¹¹⁷, dela un antiquar din Viena. Pe deasce e scrisă geneologia unei domnișoare, Domnișoara a dăruit-o lui C. Grigorovici, eară acesta a vândut-o negreșit cu 20 kr.

Am găsit și altă carte, care vă privește și ca ministru. Este un tesaur întreg. Așa cred eu. Sunt 800 de pagine mari, câte 34 șire câte deo palmă de lungi pe pagină, manuscript în limba românească din anii 1648—1687, adecă din vremea lui Sultan Mehmet IV, precum zice cartea însăși. Autorul este Pavel Ștefănescu Gramaticul, care a scris-o «din porunca Boerului Georgakie vel vistiernic». Unde nu se știe. Autorul zice: «La noi, în țara de jos»¹¹⁸.

La sfârșitul secolului trecut cartea a fost la mănăstirea Neamțul. Eugumenul a dăruit-o Egumenului dela st. Ioan din Suceava, acesta a lăsat-o cântărețului bisericesc Luță, în familia căruia s'a păstrat până astăzi sub numele «Onograf», nume, pe care cartea înse nu și-l dă. De prezent cartea e proprietatea strănepotului acelui cântăreț, care e student aici în Viena.

Cuprinsul cărții e foarte variat. Pare a fi fost o bibliotecă. Tot scrieri originale. Nimic tradus. La început se vorbește despre istorie. Urmează tractate teologice, disputațiuni filosofice, istori-pregreci, despre romani, despre bisantini și despre turci. Atăta istorie. Urmează tractate teologice, disputațiuni filosofice, istorioare morale și anecdote. Imi pare daru fi carte menită pentru distracții.

Limba îmi pare mai frumoasă decât a letopiseșilor, foarte bogată în forme și adese-ori împodobite. Sunt multe cuvinte slavone, dar' mai multe expresii românești pline de farmec.

Un pasagiu, ca exemplu. Pagina din urmă începe:

«O a toate puternice și negrăit Dumnezeule în trei staturide toate făpturile închinat și slăvit, tu ești a toate darurile începătură și pricină, sporiu și sevirișire, cela ce bine ai vrut a aduce aminte și a demná pre acest cinstit și blogorod, boiari Dumnealui Georgakie Vel. Vișt. a ticsi cu condiul dumnezeiescul cuventul tău și istoriile a toți de pretutinderea întru pomenirea Dumisale, deci măcar, că nevrednic și cu tina păcatelor sint ținut, plecatumam poruncii Dumisale și nădăjduindumă îndurăriilor tale aruncatumam în genunchi nemăsuratei dumnezeieștii și întru tot lumații scripturii tale (un cuvânt nu se poate ceti) precum cu a ta iubire de om acmu in vadul servișirii am ajuns, a sufletului genunche genunche plecând, cu capul meu în pământ lovind», — roagă să-l erte pentru greșeli, eară pe cetitori îi roagă să îi erte greșelile și «cu suflet de blândețe să le îndrepteze».

Tinărul, a cărui proprietate e cartea, n'ar fi dispus s'o vînză. Dar' e sêrac și tocmai ar voi să-și facă rigoroasele. Zice dar, că ar vinde-o de silă bucuros, dac'ar căpăta atăta pentru ea, cât i-ar fi de trebuință pentru a-și termină studiile — 1500—2000 franci. I-am zis să nu o vînză înainte de a o fi oferit bibliotecii noastre. Nici nu a face una ca asta. Dar', când am zis să mi-o incredințez mie, pentru a o trimite D-lui Odobescu, a zis, că el nu o dă din

mână decât dacă o va fi cerut cineva. — Se înțelege a trebuit să
me închin. N'a ramas decât să ve încunoștințez, precum am făcut
și poate va fi bine să scriu și D-lui Sturdza ori Cogălniceanu des-
pre această carte.

Deocamdată aștept răspunsul, ce veți găsi cu privință a-mi da.

Al D-Voastre devotat:

IOAN SLAVICI

Wien. Haupt Post. Restante.

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLIII

Bolonia, 17 Iulie 1882

DOMNULE MAIORESCU,

Mi-ați dat voie să vă scriu din Veneția și-am plecat dela Ve-
neția fiindcă nu este cu putință ca cineva să poată serie în Veneția;
când gândul că nu are să stea decât abia câteva zile pe Molo Riva
die Schiaroni, îl mână mereu înainte. N'am plecat dela Veneția, am
fugit; căci în Veneția oricât ai sta, tot înainte de vreme trebuie să
pleci. Prea mi se îngrămădiseră impresiunile, și cu cât stăteam mai
mult, cu atât mai tare mă amețiam. Ieri seară am luat dar hotărî-
rea să plec de astă dată și să vin odată anume, ca să stau acolo mai
mult.

Credeam că, plecând, mă voi desmetici, dar cu cât înaintez,
cu atât mai tare mă amețesc. Un om, care vede atât de multe, nu
trebuie să călătorească atât de răpede ca mine.

Venind spre Bologna, m'am oprit la Padua și voiam să mă mai opresc și la Ferrara, însă, după ce am văzut Padua, mi-am zis, că e destul pentru o zi dată dela Dumnezeu.

Intrând în Italia, mă oprisem pe câteva ceasuri la Udine, un oraș de tot hazul, o copie a Veneției. Totdeauna colonadele au făcut asupra mea o impresie cu deosebire puternică. Călătorind pe la mănăstirile noastre, ceea ce mi s'a întipărit mai viu sunt colonadele dela mănăstirea Dealu și dela Cozia. Orașul Udine e întreg o singură colonadă. Și intrând odată în acest labirint de colonade, nu mai aveam destulă putere să ies din ele și abia peste șase ceasuri am plecat spre Veneția. În Padua sistemul de colonade e și mai dezvoltat, iar în Bologna el e dus la mai extremă limită. Ceea ce mă supăra în Udine și în Padua, ba chiar și în Veneția, era că stâlpii nu erau destul de înalți și distanța între ei și zidire chiar și pe piața San Marco e prea mică.

Aici la Bologna e stradă largă sub case și numai bunul Dumnezeu știe câte și iar câte feluri de stâlpi se înșiră dealungul ulițelor, altfel destul de largi. Dar atât nu e destul. Veneția are ce are, e frumoasă, dar e frumoasă în amănunte, cum e totdeauna ceea ce e în adevăr frumos. Padua te fură prin dimensiuni, iar Bologna îți ia mințile.

În Padua m'au impresionat mai ales două lucruri, Palazzo della Ragione și biserica St. Antonio. În Palazzo dela Ragione e cea mai mare sală din Europa, o piață întreagă, fără îndoială mai încăpătoare decât piața teatrului din București, iar biserica St. Antonio, mai mare decât această piață acoperită-, e un muzeu întreg și bogat în opere de valoare; te pierzi în ea și în cele din urmă pleci mângându-te cu gândul: Am să viu altădată. Tot acea impresie o produce și universitatea, în a cărei curte, alcătuită pe un plan de toată frumusețea, sunt înșirate sute și iar sute de table comemorative, privitoare la elevii celebri, ieșiți din această universitate. Dar o impresie cu totul feerică produce il prato della Valle, un

câmp întins, înconjurat de case înalte și străbătut de niște alee de paltini urieși și stufoși.

Pe acest câmp sunt presărate statuetele celor mai celebri dintre elevii universității; nu le-am numărat, dar sunt desigur mai multe sute, dintre cari unele foarte bine executate. Asta a fost cel din urmă lucru pe care l-am văzut în Padua, și am fugit mai departe,

Acum sunt în Bolonia. Am sosit pe la cinci ceasuri și m'au pus păcatele să ies neîntârziat, ca să dau o raită prin oraș. Un ceas, mi-am zis, dar m'am întors abia pe la nouă.

Am ieșit înainte de toate pe piața Vittorio Emanuele. Această piață, în cecece privește frumusețea, nu poate să fie comparată cu piața St. Marco. E însă cu mult mai interesantă. Bolonia are case mai înalte decât Veneția și mai ales aici în față e biserica Sf. Petronio, în dos Palazzo de Podesta, lângă acesta un havuz colosal de Laurenti, la dreapta Palazzo del Governo și în față cu acesta așa numitul Archigiunasio antico, toate zidiri foarte înalte și cu ferestre puțin și relativ mici. Cea mai înaltă dintre ele e biserica, o zidire neisprăvită, dar croită pe un plan îndoit atât de mare ca al bisericii St. Marc. Sunt în ea 21 altare, afară de așa numitul chor, care el singur e mai mare decât biserica Mitropoliei din București. În fața chorului ridicat ca de un stâncen și jumătate, este un colosal baldachin de marmoră, așezat pe patru stâlpi, iară cele 21 altare e fieștecare singur în felul său și unul mai bogat în detaiuri decât celălalt. Am ieșit și de aici cu gândul că mă voi duce din nou.

Apropiindu-mă de Bolonia, cale de vreun ceas, am zărit o biserică mare așezată pe culmea unui deal și foarte firește mi-a venit gândul să mă duc să o văz. Am plecat dar în acolo.

Ieșind pe Porta Saragozza, am dat de un lung șir de coloane, atât de lung încât am stat uimit față cu el și în urină m'am hotărât să număr stâlpii. Era de prisos, căci ei sunt numerotați. Aceasta e calea spre acea mănăstire care se numește Madona din St. Luca. Am plecat la deal și am numărat peste una mie cinci sute de stâlpi;

dela poarta Saragozza până sus la 'mânăstire este o cale acoperită, la dreapta stâlpi înalți, iar la stânga zid plin de al frescuri și de inscripțiuni comemorative. Depărtarea între stâlp și stâlp e de șase pași, și așa am mers 9000 de pași sub un singur șir de coloane.

Pe ici pe colo sunt ușile chiliilor călugărești, iar tot la 25 de stâlpi e un fel de capelă și în cele mai multe din aceste capele frescurile sunt bune și destul de bine conservate. Biserica de sus o numesc oamenii de aici «il sanctuario»; eu n'am putut să merg până la ea, deoarece se înoptase; m'am mărginit a mă apropiă până la depărtare de vreo 200 de stâlpi, de unde se vede de tot bine.

Acum sunt în odaia mea din Hotel d'Italia. Odaia îmi este în catul al doilea, dar cu toate astea foarte sus. În fața mea e o fereastră, care de jos pare o ferestruie, de aici însă o văd ca o poartă pe care poți să intri cu un car cu patru boi, o fereastră pe cât de lungă pe atât de lată, cu o gratie de fier în partea ei din jos. Luna plină este în dosul meu și razele ei cad asupra zidurilor întunecate ale palatului del governo, care se înalță peste palatul în care mă aflu eu, deși nu are nici el decât două caturi. Intr'un alt palat de alături ferestrele sunt deschise și o Signoră cântă nu știu ce, acompaniată de un clavir și de o vioară.

Iară eu mă căznesc să-mi adun impresiile, pe cari le-am avut în Veneția și-mi zic mereu, așa în taină. — «altă dată!» «Altă dată, căci acum o să înșir prea multe!»

Marea am văzut-o, sunt acum vreo 10 zile, coborîndu-mă de la Nabresina spre Triest. Precum știți, cât ține drumul dela hotarele țării ungurești până la Nabresina locurile sunt muntoase și mai ales în spre Nabresina e multă piatră și puțină verdeață. Nu știu dac'ați trecut vreodată spre Triest. Calea străbate timp de câteva minute printre înaltele ziduri de stâncă, apoi deodată iese la malul mării și se sloboade în jos spre orașul ce se vede aruncat pe coastele dealurilor dintr'o fundătură dela stânga.

La dreapta e marea întinsă și presărată cu corăbii, ale căror

pânze par de aici de sus ca un șir nesfârșit de setri mari ridicate pe un întins, bogat și verde câmp. Drept jos, pe o limbă de pământ, e Miramare, castelul tăcut și trist.

Am rămas uimit, însă nu de cecece vedeam, ci de mine însumi. Ziceți mereu că sunt entusiast și mă simt și eu un om, pe care ade-seori chiar niște lucruri cu totul neînsemnate pot să-l mișce. Acum stăteam răce și oarecum desamăgit. Nu era pentru mine nimic nou marea aceasta. Am privit-o în urmă mai de aproape, m'am scăldat în ea, m'am urmat pe unul dintre dealurile din dosul Triestului și am privit-o iar de sus, încercând să număr corăbiile de pe ea; tot astfel cum o văzusem în panoramă, tot astfel mi-o închipuisem în atâtea și atâtea rânduri. Abia acum, când mi-o reamintesc astfel cum o văzusem de pe înălțimile dela Nabresina, acum abia încep a simți că nu mi-o mai închipuiesc tot ca mai înainte, ci o visez.

În Veneția am stat șase zile, dar cele d'întâi câteva zile n'a-veam timp să mă uit la mare. Știți că am veleități etnografice și vrând-nevrând o zi două am colindat mereu printre canale și pe ulițele strâmte, ca să văd oamenii și viața lor: mare, biserici și palaturi, aceste nu puteau să-mi tragă asupra-le luarea aminte. Cel d'întâi lucru care m'a isbit, a fost piața San Marc. Intorcându-mă pe la amiază din ghetto, o am găsit aproape deșartă; abia pe ici pe colo se vedea câte un trecător grăbit, iară pe treptele bisericii dormeau câțiva oameni, hamali, gondolieri și vagabonzi, slugile stăpânilor de odinioară.

De aici înainte le-am simțit toate și serile când umale bâjbăe pe piață, eu nu vedeam decât înălțimea și măreția cadrului, în care era pusă icoana vie, iar dacă mă mai uitam și la fețele oamenilor, eră mai ales pentru ca să caut între ele tipuri cari se potrivesc cu timpurile din cari au rămas aceste ziduri. Și tipuri de acestea sunt multe în Veneția. Bărbații, ce-i drept, nu prea sunt arătoși, însă venețiencele au mai păstrat în toată firea lor ceva ce se potrivește cu locul. Nu e vorba de frumusețe, căci frumoase

mai sunt și alte femei; e însă vorba de felul frumuseții și mai ales de port, de cum își ține trupul, cum își poartă capul, cum își duce pasul, cum te măsoară cu ochiul, și venețianca învelită cu cârpa cea neagră și făcându-și mereu vânt cu evantaiul mai ales tot negru și el, venețianca ușoară și lină cel puțin mie mi-a rămas adânc întipărită și când îmi aduc aminte, simt par'că de ce Tician și Paulo Veronese au lucrat mai bine la Veneția decât în alte părți.

Seara am ieșit la Lido și-am văzut acum marea cea adevărată și nemărginită, nu numai în întindere, ci și în viață și mișcare. Era nițică furtună, — dar să nu vă îngrijiiți, căci n'am să încerc a vă descrie furtuna aceasta. Dacăți văzut furtuna, e destul să vă dau cuvântul, pentru ca icoana să vi se amintească și dimpreună cu ea simțământul de abnegațiune, pe care vederea unei furtune trebuie să-l deștepte în sufletul omeneșc; dacă n'ați văzut furtuna, cuvintele puse pe hârtie lipsită de viață vă vor rămâne fără înțeles. Voiesc numai să vă spun, că este o plăcere diavolească de a se scălda în marca bătută de vânturi, înotând departe, departe, încât să aibi simțământul că nu mai e fund sub picioarele tale și lăsând ca valurile să te poarte în draga lor voie, să te ridice și să te arunce iar la vale, încât să nu mai vezi decât cerul deasupra și valurile înalte împrejurul tău spumegând mereu și bătându-se mereu unul de altul. Nu mai puteam să ies din apă și abia când oamenii de pe barea de siguranță au venit să-mi aducă aminte că «e'vietato» de a se scălda după apunerea soarelui, abia atunci am ieșit, ca să privesc furtuna la lumina lunii pline, să râd de Alexandri, care în pastelul său «Pe malurile Calabriei» s'a încercat să «mânjească marea», vorba lui Eminescu și să mă plâng de singurătatea mea. Căci, e grozav să fii singur, când ai voi să spui și să spui mereu, să te dai pe față, să le faci și altora împărtășire despre cele ce se petrec în inima ta. Dar, la urma urmelor, abia ți-ai deschis ochii și iar trebuie să-i închizi: viața asta e atât de scurtă, încât n'ai de ce să-ți faci gânduri rele de dragul ei.

M'am întors cu gândul de a vă scrie d-voastră, dar am ieșit la

piața San Marc și m'am trezit abia pe la 12 ore acasă, iar aici m'am pus la fereastră și-am rămas pierdut în privirea canalului. Luna plină bătea o parte de aur viu peste fata apei, în față se înălța St. Giorgio Faggiore și S-ta Maria della Salute, la dreapta, se vedea campanila de la San Marc, iar printre catargurile corăbiilor din canal luneca din când în când câte o gondolă întârziată, o ceată de oameni tineri ce se întorceau cântând dela Lido.

Mi-am adunat lucrurile și am hotărît să plec cu cel dintâi tren, căci, la urma urmelor, mai am Neapoli, Roma și Geneva. Iar acum, după ce au trecut 24 ore la mijloc, îmi vine pare c'am visat numai.

Cât pentru operele de artă ale Veneției, am vizitat aproape tot ceea ce era de văzut, se înțelege în pripă, și capul îmi este amețit de cele văzute. Abia pe ici pe colo mai răsare câte o icoană, cum este «Asunnta», Christos în casa Levi, statuia lui Agrippa și altele. Și fără îndoială va mai trece încă mult timp la mijloc până ce mi se vor limpezi impresiunile.

Un lucru colosal sunt arhivele din Veneția, așezate în mânăstirea dei Frari. Am trecut prin ele și m'am încredințat că colecția noastră nu e decât o serie și chiar nici aceasta nu e completă. Custodele Iăger, un neamț care nu mai știe nemțește și care m'a purtat prin arhivă, e omul însărcinat cu facerea catalogului privitor la țările române; mi-a mărturisit și el, că nu poate garanta, că această serie e completă, căci nu are destul timp să cerceteze, deși se interesează prea mult de istoria României. Dar despre aceasta o să vorbim după ce mă voi întoarce.

Astăzi am de gând să plec la Rimini și mâine mai departe spre Neapoli. Mă iertați că v'am înșirat atâtea. Eu știu, că tot nu v'ar spus aproape nimic și omul trebuie să primească toate consecvențele bunăvoinței sale: mi-ați dat voie să vă scriu și v'am scris așa din plin. Sunt acu nouă ore trecute și mă duc să văd ce mai pot încă vedea, căci toate tot n'o să le văz.

Fiindcă îmi spuneți că vă întoarceți d'impreună cu d-na

Maiorescu și cu d-șoara Livia, vă rog, adică de ce să vă rog? lucrul par'că nu dela sine se înțelege! In special însă îi sărut mâinile d-nei Maiorescu și-i trimit d-șoarei Livia, din Bolonia, o salutare, strâng mâna d-lui doctor, iar d-voastre vă mulțumesc pentru această scrisoare.

Al d-voastre sincer și devotat,
IOAN SLAVICI

izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLIV

Roma, 10 August 1882

DOMNULE MAIORESCU,

Incheind scrisoarea mea de la Bolonia, m'am dus cu ea la poștă, iară de acolo am trecut la museul, în care se află, precum știți, sfânta Cecilia a lui Rafaello. De la museu m'am întors apoi cu gândul de a vă trimite un post scriptum, dar era cam pe la trei după prânz și pe la patru am plecat înspre Neapoli. Avusem de gând să mă opresc la Ravenna, dar după-ce-am văzut pe S-ta Cecilia mi-a trecut pofta de curioșități și nu m'am oprit decât la Ancona, unde am stat peste noapte. La Ancona am sosit târziu, ear ziua următoare am plecat pe la noue. Orașul are o înfățișare cu totul modernă și nici nu s'o fi gășind nimic de văzut în el. La Neapoli am sosit abia seara pe la zece.

Drumul până la Ancona și de la Ancona, până la Neapoli e foarte interesant. La început el merge de-a lungul Adriaticei, ear în urmă intră în Apenini, din care iese apoi la Caserta, de unde se vede acum și Vezuv și mare și șirul de orașe întinse la poale-

dealurilor dimprejurul golfului. Vederea aceasta e de o frumuseță nespusă. Afară de aceasta, în dată ce-ai ieșit din munți înspre Caserta, toată vegetația se schimbă și un miros plăcut umple tot aierul.

La Neapoli am stat opt zile, am văzut museul, palatul de la Capodimonte, câte-va biserici, grotă de la Poteoli, Herculanul, Pompeii, Vezuful, m'am plimbat prin oraș și prin prejurul lui, eară ieri dimineață am plecat de acolo și-am sosit aici pe la două după prânz. Cu voie fără voie am ieșit apoi și nici nu m'am întors decât pe la nouă, căci Roma te fură. Am dat o raită prin oraș și fără de veste m'am pomenit la St. Petru. Biserica era deschisă și-am intrat. Apoi am ieșit și m'am dus la «Piata del popolo», apoi m'am urcat pe muntele Pincio să mai văd odată biserica St. Petru și Roma toată, apoi mi-am adus aminte de Goethe ¹¹⁹ și-am luat-o pe Corso până la piața Veneției. Astă-zi am cutreerat zăpăcit prin târg și-am văzut Panteonul, Capitolul, piața lui Traian, forul roman și Coloseul.

Eată dar prin câte am trecut decând Vi-am scris și nu Vă veți mira, dacă acest post script o să iasă cam lung.

Eu, Domnule Maioreescu, am înțeles intenția binevoitoare, care V'a făcut să mă sfătuiți să vin în Italia în loc de a mă înfunda la baie cum avusem eu de gând. Și înțelegând această intenție mi-am și schimbat hotărârea.

Știți însă prea bine, că sunt «entusiast» și am multă fantăsie. Veneam în Italia cu idei preconcepute, cu ilusii mai mult ori mai puțin formulate și cu puțină judecată. Căci, la urma urmelor, voi fi având eu simțământul frumosului, dar sunt un om incult. Abia de când am avut parte să intru în casa D-voastră mi s'a îndreptat luarea aminte asupra formelor frumoase, și asta era în București, unde toate se petrec pe auzite și unde niște miserabile copii îi reamintesc originalul celui ce l'a văzut, însă nu celui ce nu l'a văzut.

Sosind dar la Veneția, am rămas zăpăcit ca Bebi ¹²⁰ în seara de ajun, când se deschid ușile salonului și se ridică valul mării taine a copacului de Crăciun. Nu știam ce să văd mai înainte, la ce să

mă uit, de ce să mă mir, și mă apucase un simțământ de strâmtorare, de desnădăjduire, ași putea zice, căci mereu trebuia să-mi zic: dar când o să le mântuesc toate.

Innainte de toate m'a isbit liniștea desăvârșită a orașului. Intrând cu gondola de la gară înspre piața S. Marc, abia pe ici pe colo se zărea câte un om, căci era pela miază-zi și gondolierii dormeau prin gondole, pescheria era deșartă, ierbăria de asemenea, ea înaintea de a sosi la San Marc am dat pe un canal mai strimt, unde pe ici pe colo se scăldau copiii pe sub zidurile caselor. Astfel văzut, orașul îmi părea pustiu și cum luneca gondola pe marea lină și lucie, mă gândiam la scenele de înmormântarea ce văzusem ilustrate din viața Veneției.

În urmă am văzut bâjbâitura prin mercerie și prin stradele de dimprejurul ei, acea năvălire lină și neîncetată a unei populațiuni sprintene și harnice, care unui om deprins cu sgomotul Bucureștilor îi pare ca și când n'ar vede oameni, ci stafii ce se mută de la un loc la altul fără de a atinge pământul. Mi-ar fi trebuit săptămâni de zile pentru-ca să mă satur de privirea acestei mișcări atât de nouă pentru mine, și aveam abia câte-va zile, în care trebuia să mai văd și alte lucruri, nu mai puțin streine vederii mele. Am intrat în biserica St. Marc, am dat o raită prin piață, m'am plimbat cu Bedecker¹²¹ de-a lungul canalului, am vizitat museele, și de ce să n'o mărturisesc! am stat patru ani de zile în Viena, dar nu știu, dacă e ori nu ce-va de văzut în ea. Așa am fost și cu Veneția. Am stat șapte zile și zăpăcit am fost tot timpul și zăpăcit am plecat mai departe. — Abia acum știu ce-am văzut și ce-am câștigat acolo.

La Bolonia m'au isbit — nu dimensiunile, ci proporțiunile, dar asta nu era încă drumul cel mare.

Ca om cu multă fantăsie, îmi închipuiam lucrurile înainte de a le fi văzut, și văzându-le, le găseam mai pre jos de ilusia mea. Trebuia să văd ceva ce o ființă nemernică precum sunt eu nu-și poate închipui: această busolă îmi lipsea.

Adese-ori, când era vorba de lucruri frumoase, ziceați că măsura frumosului e emoția: trebuia dar să găsec ceva, ce produce în mine o adâncă emoție.

Aceasta a fost St. Cecilia.

Nu știu dacă ați văzut această pânză a lui Rafaelo, dar fără îndoială o cunoașteți.

Nu știu de ce, de câte-ori voiesc să vă scriu despre impresia, pe care a produs-o asupra mea această pânză, ochii mi se umplu de lacrimi și nu pot urma mai departe, ear astă-zi, când în sfârșit am sosit la mormântul lui Rafaelo, astă-zi mă simt mai nemernic decât ori și-când.

Simt adânc ceea ce zice această pânză; sguiduit am fost din temelii în clipa, când ochii mi s'au oprit asupra ei și sguiduit am rămas până în clipa aceasta; simt, dar nu înțeleg. E înainte de toate un efect de culori, care la început te face să nici nu vezi icoana înfățișată prin ele: vederea îți este oare-cum uimită de această armonie veselă, senină și dulce ca răcoreala diminețelor de mai ale noastre. Apoi iese figura Ceciliei îmbrăcată în o haină brodată cu fir de aur, și una câte una se adună cele-lalte patru figuri împrejurul ei. Dar puterea e în fețe și în înfățișarea, stărilor sufletești. Am căutat copiii, însă abia eri am văzut una, care se apropie întru cât-va de original în ceea ce privește momentul afecțional.

În museul de la Neapoli se află o altă pânză a lui Rafaelo, Madona col amore divino. Aceasta de asemenea m'a mișcat, însă nici pe de parte nu ca St. Cecilia. Și acum, când am și eu judecată în materie de pictură, pot să-mi dau seama pentru-ce St. Cecilia este o creștină mai presus de închipuirea unui om ca mine, eară madona de la Napoli opera unui mare maiestru.

Am sosit la Neapoli plin de St. Cecilia.

Pentru cei mai mulți oameni Neapoli trebuie să fie un oraș supărător. Imi închipuiesc, bunăoară, că D-na Mite¹²² n'ar putea să stea trei zile în Hotelul Victoria, unde am stat eu.

Încă dela Caserta, cale de trei sferturi de ceas se simte atmosfera sgomotoasă a celui mai mare oraș din Italia. Italienii, mai ales priviți din punctul de vedere al unui român, sunt în genere oameni neastâmpărați și lărmuitori. Neapolitanii sunt însă o curată colonie de nebuni.

Intrând în gara de la Caserta, m'a isbit sgomotul, pe care l'am găsit aici. Funcționari, pasageri și public, toți țipau; aici nu vorbea nimeni; toți se certau. La început credeam că astfel e dialectul în partea locului. Și 'n adevăr neapolitanii vorbesc o italiană restită, rostind cuvintele cam din gât și accentuând cuvântul foarte des și foarte rar fără de a isbi oare-cum cuvântul. De obicei accentul e așa de tare, încât silaba din urmă se perde în accent. În loc de «madre tua» neapolitanul zice totdeauna «mà ta» în loc de «cinque soldi» «cin sold» ba chiar «ci sol», în loc de «Capodimonte» «ca di mon» ca d' mon. Însă în urmă și chiar puțin în urmă m'am încredințat, că neapolitanii sunt în adevăr certăreți.

Sosind la gara din Neapoli, sgomotul era amețitor. Conducători, hamali, birjari și public toți țipau. Înaintea gării stătea un șir de vre-o 20 de omnibuse și la fie-și-care omnibus erau câte doi trei oameni, care invitau publicul să tragă la hotelul lor cam în felul acesta: Hotel di Vezuvio! Hotel Vezuvio! col vedere sul mare, sul Vezuvio, sul castello St. Elmo, stanze elegante, bagne di mare, di aqua fresca, di aqua ferrea, bagne, fresche e calde. Hotel Vezuvio. etc. etc.

Și intrând în oraș, sgomotul crește din ce în ce, iar în cele din urmă am intrat în strada Molo, care se urcă spre castelul St. Elmo, spre palatul municipal și spre cel regal. Aici e zi și noapte ca la moși. Pe o bucată de loc cât ține dela piața teatrului până la bulevard sunt vre-o șapte teatre, iar la dreapta se deschid două din cele mai populate strade ale orașului. Și trebuie să știți, că preocupatul neapolitan nu strigă, ci țipă cași-când i-ar fi scoțând cineva una câte una măselele din gură.

Sosind la Hotel, rămăseserăm abiã trei inși în omnibus. Ne-am urcat. Când colo, un chelner dighisit ne spune, că nu poate să ne dea decât o singură cameră pentru toți trei. Unul dintre noi, cel mai cu minte, intră iute în cameră și declară categoric, că nu îi primește pe ceilalți doi, cari îi sunt necunoscuți. Să fi văzut ceartă neapolitană! Ce-or fi zis, ce n'or fi zis, asta n'o știu, căci limba neapolitană e un lucru cu desăvârșire neînțeles: vedeam numai, că strigă și se răstesc unii la alții. În cele din urmă a venit un harap, ni-a încărcat calabalâcul și-a plecat cu noi să ne caute odaie în vre-un alt hotel. Am mers la «Hotel du globe», n'am găsit odaie; am mers la pensionatul Victoria și abiã aici am fost primit. Știu atâta c'am urcat și-am tot urcat, iară dupăce chelnerul mi-a deschis ușa odăii, m'am pomenit față în față cu o grădină. Precum știți, în Neapoli cele mai multe case n'au înveliș, nici ferestre: în loc de ferestre sunt uși cu balcoane, iar în loc de înveliș e o pătură de asfalt. Odaia mea îmi primea lumina prin o ușe ce ieșea spre un mare balcon, învelișul altei case, iară balconul eră o grădină cam cât e a D-voastre. Din această grădină am privit acum la comedia ce se petrecea sub mine.

Nu voi încerca să vă descriu simțimântul ce mă cuprinsese. Vă mărturisesc numai că-mi eră frică. În mijlocul acestei îndesueli de oameni răstiți și certăreți, față cu acest sgomot infernal, fiind silit a vorbi prin semne și neînțelegând nimic din cele ce mi se spuneau, mă simțeam oare cum aruncat în prada valurilor de oameni răi, căci, un lucru, de care în urmă m'am încredințat, neapolitanii sunt răi din născare, și simțământul meu eră întemeiat. E ceva bestial în vorba, în fața și în mișcările lor; aceasta am simțit-o numai decât.

Dar ei mă interesau. Opt zile am stat în Neapoli și mă mir că mai trăiesc. N'a fost zi să mă pot culcă înainte de 2—3 după miezul nopții, căci noaptea Neapolul e chiar mai interesant decât ziua.

Ar trebui să scriu ani de zile pentru-ca să pot spune tot ce-am văzut și gândit în acest timp scurt. Mă voi mărgini dar a vă descrie

o seară, nu! amurgul unei seri timp de 30 minute pe balconul hotelului în care mă aflam și lucruri petrecute pe o bucată de loc cât ține piața episcopiei până înspre casa lui Blaramberg. Înspre șosele Vă închipuiți palatul municipal, înspre palat marea cu farul și cu porturile, înspre cișmigiu e un castel vechiu, numit Castel nuovo, în care se află acum arsenalul marinei, iar în locul grădinii e hotelul cu vederea spre amendoue stradele tot atât de largi ca în București.

Teatrele sunt înșirate sub castel și anume aci sunt trei: «della varietà», «della folie drammatiche», «napolitano» și afară de aceasta un circ al lui Suhr. Toate sunt teatre de vară, clădite din scânduri. Sunt acoperite, dar se poate fuma în ele.

În fața acestora sunt alte două teatre: «del Fondo» și un teatru de marionete, care amândouă sunt zidite. Cel din urmă se află în colțul, unde eră cofetăria lui Giovanai. Pe sub acest teatru sunt înșirați precupeți, cari vând fructe, apă și mai ales pepeni, și toată strada în colo spre D-voastră e plină de precupeți și de fel de fel de prăvălii unele mai murdare decât altele, încât vine din acea parte un grâu miros de pește, de untdelemn și de cărnuri fripte și nefripte, dar mai ales un greu miros de oameni nespălați. În această stradă altfel largă nu se văd trăsură, de oare-ce îndesuiala e atât de mare, încât comunicația nu se poate face decât pe jos. În strada cea mare e drumul tramway-ului, al omnibuselor și în genere al trăsurilor.

Înspre amurgul serii oamenii se întorc dela lucru și îndesuiala e cu deosebire mare. Omnibusele toate sunt tescuite. Prin birjile cu un cal, șed câte 4—5 oameni. Mai interesante sunt însă căruțele napolitane. Ele au două roate mari și sunt trase de un singur cal. Însă, mai des de un catâr ori de un măgar. Lungimea unei asemenea căruțe poate să fie de opt până la zece palme. Am numărat însă până la 15 oameni încărcăți pe o asemenea căruță. Unul e călare; alți doi șed dea călărita pe cele două oiște, nouă se află tescuiți în căruță, iar alții trei stau în dosul căruței. Încărcate

astfel căruțele și birjile și omnibusele se strecoară mereu mai alea la vale, înspre mare, pe unde iese drumul spre Portici și Torre. Eară vizitiii strigă și șuieră mereu, căci e multă lumea ce umblă pe jos și la tot pasul le stă câte un trecător în cale.

La teatre se dau câte două reprezentațiuni pe fiește-care zi: una începe la șapte, iar alta dupăce s'a sfârșit cea dintâiu. Începând dar de pe la șase, locul din fața lor e plin de lume și asta ține până pe la zece, când începe a doua reprezentație.

Pe sub ziduri și pe treptele caselor sunt întinși pe ici pe colo oameni care dorm, iar printre dâșșii sunt cete de copii vagaboazi unii pe jumătate, iar alții de tot goi. Cei mai mulți dintre dâșșii sunt rași pe cap, precum se vede o măsură luată de poliția orașului. Peste zi ei au cerșit, s'au scâldat ca rațele prin port, ear acum, dupăce s'a mai răcorit vremea, stau grămezi, grămezi pe jos, joacă cărți, arșici, se hârjonesc, se bat ori umblă să piște pe ici pe colo câte ceva. Cam înspre casa lui Blaramberg este o măcelărie și lângă ea o precupeață vinde fructe. Unul dintre acești copii, ca de vre-o zece ani, se strecură printre oameni pe sub masă și fură o pară. Un precupeț din față îl zăpșește, îl urmărește, îl îndesuește sub o poartă și-l bate cu un băț gros până ce nu i se urăște, apoi îl trece la precupeață iar după-ce l'a bătut și asta, îl ia măcelărița la bătaie și măcelarul și abia peste vre-o zece minute el scapă țipând și văierându-se ca un cățel cu coada tăiată. În vremea aceasta lumea trece și-și face treaba cașicând nu s'ar fi petrecând nimic, iar ceilalți copii se bucură, că precupețul e preocupat cu bătaia și fură din coșul lui mere, apoi fug și se perd prin mulțime.

În timpul acesta ceva mai departe, înspre strada mare, încetul cu încetul se închiagă un nod de oameni. Un băietan ca de 18 ani, îmbrăcat curățel, s'a oprit aici, a scos din buzunar 24 bucăți de hârtie groasă, lungi ca de o palmă mare și late ca de o șchioapă. Pe fiește care dintre aceste se află o literă din alfabet. El pune aceste bucăți la deopotrivă depărtare împrejurul său, se oprește în mij-

locul cercului, apoi începe să facă fel de fel de figuri echilibristice cu bățul și cu pălăria, spuiind mereu, că el nu e comediant, ci le face toate aceste spre a atrage atenția publicului. După ce s'a adunat destul public împrejurul lui, își scoate marfa la iveală. El are o invenție. Sunt niște bucăți de hârtie verde, cam cât o notă de cinci lei. Această e cerneală solidificată. Puind o bucățică din această hârtie într'un pahar de apă, apa se prefăce în cerneală, cea mai neagră și mai durabilă cerneală, un lucru de recomandat pentru neguțători și pentru toți cei ce umblă și nu pot purta un călămar cu dânsii. Bucata costă un soldo.

Abia a început acest negoțător să-și vândă marfa ceva mai sus se adună o altă grupă de oameni. Aici un altul și-a adus cu el o căruță cu patru roate ca de trei palme de înaltă, și-a pus o mescioară pe căruță și stă pe masă, ținându-i publicului un discurs plin de sentiment asupra miseriilor vieții omenești. El are o altă invenție. E un blastru, care în timp de 24 ceasuri închide ori-și-ce rană: n'ai decât să sufli peste el, să-l pui pe rană și lecuit ești. Un lucru de recomandat pentru marinari, muncitori de fabrică și în deobște pentru cei ce se rănesc și n'au vreme să se caute. Bucata nu costă decât un sold.

Peste drum se aude un clopoțel. E curentul electric. Un om și o femeie s'a oprit aici cu o mică materie electrică așezată deasemenea pe un cărucior. Cea mai minunată lecuire a tuturor boalelor și pentru un singur sold poți să ții druggii electrici în mână și să te faci om din neom.

În fața acestora se oprește acum o trăsură cu un cal cam de forma birjilor noastre. Acesta e marele Rosettachi din Neapoli, sta-rețul șarlatanilor din loc. Dosul trăsurii e acoperit cu un fel de bandaje și instrumente medicale, iar în mijlocul trăsurii este o mescioară, pe care în o clipă se desvelesc cele mai noi invențiuni, contra boalei de mare și în genere contra boalelor interne, preparate parte în formă de hapuri, parte ca bulinuri. Inventatorul este un om

ca de 28 de ani, elegant îmbrăcat, cu jobenul în cap, cu batista ieșită ca 'n comedia lui Caragiali și mai presus de toate o figură distinsă mai ales în ceea ce privește gesturile și dicțiunea. Vă mărturisesc, că la început am simțit și eu față cu el respectul, pe care-l vedeam întipărit în fețele celorlalți, dar un respect atât de deplin, încât mi-am adus aminte de țărani de la Șiria, când au primit pe Vlădica. Recomandându-și marfa, el spunea mereu, ca «non și ciarla, signori; si ricomandono coși positivi medicamenti», apoi întreba, dacă sunt ori nu de față oameni, care s'au însănătoșat de leacurile lui, și mereu se auzea câte unul zicând, «sono io», «vi ringrazio, signore», iară el număra «sono gia tre», «sono cinque», «sono se», «basta, signori», «basta che sono dieci!» Și cumpărau, cumpărau oamenii, încât bietul doftor se ștergea mereu de sudori și n'avea destule mâni să primească soldul cuvenit. Chichița lucrului n'am înțeles-o decât atunci, când am văzut că sunt și de cei însănătoșiți, care cumpără în mai multe rânduri, ca să îndemne pe alții.

Mai la deal, mai la vale, la dreapta, la stânga, în sfârșit alandala vă închipuiți alți neguțători de aceștia, cei mai mulți cu cărucioare pe care un băiat le mută mereu de la un loc la altul, apoi alții, care vând fotografiile, băieți și femei cu chibrituri, oameni cu apă rece, alții cu aqua sulfurea, negoțatori de bastoane, de camee, de cravate de hârtie, de inele, de bricege, în sfârșit o lume întreagă care strigă, strigă mereu și se îndesuește.

Acum sosește timpul să se aprindă felinarele și să se deschidă casele teatrelor, un lucru, care la Neapoli se petrece puțin după șase. Acest moment solemn se anunță printr'un șir de rachete puternice, de care resonă tot orașul, care la circulațional se aprinde lampă electrică, pe care un om o îndreptează mereu când spre o stradă, când spre ceea-laltă. În același timp la teatrul de marionete se aprinde un foc bengal, sună tobele și trâmbițele și se aude, nota caracteristică, glasul sfâșietor al polișinelului.

De aci înainte toată lumea strigă mai tare decât de obicei, de-

oarece fie-ște-care voește să fie auzit. De sus, unde mă aflu eu, nu se putea însă distinge decât glasul lui polișinel și cântecul văieratic al precupeților. Aceștia fac patru creștături în pepene, îl ridică în sus și înfățișând trecătorilor miezul frumos cântă cu un glas văieratic. Sunt de obicei câte trei la o masă și să părendă astfel, că strigătul nu încetează nici o dată.

După-ce s'a întunecat o iluminăție bogată dă întregii scenarii o înfățișare în adevăr înspăimântătoare.

Mai ales în strada cu precupeții e par'că s'a aprins orașul¹.

Afară de felinarele municipale fie-ște-care precupeț, fie-ște-care prăvălie, fie-ște-care neguțător ambulant are până la 4—12 felinare cu lumină gălbuie de unt de lemn, căci altfel nu și-ar putea vede, arăta și, mai ales nu și-ar putea păzi marfa. Casele au câte 5—6 etage, eară pe sus sunt tratorii, alberghi și prăvălii, care deasemenea sunt iluminate, ca să se vază firma de jos. Locuințele având în loc de ferestre balcoane deschise. Acestea deasemenea sunt iluminate. Prin balcoane sunt apoi oameni, o mulțime de flori, ear între balcoane și adese ori chiar peste uliță sunt întinse sfori pe care neapolitancele usucă rufe. Pe vârful celor mai multe dintre case sunt, în sfârșit, grădini care de asemenea sunt iluminate.

Vă închipuiți acum această iluminăție, verdeața de prin balcoane și de pe case, trențaria întinsă pe sforile dintre balcoane, indesuiala din stradă, strigătele și felinarele ce se mișcă mereu de la un loc la altul, vi le închipuiți numai aceste și veți înțelege, că cele dintâi seri n'am îndrăsnit să ies, ci-am stat în balcon, de unde aveam vedere atât asupra acestei băjbăituri, cât și asupra golfului plin de corăbii.

Și ceea ce vezi aci se petrece în două treimi din Neapoli. Pe malul St. Lucia, unde se vând «frutti di mare» pe piața municipală ori pe malul despre portul mic îndesueala e tot atât de mare, deși are cu totul alt caracter, pe strada Roma e lume mai curată, pe piața plebiscitului, singura frumoasă în Neapoli, e cam ca la San

Marc, ear în admirabila grădină de la villa națională cântă muzica; aici e lume elegantă. Ceea ce are Veneția o singură piață în care vezi adunată toată lumea, nici Neapoli, nici Roma nu are.

Câte-va zile după ce-am sosit, am făcut cunoștință cu un englez refugiat din Alexandria, care vorbea cam ca și mine franțuzește, dar de tot bine italienește.

Am început să eșim serile împreună.

N'ai făcut un pas în afară și-ți este cineva pus în drum, un copil, o femeie tineră, o băbotie, un om, în sfârșit cine-va, care-ți cere ce-va, îți propune, îți recomandă, te îndeamnă, în cel mai bun cas un birjar, care te urmărește un șfert de ceas spuindu-ți mereu, unde are să te ducă pe 70 de centesimi. Un copil îți oferă cerini, chibrituri, ear dacă-i spui că ai, zice să-i dai un soldo; altul vine și-ți cere mucul de țigară, pe care-l ai în gură; în urmă o floristă îți pune, vrei nu vrei, un buchet de butonieră și dacă-i dai un ban, te urmărește și mai cere unul și tot cere până-ce nu vine alta să te iee din mâinile ei. Mergând, mai departe, un om îmbrăcat mai curățel te întreabă în o franțuzească pocită ce poruncești, ce dorești, care-ți este pofta momentului, unde vrei -ă te duci, ce vrei să faci, și dacă-i răspunzi «niente», începe să-ți facă propuneri, în șir întreg: vrea să te ducă la teatrul cutare, la villa cutare de unde vederile sunt seara de tot frumoase, la salonul cutare în strada cutare, la băile cutare, într'un cuvânt nu te slăbește până-ce nu-i dai un ban, cel puțin un ban. Indată ce-i scăpat de el, te întâmpină o băbătie, care-ți zice «bona sera, signori, non si comanda niente?». «Niente!». «Ma, signori», n'ați văzut cutare, n'ați făcut cutare, n'ați asistat la cutare: toate acestea trebui să le faceți înainte de a pleca. — Ii dai și ei un ban și mergi mai de parte. Dar înaintea unei biserici te oprește un om și-ți propune să-ți arate biserica, acum, noaptea, căci noaptea e frumoasă, altul îți comunică în taină, că el poate să te aducă în catacombe, care sunt mai frumoase noaptea decât ziua: ear altul te invită pentru

un franc la tablouri vivante, și ear cerini, ear floriste, ear ciceroni, ear babe, așa ține asta până spre 12 ceasuri.

După douăsprezece poți ieși fără de a te mai teme că vei fi oprit la tot pasul, ear înspre unu sgomotul și mișcarea mai scad, dar de încetat nu încetează nici odată.

Trecând ziua dealungul malului ori prin ulițele mai dosnice, găsești pretutindeni oameni, cari fac pe stradă ceea ce altă lume face în casă. Femeile se schimbă, se piaptenă, caută 'n capul copiilor, spală rufe, într'un cuvânt fac toată gospodăria internă a casei pe uliță, pe sub porțile caselor ori pe malul mării. Alături cu ele meșteșugarii, cismari, croitori, lăcătuși, împletitori, incisori, tâmplari, fete ce 'nșiră mărgele ori fac flori și fel de fel de alți meșteșugari își urmează lucrul, mănâncă ori dorm.

Toată această lume doarme pe uliță, și în cuvinte nu se poate arăta impresia, pe care o produce o asemenea uliță plină de lume pusă la odihnă. Lucrurile rămân cam cum au stat toată ziua; pe ici pe colo câte unul stă de pază, iar ceilalți dorm pe mese, pe sub mese; pe trepte, pe sub ziduri, fără de culcuș, fără de căpătăiu, așa cum i-a lăsat dumnezeu. Precupețul strigă mereu, deși mai rar decât de obicei; felinarele sunt toate aprinse; din când în când răsună câte o doină trăgănată, care nu se deosebește de loc de a românului de pe Târnave; birturile sunt pline de oameni, dintre care unii dorm, alții beau ori joacă cărți; acum se stârnește aici o ceartă și ear se alină, apoi se aude gălăgie din altă parte. Și trec mereu și vin și se duc marinari, muncitori de fabrică, vagabonzi și altă lume fără de căpătăiu, acum în cete de câte cinci-șase, acum iar unul câte unul, dar mișcarea nu încetează. Din când în când câte-un precupeț aprinde un foc bengal, ori o rachetă, care se înnalță peste case, pocnește și deșteaptă în căderea ei pe cei de dimpregiur; apoi să vezi risete și certuri și gălăgie.

Pe la trei zgomotul ear începe să crească; încep a sosi precupeții de la țară. Acest moment se anunță deasemenea tot prin

rachete, dar un semn pentru mine mai caracteristic sunt măgarii, și ceea ce mi-a rămas mie ca muzică din Neapoli e sbieratul măgarilor și al catîrilor, care pe la trei umple toate ulițele. Acesta era pentru mine signalul c'a sosit timpul să mă culc.

Astfel am petrecut la Neapoli. Ziua umblam prin biserici, muzee și galerii, seara stăteam de vorbă pe balcon ori ascultam muzică, ear noaptea umblam alandala prin oraș. E un lucru firesc c'am plecat boțnav de acolo. Mai ales o zi: m'am dus la Pompeji, am stat de la opt până la patru printre ruine, apoi am încălecat — și am urcat vârful, de unde m'am întors pe la 11 la Neapoli. Nu mâncasem toată ziua, eară seara m'au apucat fierbințele și nu-mi pria mâncarea. Am mai dat dar o raită prin oraș și-am plecat.

Roma e par'că o lecuire pentru cel ce vine de la Neapoli. Un oraș curat, cu deosebire bogat în apă bună și mai presus de toate oameni așezați și cuviincioși.

Âncă la Neapoli avusem ocașie să fac cunoștință cu romani. Era acolo un profesor de piano cu fiică-sa și cu fiul său; aceștia erau și ei-refugiați și cunoștințe ale englezului meu. În acelaș timp sosise acolo o contesă Herculani cu fiica ei; acestea erau din Roma. În hotel eră un pian foarte bun, ear fiica contesei cânta de minune și eu cred, că în curând numele Cesarina Herculani va străbate până la noi, căci el se leagă de un talent neobicinuit. Am petrecut dar câte-va seri minunate, parte în hotel, parte în locuința contesei, care s'a mutat în urmă și ne-a invitat la o serată de muzică.

Credeam, că am a face cu o excepție; dar astfel, în adevăr gentili, sunt romanii toți, până la birjarul, care ridică degetul drept semn, că e slobod, dar atât și nimic mai departe.

Cât pentru cele ce sunt de văzut, în Roma ar trebui să stee cineva ani întregi ca să se poată lămuri. Singur coloseul îți dă atât de mult de gândit, încât am fost pân'acum de trei ori în el și încă

nu Vă pot spune pentru-ce efectul acestor ruine e așa de puternic, căci singure dimensiunile nu pot să-l producă.

La Neapoli sunt două lucruri, muzeul enorm și Pompeji.

În muzeu am stat în două rânduri câte 5– 6 ceasuri, dar nu pot zice c'am văzut decât abia a zecea parte; restul l'am trecut în fugă. Cele mai însemnate opere din el sunt Madona lui Rafael și între sculptori «Orestes și Electra», cea dănteu sculptură, care m'a făcut să simt, cum marmura rece poate să-l încălzească pe om. Ori cât de trist ai fi, trebuie să te învesești privind la aceste două figuri, în fețele cărora vezi tinerețea fericită.

Impregiurul acestei marmure sunt apoi altele ca Junona Farnese, Venera de Capua, o Diană admirabilă, Psyhe de Capua, capul lui Homer, pe care nu te mai saturi a-l privi și un întreg șir de portrete, dintre care mai ales Agrippina de o nespusă maiestate.

Într'un coridor de alături sunt apoi busturi și statui întregi de împărați, ear tocmai la capăt opt Daci, care pe mine m'au interesat foarte mult și m'au dus la conclusia — poate curioasă, că Antoninii sunt o familie, în care-a intrat sângele dac.

Innainte de a mă fi dus la Pompeji am fost la Herculaneum. Herculaneul e acoperit în mare parte de lavă, ear deasupra minelor s'a zidit cu vremea orașul Resina. De aceea nu prea s'au putut face săpături, și teatrul, cea mai însemnată parte din Herculaneum, nu e descoperit, ci e săpat în pământ, ca un fel de labirint. Dar planul lui se poate cunoaște. Ce-va mai departe, într'o grădină, s'a desgro-pat apoi o parte din oraș, din întâmplare o vespântie, la care se întâlnesc patru uliți. Dar nici aici casele nu sunt întregi, astfel că nu poți dobândi o privire clară asupra lucrului.

Pompeji se află în câmp și a fost acoperit de cenușe; desgro-parea s'a făcut dar cu multă lesnire. E desgro-pată până acunț a treia parte din orașul destul de măricel, cam cât ține de la Lipscă-nie până'n Bulevard, Podul Mogoșoaia și strada Polonă. Afară de aceasta toate porțile și o mare parte din zidul de împrejmuire sunt

desgropate. Oraşul era pe deal, ear mai la vale, către mura, erau vile dintre care unele deasemenea sunt descoperite.

Urcând pe sub bolta porţii înspre oraş, te apucă un simţimânt de înduioşare şi pare că nu mai eşti în aievea. Treci apoi printre ziduri înalte înainte. Pe ziduri stă încă tencuiala, ear pe jos se văd ogaşele trăsurilor săpate în pietrile mari ale pardoselii. La dreapta şi la stânga sunt ceva mai departe prăvălii. Se vede vatra, în care se ferbeau bucatele, pe tejghele de marmură se cunosc urmele de rugină ale gologanilor, amforele mari sunt încă aici; al frescurilor de pe pereţi sunt în mare parte foarte distinse dar totul e ruinat şi pustiu. Peste doue-trei minute eşti sosit la piaţă şi deodată ți se ia vederea. Nu mai poţi distinge nimic. Vezi înaintea ta o pădure de coloane dintre care unele întregi, altele frânte şi culcate la pământ, ear altele împreunate prin ciubuce, ear printre ele şi pe lângă ele şi împrejurul lor ziduri înalte, arcuri de triumf, pedestaluri, altare, statue în mare parte trunchiate şi scări, scări şi ear scări. Incetul cu încetul te lămureşti apoi.

La mijloc era forul cu doue rânduri de colonade împregiurul lui şi ce-va mai jos decât locul de dimpregiurul lui. În fund era templul lui Jupier, la un loc înălţat ca de un stânjen şi mai bine, ear în fundul lui altarul, sub el tesauerele, în fundul lui celele preoţilor. Coloanele stau toate.

În faţa templului, în celălalt capăt al forului, e între doue arcuri tribuna, şi pe sub ea, precum şi pretutindenea prin for, pe ici pe colo pedestalurile cetăţenilor distinşi şi vrednici de a fi puşi în marmură pe for.

În dosul tribunei sunt tribunalele, trei săli mari zidite în semicerc, cu câte o tribună în fund şi deschise spre for.

La dreapta şi stânga sunt apoi templele, şi anume cinci deosebite, toate pline de colonade, de scări, de pedestaluri şi pe ici pe colo de statue ciuntite. Cel mai bine păstrat şi mai mare e al Venerei.

De zici înainte vine orașul: terme, circ, teatru, prăvălii, biruri și case private de o frumusețe uimitoare. Erau boieri romanii noștri, deocamdată numai atât.

Despre Roma nu o să vă mai scriu nimic.

M'am hotărât să văd ceea ce voiesc să văd în două rânduri. Mă duc odată, ca să mă orientez și apoi încă odată ca să mă lămuresc. Deocamdată m'am orientat numai. Le-am văzut toate, dar ceea ce mai ales mi-a rămas e panteonul, biserica Sf. Petru și Rafaelo. Cât pentru Michelangelo, am stat mult în capela sextină, dar zile ar trebui să stau, pentru-ca să descifrez tot ce e zugrăvit pe pereții ei. Mai ales ziua lui cea de apoi este de o bogăție atât de mare, încât îți scapără ochii când te uiți la ea. Am plecat dar cu gândul, că o să mă mai întorc după ce voi fi văzut alte creațiuni ale lui. Cu totul clar și de o simplitate receritoare e panteonul. Intri în el și parcă te înalți în slavă. Pagubă numai că-l strică altarele creștinești și celelalte adause străine.

Dar în zadar, Romanii nu erau popor religios, și nici pe departe panteonul nu este ceea ce e sfântul Petru. Intrând pe piață, simți că te afli în față cu sanctuarul a milioane și ear milioane de oameni și-ți vine să cazi în genunchi.

Piața cea mare, colonada de dinprejurul ei piramida din față, scările cele late și multe și biserica din fund, așezată sus, de tot sus cu stâlpii ei înalți, cu cupola colosală, toate se împreună spre a te ameți.

Și fiind toate proporționate, nimic nu-ți pare mare, dar grozav de mici, ridicol de mici îți par oamenii. Din întâmplare acesta e efectul și'n ilustrațiuni. Te uiți și văzând oamenii, par că sunt niște jucării pentru copii. Intrând în biserică, efectul acesta crește. Sunt sute de oameni acolo, dar mai ales cei din fund dispar cu desăvârșire. În fund se află un baldachin așezat pe patru coloane sucite. Când te afli însă în fund, îl vezi tocmai la intrare. Ori unde-ai sta, ori unde te-ai duce în această biserică, nu dai de

disproporțiuni, și nici odată nu poți să măsoari nici înălțime nici depărtare, de oare-ce formele sunt anume astfel chibzuite ca să-ți înșele ochiul. Așa, de exemplu, ceea ce neamțul numește mit-telschif¹²³, tinda bisericii e desproporționat de lungă, însă, când te afli în mijloc, ușa-ți pare de tot aproape și anume tot atât de aproape ca altă ușă de la dreapta, pentru-că bolta de la dreapta e mai îngustă și ușa mai mică, pentru-ca din mijloc să le vezi de o potrivă de mari. Dar n'o să Vă descriu eu biserica aceasta: ea trebuie văzută.

Cu totul deosebit de această creațiune amăgitoare e Rafaelo și ceea ce-am văzut, am văzut bine și definitiv, sunt stanțele, logiile și cele trei pânze din museul vaticanului.

Eu unul de câte-ori văd o pânză a lui Rafaelo, îl văd par'că pe Rafaelo însuși și-mi aduc aminte de vorbele lui Schopenhauer: îmi e cași-când ași fi stând de vorbă cu Rafaelo. Îl văd cum lucrează, cu câtă iubire, cu câtă bucurie, cu câtă uitare de sine și resimt și eu nespusa fericire, de care trebuie să fi fost cuprins el, când stătea așa singur și lucra. Acest simțiment trebuie să-l aibă cei mai mulți din oamenii, cari privesc pânzele lui Rafaelo. Numai astfel se poate înțelege un lucru: că mormântul lui Rafaelo e și astăzi, după sute de ani încărcat de cununi verzi, dintre care unele încă neveștezite. Nu e numai frumosul el singur ceea ce ne stăpânește față cu pânzele lui Rafaelo, ci se stabilește o relație personală între noi și el și această relație personală e ceea ce ne înduioșează și ne face să împletim cunună. Cel puțin eu, când am văzut cea dintâiu pânză a lui, pe St. Cecilia, m'am simțit cuprins de bucuria sgomotoasă, care ne cuprinde, când găsim un om, pe care-l căutam de mult și-am început a pierde nădejdea de a-l mai găsi. Ear de atunci îmi petrec timpul cu el, căci ceea ce a zugrăvit Rafaelo, rămâne și-ți este mereu prezent.

E însă o deosebire între unele și altele din operele lui.

Rafaelo e, ceea ce sunt toți oameni purtați de intuițiuni puternice, un om al amănuntelor. Pe când Michelangelo e mare în

concepție, bogat în închipuire și puternic în ceea ce privește mișcarea și perspectiva, un fel de Eminescu, Rafaello e singurul pictor, care ne dă stări sufletești exprimate cu deplină claritate, astfel, ca ele să se reproducă și în noi. Dacă este nemurire, aceasta e nemurirea: a simțit el o dată, a fixat acest simțământ pe pânză și cât se va mai păstra pânza aceasta simțirea lui, această mai nobilă parte din viața lui sufletească rămâne, trece de la om la om și-și face cale prin lume.

Dar tocmai de aceea el nu are trebuința de aparat mare.

St. Cecilia este una dintre pânzele, la care el a lucrat cu foarte multă iubire și din care am și înțeles numai decât una dintre tainele concepțiilor lui.

În mijloc este un tip, sfânta Cecilia, iar în prejurul ei sunt patru figuri, care reprezintă patru variațiuni ale aceluiași al doilea tip, două femei și doi bărbați. Dacă privești cu luare aminte, numai decât te isbește asemănarea dintre cele două femei; sunt par'că surori, deși una e oacheșă, ear alta mai bălană, una cu trupul plin, ear alta cu fața suptă, una cu ochii molateci, iar alta plină de patimă. Tot astfel cei doi bărbați: ei sunt manifestațiuni virile ale aceluiași tip omenesc și par ca niște frați ai celor două surori, unul oacheș, pus pe gânduri, cu barba stufoasă, cu părul creț și cam aspru, iar altul bălan, de felul lui vesel și de o neapuză bunătate. Tot astfel, în sfârșit, îmbrăcămintea și coafura celor trei femei sunt variațiuni ale aceleiași forme.

Fără îndoială toate aceste nu sunt premeditate. Este o ființă în aievea, care îl stăpânește, și ar vrea el ori nu ar vrea, variază mereu imaginea acestei ființe, iar la mijloc pune idealizarea ei, o pune așa, cum ar dori s'o aibă, cum nu poate să fie decât în închipuirea lui.

Înainte de toate și-o închipuiește mai scurtă, cu trupul mai rotunjit, cu fața mai plină, cu ochii mai mari și de o blândeță, pe care n'o găsești nici chiar la copilul reconvalescent. Și fiind

mai scurtă, el o pune ceva mai în față, ca să iasă în icoană c'o unghie mai sus decât celelalte.

Dar toate acestea nu sunt pentru Rafaello decât canavaua: vorba e de stările sufletești.

Ceea ce nu-i trebuie lui Rafaello e mișcarea trupească. Și acesta e un lucru, pe care Michelangelo nu l'a înțeles. Intocmai precum este o încercare zadarnică de a voi să descrii ceea ce se vede prin cuvinte, zădarnică e încercarea ceea ce se mișcă prin colori. Michelangelo eră sculptor și în adevăr, privite în pripă, picturile lui seamănă ca niște relievuri. Rafaello eră însă pictor și de aceea operele lui cele mari sunt mari, când ne înfățișează momente de uimire, în care trupul e nemișcat și numai sufletul este.

În sfânta Cecilia stau toți încremeniți.

Cecilia cântase, iar îngerii din cer răspund la cântarea ei. Acesta e momentul, pe care-l fixează pânza.

Uimită, sfânta Cecilia scapă flauta din mână și rămâne cu buzele deschise și cu ochii porniți spre cer, cu desăvârșire pierdută în ascultarea cântării cerești. La dreapta e Sf. Petru, un alt fel de om, rămâne, tot uimit și el, cu ochii țintiți la pământ. Maria Magdalena, alt neam de om, privește îndrăzneată înspre cer și par'că se îndoiește despre adevărul celor auzite. Celălalt om din fund râde ca un copil desfătat și privește la femeia din fața lui, ca și când ar voi să-i zică: Auzi frate, auzi! Iar aceasta — par'că-i vine să țipe desmierdată ce e. Avem dar cinci variațiuni ale aceleiași stări sufletești, ori mai bine, o singură stare sufletească oglindită în patru fețe deosebite și exprimate într'una singură în mod ideal.

Tot astfel e ales momentul în stanța lui Rafaello, când Apolon cântă, ori în încoronarea Mariei, unde ni se înfățișează momentul uimirii.

Un lucru foarte instructiv, ca să zic așa, e transfigurațiunea lui Rafaello. Aici e multă mișcare, dar Rafaello n'a zugrăvit el în-

suși decât partea, în care nu este mișcare, pe Christos și pe Apostolii ce cad uimiți la pământ, iar partea din jos a lăsat-o altora.

Mișcare e deasemenea în madonna de Foligno, dar cea mai frumoasă parte e îngerul, care stă uimit dedesubt.

Mai prejos de aceste mi-au părut mie picturile simbolice ale lui Rafaelo și cele două picturi mari, filosofii și teologii. Sunt însă în școala filosofilor figuri de o putere nespusă. Astfel e Socrate, care privește drept în fața unui caraghios și-i înșiră adevărurile pe degete: e dat momentul, când filosoful așteaptă răspunsul, iară celălalt ascultă încă și nu gândește el însuși. Apoi e Aristotel, care iese din templu și-i grăiește lui Platon un adevăr apodictic. Însă acea unitate admirabilă, pe care o găsim în Cecilia, ori în încoronare, unde vre-o 13 figuri sunt variațiuni ale aceluiași tip, nu o putem găsi în aceste tablouri, în care pictorul ne înfățișează în mare parte portrete și oameni puși în mișcare trupească.

Pentru mine mai presus de toate, mai presus de tot ce-am gândit vre-o dată în viața mea este și rămâne S-ta Cecilia. Și cea mai strălucită parte din viața mea e ziua, în care am văzut și am simțit ceea ce ni-a lăsat Rafaelo prin această pânză a sa.

Dar e vremea să închei această scrisoare, care de mult acum a'ncetat a mai fi o scrisoare, ba chiar un post script la o altă scrisoare.

Iar cât pentru Veneția, Veneția rămâne Veneție și feeria pieței San Marc rămâne un lucru singur în felul lui. Mai ales aici toate sunt răslețite.

Mai stau în Roma, vre-o opt zile, apoi plec mai departe, înspre casă. Deocamdată multe și sincere salutări.

Al D-voastre devotat

IOAN SLAVICI

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLV

Viena 17 Iulie 1883

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

După convorbirea ce avusem cu D-l Sturdza am stat încă Vineri acasă și m'am bălăbănit pînă pe la 12 din noapte cu tinerii de la societatea «Carpații». Sămbătă am plecat înse cu trenul accelerat și nici nu m'am oprit pînă la Viena. Înainte de plecare vi-am scris o epistolă, pe care aveam de gând să vi-o las acasă. Întîlnindu-l înse pe Eminescu, m'am speriat de el; cu toate aceste nu mē lasă firea să cred c'a sosit nenorocirea, de care mē temeam de mult acum. Am luat numai înțelegere cu el să meargă la D-voastre, sigur fiind că-l veți observa cu mai multă atențiune decăt mine, care eram amețit de boala mea. Spre a fi și mai sigur că va merge, i-am predat scrisoarea, rugându-l s'o ducă neintărziat, pentru că lucruri mari atărnă de aceasta¹²⁴.

Nu știu dacă vi-a dus orî nu scrisoarea; astăzi am primit înștirea că s'a întămplat. Vē rog, Domnule Maiorescu, să binevoți a mē vesti despre starea în care se află acum și dacă mai e speranță să ne mai putem bucura de dēnsul.

Eu sunt nemăngăiat.

Căt pentru mine, sosind aici, m'am dus la Zeiszl și el a fost de părere că mi-am făcut spaimă degeaba. Pentru mai mare siguranță, m'a sfătuit să stau aici căteva zile, ca să mē observe și să-mi arate cum trebuie să mē caut. «Sie haben das *gemeine Psoriasis*», mi-a zis, — «und wenn das wahr ist, so sind Sie in acht Tagen geheilt»¹²⁵. Așa a și fost: astăzi e a cincea zi de cānd mē aflu în cătutarea lui și sunt aproape pe deplin lecut. În aceste cincî zile nu mi-a dat altă decăt «ung. diachyl.». După părerea lui ceea ce mi-a cauzat

răul au fost băile ocalde ce-am făcut peste iarnă și săpunul de păcură, cu care mă spălam mai nainte de a mă fi căutat d-l Doctor.

Eu cu toate aceste voi merge la Hall și voi vede ce va zice D-rul Rabl, pentru care am recomandație de la d-l Doctor.

Cât pentru mine dar, mă simt și poate că și sunt mai sănătos decât ori și când.

Primiți și cu această ocasiune expresiunea simțimintelor mele de simpatie și devotament.

Al D-voastre
IOAN SLAVICI

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.
Copie incredințată de G. T. Kirileanu.

XLVI

Sibiiu, 10 Aprilie, 1884

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Am petrecut trei zile în acest cuib de vespi și una în mijlocul copiilor răsfățați de la Brașov, înse nu pot zice că sunt mai lămurit decum eram asupra situațiunii. În Brașov am fost intimpinat cu oare-care neîncredere. Brașovenii sunt cu toții un fel de copii teribili, pentru care politica este o plăcută pierdere de timp, cer mereu frase sforăitoare și vor să producă efect. Sibiienii, din contra, sunt oameni pozitivi, ba adese-ori chiar lipsiți de hotărîre. În genere se simte în Sibiiu că a stat Șaguna aici, și partea inteligentă a sibiienilor sunt junimiști îndărjiți. Tocmai de aceea înse nicăiri certurile nu sunt mai înăsprite ca aici, unde ardeleanul ignorant și pretențios intră în contact cu junimiștii, care toți, fără deosebire, sunt oameni stăruitori și cu deosebire muncitori. În mijlocul

acestor oameni am simțimântul de siguranță, care mă face să încep lucrarea cu încredere în reușită. Va fi fără îndoială greu să găsim terenul comun, pe care putem urma lucrarea cu cei din Brașov, înse Sibiiienii sunt totodată și oameni îngăduitori. Ceea ce ni se va pute intempla e că Brașovenii ne vor impinge în o direcție mai mult ori mai puțin radicală, astfel, că nu vom pute obține nimic în viața politică, dar nici aceasta n'ar fi o nenorocire, căci am deveni în cazul acesta populari și — suntem tot oameni tineri, mai avem timp să așteptăm.

Despre o înțelegere cu adversarii noștri de aici abia poate fi vorba. Behniț¹²⁶, unul dintre cei mai inteligenți din ai noștri, îi caracterizează prin «geschäftige Müssiggänger»¹²⁷, și stant în adevăr o seamă de oameni neastâmpărați, care fac multă gură, dar nici o treabă. Nota lor caracteristică după impresia, ce mi-au făcut-o, e nepotismul. Mulți dintre dênșii sunt săraci și vor să trăiască domnește; alții au fete de măritat, gineri ori nepoți de căpătuit: sunt oameni, care nu mai au timp să aștepte. Deocamdată se imbulzesc asupra budgetului bisericesc, înse fără îndoială dorința de a fi lăsați și la budgetul statului e foarte viiuă într'ênșii. — Noi din contra suntem tot oameni, care n'au trebuință de budget.

Am stabilit prin urmare noi aști din Sibiiu principiul de a încerca deocamdată să-i impingem pe dênșii a face un pas înainte spre politica de conciliațiune. Și pe cât am simțit eu, ei ar fi dispuși a renunța la autonomia Transilvaniei, dacă li s'ar deschide numai un drum mai larg spre budget. De aceea ei au sperat prea mult, ca Bariț să rămăie la București, ca arhivar la Academie ori ocupând postul meu la comisiune. Astfel fuseseră puse la cale lucrurile mai nainte de plecarea lui Bariț. Și mare le-a fost desilușiunea, când au aflat, că Bariț n'a rămas la București. Ar dori prea mult să poată scăpa de dênșul.

Pe Mureșianu l'am impins spre o politică radicală, în care

Sibiienii nu vor pute să-l urmeze, astfel sperez, că nu le va rămâne decât să se intrecă cu noi în moderațiune. «Sie müssen uns überbieten, sonst bleiben wir obenauf»¹²⁸. Aceasta cu atât mai virtos, cu cât atât Sașii, cât și maghiarii privesc înființarea «Tribunei» ca un semn bun, și ne iau drept elemente serioase. De aceea am și luat trei Sași între noi: administratorul ziarului e Hintz (Hințescu-Proverbe, etc.), corectorul e alt sas, unul Mekesch și șeful tipografiei e al treilea sas, un anume Gerula.

Ieri, a doua zi de Paști, mi-am făcut vizitele pe la notabilitățile de aici. Metropolitul, Bologa și Cosma m'au primit prea bine. Cât pentru metropolitul în deosebi, el este foarte descurajat: nu crede de loc, că situațiunea e astfel, ca românii să se poată impune. Deși m'a încredințat, că prea mult îi pare bine c'am venit și că sperează, că mă voi pute pune între el și adversarii lui, am simțit că prezența mea îl supără. De ce, aceasta o voi vedea în viitor. Eu în tot cazul voi face să înceteze atacurile violente, la care a fost expus până acum, să-l ținem izolat, dar să-l rezervăm pentru cazul, când guvernul ar voi să intre în tratări, căci cu noi tot n'o să intre. Îi promitem popularitatea, pe care n'o are, în cazul, când ar fi dispus să reprezinte programul nostru.

«Tribuna» va apărea săptămăna aceasta. Joi ori Vineri. Lucrul s'a amenat din cauza lui Belnitz, pe care Diamandi Manole¹²⁹ îl numește Haarspalter¹³⁰. A comandat un titlu nou pentru ziar și caractere noi la Viena, și ține strună să nu aparem mai înainte de a pute să dăm ziarului «die gehörige geschmackvolle Ausstattung»¹³¹, cum zice el. De zece zile dă mereu depeși la Viena; literele au și sosit ieri, dar titlul galvanizat e încă pe drum.

Din primul număr veți vedea programul stabilit de noi și poziția ce-am luat eu față cu acest program. A trebuit să susțiu o discuțiune foarte lungă și grea pentru aceste două lucruri, căci Brașovenii cer mereu energie și cuvinte aspre, iar Sibiienii stăruie pentru moderațiune. Astfel nici acum nu s'a stabilit definitiv pro-

gramul. Braşoveni cer să zicem într'un loc «voim să ne *impunem* prin rezistenţă pasivă», ear Sibiiinii stăruie pentru formularea «voim a *indupleca* pe guvern prin o rezistenţă pasivă», — unii cer «acţiune energetică», ear alţii «activitate susţinută cu energie». Pentru asemenea nimicuri ne bălăbănim mereu şi dăm într'una depeşi şi primim într'una.

Aşi dori cu toate aceste, ca ceea ce facem noi aici să afle aprobarea D-Voastre ori cel puţin să nu Vă supere, căci purtaţi in mod fatal răspunderea pentru o parte însămnată din faptele noastre. Aceasta o simt cel puţin eu şi de aceea îmi zic mereu, ca Iorgovan: «O să-i pare bine o dată». Şi vă rog să fiţi incredinţat, că-mi dau toată silinţa, ca să vă pară bine de ceea ce facem şi că aprobarea D-voastre e pentru mine măsura, cu care judec paşii noştri.

Eu stau aici cu Protopopul Simeon Popescu ¹³², fost profesor la seminar, om de vîrsta mea, neînsurat, o natură deschisă şi inteligenţa de tot viaie, un fel de Popa Furtună, care nu umblă, ce-i drept, la vânătoare, nu ţine cai, nu are prepelicari, are înse un revolver deasupra mesei de lucru, un topor într'un colţ şi un ciomag vrednic in cela-lalt. E un om care ştie carte, se interesează de toate, munceşte ca trei, unul dintre tinerii trimişi de Şaguna la Lipsca. M'a invitat să stau cu el şi pare-mi-se, că aici o să şi rămân, de oare-ce lărgime este şi gospodăria e foarte regulată, aierul curat, grădină cu flori in curte, tot ce-mi poate cere inima.

Ca toţi dascălii de aici, este şi el un junimist îndărjit. De aceea şi tinerimea de la institutul pedagogico teologic de aici e a noastră: ieri teologii mi au făcut o manifestaţiune, — au venit să-mi cante in corpore un «mulţi ani să trăiască». — Vi-o spun aceasta, pentru-că in adevăr, ea nu me priveşte pe mine.

Sosind la gară, am fost intimpinat de dascălimea de aici, care s'a simţit foarte desilusionată, aflând, că nu l'am adus şi pe Eminescu. Era aici aşteptat cu multă căldură. In deosebi şi cocoanele

și coconitele Sibiene îl cunosc toate și-l doreau și-l doresc. F
așteptat aici și dacă va veni, va fi foarte călduros primit.

Deși ziarul nostru iese cam târziu, ar fi bine să luăm în el
notiță despre situația creată prin cea din urmă ședință a camerei
române. Vă rog dar să binevoiți a-mi trimite n-rul din Monitor,
în care e publicat discursul, pe care n'am avut parte să-l aud.

Serut mâinile Doamnei Maiorescu, salut pe D-șoara Livia și
Vă rog să primiți expresia sentimentelor mele de devotament.

Al D-voastre sincer și devotat amic,

IOAN SLAVICI

Kreutz-Gasse Nr. 16

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLVII

Sibiu, 4 Mai, 1884.

PREASTIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

«Tribuna» a reușit peste așteptările mele; grupul nostru s'a
impus. Și fiind-că Vi-am vorbit de vesprii de aici și de neîncrede-
rea Brașovenilor, încep prin a Ve împărtăși, ca de la Brașov am
primit până acum peste 90 de abonamente, ear aici atât Metropo-
litol, cât și adversarii lui cei mai neimpăcați ne-au felicitat și s'au
abonat și atât «Telegraful Român», cât și «Observatorul» au
anunțat aparițiunea «Tribunei» în termeni călduroși.

Din alte părți ale țerii deasemenea vin felicitări și abona-
mente și ni se ofer corespondenți.

E înainte de toate Blajul.

Metropolitul a refuzat a primi numărul de probă, înse în
ziua, în care ni s'a innapoiat exemplarul, ni-au venit abonamente

de la T. Cipariu, de la A. Grama și de la clasa VI gimnazială. Au venit apoi succesiv abonamente de la canonici și de la alți blăjeni. Ieri am trimis vre-o 20 exemplare la Blaj. Secretarul de redacțiune, un teolog «absolut» de la Blaj, mai nainte de a veni aici, a fost să sărute mâna metropolitului. Ne spune, că tinerimea din Blaj, indeosebi teologii, e toată cu noi.

De la Cluj ne-a venit felicitare și abonament de la Gr. Silași și o adresă de felicitare din partea junimii române de la Universitate.

Junimea română de la universitatea din Pesta de asemenea ne-a felicitat și «Viitorul», care-și luase avânt să ne atace ca partid «ortografico-anarhic», a venit în proximal număr și a anunțat «Tribuna» în termeni cuviincioși.

Din Arad și din Caransebeș primesc știrea, ca ziarul a produs o impresiune foarte bună, ear din Bucovina ni s'au anunțat 5 corespondenți și ni s'au trimis liste de abonați.

N'a mai rămas decât Babeș, care atacă grupul nostru cu multă violență — se înțelege «auf Puff!» — mai nainte de a fi apărut «Tribuna».

Definitiv va fi succesul nostru peste vre-o opt zile, după ce sinoadele-și vor fi terminat lucrările și deputații se vor fi risipit prin țară ducând cu dănsii opinia stabilită în cele trei centre.

Ziarele maghiare din Cluj ne-au intimpinat cu un adevărat vifor de violență, ceea ce ni-a folosit mult. Inse «Pești Naplo» din Pesta, organul principal al Partidului moderat, Sennyei, ne intimpină în numărul de alaltă ieri cu multă cuviință și constată, că deși avem programul passivist, suntem mai moderați și mai așezați ca cei din trecut și dă expresie speranței, că se vor găsi între maghiari mulți oameni dispuși a încerca o înțelegere cu noi.

Această intimpinare cu atât mai importantă, cu cât ziarele mari din Pesta n'au stat încă de vorbă cu nici unul din ziarele noastre.

Nun wird es mir aber um meine Gottesähnlichkeit bange.

Căci trebuie să răspund așa, ca nici cu publicul să nu mă stric, nici discuțiunea să n'o fac imposibilă.

Aceasta e cea din urmă fasă în lucrarea noastră.

De aici înainte trebuie să fim mereu atenți, ca să nu pierdem pozițiunile, pe care le-am ocupat atât de lesne, ceea ce de o camdată o să ne fie greu. După-ce ne vom fi infipt apoi, toate vor merge mai lesne.

Eu am speranță, Domnule Maiorescu, de oare-ce oamenii, cu care lucrez, sunt în adevăr oameni, cu care se poate face treabă. Behnitz, frații Brote, Crișanu, Sim. Popescu, Bărcianu, Cristea și Comșa nu sunt dintre ardelenii pretențioși și ignoranți, și nu trebuie să-i comparați cu frații Densușeni ori cu Mureșanu, abunăoară, ci cu mine. Apoi tot sunt oameni de cultură și cu mai multă ori mai puțină avere, cel puțin atâta, ca să poată trăi fără de slujbă.

Deasemenea este aici în Sibiiu o societate română, nu ardelenii mai mult ori mai puțin bătărași, pe care-i știm de la Blaj și din părțile ungurene, ci oameni cu cultură germană, între care te simți sigur.

Aflându-mă dar într'un mediu social, care-mi priește lucrez cu multă dispozițiune, și sperez, că voi pute să țin pept cu greutate ce mi se vor pune.

Din România n'am primit încă nici știri, nici abonați. Sperez — cel puțin — că se vor găsi în România destui oameni, care înțeleg, ca tonul, pe care l'am luat față cu guvernul român, e impus de situațiunea noastră. Chiar în interesul României noi trebuie să ne aranjăm aici la noi acasă așa cum putem, pentru-ca România să-și potă urma dezvoltarea nesupărată de noi.

Viu dar din nou a Vă ruga să Vă dați părerea asupra atitudinii noastre de pân'acum, căci ținem cu toții să fim aprobați în deosebi de D-voastră.

De «Pădureanca»¹³³ nu am deocamdată trebuință ca mijloc

de efect. Mi-o reservez poate pentru trimestrul Iulie-Octomvrie, ori ca reclamă pe la sfîrșitul trimestrului acestuia.

Ar fi de mare importanță pentru noi și cred că și pentru lucrarea noastră literară în genere, dacă am pute să comunicăm articole literare de la literații noștri de frunte. Caragiali mi-a promis, ce-i drept, dar mult temei nu pun pe făgăduințele lui, dar mi-a promis d-l Gane. Vă rog, dacă credeți și D-voastre de cuviință, să mai vorbiți despre aceasta prin intrunirile noastre literare. Dela D-voastre nu cer. Nu sunt competent a o face. Dacă și când veți crede de cuviință, îmi veți trimite fără-ca să fi cerut eu.

Incheiând această lungă scrisoare, Vă rog încă o dată să Vă aduceți, când veți avè timp, și de mine a minte și să spuneți Doamnei Maiorescu și D-șoarei Livia respectuoasele mele complimente.

Al D-voastre devotat servitor,
IOAN SLAVICI

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLVIII

Sibiiu, 7 Octomvrie st. n. 1884.

STIMABILE DOMNULE MAIORESCU,

Tinărul, pe care Vi-l trimit cu această scrisoare, e nepotul meu Ioan Rusu, fiiul repositatei mele surori. El a terminat cursul pedagogic, și-l trimit la București, ca să facă practică la școala de la sf. Ecaterina, să învețe românește și să mai vază lume.

È băiat bun, și-am crezut, că trimițându-l la București, trebuie să Vi-l trimit și Dvoastre să-l vedeți. Dacă ar vorbi mai bine românește i l'ași fi recomandat și Doamnei Kremitz drept tovarăș pentru părăsitul meu elev.

Cât pentru mine, decând m'am întors iar în surghiun, am fost mereu pe drumuri. Acum câte-va zile m'am întors de la Arad și Siria, precum cred, cea din urmă din excursiunile actualei campanii ziaristice.

Impresiunile, pe care le-am adunat în aceste călătorii nu au schimbat întru nimic vederile, pe care le avusem mai nainte. Suntem pretutindenea în progres, și de aceea ne lipsește energia pentru o acțiune mai însemnată. M'a întristat înse lipsa de sentiment pentru nevoile noastre culturale și pentru tot ceea ce este cultură în înțelesul mai bun al cuvântului. Am ajuns să nu mai cred, că se poate produce și aici un curent literar mai serios, căci cestianile literare nu-i interesează pe oamenii de aici decât în mod foarte superficial. Oamenii nu citesc și sunt foarte dispuși a admite fără control ori a combate fără cunoștință de cauză ceea ce li se spune. Această decadență, căci decadență este, e urmarea înrîuririi maghiare. «Tribuna» stă rău. Cătă vreme stau eu aici, ea este asigurată în existența și înrîurirea ei. Nu-i vorbă, capitalul, pe care l'am adunat, a fost consumat în cheltuielile de instalațiune și în cautiunea de 5600 fl. ce-a trebuit să depunem pentru ziar, încât încă la începutul acestei luni eram amenințați de insolvabilitate. Inse abonații se sporesc și acum la începutul noului trimestru ear resuflăm mai ușor. Nici insolvabilitatea «institului» n'ar fi înse un pericol pentru «Tribuna», căci tocmai această insolvabilitate o așteaptă cei ce lucraseră contra noastră, pentru-ca să între și ei cu un capital nou în consorțiu. Numai înse, dacă țin eu direcția ziarului. Eu speram, că mai târziu ori mai curând voi ajunge să înfig

«Tribuna» astfel, ca să poată merge și în lipsa mea; se împlinesc însă șase luni și nici că mă pot gândi să plec de aici. Nu se ivește nicăiri omul, care ași pute crede, că e destoinic s'o ducă singur mai departe.

Și par'că încep a obosi.

Nu pot zice, că am puțină mulțumire în viață; e înse puțină mulțumirea, pe care o am prin alții. Și la această puțină mulțumire datorită altora am renunțat și am venit aici, ca să fac o treabă, după a mea părere, bună. Adese-ori stau acum pe gânduri și me întreb, dacă nu cum-va e rea treaba, pe care o fac. Nu cum-va mă îngrop aici? Stau pe gânduri, și încep a simți, că nu e puțină mulțumirea, la care am renunțat, căci e singura, pe care o pot ave în viața mea. Am îmbătrânit și eu și numai pot să ies din cercul, în care m'am plămădit sufletește, fără-ca să mă simt străin de mine însumi. Veți înțelege dar sentimentul, de care sunt stăpânit, dacă adeseori îmi zic: «Muss ich's den thun? muss ich's und wirklich? Hier kann ich ja nie heimisch werden und ich will es auch nicht!»

Am ieșit din apa mea, mi-e par'că îmi vine să mă înec, și nu Hier kann ich ja nie heimisch werden und ich will es auch nicht!» intrat, ba mi-ar păré chiar rău, dacă m'ași deprinde. Mult am lucrat la București, dar'am lucrat ve-el; aici muncesc puțin, dar muncesc din greu. Și cine știe, dacă nu cum-va zadarnică îmi va fi munca. Mi-e destul să știu în mine, că muncesc cu gândul bun, cu cuget curat, cu tot sufletul, că dau toată partea: cea bună din mine însu-mi, ca să nu-mi fie zadarnică munca.

Nu vă mirați dar, că sunt oare-cum perit. Ași vrea să fiu uitat de toată lumea câtă vreme nu se va hotărî odată, dacă bine am făcut ori rău, când am venit aici. M'am mēnat gândul și dorul să încerc a-i încălzi pe oamenii aceștia și a-i ridica mai presus de

ceea ce sunt în viața lor, și mă-e rușine să mărturisesc că mă tem ca nu cum-va să fi voit ceea ce eu nu pot.

«Pědureanca» am terminat-o cum am terminat-o. Moartă o fi, vie o fi, așa e, cum este. Dac'ar fi să fie un păcat literar, ertați-l și pe acesta.

Al D-voastre al tuturoră sincer și devotat și recunoscător.

IOAN SLAVICI

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

XLIX

Barbu Constantinescu către Titu Maiorescu

1890 Noem. 17

DOMNULE MINISTRU,

Starea sufletească a poetului ¹³⁴ m'a pus în grijă.

Alaltă-ieri, precum v'am scris, l-am găsit foarte trist și cu plăceri de a pleca la părinți, spunându-mi, că după o scrisoare sosită, mama sa e pe moarte, și că frații vor să-i răpească averea lăsată dela părinți (tatăl seu și mama trăesc însă) și că voește să plece. I-am cerut scrisoarea să o vez-și eu, arătându-me că-l compățimesc. Mi-a zis că a rupt-o. Nu am vezut hârtii rupte pe jos. Am crezut, că este o invenție produsă prin insistența mea de a ști, de ce era

trist. Precum v'am scris: Nu a voit să se înscrie la universitate, și spuindu-i, că doriți să citiți Sacontala¹³⁵ mi-a răspuns cu o nepăsare dar serios, că mai bine să-i dea foc. Eu l-am lăsat că-mi spunea, că se duce la Minister. După prânz a venit la noi, și în lipsa mea a lucrat în biou vesel, așa că la 9^{1/2} seara întorcându-mă dela Ploești l-am găsit așteptându-mă și petrecând cu familia cântând la piano și făcând jucării fiicii mele. A plecat liniștit.

Ieri după ce a fost la mine după prânz și a lucrat, a plecat la Minister, unde a stat o oră (5-6). S'a întors foarte schimbat: Excitat ca nici odată. La masă a mâncat foarte puțin chiar din mâncările favorite. Trist foarte tare. Fără să se jeneze s'a exprimat, că de ar putea să dea cu piciorul lumii (luându-o aci în glumă l-am întrebat de este cu puțință să dea cu piciorul în *lună*, a regretat serios, ceea ce zisese). Mai a zis încă câte-va idei incoerente și chiar nelogice și a plecat spuindu-mi că astăzi nu vine pre la mine; ceea ce nu mi s'a întâmplat nici odată, când îl rugam.

Nu cumva i se pare, că societatea nu-l prețuește destul? Poate, că se crede neîngrijit în destul. Sau că este o criză sufletească provenită poate din înțepirea nevoilor fie în sensul intelectual sau sensual? In tot cazul sunt de părere să se ia măsuri, ca să nu-l perdem.

Cer scuse, că v'am răpit câte-va momente. Nu o făceam, de Ve știeam, cât Ve interesați de asemenea talente tinere.

Cu înaltă stimă,
B. CONSTANTINESCU

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

L

George Coșbuc către Titu Maiorescu*Bucuresci 1893*

DOMNULE MAIORESCU,

M'am înțeles cu d-l Socec, să'mi editeze poeziile într'un volum. Au să apară prin Noemvrie. Aș fi voit să public d'odată cu acest volum o «Antologie sanscrită», o carte de vr'o 20 coale. Dar aceasta d-l Socec nu e dispus s'o editeze¹³⁶.

Dacă Dta, ai vrea, Ți-aș trimite manuscrisul, ca să vezi de ce preț e. Sunt traduceri, numai în versuri, din Maha-Bharat (vr'o 2000 v.) din Ram'-ajan, din Vedas, vr'o sută de epigrame literare, maxime și proverbi și poezii din vr'o 20 de poeți — cu note și cu o introducere. Aș lua și Sacantola lângă ele.

Eu cred, că ar fi vrednice să fie publicate. Me gândiam, să încerc la Academie ori la ministerul cultelor, să las să se publice într'un chip ori-care. Te-aș ruga, dar, se te uiți D-ta peste manuscris; atunci aș ști, dacă ministeriul ori Academia s'ar afla gata se le publice.

Dacă Dta ești așa de bun, să vezi manuscrisul, te rog să-mi dai de știre (strada Armașului Nr. 11) ca să pot să Ți-le pun la dispoziție.

Cu toată stima,

GEORGE COȘBUC

Isoare: Autografe Titu Maiorescu.

LI

Mihaiu Eminescu către Titu Maiorescu

Botoșani în August 1872

STIMATUL MEU DOMN,

În anul 1845 de nu mă 'nșel, a eșit prima notiță în unul din ziarele din țară asupra unui tēner născut în apropierea Iașilor ¹³⁷, de origine evree, care arētă un deosebit talent pentru musică, un fel de minune de copil. Acest copil — botezat în legea greco-orientală, pentru a nu găsi metaphysica causa, piedici în calea vieții sale, a devenit în urmă un music însemnat la curtea imperială a Rusiei, a ămblat pe lauri și Germanii de azi fac studii cranioscopice asupra căpăținei lui și cred a afla în ea asemenări cu acea a lui — Bethoven.

Nu voiu să zic, cumcă tēnerul ce Vē aduce această scrisoare este un Rubinstein; privirea mea în această privință este modestă și las la aprecierea D-voastră, dacă este și corectă. Zic, că germenii unui talent asemenea celui numit sunt potențiă și în D-nul Toma Micher ¹³⁷ a, nu după parerea, mea, a cărei minimă valoare sunt eu cel de'ntăiu, care o recunosc; ci după aceea a ensuși profesorilor sēi de la Conservatoriul din Viena. Remăne ca timpul și spațiul, aceste ursitori a tuturor germenilor aruncați de mână naturei, să-i ducă la o dezvoltare pozitivă or negativă. Dar timpul nostru suntem noi și calitatea socială (o vorbă nouă) a spațiului în care trăim, atērnă asemenea de la noi, de și noi enșine — din nefericire — nu atērnăm de la noi. Vream să zic, că societatea, în care suntem nevoiți a trăi, rezultat al unor antecedente, pe cari ea n'a fost de sigur stăpână, nu este de natură a incuragia talente, și poate și mai puțin de cât orce — talente musicale. Astfel dezvoltarea negativă

ajunge cea de ordine; un talent musical ajunge de a ilustra grădinele și berăriile, un pictor ajunge portretist, un poet jurnalist, ceea ce veți concede că-i lucrul cel mai prost din lume. Nu mă lupt cu fatalitatea în fenomenologia ei generală, dar poate că în cutare ori cutare cas concret totuși să fie cu puțință o îndreptare a ei, mai ales când aceasta se presintă oarecum de sine. C'un cuvânt: spre a'și pute urma studiile, Micher s'a decis a dá concerte cu piesele studiate cu profesorul său din Conservatoriu, și dacă succesul celor dintăi atěrnă de la talentul și abilitatea esecutorului, cele din urmă nu reușesc decât cu concursul binevoitor a iubitorilor de arte.

Pentru că în asemenea cas asigurări asupra persoanei concertantului sunt necesarii, eu nu mă sfiesc de a Vi le dá în marginele cunoștiinței mele. Caracterul seu privat e în sens conventional cel puțin, asupra a, orce critică, talentul seu firesc e necontestabil, și D-voastră, care sunteți un critic mult mai competent în asemenea materie, V'ați pute crea ușor ocaziunea de-a afla pe cale privată. dacă acest tēnēr merită încuragiarea D-voastră. O serată a Junimei de es. ar pute deveni și mai delicioasă cu concursul său.

Căt despre laturea materială — cea spinoasă atât a întregului lucru cât și a acestei scrisori — ea-și are două părți cam binișor deosebite, în privirea căroră nu mă tem că protecțiunea D-voastră nu i-ar pute fi intrucătva de folos. Aceste două părți sunt: localul și biletele.

Localul va fi cred sala Conservatoriului și dacă cunoștiințele D-voastră cu personalul acestui Institut 'i vor pute fi de folos, sper că veți binevoi a le angaja în cazul de față. Căt despre bilete — cassa este numai o masă de lemn — foarte indiferentă și adesea foarte crudă în deșărtăciunea sa; — iar agentul ce le desface este simpatia sēmēnată mai dinainte în iubitorii artelor.

Să mă repet puțin. Nu Vē rog pentru o protecțiune necondiționată, nu, va să zică pentru un om nedemn de ea. Cum am spus, veți pute cerca pe cale privată demonul, care trăesece în acest om.

după părerea mea un demon viguros și armonic mai cu samă. Restul va fi o consecuență, care poate chiar D-voastră Vă va fi de nu ușor cel puțin nu ingrat de implinit.

Veți găsi poate cumcă această epistolă e cam lungă pentru o recomandare, dar veți concede — și o veți cam trebui — cumcă o asemenea epistolă rămâne intotdeauna spinoasă, și dacă n'o acopăr cu rose, atunci cel puțin cu vorbe: vorbele multe acopăr temerile multe, dintre care unele se ating chiar de lipsa de îndreptățire, cu care Vă adresez aceste șiruri încărcate. Dar în sfârșit: hărbent sua fata libelli. Și le vor avé și aceste șiruri, pe care le încheiu asigurându-vă de respectul meu și rămăind al Domniei-Voastre supus

M. EMINESCU

Izroare: Autografe Titu Maiorescu.
Copie încredințată de G. F. Kirileanu.

LII

Iași in 18 Iuniu 875

MULT STIMATE DOMNULE MINISTRU.

La scrisoarea D-voastre din 15 l. c. am onoarea a respunde, că primesc bucuros funcția de revizor școlar peste districtele Iași și Vaslui, nu că prin asta aș adăogă ceva la bună-starea mea materială, căci în faptă câștig pe loc cu lecțiile de la institutul academic și școala normală împreună 367 l. n. astfel încât adaosul nu este considerabil in vederea cheltueleur, ce le-aș avé cu drumul.

Punctul meu de vedere este, că aș intră in contact cu populația

rurală, singura care mă interesează în deosebi. Cred a fi în stare de a Vă da relații fidele asupra stărei și traiului ei, precum și asupra marginilor, între cari ar fi cu puțință a se lărgi sau a se adânci învățământul primar.

Dacă Agură pleacă abia în Ianuarie al a. viitoriu, atunci mi-ar mai rămâne vreme să cataloghez din nou biblioteca, mai ales acum în ferii, ceea ce în decursul anului nu prea e cu puțință din cauza împrumutărilor de cărți. Precum știți biblioteca e compusă din mai multe donațiuni, cari acestea întrec cu mult averea bibliotecii vechi. O contopire a acestora este dar necesară, de și ordinea e altfel indestul de mare.

Eu nu m'am simțit de fel atins de scrisoarea lui Brockhaus, după cum credeți, ci am văzut numai, că el n'a ținut cont de articolele nouă, ce i le-am fost trimis și nici de cele modificate, ci a trimis lui Xenopol textele sale vechi, ca să le coregă pe acelea. Xenopol i-a scris, că eu sunt cel însărcinat cu această lucrare și să se adreseze la mine — deci aștept hotărârea, ce va lua ¹³⁸.

Manuscrisurile lui Slaviciu se vor tipări în «Convorbiri» în cursul lunelor Iulie și August. Pomeniți în scrisoare de o depeșă, ce mi-ați fi trimis-o. N'am primit ¹³⁹.

Ce s'atinge de punctul din urmă din scrisoarea D-Voastre — nici prin gând nu mi-a trecut aceea, ce se vorbește. Bunul e că nu sunt eu singur, despre care se vorbește. Burlă își mărită femeia după toată lumea. Cred că, dacă motivele dispărțeniei nu vor fi fizice, amândoi soții, cari nu vorbesc cu nimeni de cât despre ei și viața lor — drept că rău, dar numai despre ei — se vor împacă cu vremea.

Prin adresele bibliotecii V'am amintit două lucruri, anume: economie de 185 l. n. remasă de la cumpărătura tipăriurilor și manuscrisurilor vechi, cu care nu știu ce să fac; al doilea: manuscrisul slavono-român a lui Iancu Codrescu, pe care l'am trimis la Ministeriu, ca să se dea în cercetare. Dosariul corespondenței

cu biblioteca din Iași știu că nu va fi tocmai mare și va fi ușor ca să binevoiți a ordoná să mi se răspundă in această privință.

Remân cu tot respectul

al D-Voastre devotat

M. EMINESCU

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.
Copie încredințată de G. T. Kirileanu.

LIII

2/14 Iunie 1883

[data pusă de T. Maiorescu] ¹⁴⁰

DOMNULE MAIORESCU,

Ieri, sosind Făgarașanu din Galați, nu am fost la redacție. Numai așa se poate esplica cum s'a strecurat articolul infect al lui Bassarabescu ¹⁴¹. Azi am declarat că mă retrag de la *Timpul* daca nu se va face o deplină și sinceră retractare a acelor scrieri injurioase. D. Păușescu a fost însărcinat să stiliseze ¹⁴² această retractare. Nu am știut absolut nimic de existența acestui articol, care n'a fost comunicat nimărui și trimis in modul anonim in care acest individ își trimite insanitățile la *Timpul*.

Al D-voastre supus

M. EMINESCU ¹⁴³

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.
Copie încredințată de G. T. Kirileanu.

LIV

I. A. Cantacuzène către Titu Maiorescu

Bucarest Jeudi 19/31 8-bre

CHER MONSIEUR MAIORESCO,

Je me vois encore une fois obligé de recourir à votre intervention.

Vous savez avec quelle sincérité je vous ai spontanément manifesté mes sympathies pour Eminesco, et combien j'ai été satisfait de pouvoir le compter parmi nos collaborateurs. Eh bien, je crains fort qu'on en vienne, un de ces jours, m'imposer une séparation. Ce jeune homme est tellement imbu de sa haine contre les Russes que, malgré toutes mes recommandations et qui plus est, malgré les vôtres, il persiste à faire du Timpul l'organe personnel de ses antipathies.

Soyez assez bon pour revenir à la charge auprès de lui; je lui ai parlé moi-même aujourd'hui; faites-le aussi. Sans rien lui dire qui puisse éveiller sa susceptibilité ou sa sensibilité, obtenez de sa part, non pas de ne pas dire la vérité, mais de n'en dire qu'une faible partie.

À tous égards vous me rendrez aussi personnellement service, car je porte trop souvent la peine de ses extemporisations (*traduit de l'allemand*).

Merci d'avance et au revoir, à quand?

Tout à vous

I. A. CANTACUZÈNE

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

Copie încredințată de G. T. Kirileanu.

(T R A D U C E R E)

București Joi 19/31 8-bre

IUBITE DOMNULE MAIORESCU,

Inc'odată mă văd obligat să apelez la intervenția D-Voastre.

Știți cu câtă sinceritate v'am arătat spontan simpatiile mele pentru Eminescu și cât am fost de satisfăcut să-l pot număra printre colaboratorii noștri. Ei bine, tare mă tem că voi fi forțat zilele acestea, să-mi impun o separație. Tânărul acesta e atât de pătruns de ură împotriva Rușilor, încât cu toate sfaturile mele, ba ce e mai mult, desconsiderând și ale D-Voastre, stăruie în a face din *Timpul* organul personal al antipatiilor sale.

Fiți bun și înoiți insistențele; i-am vorbit și eu azi; faceți-o și D-Voastră. Fără a-i spune ceva ce i-ar putea trezi susceptibilitatea sau sensibilitatea, veși obține din partea lui nu ocolirea adevărului, ci prezentarea lui într'o formă mai domoală.

Din toate punctele de vedere îmi faceți și mie personal un serviciu, căci prea mult duc grija neprecugetatelor sale manifestări.

Mulțumesc anticipat și la revedere, pe când?

Al D-voastre,
I. A. CANTACUZINO

Izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

Copie încredințată de G. T. Kirileanu.

LV

A. Drogli către Titu Maiorescu

STIMABILE DOMN,

Conform dorinței D-voastre vă trimet «Familia» No. 2, anul 1885. Biografia fratelui Mihail este exactă, cu deosebire că s'au născut în satul Ipotești lângă orașul Botoșani, departarea 1½ oară, proprietatea tatălui nostru.

Gimnasiul superior nu l'a terminat aice din desperare că murise Pumnul. Imi aduc aminte că după înmormântarea lui Pumnul ș'au depus cărțile sub un scaun în grădina publică ș'au plecat spre casa părintască¹⁴⁴. Intrebat de părinți de ce au fugit de la școală, el plîngînd răspunse: «mai mult n'am ce face în Cernăuți — Pumnul nu mai este, au murit». Părinții în loc să-l mustre, au plîns și ei; noi copiii văzînd că plîng părinții, începurăm și noi — așa că acea scenă nu se va șterge niciodată din memoria mea.

Cum s'a dezvoltat caracterul seu în urmă nu știu; ca copil și băeat era foarte drept, blînd, bun și milos, totodată despot mare și pesimist.

În anul 1871 părăsii și eu țara¹⁴⁵, el fiind la studii în Viena. La moartea mamei în 1876 l'am văzut pentru ultima oară ca bărbat sănătos; atunci era deja în Iași ca funcționar. Cred că de la 1871 încoace, d-l Maiorescu va ști mai bine viața lui activă.

Sînt multe scene din copilărie care mi le reamintesc, însă sînt de prisos a le spune, căci nu pot fi bune pentru biografie.

A. DROGLI

Cernăuți 3 Iuli 1889.

Izvoare: Antografe Titu Maiorescu.Copie încredințată de G. T. Kirileanu.

LVI

Eduard Gruber către Titu Maiorescu*Iași, 17 Noembrie, 1887.***MULT STIMATE D-LE MAIORESCU,**

După încurajarea ce mi-ați dat și bunăvoința ce mi-ați arătat, îndrăznesc să vă scriu.

Neisbutitul meu concurs de limbi slave m'a sdruncinat rău de tot; acuma îi simțesc efectele, tocmai când ar trebui să mă liniștesc și să-mi restaurez forțele sleite de o muncă neîntreruptă și prelungită. Sunt bolnav, bolnav moralmente și tânjesc tot așteptând... ceea ce nu se va întâmpla. O nervositate excesivă urmată de insomnie cum și pesimismul cât mai negru mă stăpânesc. Atât de mare răsunet a avut în mine această încercare a mea, de care legasem atâtea altele! Doctorul m'a consiliat să mă duc într'o climă caldă, bunăoară la Constantinopoli, și să stau acolo vre-o două luni, să nu mă ocup, să fiu liniștit, să am impresii plăcute și variate. Aceste doctoricești medicamente or fi aplicabile pentru alții. Indreptarea mea atârnă de sănătatea mea morală, când eu ași vedeà că am ales bine cărarea pe care merg, și sunt la locul meu ca să lucrez. Acum s'au adunat un șir de neisbânzi ale mele: astfel, am început limbile romanice, am fost pus în imposibilitate de a le urma; m'am apucat de slave, am pățit și mai rău, mă ademeneam cu nădejdea și am rămas pedestru ca și Apostolul Pavel — trăgând nădejdea dela Iași; alte neizbânzi de un ordin mai mic sau mai mare au venit să se adauge. Toate aceste mă fac să gândesc: iată anii mei de tinerete trec zadarnici, nu sunt nimic, n'am făcut nimic, nu știu nimic și ceea ce e mai sfâșietor la dorul meu de a lucra pentru știință, dar neistovit care mă roade, e că mi se închide cu totul calea și

poate niciodată nu voi putea face nimic! Această idee mă umple de desnădejde. A duce o viață vulgară, când ai avea putința să aduci vre-un folos științei și țării, e o zdrobitoare contradicție dintre aspirații și putință. Ertaji-mă, d-le Maiorescu, că vă fac destănuiri atât de intime și fără nici un paravan pentru firea mea, dar aceasta e exact ceea ce simțesc și exploziunile acestea de sinceritate sunt imperioase pentru mine. Dar totuși, așa fiind, în această stare, care nu-i deloc de dorit pentru mine, m'ași pune cu toată osârdia din nou pe muncă, nesiimțindu-mă deloc obosit — știind numai că mi-am ales bine drumul și voiu isbui la sfârșit.

De aceea, rugându-vă mai întâi să-mi ertați aceste guralive, pesimiste și nefățărnicite împărtășiri, viu să vă cer un sfat. D-voastră care mă cunoașteți acuma de cum ași putea lucra, și cunoașteți și împrejurările, veți ști dacă, ceea ce-mi propun să fac acuma, e bine și mă va duce la bun capăt, ori nu. Și mă voiu decide după cum veți spune.

Imi părăsesc idealul meu lingvistic slavo-românesc — nu cu ușoară părere de rău. E atât de anevoioasă și migăloasă munca aceasta, atâta timp se cere încă, 4 ani și apoi și atunci nu știu cum voiu fi îmbrățișat când voiu veni, de nu cumva eternul Sturdza¹⁴⁶ — de oarece e nemuritor!¹ — eternizându-se la instrucție n'o găsi și atunci un mijloc ca să mă înlătureze. Munca mea are să fie foarte mare, dela roate, și nu mă tem că nu voiu fi răsplătit, dar nu voiu fi considerat. Și de ce să mă încăpățânez să fiu atât de idealist văzând că am prea puțini sorți de a mă putea aciuă la un loc, văzând că va trebui să sufer și atunci? Concursul de ăst timp mă îndeamnă de a nu mă mai prezentă la alt concurs slav. Voiu continua de a învăța rusește — dar pentru literatură. Acuma gândesc să mă pregătesc pentru concursul de filosofie dela Universitatea de aci. Nu m'aș încumeta la un atare gând, dacă nu aș cunoaște puterea concurenților de ăst timp și cari concurenți mi-au fost colegi: Bădărău și Speranță. Cât despre...¹⁴⁷ deși a stat special pentru filoso-

fie câțiva ani la Berlin, am auzit că e foarte slab. Dintre toți aceștia cel mai serios ar fi Bădărău. Inșă după calculul probabilităților mele socot că ași putea fi mai tare decât dânsul. Și iată de ce. Eu nu sunt strein de o preparațiune filosofică. In primele timpuri când eram încă student și căutam să-mi lămuresc cariera, mă hotărâsem pentru filosofie — și am studiat cu drag și cu zel pe cât îmi permitea timpul și mijloacele. Apoi în urmă pe cât am putut nu am neglijat, mai ales psihologia avea o deosebită atracțiune pentru mine, precum poate veți fi observat și D-voastră, și de aceea am mers și cursul lui Ribot¹⁴⁸ la Paris. Aceștia Vi le spun, nu de alta, dar ca să arăt că mă pot entusiasmă și pentru filosofie și că am focul cerut de a urmări cu plăcere studiile acestea. Apoi Bădărău nu e așa un strașnic filosof, nu a făcut studii speciale, la Paris a făcut literile și dreptul, numai în urmă s'a putut ocupă ceva, dar nici a se ocupă cu toată stăruința nu a putut, așa în cât ciat-pa, știe el ceva, dar nu în deajuns pentru a fi foarte tare — și tocmai aceasta mi-ar da curajul să mă prezint. Alt avantaj ce am supralui e că știu nemțește pentru a putea învăța și a mă servi de autori iar el nu se poate servi. In sfârșit pentru a face mai deplină această reușită socot să-mi iau concediul dela ministerul meu și făcând toate chipurile să mă duc în Germania la Leipzig ori la Berlin să lucrez la Wundt¹⁴⁹ ori la Delbrück¹⁵⁰.

Așa îmi dau eu cu socoteala. Declar înșă, dacă ar fi un conecurent, care să fi făcut studii speciale și serioase și ar fi avut și timpul să-și maturizeze cugetarea în ale filosofiei — ceea ce mi se pare că e un lucru foarte esențial — nici n'aș îndrăzni să gândesc. Socot că în timpul unui an de zile de muncă serioasă aș avea avantaje asupra celorlalți, ași fi poate: primus inter pares. Mi-ar veni greu câteva luni la început până ași fi învățat psihologia lui Wundt.

Spencer, Taine, Sergi ¹⁵¹, etc., până mi-aș fi stabilit jaloanele asupra mai tuturor chestiunilor. Și psihologia o consider ca partea cea mai importantă. Pentru pedagogie încă m'am ocupat și de acolea am în nemțește cărțile cel mai bune, nici de estetică nu-s strein și tot în nemțește voiu găsi mai mult, decât oriunde. Un lucru care mi-ar părea ceva greu ar fi poate dacă va trebui și istoria acestor deosebite discipline filosofice. Dar la urma urmei fac tot. Un lucru inevitabil, îmi va lipsi: maturizarea, mistuirea ideilor. — pentru că trebuie un timp — dar mă îndoiesc dacă și ceilalți vor fi mistuit. Reușind, socot că mistuirea va veni pe urmă, numai să fie deocamdată hrană în gușe.

Aceste sânt gândurile la care m'am oprit acuma și în fața cărorora trebuie să iau o decisiune fermă și grabnică — dacă este de făcut ceva. Eu nu știu dacă mi-am cumpănit bine puterile și am calculat bine probabilitățile. Un factor esențial în starea de azi a lucrurilor îmi scapă între... probabilități, e coeficientul politic cu care vremelnicii stăpâni de azi cotează totul în țară, prin urmare și pe nevinovații candidați dela concursuri. Aci mărturisesc că sunt nătâng de tot. Aci e chestia practică, după cum îmi spunea d-l Negruzzi, sau coarda simțitoare, cum îmi spunea d-l Odobescu, și cu care eu nu știu cum să mă iau. Poate d-l Sturza va apune sub orizontul alegerilor, poate nu trebuie să gândesc la asemenea lucruri și să-mi fac datoria, să lucrez.

Ca să apuc această cale — numai de-ți găsi-o D-voastră bună — sunt și alte prea puternice sentimente, cari mă îmboldesc. — Am graba și ambiția de a sfârși mai iute.

Starea mea acuma e asemănătoare cu a unui om supărat și obosit, care rătăcindu-se prin un câmp spinos, nu se poate pune să-și ia hodină, căci spinii l-ar înțepă, dar nici nu știe în care parte să apuce, pe unde să-i fie drumul mai scurt, spinii mai rari, pen-

tru a ajunge la înverzita pajiște unde odihna și bucuria îl așteaptă.
Voiu umblă mult prin horhăari? Voiu ieși?

D-voastră ce mă îndemnați să fac?

Primiți, rogu-vă, etc.

E. GRUBER

Strada Ghica-Vodă 24, Iași.

P. S. Curând voiu trimete onor. Redactor al «Convorbirilor» o novelă a lui Alexandrescu: «O zi și o noapte din viața Excelenței sale Episcopului Damaschin» pe care ieu, lăsând de o parte observațiunile, o socot mult mai bună decât «Părintele Andrei». Tot o dată voiu adăogă și câteva mici păcate de ale mele. Aratați-i vă rog până atunci, d-lui Negruzzi, respectele mele¹⁵².

---

izvoare: Autografe Titu Maiorescu.

Iacob C. Negruzzi către Anton Naum

I

CONVORBIRI LITERARE

Dir ec ția
Strada Romană, 25

București, 3 Nov. 1885

IUBITE NAUM,

Eri sără au avut loc întâia întrunire a Junimii, la mine, nu la Maiorescu, pentru ca să cercăm a introduce un alt spirit în adunările aceste ce degenerase la Maiorescu cu totul. Acolo ajunsese treaba a fi mai mult o amestecătură de jurnaliști, doritori de vești, oameni ai politicii etc. decât a unor membri dintr'o societate literară. Eram următorii: Th. Rosetti, Maiorescu, Mandrea, eu, Hasdeu, I. P. Cerchez, Nica, Chibici, George Lahovari, A. Balș tănărul, Zizin Cantacuzin.

Cumnatul meu Dim. Rosetti n'a vrut să vie din delicateță, fiind colaborator la Românul ¹, ear Caragiale fuge de noi în mod ostentativ — se vede că după sfaturile lui N. Xenopol etc., ² făgăduindu-i-se un post.

N'am nevoie să-ți spun ce bine am pertecut și ce veseli am fost. Pentru Sâmbăta viitoare la Maiorescu s'a hotărit, din diferite motive, a se chema și Urechia et voilà tout.

— Intre altele s'a cetit Elegia ³ ta și, după cum mă așteptam a plăcut foarte mult la toți și voesc să o public în n-rul din 1 Dechemvrie. Eată câteva mici observațiuni făcute eri și pe care

le supun aprecierii tale. Mai întâi Maiorescu zice că, Elegia fiind scrisă în gustul antic și reproduce oarecare idei din diferite ode ale lui Horațiu, tu ai trebui, pe lângă motto a lui Horațiu să pui sub titlu în parentesă d. ex. Amintiri din Horațiu, sau reminiscență din Horațiu sau așa ceva asemănat, ceea ce ar spune proștilor ce miroasă pretutindeni rea credință, că autorul își dă bine sama și nu vrea să ascundă că scrie în genul satiricului antic. Ce zici de aceasta? ³ ⁴.

— Altă observație:

«Fruntea noastră altă dată
se 'nălța ca un stejar» ⁴.

S'a zis că comparația ar fi riscată, că trupul omului fiind vertical s'ar putea compara cu stejarul, ear fruntea obicinuit considerată, nu ca lungă, ci ca lată n'ar suferi poate această comparație.

«Și priapii muieratici» ⁵

Muieratici însemnează oare pe acel ce aleargă după muieri, sau pe acel devenit muieră *efféminé*, sau amëndoué?

«Par-că vęd sbircita Nonă» ⁶.

Ce este o nonă? Eri sara nici unul din cei prezenți nu-și aducea aminte și n'au mai căutat prin zipcionare.

Insfârșit o indoeală a mea!

«*Aibi curajul și privește*»...

Imperativul este oare *aibi ori ai*? Aibi îmi pare a fi conjunctivul pres., căci imperativul pers. 2 se formează la noi obicinuit după pers. 3 a indicativului pres. d. ex.: Mănăncă, trage, ține, iar nu mănânci, tragi, ții, etc. Ce zici?

Aștept răspunsul tău grabnic și te îmbrățișez ca vechiu amic.

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

In păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

II

CONVORBIRI LITERARE

Direcția

Strada Romană, 25

București, 10/22/XI/887

IUBITE AMICE,

Am primit scrisoarea ta și mă grăbesc a răspunde pentru a-ți trimite programa premiilor Academiei Române. Din ea vei vedea că se acordă un premiu de 4000 lei celei mai bune dărți cu conținut de orice natură, publicată de la 1 Ianuarie pân la 31 Dech. 1887. Socot că faci foarte bine să ți prezentezi volumele și — cu toate că nu fac parte din comisiunea premiilor — aș avea speranță că tu vei fi cel premiat, dacă este să se judece treaba cu dreptate. Însă pentru aceasta trebuie ca scrierile tale să fie publicate și prezentate Academiei înainte de 31 Dechemvrie — acest termen fiind fatal. Deci în tot cazul volumele trebuie să fie gata pân atunci. O singură grijă aș avea: anume aceea că Odobescu să nu fie și el cu trei volume de scrieri ale lui, atunci socot că Odobescu ar eși învingător cu toată opoziția tainică și reütăcioasă ce i-ar face D. Sturdza'.

Dacă însă volumele tale amendoue nu vor fi gata pân la 1 Dechemvrie, tu le poți presenta pentru anul următor conform înștiințării Academiei sub No. VI.

Du reste, eu voiu pândi dacă pân' la 15 Dech. Odobescu își presentă scrierile și te voiu înștiința.

A fost bine înțeles între mine și tinerii dela România Jună, că pe coperta Almanacului lor^s vor insera cunoscuta clausă: «*Reproducerea este oprită*» cu speciala indrituire a Convorbirilor Literare de a reproduce după Almanac scrierile ce i s'a trimis din

partea membrilor societății «Junimea», precum Alecsandri, Maiorescu, tu, eu etc. etc. Deci îndată după apariția Almanacului poema ta va apare în Convorbiri. Versurile ce ți-am dedicat, le-am trimis eu la România Jună în aceleași condițiuni, ear exemplarul manuscris adresat ție la Iași este anume pentru tine, căci negreșit manuscriptul unei dedicațiuni se cuvine destinatarului spre aducere aminte⁹.

Sănătatea mea merge mai bine, dar nu bine, nêrvele bată-le focul! Stomacul lua-l-ar!... Dar fiind un progres din ceea ce era, trebuie să fiu mulțumit.

Pentru viitoarele alegeri eu am să-mi pun candidatura la colegiul I de deputați din Iași și am să fac apel la toți amicii mei să mă voteze. Isbuti-voiu, — nu voiu isbuti, Dumnezeu știe!¹⁰.

Amic sincer și devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

In păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

III

București 20 Oct. [1890]

IUBITE AMICE,

Doce cuvinte în grabă ca răspuns la scrisoarea ta^{10 a}. In ceea ce privește Academia, îți trimet pentru lămurirea ta publicația Academiei din care vei lua toate lamuririle trebuitoare. Tu nu poți aspira decât, sau la premiul Năsturel Herescu de 4000 lei, sau pentru anul 1891 la premiul Eliad Rădulescu de 5000. Cred că la acesta vei presenta lucrarea ta, din cauză că păn la 31 Dech. ear nu va fi cu putință să-ți tipărești cartea și s'o trimiți. Aceasta este însă

o condițiune indispensabilă — deci vrënd nevrënd îți vei tipări volumul în cursul anului 1890 și-l vei trimite înainte de 31 Decembrie 1890.

Știi că mandatul teu pentru înlocuirea lui Dogariu se respinse. Eu cred însă că asupra acestui punct ministeriul va putea reveni. Trimete o nouă petiție, insistă asupra drepturilor tale, arată împrejurările și restul voiu căuta să fac eu. Însă grăbește, căci dacă Mărzescu devine ministru de Culte și Instrucție publică treaba va fi mai grea¹¹. Poți să mi trimiți petiția mie și eu voiu înmăna-o ministrului, dar *grăbește!*

Mutarea de la școala militară la școala normală de fete din Iași este punctul cel mai greu de făcut și socot că pentru moment trebuie să nu faci această cerere. Voiu aștepta momentul oportun. Despre politică, eu unul nu mai știu nimic pozitiv. Se vede însă că pân în vre-o săptămână are să se completeze ministeriul¹². Cum? N'am nici o idee. Salută pe amici și spune celor de la Era noua^{12 a} să dea mai multe știri locale.

Al teu amic sincer,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

În păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

IV

CONVORBIRI LITERARE

Dir ecția
Strada Romană, 25

București, 8 Nov. 1892

IUBITE AMICE,

Am ajuns la fundul sacului cu materia pentru Convorbiri și fac apel la amicii mei să-mi trimită tot ce au prin saltare. Știu că

în mare parte romanul tău în versuri este gata¹³ și poate că ar fi bine să încep? publicarea lui, de nu de la 1 Dec., macar de la 1 Ianuarie. Sau ai poate altă ceva de o cam dată?

În orice cas un ajutor grabnic este necesar. *Bis dat, qui cito dat.* Amicii literari de aici s'au adunat și au hotărît ca să nu răspund nimic infamiilor lui Hasdeu¹⁴. Ce aș putea să zic? Să repet că n'am revăzut, n'am complectat nici macar n'am cetit (chiar până în zioa de astăzi) cartea D-lui Rudow¹⁵. Hasdeu are să răspundă din nou că nu me crede. De altminteri Hasdeu dă foarte îndărat, nu numai cu inteligența, dar chiar cu verva umoristica și poate că cel mai bine a făcut Xenopol când i-a răspuns numai 3 rânduri, dând a înțelege că H. este ramolit¹⁶.

Dar să nu-mi uit vorba: *Rog pentru manuscript*, căci saltarul meu e gol, absolut gol și n'am ce mă face.

Amic devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

În păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

V

CONVORBIRI LITERARE

Dir ecția
Strada Romană, 25

București, 24 Dec. 1892

IUBITE AMICE,

Îți mulțămesc pentru manuscriptul ce mi-ai trimes; cam târziu îți scriu nu pe vorbă, dar până ce am dat de vacanțe am fost ca un cal de poștă, fără un moment de odihnă. Eu am avut mare plăcere să cetesc inceputul poemei tale¹⁷, dar știi că totdeauna versurile tale mi-au făcut deosebită mulțămire. În câteva locuri

ni s'a părut la lectura comună ce am făcut, că ar fi mai bine să mai condensezi materia, suprimând câteva versuri.

Asupra acestui punct trebuia să-ți scrie Maiorescu. Socot ca va fi făcut-o inaintea plecării sale în străinătate. Căci ca totdeauna a plecat și de astă dată pentru optsprezece zile până la Nizza. Cred că va fi mai mult în vagon decât pe loc și eu n'aș voi să schimb cu dănsul. Dar așa e Maiorescu, o absență din țară îl reconfortează și reintărește.

Asemenea ți-a fi spus Cuza ¹⁸ că am fost împreună cu dănsul la Socec și ce am vorbit cu editorul nostru relativ la ilustrațiuni ¹⁹.

Așteptăm deci indicările tale exacte în această privință.

Ce să-ți spun despre Academie? Am început a nu mai crede în posibilitatea că ne vom pute complexa în secțiunea literară. Când am văzut că din 10 membri ai acestei secț. tu ai intrunit 9 voturi pentru a fi recomandat ca membru, dar că în ședința plenară nu ai avut decât opt, deși Callimah, Brănză, Urechia etc... din alte secțiuni te-au votat, ce să mai zic? Știu bine că Tocilescu deși te-a recomandat la premiu în mod foarte călduros, a votat *contra* și la premiu și la alegere. Asemenea am sentimentul că Poni a votat contra ta. Se vede că din cause politice, căci altminteri nu-mi explic de loc această purtare. Să vedem ce va eși la sesiunea viitoare ²⁰, deși eu unul nu mai sperez cu încrederea ce aveam odinioară.

Îți doresc serbători vesele și fericite și fac cele mai sincere urări pentru anul ce vine: Sănătate și voie bună!

Amic devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

În păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

VI

București 28.II[18]93

IUBITE AMICE,

Am primit scrisorica ta, însă ceea ce n'am primit, deși o așteptam, este indicarea deosebitelor ilustrații ce sunt a se reproduce cu ocasiunea publicării poveștii Vulpei²¹. Te rog dar foarte mult, fiind lucrul urgent, să-mi indici ilustrațiile toate ce sunt a se reproduce și anume *care* în fiecare cânt, cel puțin pentru cânturile ce se găsesc în posesiunea mea.

Cuza mi-a zis că tu dorești numai câte o singură ilustrație în fruntea fiecărui cânt, ear în lăuntru textului, nu.

Prea bine. Însă și aceste trebuiesc cunoscute din vreme, căci reproducerea ia destul de mult timp. Deci încă odată; aștept o indicație exactă măcar pentru cânturile ce se găsesc la mine, căci cum aş putea începe tipărirea fără aceasta?

Alta puțin nou: mici intrigi politice fără importanță; în Academie multă indiferență din partea prietenilor noștri, care mici nu se arată pe acolo, ear în chestiune personală ceva oboseală și suferință de stomah.

Sănătate să dea Dumnezeu!

Amic devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.
 În păstrarea fiilor săi,
 prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

VII

București 11.III[18]93

IUBITE AMICE,

Precum ți-am telegrafiat astăzi dimineață, ai fost ales membru al Academiei. Secțiunea literară, după propunerea mea, te recomandase cu unanimitatea voturilor. Azi în ședință plenară și secretă, când trebuia să obții $\frac{2}{3}$, ai avut 17 voturi albe și 5 negre, deci mai mult decât îți trebuia și tot eu presidând Academia te-am proclamat. Rugămintea noastră este să vii chiar acum pentru a lua parte la lucrări; ai, mi se pare o diurnă de 40 fr. pe zi, încât cheltueala îți e pe deplin acoperită.

Aici vom regula atunci și publicarea poveștii Vulpei. Tot azi s'au ales Xenopol, Dim. Ollănescu (Ascanio) și Babeș. Un loc mai e vacant. Majoritatea a intrunit-o Ioan Kalendero, dar i-au lipsit 2 voturi până la $\frac{2}{3}$; cred că va eși și el peste 2, 3 zile.

Răspunde-mi un cuvânt, dacă și când vii.

Amic devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.
In păstrarea fiilor săi,
prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

VIII

București, 2/14.II.94

IUBITE AMICE,

Cuvântul teu sosit la Academie din vreme, nu s'a cetit, după cum este și regula, fiind că ai să-l cetești singur, ci s'a hotărit numai persoana ce trebuie să-ți răspundă. Cel desemnat este Maioreșcu

care a și primit-negreșit. Lui i s'a trimes manuscriptul tău și Maiorescu va pregăti răspunsul la vreme. Au mai trimis manuscripte Ollănescu (căruiia voiu răspunde eu) și Kalinderu căruiia i va răspunde Sturza. Babeș s'a scuzat fiindcă in vremea sesiunii noastre generale se va găsi la Roma la congresul medical internațional ce va fi adunat acolo. Alții n'au mai trimis nimic. Cântul IX este tipărit și va apăre in 1 Fevruarie (cu o mică întârziere după obiceiul lui Socec). Bine ar fi dacă al X-lea l'ași primi cât mai curând ²¹ a.

Se vede că și tu ai avut ceva influență ca toată lumea. Eu am avut-o mai tare la întâia ei apariție sunt acum patru ani și mult mai slab in iarna aceasta. Este o boală afurisită, nu atât din cauză că ar fi foarte gravă, ci mai ales fiindcă te slăbește și nu te lasă să te întremezi mai multe luni de zile, chiar după ce te-ai îndreptat. La revedere cu sănătate la mijlocul lui Mart.

Amic devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

In păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

IX

ACADEMIA ROMÂNĂ

Str. Romană, 71.

București

București, 8 Mai 1910

IUBITE NAUM,

Intorcându-mă din Italia, unde am stat opt săptămâni, am aflat cu părere de rău că ai fost bolnav și că, deși îndreptat, te simți încă slab și nu ai să iei parte la lucrările Academiei din acest an. Totuș noi, amicii tăi te rugăm să vii, dacă este câtuș de puțin

cu putință, măcar spre sfârșitul sesiunii, măcar de la 15 Mai înainte sau chiar pentru ziua de 18 Mai sau 19 Mai, având mare nevoie de tine și de votul tău. Sperez că ești întremat și că ni vei răspunde două cuvinte favorabile.

Al tău vechiu prieten,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.
In păstrarea fiilor săi,
prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

X

București, 17.XII.911

IUBITE AMICE,

Am primit scrisoarea ta, împreună cu 20 l., pe care i-am înmănat casierului Academiei. Alți membri au subscris numai, rămânând ca din eventuale diurne să se scadă această sumă, ceea ce revine la acelaș lucru.

Femeea mea îți mulțamește pentru poezia trimisă și pe care o ascultase foarte bine declamată la sărbările ce s'au ținut la Iași la sfârșitul lunei Septemvrie. Ne-a părut foarte rău atunci la amândoi că nu v'am putut vedea cu acea ocazie. Presupun că familia ta te va fi cîrît de a veni în craș de frica unei prea mari osteneli. Este drept că a fost o goană mare, timp de vre-o cinci zile sau șase care ne-a obosit pe toți, dar pe de altă parte sărbările au reușit pe deplin și nu e puțin lucru să vedem — noi care am asistat la leagănul Universității, când nu erau nici profesori, nici studenți, nici local, ci numai numele *Universitate* — atâți reprezentanți ai centrelor mari de cultură sărbătorind școala noastră.

Imi pare bine că ești sănătos, căci puțină tusă nu trebuie să ne

spărie. Eu unul tuşesc într'una; catarul meu e chronic şi o duc înainte. Negreşit nu putem avea pretenţia de a fi ca la 20 de ani.

Politica pare a se încurca, opoziţia fiind apilpăsită, dar nu pot judeca bine situaţia fiindcă amicul meu P. P. Carp a găsit cu cale să mă scoată din viaţa publică după ce am fost 41 de ani mai papist decât papa, vreau să zic, mai Carpist decât Carp. Dar aşa e pe lumea asta. Academia merge calea ei regulată înnainte. Administraţia ei e un model de onestitate şi regulă. Cât despre lucrările membrilor, negreşit că Academia nu poate fi cantitativ în frunte, de vreme ce, când ajungi a fi ales la Academie, vârsta este obicinuit înaintată şi puterile de producţiune slăbite. Totuşi văd că prestigiul ei creşte în public pe fiecare zi, precum şi autoritatea sa morală. Sper că la primăvară, în frumoasa lună Mai ne vom reîntâlni cu toţii aici voioşi şi sănătoşi.

Presentă din partea femeii mele complimente D-nei Naum, ear din partea mea respectuoase omagii.

Al tău vechiu şi neclintit prieten,

I. C. NEGRUZZI

Str. Romană, 71

Izvoare: Arbiva Familiei Anton Naum.

In păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru şi Teodor Naum Iaşi.

XI

Bucureşti, 1.1.1913

IUBITE AMICE,

Cam tristă scrisoarea aceasta a mea. Stau de patru zile în casă lovit de un atac de influenţa, cu tuşă grozavă, ceva ferbinţeală, lipsă de apetit, oboseală mare, ameţeală şi toate celelalte mizerii.

În această stare am petrecut zioa și petrec și începutul anului cu No. 13. Petreceam mai vesel odinioară.

Grigore Buiucliu ^{21 b} a lasat în adevăr Academiei cea mai mare parte a averii sale. Taxăm legatul acesta la 800.000 fr. El nu a dat legatului său o destinație specială cum au făcut atâți alții, ci exprimă numai o dorință:

«Observând că în România puțini se îndeletnicesc cu studiul limbilor orientale (armeană, arabă, turcă și persană), ale căror literatură istorică poate fi folositoare țării, *la caz când Academia va găsi de cuviință* de a face achizițiuni, a institui burse sau a da recompense pe seama legatului meu, dorința mea este, *fără a face din aceasta o condiție obligatorie*, ca la asemenea împrejurări să aibă în vedere și limbile orientale mai sus pomenite».

Câtă cuminenție în dispozițiile ultime ale iubitului nostru prieten!

Te cam apucă jalea, când vezi cum toți contimporanii cu care am petrecut tinerețele în strânsă legatură de prietenie se duc câte unul, unul. Pe Buiucliu îl văzusem vre-o opt zile înaintea morții sale ^{21 c}. El își avea toate facultățile și totuș nu mi-a spus nimic despre darul ce proiectase a face Academiei. Eram prieteni din iarna 1864/65 când îi dam acasă la mine lecții de drept roman... sânt 47—48 ani de atunci!! Câți au mai rămas din cei vechi? Afară de noi doi și de Gane, mai sânt Maiorescu, Th. Rosetti și Carp. Cel întei îl văd rar. Ocupat peste cap de dimineață până seara, el nu are un minut liber și eu îl las în pace, știind că-l supără întrebările indiscrete — probabil fiindcă nici el nu știe nimic cu siguranță. Atâta spune că pacea pare a fi asigurată. A mai avut marea supărare să asiste la o operație a femeii lui (cumnata mea), care acum, după 3½ săptămâni merge cât se poate de bine ^{21 d}.

Th. Rosetti este bine, îl văd din vreme în vreme, ear Carp, după ce a fost silit să stea în casă vre-o cinci zile, merge cât se

poate de bine și el. Eu îl văd f. des la Jockey Club, cu mina înfloritoare glumind, cu aparență veselă. Ce-o fi în inima lui, numai el știe. Negreșit că pentru situația în care se găsește vina cade și asupra altora, dar și asupra lui ²². Vorba ceea: Cum și-o face omul singur, nu i-o face nici dracul!

La Academie totul merge calea normală. Anteproiectele bibliotecii sânt minunate. Însă Ministerul de finanțe ne-a pus în vedere prin o adresă formală, că n'ar trebui să angajăm cheltueli pe temeiul legii Bibliotecii, căci, văzând situația exterioară, s'ar putea ca legea să nu fie în stare a fi aplicată la primăvară. Trist! Cât despre Dissescu, nu știu nimic. Atât mi se spune că în ceea ce privește Moldova nu el, ci Bădărău hotărăște la Minist. Instr. publice. Prin urmare la acest din urmă trebuie căutat sprijinul sau remediul ^{22 a}.

Femeea se recomandă bunei amintiri a D-nei Naum, ear eu îi prezent omăgile mele.

Al tău vechiu prieten,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

In păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

XII

București 3 Febr. 1913

IUBITE AMICE,

Scrisoarea ta pe care mi-ai trimis-o în zioa nașterii tale mi-a sosit în timpul când eram bolnav în pat. Din zilele de Crăciun m'a găsit un afurisit atac de influența cu ferbințeală, tusă grozavă și toate relele ce se împreună cu aceasta. Am stat două săptămâni în

pat și peste patru în casă. Chiar și acum, deși es de mai multă vreme, fac aceasta cu mare precauțiune, mai mult în trăsura închisă și pe jos când drumul e scurt. M'aș fi îndreptat de tot, dacă nu mi-ar fi ramas o oboseală care se vede că este consecvență a boalei acesteia. In tinerețe ea trece răpede, dar la bătrânețe încet de tot.

Rândurile noastre, iubite amice, se răresc de tot. Din cei patru bătrâni care sântem în București, cel mai sănătos pare a fi Maiorescu. Deși nu-l prea văd, aflu prin femeea lui — cumnata mea — că duce o viață infernală. Hârțuit din toate părțile de toți miniștri plenipotențitari străini; hârțuit de colegii lui din minister²³ și de colegii colegilor lui, muncit la Cameră, chiebat de două ori pe zi la palat, el e într'o continuă neliniște și mi se pare că atâta i-ar fi să scape. Unde mai pui că înlocuind pe Carp din înaltă poruncă, s'a produs între acești vechi prieteni și tovarăși o receală regretabilă. Și totuș el o duce bine cu sănătatea, are nervi rezistenți. După dânsul cel mai sănătos e Carp. A fost recit, i-a trecut în patru cinci zile, urcă scările în fugă, mănâncă bine, își face partida de cărți la club regulat. Toate ar fi minunate dacă moralul n'ar fi atins... dar să vezi că, după atâta așteptare, ai ajuns în sfârșit unde doreai și n'ai putut face nimic, ci te-ai prăbușit răpede, răpede și fără glorie, e foarte trist! Th. Rosetti e bolnav în pat. Lovit și el de o gripă, a avut peste 39° de căldură; eri însă femeea lui îmi respunde la telefon că a început să meargă puțin mai bine. Să dea Dumnezeu! — E păcat că afurisita de politică a depărtat și adus receală între prieteni așa de vechi și care lucra-seră o viață de om împreună în armonie!

Negreșit că în București criza nu se resimte ca la Iași. Totuș veselia obișnuită a carnavalului nu a voit să-și facă apariția anul acesta. Nu s'aude de baluri, primiri și mese, ca în alți ani. Femeile se duc pe la spitale să învețe cum se caută râniiții și se adună, când la una, când la alta, ca să pregătească pansamente.

(Eu unul am încredințarea că n'avem să pornim la războiu²⁴. Nici una din puterile mari nu voesc și fac o presiune grozavă asu-

pra noastră să nu dăm fitil nici noi ca să nu fie apoi vrând, nevrând atrase și ele. Totuș ne amenințăm de departe cu Bugarii. «Să 'mi dați Silistra» — Dar dacă nu ți-o dăm, ce ai să faci, ai să sai cu oastea asupra noastră? «Ba nu, am să mă țin liniștit, dar tot să-mi dai Silistra!» Când privesc purtarea asta copilărească, îmi tot aduc a minte de o istorie ce-mi povestea tatăl meu. Un ture nu-și găsia calul într'un sat. Cu iataganul în mână și rotindu-și ochii furioși el striga la țărani: să-mi aduceți calul că *fac ce-a făcut tată meu!* Țăranii spărieți caută calul și înfârșit îl găsesc și îl aduc: «Efendi, acum că ți-am adus calul, spune-ne te rugăm, ce lucru grozav a făcut tatăl D-tale în asemenea împrejurare?» — «Ia și-a luat șeaua în spinare și a plecat acasă pe jos!» — Cam așa avem să plecăm și noi după istoria cu Bulgarii.

La Academie nimic nou. Pour changer, Kalenderu s'a mai supărat odată și și-a dat dimisia. Am fost la el și am stat un ceas de vorbă ca să aflu ce este. Mi-a spus multe de toate, dar n'am înțeles nimic. Cauza adevărată este că el nu vrea să fim egali cu toții cum suntem, ci vrea să fie *întăiul*, la care se închină ceilalți. Ei, asta nu se poate. Dintr'o republică aristocratică n'are să ne schimbe el nici odată într'o slugărnice orientală! I-am pus și eu demisia în lada de fier și i-o respingem, căci după statute membrii sânt aleși *pe viață*.

Eu nu mai pot fi ales președinte, căci am împlinit toate termenele admise de statute. Să vedem cu cine ar fi mai bine să fiu înlocuit. Ne ferească Dumnezeu însă de Cuconu Iancu Kalenderu! S'ar face la Academie o confuzie și o vrajbă în locul armoniei ce domnește astăzi, care ar arunca o proastă lumină asupra instituției...

Te îmbrățișez cu drag și trimit omagiile mele D-nei Naum.

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.

În păstrarea fiilor săi,

prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

XIII

București, 16 Oct. 1913

IUBITE NAUM,

Sânt doritor să mai aflu vești de la tine. După o absență din țară de două luni și 10 zile, în care am făcut o cură la Nauheim pentru inimă care și la mine nu mai vrea să fie normală ca mai înainte și după alte 20 de zile la la Liebenstein unde femeea mea s'a căutat de ochi, m'am întors la București. Dar în ziua întâia am și răcit, m'a lovit un atac de influență și am fost silit să mă pun la pat. Eată 16 zile de când sânt în țară și de o săptămână es din casă, dar tot nu sînt în stare normală. Deși fără temperatură, tușesc mult și mă simt foarte obosit. Aici n'am mai găsit la Academie pe bietul Quintescu care, șubred cum eră, a fost repus de o pneumonie în câteva zile²⁵. Fusesem camarad cu dânsul la Universitate la Berlin... s'a dus și el!

Am mai aflat că Nicu Gane a avut și el momente critice în vara aceasta. Grăbindu-mă să am știri despre el de la finul meu Alexandru²⁵, acesta m'a liniștit. De o camdată e bine. Despre tine am aflat că ai fost sănătos tot timpul. M'am bucurat și aș fi mulțumit să-mi confirmi în persoana vestea bună.

Am interes să știu pozitiv, dacă la 1848 Mitropolitul Moldovei de pe vremuri a murit de holeră. Am întrebat pe unii, pe alții — între care și Iorga — dar n'am putut afla nimic precis și m'am gândit că tu poate îți aduci aminte. In tot cazul răspunde-mi două rînduri²⁶.

Aici liberalii se gătesc să ia puterea. Mărturisesc că am ajuns foarte indiferent în privința aceasta. De unde odinicară mă pasionam pentru alegeri și lupte, astăzi privesc la toate acestea cu o mare liniște. Efectul vârstei, se vede.

Presentă omagiile mele D-nei Naum ear pe tine te îmbrățișez
dîn inimă.

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Familiei Anton Naum.
In păstrarea fiilor săi,
prof. univ. Alexandru și Teodor Naum Iași.

Iacob C. Negruzzi către Ilarion Pușcariu

I

Iași în 11/23 April 1874

DOMNUL MEU!

Am primit odată cu scrisoarea D-voastre din 8 a cur.[entei]
luni și lista abonaților ce ați binevoit a stringe în Sibiiu pentru
Convorbiri Literare, pentru care ve mulțumesc.

Aveți dreptate de a vă tângui că nu s'a făcut nici o mențiune
în focea noastră de reposatul Mitropolit Șaguna¹. Înțeleg că aceasta
ar fi trebui să se facă, dar și Dvoastre înțelegeți pre bine că noi nu
avem aici elementele trebuitoare pentru un asemenea articol. Ni-ar
fi trebuit notițe biografice etc., pe care nu le posedăm. Nimic ieară
nu strică ca o asemenea dare de samă să se facă și mai târziu; tot mai
e bine a arăta că noi nu uităm pe cei morți din momentul în care
sunt coboriți în mormânt. Deaceea socot că cel mai nimerit ar fi ca
Dvoastre să-mi trimiteti un articol despre reposatul «Șaguna», care
ar cuprinde o schiță biografică, o critică a activității sale literare și
într'un cuvânt toate meritele ce le-a avut ca om public și capul
bisericii ortodoxe de la Dvoastre. Voiu deschide bucuros columnele
«Convorbirilor» unei asemenea articol, sperând că mărimea lui va

fi potrivită cu subiectul și că va fi scris cu obiectivitatea neapărată pentru o asemenea împrejurare ².

Primiți încredințarea considerațiunei mele,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu
In păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

II

Trifeștii-Vechi în 11/23 Aug. 1874

DOMNUL MEU!

Mai multe săptămâni au trecut de când am primit epistola D-voastre, împreună cu articolul ce ați scris asupra vieții și faptelor reposatului mitropolit Șaguna ³. Numai absența mea din Iași este de vină că nu v'am respuns mai curând. În liniștea câmpinească, unde îmi petrec vacanțiile, am avut timpul să cetesc și să meditez această mică scriere a D-voastre și ve fac sincerul meu compliment pentru dănsa.

Schița biografică a lui Șaguna e bine gândită, bine scrisă și se deosebește prin o apăsătoare adâncă, dreaptă și nepărtinitoare a meritelor reposatului arhieru. Negreșit voiu publica-o în unul din numerele viitoare a Convorbirilor, poate în broșura de la 1 Septembrie, desigur însă cel mai târziu în cea următoare de la 1 Octomb. an. cur. ⁴. Mi-ați dat voie prin scrisoarea Dvoastre, să fac schimbări și să șterg pasagiuri ce nu mi-ar conveni. De acest drept am făcut o mică întrebuintare: am șters mai înainte toate acele pasagiuri ce cuprindeau reflecții filosofice; apoi am schimbat litera mai multor frase, neatingându-mă intru nimic de înțelesul lor. Pentru a justifica aceasta, aș dori să mă înțeleg cu D-voastre asupra câtor-va puncte, relative la limba română. Poate că nu veți împărtăși în totul părerile mele, dar ele vor merita să atragă luarea

aminte a Dvoastre. Mai ăntei in ceea ce privește intercalarea de gândiri abstracte, o pătrundere mai adâncă ce cred că am dobândit in caracterul poporului român, m'a încredințat că el urește și nu pricepe abstracțiunile prea înalte. Noi inși-ne nu le avem din fire, ci le-am învățat in școlile nemțești. Gândesc că n'ar face rău chiar Nemții să se mai departeze de acest chip de cugetare dimaterializată, la care ori ce bază reală lipsește. Dar insfirșit, ceea ce poate fi înțeles de gândirile nemțești, care ades se cam pierd in nouri, de sigur este cu totul străin minții Românului ce nu poate sbura prin sfere eterice, ci vra să pășească cu siguranță pe pământ virtos. Am făcut experiența că ori ce scriere a unui Român de peste Carpați, devine mai bună, după ce o curăți de aceste părți intercalate, care au scopul de a explica ceea ce urmează; aceasta ănsă se explică de la sine mult mai bine. In ceea ce privește limba, iarăși ved că cei mai mulți din scriitori Români-Austriaci, nu pot gândi românește: ei gândesc nemțește, apoi traducând în cap, scriu românește pe hârtie — cea ce face că poporul cu anevoie ăi poate înțelege. La Români frasa e atât de simplă: predicatul urmează îndată după subiect, totul este scurt și limpede. La Nemți verbul vine la sfirșit, încât, după ce ai cetit trei, patru rânduri, încă nu ai priceput nimic fiindcă nu ai dat ades de verbul ce explică totul. Frasa nemțească void să cuprindă prea mult, devine intunecoasă. Românul adauge o a doua, chiar o a treia frasă pentru acelaș șir de gânduri și totul se explică mai bine. Ce-i drept cuvinte și frase sunt mai multe, dar ce face? Totul este să fie clar și înțeles. Schimbări de aceste am făcut mai multe în scrierea Dvoastre. Asemene in așa numitul «Nachsatz», la noi mai ăntei subiectul, apoi predicatul etc., pe când la nemți e altfel. D. ex.:

Nach dem beschlossen wurde..., ging Șaguna

După ce se hotari... Șaguna se duse

cară nu cum scrieți Dvoastre:

După ce se hotări... se duse Șaguna etc. Aceasta este o fraasă gândită nemțește.

În sfârșit aș dori să ve atrag luarea a minte și asupra multelor neologisme ce se întrebuințează la Dvoastre; nu atât cuvinte luate de la Francezi, precum din nenorocire scriu mulți la noi, cât cuvinte întocmite de Dvoastre nu știu după care analogie, cuvinte absolut neînțelese de Români, fie rezlețe, fie întocmite în frase: d. ex.

concipiare — concipiarea unor probleme; de unde concipiare? Noi avem *zămislire*, *formare*, *întocmire*, *a da naștere*, *a crea* etc. — la nevoie *a concepe*, dar *concipiare!*?⁶.

Pentru ce *conchiama* și nu *convoca* cum e admis în România de 40 sau 50 de ani?

Pentru ce *a esopera*? — *a esopera ajutoare bănești*? Ce înseamnă aceasta?⁷.

Conturbat, *neconturbat*?; pe rom. *neliniștit*, *neturburat*, *neimpiedecat* etc.

Referințe adică raporturi. Referențe se zice la noi pentru^[8] neguțitorești.

A remonstra (?).

A suspiciona adică a trezi, a deștepta, *prepus asupra*, *a pune în bănuială*.

Ținută adică purtare (die Haltung).

A concusa adică încuviința, la nevoie *concede*.

Inarticulare inarticulare prin lege; adică decretare, înființare și multe alte chipuri de a întoarce frașa.

Contrarii lui Șaguna, adică protivnicii, adversarii, dușmanii etc. Contrarii e tradus din Gegner.

Necontestaver (ăncă nu am isprăvit odată cu nenorocitul *ver*?)

Ostensibil adică vederat.

Acurateță regulă, rândueală, orândueală etc. etc. etc.

Pe lângă aceste cuvinte și locuțiuni, formate parte după nem-

țeașcă, parte din vânt, căci nu se potrivesc de loc cu limba română cea mai veche, mai aveți Dvoastre Români din Austria și nenorocirea de a întrebuița cuvinte nouă în locul altor vechi, pe care le dați afară, nu știu pentru ce. De ce *laboare, decide, vanitate, co-rege, praxă* etc. în loc de muncă, hotari, deșertăciune, îndreptare, practică? E drept că și la noi mulți scriu așa, gândind franțuzește. Aici se manifestează acum o puternică reacție contra acestor neologi^o; la Dvoastre însă nu se vede încă nimic. Se urmărește păcatul stricării limbei părintești ca mai înainte și fără voie se depărtează limba scrisă de limba poporului. Ceva curaj ne trebuie și totul se poate încă îndrepta. Să ne opunem propriei noastre plecări, căci nu natura, ci școala ne-a învățat să ne schimonosim frumoasa noastră limbă. Când cetim precuvântarea Bibliei scrisă de Șaguna și o asemăn cu scrierile moderne, mă apucă o jale fără margini. Cum de am pășărit de odată averea părintească și o risipim pentru a alerga după năluciri deșerte, năluciri, nu numai nerealisabile, dar nici macar frumoase la chip?

Frica că ne vor crede Slavi, fiindcă limba noastră are în ea elemente slave — imi pare tot așa de nebună, ca omul bogat ce ar arunca galbenii sei de aur, fiindcă sunt bătuți în fabrica împărătească din Austria. El sărăcește și nu este mai Român pentru aceasta. Noi ne calicim limba și tot nu ne facem mai Români în suflet. Ce s'ar zice de Franția dacă și-ar lepada provincia Bretaniei de teamă să nu-i creadă lumea Celți? sau de Prusia, dacă și-ar lepada Pomerania și alte provincii de obirșie slavă, de frica să nu se slavizeze? Ce am gândi în sfârșit de acel gospodar ce ar refusa să-și îngrășe pământul seu cu gunoiu din altă țară, fiindcă e străin? Gunoiul intră în pământ, grăul seu se face mai frumos, nu este pentru aceasta un product străin. Dar mai repetez încă odată. Ceva curaj ne trebuie. Trebuie să ne rupem cu sila de lanțurile ce ne-au legat trupul încă fiind în școală. Lucrul nu e ușor, dar suntem si-

liți a-l face de nu voim să perim neapărat. Fără pedeapsă nu se leapadă nimeni de părinții sei.

Aș dori să nu sfirșesc fără a ve mai face un puternic apel de a ve întoarce fața spre noi Români din Dacia Traiană. Este neaparat să mergeți pe urmele noastre in limbă și literatură. In afară de aceasta nu vęd decât nenorocire. Știu prea bine, că mulți, poate cei mai mulți au la Dvoastre o creștere clasică mai bine întemeiată decât la noi. Primesc că aveți chiar mai multă învățatură decât noi, dar cu toate aceste totuși numai noi de aice suntem in stare de a areta adevărata cale. Invețatura la Dvoastre este străină, este nemțească, pe când la noi bună, rea cum este, ea e națională. In aceasta ve suntem superiori. Ortografia noastră, chiar de nu e inaltă — gelehrt¹⁰ cum ar zice neamțul — dar e primită de milioane de oameni, așa simplă cum este. Limba noastră, nu e ca la Dvoastre o limbă specială a școlei, e o limbă vie, vorbită la tribunal, în administrație, in adunare, in cafenea, in familie, in prăvălia neguțitorului și scrisă in corespondența privată, in condica agricultorului și in actele celui mai de rând funcționăraș din sat. La Brașov au început precepe că ziduri între Transilvania și noi, nu Carpații. dar zidul Chinezesc, de nu se vor schimba și totuși nici acolo nu au încă destulă inimă să dea piept cu prejudițiile școalei. Trebuie să o înțelegeți și Dvoastre și Bucovinenii. In curënd avem să intrăm in legături mai strinse prin căile ferate ce vor strabate Carpații. Prin aceste vor căuta să pătrundă idei germanizatoare și vor pătrunde de sigur, dacă nu vom întrebuinta nouele căi spre unificarea noastră. Când vom vorbi aceeași limbă, când vom scrie de o potrivă și vom gândi toți în chip original, nu me voiu teme mai mult de germanizare. Dar cu dispărțirea grozavă la care am lucrat de treizeci de ani încoace, Români se pierd. Odinioară eram toți deopotrivă, nu avem decât a compara scrierile vechi de dincoace și dincolo de Carpați. Astăzi cel mai mare dușman al Românilor nu ar fi putut face atât rău poporului nostru, cât au făcut câți-va invē-

țați. Limba noastră nu o pricepem. Chipul nostru de a gândi se deosebește din ce în ce, străini suntem unii altora și inima noastră se recește pentru frații despărțiți de noi. Momentul să înțelegem aceasta, a sosit de mult. Aceasta e atât de adevărat, în căt societatea academică ^{10 b}, unde mai mulți invetați din Transilvania au căutat să intemeeze și la noi pedantismul lor școlar, a produs un efect ce trebuie să jălim cu toții. Poeții noștri cei buni: d. e.: Alecsandri, Bolintineanu s'au depărtat de ea cu dispreț. Invețați fără pedanterie ca Odobescu a luat în ris pe această societate; publicul întreg atât de entusiasmat la început, s'a depărtat de ea ăntei cu receală, apoi cu ironie, în sfirșit cu nepasare. Dacă în locul filologilor prea învęțați ar fi lucrat Alecsandri, Bolintineanu, Odobescu, Maiorescu, etc., etc. am fi vęzut rezultate bune. Poporul s'ar fi interesat, căci limba lui, poveștile, proverbele, cugetările lui, adică întreaga înțelepciune a străbunilor s'ar fi luat de bază pentru intemeierea zidirii, ear nu gânduri aprioristice a cător-va invęțați, care de mult se departase de popor în cabinetul lor de lucru și pentru o idee străină și deșanțată, disprețueau rodurile vie ale pământului nostru.

Am scris o lungă scrisoare. Dar aceste idei ce am comunicat la mai mulți bărbați din Transilvania, le voi scrie negru pe alb ori căru barbat de la Dvoastre, de la care aștept că le va împărtăși, sau cel puțin că-mi va opune alte argumente puternice. Nu știu dacă mișcarea literară care de căți-va ani ia la noi oare care proporții, e urmărită de D-voastre. Suntem mai multe grupuri de bărbați ce lucrăm cu îndestul zel, deși ne combatem până la sânge unii pe alții. Cel mai nenorocit este grupul Academiei ¹¹. Căci acesta nici nu e în stare a lua sama la ceea ce se petrece în jurul lor. Ei 'mi fac efectul unor seniori feudali care și astăzi ar vrea să trăească ca în veacul XIV. Se vede că nu pot precepe nimic nou; înțelegerea lor pare tēmpită, sau poate nu vor să preceapă și aceasta e mult mai rău.

Vine apoi grupul «Revistei Contemporane» ¹². Aceștia sunt în destul de nevinovați. De nu vor face vreun bine, rău cel puțin nu

pot face. Căți va din ei au bună voință și poate, dacă vor avé răbdare la lucru, după mulți ani de zile va apare și printre ei un om cu talent.

Vine in sfirșit grupul lui Hașdeu. Acesta ar pute fi bun, dacă buna credință ar corespunde învățătorei, ceea ce nu a prea fost pân acuma. Dacă ănsă vor fi privegheați fără curmare; dacă critica și satira nu le va lasa un moment de pace și orice înșelăciune va fi pe loc dată la lumină, ei pot să producă bine.

De grupul «Junimea» care ar dori să merite ăncă numele ce au luat cu mulți ani in urmă, nu vë spun nimic, căci Dvoastre urmăriți Convorbirile. Eu unul de sigur greșesc adese ori, dar am încrederea că nici supararea Contimporanilor, nici reaua credință a Hașdeuanilor nu va intra în pieptul meu.

Ve salut, mulțumindu-ve ăncă odată pentru scrierea ce mi-ați trimis.

I. C. NEGRUZZI

Scris pe marginea ultimei file:

Un jurnal maghiar a publicat un articol asupra lui Vasile Alecsandri. Mi-ați face o mare îndatorire trimitându-mi o traducere cât mai curënd. Aș dori să fiu cel ăntei a publica aceasta ¹⁵.

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu

In păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

III

Iași 5/17 Nov. 1874

DOMNUL MEU!

Au trecut mai multe septemăni de când am primit scrisoarea Dvoastre și nu v'am respuns pân acum tot sperând că voiu găsi odată timp de ajuns ca să vorbesc cu Dvoastre mai mult. Din nenorocire ocupațiunile mele sunt așa de multe că trebuie pentru mo-

ment să renunț la această mulțămire. Atât pot spune că ne apropiem foarte mult unul de altul în grava chestiune a limbii, iar câteva mici divergențe speriez că le vom înlătura cu vremea. În ceea ce privește ortografia ănsă ved că suntem departe. Ce folos este de a se admite principiul în teorie și de a urma cu totul altfel, tot pe vechia cale în practică? Mai repet odată: Puțin curaj trebuie în asemenea împrejurare.

Ve mulțumesc foarte mult pentru amabilitatea ce ați avut de a-mi trimite o traducere a articolului asupra lui Alecsandri. Gândul meu, când ve rugam să-mi comunicați acea compunere era de a reproduce în Convorbiri compunerea ungurească. Aici după ce am cetit traducerea mi-am schimbat părerea, ăntei fiindcă de la început până la sfârșit cele ce se zic despre Alecsandri sunt neexacte: autorul e foarte rău informat despre viața și scrierile poetului nostru; apoi fiindcă se zice pe aici că autorul ce subsemnează *Bagiay*, ar fi însuși D. I. Scipione Bădescu¹⁴, un tănăr din Transilvania, venit în România pentru a-și căuta norocul, alegând cariera de jurnalist, pățind multe rușini și parăsind țara mai mult de nevoie decât de bună voie. Astăzi s'a aflat pe la noi că el și-ar fi pus până în serviciul foilor ungurești. Dacă acesta este adevăratul isvor al articolului asupra lui Alecsandri, înțelegeți pre bine că atunci nu mai are pentru noi nici un interes. În sfârșit acel articol cuprinde ăncă laude despre «Junimea și Convorbiri» încât și aceasta m'ar fi oprit a-l publica, dacă nu ar fi fost chiar celelalte motive. Numai Hajdeu și Ureche publică îndată ori și ce se zice în lauda lor, chiar când ei înșii au inspirat pe lăudatori.

Pe la noi nimic nou, Alecsandri compune cu o inspirație reîntinerită poezii pe fie care zi. Maiorescu lucrează la îmbunătățirea

învățământului incet dar sănătos și — urmând o stare de lucruri liniștită — sperăm a vede în curând un progres adevărat în țară.

Al Dvoastre devotat,

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu
 În păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

IV

Iași 4/16 Februarie 1878

DOMNUL MEU!

Este cât-va timp de când am primit cartea Dvoastre «Isagogia»¹⁶ a cărei apariție am și anunțat-o în Convorbiri Literare¹⁷. Dorința mea ar fi fost ca să se facă despre această interesantă scriere o dare de samă mai amănunțită, însă întâmplarea aduce ca printre noi să nu fie mai nimeni competent întru judecarea scrierilor bisericești resp. teologice. Aș dori dar ca critica ce este să apară să fie compusă la Dvoastre la Sibiiu unde negreșit tocmai pentru scrieri de acest soi se găsesc mai ușor persoane speciale. La cine m'aș putea adresa? Sau mai bine încă, nu v'ați putea adresa Dvoastre însuș la o persoană competentă? Nu mă indoesc că aceasta nu ar împiedeca întru nimic ca critica să fie scurtă, competentă și mai ales nepărtinitoare.

Este o mare mulțumire pentru societatea noastră și în special pentru mine de a vedea după atâți ani de muncă că cel puțin în departare găsim amici care împărtășesc ideile noastre în cea mai mare parte. Negreșit că nici în România semente ce aruncăm nu rămâne cu desăvârșire neroditoare, dar alții ne iau ideile, se folosesc de dăsele, eși însușesc meritele lor și noi rămânem uitați și prizoniți

ca în trecut. Asupra acestui punct însă eu nu-mi mai fac de mult inimă rea. Așa pare a fi lumea și așa va rămâne.

Imprejurările ce se petrec la noi iau proporții cu desăvîrșire amenințătoare. Guvernul și partidul pretins liberal a lucrat cu o ușurință și o neprevădere oarbă, deși sfaturi indigeste nu le-au lipsit de la oamenii liniștiți și cugetători. Cine știe dacă un nou reboiu mult mai crâncen nu ne amenință atunci când am pierdut 14.000 de viteji soldați, o mulțime de ofițeri, tineri plini de inimă, nesfîrșite milioane și întreaga producere și muncă a unui an din viața poporului pentru cauza Bulgarilor care chiar de pe acum ne privesc ca dușmani și pentru cauza Rușilor care — vedeți cum răsplătesc jertfele și luptele noastre.

Inter arma silent musae! Fi-voiu în stare să urmez regulat activitatea literară în vremile ce au să fie? Nu știu, dar câtă vreme se va putea, nu me voiu opri un moment. Incurajările Dvoastre din Transilvania ne sunt totdeauna scumpe și bine venite.

Primiți ve rog încredințarea considerației și stimei mele.

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu
 În păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

V

Iași 28 April/10 Mai 1878

STIMABILUL MEU DOMN!

Săptămăna Patimilor și săptămăna luminată, aceste doué săptămăni de vacanțe le-am petrecut la țară, unde am avut timp să cetesc de la olaltă ultima Dvoastre scriere «Isagogia». Am parcurs fără intrerupere toată cartea Dvoastre de la cel întâiu păn la cel din urmă cuvânt, cu multă luare a minți și cu mult interes. Căci, deși scrierea aceasta se adresează mai ales la teologi și noi laicii — pen-

tru care cele religioase nu sunt lipsite de interes — o urmă cu mulțumire. Ve fac complimentul meu pentru buna metodă ce ați întrebuițat, pentru precisiunea stilului și pentru corectitatea limbii. Mai cu samă pareă din urmă a IV-a a lecțiunii a II-a mi s'a părut superioară tuturor celorlalte în frumusețea expunerii. Cu toate aceste ieu îndrăsneala a face câte va observări în privința limbii. Imi pare că v'ați lasat prea mult atras de gustul neologismelor, acolo unde ele nu sunt trebuitoare, ba chiar vătămătoare. D. e.: Dvoastre ziceți *consolare, persecuțiune, salvat, avar, fine și finit, a escela, a erezi, inimiciție, forța, crudel, naturalminte, a acuza, muri* în loc de mângăere, prigonire, mântuit, sgărcit, sfirșit, a se deosebi, a moșteni, dușmănie, puterea, crud, firește, a căștiga (sau dobândi), ziduri. Pentru ce? Credeți că vechile noastre cuvinte, obștește întrebuițate trebuie înlăturate? și este această înlăturare de dorit sau chiar cu putință? Eu sunt incredințat că este cu neputință și chiar de ar fi, n'ar trebui dorită, de vreme ce nu are nici un scop. Pe lângă aceste cuvinte nouă, pe care le întrebuițează și mulți franțuziți de pe la noi, am găsit însă și altele cu totul neînțelese la noi precum *a ascrie* (*zuschreiben*) într'o frasă ce nu se poate înțelege când nu știi nemțește; antestătorul (*Vorsteher*), *succede* (*gelingen*) care la noi se întrebuițează drept a moșteni; ear *gelingen* se zice pe românește a isbuti sau a izbândi după frasă; amatorii de neologisme mai zic și a *reuși*, dar nimeni în România nu zice *a succede*; *cerbicositate* și *cerbicie* în loc de îndărătnicie, nătângie; *beloduce* în loc de căpitan, comandant; *fructiferitate* în loc de rodire (neologistii mai zic și fertilitate, dar nimeni nu zice fructiferitate); *pind* în loc de grăutate, *suspicionat* în loc de suspectat; *odiu* în loc de ură, *normativ* (la noi absolut necunoscut) *numerositate, cultural*, sunt cuvinte neînțelese la noi. Dar imi veți zice pentru ce să nu le introducem când nu avem altele. Voiu responde: fiindcă nu le înțelegem. Dacă nu avem altele, să se întrebuițeze o perifrasă pentru cultural, normativ, ocură etc., — ce nevoie să fim așa

de scurți, nu e mai bine să fie frasa cu trei cuvinte mai lungă, dar cu atât mai bine înțeleasă? — Pe ici pe colo am găsit cuvinte românești adevărate, dar cam schimbate în forma sau genul lor d. e.: datorință, *măntuînță* în loc de datorie, mântuire, *o rolă* (după nemț. eine Rolle), pe când noi zicem *un rol* de vreo 50 de ani. Asemenea *o titulă* în loc de un titlu s. titlu, a estinde în l. d. *a intinde*; conservativ (după nemț.) în loc de conservator ca la toate popoarele romanice, *agratiare* în loc de *grațiare* (de unde acest *a*?); *de obliga* în loc de *obliga* (de unde acest *de*?); *a recere* în l. d. *cere* (de unde acest *re*?); *obligământ* pentru îndatorire, *suscepù* și *resuscepù* (?); *contignații*... Ce însemnează? rânduri, caturi, sau odăi, încăperi? ba am găsit chiar *a esarenda* în loc de *arenda* și *a apemnora* în loc de amaneta, zalogi — cuvânt absolut neînțeles de nimeni. Ce însemnează coaste *prețepise*? Însemnează oare răpezi? Pentru ce o *praxă* și chiar o *praxă laxă*. Praxă sună nemțește la noi, în loc de practică, ear lax, nimeni nu știe ce vra să zică. Dv. mai ziceți *a îndura* (franț. endurer) în loc de a *suferi*, pe când pe românește îndura însemnează a ave milă; *predilect* în loc de iubit, preiubit, preferit, *familiar* în înțeles că face parte din familie, pe când la noi familiar însemnează *intim*; cuartir (nemț.) în loc de gazdă, găzduire, un *falsificat* în loc de un fals s. o *falsificare*, *referințe* în loc de raporturi sau relații; *păritorul* în loc de *părîșul*; insfirșit moravuri și resbel în l. d. naravuri și resboiu și *a conveni* în înțeles de *zusammenkommen*, pe când la noi a conveni însemnează a se înțelege, a încheia o convenție, o tocmeală.

Multe observații îmi vezi zice. — Nu sunt multe, căci aceste sunt aproape toate într'o carte relativ destul de mare. M'am cam întins asupra acestor cuvinte nu numai în interesul curățeniei și unității limbei noastre, dar și în interesul scrierii Dvoastre. O altă isagogie românească nu este și aceasta, atât de practică și de bună, ar trebui negreșit să se introducă și în seminariile noastre. Chiar cred că ar fi primită mult mai ușor când limba s'ar apropia încă

ceva mai mult de cea curată românească. În această privință stăruese earăș și earăș pentru părăsirea neologismelor pe cât se poate mai mult — mai cu sanșă în cărți bisericești, căci biserica ne-a păstrat frumuseța limbei noastre și nu e bine să schimbăm limba ei astăzi! Nu vreau să zic că unele ziceri slavone prisoselnice nu se vor înlătura, când avem altele române mai bune d. e.: se va zice în loc de pravoslavnic — bine credincios; în loc de blagoslovenie — binecuvântare etc. dar în loc de mântuitor — salvator. în loc de «măntuiește Doamne» etc. — salvează Doamne — pentru ce?

Încă o observație: În așa numitul «Nachsatz» nemții pun verbul totdeauna înainte de subiect pe când noi ca și Francezii. Italienii și în deobște toate popoarele romanice punem subiectul înainte. D: e: Während der Zwistigkeiten zwischen Pompejus u. Caesar, befreite dieser den Aristobus¹⁹. Noi însă am zice: Pe timpul certelor între Pompeiu și Cesar, acesta eliberă..., ear nu eliberă acesta, precum ziceți Dv. la pag. 165 sau la pag. 155: După moartea lui Ioaida rătăci și acest rege..., în loc de: și acest rege rătăci... și așa în toate cazurile. Cât este frasa mai limpede, când subiectul vine înaintea predicatului și cât stăm noi mai pre sus de Nemți în această privință!

Insemnez încă o frașă pentru a sfirși (pag. 236): «Că papei n'a succes totuși a stoarce recunoașterea primatului seu prin misiunile de a mijloci ajutor de la apus în contra Turcilor, este a se mulțumi țării de suflet și caracterului solid al unor arhieriei ai bisericii resăritene». Această frașă este cu totul nemțească și un Român n'ar pute nici gândi nici a se rosti în această formă. Eată cum îmi pare că ar fi gândit un Român care nu știe nemțește: Trebuie să mulțumim țării de suflet etc. că papa n'a putut isbuti a stoarce recunoașterea etc. — Românul gândește limpede: el începe cu subiectul, apoi pune predicatul și așa mai departe, încât de la întâiul cuvânt începi a înțelege ce vra să spuie. Neamțul din contra lasă adese ori în indoeală asupra ceea ce a voit să spuie puind

verbul tocmai la sfârșit, după cinci-șese rânduri pe care trebuie să le înghiți întâi și apoi să le recitești ca să știi ce a voit să zică.

Socot că nu ve veți supera pentru aceste observări ale mele. Repetez încă odată. Scrierea Dvoastre este foarte bine scrisă, cea mai bine scrisă din toate cărțile românești mai nou apărute în Austria — încât privește limba. Ear in ceea ce privește cuprinsul negreșit că scrierea Dvoastre merită toată lauda și numai laudă. — Scopul meu este și rămâne să căutăm a gândi cu toții românește, căci atunci vom scrie și vorbi deopotrivă, vom avé mult dorita unitate care imi pare a fi scopul cel mare la care trebuie să țintim cu toții care scriem românește.

Cu această ocașie ve rog se me credeți al Dvoastre
foarte devotat

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu

In păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

VI

Iasii 21 Mai 1878.

2 Iunie

STIMABILUL MEU DOMN!

Scrisoarea Dvoastre din urmă mi-a făcut mare plăcere și nu mai puțin și portretul Dv. ce ați binevoit a-mi trimite și pe care îl privesc ca pe un semn de amicie. Ve trimit și eu fotografia mea, făcută nu de mult, nu tocmai bine nici foarte asemenată, dar in sfârșit așa cum este tot aduce a minte de mine ca toate fotografiile.

Urmăresc cu mare luare a minte mișcarea literară și in deobște intelectuală de la Dvoastre și vęd cu mulțumire apropierea din ce in ce mai mare ce se face între noi. Când asemën scrierile Dv. de astăzi cu acele ce apăreau cu cinci, șese ani în urmă, ce deosebire! Ce pas mare spre deplina unificare a limbei noastre și prin urmare

și a gândirilor și simțirilor noastre! În privirea ortografiei ne-am putea uni cu totul. Pe cât vîd singurul punct care ne mai deosebește este că Dv. mențineți pe *d*, pe cînd noi l-am înlocuit pretutindene prin *z*. Cine are dreptate? La început și noi aveam pe *d*, dar ne-am întrebat ce motiv ne-ar sili să avem doue semne pentru unul și acelaș sunet. Etimologia? Acest sistem este înlăturat de noi ca de toată filologia modernă. Motivul gramatical de a nu schimba rădăcina cuvintelor? Dar cînd organele vorbirii noastre o schimbă, de ce să nu se schimbe și semnele convenționale care reproduc această vorbire? Ș'apoi putem fi consecuenți în acest principiu? Noi zicem un *Leah* sing., doi *Leși* plur. Ar trebui dar să scriem doi *Lehi* ca să fim consecuenți, ceea ce nimeni nu face. — Dar însfirșit punctul acesta e de prea mică însemnătate pentru a face multă vorbă despre dînsul, cu atît mai mult că toate greutățile ortografiei nu le-am înlăturat nici noi și stăm încă ca înaintea unei enigme în fața lui *m* pe care nu știm cum trebuie să-l scriem; de trebuie să privim propunerea cam vagă făcută de Maiorescu în «despre scrierea limbii române», sau aceea a foneticilor curați care nici ei nu înlătură greutatea, din vreme ce acelaș cuvent se pronunță ici ca un *m*, colo ca un *s*.

În ceea ce privește obiecțiile ce faceți asupra cător-va cuvinte propuse de mine, d.e: *suspectat* în loc de *suspicionat* zicînd că unul e tot atît de străin ca și celălalt, răspund că aveți dreptate, însă deși străin *suspectat* se întrebuițează în toată România liberă, ear *suspicionat* nu. Fiind însă, că este cu neputință ca noi să ne luăm după Dvoastre, ci Dv. trebuie să vă luați după noi, negreșit că preferența se va da neologismelor *noastre*, acolo unde sunt trebuitoare. Căci v'am mai scris: la noi se desvoltează totul în mod natural, școală, oștire, administrație, justiție etc. etc.; la Dv. din contra totul e străin, afară de puțină literatură. La noi corpul e viu, practic; la Dv. totul e încă teorie. Este știut însă că niciodată teoria nu va impune singură vieții practice și reale vederile sale.

De aceea este o amăgire a crede, precum fac filologii Dv. cei vechi, că părerea lor va prinde vre o dată rădăcini. Chiar de ar avè cea mai mare dreptate, totuș propunerile lor vor fi zadarnice. Dovadă lucrările Societ. Academice de la noi: Ele n'au avut nici o inriurare; ei au pisat apă pân mai dăunăzi, când Odobescu intrând în Academie a început cu incetul și pe nesimțite a-i impinge pe altă cale. — Ciudată pretenție mai avea academia! Limba lui Cipariu, Aron, Ilarian etc. trebuia să se introducă în poporul care nu o cetea și nu o înțelegea și poporul trebuia să se lepede de limba poesiilor lui Alecsandri, cântate în toate casele, în toate colibele, pe toate piețele!

— Cât despre dicționarul german-român de care mai scrieți, și eu socot că trebuința lui e foarte simțită. Dar totuș la Dv. trebuie să se lucreze, nu la noi, unde limba_a germană e puțin întrebuințată și puțin cunoscută. Cine din societatea Junimea s'ar apuca de o asemenea grea lucrare: judecați singur. Avem între noi vre o patru, cinci militari: Generalul M. Cerchez, maiorii Șerbănescu și Bengescu și subloc. Nenițescu; doi judecători la Curtea de Casație Rosetti și Mandrea, căți-va barbați politici Maiorescu, Carp, Culian, Catargi etc., căți-va profesori la Univ. de Iași foarte ocupați cu specialitatea lor: Culian, Melic, Conta, Vêrgolici, Caragiani și eu. Mai mulți magistrați și advocați precum Nei²⁰, Tasu, Buicliu, Beldiman; deosebiți profesori de liceuri și gimnaziuri ca Burla, Pompiliu, Dospinescu, Bodnărescu, Zaharia, Naum etc; în sfârșit un mic număr de particulari-rentieri, iubitori de literatură precum Pogor, Dim Rosetti, Leon Negruzzi și căți-va alții care sunt mai mult amatori decât lucrători. Afară de acești din urmă care stau cea mai mare parte a anului la țară, ceilalți sunt așa de ocupați, încât nici nu e puțință să se apuce de o lucrare așa de grea_a și de lungă, mai cu samă când nu au în vedere vre un folos material mai însemnat și nici simt trebuința practică așa de mult cum o simțiți D-voastre. Urmarea este că Dvoastre trebuie să ve puneți pe atăta. Cel mai bine

ar fi ca doi autori să se întovărășească și să lucreze împreună. Dacă m'ați crede, ar fi iară bine să se mai aștepte puțin până va eși de sub tipar partea a doua, a operei Dlui A. de Cehac: *Dictionnaire d'étymologie daco-romane* Francfort p./M. ²¹. Partea întâi a acestei însemnate opere au apărut în anul 1870 = *Éléments latins*. — Partea a doua, pe cât îmi scrie Cehac din Maiența (Meinz), unde trăește, se pune acum sub tipar și va cuprinde Elementele străine ale limbei noastre (slavone, ungurești etc.). Cehac e fiul unui doctor în medic. de origine bohem ^{21 a}, venit ca copil în Moldova, unde s'a naturalizat, a trăit toată viața și a murit. Fine: *A. de Cehac*, autorul dicționarului, după ce a făcut din plăcere studii filologice, și-a vândut moșia ce avea la noi, s'a stabilit la Maiența unde trăește din rentele sale modeste și se ocupă numai cu studii filologice. Eu nu-l cunosc decât din corespondențe urmate între el și mine ²². Dvoastre trebuie să-i cunoașteți numele din câte-va scrieri critice contra Dlui Hașdeu ce-s publicate în *Convorbiri Literare* ²³. În curenț dispuștat de atacurile personale cu care respundea Hașdeu la criticile sale științifice, n'a mai voit să urmeze o luptă a cărui caracter ăi devenise nesuferit. Cehac are multe merite pentru România, dar, precum merg lucrurile la noi în țară, în Academie nu l-a ales nimeni, fiindcă nu are însemnătate politică, medalia «Bene Merenti» s'a dat unui scriitor de foi umoristice foarte dispuștător Dlui Orășanu ²⁴, pe când la Cehac nu a gândit nimeni. Înșfirșit, Minist. de instrucție a refuzat să subvenționeze publicarea dicționarului seu și îmi pare că spre rușinea Românilor — guvernul din Viena ajută publicarea acestei însemnate scrieri, pe când cel din București ajută căți-va adepți politici fără merite ²⁴. Lucruri omenești! — În tot cazul de acest dicționar s'ar folosi foarte

mult autorii lexiconului de care mi-ați vorbit și socot că ar trebui negreșit să fie samă de el.

Al Dvoastre foarte devotat

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu

In păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

VII

Trifești-Vechi, Iulie 30, 1879.

STIMABILUL MEU DOMN!

Au trecut aproape patru luni de zile de când ați binevoit a-mi trimite, pe lângă o interesantă scrisoare, un volum scris de d. arhimandrit Nicolae Popea asupra regretatului Mitropolit Șaguna²⁵ și eu până astăzi nu v'am răspuns nici macar câte-va rânduri ca să vă mulțumesc. Inșă pe atunci când mi-ați trimis opul menționat, toată țara noastră se găsea în frigurile alegerilor, relative la Camerele de revizuire și eu insumi fără voie am fost împins în mișcarea generală. Deși obicînit mă țin departe de politica zilei, cel puțin pe cât pot, de astă dată când era vorba de drepturile pe care le cereau Evreii²⁶ deodată, fără pregătire, în ticaloasa stare economică în care ne găsim și văzînd că guvernul nostru merge cu liberalismul lui cosmopolit până la disprețuirea intereselor celor mai mari ale țerei de hatîrul unor idei și principii generale, am simțit trebuința de a intra și eu în mișcarea asta practică, cu atât mai mult că conservatorii-liberali din Moldova me indemnau să-mi pun candidatura la deputăție în colegiul oreșenesc de Iași. După o lună întreagă de necurmată activitate pregătitoare, începîndu-se alegerile în ziua de 3 Mai și ținînd până la 16, am fost ales la Iași, im-

preună cu amicul meu D. V. Conta, cu D. C. Cerchez primarul de Iași și D. Gn. Mărzescu. N'a trecut bine săptămâna după sfârșitul alegerilor și guvernul a și convocat Adunarea și Senatul la București, unde am stat până la 12 Iulie.

Ceea ce s'a pe-recut in București vă este cunoscut, dar câte străbat in public sunt neînsemnate pe lângă hâțeturile secrete la care am fost expuși și care îmi dau din ce in ce o mai tristă idee de ceea ce se numește politică. In sfârșit neputând străbate guvernul cu ideile sale cosmopolite, el s'a retras, s'a recompus și ne-a amănat până la 11 August, când ne vom intruni din nou, dacă nu ne vor mai amăna mai departe²⁷. Pe la Sf. Ilie am venit in sfârșit la țară ca se mă mai resuflu și să regăsesc, macar pe puțin timp, in literatură o liniște pe care politica mie unul nu mi-o dă. — Este ușor de înțeles că, in tot timpul acesta, am lasat cu totul la o parte ocupațiile mele obicinuite și am negrijit corespondența mea. Profitez acum de zilele mele de liniște pentru a vă răspunde, ce-i drept cam târziu, dar tot mai bine decât nici de cum.

Aici am să citesc in liniște scrierea Dlui Popea, dar prevăd de pe acum că n'am să am timpul de a face o critică sau o dare de samă asupra ei. Și de astă dată zic, cum am mai zis cu altă ocaziune că o notiță fie mai lungă, fie mai scurtă, despre scrierea Dlui Popea trebuie să vie de la Dvoastre care sunteți mai competenți decât noi în materia aceasta. Nu mă indoesc că autorul unei asemenea critice va, avè destulă nepărtinire ca să se pronunțe cu totul obiectiv asupra «biografiei lui Șaguna»²⁸. Aceasta mi s'a dovedit și la ocaziunea menționată mai sus, când bucuros am publicat o asemenea critică in Convorbiri. Voiu face aceasta cu mulțumire și de astă dată, cu atât mai bucuros, cu cât am convingerea că Dvoastre din Sibiiu sunteți mai mult in stare de a avè o judecată deplină, ca unii ce sunteți mai interesați in cauză, decât noi, a căror interes este mai departat. — Binevoiți dar a gândi la aceasta și in tot cazul a mulțumi din

partea mea Dlui archimandrit Popea că a gândit la mine, trimițându-mi scrierea sa.

În București am găsit Societatea Academică, care ducea o tristă viață, transformată în «Academia Română». Pân acum ved că noul institut național a început a păși pe o cale mai bună și mai sănătoasă decât fosta societate. Mai întâi Academia a rugat pe Dnii Alecsandri și Maiorescu să-și retragă demisiunile ce dăduse odinioară când se incredințase de zădărnicia unor lucrări sterpe și de calea răătăcită pe care începuse a se mișca. Apoi a instituit un comitet care să facă un proiect de ortografie și să-l infățișeze societății. În acest comitet sunt membri din toate direcțiunile și poate că treaba se va sfirși printr'un compromis, printr'o împăcăciune, dacă o împăcăciune va fi cu putință. Nu am nevoie să mai adaug că spiritul care domnește astăzi în Academie nu mai este cu totul cel vechiu, din contra direcția noastră are majoritatea membrilor ca aderenți și în privința limbei și în privința ortografiei. Cât pe ce era să mă alegă și pe mine în Academie după propunerea Dlui Alecsandri, care avusese această idee fără a mă înștiința mai înainte pe mine. Pân în sfirșit însă candidatura mea tot a căzut, față cu aceea a D-lui Chițu²⁹, fost ministru de instrucție publică, D. Chițu, ce e dreptul, nu a scris nici a publicat ceva, dar a fost inițiatorul acestei transformări din societate privată în Academie oficială a Românilor. Apoi era și greu să mă alegă pe mine. Domnii Urechia, Hăsdeu etc nu uită așa ușor criticele adese ori foarte simțitoare care au apărut în Convorbiri. Deaceea eu unul mă indolesc că mă vor alege vreodată³⁰ — doar mare lucru să fie! —

Tot în București am avut ocaziunea să fac cunoștința Dlor Barit, Hodoș³¹ și Roman³². Pe toți acești domni i-am văzut într'o sară la D. Maiorescu, unde ne adunasem mai mulți ca să ascultăm cetirea unei tragedii în versuri scrisă iarna trecută de D. V. Alecsandri. Eu cunoșteam din această tragedie trei acte pe care Alecsandri mi le cetise în primăvară când sfirșitul nu fusese încă gata, cerend

păreră mea și a altor căți-va amici asupra cător-va scene a căror succes ăi păruse la început indoelnic. — Tragedia e frumoasă, dar să nu ne așteptăm la ceva Shakespearian, ci la ceva cam in soiul tragediilor franceze moderne. Negreșit versurile sunt încântătoare peste tot și in lipsă de caractere puternice — găsim scene de efect, admirabile. M. Sale R. Doamnei aud că «Despot» i-a plăcut așa de mult, încât a și început a-l traduce in versuri germane. — Cât despre Dnii Bariț, Hodoș și Babeș³³, ei nu mi-au părut așa de încăpăținați și neclintți in părerile lor, precum me așteptam. Deși cam din topor — cum zicem noi, in vorba lor păreau plecați să admită și păreră contrare. D. Miron³⁴ încă mi-a părut mai om de lume. Dar insfirșit vorbele sboară și ar fi greu ca numiții domni să-și schimbe la bătrânețe părerile in care au crezut. Deși pe lumea aceasta se vĂd multe lucruri ciudate! — Sfirșesc această lungă epistolă cerĂndu-ve din nou iertare și rugĂndu-ve să mă credeți

al Dvoastre foarte devotat

I. C. NEGRUZZI

Izvoare: Arhiva Ilarion Pușcariu

In păstrarea D-lui Prof. Dr. Sextil Pușcariu Cluj.

Iacob C. Negruzzi cĂtră A. D. Xenopol

[Martie/April 1871]³⁵

...Că o profesiune de credință retrospectivă este unu lucru pre neobicinuitu peste totu locul și în fine că n'ar fi bine să ne ocupămu în modu și în formă așa însemnată de noi înși-ne. Eu unu l'ani cetitu astădi cu mare mulțămire și socotu că l'ășu fi publicatu, dacă așu fi fostu aici. Acum e prea târziu. Socotu însă că cu o mică modificare, elu ar fi foarte potrivit. Cum ar fi de ex. dacă l'ai întitulă «Critică și satiră» și l'ai prelucra în consecunță? GĂndesce singur asupra, acestui punctu. Poate ăți va fi interesant a afla că

Maiorescu lucrează acum la unu studiu «Cosmopolitismul»³⁶, care socotu că se va apropia mult în idei cu cele ce ai atinsu în articolul tău. — Dar pentru ce nu mi-ai mai trimesu studiul despre *resboiu* pe care de mult îlu asceptu?³⁷ Trebuie să scii că sunt într'o crisă earăși foarte grea. N'am materie de locu. Fie lipsa mea, fie agitațiunile politice, fie ori ce va fi, nu sciu cum se întâmplă, dar ser-tarul meu e secu. Eu singuru n'am mai scrisu o buche și nici nu sciu când voi fi în stare a scrie. Ar trebui să nu me lasați și Vărgolici earăși.

De la dânsul am primitu la Bucuresci o critică unei drame a Dșoarei Dunca. Deși îmi pare că Vărgolici ie pre la serios pe caraghioasa ceea, totuși am s'o publicu in numărul de 1 Apr., care earăși s'a întârdietu din causa nesfârșitelor serbători. Vărgolici scrie bine, însă nu-i totdeauna destul de aspru. Nu sciu dacă am eu dreptate sau nu, însă împartu autorii în doue categorii între care este unu abisu fără fundu și fără punte. Unii cari scriu cu *intențiune* și alții fără, nmai pe acești din urmă îi ieu la serios, ceilalți nici merită după mine. Când cineva scrie cu scopuri străine scrierii, fie personale, fie materiale, fie care-oru fi, lucru ce se vede de la în-teia linie, eu unul punu cartea desgustatu pe masă înapoi.

Ich merke Absicht und werde verstimmt³⁸. Aceasta nu însem-nează că toți care lucrează pentru plăcerea lucrului însuși, scriu bine — o, nu! mai trebuie încă multe alte condițiuni să concurgă, însă temelia este adevărată, isvorulu este naturalu, nu e fabrică care vra să înșale natura. Poate fi o piatră proastă, dar e naturală, nu-i briliantu imitatu din sticlă. Acesta este și remăne o minciună. Când ieu în mână pe Daniil Scavinski, sau pe Beldiman sau Alecu Donici sau cine ar fi din cei vechi, cu toată lipsa lor de instrucțiune, cu toată neadâncimea simțirei sau a cugetărei, cu toată lipsa de gustu esteticu chiar pentru formă, dacă nu am totdeauna mulțămire, cel puțin nu simtu nemulțămire, pe când dacă ieu pe toți modernii, Hajdeu, Alexandrescu-Urechie, Dunca, Grandea, și tutti

quanti simtu de la înțea, linie unu desgustu ce nu potu descrie. Căci bate la ochi că ceea ce scriu le este indiferent, interesul sau ambițiunea sau deșertăciunea, sau folosul meschinu fi îndeamnă și alta nimic. Ce să mai spunu când comparu pe numiții cu Eminescu sau cu Bodnărescu, sau chiar cu bietul Șerbănescu și Nicu Schilet la care producerile sunt atât de naturale și scoase fără nici unu motivu? Cum să nu iubescu pe unii și să nu disprețuescu pe ceilalți? — Și aceasta se vede în toate. Între actori, între artiștii puțini ce avem, chiar între profesori, apoi în politică mai cu samă, în cei câți-va oameni de știință — motivul străinu a lucrării lor te ucide. *Man merkt Absicht*³⁹. Cum să nu îndumnezeesci pe unu Schiller unde în 12 volume, în nici o silabă nu reese aceasta, pe când în ultimele scrieri a lui Heine m'am înfioratu de ceea ce am cetitu printre linii.

Aceptu de la tine o scrisoare lungă. Voiu să știu cum ți-a plăcutu poesia lui Eminescu care pe mine m'a încântatu (va trebui să iee mai mult sama la formă în viitoru); ce dici despre aceste două nume din nou resarite, *Slavici* și *Burlă*? *Comedia* «*Fata din birău*», ar fi mai trebuitu îndreptată ce-i dreptul și așu fi făcut o dacă așu fi remasu în Iași, dar în sfârșitu e o comedie, nu e caraghiozlicu. *Burlă* are totul pedantismul filologului, dar e filolog: a aruncatu la cuvinte sanscrite în capul lui Cipariu, încât socotu că l'a amețitu; poate va spune earăși că-lu atacă în persoană — mai scii? În numărul acesta voiu publica ultimele poesii ce am le la Schilet, nu atât pentru că are vre unu meritu, decât pentru a lua adio de la dănsul. L'am vădutu mai dăunădi: e într'o stare grozavă sermanul! —

Carp e numitu agentu la Viena și Berlin. Socotu că te vei duce să-lu vedi cum va sosi (peste vo dece dile) și elu o doresce. Scii că e cam rece de soiu, nu ve înspăimântați de aceasta.

Nu-mi vei face câți-va abonați pe acolo? —

De mâne me punu să stringu subvențiunea ta — nu atâta că e

ultimul trimestru, dar poate că ai cam începutu a intra în examene și că scrisoarea aceasta te va găsi cu capul plin — ori cum și aceasta este materie de scrisoare și vei găsi timpul trebuitor pentru a-mi răspunde

Al teu amic

I. NEGRUZZI

Spune-mi părerile tale asupra «Electoralelor»⁴⁰. A făcutu mare vuietu în București. Dar aceasta nu me amăgese; ei vădu numai partea comică a copiilor de pe natură și le place că ridu. Spune-mi tu părerea ta.

Spune lui Vărgolici să nu se supere dacă nu-i am răspunsu încă și dacă urmează vo întârziere, știți câte am. Nrele Conv. i s'au expediatu astăzi.

Izvoare: Arhiva A. D. Xenopol.

In păstrarea Domnișoarei Lucreția Xenopol, București

I

Alexandru D. Xenopol cătră — (?)

Le 25 Mai 1864.

Aujourd'hui j'ai reconnu que j'avais quelques amis en ce monde. Ma chère cousine Cleopatre aussitôt qu'elle a entendu que j'étais malade est venue me voir. Le lendemain elle est revenue encore espressement pour moi car elle a vu que cela me faisait plaisir. C'est le meilleur coeur du monde. J'ai reconnu qu'elle m'aimait et qu'elle était ma véritable amie.

J'avais cru auparavant que Clara comme jeune fille et d'après quelques petites confidences qu'elle m'avait faites, m'estimait beaucoup plus que Cleopatre avec laquelle je n'ai que des relations bien plus restreintes; mais à présent j'ai compris la conduite de Clara envers moi. Elle trouve en moi un passe-temps pour se distraire quand elle ne peut faire mieux; comme je lui rends quelques petits services elle veut me récompenser par des semblants d'amitié, elle me croit bien enfant. Peut-être n'est elle pas fausse mais elle n'est pas susceptible d'avoir pour quelqu'un une vraie amitié et par conséquent elle n'est pas digne de l'attachement que j'ai pour elle.

Quand Cleopatre est revenue le lendemain elle me dit: hier au soir quand grand' mam est revenue de chez vous, elle m'a effrayée en me disant que vous étiez plus mal que quand je suis partie; je serais revenue alors s'il ne faisait déjà nuit.

Il ne faudrait pas attendre cela de Clara quoique j'aie plus de

droit a son amitié, qu'à celle de Cleopatra; mais dorénavant je serais plus prudent. Je n'accorderais plus si facilement mon amitié; je m'appliquerais d'abord a connaître le caractere des personnes car j'ai eu des deceptions pas nombreuses en verité, mais que m'ont fait beaucoup souffrir.

Octave est venu aussi me voir. Celui-là encore m'aime beaucoup.

J'avais presque juré de ne plus mettre mes reflexions sur le papier; mais il y a des moments si doux, si heureux que l'on desire qu'il ne s'effacent jamais de notre memoire. — Tel fut pour moi celui ci ou j'écris et qui me rappellera pour toujours que j'ai été assez hereux pour pouvoir inspirer aux autres le sentiment que je ressentais.

ALEX.

I

(Traducere)

25 Mai 1864.

Astăzi recunosc că am și eu câțiva prieteni pe lumea aceasta. Scumpa mea vară Cleopatra, cum a aflat că sunt bolnav, a și venit să mă vadă. A doua zi a venit din nou, înadins pentru mine, fiindcă a văzut că-mi face plăcere. E cel mai bun suflet din lume. Am cunoscut că ține la mine și că-mi e adevărată prietenă.

Crezusem mai înainte despre Clara că, tânără copilă, și după unele mici confidențe pe care mi le făcuse, m'ar stima mult mai mult decât Cleopatra, cu care n'am decât legături mult mai neînsemnate; acum însă am înțeles purtarea Clarei față de mine. Ea vede în mine un mijloc de a-și pierde timpul distrându-se când n'are altceva de lucru; făcându-i vre-un serviciu cât de mic, ea vrea să-mi răsplătească printr'o aparentă prietenie, crezându-mă proba-

bil copil. Poate că nu e falsă, însă nici în stare să simtă pentru cineva adevărată prietenie, deci nu e vrednică de atașamentul meu.

Cleopatra venind a doua zi, mi-a spus: ieri seara când s'a întors bunica dela Dta, m'a speriat spunându-mi că ai fi mai rău decât cum te lăsasem eu; aș fi venit iar dacă n'ar fi fost acu noaptea.

Nu trebuia să aud aceasta dela Clara, deși ași avea mai mult drept la prietenia ei, decât la acea a Cleopatrei; dar pe viitor voi fi mai prudent. Nu voi acorda atât de ușor prietenia; îmi voi da mai întâiu silința să cunosc caracterul persoanelor, deoarece am avut decepții, ce-i drept nu prea multe, însă care m'au făcut să sufăr mult.

Octav a fost și el să mă vadă. Ține și el mult la mine. Jurasem aproape să nu-mi mai aștern pe hârtie reflecțiile; dar sunt unele momente atât de dulci, atât de fericite, încât dorești să nu ți se mai șteargă din memorie.

Astfel e pentru mine și acesta când scriu și care nu va aminti totdeauna că am fost atât de fericit să pot inspira altora sentimentul pe care-l am eu.

ALEX.

II

Dimitrie Xenopol către fiul său Alexandru

Jassy le 3/15 Juin 1870

CHER ALEXANDRE, FILS BIEN AIMÉ,

Je t'accuse reception de ta lettre et je suis charmé d'apprendre le bon état de ta santé; tu as subvenu par les 10 galbeni les difficultés signalées et nous devons espérer, que sous peu, tu auras ta subvention; attendu que la Mairie s'est rétablie et se compose de bien des membres qui sont de mes connaissances et de mes amis; c'est Mr. Théodor Tăut qui est Maire.

Tu dois savoir, fils chéri, que le chemin de fer d'ici a Roman fonctionne, ce qui donne un peu de mouvement à notre ville qui selon moi n'aura qu'un avantage réel que lorsqu'elle sera mise en communication avec la Russie; on en parle beaucoup mais avec doute; le parti d'esprit s'y oppose; la nouvelle chambre que ce moi sera ouverte en décidera.

Chez nous tout va bien, Melle Clara vient d'offrir sa main au Capitaine Yarca et nous espérons que leur union aura lieu prochainement.

Je t'embrasse de coeur et d'âme

ton père

D. XENOPOL

II

(Traducere)

Iași 3/15 Iunie 1870.

IUBITE ALEXANDRE, DRAGUL NOSTRU COPIL,

Confirm primirea scrisorii tale și sunt fericit de a te ști sănătos; te-ai ajutorat întru câțva cu cei 10 galbeni în greutatea de care ne-ai vorbit, să sperăm însă că încurînd vei avea subvenția, ținînd seamă de faptul că primăria s'a refăcut și e alcătuită din mulți membri, cunoscuți sau prieteni ai mei; primar este domnul Theodor Tiot.

Trebue să știi, dragul meu, că drumul de fier de-aici la Roman funcționează. ceea ce dă oarecare viață orașului nostru, care, după mine, nu va avea decât un singur folos real, dacă s'ar pune în comunicație cu Rusia; se vorbește mult în acest sens, dar cu îndoială; partidul oamenilor de spirit se opune; noua cameră care se va deschide luna aceasta, va decide ¹.

La noi totul e bine, domnișoara Clara, s'a logodit decurînd cu
căpitanul Iarca și căsătoria va avea loc, nădărdim, foarte curînd.
Te sărut din toată inima

tatăl tău

D. XENOPOL

III

Alexandru Xenopol către fratele său Nicolae

Berlin le 27 Decembre 1867.

CHER PETIT NICO,

Ta petite lettre m'a fait le plus grand plaisir car j'ai reconnu que tu fais des progrès; mon cher frère tu est encore enfant, tu ne sais pas encore peut-être pourquoi il faut apprendre et apprendre si long temps mais en attendant que tu sois en état de comprendre cela, crois tous ceux qui te disent qu'il faut apprendre et comme il faut toujours que tu tâches autant que possible de reconnaître toi-même ce que les autres te disent pense seulement à ce que je vais te dire et tu verras bientôt que l'étude doit être quelque chose de très-nécessaire: mon cher frère, tu as vu que tant que j'ai été à Issy j'ai beaucoup appris, bien des années depuis que j'étais petit comme toi et même plus petit encore jusqu'à ce que je suis devenu plus haut que papa, et pourtant tu as vu que je ne me suis pas arrêté; au contraire je vous ai laissé tous, je me suis séparé de vous ce qui m'a fait bien de mal et a vous aussi; tu sais que tu as pleuré, que maman pleurait que tout le monde pleurait; maintenant pense un peu; pourquoi m'en suis-je allé si loin de vous? crois tu que c'est pour voir de belles choses? ce n'est pas pour cela car si cela était je serais déjà retourné à la maison; je suis allé pour apprendre. Tu vois donc que c'est une chose qu'il faut faire puisque moi après avoir appris si longtemps je me suis encore éloigné de vous,

me faisant du mal à moi, en faisant à tous ceux qui m'aiment, rien qui pour apprendre. Mon cher petit frère je ne sais vraiment comment faire entrer plus profondément dans ton jeune esprit l'idée qu'il faut apprendre car plus tu seras convaincu qu'il faut faire cela mieux tu le feras et de cette manière tu te rendras heureux toi, nos soeurs et nos chers parents. Ce que je te prie seulement c'est *de ne jamais apprendre une chose par coeur avant d'avoir compris ce que cela veut dire.* — Au Catéchisme seulement tu peux le faire... car il y a des choses que tu ne peux pas encore comprendre —. Dans la prochaine lettre que tu m'écriras je veux que tu m'écrives toi seul, bien entendu en moldave, puisque tu n'est pas encore assez fort pour m'écrire seul en français. Je ne peux t'envoyer comme cadeau de nouvel an qu'un bon et tendre baiser de frère.

A. D. XENOPOL

III

(Traducere)

Berlin 27 Decembrie 1867

DRAGĂ NICUȘOR,

Scrisorica ta mi-a produs cea mai mare plăcere, deoarece am văzut că faci progrese; dragul meu frate, tu însă ești copil și poate că nu știi de ce trebuie să înveți și să înveți atâta timp, dar până când vei fi în stare să înțelegi, crede pe toți cei cari îți spun că trebuie să înveți, și cum mereu trebuie să-ți dai silință pe cât e posibil, să recunoști tu însuși ceea ce-ți spun alții, gândește-te bine la ceea ce-ți voi spune și vei vedea numai decât că studiul trebuie să fie un lucru foarte necesar: dragul meu frate, ai văzut că atâta timp cât eram la Iași, am tot învățat, mulți ani în șir decât eram

mic ca tine, ba chiar mai mic, până am ajuns mai înalt decât tata; ai văzut apoi că totuși nu m'am oprit aici; din potrivă, v'am părăsit pe toți, m'am despărțit de voi, ceea ce m'a durut mult, atât pe mine cât și pe voi; îți aduci aminte că ai plâns atunci, că mama a plâns și ea, că toți plângeau; acum gândește puțin: de ce m'oiu fi dus atât de departe de voi? crezi că pentru a vedea doar cine știe ce frumuseți? nu, nu pentru așa ceva, căci de ar fi fost așa, m'aș fi întors curând acasă; am plecat ca să învăț. Vezi deci că e un lucru care trebuie făcut, de vremece eu după atâta învățătură, am mai plecat încă departe de voi, făcându-mi inimă rea mie și tuturor celor cari țin la mine, numai și numai pentru ca să învăț. Dragul meu frățior, nu știu într'adevăr cum să fac să pătrundă în frageda ta minte că trebuie să înveți; cu cât vei fi mai încredințat că trebuie s'o faci, cu atât vei lucra mai bine și în felul acesta vei fi fericit și tu, și surorile noastre și scumpul nostru părinți. Un singur lucru te rog, *să nu înveți niciodată pe din afară, înainte de a fi prin înțelesul*. Numai cu Catehismul se schimbă... căci acolo sunt unele lucruri cari încă nu le poți înțelege.

Când îmi vei mai scrie, aș vrea să-mi scrii singur tu, bine'nțeles moldoveneste, fiindcă încă nu ești destul de tare în franceză. De anul nou nu-ți pot trimite alt dar, decât un sărut plin de dragoste frățască.

A. D. XENOPOL

IV

Dimitrie Xenopol cătră fiul său Alexandru

Iassy le 9/21 Mars 1869

CHER ALEXANDRE, FILS BIEN AIMÉ,

Il y a deux jours qu'un agent de police c'est présenté chez moi apportant une liste par laquelle on demandait à te présenter de-

vant le Comité pour la conscription de *Dorobanți* de 1868. J'ai immédiatement rédigé et présenté une pétition y exposant que comme tu te trouves, actuellement en études à Berlin, ta présentation personnelle était impossible. On m'a répondu qu'une telle absence suivant la loi en vigueur ne serait dispensable que sous deux conditions: 1, ou produire un contrat passé avec le Ministère de l'instruction publique, qui porte l'engagement de le servir quand tu aurai fini tes études; 2, ou produire un certificat médical constatant ton incapacité physique de servir comme *Dorobanț*; ce certificat devant être légalisé par l'autorité locale de Berlin et que ne remplissant pas une de ces formalités tu serais considéré comme évadé et l'on mettrait la main sur ta personne à la première occasion qui se présenterait.

Hâte-toi donc, fils chéri de remplir, si faire se peut la dernière formalité; si tu as besoin du concours du frère de Mr. Wagner, fais m'en savoir pour que j'agisse; sache fils chéri que le terme de l'enrolement est fixé 20 jours après la publication de la liste qui aura lieu ces jours ci.

S'il t'est de toute impossibilité de satisfaire à la stricte demande du Comité tu ne t'en inquièteras point; malgré mes dettes, malgré la gêne ou je me trouve par l'exigence de ma famille, j'offrirai presque l'impossible pour te procurer un remplaçant coûte, que coûte en cas de nécessité absolue mais, fils chéri, agis de ton côté à l'effet de pouvoir me faciliter dans la gêne pécuniaire où je suis actuellement.

Courage, ne te désoles point, mettons nous sous l'égide de la Providence elle nous protégera comme elle l'a fait jusqu'à ces jours.

On attend de jour à l'autre l'arrivée du budget de Bucarest.

Du reste tout va bien; je te sais bon gré d'avoir tancé ton frère Nico qui fait le gamin; toute fois il va bien et donne de grandes espérances; il dit toujours à sa mère qu'il se fera médecin, tandis que Philippe veut à tout prix embrasser la carrière militaire; c'est

un parti pris; rien au monde ne saurait l'en dissuader; je m'y oporose plus; mais il faudra de l'argent et Dieu nous en procurera.

Reponds-moi, fils chéri le plus promptement qu'il te sera possible — ton père.

D. XENOPOL

P. S. je n'ai pas encore montré ta lettre à Mr. Léon Negrouzzi; il fait très mauvais temps; Iassy est couvert de banc.

IV

(Traducere)

Iasi, 9/21 Martie 1869

IUBITE ALEXANDRE, DRAGUL NOSTRU COPIL,

Sunt numai două zile decând a fost la mine un agent de poliție cu o listă prin care se cere să te prezinți înaintea comisiunei de recrutare la Dorobanți, pentru contingentul 1868.

Indată am scris și înaintat o cerere prin care arăt că aflându-te în acest timp la studii în Berlin, prezentarea ta personală e imposibilă². Mi s'a răspuns că după legea în vigoare, o astfel de absență n'ar fi îngăduită decât cu două condiții: 1, sau să prezinți o învoială trecută prin Ministerul Instrucției Publice, care să prevadă angajamentul de a o îndeplini, după terminarea studiilor; 2, sau să înaintezi un certificat medical care să constate incapacitatea fizică de a servi ca Dorobanț; acest certificat trebuind să fie legalizat de autoritatea locală din Berlin, neîndeplinind una din formalitățile aceste, vei fi considerat drept dezertor și la cea dintâiu ocazie vor pune mâna pe tine.

Grăbește-te deci, dragul meu, să îndeplinești pe cât se poate, ultima formalitate; dacă ai nevoie de ajutor din partea fratelui

domnului Vagner, spune-mi, ca să iau măsuri; nu uita, iubite fiu că termenul de înrolare e de 20 de zile dela publicarea listei, care se va face zilele aceste.

Dacă nu poți nicidecum să răspunzi la stricta chemare a comisiunii, nu te mai îngriji. Cu toate datoriile mele, cu toată strâmtorarea în care mă aflu prin cerințele familiei, voi pune în joc aproape imposibilul să-ți găsec un om în loc, fie ce-o fi, în caz de absolută necesitate. Dar tu dragul meu, la rândul tău, mișcă-te și tu ca să mă poți înlesni la strâmtoarea bănească în care mă găsec acum.

Curaj deci, nu fii trist, sub scutul Providenței, vom fi ocrotiți ea și până acum.

Dintr'o zi în alta așteptăm sosirea bugetului din București.

Incolo totul e bine; îmi pare bine că l'ai muștrat pe fratele tău Nicu, care-l face pe ștregarul; totuși e bine și făgăduiește mult; mereu îi spune mamei că se va face doctor, pecând Filip vrea cu orice preț să îmbrățișeze cariera militară³; el o ține una; nimic pe lume nu l-ar putea clinti dela gândul acesta; nu mă mai împotrivesc, o să fie nevoie de bani, dar va da Dumnezeu și vor fi.

Dragul meu, răspunde-mi cât poți mai neîntârziat.

Tatăl tău,

D. XENOPOL

P. S. încă nu i-am arătat domnului Leon Negruți scrisoarea ta; e vremea foarte rea; Iașul e troenit.

V

Iassy le 8/20 Fevrier 1870

CHER ALEXANDRE, FILS BIEN AIMÉ,

Je m'empresse de te répondre à ta lettre en date du 15/3 courant que je viens de recevoir. Il ne s'agit plus de hésitation, d'in-

certitude, c'est décidé; tu auras sans le moindre retard ta subvention; au moment même que le certificat demandé me sera parvenu, je le *toucherai*.

Dépêche-toi donc, fils chéri, de m'envoyer ce certificat: c'est un fait qu'il faut (es ist ein Muss, eine unumgängliche Förmlichkeit die man verlangt, mithin eine für uns dringende Nothwendigkeit die keinen Aufschub, keine Verzögerung leidet).

Nu sunt, fiule, în măsură a [-]ți trimitе banii ce mi cei, și ai fi de prisos a mă stingheri, pe privire, precum ț'am zis că questiuна este terminata într'un modă definitivă; trimite-mi dar certificatul și vei capata integralmente subvențiune ta; ai fi primit adresa Primăriei care adresa ț'am espediat [-]o chiar a dua zi de la primire ei; stipendiul ți se va da îndata când voi produce testamentul in questiuна.

Adieu, fils chéri, que Providence te protège, que la Main divine te soutienne; sois sage et prudent.

Ton père,

D. XENOPOL

N. B.: Gib Acht: das ausgestellte Zeugnis muss von der örtlichen Behörde bestätigt sein.

V

(Traducere)

Iași 8/20 Februarie 1870

DRAGĂ ALEXANDRE, IUBITUL NOSTRU FIU,

Mă grăbesc a răspunde scrisorii tale din 15/3 curent pe care tocmai am primit-o. Nu mai e vorba de tărăgăneală, de îndoieli, lucrul s'a hotărât; vei avea fără cea mai mică întârziere subvenția; cum voi primi certificatul cerut, voi și lua-o.

Zorește deci, dragul meu, și trimite-mi certificatul, e un lucru care se impune (e o trebuință, o inevitabilă formalitate care se cere, deci pentru noi o necesitate grabnică ce nu suferă întârziere și amânare).

Nu sunt, fiule, în măsură a [-]ți trimite banii ce mi cei, și ar fi de prisos a mă stingheri, pe privire, precum ț'am zis că questionea este terminata într'un modū definitivū; trimite-mi dar certificatul și vei capata integralminte subvențiune ta; ai fi primit adresa Primăriei care adresa ț'am espediat [-]o chiar a dua zi de la primire ei; stipendiul ți se va da indata când voiu produce testimoniu in questione.

Te las cu bine, dragul meu, Dumnezeu să te ocrotească și susție cu Mâna lui divină; fii cuminte și prudent.

Tatăl tău,

D. XENOPOL

N. B. Bagă de samă: certificatul eliberat, trebuie să fie autentificat de autoritatea locală.

VI

Iassy le 3/15 Fevrier 1871

CHER ALEXANDRE, FILS BIEN AIMÉ,

Voilà un bon laps de temps que tu nous gardes silence, c'est probablement ta trop grande occupation qui en est cause; mais pour ne point nous tenir en inquietude par rapport à l'état de ta santé, seul objet de notre préoccupation inquiétante, tu dois, par distraction même prendre quelques minutes sur ton temps pour nous écrire, rien autre chose que de l'état de santé. Prends donc au sérieux, fils chéri, la demande que nous te faisons pour nous répondre sans retard; pour nous grâces au Ciel, nous sommes tous fort bien.

C'est dès aujourd'hui que je commence à faire mes démarches auprès del a mairie à l'effet de pouvoir obtenir ta subvention. Jusqu'a ce jour je ne pouvais pas sortir à cause du grand froid qu'il fait, chez nous l'hiver est dans toute sa rigueur, nous avons ici l'image fidèle du Kamstchatka à l'exception des Samoïdes qu'on n'y voit pas, l'affublement divers et baroque des passants, le mouvement incessant des traîneaux en restituent le tableau, tout le pays est revêtu d'un linceul blanc qu'une prochaine inondation semble menacer à déchirer. Dis nous fils précieux si à Berlin cet hiver trouve son rivale, pour moi je crois les climats être en transmutation et qu'à Berlin au lieu de cojoks, on ne porterait que des blouses.

Tout va bien comme je te l'ai dit et cela ira encore mieux si tu ne lambines pas à nous écrire.

Je t'embrasse de coeur et d'âme.

Ton père,
D. XENOPOL

VI

(Traducere)

Iași 3/15 Februarie 1871

DRAGĂ ALEXANDRE, SCUMPUL NOSTRU COPIL,

E timp decând nu dai semne de viață, probabil din cauza că ești prea de tot ocupat; dar ca să nu ne faci grijă de sănătatea ta. singurul lucru care ne-ar putea neliniști, ar trebui ca, chiar din necesitatea de a te distra, să furi câteva minute din timp și să ne scrii, nimic alt'ceva decât despre starea sănătății tale. Ia deci în serios, dragă băiete, dorința noastră de a ne răspunde fără întârziere; noi, mulțumim lui Dumnezeu, suntem cu toții foarte bine.

Chiar azi am început demerșurile la primărie, pentru a-ți obține subvenția. Până azi n'am putut ieși din casă din cauza gerului, iarna fiind foarte aspră, pare că am fi în Kamciatca, lipsindu-ne doar Samoizii; trecătorii îmbodoliți care de care mai ciudat și mai felurit, lunecarea săniilor una după alta, întregesc tabloul, cât vezi cu ochii e un giulgiu alb, pe care o apropiată inundație pare că amenință să-l sfâșie. Spune, dragul nostru, dacă la Berlin iarna noastră și-a găsit perechea; eu sunt de părerea că climatul e în schimbare și că la Berlin se poartă haină în loc de cojoace.

Cum ți-am mai spus, totul merge bine și ar merge încă mai bine dacă tu n'ai fi leneș la scris.

Te îmbrățișez din toată inima.

Tatăl tău,

D. XENOPOL

VII

Iassy le 8/21 Decembre 1870

CHER ALEXANDRE, FILS BIEN AIMÉ,

Je pose un mot, auprès de l'étrange écriture de ta mère qui ne forme que des pieds des mouches; c'est une espèce de griffonage du temps de Ypssilanti si [tu] dechiffres cette écriture embélie par des pâtés, tu meriteras bien un brevet d'invention.

Ci inclus une lettre de la part de ton oncle Mihaïlesco qui a passé la soirée d'hier chez nous.

Le Maire, Beldiman étant mort par suite, dit-on d'un coup d'apopléxie, il est remplacé par. Cost. Tcherkesse. Plusieurs membres de notre Mairie viennent de donner leur démission à la suite d'un conflit avec notre Prefecture; ils ne sont pas encore remplacés.

C'est Mr. Marzesco qui mène la barque de la Mairie et comme

ce Monsieur a de bonnes dispositions pour nous je m'en vais l'accabler de mes demandes à l'effet de pouvoir obtenir ta subvention et tu l'auras je l'espère.

Dans ta dernière tu me parles des 600 fr. qui seraient entre les mains du Prefet d'ici; te les ont-on envoyés ou non? Faut-il que je fasse des demarches pour te les procurer? Je t'envoie mes bénédictions pour le nouvel an qui approche; sois sage et bien portant et le bon Dieu pourvoira au reste.

Ton père,
XENOPOL

VII

(Traducere)

Iași 8/21 Decembrie 1870

IUBITE ALEXANDRE, DRAGUL NOSTRU COPIL,

Adaog și eu un cuvânt alături de scrisul ciudat al mamei. de par'că s'ar fi plimbat muștele; e un specimen de scris ca de pe vremea lui Ipsilanti; dacă reușești să descifrezi zgârâiturile acestea, înfrumusețate de pete, meriți cu adevărat un brevet de invenție.

Alăturat, o scrisoare din partea unchiului Mihailescu care a petrecut ieri seara cu noi.

Primarul Beldiman murind de curînd, în urma unui atac de apoplexie, după cum se vorbește, a fost înlocuit de Cost. Cerchez. Mai mulți membri ai primăriei noastre și-au dat demisia din cauza unui conflict cu Prefectura; ei încă n'au fost înlocuiți.

La cârma primăriei e acum domnul Mârzescu, și cum dânsul ni-i binevoitor, îl voi uasalta cu cererile mele, cu scopul de a obține subvenția pe care sper c'o vei căpăta.

In ultima ta scrisoare îmi spui despre suma de 600 fr. care s'ar afla în mânilor prefectului de-aici; și s'au trimis sau nu? E necesar să intervin ca să și se trimită?

De anul nou care se apropie, primește binecuvântările mele; fii cuminte și voinic; de cealalte are grijă Cel de sus.

Tatăl tău,

XENOPOL

VIII

Iassy le 19/31 Octobre 1870

CHER ALEXANDRE, FILS BIEN AIMÉ,

Tu exagères en me disant dans ta dernière lettre que nous négligeons de t'écrire, tandis que nous t'adressons lettres sur lettres, si elles ne te parviennent pas c'est la faute de la poste sur l'exactitude de laquelle je ne compte guère; m'ayant procuré une bonne Krielle des marques de poste j'en attache à mes lettres que je fais jeter dans la boîte fixée aux coins des rues où pour mieux dire je les envoie sous la garde du bon Dieu, et cela, parceque tu m'avais prié de ne point affranchir les lettres que je t'adresse; tu es donc la faute principale de ce que mes lettres ne te parviennent pas; à l'avenir je ferai à ma tête et j'affranchirai mes lettres, c'est le moyen le plus sûr.

Je t'envoie par la poste un groupe contenant la somme de 600 fr. c'est à Mr. Leon Negrouti que tu en es redévable. J'ai été énochanté en entendant dire ce noble Monsieur que toi étant de sa famille il te considère comme son propre enfant, il fera, m'a-t-il dit, tout pour toi. L'ayant prié de me donner un coup de main à la Mairie à l'effet de pouvoir obtenir ta subvention, il m'a assuré avec la plus parfaite convenance qu'il me donnera son concours énergique qu'il emploiera toute son influence pour te la faire

avoir; en résumé c'est un homme excellent et profitant de ses bonnes dispositions à ton égard, je l'accablerai de demandes pour me frayer la voie à l'obtention de ta subvention que je considère comme un fait accompli. Sois donc tranquille là dessus, vas ton train ne t'inquiète guère, tout va bien et nous espérons que tout ira mieux, soigne ta santé que nous est comme je te l'ai dis tant de fois plus chère que tout ce qui est au monde.

Tu n'oublieras point de m'accuser reception de la somme de 600 francs que je t'envoie, sois toujours sage et ne me parle que de l'état de santé. Je t'envoie mes benedictions paternelles pour le nouvel an que Dieu le Toutpuissant te protege de sa Main divine, te maintienne en santé et en sagesse, tu es l'objet précieux de nos tendresses, de nos sollicitudes paternelles.

Adieu fils chéri, adieu fils bien-aimé, écris nous souvent et sois toujours hors de toute inquiétude.

Ton père,
D. XENOPOL

VIII

(Traducere)

Iasi 19/31 Octomvrie 1870

IUBITE ALEXANDRE, DRAG COPIL,

Exagerezi zicând în ultima ta scrisoare că te neglijam nescriindu-ți, pecând noi îți trimitem scrisori peste scrisori și dacă nu-ți parvin e vina poștei cu exactitatea căreia nu mai contez; m'am aprovizionat cu o sumedenie de mărci poștale, le lipesc pe scrisorile ce le arunc apoi în cutia fixată la colțuri de stradă sau mai bine zis, le încredințez pazei bunului Dumnezeu, și asta o fac pentru că tu m'ai rugat să nu franchez nicidecum scrisorile ce îți le trimit; tu ești deci vinovatul principal că scrisorile mele nu-ți parvin; pe viitor voi face după capul meu și le voi franca, e cel mai sigur mijloc.

Îți trimit prin poștă un grop cu suma de 600 fr., pentru care trebuie să-i mulțumești D-lui Leon Negruți. Mi-a făcut o plăcere nespusă când omul acesta nobil, vorbind de tine, mi-a spus că, ținând de familia sa, te consideră ca pe un copil al lui și că va face totul pentru tine.

Rugându-l să-mi dea o mână de ajutor pentru a obține dela primărie subvenția ta, m'a asigurat cu cel mai viu interes că-mi va da energicul său concurs, că va folosi toată influența, ca s'o capeți; în rezumat, e un om excelent și profitând de bunăvoința lui în ce te privește, l'am copleșit cu rugăminți ca să-mi înlesnească aprobarea subvenției pe care o consider ca fapt împlinit. Fii deci liniștit în privința aceasta, vezi-ți de ale tale și nu te mai îngriji, totul merge bine și sperăm că va merge mai bine; tu caută-ți de sănătate care, cum ți-am spus de-atâtea ori, ni-i mai scumpă decât orice pe lume.

Nu cumva să uiți a mă înștiința de primirea șumei de 600 fr. pe care ți-o trimit, fii cuminte și spune-mi mereu cum te găsești cu sănătatea. Primește binecuvântările mele părintești de anul nou, Atotputernicul Dumnezeu să te ocrotească cu Mâna lui divină, să te ție sănătos și cuminte; tot sentimentul nostru și toată sollicitudinea noastră părintească e cu tine.

Rămâi cu mine iubitul nostru copil, scrie-ne ades și nu-ți face nici o grijă.

Tatăl tău,

D. XENOPOL

IX

Filip Xenopol către fratele său Alexandru

22 Ianuarie 1870

IUBITE ALECU,

Mă grăbesc a răspunde scrisorii tale care mi-a facutu cea mai vie plăcere și cauzatu cea mai mare mulțămire. Să gândești iubite

Alecu că m'am îndoitu vr'unu momentu de cea ce zici Dta că n'ai timpu, asta o credu, înse cauza care mă facea să te superu în tote zilele era: nerabdarea, căci sciam prea bine că cându vei avea timpu ai se-mi scrii, înse unu lucru nu sciam: când vei avea timpu. De multu doriaam a scie când ai să vii în țară; trebuie să scii că simtu cea mai mare plăcere și bucurie că ne desparte numai câteva luni după care o să ne vedemu, ce bucurie pentru mine. Amu se ți trimetu posa mea catu de curîndu, causa că nu'ți amu trimis'o pană acum au fost starea financeloru, bôlă grea, și care au predominatu și predominește în tótă lumea.

Iubite Alecu, am ați mai face o cerere și cred că nu'mi vei refusa'o după cum nu'mi' refusat neci pe cea întâi, asta nu te va costa de câtu vr'o 3 sau 4 franci, este vorba se'mi cumperi din Berlin o musicuță de cele copilaresci cu mai multe octave, de cele de care ai cumparatu pentru Mitiță Vasiliu și le ai trimisu prin D. Maiorescu ⁴, căci am căutatu în totu Iașu și n'am putut găsi. Te rog fôrte multu să nu te superi de așta cerere, ți așu trimite parale căci acum am, daru m'am cum, căci ar costa mai multu transportu de câtu valórea.

Papa, au fost pe la Primărie și au vorbitu cu Gustea ⁵, și au spusu că peste câteva zile vei avea parale din subvenție. Amu văzutu pe Burada mai în'ainte de a primi scrisórea ta, la teatru și amu vorbitu cu dansulu m'au cerutu adresa ta pe care 'i am dat'o.

Te rogu nu uita de *musicuță*.

Al tau frate care te îmbrățisză,

PHILIPU

Marița este bine sanatósa, este o *grande Demoiselle*, Dnu Nicu învață bine. Duduia Adela au începutu a forma litere la scóla din Păcurari. Lucreția se jóca tótă ziua.

Je ne t'ecirai que lorsque j'aurrai obtenu un résultat désiré de la Mairie.

Ton père,

D. XENOPOL

X

Jassy 1869 April în

IUBITE ALECULE,

Eu mă aflu acum în vacanțiile de pasci înse mă ocup în toate zilele cu studiile de Scóla militară maiu cu seamă de matimatică la care începui a mă lumina puțin. Scóla nu să maiu duce la București, anul viitoru ce póte peste vr'o doi ani, căci prințul au fostu acolo și au spusu colonelului că nu o va strămuta.

Eată cum am să facu să intru în scóla: Programul au eșit publicat în Monitorul Nr. 74 (anul 1869) dacă 'lu vei avea pe acolo cetestelu; nu am să facu altu decât să mă conformeziu lui adică cand va fi încă vr'o doue zile până în 5 Septemvrie (trebuie să scii că concursul s'au strămutat la 5 Sept. de la 2 Iuni și maiu în'ainte erau doue concursuri unul la Iuni altul la Sept. înse acum e numai unul) am să dau o suplică alăturîndul actul de naștere, prin care se arăt că n'usu maiu mare de 17 ani, apoi un act că sunt Român cee ce e fórte usoru apoi unul că sunt hultuitu ⁶ pe caré lu am. Acum am se intru bursieru atunci trebuie să amu un actu de paupertate cee ce n'arn să potu să capăt, inse papaea are să scrie lui Mr. Dodun ⁷, să se înțeleagă cu Ministru de Resboi col. Duca pe care papaea lu cunosce ca să vadă dacă se póte să mă priimească bursieru fără actul cela căci *Duca* aprobă elevii. Trebuie să scii Alecu că eu am să dau esamenul cel de Iuni de la Academie și dacă la Sept. nu voiu putea intra grattisu în scóla milit. atunce 'mi urmeziu cursul la acad. eară de voiu putea, atuncea am de gând ca după ce voiu mântui cursul scol. milit. să mă duc la Saint-Cyr în Frantia să mântuiu cursul de Inșinerie pentru Corpul de geniu după care să viu în 'apoi și dacă să va intimpla să esu din armată atunce să fiu siguru ca țivilu căci potu functiona ca ingineru. Piano, serma-

nul Piano! 'Lam legat de gard pentru că tocmai în ceasurile de Conservator mă ducu la Șcôla militară adică de la 11½ la 2. Pe la noiu Alecule vremea îi fôrte variată; când e vară, când tómnă, când earna când primavară în fine cea mai mare parte a timpului au tot ploat pană pe la 16 (st. v.) April de când au început a fi vară cu vânturile de tómnă carele te facu să umbli cu paltonu pe caldură pentru ca să nu capeți vr'un junghiusoru.

Al teu frate,

PHILIP'

Pe Burada nu 'lu am întâlnitu. La Societatea filo-armonică nu mă ducu căci n'am parale; la teatru numai de 2 ori am fost și atunci cu plată. Mă dóre fôrte tare mâna dreaptă și de acea să nu te miri că facu progres ca racu în scrisórea mea. Eu sunt sanatosu. Petrecere puțină.

Îți spun dreptu că au începutu a suna *clopoțelele* despre Gil-Blas căruiaiu trimit multe complimente.

La noi s'au desființat poscele străine acum e cea internațională.

Izvoare: Autografe D. Xenopol, București. Arhiva familiei.
In păstrarea Domnișoarei Lucreția Xenopol.

Theodor Șerbănescu către Victoria Șerbănescu

I

Cahul 19 — 8-bre 1876

CHÈRE TANTE,

En écrivant à mon oncle, je ne veux pas te faire l'injustice de ne pas t'écrire à toi, aussi. Tu ne peux pas m'être moins chère que lui; un égal culte je vous conserve à tous deux dans mon coeur, dont mes gentilles petites cousines¹ ont leur grand part! Je vous aime tous du même amour.

Que fais-tu, ma chère tante? et que font mes chères cousines? Quelles nouvelles as-tu de Bibi²? J'attends que tu me rendes un compte exact.

Quant à moi tu sauras que si je n'avais beaucoup à travailler, j'aurais dû créver d'ennui jusqu'à présent. Et le moyen de n'en pas mourir quand on se trouve transplanté sur une terre laide, garnie des (sic) maisons laides, habitées de femmes laides! Ouf!... que c'est laid tout!...

Un condamné à terme n'attend pas avec plus d'impatience le jour de sa liberté, comme j'attends moi le temps où je pourrais prendre un congé, dont je profiterai pour venir vous voir et vous serrer dans mes bras tous, y compris M-elle Emilie³, malgré sa pudeur et sa modestie.

A propos de M-elle Emilie, je te charge de lui faire connaître que j'ai une place de sous-préfet dans un arrondissement de mon

coeur... l'endroit le plus beau de tout le district de Cahul. Si la place lui sourit, elle n'aura que l'accepter; je lui assure, sur garantie, que ses appointements lui seront toujours très-exactement payés en gros et bons baisers préfectoraux.

Chère tante, malgré ma sérieuse position, l'envie de rire un peu, me prend; surtout, c'est si difficile de rire avec les gens d'ici; leur rire ne peut jamais provoquer le mien, car c'est un ricanement, sans exagération. Voyant que je suis décidé à ne faire que mon devoir et jamais servir leurs intérêts, me regardent d'un mauvais oeil... N'importe! Et vogue la nacelle!...

Chère Victoire, comme il n'y [a] plus de place que pour quelques lignes encore, je te prierai avec ma gentillesse habituelle de bien-vouloir m'honorer de quelques lignes de ton griffonage.

Je t'embrasse, je vous embrasse tous, y compris M-elle Emilie. Tu n'oublieras de m'écrire si elle rougit toujours aussi facilement de coeur,

THEODORE

I

(Traducere)

Cahul, 19 Noemv. 1876

DRAGĂ TANTE,

Scriind unchiului, nu vreu să-ți fac o nedreptate și să nu-ți scriu și ție. Tu nu poți să-mi fii mai puțin dragă decât el; amândurora vă păstrez un cult egal în sufletul meu, în care drăgutele mele verișoare au o mare parte! Vă iubesc pe toți cu aceiași dragoste.

Ce mai faci, dragă tante? și ce fac dragele mele verișoare? Ce vești ai dela Bibi? Aștept dela tine o dare de seamă exactă.

Cât despre mine vei ști că dacă n'ași avea mult de lucru, ar fi

trebuit să crăp de urât până acuma. Și care ar fi mijlocul să nu mori de urât când te găsești transplantat pe un pământ urât, presurat cu case urâte, locuite de femei urâte! Uf!... cât e de urât totul!...

Un osândit nu așteaptă cu mai multă nerăbdare ziua libertății, cum aștept eu timpul când voi putea să iau un concediu, de care mă voi folosi pentru a veni să vă văd și să vă strâng pe toți în brațele mele, chiar pe D-ra Emilia, cu toată pudoarea și modestia ei.

Cu privire la Dra Emilia, te împraternicesc să-i spui că am un loc de sub-prefect în arondismentul inimei mele... locul cel mai frumos din tot districtul Cahul. Dacă locul îi surâde, n'are de cât să-l accepte; îi asigur, pe garanție, că salariul îi va fi plătit foarte exact în multe și bune sărutări prefectoriale.

Dragă tante, cu toată poziția mea serioasă, mă prinde dorul de a râde; mai cu seamă, e așa de greu să râzi cu oamenii de aici; râsul lor nu poate niciodată să provoace pe al meu, căci este un rânjit, fără exagerare. Văzând că sunt hotărât să-mi fac numai datoria și să nu servesc niciodată interesele lor, ei mă privesc cu ochi răi... Nu-mi pasă! Fie ce-a fi să fie!...

Dragă Victorie, pentru că nu mai este loc decât pentru câteva rânduri, te voi ruga cu gentileța mea obișnuită să binevoești a mă onora cu câteva linii mângălite de tine.

Te îmbrățișez, vă îmbrățișez pe toți, și pe D-ra Emilia. Să nu uiți să-mi scrii dacă se mai înroșește tot așa de lesne.

din toată inima,

THEODOR

II

Devant 'Plevna 18 Novembre 1877

CHÈRE ET BONNE TANTE,

Je viens me plaindre à toi et contre toi pour les deux lettres que j'ai adressées à mon oncle qui n'a pas bien voulu m'y répondre

sinon pas par lui-même, mais par tes deux pattes, qui grâce à Dieu, savent écrire. Ton père a payé pour cela.

Je profite de l'occasion qui se présente par Mr. Stelpeano, qui en venant voir son fils à Plevna, j'ai eu l'occasion de le voir aussi, pour t'écrire directement à toi et te prier de répondre à mes lettres, en me donnant toutefois des nouvelles sur la santé de mon oncle et de vous tous, y compris Bibi, bon-Zilika⁴ et cet autre membre de la famille qui s'appelle Emilie Koenen et qui par le stage qu'elle a fait dans la maison, a gagné le droit de cité dans la famille. Que te dirai-je encore de par ici?... Rien; sinon que nous attendons d'un jour à l'autre la capitulation de Plevna, et d'Osman Pacha.

En tout cas, si je ne retourne pas écrasé sous le poids de la gloire j'en reviendrai bouré de rhumatismes... (sic) tellement l'humidité et le froid ont saturé nos os.

Dis à mon oncle que je lui souhaite santé et bonheur et qu'en retournant je désire le revoir bien portant comme dans le meilleur temps de sa vie.

Je vous embrasse tous et vous dis: tôt ou tard, au revoir avec bonheur!

ton neveu,

THEODORE

P. S. Sărutări de mână Țițacăi Smaranda⁵, decă e pe acolo și nu la Ramnicu.

II

(Traducere)

In fața Plevnei 18 Noemv. 1877

SCUMPĂ ȘI BUNĂ TANTE,

M'am plâns ție și contra ta pentru cele două scrisori pe care le am adresat unchiului care n'a binevoit să-mi răspundă dacă nu

el însuși, dar prin labele tale, care slavă Domnului, știu să scrie. Tatăl tău a plătit pentru aceasta.

Profit de ocazia care se prezintă prin d-l Stâlpeanu, care venind să-și vadă pe fiul său la Plevna, am avut ocazia să-l văd și eu, pentru a-ți scrie direct ție și a te ruga să răspunzi la scrisorile mele, dându-mi totodată vești despre sănătatea unchiului și despre voi toți, despre Bibi, bon Zilika și cestlalt membru al familiei, care se numește D-ra Emilia Koenen și care prin stagiul ce a făcut în casă, a câștigat dreptul de cetățenie în familie. Ce să-ți mai spun de pe aici? Nimic; doar că așteptăm dintr'o zi pe alta capitularea Plevnei și a lui Osman-Pașa.

În tot cazul, dacă nu mă întorc doborât sub povara gloriei, voi veni îmbâcsit de reumatisme... până într'atâta umezeala și frigul au saturat oasele noastre.

Spune unchiului că-i doresc sănătate și fericire și că întorcându-mă, doresc să-l văd sănătos ca în timpul cel mai bun al vieții sale.

Vă îmbrățișez pe toți și vă zic: curând sau târziu la revedere cu fericire!

nepotul tău,

THEODOR,

P. S. Sărutări de mână Țițacăi Smaranda, dacă e pe acolo și nu la Ramnicu.

III

23 9bre 1877

Encore et toujours devant Plevna

CHÈRE TANTE VICTOIRE!

Enfin!... Grâce à Dieu, grâce à la considération de ne pas paraître impolie, comme tu l'avances toi-mêmes, je viens de recevoir une réponse!...

Puisque l'on dit si souvent: mieux vaut tard que jamais!... je dirai à mon tour: mieux un peu que rien du tout!...

Je me contente donc de cette réponse faite, *pour ne pas paraître impolie*, et je suis! d'autant plus content que par elle j'apprends enfin que vous vous trouvez tous bien portants et que mon oncle, quoique un peu faible, va mieux. Que Dieu lui donne une parfaite santé et une longue vie, c'est mon voeu le plus sincère!

Je regrette fort qu'il ne soit pas assez bien portant, pour qu'il me réponde de sa propre main et n'avoir plus besoin d'une secrétaire comme toi, qui ne fait sa besogne que par considération de ne pas paraître impolie.

Eloigné comme je suis, dans des parages sauvages, endurant les innombrables fatigues et privations de la guerre, je sens bien la nécessité de correspondre avec quelqu'un du pays, qui me soit cher, comme je chéris mon oncle, qui à sont tour, je reconnais, m'avoir assez aimé. Malheureusement il est malade et ne peut me répondre que par la main d'une tante paresseuse, mais, grâce à Dieu! polie. Qu'arriverait-il, je me demande, si elle n'était pas polie?... Mes lettres resteraient sans réponse!... Voilà un malheur que je devais craindre et dont je suis quite pour la peur.

Maintenant que je suis sur pour les réponses, je ne manquerai pas d'écrire de temps à autre à mon oncle, en cherchant à lui donner les nouvelles les plus importantes de par ici. Pour le moment je n'ai presque rien de nouveau; nous sommes toujours autour de Plevna qui se trouve bien cernée et force sera à Osman de capituler dans une dizaine de jours d'ici. Lorsque nous entredonner des nouvelles... et pour toi, poli secrétaire, je ne manquerai pas de t'envoyer une paire de *chalvari*, en récompense de tes fatigues.

Pour le moment Plevna n'est accessible qu'à nos yeux. Des hauteurs environnantes qui sont en notre possession, nous la contemplons tout le temps et nous lui trouvons tous les attraits d'une

gentille femme convoitée. C'est une véritable *cadina*, gardée par autant d'eunuques qu'il y a des soldats. Mais nous allons la serrer dans nos bras cette *cadina*-là et quand viendra mon tour, je n'oublierai point de lui prendre les *chalvarys* pour te les envoyer.

En attendant, je passe mon temps à cheval du matin au soir. Fait-il bon ou mauvais temps, il faut trotter et souvent en rentrant le soir, on se voit changé en un monceau de boue.

Ce soir encore, à l'heure où je vous écris, nous recevons l'ordre d'être prêts demain matin à 7 heures, avec 5 bataillons et deux batteries, pour nous porter sur un point menacé par une sortie d'Osman... et il fait un vent de diable dehors!... Peut-être aurons-nous demain la neige. Combien des désagréments allons-nous avoir demain!... Et de chanter:

Qu'il est doux d'être soldat!... ⁶

Ah! il nous manque bien des choses ici et surtout il nous manque!... cette gentille créature qui s'appelle: femme. Nous avons complètement oublié comment les femmes sont faites. Nous sommes à nous demander: quelle différence qu'il y a entre nous et les femmes! L'habitude de nous faire blanchir le linge par des soldats, nous force à les considérer comme des blanchisseuses et voilà où nous nous embrouillons à ce point de ne plus nous rappeler ce que c'est qu'une femme, puisque nos blanchisseuses d'ici sont des soldats, qui ne diffèrent en rien de nous.

Ah! qu'il est beau d'être soldat!...

Mais enfin, trêve de blagues. Je me porte très-bien; je vous souhaite à tous la plus parfaite santé et me souhaite à moi de ne pas être oublié par vous tous, qui m'êtes chers, bien chers.

La suite au prochain numéro, poli secrétaire...

votre neveu

THÉODORE.

III

(Traducere)

23 9-bre 1877

Incă și tot în fața Plevnei.

DRAGĂ TANTE VICTORIE!

În fine!... Slavă Domnului, mulțămită considerației ca să nu pari nepoliticoasă, cum o iei tu pe dinainte, am primit un răspuns.

Pentru că se spune așa de adeseori: mai bine târziu decât nici-odată,... voi spune la rândul meu: mai bine puțin decât nimic!...

Mă mulțănesc deci cu acest răspuns făcut, *ca să nu pari nepoliticoasă*, și sunt cu atât mai mulțămit că din el aflu în fine că sunteți cu toții sănătoși, și că unchiul, deși cam slab, merge mai bine. Dumnezeu să-i dea sănătate perfectă și viață lungă, aceasta este dorința mea cea mai sinceră.

Îmi pare rău că nu-i destul de bine, ca să-mi răspundă cu mâna lui și să nu mai aibă nevoie de o secretară ca tine, care-și îndeplinește sarcina numai din considerația de a nu părea nepoliticoasă.

Instrăinat cum sunt, în aceste paragini sălbatece, îndurând nenumeratele oboseli și lipsuri ale războiului, simt necesitatea de a corespunde cu cineva din țară, care să-mi fie drag, precum îl iubesc pe unchiul, care la rândul lui, recunosc, m'a iubit destul de mult. Din nenorocire el e bolnav și nu poate să-mi răspundă decât, prin mâna unei tante leneșă, dar, slavă Domnului, politicoasă. Ce s'ar întâmpla, mă întreb, dacă ea n'ar fi politicoasă?... Scrisorile mele ar rămâne fără de răspuns!... Iată o nenorocire de care ar trebui să-mi fie frică și de care scap numai cu frica.

Acuma când sunt sigur pentru răspunsuri, nu voi lipsi de a scrie unchiului din când în când, căutând să-i dau veștile cele mai

importante de pe aici. Pentru moment n'am mai nimica nou; suntem tot în jurul Plevnei care e bine încercuită și Osman va fi nevoit să capituleze peste zece zile. Când vom intra învingători în Plevna, nu voi întârzia să vă dau vești... și pentru tine, politicoasă secretară, nu voi sta la gânduri să-ți trimet o păreche de *șalvari*, ca recompensă pentru ostenelele tale.

Deocamdată Plevna se arată numai ochilor noștri. De pe înălțimile din jurul ei care sunt în stăpânirea noastră, o privim tot timpul și ni se pare că are toate ademenirile unei frumoase femei dorite. E o adevărată *cadână*, păzită de tot atâția eunuci câți soldați sunt. Dar o vom strânge în brațele noastre pe această *cadână* și când ni va veni rândul, nu voi uita să-i iau *șalvarii* ca să ți-i trimet.

Până atunci, îmi petrec vremea călare de dimineața până seara. Fie timp frumos sau urât, trebuie să călărim și adeseori când ne întoarcem seara, suntem prefăcuți într'o bucată de noroiu.

În astă seară chiar, în ceasul când vă scriu, primim ordinul să fim gata mâne dimineață la 7 ceasuri, cu 5 batalioane și două baterii, pentru a ne duce într'un loc amenințat de o ieșire a lui Osman... și bate afară un vânt al dracului!... Mâne poate că va ninge. Câte neplăceri vom avea mâne!... Și cântecul zice:

Cât de dulce este viața de soldat!...

Ah! aici ni lipsesc multe lucruri și mai cu samă ni lipsește... această gentilă creatură care se numește: femeie. Am și uitat cum sunt făcute femeile. Stăm și ne întrebăm: ce deosebire să fie între noi și femei? Obişnuința de a ni se spăla rufăria de cătră soldați, ne silește să-i considerăm ca spălătorițe, și iată că ne încurcăm până întru atâta că nu ni mai amintim ce este o femeie, fiindcă spălătorițele noastre de aici sunt soldați, cari nu se deosebesc întru nimic de noi.

Ah! cât de dulce este viața de soldat!...

Dar însfârșit, gluma la o parte. Sunt foarte bine; vă doresc și

vouă tuturorora sănătate perfectă și-mi doresc și mie să nu mă uitați, toți câți îmi sunteți dragi, foarte dragi.

Urmarea în numărul viitor, politicoș secretar...

nepotul vostru

THEODOR

IV

Theodor Șerbănescu către Iordache Șerbănescu

Devant Plevna le 9 Nov. 1877

MON CHER ONCLE,

Quoique je vous ai encore écrit une lettre et que je n'ai pas reçu de réponse, cependant, je trouve que ce n'est pas une raison que si vous m'aimez moins que par le passé, moi je ne vous aime pas comme toujours et que je ne vous envoie pas de mes nouvelles, en vous demandant des vôtres, quand même je n'aurais aucun espoir que vous m'en donniez.

Aussi je prends la plume à la main, très-content de pouvoir m'entretenir un moment avec vous. Vous êtes tous bien portants, je l'espère et le désire de tout mon coeur, d'autant plus que je vous savais souffrant. Je suis pleine d'espoir que la cure que vous avez pu faire cet été à Paris et aux bains, ont dû vous faire beaucoup du bien.

Quant à moi, vous saurez, que quoique je suis à la guerre et que j'endure toutes les misères inhérentes à une campagne, dans un pays dépourvu de tout, comme la Bulgarie, grâce au bon Dieu, je me porte bien et aucune bale turque n'a pas été assez m'échante pour mordre à ma chaire.

Ce qui me fait le plus souffrir, c'est le mauvais temps. L'hu-

midité, le froid, les pluies nous démoralisent, d'autant plus que jusqu'au 4 Novembre, nous avons vécu et dormi sous une tente de toile; depuis ce jour, nous nous sommes installés dans des *bordei*, que nous avons creusés dans une terre humide et couverts du bois vert. Il y fait plus chaud, c'est vrai, mais l'humidité qu'ils contiennent nous menacent de tous les rhumatismes... et pourtant il faut continuer à habiter à côté de votre maladie future et en face des bales turques!

Quant aux opérations qui s'effectuent autour de Plevna, vous saurez que ce terrible nid d'Osman pacha, est cerné de tous côtés et que s'il faut assez pour le prendre d'assaut, il lui faudra bien maintenant déposer les armes et capituler dans une quinzaine de jours, faute de nourriture et de munitions de guerre. Quant à pouvoir en faire une sortie et s'écouler derrière les Balkans, après s'être frayé un chemin à travers nos lignes, c'est impossible; il n'a plus des chevaux pour atteler à ses canons et puis ses troupes sont déjà bien démoralisées. On dit que Mehemet Ali, qui a concentré des forces à Sofia, viendra le débloquer; mais vous saurez que nous avons pris toutes mesures, afin qu'il soit vite refoulé. Il faut s'attendre à la nouvelle prochaine que Plevna et toute l'armée d'Osman sont tombées aux mains de l'armée russo-roumaine. — Aujourd'hui nous venons de recevoir au quartier général que Rahova a été occupée par nos troupes roumaines, sous le commandement de Slaniceanou après une attaque vigoureuse dirigée contre cette place. Voilà un fait d'armes qui fera beaucoup d'honneur à notre jeune armée, car il lui appartient en propre et les russes n'y ont concouru d'aucune manière.

Après la tombée de Plevna toute notre armée rentrera dans le pays; on l'espère et on le dit et moi j'y crois. Aussi je vous dis dès à présent: au revoir à bientôt!...

Jusqu'alors veuillez dire à la paresseuse Victoire, qu'elle veuille bien m'écrire quelques lignes sur vous, sur tous, car vous

sâchant souffrant, je ne puis pas prétendre que vous m'écriviez de votre propre main.

Ele me dira bien aussi ce que contiennent les lettres qu'elle reçoit de Bibi, de Paris ⁷. Se porte-t-elle bien?... Est-elle sage et diligente?... Et Bonzy ⁸, se rappelle-t-elle encore de moi?...

Enfin je vous souhaite d'ici tous les bonheurs terrestres et je vous embrasse tous très-cordialement.

Votre neveu

TH. CHEARBANESCO

chevalier de l'ordre: «L'Etoile de la Roumanie»!...

IV

(Traducere)

Din fața Plevnei 9 Noemb. 1877

SCUMPUL MEU UNCHIU,

Deși v'am mai scris o scrisoare și nu am primit răspuns, totuși, găsesc că aceasta nu este o rațiune că dacă mă iubiți mai puțin decât înainte, eu să nu vă iubesc ca totdeauna și ca să nu vă dau vești despre mine, cerându-vă vești și despre ai D-voastre, chiar când nu ași avea nicio nădejde că mi le veți da.

Astfel iau condeiul în mână, foarte mulțămît că pot să stau un minut de vorbă cu Dv. Sper că sunteți cu toții sănătoși, sper și doresc aceasta din toată inima, cu atât mai mult că vă știam suferind. Sunt plin de speranțe că trebuie să vă fi făcut mult bine cura ce ați putut să faceți în vara asta la Paris.

Cât despre mine veți ști, că deși sunt la războiu și îndur toate mizeriile unei campanii, în o țară lipsită de toate, cum este Bulgaria, mulțămîtă lui Dumnezeu, sunt sănătos și niciun glonte turcesc n'a fost așa de rău ca să muște din carnea mea.

Ceeace mă face să sufăr mai mult, este timpul rău. Umezeala, frigul, ploile ne demoralizează, cu atât mai mult că până la 4 No-

embrie am viețuit și am dormit sub un cort de pânză; de atunci, ne am instalat în *bordeie*, pe care le am săpat într'un pământ umed și acoperite cu lemne verzi. E mai cald în *bordeie*, e adevărat, dar umezeala pe care o conțin ne amenință cu toate reumatismele... și atunci trebuie să continuăm a locui alătura cu viitoarea noastră boală și în bătea gloanțelor turcești.

Cât despre operațiile care se desfășoară în jurul Plevnei, veți ști că acest teribil cuib al lui Osman pașa, este strâns din toate părțile și dacă trebuie destul ca să fie luat cu asalt, va trebui acuma să depuie armele și să capituleze în cincisprezece zile, din lipsă de hrană și de muniții de războiu. Cât ca să poată să facă o ieșire și să se strecoare în dosul Balcanilor, după ce-și va fi croit un drum printre liniile noastre, este cu neputință; nu mai are cai pentru a-i înhăma la tunuri și apoi trupele sale sunt deja demoralizate. — Se spune că Mehemet Ali, care a concentrat forțe la Sofia, va veni să-l despresoare; dar veți ști că noi am luat toate măsurile ca să fie repede respins. — Trebuie să ne așteptăm la vestea că Plevna și toată armata lui Osman au căzut în mâinile armatei ruso-române. Astăzi am primit la cartierul general (vestea) că Rahova a fost ocupată de trupele noastre române, sub comanda lui Slăniceanu, după un atac viguros îndreptat contra acestei poziții. Iată un fapt de arme care va face multă cinste tinerei noastre armate, căci îi aparține numai ei, căci rușii nu au concurat nici într'un fel.

După căderea Plevnei toată armata noastră va intra în țară; se speră și se zice și eu cred. De aceea vă spun de pe acuma: la revedere în curând.

Până atunci aveți bunătatea să spuneți leneșei Victorii, să binevoiască a-mi scrie câteva rânduri despre Dv, despre toți, căci știindu-vă suferind nu pot pretinde să-mi scrieți cu propria Dv mână.

Imi va spune de asemenea ce cuprind scrisorile pe care le primește dela Bibi, din Paris. E sănătoasă?... E cuminte și silitoare?... Și Bonzy, își mai amintește de mine?...

In fine vă doresc de aici toate fericirile pământești și vă îmbrățișez pe toți foarte cordial.

Al Dv nepot

TH. ȘERBĂNESCU

cavaler al ordinului: «Steaua României»!...

Theodor Șerbănescu către soția sa Victoria

Scrisori din anii 1879—1901

I

Tulcea 5/II 1879

DRĂGUȚA SUFLETULUI MEU

Chiar azi trecând pe la poștă, am găsit drăguța ta scrisoare. Ce să-ți spun mult iubita Victorie? Un dor cumplit de tine îmi arde sufletul, și cea ce face durerea mea grozavă, este că nu-l pot satisface la moment, alergând la tine și să mă răcoresc în sărutul tău, — raiul fericirii mele.

Văd cu durere că soarta îmi întârzie ocazia fericită de a veni să te văd mai curând. Fii însă răbdătoare și mă așteaptă... până să pot scăpa de grozavul lanț care mă ține în loc: ...serviciul.

Oh! așteaptă-mă și nu-mi păstra rancună, dacă până acum nu am zburat la tine. Incede-te celui mai nobil suflet și celei mai iubitoare inimi care se închină în numele dulce al tău; care se adapă în roua amorului tău; care se vor stinge odată din lume, fericită a fi trăit în sclavia dulce a ta.

Du-te la țară, ocupă-te de interesele tale, voi veni la țară și vom gusta fericirea de a ne vedea în farmecul unui insolament de lume, care ne va da tot timpul să ne confundăm în adâncimea amorului nostru arzător și veșnic.

Te sărut, te sărut, și iar te sărut

THEODOR

II

Tulcea 28 Martie 1879

IUBITA MEA FETIȚĂ,

Cât de fericit eram alaltăieri și cât de nenorocit mă simt astăzi!... Mi-era atât de bine la sânul tău, adăpat de înfocatele tale sărutări, legănat în armonia dulcelui tău glas, care îmi șoptea și mă îngâna cu expresiile iubirei tale, încât azi când nu te mai pot simți la pieptul meu, când nu mai pot întâlni ațintitele tale priviri de foc, când numai auz dulceața glasului și a cuvintelor tale, mi se pare că sunt un al doilea Adam isgonit din grădina Raiului... Abia m'am despărțit de tine și mi-e dor, mi-e dor cumplit... Ah! cum m'ași întoarce iar lângă tine, să îngânăm tainic și în armonie visul eternului amor!... Cum îți pare viața fără mine? Nu-i așa că ești tristă? Scrie-mi și spune-mi tot ce se petrece în îngerașul tău suflet. Aceasta ar fi roua răcoritoare a arșiței ce simt în inima mea. Ori cum, dragă Victorio, tu ești mult mai fericită de cât mine, cel puțin tu poți trăi liniștită, deși tristă departe de mine, nimeni nu te împiedică a te legăna, voluptoasă, pe undele melancoliei despărțirii noastre, pe când eu departe de tine, nu pot avea de loc această resursă.

Oh! amară îmi este viața și numai speranța că în curând voi intra în orizontul luminos al vieții tale, mă face să suport tot și să lupt cu resignațiune.

Tu, draga mea, fii liniștită, nu te supăra, nu te impacienta, regulează tot și cruță puterile și sănătatea ta. Gândește-te că-mi ești mai prețioasă de cât ori ce pe lume.

Te sărut și te îmbrățișez cu gândul ca într'un adevărat post și săptămână mare.

Gândește-te la acela ce trăește pentru tine și te va iubi până la mormânt

THEODOR

III

Tulcea 5 Aprilie 1879

NESFĂRȘITUL MEU DOR

Am primit amândouă scrisorile tale, care au revărsat în inima mea un balsam de fericire nedescrisă. Oh ce dulce lucru de a iubi și de a se ști iubit!... Tu mă iubești, îngerul meu dulce, și cu toate necasurile care apasă aci sufletul meu, mă simt fericit. Și această fericire o datoresc farmecului iubirei tale. Iubirea ta e pentru mine mai presus de toate în lume, ea este soarele luminos care alungă din sufletul meu, din viața mea, negurile urâtului și ale necasurilor! Atras de magnetul iubirei tale, voi învinge toate obstacolele spre a mă apropia de tine, draga sufletului meu și a-mi consuma zilele vieții mele la picioarele tale. Tu ești comoara mea de fericire, eu sunt al tău cu inima și cu sufletul. Lasă să bârfească lumea răutăcioasă sau pizmașă de fericirea noastră; tu nu trebuie să te superi și să suferi de răutățile ei. Ea are dreptate să ne pismuiască, căci nu poate avea fericirea iubirilor noastre calde, sincere și fără sfârșit. Nu-i așa, drăguța mea? Prin întunericul acestor suferințe, văd strălucind nu tocmai departe steaua unei viitor fericit, un stup de amor, ca stupul plin de faguri de miere! In ziua de 15 Aprilie am să vin la Galați într'o comisiune mixtă; dacă tu vei fi la Brăila și eu voi putea scăpa mă voi rezezi să te strâng la pieptul meu.

Te sărut dulce, dulce; al tău pentru totdeauna

THEODOR

Tulcea 24 August 1879

IV

SUFLETUL MEU

N'am primit nici o scrisoare de la tine și neștiind nimic de voi, un nor de grijă înnoarează inima mea. Ce faceți voi?... V'am în-

trebat prin întâia mea scrisoare și de atunci trecut-au patru zile fără să am răspunsul tău. Ce faceți voi? întreb depărtarea ce ne desparte și niciun ecou nu se găsește să mi răspundă într'un fel sau altul. Cum vrei tu, iubita mea, să nu fiu îngrijat? Dar însfârșit ce faceți voi? Ce faci tu? Ce face copilășu? Sunteți bine? Eu aci sunt bolnav numai de grija voastră. Astăzi avem Sâmbătă, mâne plec la Brăila, iar Marți la orele trei voi fi în brațele voastre și la picioarele voastre.

La revedere — dar gătiți-vă gurițele, căci am să le sărut cu atâta nebulie.

Al teu

THEODOR

V

Tulcea 20 Sept. 1879.

SCUMPA MEA,

De cum am plecat de lângă tine, sufletul mi s'a posomărit, iar inima mi s'a cernit de durerea despărțirii noastre. Nu știu ce vei fi simțit tu, dar mie parcă mi s'a rupt ceva din viață. Eram așa de fericit lângă tine și eram așa de obișnuit cu această fericire, de o scinătate de patru luni, că acum când sunt lipsit de ea, mă simt ca scos afară din elementul necesar vieții mele!!... Tu ești lumea mea în lume și de aceea în lumea indiferentă mie, în mijlocul căreia mă găsesc mă simt singur și trist...

Cu toate aceste, din fericire pentru cei întristați la ușa singurătății mele, aud vocea mângâitoare lunei, a Speranței care îmi zice: «Nu te lăsa pornirii durerei tale, în curând te vei apropia de ea și vei trăi din nou în atmosfera caldă a iubirii voastre». Și

aceste cuvinte auzite de sufletul meu sperând, ca un zefir binefăcător recorește focul dorurilor mele!!

Să sperăm dar și să ne iubim veșnic draga... draga mea.

Scriem draguța mea și spune-mi cât mă iubești căci mie frică să nu uit.

Al teu

THEODOR

VI

Tulcea 25 Sept. 1879

DRAGA MEA

De când am plecat de lângă tine, sufletul meu n'a mai zâmbit. Când ești departe de cine iubești, zilele se succedeză tot mai triste. Ah! nu soarele luminează lumea, ci veselia sufletului și când sufletul nu mai e vesel, tot în lume se posomorește, se întunecă! Azi eram mai trist ca în totdeauna; un cer închis și o ploaie mărunță de toamnă a adăugat la posomorîrea sufletului meu. Azi m'am dus la Divizie, când m'am întors, intrat în casă, m'au apucat gândurile care se țeseau către voi ființe scumpe sufletului meu. Chiar acum primii scrisoarea ta; îmi spui de tine că mă iubești, cum te iubesc eu, că ție dor de mine cum mie dor de tine, că băeatu e sănătos și crește ca un Făt Frumos din poveste. Oare toate aceste nu sunt destule pentru a mă înveseli? Așa este, dar veselia aceasta nu ține mult, căci eu tot departe sunt de voi!...

Al teu

THEODOR

VII

Braila 21 Oct. 1879

DRĂGUȚA MEA,

Am primit scrisoarea ta. Oh! cât este de dulce să scrii cuvinte dulci ființei ce iubești. Și atât de mult eu te iubesc pe tine, încât mie să nu mor înainte de a putea să te fac pe tine să înțelegi mărimea iubirei mele. Tu poți să crezi în amorul meu, dar nici odată să-l măsoari. Toate puterile de iubire a inimii și sufletului meu s'au concentrat în tine, în copilul nostru, cu voi ași putea să mi umplu universul aspirațiilor mele. Inșă tocmai voi, ființe dragi și scumpe, îmi lipsiți la tot momentul. Oh dacă ași fi lângă tine, cum te ași face să uiți răul și să-ți aduci aminte numai de fericire.

Al teu,

THEODOR

VIII

Tulcea 25 Oct 1879

DRĂGUȚA MEA,

Fur câte-va momente ocupațiilor mele de servici și de preparație pentru inspecțiunea ce este a ni se face, spre a-ți scrie și a spune ție dorurile ce ard în sufletul meu! Amar e a sta departe de ființa iubită ce-ți completează ființa și îți umple viața de o lume intimă de simțiri; ce-ți mângăe auzul cu cuvinte de armonie cerească și îți îmbată privirile, cu ochii adânci ca misterul iubirei, cu zâmbiri diafane, care lasă să se vadă transporturile unui suflet iubitor. Crede-mă duc greu lipsa ta! Au fost așa de scurte cele două zile cât am stat lângă tine și așa de dulci încât nu pot să le uit și

să nu doresc din tot sufletul a mă vedea iarăși lângă tine!... Lângă tine să mă încălzesc și să trăesc din focul ochilor tei; să mă nutresc de sărutările tale; lângă tine ca să te strâng pe pieptul meu arzând de dor și să te desmierd în leagănul iubirei mele. Departe de tine toate acestea îmi lipsesc. Cum să nu sufăr dar? Cât ași vrea să fiu nedeslipit de lângă tine spre ați da ajutorul ce ți lipsește.

Primește mii și mii de sărutări de la

Al teu

THEODOR

IX

Tulcea 10 Noembrie 1879

DRAGA SUFLETULUI MEU,

Aseară pe vremea asta eram lângă tine, plutind nu în visuri goale, ci în realitatea dulce a desmierdărilor tale. Cât eram de fericit și cât mi era de plină existența?... În sufletul meu tăcuse glasul dorului arzător ce mă muncește când sunt departe de tine. Câtă fericire îți datoresc. Oare iubirea mea te face și pe tine tot atât de fericită?... Ah! să ne iubim și să fim fericiți, iubita mea; rădăcina fericirii noastre stă în inimile noastre; s'o cultivăm dar să nu piară nici odată. Aci cum am ajuns, mă aștepta o mare bucurie. Ce mi dai să ți-o spun și ție? O guriță, zece, o sută, o mie? Nu-mi sunt de ajuns și nu ți spun. Ce-mi dai? Nimic? atunci nici eu nu vreau să ți spun bucuria mare care mă așteaptă aci. Sunt rău nu e așa! eh bine, află că sunt mutat la Galați. Ești și tu veselă fetița mea? Primește 1001 de sărutări care să te facă să visezi 1001 de nopți toate fericirile.

Al teu

THEODOR

X

 Galați 14 Februarie 1880

SUFLETUL VIETȚII MELE,

Ce trist este, să fii departe de cine iubești! Un gol rece simt în ființa mea și împrejurul meu. Mie frig nu la trup, ci la suflet. Pe când inima mă arde de dorul teu, un frig de moarte îmi îngheață sufletul, căruia îi lipsești tu, tu căldura vie de iubire. Ochii mei să afundă în orizontul în care luminezi tu, steaua fericirii mele, sau se întorc a privi în sufletul meu luminat de tine, făclie a vieții mele. Insfârșit eu nu am altă lume decât pe tine și nici caut alta; toată ființa mea aspiră către tine, ca natura către soare; căci tu îmi dai viața, și mai mult încă de cât viața, tu îmi dai fericirea! Drăguța mea, dacă în viitorul nostru va fi scris ca să stau mult timp departe de tine, să știi că moartea mea are să mi se tragă de dorul tău. Dar să sperăm că va fi altfel.

Te sărut și nu uita pe al tău și numai al tău

THEODOR

XI

 Braila 6 August 1880

SUFLETUL VIETȚII MELE,

Departe de tine când îți scriu mi se pare că mă mai apropie de tine; te simt parcă în fața mea drăgostoasă cum ești tu în realitate, dar vapoasă ca în visurile mele. Câte odată în exaltația închipuirii mele, îmi vine să arunc condeiul și să întind brațele,

spre a te strânge la sânul meu... pe când tu ești la Dieppe. Spune iubita mea, nu-i așa că amorul m'a înebunit? Cât e de dulce însă nebunia amorului! Te simți izolat din lumea oamenilor și trăești în simțirea fixă, care te leagă de o ființă iubită, care prețuește mai mult decât o lume întreagă. Altfel iubesc eu, și astfel înțeleg a fi iubit! Spune-mi tu, atât amor nu te înspăimântă? Eu singur mă înspăimânt câte odată. O asemenea iubire este o beție a sufletului, care în fericire te face să vezi totul în roz. Dacă iubirea mea face fericirea ta, tu te poți considera ca cea mai fericită.

Mii de sărutări al teu

THEODOR

XII

Braila 9 August 1880

FETIȚA MEA,

Tocmai după șapte zile am primit scrisoarea ta de la Dieppe. Ca și tine nu înțeleg bine întârziere ce pun scrisorile pentru a ne parveni, ținând compt chiar de marea distanță ce ne separă ființele dar nu și inimile. Căci cată să știi, iubita mea, că în momentele mele de lungă și adâncă gândire la tine mi se pare că aud bătăile inimei tale. Cufundat cu totul în farmecul iubirii mele, îmi place atât de mult să aiurez de tine!... In această stare a sufletului meu, mă simt atât de departe de lumea în care trăiesc și atât de aproape de tine, dorita mea depărtată!... Zică-se ori ce, dar astfel de momente sunt poate preferabile chiar realității dorite, care din păcate omenești au părțile sale defectuoase. Nu lua aceste cuvinte ca o imputare la adresa ta, ci o imputare ce fac imperfecțiunii lucrurile lumii aceștia. Ca să te iubesc pe tine atât de mult, trebuie ca tu să-mi pari și chiar să fii cea mai perfectă femeie. Astfel te văd ochii mei și ea astfel te idolatrizează inima mea. Imi scrii

că ție urât acolo, de ce nu ucizi urâtul, ocupându-te a-mi scrie în toate zilele? Ori urâtul de a scrie este mai mare decât urâtul de a nu face nimic?... Scrie-mi, și pe viitor ori de câte ori inima îți va pune condeiul în mână voi fi mulțumit și fericit citind și sărutând scrisorile tale, până la fericirea mai mare de a te revedea în brațele mele. Fă ca timpul să treacă mai iute și vino — vino mai curând să mai temperezi dorul sufletului meu.

Al teu și numai al teu

THEODOR

XIII

Galati 28 Aug. 1880

DRAGUȚA MEA, SUFLETUL MEU,

Poate ți-o fi mult dor de mine!... dar eu cred că mie îmi este mult mai dor! Atât mi se frige inima, atât mă doare sufletul, încât zic câte-odată — deși poate că n'am dreptul să zic aceasta că dacă ei i-ar fi dorul și durerea de mine tot atât de neîmpăcată, n'ar mai întârzia pe acolo! Tu mă dorești și dorul tău îți usucă sufletul ca și mie. Nu e așa?... Cu toate acestea însă simt că am să înnebunesc, de vei mai întârzia, căci mi-e dor!... mi-e dor, mi-e dor!! Auzi tu? înțelegi tu disperarea acestui strigăt a sufletului meu? Vino. Această chemare a mea să nu crezi tu că pornește numai dintr'un egoism, atât de ertat în amor, dar și pentru că trebuie să vii însfârșit. Dacă ai isprăvit pe acolo întoarce-te, ești atât de necesară nouă aci. Este atât de multă vreme de când ai plecat de lângă noi. Scrie-mi din Paris ziua plecării; ajungând la Viena îmi depeșezi ziua pornirii de acolo ca să știu. Cu ocazia aceasta tot sper a avea o mică permisie de 5 zile, măcar pentru a te întim-

pina, dacă numai departe cel puțin la Bărboși.. Te sărut cu focul unui dor nestins. Al teu și numai al teu pentru totdeauna

THEODOR

XIV

Braila 31 August 1880

DORUL MEU CEL ARZĂTOR,

Nu pot începe scrisoarea decât cu cuvântul: dor. Ah mie atât de dor de tine! Cu cât se prelungeste timpul absenței tale, cu atât dorul se 'mpinge mai adânc și mai dureros în sufletul meu. Dar pentru ce îți mai înșir eu toate aceste, nu știi tu deajuns cât te iubesc de mult? Așa-i iubirea cea adevărată!... o înlănțuire de extremă fericite și de extreme dureri!...

Al teu

THEODOR

XV

Galati, 20 Sept. 1880

CHER AMOUR,

Je profite de l'occasion qui se présente pour te dire, en premier lieu, que ma pensée ne se détache un seul moment de toi, que je te porte toute entière dans mon coeur et que mon âme soupire profondément après les jours si, courts, hélas, que j'ai passés auprès de toi!... Que le temps est court pour le bonheur et long pour la douleur! Ce seul jour que je passe loin de toi, depuis ton retour, me paraît plus long que les cinq, six jours qui se sont écoulés rapi-

dement dans tes bras. Ah! que mon amour pour toi est sans bornes!... Sur cela je t'envoie mes plus doux baisers.

Tot

THEODORE

XV

(Traducere)

Galăț, 20 Sept. 1880

DRAGOSTEA MEA,

Profit de ocazia care se prezintă pentru a-ți spune în primul loc, că un singur minut gândul meu nu se abate dela tine, că te port toată în inima mea și că sufletul meu suspină adânc după zilele așa de scurte, vai!, pe care le am trăit lângă tine. Cât e de scurt timpul pentru fericire și cât e de lung pentru durere! Această singură zi pe care o trec departe de tine, după întoarcerea ta, mi se pare mai lungă decât cele cinci, șase zile care s'au scurs repede în brațele tale. Ah! cât e de nemărginită dragostea mea pentru tine!... Și acum îți trimet cele mai dulci sărutări.

Al tău

THEODOR

XVI

Galăț 9 Octombrie 1880

SUFLEȚELUL MEU,

Azi am primit dulcea ta scrisoare, adresată de la moșie. Desmierdătoarele ei expresiuni au alinat atât de mult *greul* ce duc în

sufletul meu, departe de tine, că parcă mă simt mai ușor! Dar dorul, nu mi-l poate alina nimic decât numai prezența ta, ce răspândește în viața mea un parfum voluptos de iubire, întocmai ca floarea ce umple de miros camera în care este păstrată. Te iubesc atât de mult, Victorio, că neputând trăi totdeauna în atmosfera desmierdătoare a prezenței tale, trăesc numai în dorul tău! Simt că acest dor îmi consumă viața și că ași trăi mai mult, fericit lângă sânul teu. Ce folos că inimile, sufletele, dorurile, gândurile noastre sunt înlănțuite și ferecate într'o iubire, cea mai adevărată de pe fața pământului — căci ființele noastre stau mai mult timp depărtate!! Cel puțin de ar fi viața eternă pentru a ne despăgubi de cea ce pierdem acum!... Am toată încrederea în iubirea ta pentru el, copilul nostru, și pentru mine. La rândul teu crede în iubirea mea, cea fără de margini. Nu te întrista, africana mea, de ce bârfește lumea; las'o în plata lui Dumnezeu. Crede ea că este cu puțință a împiedica torentul iubirei noastre în impetuositatea sa!... Cu altă scrisoare îți voi spune când pot veni.

Mii de doruri

THEODOR

XVII

Galati 10 Dec. 1880

COCUȚA MEA,

De la barieră, de unde ne-am despărțit, tu pentru a merge la țară, eu pentru a mă întoarce în odăițele în care am trăit atâta fericiri împreună în timp de două zile. Ce trist! ce amar lucru să te desparti, fie chiar pentru o zi, de ființa care este farmecul vieții tale. Dar pentru mine amărăciunea despărțirii se mărea atât de mult, prin grija ce duceam asupra plecării tale, singură, și pe un

timp atât de uricios, încât devenea o adevărată durere. Toate prăpăstieile se prezentau închipuirii mele îngrijate. Dar ce vrei tu? ce este de făcut când așa este nebuna de iubire!...

Pentru a sili timpul să treacă mai iute m'am pus pe scris. Ajuns-ai bine, sufletul meu? Cum ai găsit pe îngerașul de Gigi?

Mii de dulci îmbrățișări

THEODOR

XVIII

Viena 22 Oct. 1881

SUFLETUL MEU,

Iată-mă ajuns în Viena, adică nici lângă tine, nici lângă copiii!... dar între două magnete care mă atrag în două opuse direcțiuni. Nenorocita mea de inimă numai ea știe cât este de dureroasă o asemenea poziție... Incotro s'apuc? mă întreb, La ei înainte? La tine înapoi? Tu știi cât îmi iubesc copiii! dar când mă sor iubirea ce simt pentru tine, draga mea, îmi vine să cred că nu-mi iubesc copiii de loc. Ah! mult te iubesc și mă întreb, oare bine este ca să te iubesc atât de mult? Dacă iubirea ta către mine nu ar fi tot atât de mare, de nemărginită, atunci iubirea mea cea nebună ar fi o prea grea povară pentru tine. Ași fi dorit ca nici odată nici un nor cât de mic să nu fi întunecat cerul senin al fericirii noastre, și nici ochii tăi cei frumoși și dulci să nu fi vărsat o lacrimioară altă de cât a dorului, când suntem departe unul de altul...

Ași vrea ca viața pentru tine să fie un lung vis de fericire și de iubire!... Dumnezeu a vrut ca eu să fiu al teu

THEODOR

XIX

Galati 11 Noembre 1881

FETIȚA MEA CEA MULT IUBITĂ,

Scrisorile tale sunt ca o ploaie cerească care îmi răcorește ră-nile sufletului meu!... Eu nu-ți cer și nu ți-am cerut de cât amor... dă-mi-l... întreg și neștirbit de nici un fel de îndoială; dă-mi-l cum ți l'am dat eu; cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată viața. Crezi tu că sufletul meu s'ar mulțami cu te miri ce... nu; să-ți easă din minte una ca asta: ori tot, ori nimic!! Trebuie să-ți dau bine soco-teală de cum te iubesc eu... trebuie să știi că amorul meu s'a silit a-ți pune pe frunte o aureolă poetică, care te-a urcat pentru ochii mei pe o treapta de asupra omenirei; tu nu mai ai dreptul să te scobori de acolo... fără a nu mă jigni în tot ce poate avea sufletul meu mai delicat; trebuie să rămâi poetică cum vreau eu. Acesta este prețul fericirii noastre. Vei ști tu vrodată a-mi aprecia amorul meu cel nobil?...

Te sărut cu tot sufletul meu

THEODOR

XX

Buzeu 2 Noem. 1881

INIMA MEA,

După ce am lucrat ieri toată ziua și azi pană la 8 seara, iau încă cu plăcere condeiul în mână, pentru a-ți scrie ție... ție, dorul meu nestins și nemărginit!... Camarazii mei din comisiune de aci s'au dus să petreacă câte va ore la teatru (căci este teatru în Buzeu)

eu însă am preferat să-ți scriu; așteptând ora trenului cu care mă întorc chiar astă noapte la Brăila, unde voi sta două zile; iar sâmbătă' mă voi duce la țară spre a mai vedea cum merg lucrurile. Duminică mă voi întoarce, voi mai sta câte va ore cu dragalași noștri de băeți să-mi mai potolesc dorurile și durerile; apoi mă voi duce la Galați a mă înjuga din nou la carul unui serviciu în adevăr nobil, dar foarte obositor. Dar omul are o datorie în lume de a face ceva și a nu sta cu mâinele subțioară. Dar pentru ce îți vorbesc eu despre aceste, când mie gura plină de iubitoare cuvinte pentru tine. Oh! te iubesc cu un amor nebun și... nu știu de fac bine... Dar pot eu porunci inimii mele? Când se dă, amorul nu se cântărește cu dramul; n'ar fi nimic rău că te iubesc mult: amorul fiind cea mai adevărată și mai înaltă expresiune a fericirii omenești, urmează că cu cât iubirea este mai mare, cu atât și fericirea trebuie să fie mai completă. Dar pentru a ajunge la acest țel, trebuie ca iubirea să fie deopotrivă în inimile ce se leagă prin ea. E rușine ca amorul nostru să poarte pe fruntea lui pata celei mai mici îndoele...

Mii de sărutări fierbinți

THEODOR

XXI

Galați 6 Februarie 1882

DRĂGUȚA MEA,

Cât mi-e de dor de tine și de copii!... Pe lângă dor, neastâmpăr general mă cuprinde și mă chinuește zi și noapte. Înțeleg să-mi fie cât de dor de voi; e atât de firesc să vă doresc, când vă iubesc atât de mult!! Dar de ce neastâmpărul și grija, posomorește sufletul meu ca o atmosferă grea? De ce trebuie să mă tem? Ce mă amenință oare? Ce presimțiri sunt aceste care îmi deșiră sufletul, ca fulgerile

mantaua neagră a nopții?... Oftez la tot pasul; mă posomăresc la toată gândirea; dacă o glumă prietenească mă provoacă la o zimbire, — zimbetul se stinge pe fața mea mai înainte de a se manifesta în toată întregimea lui. O boare ușoară care ar aluneca pe suprafața mării i-ar încreți mai mult undele de cât încrețește fața mea aceste zâmbete!... În zadar mă întreb la tot minutul ce am? Nu mi-ai scris tu că ești bine, că copiii sunt sănătoși... că mă iubești ca în totdeauna. Noaptea când dorm n'am de cât visuri rele. Ziua mă gândesc totdeauna să mi dea visuri frumoase noaptea și cu toate acestea se întâmplă contrariul... nu mai înțeleg nimic!... Măine voi face toate chipurile să viu în mijlocul vostru. Odată lângă voi sper să mă scap de ori ce gânduri rele și să mai gust fericirea la care ne dă drept atâta iubire și adorație.

La revedere, cu iubire, cu fericire și cu mii de dulci sărutări.

THEODOR

XXII

Galați 25 Sept. 1882

FETIȚA ȘI NEVESTICA MEA,

Astăzi așteptam sosirea Regelui aci, de aceia eu nu am putut veni la voi, neprețuitele mele odrasle! Și îmi este atât de dor de voi, că simt coala în sufletul meu, un neastâmpăr fără asemănare.

Gândind la voi, inima mea se agită și ași vrea să am aripi să mă urc așa de sus în spațiu, ca să vă pot măcar zări! Eram așa de obișnuit ca în fie care zi sâmbătă și Duminică să fiu lângă voi. Sper să viu pe Marți, călare la țară, să-mi potolească dorul de voi. La dulce revedere dar dulcea mea nevestă.

THEODOR

XXIII

Râmnicu-Sărat 24 Feb. 1883

MULT IUBITA MEA NEVASTĂ,

Am primit scrisoarea ta. Am cetit-o cu toată setea amorului meu. Ce putere are cuvântul tău pentru mine, chiar când este numai scris. Ce înseamnă aceasta? Aproape sau departe de tine, iubirea și dorul umple toată ființa mea. Un cuvânt al tău face să vibreze toate coardele simțirei mele. Ah scrisoarea ta, scrisă cu mânuțele tale, pe care ași vrea să le am dinaintea mea spre a depune pe ele cele mai recunoscătoare sărutări. Sunt fericit a afla că sunteți sănătoși cu toții. A vă ști bine, este singura mea mângăere aci, unde mă simt ca într'un exil! Inchpuește-ți un oraș uricios; în județ, pe unde sunt nevoit a mă duce, o natură pleșuvită de vânturi și zăpezi și maltratată eu însumi de vânturi care îmi biciuește obrazul, iar ca ocupație cea mai infectă lucrare de pe pământ. Cred că e de ajuns pentru a înnebuni pe un om mai puțin răbdător ca mine.

Sărută copiii din partea mea și la rândul lor să te sărute ei din partea mea.

Al teu

THEODOR

XXIV

București 24 Aprilie 1883

SCUMPĂ ȘI DORITĂ NEVASTĂ,

Iată cinci zile în capăt de când sunt și mă știu departe de tine, de voi toți ai mei!...

Cât gol simt în sufletul meu! și câtă amărăciune când mă pun să mășor de pe acum timpul cât voi fi silit a sta încă departe de voi! Mă întreb oare am să pot aștepta aicea până să ajung ținta ce mi-am propus? Neapărat, acea țintă va fi culmea fericirii noastre, dar opt luni de așteptare mi se pare prea lung. Mi-e dor de voi, atât de dor, că-mi vine să las tot: speranța de a reuși într'o zi a fi numai lângă voi, cu voi și pentru voi; cariera mea cu tot trecutul și viitorul ei, și să alerg să-mi potolesc dorul prin voi și să urmez cursul vieții îndulcit prin farmicile voastre... dar considerațiuni serioase îmi impun să mai aștept. În câte nevoi mai este îngrădită viața ome nească! Ce faci tu? Ce fac feți frumoșii noștri?

Al teu

THEODOR

XXV

București 26 Iunie 1883

NEVASTA MEA CEA IUBITĂ,

Aștept, în fie care zi de când am plecat de lângă voi, vrec scrisoare plină de cuvinte de iubire, care să-mi mai potolească dorul... tot aștept și nimic nu mai sosește. Cât de puțin trebuie să mă iubești tu? Drăguța mea, nu știi tu că iubirea ta este viața mea? Ce fel nu ai tu timpul, nevoia a-ți vărsa, prin scrisorile tale, plinul inimei tale pe focul dorului meu? Nu știi tu că lumea mea sunteți voi? Nu știi tu că Dumnezeuul meu ești tu și că nu pot să mă împac cu idea de a fi uitat de Dumnezeuul meu? Când vei putea veni la București?

Al teu

THEODOR

XXVI

București 29 Aug. 1883

SCUMPA MEA,

Mi-e dor de tine, de ai noștri! și de aceea iau condeiul a-ți scri. Chiar dacă ași avea ceva a-ți vorbi de interese, însă ele nu erau atât de urgente. Urgența mea, de tot minutul este dorul meu de voi, și dacă ocupațiile mele și timpul care e atât de scurt prin raport către ocupațiile mele, și atât de lung prin traiul departe de voi, mi-ar permite, ți-ași scrie în fie care oră câte o scrisoare... spre a-ți spune ce?... că mi-e dor de voi!... Oare inimile noastre nu se împărtășesc în simțirea adâncă și caldă a unei iubiri comune și egale, care a cimentat împreunarea noastră indisolubilă? Voi toți sunteți ai mei precum eu sunt al vostru. Poate soarta și nevoile să mă mai țină încă departe de voi, eu însă prin suflet și inimă, prin aspirații și gândiri, sunt cu voi comorile mele neprețuite. Sunt fericit a vă ști că sunteți ai mei, pe care o simte avarul știind că comoara este a lui... O dragii mei, să vă iubească Dumnezeu precum vă iubesc eu!... iacă ce vă doresc eu. Vă sărut pe toți cu toată iubirea sufletului meu.

Al teu din inimă

THEODOR

XXVII

București 5 Februarie 1884

SCUMPA MEA FERMECĂTOARE,

Pot să-ți zic altfel, când m'ai fermecat atâta, încât zi și noapte nu mai văd, nu mai visez de cât dorita ta ființă? Ori cât de departe

ai fi, ori cât de mult timp nu te ași vedea, ființa și viața mea sunt pline de desmerdata ta imagine. Totdeauna și din toate părțile am auzit și aud zicându-se că însurătoarea este mormântul iubirei!... Minciună iscodită de oameni cari nu s'au iubit de sigur nici odată. Nu-i așa draga mea? Îmi scrii că ești necăjită... cum ași vrea să înlătur din calea ta ori ce griji și ori ce dezagrame. Ce mai faci îngerașii noștri? Ce mai faci tu, inima mea?.

Al vostru

THEODOR

XXVIII

București 1 Martie 1884

SCUMPĂ NEVASTĂ,

De câte ori plec de lângă tine, ajung aci cu sufletul trist.. și cum ar putea fi altfel când îmi lipsești tu, căldura vieții mele!! Tu fuși atâta de dulce cu mine, că acum îți simt și mai mult lipsa... și dorul îmi bântue sufletul ca un siroco de Africa. Ah, multe zile de dor mai număr în viața mea, decând te iubesc pe tine.

Cu toate acestea nu mă pot plânge de dor, căci cu cât nu-a fost dorul mai mare și mai ferbinte, cu atât mi-a fost fericirea mai mare. când te-am putut strânge în brațele mele. Reamintindu-mi de departe orele de asemenea fericire, o senzație delicioasă înflorează și parcurge întreaga gamă armonioasă a sufletului meu, aceste coarde vii a căror melodii, triste sau vesele, întrec prin agetimea lor ori ce producțiuni artificiale și ingenioase. Unde nu este entuziasmul iubirii, nu poate exista farmecul fericirii. Poate cineva să trăească bine în căsătorie, când se înțeleg bine; dar numai în cea a căsătorie se găsește fericirea, unde s'a putut reține iubirea cea dintâi. născută înainte de căsătorie. Ce vei fi făcut tu fermecătoarea, nu știu; dar

în inimă simt totdeauna vie și aprinsă ca un soare, o iubire fără seamăn pe lume. Nu cred să fi făcut imprudența să fi luat cu tine și copiii la țară. Ori cum fie, eu nu am altă rugăciune de adresat cerului decât să vă păzească de ori ce rău. Nu sunteți voi lumea, toată a mea și partea cea mai scumpă a vieții mele? Vă îmbrățișez cu iubirea cea mai nemărginită. Ce vreme urâtă afară: umezeala, m'a ajuns până la măduvă... dacă ai fi lângă mine, ce cald mi-ar fi.

THEODOR

XXIX

București 2 Aprilie 1884

NEVASTĂ DULCE ȘI IUBITĂ,

Câtă fericire ai revărsat eri în sufletul meu, prin scrisoarea ta!... Mi era sete de ceva de la tine, de o privire, de o scrisoare cât de mică, numai și numai să revăd urmele unui condei purtat de mâna ta, să mai citesc cuvinte dulci scăpate din sufletul teu într'al meu!... În sfârșit, ieri am avut această fericire, care a căzut ca o rouă bine făcătoare pe viața mea, arsă de soarele dorului de voi!

Dar și voi duceți dorul meu

Dor la mine

Dor la tine,

Dor la noi

La amândoi

Așa sună un cântec al poporului, și cât mi se mai potrivește, singuratica mea turturică! Dar în sfârșit, mult a fost și a trecut, puțin mai avem până când să înlănțuim mai de aproape, mai strâns, mai zi cu zi viețile noastre două. Imi face rău, când văd că te afectezi atât de dușmăniile inconștiente ale Siretului; fii mai filosoafă drăguța mea, contra elementelor naturei este o copilărie să te re-

Viena, pentru liniștea frumosului tău suflet? oh dacă ar putea ca scrisoarea mea să ajungă odată cu tine la Viena, ca să nu fii singură, fără ceva de la mine; dacă ași putea să i dau ceva din sufletul meu, cum i s'ar înflăcăra cuvintele și câtă armonie ar emana din ele, încât tu te-ai uita ascultându-le. Sărutări, al tău

THEODOR

XXXI

Buzeu 12 Oct. 1885

DRAGUȚĂ FETIȚĂ,

Îți trimet cu fericire tot ce tu îmi ceri. De ce crezi tu că mă superi când îmi cei să-ți fac câte ceva? Nu sunt eu dator, nu trăesc eu oare pentru a vă îngriji, a vă iubi, a vă încălzi în dragostea mea? Ce treabă alta are inima mea, de cât a privi la voi, a veghea nevoile voastre, a-mi da de știre să alerg a le înlătura din calea voastră care ași vrea să fie perpetuu înflorită. Tu știi, că inima mea are totdeauna o ușă deschisă pentru tine, pentru ca să poți intra întreagă... intră când vrei și rămâi cât de mult în ea; inima mea nu-i făcută să fie pustie. Al teu, al vostru cât voi trăi

THEODOR

XXXII

Buzeu 23 Oct. 1886

DRĂGUȚĂ MEA,

Recunosc că mi-a scăpat din inimă, în scrisoarea precedentă o frază, care a trebuit să-ți facă mult rău!... Tu iartă celui pe care

suferința îl face nebun, din când în când. Nu ai zis tu singură că eu sunt nebun? Atunci de ce pui atâta temel' pe vorbele unui nebun? Dacă e adevărat că sunt nebun, tu nu știi, tu nu-ți dai socoteală că prea multa și nemasurata iubire ce ți-am încununat ție, ca un cult fanatic unui idol, m'a înebunit. Dar dacă am eu toată iubirea ta, ce mai pot cere?... Puțină viață mai am înaintea mea... revarsă peste ea iubirea ta și fericirea, ce crește pe urmele ei...

Al teu

THEODOR

XXXIII

București 5 Noemb. 1888

SUFLEȚELUL MEU DE NEVASTĂ,

Astăzi se face o săptămână decând am plecat din cuibul cald al căsuței noastre. Cât mai pare de lung timpul petrecut departe de voi, deși mă găsesc doar în București, unde petrecerile nu lipsesc, însă nimic nu-mi merge la inimă, ca acasă, unde pe fiecare figură ce-mi ese înainte, îmi vine să pun o bură de sărutari fierbinți. Nu ți-am scris până acum, iubita mea amantă — nu ești tu mare și amanta mea? — nu ți-am scris zic, fiind că abia venit în București, nu puteam ști de odată ce căutam a ști. Acum de și știu destule, dar le păstrez să ți le înșir verbal la întoarcerea mea. Numai al teu

THEODOR

XXXIV

Buzeu 11 Iulie 1889

MULT IUBITA ȘI DORITA MEA,

Scrisoarea ta din urmă pot zice, n'am citit'o, ci am sorbit-o ca o băutură delicioasă... Ce poate fi mai dulce pe lume decât cuvîn-

tele muiate în mierea iubirei și încălzite la focul dorului!... Dor și iar dor! mult ne-am mai dus dorul în viață!... Tu însă ai avut în tot deauna împrejurul teu drăguții de copilași, ca un balsam alinător dorului tău, dar eu singur mai tot deauna. N'am inimă și iubire de cât pentru voi; n'am suflet și dor de cât pentru voi.

Al teu

THEODOR

XXXV

Buzeu 20 Iulie 1889

DRĂGUȚA MEA DE NEVASTĂ,

De ți-ar da soarta tot binele care ți-l vreau eu în dragostea nemărginită ce am de tine, — tu n'ai mai fi nici odată supărată și nici odată bolnavă. Mă uit la tine deaproape sau de departe, cu ochii gândului, ca la soarele nostru al tuturor!... Tu ni dai lumină, tu ni dai căldură! Dece când ni ești atât de scumpă și de utilă nouă, de ce să nu-ți economisești mai mult sănătatea? Eu numai mă gândesc o clipă la nemăsurața nenorocire de a te pierde de lângă noi și simt leșinul morței că-mi îngheață viața!... Nu te gândești: ce am face noi fără tine? fără providența noastră? Dacă noi îți suntem ție scumpi, tot atât de scumpă câtă să-ți fie viața, care să ne ție pe toți întruniți într'o iubire neclintită, fagurul fericirii noastre.

Al teu

THEODOR

surd: nu vă vede și nici n'aude dacă voi îmi pronunțați numele și dacă dorul vostru de mine mă cheamă lângă voi... Al teu, al vostru

THEODOR

XXXVIII

Bacău 9 Aprilie 1893.

SCUMPA ȘI MULT IUBITA MEA NEVESTICĂ,

Iată mă-ș și la Bacău!... Uf... ce oraș greoi! cum am să trăiesc eu în el măcar o lună? Am să pot, nu mă cred în stare. Nu știu pentru ce mă cred într'un spital mare și murdar, poate pentru că sufletul mi-e bolnăv de străinătatea de aci și de dorul de voi. Mi-e de tot intolerabil surgunul meu depărtat de voi, ființe dragi și scumpe ale ființei mele însetate de dorul vostru. Pe cerul negru al urâtului ce planează peste viața mea, tu îmi luminezi, ca o stea frumoasă și luminoasă, dar așa depărtată!... Al vostru

THEODOR

XXXIX

Vameș 21 Mai 1894

SCUMPA MEA,

Nu mă pot împiedica a-ți scrie că mi-e deja tare dor de tine. Ce faci tu acolo singurică. Eu aci parcă sunt un cuc văduv. Mie urât, tot ascult să aud vocea ta, ocarând pe cine-va. Nimic: tăcerea îmi ține în urechi în singurătatea mea. Tu simți că-ți lipsesc? Am trimis băeților scrisori în care îi mai sfătuiesc, îi mai dojenesc. Azi

am primit o lădiță cu plante de la Galați, am pus doi oameni a termina vetrele, le-am și răsădit și udat. Vezi, și eu sunt harnic; mie îmi plac florile cu care am să te împodobesc când vor înflori. Fie care cu gustu lui. Sunt 9 ore trecute. Mă duc să mă culc. Gute Nacht, Mama; träume süß, von mir mehrere tausend süsse Küsse ¹⁰,

THEODOR

XL

București 16 Oct. 1895

SCUMPA ȘI IUBITA MEA,

În necăjita și ades descurajata mea viață, a venit dulce, ca mierea, scrisoarea ta, ca o rază de soare în întunecimea unei închisori. De când ai plecat tu și m'ai lăsat singur singurel... cu gândul înlănțuit de cumplita mea boală, prin câte noi descurageri amare a mai trecut sufletul meu. M'am hotărât dar să rămân aci. Scrie-mi și spune-mi: bine am făcut? Comunică-mi și mie ce știi de copiii mari și ce fac cei mici? Toată inima mi-e la tine; de aceea eu nu mă simt trăind aci. Toate sărutările mii ție și copilașilor noștri.

THEODOR

XLI

București 5 Noembrie 1895

SCUMPA MEA ȘI MULT DORITA MEA NEVASTĂ

Vai! ce blestem pe capul meu să trăesc tot departe de tine. Înainte era armata care mă ținea departe de tine, de care n'ar fi

trebuie să fiu deslipit o clipă, acum boala mă răpește de lângă tine și mă reține suferind printre străini... Crede-mă, mai bine ași muri. Tu zici ca să mai stau aci, să mă fac bine de tot... Dar când va veni acest bine spre a mă întoarce lângă tine, de tot sănătos să-ți fiu de folos și de mângăere la necazurile tale!... Ah mi-e dor... mi-e dor de tine și de copilași. Nu-i destul că sunt bolnav de corp, dar sunt bolnav și de suflet.

Al teu THEODOR

XLII

Brăila 3 Februarie 1898

SCUMPA MEA VICTORIE,

Ți-ași fi scris desigur mai mult, dar am așteptat mai întâiu să-mi scrii și mă cam supărasem pe tine. În fine primind scrisoarea ta mi-a trecut supărarea și dacă răspund cu oarecare întârziere, este viața cam neregulată ce o duc pe aci. Dorese sincer să te întorci mai curând acasă și să mă pui la regulă. Am ajuns că nu mă mai culc de cât pe la orele 4 dimineața și adoua zi toată ziua sunt buimac și incapabil de a scrie o scrisoare, și doar am atâta de scris. Altfel suntem sănătoși și eu și Aurel cu care duc o viață plină de dragoste neturburată. El, drăguțul, nu'mi impută nici odată de vreo întârziere la ora mesei. E foarte mulțumit de timpul ce-i acord după masă pentru a-și prepara lecțiile pe a doua zi. Pe urmă ne despărțim, sărutându-ne cu expansiune și promițându-mi a se culca îndată, ear eu a nu întârzia prea mult la club. Cum îți înclupui, el se ține de cuvânt, eu de loc. Văzând că nu ești aci spre a le face toate în locul tuturor parcă și slugile se ocupă mai mult de ale casei. Ah! ce bun stăpân trebuie să li par lor. Am primit scrisori și de la Victor și de la Laetitia; amândoi sunt sănătoși. Imbră-

țișându-te cu toată dragostea inimei mele, te aștept să te întorci la bârlogul nostru, să-mi pui regulă în toate.

Al teu

THEODOR

XLIII

Vameș, 14 Noem. 1898

SCUMPA MEA COCOȘICĂ,

Abia ai plecat și deja îmi e așa de dor de tine. Desigur că mi-ai făcut farmece!... Uite, parcă tot aștept să te văd sosind... de undeva... lângă mine și parcă aștept să te aud vorbind. țișând, ocărând pe cineva... pace... liniște... gol... urât!... Nu-mi vine să cred că sunt așa de singur ca un cuc pe creanga unui copac, izolat copacul în crâng, izolat cucul în copac!! Crede-mă, mult îmi mai este urât aci fără tine! Vremea parcă se târește grea pe viața-mi plictisită!... Nu știu cât voi putea sta așa singur, până te vei întoarce tu. Mi-ai făgăduit că peste o săptămână ai să te întorci! Nu e așa? Și ai să te ții doar de cuvânt. Te rog nu te uita lângă drăguțul de Aurel, adu-ți aminte a veni lângă

Al teu

THEODOR

XLIV

Brăila 29 Noembre 1899

PREA SCUMPA ȘI DEJA MULT DORITA MEA.

Azi, luni, am primit scrisoarea ta atât de mult așteptată. Când mi-ai expediat'o? Ce obicei rău de a nu data scrisorile. Nu știu

dacă mai e cineva pe lume care mai face ca tine?! Dar datată, nedatăta, scrisoarea ta binecuvântată mi-a ridicat o mare greutate de pe suflet; eram așa de neliniștit, a nu ști încă nimic de cum ai ajuns la București, dar o nouă grijă mă cuprinde în privința voiajului vostru la Viena. Timpul e atât de aspru și amenințător, încât mi-e frică să nu vă oprească în drum înainte de a ajunge la destinație. Pe aci zăpada de $\frac{1}{2}$ metru. Încă odată te rog îngrijește de sănătatea ta. Imbrățișări la toți, pline de o adevărată și profundă afecțiune, iar ție tot sufletul meu

THEODOR

XLV

București 4 Febr. 1900

FRUMOASA, SCUMPA ȘI DORITA MEA.

Iată deja cinci zile de când am plecat de lângă tine și încă nu ți-am scris. Știi de ce? Ți-am lăsat timp să mă dorești puțin. Ce mai faci, frumoasa mea? Dece nu mi-ai scris să-mi aduci aminte de tine? căci puteam să te uit în această capitală cu femei pretinse frumoase... Nu știu cât voi întârzia pe aci, știu însă că tare mi-i dor de baba mea, pe care o sărut cald și dulce

THEODOR

XLVI

Vameș 10 Dec. 1900

SCUMPA MEA,

Sunt orele opt și jumătate seara; m'am pus să-ți scriu și imă zic: sunt deja trei ore și jumătate de când ea, s'a dus departe la

București, înconjurată de o lume întreagă de copii iubiți și iubitori... Nu-i așa că în atmosfera caldă în care te găsești, ai uitat pe singuraticul dela Vameș, liniștit dar plictisit până în adâncul sufletului lui?... Ar fi cum ar fi, dar o pustie de ceață, care ține ziua întreagă și-mi mărginește orizontul, peregrinațiunile vizuale la câți-va pași de la prispa caselor, pe care de două ori pe zi o măsoară în lung până ce ostenesc de tot și apoi reintrând în casă, reiau gazeta sau altceva, și îmi uzez vederea citind... citind prostiile ce au făcut alții în lume, care seamănă minunat de bine cu acele pe care le-am făcut și noi!... Toate în lume se repetă, cu diferența numai a temperamentelor actorilor. Eată-mă 's filosofând... ba bine că nu, când sunt așa singur. Cât ași vrea să mă trezesc așa, de o dată acolo cu voi toți, dispărând singurătatea mea, ca întunericul alungat de zecimele de steluțe ale unui candelabru electric, într'o spațioasă sală. Eatăma's și poetic. Toate astea probează starea mea de plictiseală, pe care o prefer crede-mă distracțiilor de la Brăila. Mii de sărutări la toți, dintre ele alege pe cele mai dulci pentru tine, dulcea mea,

THEODOR

XLVII

Vameș 14 Decemb. 1900

SCUMPA MEA COCOȘICĂ

De când ai plecat și nu te mai aud cotcodăcînd prin curte, îmi urlă urechele ca de chinină!! Mai pune pe lângă aceasta, ceața groasă care îți oprește vederea la câțiva pași, micșorînd și mărginind vastul nostru orizont de aci la spațieri înguste de tot, înconjurată parcă de ziduri neguroase a unei fantastice fortărețe, în care mă simt prizonierul unor genii rele. Cu ziua plină de soare de as-

tăzi mi-a sosit și dulcea ta scrisoare; această dulceață te rog să crezi vine de la cele din urmă câte-va linii în care îmi zici că sunt drăguț, mi-a sosit zic și dulcea ta scrisoare, care mi-a luminat sufletul ca soarele câmpul. Tu vino cât mai curând și adu numai de cât cu tine și copiii, pe Gigi, pe Aurel negreșit. Mi se revoltă sufletul la idea că am patru copii și nici unul pe lângă noi. Destul li ducem dorul, să se grăbească și ei să vină pe lângă noi, când exigențele educațiunii lor nu se opun. Dă-mi voe să termin scrisoarea aceasta în stilul lui Aurel: Nemaî având, dragă mamă, ce să-ți mai spui, te sărut de un milion de ori», și terminând în stilul meu, adaug: încă un pumn de sărutări din cele care sunt numai pentru tine, să le arunc în tâmpla ta argintată, de unde să șoptească urechilor tale poema dragostei noastre.

Al teu

THEODOR

XLVIII

Brăila 26 Mai 1900

SCUMPA MEA,

În loc să vin la tine, unde dragostea ta mă aștepta cu nerăbdare, plec chiar azi la București. Fii liniștită, mă voi grăbi a reveni lângă tine și să-mi înseniez sufletul turburat prin atâtea câte ni se întâmplă. Adevarat că a mai plouat la moșie? Cum merg semănăturile? Răspundem la București. Al teu cu inima, cu sufletul, cu gândul și cu dorul

THEODOR

XLIX

Braila 1 Iunie 1901

SCUMPA MEA,

Așteptam cu nerabdare scrisorica ta, în care să citesc cu inima plină de veselie, veștile bune de la tine și de ale moșiei!... Azi dimineța când am zărit pe coperta de scrisoare scrisul mânei tale, nu știam cum s'o deschid mai iute, ca să citesc amărățele tale rânduri, dictate ție de sufletul tău decepționat. Pe acolo n'a plouat!... pe aci și ieri seară a turnat cu cofa. Oare ce spirit conduce și ce mână împarte favorurile și bunurile în lumea aceasta? Pentru ce atâta bunătate cu unii și atâta vitregime cu alții? Nici tu, nici eu, nici unul din copii cu noroc! O grijă neagră îmi umple sufletul. Cu o recoltă mizerabilă ce vom face? Dumnezeu să aibă milă de copilașii noștri, noi o vom duce cu rezignațiune puținul ce-l mai avem de trăit. Cea ce te rog la rândul meu este să nu te superi din cauza secetei și a altor împrejurări dușmane. Cel întâiu lucru de care au nevoie copiii noștri, este prelungirea viețelor noastre, spre a'i susține cu sfaturile noastre prețioase.

Al teu

THEODOR

Izvoare: Autografe Theodor Șerbănescu.

In păstrarea fiicei sale Doamna

Laetiția Verdeanu Folticeni.

Titu Maiorescu către I. Al. Brătescu-Voinești

I

18 Iulie 1893

Kissingen, Marți

Ce mai faci? Suferi de căldură? Incaleci Pegasul? Unde e Rădulescu? ¹ Te rog, salută-l din parte-ne, că nu-i știu adresa. Noi plecăm poimâine de aici și suntem Vineri 9/21 Iulie sara la Paris (Grand-Hôtel), unde stăm vre-o 5 zile, apoi pe 21 zile la Cauterets (Pyrénées, poste-restante). Când pleacă Basilescu? ² Să nu uite trimeterea notițelor pentru anuarul Universității la adresa de mai sus Cauterets.

Dacă ai vre-o Pegaserie nouă, trimete-ne-o la Paris sau la Cauterets. Ne e dor de D-voastră, mie cu un plus pentru șah.

T. M.

Monsieur I. A. Brătescu,

juge de paix,

(via Wien-Budapest)

Bucarest

str. Poșta Veche, 10

St. D. L. V. — 16

II

Hôtel d'Angleterre (Pyrénées)

Joi 23 Iulie/4 August 1893

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Ți-am scris din Kissingen (sunt acuma vr'o 14 zile) o carte postală, dându-ți și adresa noastră de la Paris și de aici, dar n'am primit nici un răspuns de la D-ta. Presupun că s'a pierdut carta («cartolina», cum zic Italianii), o foiță prea plapândă pentru factorii huno-maghiari și daco-romani.

Ne era dor de d-ta, de Rădulescu³, de toți «băeții moștri», cum zice nevastă-mea.

Eu te mai întrebam, dacă mai încăleci Pegasul, și te invitam să ne trimeți pe aici ceea ce vei fi «pegăzuit» (nu «păcătuit»). O poezie se cetește bine în Pirenei.

Dar asta se mai poate întâmpla și de acum înainte. Noi stăm aici până la 9/21 August, apoi ne întoarcem deandelele prin Șvițeva la Viena (adresa Viena «hôtel Sacher»), unde sperăm să ne întâlnim cu Basilescu și să petrecem câteva zile cu el (dar nefericitul nu joacă nici șah, nici concină).

Ce mai faci? Ce face novela cea nouă? O înfierbîntă or o moleșesc căldurile din București?

Unde e Rădulescu? Cu frate-său la Rucăr? Lui Scărlătescu i-am găsit câteva compoziții de Reber la Paris și sperăm să dăm la Viena și de «vieil air français» al lui Schubert (la Paris nu eră).

Am fost la Paris în toate zilele (5) cu Eliad, Dragomirescu și Negulescu⁴ împreună. Eliad are să vie în curînd în țară pentru o lună, Dragom. merge la băi de mare, Negul. la băi de țară, la Pougues lîngă Nevers; amîndoi apoi la Berlin. Acești 2 din urmă sunt dobă de artă (Moldovenii zic dobă de carte pentru erudit), știu picturele din Louvre pe din afară, dar încolo am găsit pe Negul. și pe Eliad cam certăți cu Dragom. Nu era atmosfera de bună-înțe-

legere de mai nainte. Eliad e bine și rafistolat și foarte gentil. Să-l vezi venind la prânz cu jobin și cu un fel de mănuși, și la excursie (am fost cu toții la Fontainebleau) cu pălărie rotundă și cu altfel de mănuși, și apoi cu rosetă cenușie a elevilor Școalei Norm. Superioare — par'că e un Duiliu Zamfirescu în blond.

Prietenește al D-tale,

T. M.

P. S. Nevastă-meai te salută și te așteaptă la întoarcere pe terasă cu cafeaua, dar d-ta cu novela... îți mai promite și un pahar de apă.

III

Sâmbătă 21 Ian. 1894

DOMNULE BRĂTESCU,

Aici ninge cu ploae; murdărie și românisim! De seară plecăm la Iași, Titu e la Cameră, apoi de la 4 la 7 Comisie bugetară, astea toate pentru a'ți explica de ce'ți scriu eu.

Marie Sander mă roagă să te poftesc *pe mâine Duminică seară*, la reprezentație teatrală cu musică, ciai și veselie, Str. Romană 73.

Si le coeur vous en dit, fuga la gară și sosește la vreme în capitală.

La revedere Sâmbăta viitoare, socotesc că nu ești destul de mișel pentru a nu veni.

Secretarul intim,

ANNA MAIORESCU

IV

Bad Kissingen, Kurhaus

Luni, 4/16 Iulie 1894

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Am sosit ieri, exact după program, pe la 5 ore d. am. și am găsit scrisoarea D-tale aici.

Nu ne surprinsese de loc că nu ne-am mai văzut Marțea trecută la plecarea noastră. Ne-am închipuit că te-ai întârziat la judecatorie. Și apoi pentru D-ta mai ales e adevărată zicătoarea latină cu «verba volant», dar cred că se va adevăra și partea a doua cu «scripta manent» până în secolul viitor și mai știi până când.

Câteva notițe de pe drum. Trenul de la 4^o40' prin Predeal e foarte bun; n'ai trebuință să iai patul Sleeping-carului de la București, îl găsești sara la Predeal, după ce ți-ai vizat pasaportul și ți s'a căutat bagajul. La Ploiești n'ai trebuință să te cobori din wagon (mai ales că se cam fură bagajele acolo în absența călătorilor la restaurant): a introdus Gherea inovația, că vine un hăețel (pe șapcă stă scris cu litere roșii «restaurant») pe dinaintea vagoanelor cu un coș curat plin cu excelente sandwichuri cu șuncă și «petits pâtés», îți aduce la comandă și un pahar cu bere. Pentru astea e mai bun Gherea decât pentru literatură.

La Sleepingcarul Predeal-Arad-Pesta se adaogă la stația Piski, pe la 5 ore dimineața, un wagon-restaurant, unde poți avea, după ce te vei fi sculat, spălat și îmbrăcat, cafea cu lapte sau ceai. Dar de mâncat e rău (se gătește numai cu grăsime ungurească), și prin urmare să nu prânzești la table d'hôtel lor, ci înainte de table d'hôte, pe la 10½, ia o șuncă cu bere, căci sosești la Pesta la 120' și ai 40' de mâncat la gară, unde e mai bine, și apoi sara pe la 8 ore la peronul de la Westbahn, de unde pleci spre Salzburg-München.

Noi am sosit Mercuri sara la Viena, hôtel Sacher; ploase, era răcoare, o adevărată plăcere de respirat după căldura din București. În sara aceea n'am mai eșit, ci ne-am bucurat de aer și de lumina electrică în odae. A doua zi cafea la Stadtpark, prânzul la Sacher, o primblare cu trăsura în Prater, cina în Volksgarten. A treia zi, sara, am plecat prin Marienbad-Eger-Franzensbad, unde ne-am plimbat o oră, la Coburg, ducatul socrului Moștenitorului nostru, cu un minunat parc pe deal în jurul castelului «Coburg».

Otelașul de lângă gară, unde am petrecut bine o noapte, era și el iluminat cu electricitate. Apoi la Kissingen.

În Viena ne-am făcut și noi restul circularii în 2 exemplare, identice cu ale D-tale.

Mult a fost, puțin a rămas. Când îți va sosi scrisoarea aceasta, mai ai vre'o 15 zile până la acea faimoasă Sâmbătă 23 Iulie, ora 4°40'. (Nu uita pasaportul la 'ndemână. Dar concediul?) Cât pentru ciocârlie-liliac, mai domol! Nu uita, că, dacă eu sunt ciocârlie, nevastă mea e liliac, și prin urmare fă-te numai jumătate ciocârlie și remâi jumătate liliac, ca să fie cumpăna dreaptă. Cu alte cuvinte la 7 ore dim. e destul de timpuriu.

La revedere în Stuttgart.

Al D-tale prietenește,

T. M.

V

Marti, 12/24 Iulie 1894

Ei bravo! Am ajuns să fiu comparat și cu Rasti! Dar cățelușul cine e? — Când am zis «mult a fost, puțin a rămas», m'am gândit la vremea trecută de la Paști, de la cealaltă călătorie. Dar astăzi fie și de la cea din urmă plecare a noastră. Dacă îți sosește scrisoarea aceasta Vineri, mai ai 8 zile până o pornești și D-ta.

Aici a fost timpul foarte temperat până ieri; dar de ieri căldură cam ca la noi. Numai că în hotelul Kurhaus al nostru e mult mai răcoare în odăi decât la noi. Zidurile sunt de 3 ori mai groase, și curtea fiind plină de trandafiri și de rosetă, odată cu căldura cea mare s'a parfumat și tot aerul din odăi.

Ne aflăm foarte bine în Kissingen, orce urmă de friguri a dispărut, nevastă-mea se scoală la 7, și bea 2 păhăruțe de Racoczy-Brunnen fără multă rezistență, și mai ia câte o bae de 10 minute

pe zi cu mare plăcere; eu idem, însă 2 pătăroaie cu plăcere, și o bae de 15 minute fără rezistențe. Oțele cele grele (după masă — aici se prânzește la 1 — între 2 și 4½, și sara între 8 și 9½) le petrecem cu Carp, pe care l-am învățat Panzarola. Dintre Români mai e aici d. și d-na Zenide (amândoi piperniciți), caraghiosul de Predescu de la Casație, Crătunescu Limbă-groasă de la Universitate și o doamnă cu mustețe bărbătești, văduva unui Colonel Papadopolu. Carp scapă situația românismului cu monoculul lui.

Dar ce-ți mai scriu eu toate aceste? N'o să ne vedem în curând? Adu-mi, te rog, și 2 știri exacte: 1) a scăpat Robin de faliment, cum ne scrie Marie Negruzzi? 2) a trecut un tână Marenzeller bacalaureatul?

Istoria cu Daniileanu și cu «vendetta» mea e bună, îți poți închipui, că nici habar n'aveam că un băiat al lui avea să treacă examenul. Dar nouă zecimi a le gândurilor din omenime sunt ficțiuni în genere; ce să ne mai mirăm de Daniileanu; care are pentru 99/100 ficțiuni în cap? Poate că e fericit omul în așa stare; își întocmește lumea mai după plac. Realitatea e grea; închipuirea e imponderabilă.

Dar să revenim la o realitate foarte plăcută: la revedere Luni în 25 Iulie, 12½ ore amiazi, în gara de la Stuttgart!

T. MAIORESCU

Și nu uita albumul de desen!

VI

Bad Kissingen, Marți 19 Iulie 1894

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

La scrisoarea mea a doua, putea sosi astăzi un răspuns al D-tale, dacă l-ai fi trimis. Dar se vede că, unde am zis eu: «la

revedere Luni în Stuttgart, 25 Iulie, ora 12½ amiază la gară», D-ta te-ai crezut obligat să nu mai scrii, ci să-ți păstrezi puterile pentru a suporta căldura și a veni exact la Stuttgart. Bine și așa, numai să vii exact.

Nu vei fi uitat să pui să-ți stampileze cu găuri data biletului D-tale circular. Dacă nu e pusă, să ți-o pue sucursala din hotel. Regal acum.

Numai să/nu fie anterioară de 3/15 Iulie, pentru ca zioa de 31 August/12 Sept. să intre încă în cele 60 zile de valabilitate.

Dintr'o scrisoare a soacră-mi și dintr'o scrisoare primită ieri de Carp de la vătaful lui din Țibănești se vede, că în toată Țara a fost călduri mari și secetă până acum. Cu atât mai nerăbdător vei fi să pleci, dar și noi suntem nerăbdători să te vedem odată la gara Stuttgart. De astă dată în toată legea: mult a fost, ș. c. l. vezi Rasti.

Trenul de Sâmbătă 4°40' n'ai să-l scapi, asta e sigur. Sper că și coincidența de Duminecă sara de la 7°20' gara Staatsbahn la 8°20' gara Westbahn in Viena are să se întâmple după program.

Dacă, după primirea acestei scrisori, mai ai să ne trimiți vre-o știre urgentă (firește telegrafic), adresează mai bine la Stuttgart, Hôtel Marquardt. Căci noi plecăm de aici deja Sâmbătă la 3°40' (decă tot în zioa plecării d-tale din București) și suntem în aceeaș Sâmbătă la 9°21' sara în Stuttgart și rămânem acolo până la sosirea D-tale. Scurtăm astfel șederea in Kissingen cu o zi, spre marea noastră plăcere. *Kurgemässes Essen* de 20 de zile duce pe om la limita negativă a apetitului, și fiindcă suntem și săturați de mâncarea și saturați de apele din Kissingen, putem pleca Sâmbătă 23 Iulie/4 Aug. cu conștiința împăcată și stomachul rășboit.

Mai sunt 6 zile de astăzi și 3 de când vei primi scrisoarea, și apoi veselie de copii! Deasupra or carii critici a «rațiunii pure»! Ne-au mai încolțit câteva proiecte încântătoare alături de și peste proiectul vechiu cu cascada Rinului, Rigi, ghețarul Rhonului, In-

terlaken, Mürren. În loc de Beatenberg să ședem vr'o 12 zile la sfârșit în Pontresina. Numai să fie vremea priincioasă. Dar și ploaie cu ninsoare e bună după cuptorul din București.

Sosește-ne la Stuttgart bine conservat ca un ou răscopt!

T. M.

Ce face măseaoa? La Yung n'ai fost! Ferește-te de curent în drumul de fier. Nu dormi în tren cu fereastra deschisă.

N. B. Controlează conductorii trenului, când îți rup biletele din siutesa circularilor, ca să nu-ți rupă vre un bilet mai mult decât drumul parcurs. Mi s'a întâmplat odată așa ceva.

VII

București, 17/19 Noembrie 1894

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Vii poimăine, Sâmbătă, sara la București? Întrunirea literară e la mine, e și Duiliu Zamfirescu aici, te așteptăm? Și apoi îmi pare că e și Luni sârbătoare, va să zică 60 de ore pentru recapitalizare și de-piteștare!

Tacîmul îți este pus la masa noastră Sîmbătă, și câteva ciorchine de struguri din Drăgășani aspiră la martirul consumării.

Vre-o poezie??

Fică-mea Livia îmi scrie din Novorosijsk: *Wie schön das Ende von Bratescu*

«dar ți-a fost dat să me și'nveți

Să umplu golul unei vieți

Cu amintirea unei clipe».

Scrisoarea ei e datată la 3 Noembrie dimineța și peste noapte la 4 Noembrie Livia a născut o fetiță, și astfel dintr'o Sâmbătă în alta m'am trezit grand papa.

Am dar dreptul să pretind un întreit respect și o îndoită supunere de la holteii cei sterili.

Prin urmare: vino Sâmbătă!

Al D-tale.

T. MAIORESCU

VIII

București, 16/28 Ianuarie 1895

Adecă Luni, 6 ore dimineața, în iatac, cu lampa aprinsă, eu întrerupând corectura coalei I a «Convorb.» pe Fevruarie cu traducerea ce am făcut-o ultimei drame a lui Ibsen «Eyolf copilul», pentru a scrie aceste rînduri unui Pierde-Iarnă!

Or pierde-vară? Căci e vară în acest Ianuarie, iarba în grădinița mea a încolțit, se vede că a încolțit și în mult încercata D-tale inimă vre-un mugur Piteștean, de nu mai dai semne de viață celor din București.

Ce e asta?

De ce n'ai venit alaltăieri?

Era așa de animată Sâmbăta din urmă, «Convorb.» sub noua formă merg bine, relativ mulți abonați și absolut multă vigoare.

Sâmbăta viitoare nu sunt eu în București, întrunirea literară e în odaia administrației din pasaj. Dar Sâmbătă peste o săptămână, adecă în 28 Ianuarie/9 Fevruarie, e «Junimea» iar la Negruzzi.

Dacă în acea Sîmbătă 28 Ianuarie/9 Fevruarie la 7°50' sara nu te înființezi la masă în strada Mercur No. 1 cu stomahul gol și cu mâinile pline (într'una un faut-col și în ceailaltă măcar începutul unei novele), atunci... «vai!» zise el în sine.

T. MAIORESCU

Câți abonați ai făcut în Pitești, nemernice redactor? De câte

ori 20 de lei ai trimis librăriei Müller? Câte talente ai descoperit? Sau ai năbușit numai pe cel ce mai era acolo? Ce poesii ai scris, dacă e vorba de mugur?

Ce folos un mugur,
Când ești prost ca un ungar!
(Imitație de la frații de dincolo).

IX

Buc., Luni 27 Fevr. 95

Când vii? Și ce faci? Vino într'o Sîmbătă, cu sau fără novelă. Și D-ta ești o novelă, când ne vii din Pitești.

T. M.

X

Pontresina. Sîmbătă 12/24 August 1895
Hôtel Enderlin. 6 ore sara

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU.

Ce folos caii de postă! Cupé-ul de dinainte e gol: lipsim noi. Dumineca trecută, după despărțirea noastră la Feldkirch, am sosit peste vr'o 30' la Buchs, o sumară vizită a bagajelor, apoi în vagon direct prin Sargans, Ragatz, pe dinaintea otelașului de la Landquardt (unde luasem noi un ceai or dejun anul trecut, înainte de a porni prin Klosters la Davos) la Coire (pentru a nu-i zice pe nemțește Chur), unde am sosit la 5 ore, pe când te apropiiai d-ta cu vaporul de Constanz. La gara din Coire am găsit îndată un landau cu doi cai țapeni și un foarte inteligent vizitiu, și în 8' au fost încărcate geamantanele, cufărul cel mare și cei 3 călători

și haide! La 7½ am sosit la Churwalden, (deja la 1275 m.), unde am mas noaptea. Sat șvițeran, otelul cu haz, o terasă înaintea odăilor noastre, niște copii englezi ocupați tocmai să înalțe un mare balon în formă de leu, aprinzându-i ceva în pânțele, aer curat par'că să-l beai, clopote de vaci, Rădulescu transportat de mulțumire și visând să vie cu frate-său (așa zicea el; poate i-o fi fost altcineva în gând) să petreacă o lună aici. (După ce a văzut Pontresina, i-a trecut pofta de Churwalden). A doua zi la 7¾ dim. iar în trăsură, peste Alvanen, Bergün (unde prânz excelent, frutes saumonnées, etc.), pasul Albula, jos la Ponte, Samaden și punct la 8 ore sara dinaintea otelului Enderlin în Pontresina. Odăi f. frumoase ne-am găsit rezervate, un salonaș cu un mic balcon tocmai în axa ghețarului Rosegy, iatacul nostru la dreapta, al lui Răd. la stînga, toate cu vedere spre ghețar, lumină electrică, etc.

De aci încolo vr'o 2 ori șahuri la châtes Suisses, de 2 ori la Morteratsch și Răd. sus pe ghețar ca D-ta (și-a cumpărat cisme cu cuie, o șapcă englez. cu cozoroc de lână, ciorapi-ghetre și un alpenstock), odată la St. Moritz, unde am întâlnit pe d-nul și d-na Cost. Sturdza, el directorul Școlii de poduri și șosele. Înțelegi, că i-am pus îndată în raport mai intim cu Răd. din pricina frate-său; i-am invitat la noi la dejun, am fost cu ei la Morteratsch (din St. Moritzul lor n'aveau nici idee de ghețar), și astăzi de la 4 ore p. m. Rădulescu e plecat cu Sturdza prin Bernina-Häuser la birtul de pe pasul Diavolezza, unde vor ajunge pe la 8 ore sara, vor nopta acolo spre a trece mâine des de dimineață peste ghețarul Munt Pers la Isla Persa (la stînga în susul lui Morteratsch) și peste ghețarul Morter jos la chătet Mors. și de dejun înapoi aici. Au — fi-rește — un ghid, adecă guide, cu ei.

Sper că ghețarele Diavolezza vor încălzi pe Costache Sturdza pentru Costache Rădulescu.

Joi 17/29 Aug. după dejun plecăm de aici, trecem prin St. Moritz, Silvaplana, Sils la Kurhaus Maloja, unde mănem noaptea.

Vinera sara la Bellagio (lago di Como), Sîmbătă sara la Milan, Luni sara la Meran, Mercuri 23 Aug./4 Sept. la 6°45' sara la Salzburg, hôte! d'Europe pentru 2—3 zile, apoi alte 3 zile Viena.

De nebun, tot ești nebun. Omul suferă de glandele umflate și se caută de dinți! Asta s'o scrii odată într'o novelă hazlie. Scrisoarea aceasta îți va sosi probabil Mercuri dimineața. Dacă ai fi cuminte, ai pleca îndată Mercuri 16/28 Aug. sara din Paris la 8°25' și ai fi a doua zi Joi în 17/29 Aug. la 7°37' sara în München, unde rămâi noaptea la cel d'întâi otel ce-l poți vedea vis-à-vis de gară. Și fiindcă tot nu e bine să umbli cu umflătura D-tale, iai a doua zi dimineața o trăsură care să te plimbe prin oraș, și la 9°55' dim. pleci din München și ești deja la 1°21' de amiază la Salzburg, sau pleci la 1°23' și ajungi la 6°45' sara (pag. 420). Și stai la otelul Europa în Salzburg vr'o 8 zile ca să iai băi de sare. Acolo ne întîlnim Mercuri 23 Aug./4 Sept. la 6°45' sara. Așa ar fi cuminte. Dar cine e cuminte? Deabia al D-tale

T. M.

XI

București, Sf. Gheorghe 1896

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Te-am deslegat la vreme de îndatorirea socială față cu Brăiloiu pentru Dumineca trecută. D-na Brăiloiu își închipuește plăcerea amînată pe Dumineca viitoare, 28 Apr. Dacă nu poți veni nici atunci, scrie-mi un rînd cam pe Vineri ca s'o înștiințez.

Am făcut corecturile lui «Radu Finuleț» pentru «Convorbiri»⁵. Novela e zețuită gata. Mi-am permis a înlocui și două cuvinte în text: în loc de un *negreșit* am pus «firește», și în loc de o *mişcare folositoare* am pus o «lucrare folositoare». Ziseseși la în-

ceput: «negreșit, cei mai mulți cred că a înebunit fiindcă a înnebunit». Așa a rămas. Dar nu mult după aceea ziceai iarăș: «negreșit, mai face Finuleț și altele, bunioară etc.» Și aici am pus «firește, mai face etc.» Prea eră lipsit de variație același început de frasă. Și apoi e mai nemerit să zici despre un nebun, că face *firește* nebunii, decât să zici, că face *negreșit* nebunii, fiindcă el greșește în contra normei și tocmai întru aceasta e nebun.

Și imediat înaintea *mişcării folositoare* era un alt «mişcă» și reclama schimbarea cuvântului.

Ce zici de publicarea novelelor și schițelor D-tale în volum, într'un *elegant* volum? Să vorbească cu Müller?

Dacă vii Sîmbătă, o hotărîm din viu grai. Dacă nu, adaogă pe Vineri un rînd de răspuns și la această întrebare. Dacă răspunsul e afirmativ, trimete-mi și numerele din «Convorbiri» corectate de D-ta.

Tocmai acum, când s'a desfundat din nou izvorul literar în sufletul D-tale, ar veni minunat de bine reînălțarea lucrărilor din trecut alături cu urmarea lor în prezent. E un semn de putere, și puterea e cea d'întîi trebuință în mișcarea Țerii noastre.

Ș. c. l., ș. c. l. N'am vreme.

Al D-tale.

T. MAIORESCU

Te rog, salută pe fratele D-tale Ștefan din parte-ne.

Bun ar fi articolul despre Prodan și Gianni, scris cu figuri și cu creion, dar în fapt Gianni era însurat când a fost numit Prodan la Casație, de și însurătoarea lui s'a făcut după însurătoarea lui Prodan.

Dar ce să ne mai batem capul cu asta! Sunt mai importante pentru viitorul Țerii novelele D-tale decât crîmpeile de legi a le lui Stătescu. E inteligent Stătescu, dar e incult. Nu simte «armonia sferelor», nici în cer, nici pe pămînt.

XII

București, Vineri 31 Mai 1896

*(6 ore dim., pe terasă, trandafirii,
pelargonii, capușinele în floare,
clematis încă nu).*

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Iar ne-am înstrăinat fizicește: nici prezență, nici scrisoare de vre-o lună de zile.

Pe la 8—9 Mai îți trimisese Dragomirescu întrebarea, dacă ar putea veni el cu Evolceanu de Rusalii (12—13 Mai) pe la Târgoviște. Nici până astăzi n'ai răspuns.

Noi, și dacă răspundeai, nu ne-am fi asociat; am fost de Rusalii la Brașov și la Sinaia (5 zile). Nu puteam veni în acel moment la Târgoviște fără a te compromite: era, în toiul discuției asupra legii lui Stătescu, și Ministrul însuș tare înveninat. (Nu știu, dacă ai mai cetit un al doilea articol al meu în «Const.», care răstoarnă discursul lui Nicolaescu. La răspunsul lui în «Voința», apare astăzi în «Const.» o contra-reflecție de... Basilescu al nostru⁶).

Astăzi s'au schimbat lucrurile. De când junimiștii au refuzat să meargă la întrunirile publice în chestia Mitropolitului, acțiunile lor sunt bine cotate la bursa colectivă. Noi n'am mers, nu doar că nu ar fi comis Guvernul anume în chestia Mitropolitului abateri de la lege, care par provenite din alienație mentală (numirea celor 3 Locotenenți Mitropolitani și sequestrarea lui Ghenadie la Căldărșani sunt enormități juridice); dar pentru noi chestia religioasă nu se cade să fie obiect de agitație populară în contra unui guvern, ea și chestia Transilvană.

Când ai vedea, cu ce nepricepere reuțăcioasă se uită învăpăiații Fleviști și conservatori la această atitudine *politică* a Junimiștilor!

Dar azi, când s'au schimbat lucrurile, nu mai am eu vreme să vii la Târgoviște.

Dar D-ta la București?

Săptămâna această suntem aici. Vineri 7, Sîmbătă și Duminică 8—9 Iunie la Galați; apoi Sîmbătă 15 Iunie iar la București; însă Sîmbătă 22 Iunie la 5°30' p. m. în Sleepingcarul trenului București-Predeal-Arad-Budapesta-Viena etc. Paris, Londra, Edinburg, Scarborough (băi de mare). Pe la 19/31 August Ischl sau Salzburg, pe la 27 Aug. Viena.

D-na Maria Sander Brăiloi a plecat ieri la Franzensbad; bărbatul-său o urmează după vr'o 3 septemâni. D-na Olympe Bossy a născut al doilea copil, sunt câteva zile. Tot cu cleștele i l-a scos. (Mă mir cât se căsnește Natura să continue speța Bossy).

Marie Negruzzi de 3 septemâni în pat (perimetrită); acum e mai bine, dar trebuie să meargă și ea pe la 25 Iunie la Franzensbad.

Giurescu a dispărut de vr'o 2 luni de la Universitate. (Cu taxele de inscripții? Vr'o 6000 lei!) În locul lui e propus Basilescu, secretar la drept, și în locul lui Basilescu, Petre Popescu la litere).

Coșbuc se apropie iar de «Convorbiri», unde vrea să publice o traducere din Mahabarata ?

Corectura lui «Castor» am făcut-o tot eu. Măine apare schița. Vivat sequens! Când? ⁸.

Dar cu publicarea novelelor D-tale în volum?

Ce te ține iar nedeslipit în Tîrgoviște? ³/₄ trup, ¹/₄ inimă, și minte benghi?

Sau vice-versa?

T. M.

Mai când era, au prânzit Olăneștii la noi. Nasul lui tot cămărtătofor (ca și proprietarul).

XIII

*Areley Court, Stourport.
Mercuri, 10/22 Iulie 1896*

IUBITE D-LE BRĂTESCU,

Te-ai ținut de cele spuse în scrisoarea D-tale din urmă, să pleci adecă Luni la 8 Iulie din Tirgoviște? Ți-am telegrafiat din Londra Simbătă sara la Tirgoviște: «Télégraphiez Oxford Hôtel Randolph, quand vous partez». Am sosit Duminică la Oxford. Nici o telegramă de la D-ta! Atunci am mai stat Luni, adecă alaltăieri, în Oxford și ți-am telegrafiat la 7 ore dimineața aceeaș depeșe. Ieri Marți la 8 ore dim. am primit de la fratele D-tale Ștefan următorul răspuns telegrafic: «Monsieur Titus Maioresco, Oxford, hôtel Randolph. Ionel déjà parti. Ștefan Brătescu». Cuvintele «Monsieur, Titus, Brătescu» sunt de prisos în aceeaș depeșe, și în loc de cuvântul «déjà», care nu fixează timpul destul de exact, aș fi așteptat «aujourd'hui» sau «hier».

Căci așa am rămas iarăș nedumerit. S'a sfârșit cu jurații Simbătă și ai plecat «déjà» Simbătă? Sau Duminică? Sau tocmai Luni, după cum ne rămăsese vorba?

Cum vezi, aceste sunt tribulațiunile unui călător-asociat. Dar eu, firește, mă țin de cele ce convenisem în scris, și admit dar (nici nu pot altfel, pentru a nu ne pierde urma), că ai fost Marți sara în Viena și că astăzi, Mercuri, dimineața, când scriu eu aceste rînduri, D-ta sosești la Nürnberg și te duci la otelul convenit «Bayrischer Hof». La această adresă ți-am și telegrafiat ieri din Oxford:

«Brătesco, Bayrischer Hof,

«Nürnberg.

«Télégraphiez Edinburgh hôtel Royal, quand quittez Anvers».

Sper că în acest moment ți se dă depeșa de la biuroul otelului.

Ți-am telegrafiat în acelaș timp aceeaș depeșă la *Anvers* (englezește *Antwerp*), hôtél Weber (două tălpi țin mai bine la cismă, decât una), și sper că o vei găsi mâine, Joi, la 11 ore sara, când după program trebuie să sosești acolo.

Noi am plecat ieri, Marți, din Oxford, după ce am primit depeșa fratelui D-tale, și am sosit aici la orașelul Stourport (pe lângă Birmingham), la ora 1°42', când ne aștepta la gară, familia Broome, cunoscută nouă de prin Italia. Ne-au adus la locuința lor, Areleyl Court, o splendidă instalație în mijlocul unui parc, cu tot belșugul englezesc, 3 trăsură, cai de călărit, mulți servitori etc. Am făcut ieri o plimbare cu trăsura de vr'o 3 ore prin Bewoley, dealungul râulețului Severn, locuri istorice cu amintiri din vremea lui Henric IV (1405) și Edward IV. Sara după masă el, Broome (fabricant de filaturi de lână), s'a pus la orgă (în salon, și fata mai mare Winnifred la violoncel (mai bine decât Klein) și ne-au cântat o arie de Bach. O fată mai mică, Sylvia, la clavir și viola. La 10½ toți culcați.

Azi ne mai țin aici, dar mâine, Joi, plecăm și sosim sara la Windermere (districtul lacurilor din Westmorland), apoi Vineri sara sau Sîmbătă dimineața suntem în fine la Edinburgh, hôtél Royal.

D-ta nu poți pleca din Anvers decât Sîmbătă sara 9 ore cu vaporul companiei G. Gibson. Va să zică stai 2 zile în Anvers (și scrisoarea aceasta te va găsi încă acolo). La Leith (portul Edinburghului) vei sosi Luni dimineața, și mă vei afla pe mine la port în momentul debarcării. În or ce cas, noi suntem atunci la hotel Royal în Edinburgh, și de la Leith la Edinburgh sunt numai 25 minute cu tramway.

Așadar: la revedere în Scoția!

T. M.

XIV

D-Sale
 D-lui Ion Brătescu-Voinești,
 avocat.
 Tîrgoviște.

3/16 Octomvrie 1902

Salutări din România și mulțumiri pentru trimeterea frumoaselor carte postale.

T. MAIORESCU

XV

Hôtel Engadinerhof
 St. Moritz
 20 August/2 Septemvrie 1903

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Și eu găsesc schița «un om» bună, firește în proporțiile unei asemenea lucrări mici. Cîteva observări de stil pentru o a doua ediție (se vede că-ți lipsește în Tîrgoviște orce crîmpei de cerc literar; simpla cetire într'un asemenea cerc te-ar fi făcut pe D-ta însuși să netezești puținele sgronțuri ⁹).

Col. I: «toți oamenii orașului», și după 2 rînduri iar «în orce parte a orașului». Propun suprimarea orașului dintâi.

Tot col. 1: «...umflat de acte de urmărire. Poate că e singurul agent de percepător *de pe lume*». Patru *de!* Trebuie suprimați vr'o doi. «Chiozdan mare cu acte de urmărire... singurul agent-percepător *de pe lume*».

Col. 2: «...între umblatul pe jos» și în rîndul următor iar «De mult *umblam*!»! Poate aici «de mult căutați».

Și atîta tot. Al D-tale, prietenește,

T. MAIORESCU

P. S. De la fereastra, lîngă care scriu, se vede tocmai strunga de la Piz Iulier, cu micul ghețar dedesubt, pe care le-ai desenat din odaia de sus a viliei «Dr. Ludwig» în Pontresina.

Noi plecăm de aici peste vr'o 6 zile, apoi prin Klönthal, München, Viena vom sosi la Sinaia pe la 18 Septemvrie și vom mai sta acolo vr'o 10 zile înainte de a ne coborî în șesul Bucureștilor.

Idem

XVI

Kurhaus Bad Lenk, Vineri 1/14 August 1903

IUBITE DOMNULE BRĂTESCU,

Îți mulțumesc pentru trimiterea novej. E *bună*; bună ca din vremea cea bună a lui «Pană Trăsnea» partea I. După impresia mea, reîncepînd să scrii novej, te-ai regăsit pe culme.

Acum câteva mici observări și propuneri de modificări pentru o viitoare nouă ediție, care nu va lipsi. N'am trebuință să mă mai explic cu D-ta asupra acestor propuneri: eu ți le spun cum îmi vin, ca un îndemn pentru D-ta de a cumpăni din nou cuvintele și raporturile lor în înțelesul celui mai deplin efect literar; hotărîrea rămîne totdeauna la D-ta, și eu mă supun ei, nu D-ta mie.

Citez numărînd cele cinci foiletoane, care cuprind «Neamul Udreștilor»¹⁰, cu I, II, III, IV, V, iar în năuntru fiecareia din aceste V însemnez coloana cu 1, 2, 3, 4, 5, 6.

I, 1 jos. — «Conu Costache era împreună cu ciudata lui soră... copiii lui Negoîță Udrescu».

Curioasă construcție: conu Costache împreună cu soru-sa era copii; și *erau* copii rămâne tot curios. Mai bine să ocolim asemenea controverse între singular și plural. D. e. «Conu Cost. și o soră ciudată a-lui, Luxița, care nu s'a măritat, ci a rămas fată bătrână, erau copii» etc. Sau ceva analog.

I, 2 jos — Foarte bună funia neamului Udreștilor».

I, 3 la mijloc. — Nu zici mai bine «slovenind» în loc de «silabisind»? E mai arhaic, mai conform cu toată tonalitatea novelei. Firește la *II, 1 jos*, trebuie să rămâe «silabisit», fiindcă acolo vorbește prea modernizata Sașinca.

I, 3, tot spre mijloc. — «Nevinovată manie». (Și acest cuvânt îmi pare prea modern pentru tonul novelei. Mai bine «pornire» sau «patimă»; iar mai jos, unde vorbește de «mania curățeniei» soră-si s'ar putea zice «hoala» sau «năravul», sau aici «patima», dacă ai zis mai sus «pornire».

I, 4 sus. — «O necuviință de muscă» (foarte bine) «o omoara». Omora îmi pare prea tare. Alceva mai puțin exagerat: o scotea din fire, sau așa ceva. Dar nevastă-mea găsisse dimpotrivă, că «omora e mai bine și mai desăvârșit».

I, 5. — Foarte bun pasagiul «Din multe ițe se împletea»... ca focul de apă» și așa de simplu și frumos zis în limbă curat românească, fără împetrișări neologiste.

I, 5, mai spre mijloc. — Protestez în contra neologismului «ținuta ei mândră». Portul, felul, arătarea — tot ce vei vrea, dar nu ținuta. Tot acolo, la sfârșitul alineatului, propui suprimarea cuvântului «tot» înainte de «în București».

II, 1. — «Cu indiferența D-tale» merge în gura Sașincăi, dar poate tot ar fi mai bine «nepăsarea».

II, 3. — Ce bun e pasagiul «Biata cocoana Luxița... vrea să le jupoaie»: asemenea *II, 4* «spun copii din Târgoviște... i-a»

dat să bea apă». Și iarăși: «De la Marmazela. Avea și dreptate... tapis». În deastea se simte îndată că ești adevărat autor.

II, 6. — Propui «biruit» în loc de «invins».

III, 1. — Minunat «Au trecut ei anii. . . în casa lui Udrescu». Minunată și românească neaoșe: «va să meargă cineva să vadă cu ochii moșioara asta» de la III, 2, și «au trăit și au vânătorit» de la III, 4. În genere sînt deosebit de frumoase scrise și cugetate coloanele 1, 4, 5 și 6 de la foiletonul III. Inșă

la III, 5 sus propui «pornirea» în loc de «mania», și la III, 6 jos «patima» în loc de aceeaș «manie».

IV, 1 jos. — Bine caracterizat băiatul; scurt, dar deplin «Tiens, c'est gentil».

IV, 3 jos. — Propui «suspînul cel din urmă» în loc de «ultimul». Precum și zici frumos la IV, 4 sus «taină» și nu mister.

IV, 4. — Minunat de bun e și pasagiul «Cu o săptămână mai înainte... săraca! D-zeu s'o ierte!» Și mai jos descrierea bătrînului «cu opriri» și «o cută de amărăciune».

IV, 5 sus. — Ce însemnează: «Plânsetele rudelor victimelor, cu, acolo jos lîngă șinele drumului de fier, Sașinca cu amîndouă etc.?

Adecă franțuzescul (și acesta numai modern) «avec, la bas près des rails, Sasinca»...? merge asta în românește? În or ce caz repetiția lui *cu* după Sașinca și cacofonia Sașinca; *cu* amîndouă ar trebui îndreptate.

V, 5, sus. — Rog, alt cuvânt în loc de «expresia unei amărăciuni». Poate «arătarea».

V, 5, la mijloc. — «Ucigătoarea» nu merge și compararea cu «fluturele tîrît în para luminării» asemenea nu merge, fiindcă e *bis in idem*. L-ai mai numit odată «fluture» jos la IV, 6. Propui dar mai simplu și mai scurt:

«Raoul eră din nou în vârtejul vieții de petreceri. A fost par'că din afară o întovărășire» etc.

V, 6. — Propui suprimarea numelui «Mureanu», «farmecele nevetei unui Colonel»... mai bine așa în penumbră, propui și suprimarea întregii relații despre doamna Mureanu, de la «ce vîrstă avea femeea asta» până la «și tot de pe urma ei». Să remăe numai: «De pe urma tuturor acestora, în vîzul Societății care privea cu ochi îngăduitori, s'a stins acum R. U. ca o candelă» etc. Căci ne-a *interesat* C. Udrescu și soru-sa; *ne interesează* să știm, dar numai pe scurt, că franțuzitul de fiul său se prăpădește. Amănunte prea multe despre ce și cum, mai ales introducerea la spartul târgului a unei figuri nouă de femeie, d-na Mureanu, de 35 sau de 19 ani, cu sinucidera lui Manolescu «din corpul nostru ingineresc» și cu internarea bărbatu-său, nu ne mai pot interesa de loc, dar de loc. Sînt un fel de suprafetațiune, care strică efectul. Se pare că ai în vedere o anume figură localnică, poate e o maliție personală ascunsă aici. Dar cu novela «Neamul Udreștilor» n'are a face.

Insfârșit la

V, 2 și 3 propun suprimarea a 3/4 sau mai bine 9/10 din «hrisovul paleoslav». Or cât de interesant ar fi pentru D-ta personal, pentru limbiști, pentru cercetători de arhive, etc. — *literaricește* n'are ce căuta «ca atare», în novelă și apoi nu uita, că la II, 2 ne-ai mai dat un document vechiu.

Știu, că cele două din urmă sfaturi vor fi cele mai greu de primit, dar — cum se întîmplă adeseori — sînt tocmai cele mai însemnate pentru efectul hotărîtor al novelei. Vrei să mai întrebi și pe A. Rădulescu-Pogoneanu, cel mai bun judecător în ale literaturii dintre toți cunoscuții noștri comuni? Vrei, dacă va fi și el

de părerea mea, să ne urmezi sfatul, chiar cu ceva călcare pe inimă? Inima, pe care ai avea să calci în acest caz, nu e cea artistică, ei ailaltă, aia care joacă omului atâtea renghiuri.

Măine plecăm de aici, prin Thun (remânem o seară în «Turner Hof» să cinăm pe terasa cu Alpenglühen), Thusis, noul drum de fier Thusis-Albula-Samadén (nu se mai merge acum cu poșta peste pasul Iulier) la *Maloja* (Engadin), unde vom sta 3 săptămâni în «Hôtel Kursaal».

Al D-Tale, prietenește,

T. MAIORESCU

XVII

T. Maiorescu roagă pe d. I. A. Brătescu să vie mâine Marți la el la masă (7 ore), dar să aducă și pe dd. Rădulescu și Scărlătescu. Pe acesta din urmă îl rugasem să vie Mercuri la masă; dar fiind eu împedecat pe Mercuri, roagă-l D-ta și *adu-l mâine Marți*, în loc de Mercuri. Dacă vii pe la 5 ore, mai facem un șah.

XVIII

Duminică 15/27 Mai

am trimis la dumneata pe când dormeai; se vede că nona servitoare nu ți-a spus nimic, D-l Rădulescu e aici.

Te așteptăm la dejun.

XIX

Luni, 8 ore sara

D-nul și D-na T. Maiorescu poftesc pe d. I. A. Brătescu mâine Marți 7 ore la masă negreșit!!

XX

Vineri

T. Maiorescu roagă pe d. I. A. Brătescu să vie mâine Sâmbătă 7 ore la el la masă. Tot vine sara la literatură!

XXI

T. Maiorescu roagă pe d. I. A. Brătescu să vie astăzi luni 8 Martie la 7 ore la masă. (Vorbă de drum pentru vacanța Paștilor).

XXII

T. Maiorescu roagă pe d. I. A. Brătescu să vie Sâmbătă 23 Ianuarie la 7 ore la el la masă. Tot la el (Strada Mercur, 1) e și întrunirea literară și nu la d. Negruzzi, fiind așa mai deaproape de iluminare.

XXIII

Joi sara 8 ore

Cum te afli în locuința cea nouă? Dacă nu pleci la Târgoviște și n'ai ceva mai plăcut în perspectivă, vino mâine Vineri să dejunăm împreună, și dacă vii pe la 10½, facem un șah sau două.

Unde e piazza S. Marco cu Florian să luăm un granito!!

XXIV

D-le Brătescu, după câte îmi spune Titu despre îmbolnăvirea D-tale, cred că ai friguri și de aceia îți trimet un *gramm* de chini-

nă, sub această formă concentrată în 10 bonboane ca să nu zic hapuri — dar bagă de seamă că e foarte amară; nu pune hapul direct pe limbă, ci ia în gură puțină apă, în care să înoate hapul, și apoi apă mai multă pentru a înghiți totul. De seară 5 hapuri; mâine dimineată alte 5, cu condiția să nu le iei în momentul accesului de friguri. Or ce ai avea, china nu-ți poate face decât bine. Îți trimet un taler de ciorbă și o mititică prepeliță ușoară de tot, și îți urăm grabnică însănătoșare.

Ai amețală azi fiind că ești nemâncat, după supă bea un pahar de vin gol, fără Giesshübler și poate mănânci și prepelița, mai știi!

XXV

28 Mai 1907

T. Maiorescu mulțumește pentru buna scrisoare a d-lui I. A. Brătescu-Voinesti în amintirea unui trecut, la care și el se gândeste cu drag.

Izvoare: Autografe I. Al. Brătescu-Voinesti
București.

Titu Maiorescu către Ion Petrovici

I

Am citit cu luare aminte și cu un interes crescând lucrarea d-lui Ioan Petrovici «O problemă filosofică» și găsesc că are din multe puncte de vedere un merit deosebit: Mai întâi este scrisă în cea mai bună limbă românească, apoi dovedește o deplină pătrundere a teoriei idealiste și — mai presus de toate — este o încercare *originală* de a duce explicarea și aplicarea cunoștinței omenești, cu un pas mai departe ¹.

T. MAIORESCU

București, 15/28 Octombrie 1904.

II

Vineri

T. MAIORESCU

roagă pe d. Ioan Petrovici să vie poimâne Duminecă 21 Noemvrie, ora 12¹/₂ la el la dejun.

D-Sale D-lui Ioan Petrovici
licențiat în litere

București
strada Aureliu, 23.

Am citit cu luare
aminte și cu un inter-
es crescând lucrarea
d. lui Ioan Petrovici
"O problemă filoso-
fică" și găsesc că are
din multe puncte
vedere un merit deosebit:
mai întâi este scrisă
în cea mai bună limbă
românească, apoi dă vedete
o deplină pătrundere a
teoriei ideologice și - mai
presus de toate - este o
încercare originală de a
duce explicația și explica-
carea cunoștinței omă-
nești cu un pas mai
departe.

T. Mironescu
București,
15/28 Octombrie
1904.

III

T. M.

roagă pe d. Petrovici să ducă bunul său articol la redacția «Epocei», chiar astăzi, dacă se poate; dacă nu, mâine dimineața, ca să apară cât mai curând ?.

T. M.
 roagă pe d. Petrovici să
 ducă bunul său articol
 la redacția «Epocei», chiar
 astăzi, dacă se poate; dacă
 nu, mâine dimineața, ca
 să apară cât mai
 curând.

IV

Abbazia 5/18 Ian. 1906.

IUBITE D-LE PETROVICI.

De-abia aici, unde am venit pentru scurta vacanță de crăciun, am timp să răspund la scrisoarea D-Tale din 22 Nov.

E caracteristică impresia ce ți-a lăsat-o Viena și e bine că ți-a lăsat-o așa; veselie, cu toată vremea urâtă. Să încerc o explicație?— Or ce civilizație superioară scoate la iveală arta frumoasă și meseria artistică. Arhitectura și statuile de pe strade, pictura în galerii, desenele la etalaje, muzica la teatru, fie și strălucirea elegantă

a unui balet, apoi micile comodități ale traiului de toate zilele: pavaul mai neted, iluminatul mai viu, ușa și fereastra mai ușor deschise și închise, scaunul mai potrivit, patul mai elastic, toaleta mai curată—: toate lingușesc³ impresionabilitatea omului. Iar unde e mai multă artă, e mai multă veselie! Vorba lui Schiller⁴: ernst ist das Leben, heiter ist die Kunst!

Tot așa de firesc e că la Burg, în cripta capușinilor și în «Schatzkammer» ai simțit oarecum vetustatea istorică a unei vechi Case Domnitoare. Cred că e nimerită și aplicarea psihologică la cugetările probabile ale unui Suveran cu asemenea tradiție.

Dar ce nu-mi pare nemerită este proorocirea despre distrugerea Imperiului Austriac. Eu aud acest cântec de vr'o 50 de ani, și am de mult experiența, că cea mai zadarnică îndeletnicire este proorocirea istorică pe o scară mai întinsă. Deabia poți prevedea pe un an-doi câteva deslegări politice parțiale în lăuntrul unui stat. Nu te-a pus pe gânduri cazul lui Napoleon I, care la 1816 «prevedea» sau republicanizarea sau rusificarea Europei peste 50 de ani? Și cazul lui Littré, care la 1852 a «prevăzut», ca pozitivist cu certitudini științifice, că de atunci înainte era asigurată pacea universală?!⁵

Îmi scrii că vei rămânea probabil numai în Lipsca. Atunci ai să cunoști prea puțin din cultura germană. Trebuie să mai mergi pe o lună-două la Iena (de unde în dese excursii la apropiatul Weimar cu reminiscențele vii de la Goethe-Schiller), apoi o lună la Berlin, o săptămână la Dresda (galeria de picturi!). La nevoie scurtează cu vre-o 2 luni șederea în Lipsca.

Dealtminteri sfaturile bătrânilor nu prea sânt urmate de cei tineri, și va fi având și aceasta noima sa.

Cu o prietenească strângere de mână

T. MAIORESCU.

Herrn Dr. phil. I. Petrovici

Leipzig, Töpferstrasse, 3 D II.

Abbazia, 5/18 Jan. 1906

Scrisoare D. le Petrovici;

Deabia aici, unde
am venit pentru scurta
vacanță de crăciun, am
timp să răspund la
scrioarea D-tale din 22 Nov.

È caracteristică impresia
ce ti-a lăsat-o Viena și e
bine că ti-a lăsat-o așa:
nevoile, cu toată vremea
urâtă. Într-o încercare o expli-
care? Or ce civilizație
superioară scoate la
ieală arta frumoasă
și meșteria artistică.
Arhitectura și statuiele
de pe străde, porturile
în galerii, desenurile la
stallage, muzica la teatru,
și o strălucire elegan-
tă a unui balet, apoi
micile comodități ale trai-
ului de toate zilele: pa-
reajul mai nedeziluminat

mai viu, usa si fereastra
 mai bitor de schise si inchise,
 scaunul, mai potrivit, patul
 mai elastic, toaleta mai
 curata - : toate linguse, ex
 impresionabilitatea omului.
 Dar unde e mai multa
 arta, e mai multa vesu-
 lie. Vorba lui Schiller.
 Kunst ist das Leben,
 Freiheit ist die Kunst

Fost asa de firesc e,
 ca la Burg, in crista
 caputinelor si sa
 "Schatzkammer" ai
 simtit oarecum vechista-
 tea istorica a unei
 vechi case Domnitoare.
 Cred ca e nemerita si
 aplicarea psihologica
 la sugestiile probabile
 ale unui Severan cu
 aseruzana - traditie

Dar ce nu-mi pare
 nemerita este provocarea

despre distrugerea
Imperiului Austriac
Eu aud acest cântec de
ur' o 50 de ani, și am
de mult experiență, că
cea mai zadarnică și
deleterică este prooroci-
rea istorică pe o scară
mai întinsă. Deabia
poți prevedea pe un an
- doi câteva deslegări
politice parțiale în
launtrul unui stat.
Nu s-a pus pe gânduri
cazul lui Napoleon I.,
care la 1816 "prevedea"
sau republicanizarea sau
modificarea Europei peste
50 de ani? și cazul
lui L'Abbe, care la
1852 a "prevăzut" cu
pozitivitate cu certitudini
științifice, că de atunci
înainte era asigurată
pacea universală?!

Tine serie că vei rămâne
 mână probabil numai
 în țipă. Altfel ai să
 cunoști prea puțin
 din cultura germană.
 Trebuie să mai mergi
 pe o lună - două la
 Jena (de unde în dese
 excursii la apropiatul
 Weimar este reminis-
 cențele vii de la Goethe
 Schiller), apoi o lună
 la Berlin, o săptămână
 la Dresda (galeria de
 picturi!) și la navio
 scurtează cu vre-o 2
 luni de vreme în Apoca-
 lypse. De altminteri spațiile
 bătrânilor nu prea sânt
 umplute de cei tineri,
 și va fi având și aceasta
 însoțirea sa.

Cu o prietenie stră-
 gică de mână.

T. Maioreșcu

V

20 Ian. 2 Fevr. 1906

T. MAIORESCU,

deabia reîntors din Abbazia, găsește pe masă articolul d-lui Petrovici «Spirit și Corp», nu crede însă că se poate publica în «Epoca» (ce are *Epoca* de căutat în asemenea analize de specialitate filozofică?), ci îi pare că singurul loc potrivit este aceeași «Revistă generală a învățământului», care a publicat și articolul D-lui Bogdan-Duică; așteaptă dar o carte postală cu răspunsul d-lui Petrovici la această propunere, și dacă va fi afirmativ, atunci va mijloci la acea revistă ca să publice în unul sau două numere întâmpinarea d-lui Petrovici ⁶.

Herrn Dr. I. PETROVICI

Leipzig

Töpferstrasse 3, D II

VI

București 16 Fevr. 1906

7 Martie

IUBITE DOMNULE PETROVICI,

Cu «prevederea» Dtale în privința advocaturei mele s'a întâmplat cum se va fi întâmplând adeseori cu asemenea prevederi (și aceasta încurcă pozitivarea sociologiei): s'a realizat *fiindcă* mi-ai comunicat-o.

Nici nu mă mai gândeam la advocatură, când mi-a sosit scrisoarea Dtale: dar după ce am cetit-o. am găsit argumentarea Dtale

(a *Diale*, nu a mea, căci până atunci nu-mi trecuse prin cap) așa de întemeiată, încât la 11 Februarie (în ajunul împlinirii celor 5 ani din proiectul de lege) am cerut reînscrisura în barou⁵.

De unde rezultă, că scrisoarea D-tale nu a cuprins o simplă prevedere, oarecum teoretică, ci a devenit un element causal și s'a amestecat în realitatea practică.

Ce complicații ale sociologiei izvoresc din acest exemplu *tipic!*...

Răspunsul D-tale la observările bietului Bogdan-Duică (*nomen et omen*; când te chiami Duică, lasă-te de filozofie și îndeosebi de estetică; mai era odată la Iași o «artistă» cu numele Gălușcă... se poate? die grosse Künstlerin Fr. Knödel!), după cum aflu de la d. Pangrati, va fi publicat în numerele de Martie și Aprilie ale revistei lui Haret⁶.

Al D-tale, bătrânește și nu prea.

T. MAIORESCU

Herrn Dr. phil. I. Petrovici

Leipzig

Töpferstrasse 3, D. II.

VII

București, 27 Maiu 1906.

9 Iunie

IUBITE DOMNULE PETROVICI.

Răspund la cele două întrebări ale D-tale:

1) Curentul filozofic în timpul studierii mele la Berlin (toamna 1858 până la Iunie 1861, cu intermitente călătorii la Paris pentru licența în drept) era pe deoparte combaterea Hegelia-

nismului prin profesorul chemat pentru aceasta și influent la guvern A. Trendelenburg; alături de aceasta un rest de Hegelianism expirând, reprezentat prin bunul orator Karl Werder (care însă se mărginea să propue psihologie și spirituale aplicări de estetică, pentru cari ținea și conferințe la Curtea Reginei Augusta), și prin superficialul frazeolog Michelet, prof. extraordinar⁹.

La plecarea mea din Berlin pentru a veni în țară, în 1861. însuș profesorul Werder m'a sfătuit să mă ocup de Schopenhauer pentru a ajunge prin el la Kant «Critica rațiunii pure» ca la un izvor ce va trebui din nou desfundat.

Ca să ai o idee de Trendelenburg, du-te la bibliotecă și aruncă-ți ochii în cartea lui *Logische Untersuchungen*. Iar pentru Hegelianismul berlinez de la 1860—61 cere tot la bibliotecă *Der Gedanke, philosophische Zeitschrift*, organul societății filozofice berlineze, din care făceam și eu parte. În volumul I al acestei reviste (1 Oct. 1860) găsești un articol (pag. 8) *Ueber die gegenwärtige Stellung der Hegel'schen Philosophie*. În acelaș volum (pag. 250) o notiță despre mine. (Însă eu nu eram încă profesor, de abia în Noemvrie 1862 am fost numit la Iași). În aceeași revistă vol. II (pag. 112) o discuție asupra unei conferințe a mea, pag. 123 o disertație a lui Lassalle, și el membru al acelei societăți, și pe atunci nu încă agitator socialist¹⁰.

În vol. III (pag. 18) un articol al meu despre Herbartianul Cornelius etc. etc.

2) În acel moment la Berlin, ca impresie generală în profesorie și studențime (în afară de acea vorbă inteligentă, dar individuală a lui Werder), Kantianismul nu era considerat ca o valoare de actualitate. Dar începea să se simtă influența lui Schopenhauer, și cred că în urma acesteia și în parte din cauza ei s'a redșteptat (după vre-o 10—15 ani) preponderanța Kantiană și în or ce caz înlăturarea lui Fichte, Schelling și Hegel, cu toate că acest din urmă a mai trăit — dar nu în specialități filozofice — prin

școlari ai săi foarte însemnați în mișcarea culturală a Europei între 1860 și 1890, ca d. e. excelentul profesor de drept civil și apoi ministru austriac Unger, profesorul de economie politică de la Viena Lorenz von Stein și socialiștii Marx și Lassalle¹¹.

Impresia mea este însă, că astăzi tocmai partea de dialectică Hegeliană în scrierile acestor oameni li se impută ca un motiv de croare sau cel puțin de confuziune...

Iacă un lung răspuns la întrebările dtale, și e așa de lung, fiind că în asemenea materie ai totdeauna simținântul, că este cu deosebire grea o pricepere de oare care exactitate, chiar pentru un om așa de inteligent precum ești dta. Deabia poți pricepe o atmosferă intelectuală din propria ta înconjurime; dar-mite una de acum 46 de ani, transmisă și filtrată prin alt cap!

Cu o prietenească strângere de mână

T. MAIORESCU

Herrn Dr. I. Petrovici

Leipzig, Dorotheenstrasse 2 III.

Pension Mayer.

VIII

București, 12 Noembrie 1906.

IUBITE D-LE PETROVICI,

Te felicit!

Te felicit, că începutul cursului Dtale universitar nu s'a făcut cu laudele banale, îndărătul cărora se ascunde și nu se prea ascunde indiferența banală, ci s'a însemnat și prin manifestări de opoziție, provocate probabil direct de oameni de felul invidiosului Nădejde. Sper că nu e amestecat și d. Bogdan-Duică. — Se arată fum de unde se înalță flacăra¹².

Îmi pare bine, că ai găsit sprijin la D. Teohari Antonescu.
Nu uita, că între profesorii de valoare ai Universității din
Iași sânt și dd. Matei Cantacuzino și Ralet.
Al D-tale cu afectuoasă considerare,

T. MAIORESCU

D-lui I. Petrovici, profesor conferențiar la Universitate
Iași, str. Lăpușneanu, 36.

IX

Ion Bianu către Ion Petrovici

Buc. 7/20 Dec. 1907.

Am primit iubite d-le Petrovici, volumul D-tale de *Cercetări filosofice* și voi fi fericit să ajung să cetesc cel puțin parte din ele cu aceeași liniște, care este necesară pentru asemenea cetiri. Vremile în cari trăim sunt așa de agitate — cel puțin aici — în cât te felicit că D-ta ai acea dulce liniște trebuitoare pentru a le scrie¹³.

Al d-tale coleg și amic

I. BIANU

X

George Aslan către Ion Petrovici

București 16 Dec. 1911
str. Batiște 17 bis.

STIMATE DOMNULE PETROVICI,

Deși n'am plăcerea să Vă cunosc personal, deși am fost adversari la concursul de acum 2 ani — am fost însă adversari loialii:

niciodată n'am nesocotit meritele D-tră — așa încât cred că nu vă va surprinde prezenta scrisoare.

Vă anunț o veste bună. Consiliul permanent v'a recomandat ca agregat definitiv, așa încât rămâne acum să se pronunțe numai ministrul. M'am interesat și eu de numirea D-tră și am căutat s'o grăbesc, întrucât aş dori să ocup locul D-tră de conferențiar.

Cred că nu mă șocotiți ca urmaș nevrednic și așteptând plăcerea să Vă felicitez în persoană pentru intrarea D-tră în rangul meritat, Vă salut cordial

G. ASLAN¹⁴

București, str. Batiște 17 bis.

XI

Nicolae Gane către Ion Petrovici

3 Februarie 1916 Iași.

SCUMPE ȘI STIMATE COLEG,

N'am cuvinte să-ți mulțumesc pentru frumosul articol ce ai publicat în «Iașul» în ziua aniversării mele de 78 ani și care mi-a făcut o nespusă plăcere știind mai ales că vine de la un om de bună credință care scrie ceea ce simte și gândește¹⁵.

Rămân deci din inimă recunoscător și te salut cu toată dragostea de nestrămutat prieten și coleg

N. GANE

XII

Matei Cantacuzino către Ion Petrovici*Iași 24 Ianuar 1920.*

STIMATE DOMNULE PETROVICI.

Timpul de 48 oare ce ați binevoit a mi'l acorda, pentru a găsi o formulă care să împace punctul meu de vedere cu scopul oficial al întrunirii, îmi este insuficient, fără a dice că, ori care ar fi formula, prezența mea la întrunire mi-ar crea un echivoc cu care nu me pot împăca...

De altminterea hotărîrea fiind luată de DVoastră fără ca să fiu fost nici consultat nici macar prevestit, e și logic și drept ca foloasele sau responderile ce ar putea decurge din ea, să nu me privească pe mine, și e bine ca cu acest prilej să se afle de toți că direcțiunea locală a ligei, de care m'am demis de mult, nu'mi aparține mie.

Cu cea mai distinsă considerațiune.

M. CANTACUZINO

Răspunsul D-lui Petrovici la scrisoarea lui Cantacuzino.

PREA STIMATE D-LE CANTACUZINO,

Vă rog să mă scuzați că datorii de ordine politică — față de care nu am destulă însemnătate pentru a lua o atitudine personală și disprețuitoare — m'au făcut să întârziu puțin răspunsul la scrisoarea ce mi-ați adresat.

De altfel poate, în intențiunea D-voastră, avea scrisoare nici nu avea răspuns.

Totuși eu nu mă pot opri să vă exprim regretul că după cele 48 de ore, ce, printr'un eufemism amabil, spuneti că sam binevoit

a vi le acorda», ați luat o hotărîre care a lipsit întrunirea «Ligei Poporului» — de altfel grandioasă și populată cum n'am mai văzut alta la Iași — de farmecul superior al elocvenții D-voastră. Ați fi avut între altele, un nou prilej de-a vă convinge, de ce imensă popularitate se bucură direcțiunea noastră politică și câtă nemulțumire a trezit în opinia publică guvernul surogatelor de oameni noi.

Iar dacă cumva abținerea D-voastră a avut drept cauză principală, faptul de-a nu fi fost prevenit mai din vreme de ținerea acelei întruniri, nu pot de cât să deplâng această neglijență, întrucând totuș ca circumstanță atenuantă, jena pe care a simțit-o întotdeauna comitetul nostru politic, de-a nu vă importuna cu lucruri cărora nu le-ați acordat mai niciodată un interes deosebit.

Totuș am și un motiv care m'a făcut să îndur mai lesne regretul supărării D-Voastră. E faptul că această supărare constituie un fel de dovadă că demiterea D-voastră de la Președenția ligei, nu este un lucru irevocabil și definitiv¹⁶.

Aceasta a fost în mijlocul părerilor de rău, o rază de bucurie, pentru care nu pot să nu vă mulțumesc.

Cu cele mai distinse salutări și cu cea mai profundă considerațiune.

I. PETROVICI

XIII

Iacov al Dunărei de Jos către Ion Petrovici

Galati, 29 Aprilie 1923

PREA STIMATE DOMNULE PETROVICI.

De aici, unde mă aflu, transmit d-voastre și întreg comitetului Ligei culturale, secția Iași, amicale salutări, pentru dragostea ce mi

s'a arătat, cât am stat acolo și mai ales la plecarea mea — la Galați. De asemenea transmit — tuturor membrilor Ligei din Iași și fraților, cari au binevoit a mă sărbători¹⁷, prin agapa dela Traian, aceleași salutări.

Nu voi uita niciodată Iașul.

Acum cu ajutorul lui D-zeu, am început lucrul de aici. Și cu mare bucurie vă vestesc că am întâmpinat și întâmpin aceiași dragoste și la Galați. Mi s'a făgăduit cu multă bunăvoință și nădăjduesc a dobândi — tot ce am cerut pentru biserică, în genere, și Episcopie în particular.

Cu acest prilej vă înaintez Procesul verbal, încheiat la 8 Oct. 1922, cu prilejul sărbării pentru Domnitorul Ion Vodă Sturza, ce a avut loc la Iași, — Proces verbal, în 3 exemplare, scris din nou aici și semnat de mine, urmând a se completa acolo cu celelalte sămănături și a se așeza apoi — pe acolo unde trebuie.

Vă felicit pentru alegerea ca decan al facultății de litere.

Vă trimit și un număr din «Galații noi», spre a se vedea cum au decurs sărbarea instalării mele¹⁸.

Vă rog să binevoiți a arăta d-nei Petrovici respectele mele, iar pe d-voastră vă îmbrățișez cu amicală dragoste.

† IACOV AL DUNĂRII DE JOS.

XIV

Gh. Mârzescu către Ion Petrovici

Ministerul Justiției
Cabinetul Ministrului

22 Dec. 1924

MULT STIMATE D-LE PETROVICI,

Iți scriu ca să te liniștesc. Toată întârzierea în depunerea proiectului cu catedrele de la facultatea de litere se datorește nu

unei obiecțiuni de fond, ci unui viciu de formă pe care anicii de la instrucție nu-l sesizase. Am vorbit ieri cu colegul de la finanțe care este alături de mine cu dorința de a satisface cerințele facultății de litere și stabilind definitiv forma în care trebuie făcut proiectul, poți să te aștepti la sigura lui realizare îndată după sărbători.

Amiciție D-tale și respectuoase sărutări de mâini D-nei Petrovici, pe care te rog s'o previi că orice ar zice de mine prietenilor comuni, nu va parveni să mă facă să mă supăr pe D-Sa.

XV

Iacob C. Negruzzi către Ion Petrovici

București 25 Nov. 924

DOMNUL MEU!

Primind scrierea Dv. «Figuri dispărute», vă mulțumesc de atenția Dv.²⁰. Totodată vă rog să credeți că am cetit broșura cu cel mai viu interes. Am fost nu numai înrudit cu Maiorescu și Carp (cumnat cu cel dintâi, văr ceva mai depărtat cu al doilea) dar mai ales amic intim aproape 60 de ani. Tot așa de prieten am fost cu Teodor Șerbănescu și cu Duiliu Zamfirescu, chiar și cu Take Ionescu, deși n'am avut niciodată mare plăcere pentru politica activă. Deasemenea eram bun cunoscut cu Dinu Greceanu și cu Aurel Popovici și P. Cerna care ne-au părăsit așa de tineri²¹.

Descrierile și caracterizările Dv. sunt foarte bune și juste și vă rog să primiți toate felicitările mele cele mai sincere.

Al Dv. f. devotat

I. C. NEGRUZZI
str. Romană 71

XVI

G. Topîrceanu către Ion Petrovici[1926] ¹²²

DOMNULE MINISTRU!

Întăia oară când regret
 Că nu's din fire indiscret
 Și talentat
 Ca Cincinat...

Cu mine însuși în contrast
 V'aș cere poate un «bilet» —
 Ca să particip la banchet
 Și să rostesc un mic toast!

G. TOPÎRCEANU.

la «Viața Romînească».

XVII

Nestor Urechie către Ion Petrovici

8 Iunie 1928'

PREA STIMATE D-LE PETROVICI.

În desfășurarea vieții mele ați însemnat o rază de lumină...

Gratitudinea mea are două izvoare: mai întâi partea ce ați avut la înaintarea mea în grad și al doilea mulțumirea de înalt ordin sufletesc ce am resimțit alături de omul superior cu numele de Ion Petrovici, superior ca inteligență, cultură, simțire.

În mijlocul mocofăniei generale, ale cărei buruene vulgare tot mai mult ne năpădesc, D-v, în Grădina Țării noastre, vă înfățișați ca o floare aleasă!

Permiteți-mi, vă rog, să vă ofer alăturatele două lucrări apărute de sub tipar zilele acestea. *Vă rog să le cetiți*, în momentele libere ce vă lasă neobosita Dv. binefăcătoare activitate.

La orice minut să mă considerați ca un călduros devotat prieten și admirator al Dv. ²⁰.

Cu cele mai alese sentimente

NESTOR URECHIE

46 Str. Polizu

Telef. 29/8.

XVIII

Iacob C. Negruzzi către Ion Petrovici

12 Iunie 1928.

Rog pe D. Petrovici să primească mulțumirile mele cele mai sincere pentru ultima sa publicație «Feliurite» pe care chiar acum am început a o reciti cu mare mulțumire ²¹.

Sincer devotat

I. C. NEGRUZZI

XIX

Ion Bianu către Ion Petrovici

București 17 Oct. 1930

SCUMPE PRIETEN ȘI COLEGA

fost în vremuri delicios școlar,

(*O doamnă* mi-a adus aseară cartea d-tale și toată seara m'ai

purtat pe urmele d-tale prin minunata Italie de astăzi, pe unde eu am cutrierat de mult, în anii tinerețelor depărtate. Patru luni de vară în 1882 am umblat între lacurile din Nord dela Veneția și Genova până jos la Napoli și feericele lui împrejurimi. M'am întors în urmă atât singur cât și însoțit de cei mai iubiți în viață — prieteni, soție, fiu — vezi dar câte amintiri plăcute din cursul vieții mi-a răscolit elegantul d-tale volum adus aseară și *incăi de o Doamnă*²⁵.

Am ocupat seara cu cetirea lui, cu gândul la bucuriile trecute, din care cea din urmă a fost, așm avut-o la Roma acum trei ani împreună cu soția, care deatunci s'a mutat în lumea fără dureri și fără griji.

Nu pot să-ți mulțumesc cât aș voi pentru această nouă amabilitate față de vechiul D-tale conlucrător din școală — fiecare cu sarcina vrăstei lui și cu *rațiunile* ei speciale.

Rămân deci cu afectuoasă dragoste și prietenie.

I. BIANU

XX

SCUMPE DOMNUIE PETROVICI,

Vei fi uitat că, urmând unui obicei așa de plăcut mie, ai trimis noul d-tale volum «*Peste hotare*»²⁶ vechiului dascăl. Dacă nu vei fi uitat, vei fi gândit — neprimind dela mine nici un cuvânt de mulțumire — a îmbătrânit și nu și-a mai adus aminte de povestira călătoriilor mele. Dacă vei fi gândit așa — apoi, dragul meu, ești în greșală. Intârzierea mea are altă tălmăcire. Am primit elegantul d-tale volum și — cum am făcut cu toate celelalte — l'am luat la cetire cu hotărîre să-ți mulțumesc după ce voiu fi ajuns la sfârșit, ca să știu ce mi-ai trimis. Am pornit deci la drum

după d-ta pe căi și prin orașe cunoscute, pe unde umblasem și eu și avusesem cam aceleași impresii și mulțumiri, sau pe căi neumblate și necunoscute mie. Dar știi cum este viața călătorului — îți ese în drum ba una, ba alta — și te oprește sau chiar te abate din cale. Așa am fost și eu oprit, abătut și întârziat cu cetirea cărții d-tale. Deaceea acuma — pe știute — îți mulțumesc din toată inima pentru bunele simțăminte ce-mi păstrezi și-ți spun că descrierile d-tale sunt admirabile prin eleganța familiarității povestirii, prin vioiciuinea și limpezimea stilului. Ai ajuns întâiul maestru între scriitorii noștri în povestirea acestor călătorii sau mici escape sau descrieri de localități, peisage și palate, în cari descrierea lucrurilor mari se amestecă în mod foarte plăcut cu a mărunțișurilor totdeauna interesante. De multe ori mi-ai înprospătat impresii și amintiri de acum o jumătate de secol — din depărtatele tinerețe, sau din anii mai dincoace.

Deci — îți mulțumesc cu toată iubirea dascălului încântat de succesele foștilor săi fii cărturărești.

Dar dascălul — chiar când dă nota 10 — tot are ceva de observat. Nu pot suferi, și cred că este urită — articularea numelor proprii străine de localități — Stuttgart-ul, Weimar-ul, etc. Sunt pentru mine nește estropieri²⁷, cari compromit atât numele străin, cât și articolul românesc, cari nu pot fi însoțite fără să dea un mic monstru. Mi-am vărsat focul.

Te îmbrățișez cu afecțiune

Al d-tale

I. BIANU

30. Nov. 1931.

XXI

Cincinat Pavelescu către Ion Petrovici

25 Decembre 1931

Brașov.

IUBITE DOMNULE PETROVICI,

Nu te-am putut felicita în deajuns la banchetul lui Goga, pentru frumusețea literară și nobila aripare a discursului ce ai improvisat, întrecând nu numai pe toți ceilalți oratori, dar chiar pe D-ta însuși. Când te-ai ridicat să vorbești cu acel zâmbet neliniștit dar cu glasul sigur și stăpân pe o respirație care da ritmul voit cugetărei, admirându-ți seninătatea frunței, glasul limpede și talia dominantă și impunătoare, am avut impresia unui rar tip de umanitate superioară care jonglează armonios și estetic cu formele fluide ale gândirei. Eram de mult obișnuit să te prețuesc în manifestările multiple ale unei intelectualități ce-și revarsă puterea și abundența cu toate prilejurile. Acel discurs m'a făcut să admir și o latură nouă a marelui D-tale talent. Bogăția imaginilor și căldura lor dovedeau generozitatea care le inspira. Mulți credeau în existența unui vechi antagonism între Oct. Goga și D-ta. Te-ai ridicat de-asupra bănuelilor și a contingențelor și ai emoționat pe prietenii cei mai devotați ai sărbătoritului.

Azi ții să-ți mulțumesc pentru noua emoțiune pe care mi-ai dat-o zilele acestea. Știind sau bănuind că nu mă pot deplasa ca în vremile bune, într'o raită prin străinătate, mi-ai trimis un dar care mă ferește și mă mângâe. *Impresii din Italia*²⁸ și *Peste Hortare*²⁹, așa de elegant tipărite, mă vor face să călătoresc fără să ies din casă și să văd priveliști noi și înnoite prin visiunea D-tale personală și puternică. Arta D-tale știe nu numai ce să vadă, dar prin

magia unui stil plin de nuanțe și de culoare, evocă și pune într'o nouă lumină chiar lucrurile văzute de mult.

Lectura acestor cărți va fi singura mea bucurie în aceste sărbători cam melancolice și în decorul alb al Brașovului teuton, naiv și pitoresc.

Respectoase omagii grațioasei Doamne Petrovici și D-tale excelență, o strângere de mână recunoscătoare, afectoasă și admiratoare

CINCINAT PAVELESCU

În *Brașovul Literar*³⁰ ne vom ocupa de volumele D-tale care se situează alături de Impresiile din Italia ale lui H. Taine³¹.

C. P.

E. S. Domnului

Ion Petrovici, fost ministru, Profesor universitar, deputat
și scriitor

București
28, str. Brezoianu

XXII

Constantin Meissner către Ion Petrovici

Iași, 2 Iunie 1934

IUBITE DOMNULE PETROVICI,

Îmi dai voie, sper, să mă adresez D-tale așa cum eram obișnuit odinioară.

S'a adevărit odată mai mult că «sângele apă nu se face»: prea au fost pe vremuri strânse legăturile noastre sufletești, pentru ca astăzi, după neplăcutul intermezzo și cu prilejul împlinirii mele

a 80 de ani de vârstă, să nu ne rostim amândoi cu un energie «Schwamm drüber»³².

Te felicitiez călduros pentru triumfala intrare în cercul nemuritorilor precum și pentru fericita ocaziune ce ai avut de a-ți pune semnătura pe propunerea făcută Academiei Române cu privire la cel mai nou nouț octogenar³³.

Când ne vei face plăcerea de a ne vizita?

Dela toți ai casei distinse salutări.

Omagiile mele Doamnei Petrovici.

Până la revedere, o cordială strângere de mână.

C. MEISSNER

Izvoare: Autografe Ion Petrovici
București.

Barbu Delavrancea către Elena Miller-Verghy

I

23 Martie 1881

MAMITICO,

Sunt mâhnit că împrejurările m'au făcut să vă trimet atâtea plicuri fără nici-o *scrisoare*; mă consol însă că plicurile mele v'au smuls atâtea scrisori. Talerul dela «balanța câștigului» cade în partea mea. Și rău și bine: dar mai mult bine. E vorba de binele meu: e vorba de egoism; și din acest punct de vedere, cred că sunt destul de logic, când vă scriu: dar mai mult bine. Când însă mă gândesc la ce v'am scris eu d'atâtea ori: nu am aceeași credință.

Scrisoarea de azi primită dela d-ta cu sacrificiul de a-mi scrie noaptea, a avut cu mult precădere înaintea Economiei Politice de J. S. Mill, pe care o citeam în momentul când am primit-o; ea a mai scuturat urîtul încleștat atât de adânc de firea mea, urît ce a revenit din nou după acea citire. Acelaș și acelaș. Oricând mă cred mai potolit, atunci mă simt instantaneu mai doborât de desgust. E de necrezut dar așa e: și puțini au putut deosebi dedesubtul aparențelor vivace mohorîrea gândurilor mele. Vă scriu aceste rânduri, fiindcă mă cred copil cu două mume; și mă intristez, când cuget că amândouă nu au nici un copil, când e vorba de mine. Poate sunt obscur dar sunt just; poate n'am spus dar tot am spus îndestul; și le mult mai bine să mă abat din acest drum de idei; cui i-ar folosi? Nimănui, desigur. Sunt convins.

Scrisoarea d-tale dovedește, ca și celelalte, o trainică experiență și o natură nobilă; vorbesc pentru mine, și adaug aceste cuvinte, pentru a nu fi bănuț de cel mai ticăloc păcat: lingușirea, așa poreclita «complesanță» pentru a-i ascunde caracterul de târire; «lingușirea» care ridică sus pe cei ce se târăsc pe pânțele ca vipera.

De «noua mea amică» (titlu pe care d-ta mi-l dai, se vede că unde costă pe alta iar nu pe d-ta), vă răspund că adăpostul d-ei îmi face și cinste și plăcere, dar nefiind invitat în zi hotărâtă, mi-a fost și îmi va fi teamă să viu din propria mea inițiativă.

Nu știam că d-na L. mi-e «amică», d-ta îmi chezășuești aceasta; și vei fi nevoită să chezășuești și d-sale pe un nou «amic»; — bine — bine ar fi să nu vă căiți de nici o garanție sper —

Azi n'am ieșit din casă, dar mâine dacă voi părăsi chilia, nu știu de voi găsi piesa: «Medea»¹ — aș avea trebuință de această piesă. Am înțeles ori mi se pare, că o aveți d-voastră. Dacă o aveți, rog pe Mamitică (aci e o întorsătură de om alintat) să mi-o trimeată Miercuri la 8, 8½ ore a. m. având mare trebuință de ea. Mă îndoiesc dacă am cutezat prea mult ori nu, prin această rugăciune. În tot cazul e cam hazardată.

Eu «sălbatic»? poate. Vă înșelați însă, cel puțin relativ, când explicați pretinsa «sălbăticie» prin aceea că inima mea «nu a fost în destul de încălzită de adevărata iubire dela aproapii mei».

Nu pot cătuși de puțin a-mi explica prin neaverea (?) unui copil pierdut, frazele: «am suferit mult, mai mult decât se poate crede», dar nici nu cer explicație: ar fi prea nehibzuit din partea mea.

Să nu credeți că am fost așa de bolnav cum poate se arăta pe cartea de vizită ce v'am trimis-o: am scris așa tremurât fiindcă am scris-o pe mână.

Sunteți poate la actul al IV-a acum. Multă sănătate.

Al d-voastră devotat

BARBU

II

1 April 1881.

MAMITICO,

Nu mi-ai cerut decât un manuscript, și atât e de adevărat că ingratitudea crește și se transmite din generațiune în generațiune, din neam în neam, încât eu, eu cel mândru că am scăpat din școala lumii, se vede că port în sânge germenul vițiilor sale: dovadă e ingratitudea sub care mă înfățișez azi înaintea d-voastră:

N'am avut nici simțul nici gândul cuvenit de a vă scrie ceva pentru album;

nu am nici condei cum secade, nici cerneală pentru a vă scrie cel puțin o scrisoare în tot șartul ei.

Și cu toate acestea cât vă sunt de dator; câte polițe nu am de achitat; de ce simpatie adâncă de fiu trebuie să fiu destoinic, pentru a putea să fac față la îngrijirea maternă ce-mi arătați.

A vorbi demn către cineva: — ce-l respectați; — a vorbi sincer: e mai mult decât a-l respecta și mai puțin de cât a-l iubi; a vorbi cuiva și a-i scrie sincer și drept: va să zică a avea inima îndestul de apărută de turpitudinile vremelnice și deșarte ale lumii, vrea să zică a-l iubi. La vorbă de multe ori și ipocriții din greșală sunt sinceri, apoi își mușcă buza din care iese venin — dar în liniște departe de ori ce intervenție obiectivă, liber de jugul prejudiciilor, când îți întrebă gândul și inima, când ascuți pe cel dintâi comandând ca un autocrat și pe cea de adoua sbătându-se ca un răzvrătit, ei vezi, în aceste împrejurări când înhați condeiul probezi firea relațiunilor în-de-ajuns.

Mamitico eu v'am vorbit, socotesc, întocmai după gândul ce l-am simțit în mine, și v'am scris ceea-ce mi-era greu a vă vorbi

oricând; cu vorba am început multe cugetări și cu condeiul le-am desăvârșit.

Vi se pare c'am fost sincer?

Aș dori să fiți neîndoioasă; numai astfel aș scăpa de sub povara ingratitudinii de azi.

*

(Adesea ori mă necăjești cumplit, punându-mi în față nu știu pe cine, care izbit de nemernicia lumii părea că se depărtează de ea pentru a fi din nou înghițit de talazurile ei întocmai cum o picătură de apă s'amestecă, dispare, în nemărginirea unui ocean. Dar socotit-ați îndestul pe acei oameni, cari pierzând o funcție s'au crezut confundați în scepticism? Dar socotit-ați pe acei oameni cari visând o avuție materială lascivă, văd că le este peste poate a o atinge și se declară gratuit desgustați până în fundul oaselor? Dar ați cântărit în deajuns pe aceia care sunt atât de cinici încât exploatează chiar desgustul?

Ce-au pierdut ei pentru a fi desgustați? nimic; dovadă e schimbarea cameleonică ce urmează neobrăzatului desgust cu care se înfățișau.

Omul desgustat este acela care pierde rând pe rând iluziunile sale, care pierde cu alte vorbe comorile ce se găseau înlăuntrul său, iar nu bunurile ce le căuta în lumea externă lui. Omul acesta a simțit secerându-se din rădăcina iluziunilor: iluziunile, aceste plante jumătate veninoase iar jumătate pline de rodul curajului, rodul nădejzii, rodul vieții: unde ne ridică ele mintea rece nu ne poate ridica, unde ne cufundă de vii atunci când ne înșală, mintea nu-și face închipuire.

Omului desgustat îi mai rămâne, dacă voiți a apare în toată podoaba scepticismului, îi mai rămâne o singură iluziune trainică: E singura care trăiește și moare cu noi; e singura care-și vâra ghiarele reci și ascuțite până în fundul rărunchilor, e singura care te

face să trăiești zece ani într'unul; singura care răpindu-ți focul plăcerii te face să simți scrumul ei.

Nu știu de ce mă amesteci în gloata gentililor, cari măhniți un moment cred că s'a finit cu măgulirea plăcerilor ce-i aștepta în viață; ei se aseamănă cu copiii care fugând veseli pe o câmpie îmbrebenată cu flori, le dă un ghimpe în picior, atunci să mai vezi țipete, vaete, atunci nefericirea îi apare cu ochii albi și înholbați; dar ghimpele i s'a scos și copil iar râde, iar aleargă sburdalnic; iar se înțeapă; iar plânge; iar e vesel. Așa și cu gloata despre care zadarnic îmi vorbiți; ea gloata «celor săraci cu duhul» și a lor e împărăția iluziilor — a lor sunt plăcerile pământului.

«Numai proștii sunt fericiți»: numai ei pot fi cu adevărat veseli; numai cei deziluzionați sunt nefericiți; numai ei pot fi cu adevărat triști.

Moștenirea pământească e sau nu drept împărțită, aceasta e alt ceva.

Veți vedea dacă aveți cuvânt să vă îndoiiți.

Neapărat eu nu zic că sunt în gradul acela când «a fi sau a nu fi» mi-ar părea acelaș lucru — mie mi-a rămas mult în locul iluziilor; patima de-a lupta. Deziluzia mi-a sfărâmat inima, dar fiecare bucată din ea a devenit o inimă oțelită, gata, ori când a bate puternic pentru războiul cugetării.

Și d-ta Mamitico, în loc de-a vă îndoii de firea caracterului meu, mai bine ar fi să mă încurajați printr'o încredere nemărginită; simt trebuință de aceasta:

Nu uitați că paginile cele mai lăudate le-am scris atunci când, asmuțindu-mi gândul contra «elemosinei vândute» a societății noastre mi-ați dat colosalul curaj d'a pune «fracul». Și simț că numai astfel am triumfat.

Oare această scrisoare coreasă, scrisă repede, cu un condei

rău, pe niște foi osebite, n'ar putea ține locul unui manuscris? Și mai ales că «sunt scrise cu mâna» și dictate de inimă și gând.

În deobște în oameni nu crez, în D-zeu și mai puțin, când dar vă scriu: «Mamitico să trăiești» e dorință f. puțin solemnă în fața lui D-zeu, e însă plină de iubirea unui fiu devotat.

BARBU

III

26 April 1881.

MAMITICULE.

Aș fi voit să viu azi duminică pe la d-voastră, dar mi se părea eă de două ori a vă revedea în două zile e prea mult și obositor pentru d-voastră, pe cât ar fi fost de potrivit pentru mine.

Nu v'am vorbit nimic nici nu puteam; atunci sosisem, eram amețit de drum; mi-era teamă că nu sunteți îndestul de dispusă în socoteala mea; știam cât tăcusem, și după o tăcere lungă nu pot nici odată să vorbesc cu inima deschisă.

Am voit să vă scriu dela țară — timp aveam îndestul; cuge-tam la ce v'aș scrie și nu găseam decât gânduri mohorâte — și prin-tre toate îndoiala părea că are glas și strigă: «ori cât te-ar cunoaște Mamitica, nu te cunoaște îndestul pentru a nu fi ridicul cu această scrisoare ce voiești a începe». Aceasta e scuza cea mai lovită pen-tru bine și pentru D-ta: e adevărul. Celelalte îngânări ce le-aș adăoga, ar fi niște chițibușuri de care nu fac întrebuintare în re-lațiile mele: ar fi minciuni.

Nu v'am spus întâmplarea rocăgiului (?) nostru, care ar fi putut avea consecințe rele dacă nu ne-ar fi slujit norocul — mai ales pentru Viorica — de teamă de a nu lăsa impresia ce mi-a lăsat

odinioară un fanfaron fricos ce voia să-și facă titlu de glorie și de bărbăție din niște întâmplări trecătoare.

Imi place din această întâmplare numai enormul curaj al Viorichii: mi s'a părut un bărbat: nu credeam nici când că s'ar ascunde atâta tărie într'o fire atâta de delicată.

Imi vine să râz (și am râs mult) când mă gândesc cu cât haz naiv îmi zicea: «of, ce mai cavaler, cade cu nasul în noroi».

Poate numai cu ton comic ar trebui narată întâmplarea, de teamă de a nu ne asemena cu babele ce în împrejurarea vr'unui pericol, fiecare își spune vitejia cu o seriozitate și o spaimă demnă de râs.

Dar dacă Viorica v'a scris — ea avea tot dreptul — ea singură orice-ar fi spus despre ea n'ar fi spus nici odată prea mult, și ar fi avut neapărat tot dreptul d'a mai adăoga ceva.

Mamitico mă scuzați că v'am repetat că nepoțelele nu mi-au lăsat impresii hotărâte — neapărat — cauza va fi că nu le cunosc îdestul, dar orice om dacă nu poate fi mai mult e dator să fie onest: și eu dacă v'aș răspunde altfel: v'aș minți, n'ași fi onest. Nu stric eu că nu le cunosc, strică Mămuca care a fost atât de entuziasmată de mine, pentru ca în urmă să mă treacă în pomelnicul morților celor vii. — Strică coconița — duduie directoare care se fălea că în expansivitatea d-sale mă va invita pe miliarde de cărți-de-vizită, dar... «ainsi va le monde, ici bas. — Le temps emporte sur son aile — Et le printemps et etc.»²...

Am fost vesel cu toate acestea auzind că nu e supărată pe mine — M'a tratat cu atâta bună voință în scrisoarea D-sale către Viorica. Un lucru ți u — însă să știe: dacă mă cred bun: se înseală cumplit.

Mamiticule poți afla (sans flatterie) că Mamitica a fost așa de bună ieri cu mine, așa de bună încât mi-a adus aminte de vârsta de

9 ani, când îmi căta mama în cap... și adormeam așa de liniștit pe genunchiu ei sub adierea vântului încropit de soarele lui cuptor. A fost așa de bună încât mă căiesc că am simțit teamă de a nu o vedea și azi.

Marți viu și de va fi Viorica încep cursul meu obicinuit. Te rog să-mi ierți acest galop de scriere, nu sunt îndestul de potrivit pentru o scriere mai estetică.

O să aduc albumul Kokii³. Am avut un gând mare în ziua d-tale și nu l-am realizat.

Al d-voastră devotat

BARBU

Nu știu unde să mă mut sunt proletar.

IV

1 Mai 1881.

MAMITICO.

Fiindcă mi-ați spus că Lunea seara auditoarele mele⁴ nu au clasă, eu pot veni astă seară.

Mi-ați făcut o mare nedreptate în treacăt — pe care o primesc cu resigație: împrejurările strică iar nu D-Voastră.

Să nu credeți că ați reușit să mă supărați.

Al D-Voastră devotat,

BARBU

V

S-ta Elena 21 Mai 1881

MAMITICO,

Făcut e ca ori ce proiect plăcut mie să cază; tablele întâmplării sunt pline cu hotăriri contrarii hotăririlor mele. Veți râde poate de ce am să vă destăinuiesc, rău nu veți face, dar țin să vă încredințați de adevărurile ce vi le voi spune, mici în înfățișare, deși pentru mine au cuvenita lor importanță.

De două ori același plan, în preziua zilelor sărbătorite de d-ta, de două ori neîmplinit. Am ajuns la încrederea de a făptui mai bine fără planuri, decât a plănui și a rămâne cu planul în inimă.

Două cuvinte:

Eram de 13 ani; purtam chipiu guvernului și tunică roasă în coate, și din 12 nasturi în față rămăsesem cu doi: unu pe-o parte altu pe cealaltă. Era duminica Floriilor. Mă jucam «puiu» în curtea liceului, cu păru vâlvoi și dogorit de soare, curgeau pe obraz cărfe de sudoare sărată și murdară de praf.

Pe când eram mai fundat în vicleșugul jocului sosi și fratele meu. Incepu să mă certe: păru prea e mare. Haina e murdară. Ce-ai făcut nasturii? Ce e atâtea joc. Pentru mine era destul. Nu-l puteam suferi, cu atât mai mult cu cât fiind mic nu îndrăsneam a crâeni pe față în mâhnirea mea.

Se însurase de curând.

Voia să mă vadă cumnata-mea: Ducele de Mantua dorea și irai mult: a vedea toate anșmalele de pe fața pământului.

Ea era mai modestă.

Pe drum mi se dete instrucțiile necesare, de a sâruta mâna

cumnate-mi și a mumi-si. Bine; bine; bine, răspundeam eu, hotărît de a nu mă supune.

Mi se părea că mă duc la jertfa, mea.

Nu înțelegeam de ce, dar simțeam o adevărată biruință de a nu mă pleca la voința lumii. Am ajuns. Toți mă priveau cu bună voință, mă întrebau de multe. Părea, că mă iubeau de când lumea. Toți mă înșelau.

N'am răspuns decât: «da» și «nu».

N'am sărutat mâna nimănui. Nu voiam. Nu.

Când am rămas singur cu frate-meu în salon a început morala, consiliile, cearta. Eu tăceam. Și am tăcut mult îndârjit ca un câine. În cele din urmă am început să plâng, dar de un plâns care arde pieoapele și obrazul.

Am plecat desgustat.

Nefericit;

Desperat;

Plângeam de ură.

Uram înainte de a iubi.

Mi se părea că lumea înebunise de oare-ce mă punea să sărut mâna celor pe care nu-i mai văzusem.

Plecasem de 13 ani și mă întorceam gârbovit de amar. Câte planuri negre nu mi se rostogoleau prin cap. Noaptea, am visat mult — și-a doua zi și mai mult. De atunci am rămas tot atât de sălbatic când e vorba de formele stupide sub care mulțimea, comună și-ascunde ghiața sufletului.

Trebuie să-l iubesc pe cel ce-i sărut mâna. Altoră le las sarcina de-a înșela cu fapta, când vorba nu le e îndeajuns, și se găsesce destui.

Faptul pe care vi l-am spus mi-a venit în minte, când voi să vă spun vechiul și noul meu plan, croit într'ascuns, de a vă săruta

mâna cu adevărata tragere de inimă a unui fiu, pierdut în lumea mare și regăsit aspru, brutal, biruit și biruitor, după 23 de ani de cale.

În ziua nașteri d-tale veneam cu gând de a-mi exprima adevărata mea simpatie și devotament — hotărât a vă săruta mâna. Mamitica din gândul meu mi s'a părut mai rece în realitate: era o doamnă ce mi-ar fi zis: Voilà un jeune homme bien élevé. M'am oprit. Mi-aduc aminte c'am răs deși eram trist. Eram nemulțumit și pe d-ta și pe mine. Eram tot străin — dar eram prea străin.

Vremea m'a apropiat și mai mult de d-ta. Timpul întotdeauna-și face datoria.

Acum două zile într'adins, v'am întrebat cum sărbătoriți ziua onomastică, voiam să deslușesc mai dinainte, dacă ești dispusă ori nu, să vă văd o oră cel puțin. Eram decis să viu și să vă felicit din toată inima, și să vă sărut mâna.

Nu cred că ar fi fost banal — nu cred că ar fi fost comun; urăsc așa de cumplit formele zadarnice cari nu au de desubt nici un pic de simțire, exceptând dobitocia, încât nu mă tem că impresia ce v'ar fi lăsat ar fi fost întru ceva banală și comună.

Mi s'a părut însă că nu voiți a primi pe nimeni, n'am îndrăznit. Și planul meu iar a căzut. De două ori a căzut: și-l simt viu — și-l simț legitim — și-l simț legitim și frumos — viu și d'a pururea.

Ne putând dar să vă felicit cum doream — între Koka și D-ta, vă felicit din depărtare.

Multă sănătate.

Să reușești a trăi în Koka așa precum dorești.

Koka, caracter; bine; fericită;

D-ta liniștită, retrasă, alintată de umbra rodului ce sădești cu atâta străduință în ea.

Fericit e vulturul care întorcându-și cătarea din slava cerului,

vede puiul său despicând aerul cu aceiaș bărbăție. Pliscurile sale clănțane și strigăt de bucurie dă.

Așa zice înțelepciunea poporului; așa trebuie să fie.

La revedere.

Sărut mâinile.

Devotat

Fiu.

BARBU

VI

Iulie 3(?) 1881 Vineri

MAMITICO,

Șcrisoarea d-tale mi-a făcut mai multă plăcere, primită mai târziu. Dacă mi-ați fi răspuns imediat ar fi fost nici mai mult nici mai puțin, un răspuns dictat de politețe și reprodus de mâna dreaptă în șirul cronologic al cuvintelor. Vă știu foarte distinsă în ale conveniențelor: perfecțiunea ar putea să se mândrească cu un astfel de pion.

Mai bine mai târziu; am oțoare de stereotipa frază: «nu scriu fiindcă nu mi-a scris — scriu îndată fiindcă mi-a scris».

Sunt bine. Sunt îngrijit: s'apropie timpul d'a veni în București. Sunt atâtea lucruri triste, desgustătoare care mă leagă acolo sau mai bine care se deșteaptă în mine ca niște viermi neadormiți, încât veselia ce o găsesc aiurea nu-mi servește decât spre mărirea contrastului, și dar spre mărirea din ce în ce a desgustului, transformat adesea în nepăsare și în dispreț. Neapărat nu mă puteți înțelege îndestul din cauza laconismului imposibil de care fac întrebuințare, dar nici eu nu pot fi liber decât în apropierea faptelor

peste care pe deplin eu și numai eu am rămas stăpân. Nu tocmai nepotrivit este a zice că furi pe altul, abuzând de voința și inconștiența lui, dacă scormonești trecutul tău în care e cu neputință d'a te găsi numai pe tine. Și apoi e atât de cu neputință de a-ți spune pasul încât văd că era mai bine de a nu scormoni ceea ce nu e cu putință de a analiza: arborului veșted nu-i este dat a-și strânge frunză cu frânză din pâleul vântului spre a-și descrie pierderea sa.

Le spun acestea pentru a mă lăsa în altă ocazie să râd, să petrec, fără a-mi aduce aminte de înțelepciune căci eu când râd și deviu copil de 13 ani atunci sunt mai înțelept.

Numai vremea și Bucegii sunt colosali: Cea dintâi se înfige în trecut nesfârșit și se pierde în viitorul etern, iar ceilalți sparg pământul și se adâncesc în pânțelele sale, pierzându-se la 2300 metri în sus în norii văzduhului.

Cu vârfurile lor am luptat: erau superbi, enormi și reci și nepăsători: niște canalii de gresie și carbonat de calce — dar vremea colosul celălalt, e nemărginitul ciocan și nicovală ce bate neconținut modelând pe om în pofida celor mai frumoase iluziuni ale sale. Ea făurește. Și elanele de jărătic ce sar din om sunt scânteiele sale ce sar de sup barosu-i cumplit. [Mă oprii puțin din scris; foile nukului fâlfâie deasupra mea — două trei muște aleargă dela un cap la altul al mesei pocâltite de foame; în vâlceaua din fundul grădinii copii bălăcesc în apă țipând ori de câte ori pune spinarea sub talazurile reci ale apei. Vântul mi se pare atât de plăcut că dorul de a absorbi atmosfera întreagă mă cuprinde inconștient. O găină-și cântă oul. Un câine visează lângă mine. Un câine căruia îi sunt și mi-e drag].

M'am gândit în repausul meu de două trei minute că reluasem cugetările întrerupte, sub altă formă, sub forma mai abstractă a «vremei» dar în fond mergeam spre acelaș țel. În realitate vorbind drept, nici nu știu de ce ating, sau mă prefac a atinge niște

chestiuni de nici un interes. Poate o fac cu toată seriozitatea — poate voiesc numai să vă necăjesc amindindu-mi niște vorbe ale D-tale spuse în trecut. Punct dar...

Aici mi-am mai adus aminte din copilărie. Umblu desculț și citesc la umbra unor nuci bătrâni, fără haină. Mi s'au obicinuit tălpile să mă sufere cum mă sufereau odinioară. Mănânc mere ne-coapte și lapte foarte mult. Nu mă gândesc nicăieri. V'am uitat cu desăvârșire: fapt în dealminterlea care cel puțin pentru mine e atâta de firesc...

Pentru ce mi-aș tulbura puținele zile de odihnă amintindu-mi niște petreceri pe cari din mijlocul naturii nu le invidiez de loc. Și dacă conștiința s'ar încerca a-mi spune: — «N'ai dreptate, Mamitica a fost și este bună, foarte bună pentru tine». Eu sunt gata a-i răspunde «Goleasca a fost mai bună pentru mine. (Și aici spui un mare adevăr) și totuși am uitat-o nescriindu-i atâta timp. Cum dar aș face o nedreptate uitând pe cine trebuie să-mi amintesc și amintindu-mi pe cine trebuie să uit». (Sfârșesc acest «tohu-bohu» deoarece nu v'am spus nici o convingere și nu mă simt în stare de a v'o spune. Vă doresc: foarte puțin. Intre a vă vedea și a rămânea la țară: prefer... să dorm. Vă doresc. Multă sănătate.

Sărut mâinile. La revedere. Când un copil e răsfățat nu-l întreba ce vârstă are, ci care-i e muma.

Multă sănătate D-nei și D-lui

Mămuca și Tătuca

Al d-voastră

BARBU

VII

16 (17?) Iulie — 1381

MAMITICO,

Sunt mai liniștit în mijlocul mușcelor. În loc de uruiturile stridente ale trăsurilor nu aud decât zurutul șipotelor. Seninul cerului când albastru vioriu, când albastru de plumb, liniștea nopților și lenea sub și în care mă toleşesc mi-au amorțit vremelnice griji și dor, veleități și nesațiu. Nu-mi pasă nici de tâmpitele articole de gazetă nici de «istorici ramoliți» nici de ministrii cu perna în cap și cu morala la călcăie.

Vă scriu pe iarbă.

Citesc puțin; cuget și mai puțin. Mănânc mult; mă scald și mai mult. Sunt sănătos. Din când în când mă dor încheieturile de la mâini și genunchi. Fac mici excursiuni. Admir și nici odată nu sunt sătul de imensul alambic ce se numește natură și după alții: «caricatură». Am străbătut cu amicii mei o strămoare lungă ce pe alocurea poartă numele de «pântecoasa». Inchipuiți-vă un șir de înălțimi gresoase spintecat în tot lungul ce se deschide ca un pântec titanic scrofulos cu trepte nemăsurate de piatră învelită în strac de mușchi verde-mătăsoș: prin el mi-am deschis drumul. Descuț și fără haină. Nădușala stoarsă prin o neconținută zuire s'amesteca cu stropii cascadelor d'un alb lăptos săpunate cu o spumă și mai albă. Ciulini, scânteii, ghisdei, trifoi, cătină, margaretă, lipan, mesteacăn, și vișini sălbatici se cuprind, se străbat, sub împlețiți în rădăcini uneori golase și îmbrebenează coaja ambelor înălțimi; printre blocuri de gresă și congregațiuni silicate, din loc în loc cresc mănuchiuri de sulfină albă și galbenă împrăștiind un miros de fa-

guri proaspeți. Viermii colcăie prin mușchii așezați în bătaia soarelui și câte un uleu taie orizontul restrâns. Pace. Muncă. Sublim.

Mi-am adus aminte din copilărie, din acea copilărie după care vecinic voi jindui. Cu pantalonii sumeși mi-am încercat tălpile pe crestele ridicate ca niște bariere (învinse de apă). Ungھیile dela mâna dreaptă sunt în cea mai proastă stare. Agățați de piatră alunecoasă de multe ori am încercat să ne rostogolim, eu chiar cu sânul plin de ghips hidratat și anhidru am căzut într'un ochi plin cu apă, m'am scufundat până la brâu și m'am oprit de o lespede. Am răs cu toții și eu am răs mai mult de cât toți, gășindu-mă la frica de cotoi aruncat pe fereastră ce mă cuprinsese văzând că alunec în apă și mă scufund încet fără să am de ce mă țin.

Și totuși mi-e urit.

Aș dori să călătoresc. Tot e stupid și laș afară de cale și natură. Cale nesfârșită în mijlocul pădurilor virgine ori în mijlocul luptei pentru adevăr. Fără luptă, fără cruzime: somn, moarte — și liniștea de care vă vorbii, e liniștea unui vulcan închis vremelnice, când lasă să-i scape pe beregată numai fum subțire ce înșeală cu cât e mai atrăgător.

Dar mi se pare că iar îmi scapă frâul. E bine să mă restrâng. Aș repeta lucruri pe care D-ta le cunoști, aspirațiuni de multe ori nejustificate.

Pentruce dacă nu e decisă calea spre Borsec, nu faceți alte drumuri cu Koka și pentru Koka i-ar prinde bine. Arcul nu trebuie să rămâie întotdeauna întins. E obosită. Poate la aer curat și cu băi reci s'ar scăpa de dorul de «un cap» de care uneori suferă. Și apoi e necesar pentru educațiunea sa artistică varietatea privilegiilor. E o educațiune, o pătrundere de simț, o deșteptare a atâtor gânduri latente ce o dobândește omul studiului în peisage favorite de legile lumii. În zadar ar vedea un tablou celebru, nici odată acțiunea reflexă nu i-ar deștepta echivalentul ce-i deșteaptă

rubiniul înțesat în smarald, în bronz, în aur și argint cu cari se împodobesc creștetele munților și orizonturile de dimineață și seara într'o câmpie sălbatică: frumoasă.

În fine, merită Koka să-i satisfaci aceste plăceri: e bună, talentată și muncitoare. Meriță: e neglijentă: e Koka.

Nu pot să vă scriu mai mult. Ori/cât însă v'ași scrie i-ați da acestei scrisori o deosebită simpatie dacă ați ști că mă duc într'alins pentru dânsa la Câmpina — distanță de 8 Km. La revedere. Sărut mâinile. Multă sănătate.

Multă sănătate d-lui și d-nei Tătuca și Mămuca.

Al d-tale devotât,

BARBU

Adresa mea: Breaza. Prin Câmpina (Prahova) M. Davidescu pentru B.

VIII

KOKI,

Mi-ai făcut o deosebită plăcere cu traducerea și cu acele rânduri terminale cu pretenție de scrisoare. Am răs de ultima recomandăție. La ori-ce nebunie îmi vine în minte: «fii cu minte» al Kokii. Ești babă bătrână. Meriți să-ți adun pietre de prin munți. Te rog când vei primi vreo însărcinare din parte-mi, nici odată să nu-mi dai cont de ea. Când unui om îi dau încrederea unui amic nu voiesc prin nici o formă să-mi amintească socoteala, ce există între cunoscuți comuni.

Ai tradus bine și/vei traduce foarte bine (vor fi mai frumoase în franțuzește) dar trebuie să ne consultăm. E vorba de nuanțe. Unele se cunosc că sunt traduse fiindcă prea te-ai lipit de formele românești. Vom discuta. Vom lămuri: vei traduce perfect. Acestor

vorbă dă-le valoarea unui amic ce vorbește cu o amică iar nici de cum nu le da greutatea și pretenția ce ar putea să o ceară un presunțios.

Tradu și Balul ⁶ de voiești și întoarce formele acolo unde nu se poate altfel. Duminică plec să sui cel mai nalt pise din Carpați. La revedere, nu fi[i] așa cuminte.

Multe sănătate. Multă sănătate Domnișoarelor

Mery și Henry

Multă sănătate

Amic BARBU

IX

1 August 1881

MAMITICO,

Nu v'am trimes/rândurile scrise ieri; voiam să le rup; nu e o scrisoare; e una din prostiile pentru care eu nu găsesc altă însușire de cât: colosală. M'am socotit însă că omul/că și ori ce fenomen din lume pentru a fi cunoscut în deosebi trebuie să ținem cont de aspectul său/din fie ce moment: numai înregistrând/rând pe rând neroziile umane dăm peste om. Acest gând mă face să vă trimet acea vai-de-lume-de-scrisoare. Aș voi ca oamenii oare afectă că țin la mine, să țină la mine, iar nu la acel închipuit că aș fi eu. E dar trebuință de a mă cunoaște și sub aspectul neroziei. Nu e un sacrificiu mare. Mă costă puțin de carece când sunt scos din veleitățile orașelor mi-e nepăsător de a fi 0 ori [∞], d'a fi nerod ori înțelept.

Nu vă puteți da seama de starea mea: sunt de-o izolație desăvârșită de trecut, de viitor, de iluzii, de plăceri, de aspirații, de adevăr, de frumos, de oameni și de mine — d'acum trei zile: singurul

pedestal care mă leagă de lume e viața, e inima, care bate molatic pentru existență căci trebuie să vă mărturisească că și eu am inimă: e de mărimea unui pumn, de tăria unui granit, de forma unei pere cu baza în sus și vârful în jos, între a cincea și a șaptea coastă. Un rezervoriu în care se adună și se asvârle sângele. O mașină: aceeași funcție nu diferă de cât prin materia din care e plămădită.

În scurt vorbesc de-a mea. Nimeni nu-mi va contesta ceea ce eu pipăi, simt, ascult, înțeleg. Aș bufni în răsul cel mai veninos să văd un *trubadur*-modern: cu inima imensă, cu bătăi patetice cu văpăi erotice, cu joben înalt, cu mănuși ca paiu, cu havană în dinți, cu lacrimi de porunceală, cu baston de abanos, cu mustățile strașnic arcuite, cu buza de jos mieroasă de scuipat, c'o scrisoare numai foc în flancul inimii: fără adresă: gata să prefere o adresă blondă uneia brune și vice-versa.

C'est du materialisme pur. Soyons bien élevés.

Cât pentru boieri: toți sunt ciocoi: sânge de nearticulate: nu sunt ofticoși fiindcă nu au plămâni: nu sunt nebuni fiindcă nu au creiri. Decrepitudini. Ruine .Pachiderme bisulci.

Departe de unii și de alții pacea mă 'nghite până la nesimțire — între ei veninul mă face dârz — între D-voastră uit și pacea și veninul: sunt vesel.

Nu știu dacă veniți mâine la Sinaia precum nici că știu de voi putea mâine veni spre a D-voastră întâmpinare, la gară la Câmpina. Doresc, foarte doresc — depinde de împrejurări. Voi face tot ce voi putea. Duminica trecută am petrecut cu Patan: e o inimă de dracului: e prea bun pentru ca să nu mă exprim astfel în socoteala lui. N'am dormit cu el o noapte întreagă. N'avem unde. N'avem loc. Am observat pe niște jucători de cărți. Și el și eu am răs pe contul lor. În tren și eu și el am adormit intermitent pe peron; fapt care e tot una cu faptele unor copii de 12½ ani.

Imi pare rău că Mașnitica la petite (Koka) n'a putut vedea

natura în toată sălbăticia ei. Catedrala din Curtea de Argeș, prea e încărcată — prea aurită — seamănă cu chimirul lat țigănesc încărcat cu nasturi galbeni unul peste altul.

Aș fi dorit să văd fetele în mijlocul stâncilor înverzite de mușchi, sbîrlite de brazi și learcă de apă izvoarelor pentru a osebi reflectul, imaginarea incisivă, galvanoplastiarea naturii în fiecare din ele. Pentru a cunoaște pe om, trebuie să-l vezi și iarna și vara și în orașe și în pacea violentă a munților și în violența moartă a saloanelor.

Vorbind drept nu pot să fiu atât de aspru cu ele precum vă par: mai ales când e vorba de profesoare, mă simt cu atât mai blajin cu cât n'am învățat nimica. Li voi povesti impresiile mele și ne vom împăca — sunt foarte sigur.

Am asistat cu Patan la un bal în Sinaia: ridicolul pretutîndea e fiu bun și cuviința fiică bastardă. Canalia crește repede ca ciupercile pe mucegaiu. Mi-e silă de-a mai pomeni. Era oribil. Scandalos. Murdar. Și toți erau bine îmbrăcați deși unii își împrumutase hainele. Erau și parfumați și parfumate și totuși mirosea greu a zăduf și nesimțire.

Plec acum până la Câmpina să vă dau scrisoarea la poștă ori la gară. Dusu și întorsu 16 km. 4 ore de mers. E cald. Puțin adie vântul. Voi citi. Imi place. Voi să merg.

Măine poate la revedere.

Multă sănătate Millerilor și Lupaștilor.

Sărut mâinile.

Al D-voastră

BARBU

Koka mă obligă f. m. cu trad.

X

23 August 1881

MAMITICO,

Iacă în adevăr ce-ași fi crezut imposibil: scrisoarea D-tale scrisoarea unei mume: mângâierea ei. Și cu toate acestea e un răspuns ce trăiește, pe hârtie albă și în mine: p' o inimă neagră: pe sfărâmăturile unei inimi. E adevărat deși e cumplit.

Deși nu mai doriți nici un semn de viață din parte-mi, eu trăiesc încă. Dacă vă mai dau încă această dovadă de viață prilejul e că mă simt nedreptățit. O singură rugăciune: citiți până la fînit această scrisoare dar nu cum ați citit pe cea dela țară: această puțină atenție ar fi culmea nedreptății.

E adevărat că într'un moment de tristă inspirație am fost mai mult decât barbar cu acea pe care cu dragoste o numesc «mamitica mea» față de ai săi, iar față de mine, retras în mine, exilat în mine o numesc «scumpa mea mamitică». Este adevărat că am fost scandalos. De cu seară scrisesem până la 3—5 ore noapte; îmi fusese cu neputință d'a dormi. M'am gândit. Tot trecutul îmi apăruse viu și eu eram mort. Era superb și eu abătut: era sublim și eu zdrobit. Nici odată n'am fost mai nefericit. Mi se părea că nu mai răsuflu. Eram sugrumat de iluziile pe cari cu atât curaj le sugrumasem. Eram d'asupra lor și totuși de ele eram învins: mi-apăruse pe dinaintea ochilor mei închiși viața mea de copil enorm de-acum patru ani. Dacă ai ști ce viață; dacă ai ști ce simțiri; dacă ai ști ce jale și ce fericire; dacă ai ști ce eroism și dacă ai ști îndestul ce cădere colosală. Un munte când s'ar dărâma nu mi-ar da adevărata impresie. In asemenea fire mi-am asvârlit sfeșnicul în care mai pâlpâia o lumânare mică. M'am simțit dușman implacabil con-

tra luminii. (Mă uram pe mine cu atâta furie, deși cu puțină dreptate, încât mă hotărâi contra simțurilor și a convingerii să nu mai gust puținele momente de bucurie lângă D-voastră: ori-ce veselie mi se părea o derisive stupidă față de nădejdea, față de iluziile și idealul ce-mi stau neclintite. Eram mort și nu trăia în mine de cât durerea. Așa eram când v'am scris.

Iertați mânia, căci dacă n'o veți ierta, spuneți ce ați putea ierta aceluia pe care îi numiți fiii Voștri? Vorbiți de durere dar pentru a o cunoaște mai bine ar trebui să cunoașteți pe acela ce vă scrie. Ar trebui să cunoașteți tot ce se petrece în țărâna creierilor săi când nu-l face nimeni să râdă. Nu luați aceste rânduri drept laudă: luați-le drept lacrimi. O, Mamițico, sunt prea îngenușiat pentru a mă lăuda cu durerea mea. Acei cari își fac glorie din suferință, aceia n'au simțit-o îndestul: cu câtă spaimă ar fugi d'asemenea glorie.

Dacă nu iertați celor nefericiți cui veți ierta? Dar cred c'am răspuns îndestul pentru un rând scris din repeziciunea desgustului.

Voi răspunde însă și scrisorii D-voastre, crezând că-mi veți îngădui. Nu atribuiți nimic iubirei sincere cu care m'ați consiliat astă primăvară. Mai întâi erau zadarnice ori ce consilii: cei ce vă induseseră în eroare erau stupizi, de o mie de ori stupizi. Eu iubesc colosal pe cei nefericiți, dar nu le pot da ce nu am. Fie care din bucățile inimii mele sunt niște inimi de frate, dar toate împreună nu mai pot forma o inimă de... Nu cunoașteți teama ce-mi-ați inspirat făcându-mă a socoti că poate oi fi fost rău înțeles de aceea de care vă îngrijiiți și am fost îndată onest exagerat în tălmăcirea relațiilor noastre. Toate acestea nu vă sunt de-ajuns pentru a nu mai bate o coardă, pusă în mișcare, mai întâi, de un fudul fără creieri?

Odată pentru totdeauna: inima mi-e moartă și nu trăiesc de cât la umbra crudă a trecutului său. Așteptați o asemenea destăi-

nuire formală? Trebuia s'o înțelegeți de mult, și acum m'ați fi lăsat să tac, lăsându-mi plăcerea neturburată de-a îngriji de câteva ființe presărate în deșertul lumii ca un om ce nu mai se gândește întru nimic la el: nici la fericire, nici la poziție înaltă, nici la ban. Este și-o viață când trăiești numai pentru alții; și e o tristă viață. Nici pe aceasta nu mi-o lăsați scutită de bănuiele? Este o fatalitate brută pentru mine, ca aceia pe cari îi iubesc să nu mă cunoască. Mă plec dar nu mă rezignez.

Acum voi trece la rândurile D-tale cari mi-au făcut atâta rău.

Mamitica îmi zice: *Dacă te-ai schimba aș prefera să mori.* Și tot Mamitica îmi zice: *te credeam un biet copil bolnav și vederea noastră socoteam că-ți face bine.*

Dacă mă credeți bolnav cum de doreați de-a nu mă schimba? Doreați dar vecinic de a mă vedea bolnav, se vede că numai pentru a-mi arăta iubirea de mună!

Și iarăși Mamitica din prea multă iubire (în adevăr excesul strică!?) îmi strigă mie, care de m-aș vinde ași găsi buni cum-părători, mie care dacă ași întinde mâna vicleană fratelui meu aș trăi ca un om bogat, mie care nu mi-e silă de-a umbla ori-cum, mie care-mi deșert tot ce mai cuprinde inima mea, Mamitica îmi strigă: *Dragul meu ești fiul veacului!* Fiul veacului? Ai veacului sunt șarlatanii, hoții, pungășii, târătorii, omizile, caricaturile, ciocoi, falitii, decrepitudinile, blestemații.

Veți fi întins mâna, neapărat din nefericire, la mulți șarlatani murdari de-ai veacului, dar consolați-Vă, dacă nu cu mai mult cel puțin că cunoștința mea nu V'a oferit un tip din salon, ori de uliță, de cârciumă ori de gazetar terfelit în trădare. Nu mă apăr oât mă încerc într'un mod legitim, de-a vă răpi întristarea ce v'am procurat-o crezându-mă copilul veacului; n'aveți cuvânt de-a vorbi de ora ce stinge orice dispută: D-voastră în desgust o doriți, eu n'o doresc fiindcă știu că pentru mine sosește mai de grab decât aș

chema-o. D-voastră aveți pe Koki și cuvântul vă lipsește de-a dori această oră. *Ați dori să mă uitați?* Lucru e ușor: vă veți convinge. *Ați dori să mă urîți?* Lucru e ușor: un copil al veacului nu merită altă răsplată.

Termin rugându-vă a mă crede că mi-e nesuferită poziția mea când acei pe cari îi iubesc mă *tolerează de milă, deși mă cred omul lumii*, deci să nu interpretați această scrisoare de cât ca un testament, *ca o ultimă voință a unui om, care Vă convine nu puțin de-a muri pentru D-Voastră.*

Nu credeam că Mamitica să-mi pomenească de binele ce mi-a făcut.

Sărut mâinile.

BARBU

XI

4 Sept. 12 ore seara.

MAMITICO,

Simt o năzuință spre mulțumirea pe care o caut zadarnic de atâta vreme de oarece căutând-o m'am încredințat că nu o pot găsi; și cu toate acestea în scepticismul meu, în lupta stupidă în care m'am adâncit, îmi vine deși cuprins de desnădăjduire, a-mi arunca privirea spre Voi.

Se zice, și e demn de crezut, că nefericiții călători părăsind oazele ce au întâlnit în drumul lor, dacă îi apucă vânturile și foamea, setea și fiarele deșertului, murind, în ultimul moment vedeau cea din urmă oază cu apele și florile, cu pădușile și fructele ei. Este în toată firea sa o tendință vie de a-și închipui fericirea din urmă în ultimul moment.

Nu străină de acest fapt este și trebuința de a vorbi cu D-ta. Mă îndoiesc de iubirea părintească ce-mi arătați, mă îndoiesc de sinceritatea vorbelor dulci, blajine cu care mă întâmpinați, dar de ceea-ce nu mă îndoiesc este de iubirea mea de copil desgustat ce o simt când mă faci: «idiot, nebun, prost și păcătos».

Este o mângâiere pe care numai mie îmi este dat a o gusta. Și o gust cu patima cu care un bețiv soarbe cele din urmă picături de vin din fundul paharului.

Fără a renege sângele meu: aș dori să vă fiu copil D-voastră, dar nu cu prețul laș de a fi în locul Kokii; ea își ocupă locul prin dreptul sângelui, al trecutului și-al simțirilor sale nobile. Sub naïvitatea sa s'ascunde vederea ascuțită a unei firi făcute pentru lumină și emoțiunea profundă, a unei firi create pentru simțire. Nu este o cucută înaltă hotărîtă a vesteji, este un stejar mic ce va crește nemăsurat.

Nimic din mine eu nu găsesc că ar avea mai mult drept la iubirea Mamiti, lăsând la o parte chiar condițiunea de fiică și strein. Ceea-ce ei îi trebuie este găsirea unui calapod, găsirea unui meșteșug individual, propriu, neconfundat cu al altuia, de a-și exprima simțul și gândirea. Aceasta nu e decât o afacere de timp.

Când dar am zis că mult aș dori d'a fi fost copilul D-voastră, liniștește pe Koki, această dorință cuprinde în intrinsecitatea ei și pe aceea de-a fi «fratele Kokii». Nu aș putea fi ingrat cu Koki care e așa de bună. «Așa de bună» nu sunt niște cuvinte înțeleite între ele pentru a lăuda pe un copil față de mamă, astfel încât să câștig și simpatia uneia și a celeilalte. Nu mă ocup de asemenea socoteli de cămătar. Cămătarii simțirilor sunt d'o mie de ori mai vinovați de cât cămătarii banilor: aceștia fiți înșeală punga iar cei dintâi inima, și pe când punga deșartă se mai poate umplea, inima golită rămâne vecinic deșartă ori dacă se mai umple, apoi desigur pentru ea nu se găsește decât desgust.

Am zis dar că e bună, nemărginit de bună, pentru cuvântul că e o convingere a mea.

Intr'o zi, eram în casa ei; d-ta vorbeai cu Racovița în cancelarie. Mă durea cumplit un genunchiu dar mai ales încheeturile dela degete. I-am spus că mă dor degetele. M'a întrebat de nu știu câte ori dacă mai mă doare, dacă mă doare tare, cum mă doare. Eu am râs. E de netăgăduit că aceea ce desvăluiana eu și în întrebările ei, și în chipul de-a face întrebările și în voce, și în privire, și în neîncrederea ce arăta în nepăsarea mea, era bunătatea nobilă pe care nu o poate cuprinde de cât inimile alesc. Acesta este un fapt, ori mai bine scheletul rece al unui fapt, dar altele m'au convins și mai mult că dacă eu aș fi fratele ei și fiul Mamitichi poate, poate, poate ași fi mai aproape de mulțumirea și atmosfera în care aș lucra puternic, cu credință, cu iluzii, căci nu-mai iluziile și credința nasc bărbăția în om. Indoiala și desgustul sunt simțiri netrebnice.

Și spune drept, Mamitico, n'ar fi o mulțumire de a-ți vedea copiii scriind la aceeași masă, la același subiect, complectând svăpăierea mea cu delicatețea ei? N'ar fi o mulțumire și pentru noi de-a simți barbaria unuia distilată prin tandrețea celeilalte, și gândurile pure, azurii ale uneia aprinse de nebunia celuilalt?

Este o fantezie ce vă scriu, este un vis, dar este un vis frumos în care m'arunca acum când nu aud decât vârful condeiului jucându-se pe hârtie. Plăcile oțelite ale întâmplării în care stau încrustate rândurile vieții noastre nu permit nici mie de-a vă fi fiu și frate, nici vouă de a-mi fi mună și soră. Visul meu e prea frumos pentru a nu fi zadarnic și eu sunt prea desgustat pentru a nu visa câteodată.

Aseară am fost la «El Dorado». Pentru prima oară vara asta am fost la o grădină: e stupid, murdar, infam. D'ar veni Opera.

La revedere cine știe când. Koka e o ingrată, numele ei de *Giliat* e romantism de-al lui V. Hugo, nu-mi place.

E o leneșă, mă voi boteza tot eu dacă va mai întârzia.

Sărut mâinile.

BARBU

XII

12 ore Septem. 1881.

MAMITICO,

Iată ce aveam de gând să vă scriu mai înainte de-a primi scrisoarea și darurile matală:

1° Mă invit cu toată obrăznicia de care sunt capabil, la Mamitica + Koka. Duminică la 11 ore a. m.

2° Voi veni pentru că vreau și vreau fiindcă nu-mi e cu patință de-a nu vrea.

3° Voi aduce Mamitichi florile de pe vârful Carpaților și Kokii o ceartă bună.

Acum însă nu știu ce să vă scriu. Vin cu plăcere Duminică dar aș fi venit mai cu poftă invitându-mă singur.

a) In loc de-a fi vesel sunt sigur că o să mă cert cu D-ta, neapărat înconjurat de toată politeț*ă* obicinuită firei mele.

b) Era destul și sacrificiile ce voiești a face pentru mine în viitor, și greutatea de a mă supune lor, pentru ca de-acum să începeți a mă robi sub expresia bunătății matală.

c) Să nu credeți că vă scrisesei aceste rânduri împins de eugertarea că sunt străin, din contra simt, mai mult inconștient decât voidind, o diferență de legături între D-Voastră și mine infinit de mică; dar să mă credeți, nu e lauda ci durerea care mă face să vă

spun, că chiar dacă cu adevărat mi-ați fi mummă totuși m'aș simți prea obosit nu de atâta *iubire* ci de atâta manifestare a *ei*.

d) Nu faceți ca doctorii neexperimentați cari refuzați până la o vreme de copii, când le întind doctoriile, fac abuz când îi surprinde cu gura căscată; anevoie apoi se mai curarisesc copiii. Soarele nu ar fi blajin dacă ar scânteia ca în luna lui Cuptor în ochii unui orb care a început să zărească puțin.

e) Sunt un convalescent pe care-l va aduce din nou la pat prea multele îngrijiri. Fiarele sălbatice se jigăresc când prea sunt mângâiate.

f) Voi purta cu plăcere lucrurile matală dacă-mi vei primi «veto» al meu. Câinele poartă cu mândrie sgară dacă sgară nu târăște lanțul.

Te rog Mamitico, ascultă-mă și d-ta în această privință și eu vă voi asculta în toate. Cred că nu sunt exigent. Duminică-mi voi răzbuna și pe D-ta și pe Koka. Văd bine că ați făcut o alianță infamă de a smulge din mine într-o direcție cerbicia pe care am arătat-o, cu sau fără cuvânt, în toate relațiile. Am să-mi răzbun și eu pe Koka. Contra D-tale neavând cum să-mi răzbun vă spun pe cinste că-mi retrag cuvântul dat la un nou dar. Sunt un nefericit. Văd că amicii mă corup.

Sărut mâinile,
devotat BARBU

XIII

17 Septembrie 1881

MAMI-(TICO),

Astă seară am stat acasă; m'am dus la unul din cei mai buni prieteni ai mei de oarece e în ajunul de-a pleca spre Paris: babilonie pe care nu o doresc, pentru ea însăși.

Am plecat pela opt și m'am întors acuin la 12½. E dar târziu dar mă simt singur: de mâine ori poimâine plecând și el nu mai rămân de cât cu voi. Doresc să mă limpezesc într'o afacere, din care d-ta faci atâta caz.

Trăiesc într'un secol eminentemente al luptei; al muncii de bi-vol, al muncii pe brânci — și într'o țară în care ca să fii băgat în seamă se cer atâtea forme, atât ipsos, foiță, pudră, și mănuși, atâtea etichete pentru a-ți ascunde dobitocia în cele mai multe ocazii de cât spre a-ți da pe față procopseala, în cât drept vorbind, m'au gândit de atâtea ori că-mi trebuie și mie nițel suliman strein pentru a trece hora mâniei de care sunt plin pân' la beregată. Am socotit că trebuie să dau ochii cu vămile străine pentru a putea debita și eu ca negustor cinstit marfa mea amară, otrăvită, revoltată și incisivă în fața atâtor mărfuri ce se întind pe piețile științei, de falși netrebnci, obrasnici, lași, pișicheri și canalii. Mă uit cu durere la atâta frământare de poltroni și șarlatani și mă înspăimânt de aplombul caracteristic al imbecililor cu diplomații; mă cruceș de neonestitatea cămătarilor preinși civilizați ce învățând trei buchi pe băncile școalei cred că acolo se închide lumina timpului și cu o îndârjire de câini s'amestecă în toate: dela puterea judiciară până la puterea administrativă dela politică până la catedră, dela senat până la cameră. Mișue zăpăciți trântorii și animalele cu chip omenesc.

E vremea nătângilor și-a, deșuchiaților, e vremea bălăriilor puturoase cari cresc, se îngrașe, se înmulțesc și sufocă ori ce element cinstit.

Dacă voi trăi: d'a curmezișul! pe ei! foc și pucioasă! pușcăria și ștreangul!» aceasta-mi va fi devisa mea, căutând în fața acestei gloate turbate din care n'ai putea nimic scoate decât un stomac enorm.

Pentru mine lupta e viața, și liniștea e moartea. În liniște mi s-ar părea că sunt un condamnat căruia i se deschid vinele și pri-

vește și simte în fiecare picătură de sânge cum i se scurge o parte din viața lui. Cât de nefericit aș fi. Această societate care mi-a sugrumat în mine orice iluzie dacă ar scăpa neînfierată de grupul pe care doresc a-l forma, (și în care nu invidiez onorul de cât a fi un pion), m'aș simți ucis de fiecare secundă pe care aș trăi-o.

Ei bine, știi îndestul îmi trebuie o etichetă, o placă pentru ochii nebunilor. M'am gândit de mult că la Paris având ziua a mea, lucrând 12 ore fără preget aș răpi titlurile ce-mi trebuie, acele titluri din cari atâția măgari și-au făcut traiste cu merinde pentru a rumega sau pe o catedră, sau pe un fotoliu ministerial, ori la o bancă, ori pe jețul judiciar.

Și cu toate acestea oricâtă ură, oricâtă pasiune, oricâtă răzbunare de fiară m'ar trage spre Paris, nici odată nu mi-a trecut prin minte a merge cu ori-ce preț.

Mai întâi de toate în lupta veacului de calcule, de interese compuse și paracompose, în veacul cămătarilor în care chiar simțirea nu are valoare dacă nu produce bani calzi voesc să rămâi cinstit. Am moștenit pe tata: el mi-a lăsat sărăcia și cinstea; nu voesc să-l dau de rușine.

Și nu mi se pare tocmăi cinstit din partea mea de-a nu folosi de ofertă D-tale, pe care știu bine mi-ai făcut-o din plină și sinceră dragoste. Pentru D-ta e o afacere de mamă și fiu. Pentru mine e o afacere de mamă și om cu calcule. Pentru D-ta e o idee: voiese să fac un om; pentru mine e: faci ce-ar face ori-ce turplădine când i s'ar oferi. Pentru d-ta, care dai cu dragoste, nu bagi de seamă, pentru mine (tocmăi fiindcă vă iubesc) fiecare duminică va avea nodul său: mănânci hanul altuia. D-ta zici: îți dau eu, eu vă zic că dați dreptul altuia (și acel alt este ființa ființei d-tale). Frustrerez pe Koki. E un dar mascat, dar e un furt, și ea e mică: în fața conștiinței mele aprobarea ei nu e un titlu.

Ori ce-mi veți spune pot fi sentimente frumoase, nobile, dar nu

pot fi argumente care să mă facă pe mine să văd cu mintea (iar nu cu inima) că e licit de-a mă folosi de iubirea d-tale până la para. Și să nu-mi ziceți că: mi le vei întoarce; eu nu sunt sigur și în urma mea n'aș avea pe nimeni căruia să-i zic: plătește-mi datoria ce mi-a întreținut atâtea speranțe și mi-a deșteptat atâtea iluzii.

Suntem dar destul de limpezi. Ce-mi dictează scrupulele rațiunii nu se acoperă de protestările inimii.

Mamitico, buna mea Mamitică, știu cât de greu vă vine a mă asculta pledând asemenea susceptibilități dar prefer mai bine să mă faceți idiot decât a mă simți că frustrez averea unui minor și să fiu amenințat a nu trăi pentru plata unei datorii atât de nobile.

Sim ut sum aut non sim.

Să revin în ale familiei. Duminică vă întâlnesc la D. D. Lupasci îndrăznind a socoti că nu-i jienesc. În atâta sânge curat și nobil o Hienă ca mine găsește desmierdare. Eu trăiesc, și gândindu-mă că voi avea peste două zile câteva ore de plăcere simt mulțumirea pe care o simte cel însetat când simte din depărtare fântâna. Am întâlnit pe Petre și mi-a spus din partea Viorichii: Un punct de întrebare e ușor a trimete cuiva însoțit și de cuvintele «avea dreptate Barbu să se îndoiască de amicie fiindcă nu o simțea nici într'insul». E adevărat că nu numai că nu i-am scris din Iulie dar nici nu i-am răspuns la o scrisoare din August. Voiesc să fiu onest și să-mi cântăresc cu balanța faptele. Ultimele mele scrisori au stabilit limpede natura sentimentelor mele: «cere cât poțtești de la amicia mea, contează vecinic pe ea dar nu mi cere mai mult decât amicia, că n'am de unde».

Aceasta a fost rezumatul ultimelor scrisori, dar cu toată atenția de om, amic și frate ce-i arătam, i s'au părut reci. Această nemulțumire mi-a învederat că D-ta aveai dreptate în privința ei. Eu n'am mai știut ce să-i răspund de oarece aș fi repetat același lucru. Regret, ar merita ori-ce fericire ar dori dar nu eu mă simt în stare

sufletească d'a i-o da. Și-mi pare rău că d-voastră cei mari ați făcut și pe cei mici să creadă că mă simt atât de nefericit departe de... regret că nu e aceasta cauza desgustului meu: m'aș duce pe jos la Pitești de n'aș putea plăti trenul. Vorbesc serios. Nu voiesc a glumi cu simțirile altora. Și regret că o pocitură ca mine a putut inspira sentimente pe cari nici le doream, nici le speram, nici aveam drept de-a le dori, mai puțin de a le spera.

Nu voi uita nici odată că D-ta în urma sincerei mele declarări mai te-ai îndoit; m'ai socotit malonest față cu cuvântul meu.

Spune Kokii că am citit tot.

Multă sănătate, fiu vitreg.

BARBU

XIV

Marti Septembrie 21 ori 22

seara 12 ore 1881

SCUMPA MEA MAMITICO,

•

Când vă petrecui până acasă în ultima zi de fericire și de desgustat m'am arătat rece și tăcut. Eram o statuă ce pășește. Acum simt cât am fost de ingrat. Trebuia cel puțin la îngrijirile de mună să răspund. Am tăcut și în aparență nu avui dreptate. Nu simțeau că v'aș putea da un răspuns care să vă placă. Eram în momentele mele de desgust — și dar socotii că ar fi mai potrivit de a tăcea. Mi s'a părut că răul ce vi-l făceam tăcând era mai mic decât acela ce vi l-aș fi făcut vorbind.

Acum e târziu, 12 ore. Am închis caietele și mă gândesc la acei puțini oameni cari nu mă urăsc.

Sunt sigur că nu te-ai supărat pe mine. N'ar fi adevărată iu-

bire dacă m-ai iubi ca pe fiul D-tale numai pentru pretensele lui calități, trebuie să mă primești și cu defectele mele. Trebuie să mă asculți mai cu puțină violență când vă repet că inima mea e pentru dorința matală nobilă dar creerul, dar acel raționament pedant și idiot, cum îl numești d-ta e contra...

Bucuros aș scoate creerul și aș pune în hârca mea care nu face nici două parale, aș pune inima, pentru ca în loc de a simți și raționa să simt numai: atunci aș fi adevărat copilul D-tale. Dar creerul unde să-l pun? Această întrebare poate să dea loc la glume pe cari nu le înțeleg (și pe cari bucuros le primesc) dar nu rămâne mai puțin o întrebare la care nu puteți ori nu vreți, ori e cu nepun-tință a răspunde după chipul în care e pusă.

Nu vă mâniați pe mine. N'ar fi o socotință logică a mă crede ingrat numai fiindcă nu vreau, nu pot, nu citez a primi niște bani asupra cărora n'am nici un drept. Întâmplarea e de vină, soarta care a făcut să vă iubesc ca pe o mămă, și nu mi-a dat drepturile unui fiu. Vă sunt recunoscător: intenția d-tale e sublimă de devotament, abnegație și iubire de mămă.

Mă voi sili să vă iubesc mai mult, dar credeți pe acest om care vă scrie că în lumea de azi cu firea lui revoltată și robită de desgust, îi cereți prea mult, sunteți prea bună pentru a nu-i produce în firea lui o reacțiune nemăsurată, și a nu-l face să cugete asupra onestității mai mult poate de cât trebuie.

Credeți-mă că tot cu aceeași iubire pe care v'o port dacă n'aș fi zdrobit și măcinat de dinții amărăciunii, v'aș scrie bucuros:

«*Quelque désintéressement qu'on ait à l'égard de ceux qu'on aime, il faut parfois se laisser contraindre par eux, et avoir la générosité de recevoir...*

Celui-là peut prendre qui goûte un plaisir aussi délicat à recevoir que son ami en sent à lui donner.»

În cazul meu am și generozitatea de a primi și aș simți și plă-

cerea delicată primind pe care o simți d-ta dând dar mă simt obosit, prea obosit de a primi de la societatea care mi-a răpit tot, încât fără voie, fără chibzuință într'un mod fatal nu pot primi servicii prea mari nici dela aceia pe cari îi iubesc. Pasărea prigonită de vultur nu poate veni la cel care-i aruncă firimituri. Exilul desgustului separă chiar pe aceia pe cari iubirea, îi unește.

Singurul motiv care m'ar hotărî la o acțiune în sensul dorințelor d-tale ar fi cunoștința de netăgăduit că prin plecarea mea v'as face un serviciu. Mi-ați scris 18 rânduri pentru a-mi spune că vă decideți a-mi desvălui un secret care ar cere imperios să vă ascult, și cu toate astea după acea preparare solemnă ce m'a zguduit un moment, ați încheiat prin a nu-mi da pe față acel secret. Nu ați avut destulă încredere ori e numai o cursă pe care mi-o întindeți din prilejul că țineți peste măsură a mă vedea căftănit cu etichete streine? Mă tem nu de multe ba poate numai de una singură, dar nu știu ce să zic. Dacă plecarea mea vă aduce un bine, prezența mea de sigur vă cauzează un rău și dacă nu d-voastră imediat cel puțin mediat tot D-voastră, prin aceia pe cari nu-i poți socoti că au existență separată de a D-tale, prin aceia cari vă complectează existența. În tot cazul mă simt îndestul de amărît că chiar acelor pe cari îi iubesc mai mult, prin nemernicia mea inconstientă le aduc vătămare, nedându-mă într'o parte dela nici un sacrificiu ce mi-ați cere, numai să pot repara răul ce l-am pricinuit.

Mă leg dar față de scumpa mea Mamitica de a-i împlini dorința numai cu condiția de a-mi destăinui acel secret care mă face să cred că prezența mea în *București* îi cauzează răul de care e vorba, deși cred că acelaș efect ar produce închiderea mea în casă față de amicii mei ca și îndepărtarea mea peste nouă mări și nouă țări. Mi-ar părea rău să fi glumit căci m'am neliniștit nespun de mult, după ce nu simt decât venin și abatere.

Mamitico cred că am limpezit situația. Mă iartă că nu v'am răspuns Duminică. Nu eram bine.

Mi-e dor de D-voastră. Un copil de 10 ani închis în pension și pedepsit toată săptămâna, n'ar dori mai mult Duminica pentru a-și vedea mama.

Mă opresc aci. Mâine trebuie să mă scol de dimineață și e aproape 1. Plouă mereu și vântul îmi zguduie ferestrele.

Mi-e dor.

Multă sănătate. La revedere.

Sărut mâinile. Devotat

BARBU

XV

Paris 9/21 Martie 1882

MAMITICO,

Sunt nevoit să încep cu vechea formulă cuprinzând un mare adevăr: «am simțit o nespusă plăcere citind scrisoarea D-tale». În vorbești deși în treacăt, de petrecerile noastre, de amicele mele, de nebuniile noastre, de piano, de zburdările din grădină, și eu vedeam și râsul și gesturile și neroziile și privirile fiecăruia, și mersul, și alunecuşul de pe covor, ce ațâța micile d-tale moroze(?) certări-prefăcute, și perii din grădina tătuchii, și pe mămuca uitându-se peste ochelari și șalul d-ei, și auzeam: «idiotule», «prostule», «ticălosule», întregul D-tale dicționar academic și zăream pe tătucu bătând tactul «apasionatei» și refuzând dulceața de vișine. Vedeam, gustam, simțeam dar simțeam adânc întregul «odinioară» pe care

I-am lăsat, de mult și departe, în urma mea. Ei, au trecut, ș'au trăit traiul Duminicile mele, și cu ele s'au dus și plăcerile mele epileptice, singurele zile în cari uitam totul până a mă uita pe mine. Nu eram fericit dar nu eram nimic, și aci e toată taina nebuniilor mele. Nu-mi trecea prin minte nici că a doua zi am de lucru nici că plecând din mijlocul oamenilor ce iubeam trebuie să mă bungehinesc la masa mea de scris.

Ca un om mort de sete și de foame căutam să sorb tot fără a mă gândi pe mâine. Ferice de cine nu are nevoie de asemenea subrede paliative pentru a trăi; și mai ferice de tonți și de nebuni.

Mă întrebi dacă viața e scumpă, — se înțelege că da, — viața mea de aici vezi bine că o plătesc scump: o plătesc cu întregul «odinioară» pe care l-am pierdut, și nu știi de va reveni. Nu înșir Mamitico vorbe banale, dacă ați cunoscut îndestul fiara de mine, nu mă îndoiesc că veți înțelege tot amarul de care mă jăluiesc. Eu las eticheta pe seama altora, pe conștiința acelor cari n'au învățat de cât a parodia ori ce simțire omenească.

Aș fi vrut să scriu fetelor dar nu m'am simțit îndestul de liniștit pentru a le vorbi. E periculos, știu bine, m'am încredințat, d'a le spune lor tot adevărul, d'a nu le înfățișa decât îndoială și scepticism. Sunt prea crude și le iubesc prea mult pentru a lăsa în toată voia condeiul să spovedească necazurile mele. Le voi scrie când voi simți cu adevărat o fire mai veselă în mine, sau cel puțin când voi ascunde mai cu meșteșug canalia de dor de cele ce nu există și crudul adevăr de cele ce se petrec. Mi-e greu a fi eu gădele iluziunilor mele, de și sunt sigur că și ele ca și mine, mai curând ori mai târziu, vor trebui să încerce cumplitul desgust al desiluziunii. Și când te gândești că numai oamenii cari simt sunt condamnați a fi așa de cumplit încercați, zău, că și te consoli și te aprinzi de mânie.

Dar să revin la fapte: urâtul m'ar împinge prea departe, m'ar face nedrept și de nedreptate mi-e frică ca de ciură.

Sunt hotărît pe lângă «știința Tătuchii» să învăț științele naturale în cercul Filos.-moder.: anatomie comparată, fiziologie comparată... dar nu mă pot înscrie decât la Septembrie.

Spu-neți Tătuchii că până acum n'am dat de rostul cărții cu aflarea căreia mi-a făcut plăcerea de-a mă însărcina, am însă încredințări că există — și prin urmare o va avea. Aici licența în litere e un singur examen la trei ani; licența noastră în litere nu se primește — se dispensează însă orice licențiat de stadiul de trei ani și e obligat a da «întreaga licență» oricând ar voi în sesiunile anuale.

În privința rochii, lungă ori scurtă, sunt de părerea D-tale, Koka nu-i Kokă decât cu rochie scurtă — cu rochie lungă nu poate fi decât Dom-ni-șoa-ra.

Aș fi voit să scriu Mămuchii, Tătuchii— dar nu știu unde mi-e capul — mi-e silă de cerneală ca de un vrășmaș al meu. Spu-neți Mămuchii să prelingă mai mult tâmplele că-i șade mai bine, cât pentru Tătuca îi șade bine oricum. Înțelegeți D-ta toată pricina e să bag zizanie.

Adu aminte fetelor ce mi-au făgăduit că-mi vor trimite pozele ani și e obligat a da «întreaga licență» oricând ar voi în sesiunile rile lor.

Îmi pare foarte bine de însănătoșirea D-nei Eleonora L. nu doară fiindcă veți avea de-aci înainte muzică și petrecere — din contra îmi pare bine că n'ați petrecut.

Multă sănătate Mămuchii, Tătuchii, D-nei Eleonora.

Multă sănătate Mamitichii — un adevărat bir.

BARBU

XVI

KOKOLIGULE

N'am avut vreme să vă scriu și nici acum nu ți-aș scrie ție dacă n'aș vedea hârtia îndestul de mică, și interesul de-a-ți scrie prea mare. Și fără a te certa de «rochia ta cea lungă» ori de nebuniile cu cari ai des(es)perat pe Mămătica voi intra deadreptul în cererea mea. Dacă vei primi, să cânti ceva la piano, pentru ca să știu. Uitam că ai rochie lungă și glumeam cu o Domnișoară ca și c'un copil.

Iată afacerea:

1° Să cauți foiletonul cu Pezzana-Zolla (Aprilie 1881); mai repede.

2° Să mi-l traduci bine în franțuzește — dar să-l scrii bine că nu pot altfel să-ți deslușesc hieroglifele tale.

3° Să-mi trimieți și traducerea ta și Jurnalul-recomandate ca să nu se piardă.

4° Să nu spui nimănui ce-ți cer afară de Mamitica și nici pentru ce-ți cer, căci poate ai ghicit, deși se poate să te înșeli trecându-ți prin minte un gând pe care l-ai avut în glumă.

5° Drept recompensă îți voi spune secretul cererii și o carte frumoasă.

6° De ce necăjești pe Mamitica — mi se plânge mereu.

7° De ce ești Kokă Mămăligă?

8° Duminică mă primești la dejun? Mă primești? Multă sănătate fetelor: Zoi-Mirii, Kokii, Henrii, Viorichii și Patanii.

Amic BARBU.

XVII

Paris 27 (28) Mart. 1882, 8 April

MAMITICULE

Eri am primit scrisorile și peticele și frânturile și rădăcinile de scrisori; fiecă rând, fiecă petic, fiecă cuadrilatură de rânduri, a fost pentru betul Bir o impresie, o plăcere, un gând senin, o speranță... ș'un desgust: tot ce simțeam era real, tot ce mi se spunea era în depărtare, era o iluzie pentru mine. Omul e acelaș, cel puțin de la douăzeci de ani în sus nu se mai poate schimba în fond. continuă aceeași potigă apucată, și nu-și poate desminți firea cu nici un preț. Cât pentru mine acelaș și acelaș: îndoială și iar îndoială, desgust și iar desgust.

Azi pot analiza cât se poate de amănunțit impresiile de ieri. Citeam. Eram satisfăcut. Geamurile deschise îmi dau un curent viu de aer, parfumat cu liliac din grădina de jos — și nările mele umflate de bucurie sorbeau curentul întreg spre a-mi răcori căldura veseliei. Mi se părea că sunt în mijlocul Vostru — dar când am simțit că mi se părea, ca un fior de ger mi-a trecut prin șira spinării, o lene, o nemișcare de mort mă stăpâni, și cu tot adâncul amarului mi-am zis: «toate sunt iluzii», «toate ne înșeală». «Poate» și era și este în acest poate atâta desgust de tot ce mă înconjoară, atâta neajuns de lăuntru firii mele, atâta dispreț de gânduri, de simț, și de năzuințele mele, încât mi se părea că în toată natura nu există o fire mai netrebnică ca a mea, o lucrare, o faptură mai neisprăvită, o îndoială mai căinoasă, o revoltă mai ascunsă și mai înveninată.

Aș dori să știu ce faceți fiecare, și când aflu, când îmi povestiți ce vorbiți de mine, mi se pare că e mai bine să mă uitați, și

dacă mi-ați da semne de uitare desigur că desgustul meu ar lua proporțiuni și mai mari.

Tot ce mă bucură e că vă văd pe toți buni, pe toți sinceri, pe toți deschiși astfel încât dacă la mine ce bruma de calități am sunt măbușite de defecte, Voi aveți o fire distinsă în care defectele sunt acoperite de lumina caităților.

Să nu socotești că sunt măguliri caline, știți prea bine cât de brutal sunt în laudă pentru ca să fiu capabil de măgulire. Dacă mai mult de cât ori când vă spui pe față lucruri de bine cauza e că mă simt mai bun, mai puțin dârz, mai tandru față de amicii mei, când văd copile ca Margo și Zii, că se încearcă cu toată bunătatea de care un suflet bun e deshoinic, a mulțumi, a face să râdă pe amicul lor.

Ei, dacă toți oamenii ar fi mai așa, dacă nu toți cel puțin majoritatea, ei da, ași înțelege și eu siguranța, nădejdea, liniștea, bunătatea, — dar e greu ce cer eu, e o utopie, lumea e cum a fost — și eu tot eu.

Spuneți lui Tătuca că în cea mai cumplită îndoială atunci când ca mulțumire curat egoistă și subiectivă m'aș simți nimicit, totuși idealul de țară, de colectivitate, de năzuință socială, de luptă pentru binele comun, de mândrie națională, acest ideal îl simt cum mă deșteaptă, mă ațită, mă aprinde, mă scoate din toate nevoile și desgustul ce-mi prilejuește viața individuală. Aș vrea să-l ascult, să-l văd încă cu fața care exprimă vecinic bunătatea aprinzându-se de mânie atunci când ar auzi de cosmopolitism. Pentru mine era, o școală: îl priveam și vedeam mai mult decât un om cu o poziție socială, vedeam un cetățean convins de idei sănătoase pentru binele obștei, vedeam un revoltat contra nesimțirii și a pi-eotării generale. Adesea ori auzindu-l vorbind și prinzându-i expresia aprinsă, simțeam mânia în mine fierbând ca un cazan de petrol, convins fiind de relele ce bântuie țara noastră din cauza cător-va dălhăuți, gugumani, șarlatani și ignorați.

Adu aminte lui Henry că s'a legat într'o seară că-l va ruga pe Tătuca să pozeze; să nu-și uite făgăduiala; egoist în toate: e vorba de albumul meu.

Eri m'am 'dus să pozez: peste zece zile gata: vezi dar că mi-e cu neputință de a vă procura plăcerea de-a privi chipul meu *extra-ordinar de frumos*. Primiți în schimb dorul meu și dragostea sincer filială și respectul legitim și adânc, și urările de fericire, de ani mulți, de dorințe împlinite, de izbânda Margii ce Vă trimet: în locul căpățânii mele vă trimet inima; nu știu care prețuiește mai mult. Să trăiești Mamiticule. Să trăiți cu toții. Vă felicit pe toți de sărbători. Multă sănătate Lupăștilor, Millerilor.

La revedere. Mâine e Paști și mi-e indiferent aci în străinătate. Petrecere bună.

Multă sănătate,

BARBU

XVIII

19 Aprilie 1882 Paris.

MAMITICULE,

Ți-am citit toate scrisorile cu cea mai vie plăcere, mai ales că pe lângă dorul ce-mi porți se amestecă cu blestemele ce le arunci în spatele bietului Bir, și adnotațiunile Kokalighii. Nu-mi imputa că nu vă scriu mult; vă doresc mai mult de cât vă scriu; uritul în care am intrat până la gât nu-mi mai dă pas să țiiu cu nădejde și cu plăcere condeiul în mână. Când eram în țară este adevărat, vă scriam mai des și fiecă scrisoare era de trei patru ori mai mare de

cât cele din Paris, — da —, dar fiecă scrisoare din țară era: un dejun, un prânz și o duminică din cele mai strălucite — și fiecă dejun avea vinul său bun, și fiecă prânz căprioara ori varza sa acră și fiecă duminică piano, discuții, ocări și nebunii.

Acum din străinătate, dela o bună depărtare, a vă scrie tot ce simt, a vă deșerta întreaga amărăciune și decepție este a-mi mări desgustul fără a vă prilejui cel puțin D-voastră mulțumire. Când voi surprinde câte un moment rătăcit în viața mea de odihnă a fi-rei cu dragă voie vă voi nara tot ce am văzut, tot ce regret și cu ce mă consol, cu ce-mi petrec vremea, ce autori citesc, ce socotesc de arta franceză, ce amănunțiri am prins în fugă asupra nestatorniciei franțuzești. Vă voi spune multe când voi putea — azi însă o inimă străină e deșartă ca activ și prea plină ca pasiv; tot ce se rostogolește în ea ș' aduce a scepticism: a o descrie este a o întărâta. Și omul cel mai tare este acela ce-și cunoaște slăbiciunile.

Mamiticule, în viața mea n'am simțit colosul urâtului ca acum — în viața mea n'am căutat mai mult tăcerea fără a o găsi, în viața mea n'am stat atât de aproape, ș' așa de față în față cu desnădăjduirea. În starea mea de neodihnă vagă, constat că omul e mai tare decât socoteam și mai laș în lupta pe care și morala și logica ar numi-o lașitate superbă, decât maimuța neamțului ce se târăște pe genunchi la pocnetul biciului. Nimic nu m'ar mulțumi: iluziile chiar nu le doresc: ele sunt un jug de aur. Numai pe mare eram mulțumit, dacă nu mă puteam târi pe covorul din salonul Mămuchii ori dacă nu puteam alerga în grădina Mamitichi.— Pe mare nu mă sbeguiam, eram departe de plăcerea naivă a sburdării, dar având mîstralul în față, infinitul albastru-civit, mohorît, se rostogolea în valuri năprasnice, isbindu-se când de insule stâncoase când de pân-tecele pachebotului nostru. Era o răscoală generală, imensitatea era în picioare înmărmurisem în fața ei fără a păli: o admiram.

Oh, nu pot să vorbesc de Paris — mă obosește — trebuie să am momente de Socrate ca să pot răbda astfel de priveliște.

Amân dar această dare de seamă. Vă trimet cinci fotografii c' un cap imposibil de comest, un vandal în costum european. N' am fost încă pe la târguierile cu care mă însărcinați — zilele astea — da.

Multă sănătate Mămuchii și Tătuchii.

Multă sănătate Mamitichii

devotat,

BARBU

XIX

KOKALIGA,

Tu și Zii m' ați făcut să râz citind galopantele voastre scrisori — și râsul sincer e rar pe la Paris: cei mai apropiați de adevăr sunt actorii când râd. Spune-i lui Zii că te-a întrecut pe tine în încurcătura scrisorii: mi-a trebuit răbdare mare până să desfac hieroglifele ei. D' aci înainte ar fi bine în loc de «cuadratura cercului» să zicem «cuadratura țărului» pentru a arăta o problemă imposibil de deslegat.

Kokă mi se pare că te grăbești, prea încet cu tradu..... Și nu fii atât de curioasă, lasă că spui eu ce voi face cu traducerea ta. Koka te costă prea scump fotografia mea. Pentru șase am dat din banii tăi 18 lei. Vezi dar că dacă faci colecțiune de oameni mari: cel mai mic dintre toți oamenii (nu mari) te costă de douăzeci de ori mai mult de cât cel mai mare om. Multă sănătate pentru Henry. Mir-Zii și ție, amic.

BARBU

Koka nu te supăra dacă am dispus eu de pozele peste care aveai legalitatea dreptului. Dacă împărțeala nu e nimerită caută de mă' scuză, este făcută la întâmplare.

XX

15 Mai, Paris 1882.

MAMITICO,

Nu ți-am scris de mult deși îți datoram atâtea și atâtea răspunsuri. Știi că nu e tocmai în firea mea de a fi exact și mai ales când mă simt doborât de urât, mi-e silă de orice și mai ales de condei; îmi place cu toate acestea să mă gândesc în orice moment liber la oamenii pe cari îi iubesc și cari nu mă urăsc, aș vrea să vorbesc cu ei și mi-e greu când văd că vorba scrisului e vorbă moartă, săracă, slabă, mută. Și nu-mi vine să mai scriu; și tac și dorm; și visez și nu e destul; dar nici scrisul nu e deajuns. Dacă nu sunt și în familia mea de sânge, și în familiile cari m'au adoptat prin dragostea ce-mi purtau, și sper că-mi păstrează, zadarnic mi-e totul. Prea bătrân, mai înainte de vreme pentru ca să mă mulțumească numai cartea, prea amărit și de una și de alta și de multe, pentru ca iluziile să mă mai descânte și să m'alinte, aștept să treacă vremea într'un indiferentism sceptic, lipsit de toate afară de îndoială și de regret. Mă îndoiesc de toate; și regret mult; și nu mă mulțumesc cu nimic.

Aș vrea să merg să mă tot duc; calea lungă, calea neisprăvită, ar fi singura năzuință care m'ar face să uit și trecutul care mi-a lăsat moștenire desgustul și prezentul-canalie și viitorul nesigur. Când pluteam pe mare imensitatea albastră mohorită, întăritată de mistral era buna mea amică; așteptam să mă poarte neconținut; și agitată în trâmbe de talazuri negre cu spumă pe creștet o înțelegeam și mă înțelegea, o admiram fără a mă băga în seamă, o iubeam și îi eram indiferent, și pe când celorlalți le făcea rău și

amăru-mă mie în fiecare linie și mi da curaj. Dacă puterile m'au surzi-

ne aş ocoli pământul și pământul mi s'ar părea mic când n'aș mai avea ce cutreera. Tata de la vârsta de 25 ani până la 59—60 ani a umblat zi și noapte pe drumuri, pe ploi și pe viscole — și când se simțea bolnav pleca cu căruța lui coviltirită. Il invidiez deși-l iubesc.

Mi-aduc și acum aminte (aş fi mulțumit dacă n'ar fi decât o amintire) cum mă agățam de scurteica lui lungă și îmblănită cu mârșă neagră, și-l linguseam, și-l mângâiam pe obraji, și pe pletele-i rotunjite ca să mă ia în căruță. Dar mă ducea numai până la streajă și de-acolo mă întorceam plângând. Eram de opt ani și mi se pare că purtam încă rochie cu flori liliachii.

Acelaș dor de ducă îl am și acum. Și când urâtul mi-apasă respirația invidiez veninos pe săraci și pe mateloți ce neconțent sunt pe drumuri.

Sistemul de viață pe care mi-l oferă societatea e fals, viclean, păcătos pentru mine. Nu e decât natura sălbatecă pe care o admir. Mușcelelele încărcate de fânețe și bălării dintre Curtea de Argeș și Câmpu-Lung e un ideal pentru mine. Le-am trecut călare din zori pân' la amurg. Și aceste amintiri fericite sunt o nefericire și mai cumplită pentru cel care le simte când nu mai se mișcă în mijlocul lor.

Vezi Mamitico, că dacă D-ta ai ce-mi spune care să mă mai învioroze, eu nu găsesc nimic ce ți-ar fi pe plac. Cu nimic nu mă învoesc. M'am lăsat și de tutun.

Vreau să învăț limba engleză dar mi se pare că «drumul cel mai scurt la Londra e prin Berlin» iată de ce m'am apucat de limba germană; și sper că în două luni să vă scriu în neunțește. Mi-e dragă limba lui Heine tocmai fiindcă e sălbatecă. Am tradus un euațren d'al lui în versuri.

«Viorelele albastre ale ochilor tăi vii,

«Rozele înflăcărâte din obraji-ți nimenii

«Crinul alb ce mâna-ți poartă,

«Toate 'nfloresc totdeauna, numai inima ți-e moartă.

Mă cerți că nu scriu lui Patan — nu știți poate că e oribil a avea de scris cât am eu. Ii voi scrie mai ales că așteaptă să-i scriu *eu întâi*. Sunt un sălbatec că nu știu cont de pozițiile oficiale din lume. Voi cerceta în mine și de voi putea să fiu sincer cu Patan îi voi scrie iar de nu, voi tăcea.

BARBU

În tot cazul îi trimet multă sănătate: în fond e un suflet bun. Regret însă...

XXI

Sf. Constantin și Elena. Paris 21 Mai

MAMITICO,

Am primit toate scrisorile, nu trebuie dar să te îngrijești de nimic. Ultimul plic cu patru sute de pajeri roșii împărătești pe care mi l-ai trimis cuprinde mult mai mult decât m așteptam, mai mult decât obolul văduvei: cuprindea mângâierea D-tale și nebulunile Kokii și a Zorii... A venit la timp. Eram înbânsit, eram atât de mort încât nici odată omul nu mi se părea mai asemenea unei mașine cu roate și brațe de fier ce merge nesimțitoare dacă îi arunci cărbuni spre mistuire.

Nu mă împac cu starea firească în care mă aflu; fie ce zi e un pas spre atonie sufletească. Fiece an mă face să văd mai limpede în omenire, în societăți, aceste mașine mai complicate decât omul; dar pe fiece an mi se împune, ca niște date materiale, brutalitatea generală, inerția materiei, în om, fatalitatea determinantă în fapte, nesimțirea stupidă, morfolirea aspirațiilor, și lupta piezișă și lașă a existenței bestiale: în aceeași vreme pare că mi se degajă în vapori virtuali tot ce e măreț și frumos, tot ce inspiră și consolă

tot ce susține și îndeamnă la o viață intensă și bogată, se degajă, se ridică și dispare rând pe rând ca niște vise ale tinereții. Fiece pas e nesigur, la fiecăr pas apare îndoiala despre ce ai lăsat în urmă și ce ai înaintea. Prezentul e singurul cerc de fier care te strânge și îți simți cu desgustul și durerea, cu plăcerea și beția ce împărtășește fiecăruia după întocmeala firii lui. Nu e moment în care trezindu-se în mine conștiința secretă a existenței pe deplin, să nu mă întorc cu gândul încărcat de regrete spre 18 ani. Ce viu și absorbit eram atunci în speculațiunile mistice și ce adâncit sunt acum în trivialitatea unei realități ordinare.

Atunci ochii și închipuirea vedeau puternic în nebuloasa viitorului, acum sunt orbi pentru asemenea marfă și pătrund fără voia mea în cruciș și în curmeziș în sfera limitată a prezentului. Atunci eram presbit acum sunt miop. Și poate că și atunci și acum mă înșelam și mă înșel — dar e de preferat un vis frumos unui vis care te muncește și te înghite în mâhnire și îndoială, în neastâmpăr și desgust.

Și cât de ingrat a fost timpul ce mi-a abătut atâtea iluzii și cât de crud a fost, numai d'aci din depărtare simt mai mult de cât oricând; înfigându-mi în locul lor o singură siguranță: aceea că viața e un joc de cărți; fiecare înțelept ori nebun, ignorant ori savant ș'așteaptă cu nerăbdare să-i pice din împletirea obscură a întâmplării, să-i pice asul de treflă ori de caro. — Și acest joc stupid al soartei începe dela naștere: unul sosește bolnăvicios, altul forte și viu, unul melancolic, altul vesel, unul cu o inimă ingrată și rea adică simțitoare, altul cu o inimă de aur și de fericire, adică nesimțitoare.

Aș dori ca să dau acestor convingeri ce-mi apar numai în unele momente în toată cruzimea lor, formă de cristal și căldură de plumb topit ca să mă urmați mai cu plăcere și să mă simțiți mai viu, dar nu am nici o dragoste de condei. Mi-e urit. Mi-e silă și n'aș voi să

vă nemulțumesc pe când D-voastră mă liniștiți și-mi împrumutați în scris: și ochii pentru a vedea mai frumos, și iluziile pentru a mă potoli din îndoială, și viața ce duceți pentru a lua parte la adevărata veselie ce s'ar cuveni s'o împartă natura mai cu voie și drag.

Vă urez împlinirea tuturor dorințelor de ziua D-Voastră, viață liniștită și îndelungă prin D-ta, viață îndelungă și de renume prin Koka D-tale. Fericirea și mândrețea, renumele și gloria aruncă umbră peste călătorii de rând; mie mi-e dragă această umbră ce mi-ar arunca toți câți îmi sunt scumpi: e umbra de stejari mândrii la care mă odihnesc cu plăcere.

Multă sănătate,

Devotat,

BARBU

XXII

28 Iunie, Paris 1882.

MAMITICO,

Nu pricep, ce atâtea scuze că nu mi-ați scris. Trebuia să mă gândesc eu, după cum am și făcut că sunteți ocupată cu examenele intra și ex ale institutului. Știu că nu e nici puțină grije, nici muncă mai puțină cu atâta vâlvă și nedormire. Regret că nu sunt în mijlocul examenului D-voastră; mi-aș da atâtea ifose de curcă mai ales la nemțește. Și să nu vă prindă mirarea de această cutezanță. Adică, mă rog Dumitale, de când numai altora să le fie permis a se aprinde ca dinamita și a face explozie tocmai la ceea-ce se pricep mai puțin. Și mie nu? Eu nu sunt animal din aceeași clasă și din același ordin ca și ei? ce pot să aibă mai mult? Un păr mai bine pieptănat, o haină mai periată, un nas mai bine turnat, un nume moștenit, o părțică din s-tul buget — și alt nimic. Și eu însă mă

bucur de multe prinoase ale naturii: niște dinți frumoși făcuți pentru a mușca — o obrăznicie naivă, o sinceritate crudă, o violență de grindină, o needucație de multă valoare, o doză de prostie demnă de toată invidia; toate acestea sunt calități morale și materiale, socotesc, cari-mi dau drept d'a da cu coatele printre canalii și a rupe și junghetura gâtului celui care mi-ar contesta dreptul.

Și fiindcă veni vorba de drepturile dobitoacelor plăsmuite din scuipt și țărână după chipul și asemănarea «eternului Nimic» mă rog Mamitichii să-mi ia în considerație o cerere:

Am, dintr'o ciudată întâmplare, dreptul de a mă subscrie: Barbu S... Doctor în cele patru clase primare din culoarea de negru, absolvent al Liceului Sf. Sava, Bacalaureat în litere și științe la universitatea din București, și în fine (ceea ce n'o să mă împiedice de-a pune și etc. etc.). Licențiat în drept etc.... Am, zic, acest drept față de prezent și posteritate — și cu toate astea, Mamitico, mă rog matale lasă pârdaľnicului titlul ce mi-l arunci pe plic de «Licencié en Droit» mă jicnește acest titlu; parcă văd pe factorul poștal că râde citindu-mi adresa însoțită de titlu. Patan a făcut această inovație scriindu-mi. Inchipuiește-ți pentru un moment că eu i-aș scrie astfel adresa lui:

Ștefan Sichlean

Doctor în drept — Doctor în științele naturale — Profesor de Anatomie și fiziologie — Inalt funcționar într'ale finanțelor — membru al mai multor societăți savante — maestru în muzică — publicist etc.... etc.,

El s'ar simți jenat. Ciudat lucru: el se simte jenat de prea multe titluri și eu mă simt de prea puține. Poate că și unu și altul avem aceleași motive.

A trecut boala mea. A fost o răceală. N'aveați de ce vă închieța de oarece vă scrisesem imediat că m'am făcut bine.

Ce vă faceți de vacanție? Koka într'un rând îmi vorbea de

mare, în cea din urmă scrisoare îmi spune că vor merge toate cuginele spre moșia de munte. Le invidiez. Aici atmosfera e îmbăcșită de praf, de zgomot, de putoare, de căldură și de aburi. Ele vor petrece în mijlocul unei naturi mai largi și mai sincere, mai frumoase și mai atrăgătoare. Parcă le văd culegând mănunchiuri de flori și vorbind seara la pragul ușii.

Și D-ta mă rog să nu te opui la plecarea lor. Ele sunt oboseite săracele de munca și grija examenului și sper că au dreptul d'a se mai odihni. Chiar dacă M... și Z... vor da examenul de a VII-a la Septem. cel puțin două trei săptămâni vor putea să se plimbe.

Nu pot să răspund lungii scrisori ce am primit dela Koka. Roagă să mă ierte. Peste o săptămână îi scriu. Li voi spune motivele. În curând neapărat, numai prin coborârea S-tului Spirit pe creștetul meu vă voi scrie și vorbi ca Apostolii în lirabile ce-mi pretindeți.

Multă sănătate Kokii, Zoi, Viorichii, Reichinii.

Multă sănătate d-tale. La revedere. Vă doresc.

Devotat,

BARBU

Roagă pe Patan din parte-mi să mă ierte că nu i-am scris. Li scriu mâine.

XXIII

18 Iulie 1882. Paris.

MAMITICO,

HENRY, KOKA, MARYA,

Vă scriu la toate de odată căci mi-e greu când vă scriu vouă să-mi împart inima și condeiului; aceleași prin bunătate, aceleași prin mărinimie, aceleași prin sinceritate, deosebite de vârstă și

unite prin tinerețea simțirilor, toate plăcute, toate cu firi superioare, toate blajine, variate la chip și la mișcări, sunteți toate una pentru mine; o singură eglogă rătăcită pe albia Trotușului; o singură amicie; o singură liniște pe care n'o mai gust d'atât amar de vreme.

Mi se pare (și cu greu suport timpul când nu mi se pare) că și eu alerg pe văile umbroase ale munților ce vă adăpostesc, mi se pare că mă răcorește și pe mine vântul ce vă adie, și aruncat în al șaselea etaj, privesc mâhnit și tăcut acoperișul Parisului ars de soare și întrerupt de turlele monumentelor, îmi uruie urechile de bocănitul ciocanelor, de țipătul uvrierilor spânzurați pe clădirile neisprăvite.

Iubiți natura cu inima deschisă și sinceră; e singurul monument, singurul templu care nu înșală. O să vi se urască și vouă, dacă nu vi s'a urât încă, de civilizația meschină și diformă a orașelor mari. Pentru a te învoi cu acest balamuc în care trăiesc eu, va să nu mai simți, să tot gândești mereu, și să-ți fie indiferent la ce și ce gândești. Altfel nu e de trai. Cum aș schimba eu bucuros aceste namile de piatră cenușie pe tapetul vostru verde mățos, pe casele modeste, retrase și deschise la bătaile vântului.

Vorbiți-mi toate mereu și mult de munții Slănicului ce nu-s pleșuvi, de brazi și mesteacăni cu tulpină balană cu frunze mici, mobile și rari prin care vezi albastrul cerului. Ba zău, căruia idiot nu i-ar plăcea să privească vulturul Caraimanului dând târcoale d'asupra creștetului pietros, plimbând cătarea în sus din nor în nor și în jos din talaz în talaz, din cascadă în cascadă, din torent în torent.

Din stânca ce s'a prăbușit, ce cade și stă gata să se rostogolească, din glasul de bucian ce se plânge în d'avalma văilor, mușcelor și a plătinetului, câte nu simte și nu înțelege omul. Eu vă mărturisesc, fără sfială și laudă banală, că în fața naturii sălba-

tice m'a cuprins până la măduva oaselor simțul și ideia de armonie. N'am simțit nici o disonanță (de se poate zice) brutală de sunet și culoare. Mi se pare o așa de mare potrivire în înfățișarea verdelui mohorât de pini și a verdelui deschis de pajiște cu fluerațul melodic de mierlă, cu ciripitul stolurilor de păsări sălbatice, încât mai totdeauna în fața naturii mi se pare că aud o simfonie de Beethoven, și ascultând Apassionata lui, mi se pare că sunt pe vârful Ceahlăului și fac ochii roată pe deasupra pământului.

Câtă liniște, câtă franchise, câtă odihnă, câtă armonie n'aveți voi de simțit; câte culori, câte peisage, câte melodii și câte griji uitate și câte ambițiuni ce se sting în fața munților umbrădați și a râulețelor de argint ce șerpuiesc sunând în albia lor de pietricele. Ochiul e mai limpede și vede mai bine, mirosul devine mai fin, și deosebește fiece parfum de floare, capul mai liniștit, mintea mai mare și simțul mai emoționat, mai viu, mai delicat, mai poetic devine când ne deșteptăm dimineța și ne izbește ochiul, inima și mintea velința nemărginită și împestrită a naturii, când în loc de praf și uruituri, mirosul de smeură și fragi ne îmbată, bălângănitul turmelor din depărtare ne cântă monoton și melancolic, când în fine nu mai dăm cu ochii de șarlatani, mincinoși și caraghioși oficiali și oficioși; când nu mai ne otrăvește ambițiunea nelegitimă a unora și modestia prefăcută a altora; da omul devine mai bun, mai naiv în simțire dar d'o naivitate profundă, când părăsind mulțimea veștedă, indiferentă, mincinoasă se dă sincerității absolute, maiestății absolute absolutului perfect: naturii.

Fierea se micșorează și mintea se lărgeste. Eu Mamitico, Henry, Koka, Myo, nu mai urăsc când sui coasta muntelui; iert tuturor, uit chiar pe fățarnici, capul nu-mi mai svâcnește de mânie, și mă cuprinde un dor de a vedea lumea întreagă lângă mine împărțind aceleași emoțiuni sincere cari mă fac pe mine să tot sui ștergându-mi sudoarea de pe frunte să admir, să exclam, și să inspir cu

atâta lăcomie aerul îmbălsămat. Suiți ca la trei sute de metri și veți da de trup pietros îmbrăcat în mușchi moale cu flori albastre închise ca marea în spre înserat; vă puteți tăvăli în bună pace; e moale acest vestmânt al muntelui, e verde, e gros, de o palmă, e răcoritor fără a fi umed; și e așa de atrăgător atât de delicios să te descălți pe un asemenea puf viu că nu e om care iubește muzica și să se poată stăpâni de-a-și arunca ciobotele într'o parte și ciorapii într'alta.

Să nu priviți nici odată în fundul prăpastiilor de pe marginile lor; e singurul lucru în farmecul naturii care te pune pe gânduri, te frământă, te înduioșează, și îți aduce aminte «la caducita delle cose umane». Fugiți de mâhnire, ea e bălăria, pământul ce crește în inima omenească udată neconținut de lacrimi. Și cu greu o stăpânești când a prins rădăcini; adesea ori trebuie s'o smugi cu inimă cu tot.

Sculați-vă uneori, dacă nu puteți totdeauna pe la trei ore dimineață; și priviți spre răsărit până la 7; și luați aminte culorile extraordinare ale aurorii; mai întâi veți zări la orizont culori nehotărâte dar imposibil de reprodus prin pensulă și condei; e și smarald și violet, și portocaliu — și un alb de argint se întinde dela două sulite în sus de orizon; pe la patru, patru și jumătate un foc imens și depărtat se vestejește, fâșii slabe de lumină roșietică se resfiră și nu știi unde sfârșește, încându-se pe nesimțite în albastrul cerului ce devine mai pronunțat; stelele s'au stins mai toate, abia două trei, ca niște boabe albe de diamant, mai scilipesc cercând a muri ca niște lămpi oboșite... Dar e zadarnic a vă vorbi eu: scrieți-mi voi, vorbiți-mi neconținut, și lângă mine, prin scrisori ca la capul unui bolnav rezemat pe pernă cu ochii închiși, desfășurați-vă impresiile, plăcerile, admirațiunea, nesațiul și bogăția în care trăiți. Celui desnădăjduit i se tot spune de speranțele lui; și închipuirea bolnavă e mare, se agită, se aprinde; bietul om pentru o clipă speră, deschi-

de niște ochi vii, apoi pleacă capul mulțumit de iluziile unui moment. Cât de proști sunt oamenii cari putând să fugă de meschinăria unei vieți de minciuni și ambițiune nemernică se dau trup și suflet unei mărimi ce colcăie de viermi și pute a rânzezeală. N'au odihnă și merită să nu aibă n'au conștiință, și-au vândut-o, n'au inimă, și-au ucis-o pentru stomac, și hidrocefali imbecili, se pun de bună-voie mai jos decât hienele Saharii și stârvul pe care cloncăne corbii.

V'am obosit, simt bine, dar sunt neobosit în desgustul meu. Vă doresc surori, pribege, te doresc Mamitico deși ai stărui să mă arunci pe pricopseală.

Aștept să văd dacă Henry și Marya Troțușului sunt tot atât de indiferente ca Henry, directoarea și Marya profesoara orașului. Bun rămas; viață plăcută; multă sănătate. Mamitico nu plânge zăpușeala nesuferită a orașului.

Multă sănătate tuturor.

al vostru,

BARBU

XXIV

28 Iulie. Paris.

MAMITICO,

Azi pe la două și jumătate dormeam; m'a detșeptat D-ra de care e vorba să vă vie ca profesoară. Socotesc că e foarte bună; veți înțelege și d-voastră acelaș lucru din scrisoarea ei, mai ales din partea finală. Eu socotesc că e modestă și cred că e mult prea mult pentru o pariziană. Cât pentru cartea care o știe, nu aveți nevoie să-i cereți tocmai pe Schopenhauer și Darwin, e vorba de limba franceză și nu mai știu ce lucru pentru începătoare. !

Vă repet: mi-a lăsat impresia cea mai bună. Nu mă așteptam; mă grăbesc să vă scriu aceste rânduri în galop, așteaptă biata D-ră și nu o cunosc pentru, ca să nu fiu obraznic făcând-o să aștepte mult timp. V'am scris vreo două coli. Mă consol știind că nu-mi mai vreți și acum încă două.

La revedere.

Mă voi duce pe la Franceza ce pretinzi că vă iubește.

Multă sănătate tuturor. Multă sănătate D-tale.

Devotat,

BARBU

Nu socotesc că aveți nevoie de fotografie: e modestă și nu atât de «laide» cum zice ea în scrisoare.

XXV

12 August 1882, Paris.

MAMITICO, MĂMUCO,

În vreme veche, înaintea senatului roman, bogat în purpură și pale aurite, s'au prezentat un bătăran ce în loc de mantie cu pulpane bogate purta pe umeri piele de urs și în loc de coif căciulă țurcănească îi cădea pe frunte și ceafă. Privirea lui era aprinsă de mânie, și plecat pe bătă de curpen, pârjolită în jărăgai, își dete pletele pe spate și descoperi capul; prinse la vorbă, și colonadele în rond ale senatului roman se sguduiră de vorbele graiului lui sălbat; i se părea că vorbește fiarelor; nu era în templu era în codrii. Și aruncând cuvintele ca niște buturugi și blocuri de piatră rostopolite de pe muchia dealurilor, țăranul de la Dunăre fu ascultat. Fără ca țăranul din Paris să fie tot atât de bine primit de către doamnele Trotușului. Eu nu mă plâng ca vechiul meu strămoș eu vă

salut cum v'ar fi salutat tot așa de odoronc-tronc și beizadeaua codrilor despre care vorbii. Și parcă simt gândindu-mă la D-stră (era să scriu voi) că sunt mulțumit știindu-vă mulțumite, cum se cade să fie niște mume bune între niște copii buni. Totuși constat o nedreptate a întâmplării că nu sunt din ceata dela poalele Caraimanului. Câte nu v'aș spune câte n'aș simți și câte n'aș uita. A face pe om să uite e cel mai profund serviciu ce i se poate aduce. Și adesea-ori mă simțeam descărcat, cu pojarul mort în mine, când din contra în fața D-Voastră mă dam în voia desfrâului urei. Vedeam că cineva mai copt la minte decât mine mă aprobă, mă susține, mă înțelege.

Chiar Mamitica ori Mămuca îmi ziceau: «oamenii cu așa gând sunt utopiști ce se sting ca vai de ei» chiar în aceste vorbe, chiar într'o săltare de umăr, vedeam o grijă, nu o convingere străină de a mea.

Cum vreți dar să nu vă respect, să nu vă iubesc — și dacă vă iubesc ca un al doilea — al șaselea copil, cum să nu vă doresc și dacă vă doresc cum să nu vă turbur cu încăpățânatele mele scrisori, din când în când. Mi-e ciudă numai că nu pot scrie mai mult. De multe ori îmi tremură mâna ca unui damblagiu. Nu pot scrie nici repede nici deslușit — aproape fiecare literă e mișcare deosebită. Mi-e urît. E un refren pe care vi l'am repetat de nenumărate ori în urma unor ditirambe schiloade de scrisori. Mi-e așa de silă încât roatele ce uruie în depărtare parcă se goneșc pe creerii mei — fiecă bocănit răsună în mine; sunt ecoul a ori-dărei discordanțe. Și barem dacă aici în turnul colții unde mă aflu mi-s'ar pierde ochii într'un azur viu de cer, tot mai calea-valea; — dar când privesc un cer spălăcit și monoton — și când mai văz și niște Weberiane de pisici miorlăind, și când un Stradela de cocoș se încearcă să ia pe do 'diez, mă gândesc la peisagiile ce vi se desfășură ochilor voștri și îmi măresc ciuda.

Greu, greu de tot să se lipească de mine civilizația dacă civi-

lizația e Parisul. L-am văzut, am intrat în timp de trei luni și prin cavouri și prin muzee și prin cafenele și prin braserii, și prin catacombe și prin cimitire... eh mi-e silă, mă închiz în casă; voi citi, voi scri, voi cugeta. Și mi-e urît. Mi-e dor fără să știu bine de ce. Multă sănătate. Sărut mâinile mumentor adoptive.

Devotat,

BARBU

XXVI

Sept. 9, 1882.

MAMITICO,

Inchipuiește-ți prostie din partea dobitocului de Barbu; s'a bolnăvit trei zile ca pe vestita vreme din București — azi când mă simt mai răcorit, îmi spune doctorul că trebuie să stau 9—10 zile în casă; cadourisit cu o ferchezuală de scarlatină. Ceeace e mizerabil e că mi se frige gâtlejul de sete și nu pot să beau apă rece. Citesc și eu când mă lasă căldura «Eloge de la Folie» de Erasm, în necazul hoalei. La noroace rele trebuie să faci inimă bună. Numai gâtlej bun nu pot să fac: aș vrea să beau întreaga Dunăre când e încărcată cu sloi de ghiață. Aș vrea multe eu da de, un cavaler gândac ca mine trebuie să se mulțumească să scrie și culcat și să bea apate de citronium-calorica.

Spuneți Kokii că în glumă am fost aspru cu Marya, și s'o consoleze dacă mîfrrr etc., nu știe până acum că omul cel mai buun din lume *son' io*.

Desenez în orele pierdute. Citesc când mi-e urît. Spuneți fetelor pestrițe că apa mării e anti-bobițata, iar fetelor nebunatică că

purtarea bună și învățătura, sunt port-bomboane și filo-pesmetica.

Multă sănătate Millerilor, Lupașilor și Dimancilor și Patanilor.

Devotat amic,

BARBU

XXVII

Sfârșitul unei scrisori; începutul lipsește

...În fine toate împrejurările îmi fac viața imposibilă și injustă. Aș fi fost poate mai bine un supleant într'un orașel retras ca Câmpu-Lung. Acolo departe de zgomotul barbar al civilizațiunii schiloade, departe și de vanitatea ce plesnește pe buzele ambițioșilor și a dobitocilor, și departe de ticăloșiile bunei creșteri și a distinsei educațiuni aș fi trăit departe de curentul procopselii și al minciunii. Într'un cuvânt: mor de urât. Oricând aș putea pleca în lumea nouă aș pleca pentru câteva luni de zile. Când plec, când călătoresc îmi uit de multe și-mi vin în cap, totuși legănarea drumului, uruitul monoton nu-ți dă pas să te înfigi cu mintea în adâncul adevăr, în nesuferitul adevăr ce se dă după mai mai fiecă acțiune frumoasă a omului.

Sunt convins că a citi în inima omului adesea ori este mai mult decât îți trebuie; cu toate acestea este inexplicabilă dobitocia omului d'a sta cu ochii deschiși și ascuțiți, gata d'a pătrunde, d'a devina, când știe bine că-și face rău. Este o pasiune oarbă și desmetică ca și pasiunea unor pasări ce zboară și se afundă atât de sus în atmosferă încât ne mai găsind aer de respirat le podidește sângele pe pliscuri și cad moarte.

— Și mă gândesc adesea-ori când mi-aud respirația și sângele svâcnind în tâmple că omul făcut să simtă plăcerea adevărată e amenințat, având simțire să s'aleagă cu desgustul. Să nu se bucure

nimeni dacă natura l-a înzestrat cu puțină simțire; e cel mai funest cadou pe care soarta i l-a dat la naștere.

Cât pentru mine, aducându-mi aminte de laudele ce mi le făceai și pe care le socotesc de sincere, dacă nu de adevărate vă mărturisesc că aș dori de o mie de ori într'un ceas să dau întâmplării ce mi-a dat și să-mi dea ce nu mi-a dat.

Și se înțelege schimbul n'ar fi puțin hazliu: să-i dau sărăcia pe câteva milioane, să-i dau întristarea pe veselie, să-i dau gândul zadarnic p' o dobitocie fericită. Fără îndoială aș fi în câștig.

Dar să reviu; cum vă spuneam sunt bine și sunt chiar amenințat d'a fi și d'aci înainte; să nu vă îngrijiiți dar. Sunt gata chiar d'a vă scrie o satiră. Și mă prind că-mi veți înțelege râsul ca și tolănitul de la piano ca și nebuniile din curte. Cum aș dori să mă mai tăvălesc pe iarbă, și să mănânc pepeni și să râd și s' alerg. și să fac nebunii cu chila.

Dar multe doresc nebunii, numai oamenii cu minte știu cu cât să se mulțumească. Și eu nu sunt cu minte.

Vă doresc pe toți. Multă sănătate Lupăștilor și Millerilor.

În scrisoarea ce va urma pe aceasta voi scrie și fetelor.

Multă sănătate Reichinii.

Multă sănătate D-tale.

Devotat,

BARBU

XXVIII

23 Septembrie 1882. Paris.

MAMITICO,

Mi-a ruginit condeiful de când nu scriu nimic la nimeni — și de când gândesc la toți. A uita este o crimă; a nu găudi o prostie.

și a fi leneș cum sunt este o boală. Vă doresc este singura mea scuză pe care trebuie să mi-o faceți fără să vi-o cer. A nu dori și a pretinde că dorești este un tragic sufletesc. Știi bine dacă sunt sau nu din școala nerușinării, școala lustrului, școala lumii. Trăit în mijlocul lumii și departe de ea, mi-am urmat mai întâi elina senzațiilor apoi a sentimentelor și în fine a convingerilor insultate, când drept excentricitate, când de fudulie, când de egoism, când drept utopie.

Și cu toată firea mea atât de mult controversată, cu toate sgu-
duirile ce le-am încercat, cu toate clătinările convingerilor intime,
e ceva mai presus de ori ce îndoială e o cugetare înfiptă adânc în
mine, care se deșteaptă noaptea în plin întuneric de plec capul
pe pernă abătut de desgust și de decepție. E ceva ce mă susține și
mă răscoală când sunt învins; e o neîndoială eroică în mijlocul
unei lumi întregi de îndoieli lașe. Trăiesc în fine și voi trăi. Vreau
și pot. Era vorba de vă doresc sau nu. Ar fi să vorbesc de geaba.

Mamitico prea ești de oraș când îmi spui că la țară ai înțepenit.
Te iert fiindcă ești Mamitica altfel n'ai scăpa așa de ieftin. Pe mine
mă surprinde oricine se plânge de tăcere, de întuneric, de parfura
și de peisagiu. Depărățeanu care în niște sentimente gingașe a scris:

Mie dați-mi valea verde
unde pierde
Omul negrele gândiri;
Unde-ți uii de infamia
și selavia
Auritelor zidiri
etc., etc.

nici n'a văzut nici n'a simțit îndestul. În mijlocul naturii e o armō-
nie, un amestec de culori și sunete, de accidente și liniște, de pro-
funditate și simplu, e o încordare de mister și sinceritate, de expre-
sie și paradox, încât orașele cu construcțiile lor gigantice rămân

naive și canalii, murdare și obraznice pe lângă «valea Mușii» din Mușcelul Câmpulungului, pe lângă «peștera» Bucegilor, pe lângă «obârșia» Ialomiței pe lângă dumbrăvile Triestului. Ai vrut de sigur să glumești când mi-ai scris molatic ca impresie din farmecul Moldovei. La anu viu cu ori ce preț — fie și pe jos în țară. Am s'o colind dela un capăt la altul. Mi-e dragă. O iubesc, căci o iubesc cu toate monstruozițiile și toți monștrii pe care îi hrănește.

Mi-am împlinit toate sarcinele cu dragă inimă, numai n' am fost pe la cea franceză pe care voiai s'o văd numai așa de florile mărilor — poate să mă duc — poate.

Am o tuse strașnică de trei săptămâni și nu s'a mai ostoit.

Pământ și cer; tot e umed — și eu care n' am umbrelă.

Multă sănătate tuturor. Multă sănătate D-tale.

Devotat,

BARBU

P. S. — Nu pot să scriu fetelor noastre azi. Abia răsufliu de gaturai. Trebuie să scriu Mămuchii. — Barbu.

XXIX

Paris, 9 Octombrie 1882.

MAMITICO,

Pe ori-care din fete, puțin îmi pasă dacă sunt obraznice — să te iei la trei păzești, la răfuială și răbufneală când se vor încerca să-mi facă tristul serviciu de a-mi explica tăcerea prin supărare. Ele mă fac și idiot și nesimțitor și nebun când cred că m'aș supăra eu pe Mata. Ar fi fost cu puțință să mă supăr până la o vreme, o lună două trei și șase, dela *adoptarea mea*, dar acum e prea târziu. Te iubesc ca pe mama — și eu nū am obiceiul a crede că

răsare soarele la miez de zi. Cei cari se trezesc în viața lor din când în când, ca acela care doarme până la trei după două-sprezece, poate să ia începutul drept temei și temeiul drept început, eu însă m'am obișnuit la urmări viața cu ale ei pas cu pas, moment cu moment. Regula care domnește în desfășurarea întâmplărilor nu mă surprinde căci am surprins-o de mult. Fiecare om e o carte; și unele cărți le arunci de la început, pe altele de la jumătate, pe altele la sfârșit, când înăță găsești unele care-ți plac, pe care le iubești, pe care le legi în marochin și le deschizi la fiecare zi pentru a te consola, locul lor nu e nici în biblioteci de stejar nici în praful de după ușă, nici pe masa aurită pentru ochii musafirilor mănusați, locul lor e în inimă. Și ceea ce intră în inimă nu poate ieși nici prin interes nici prin vanitate, nici prin desgust, căci nimic din aceste nemernicii omenești nu le-a vârit acolo.

Așa fac din oamenii pe care-i iubesc: odoare scumpe în care citesc și mă consol, flori ce le cultiv pentru a le mirosi necontenit. Grădinarul care s'ar supăra pe alee și ronduri în scurtă vreme nu mai are nici ce vedea care să-i placă nici unde a se adăposti de arșiță când cade de oboseală.

Pe mine nu mă leagă recunoștința: recunoștința are ori ce dobitoc și totuși adesea-ori lipsește omului. Nu e un merit mare a simți recunoștință pe cât e de rușinos a nu o simți. Recunoștința în mine ocupă un loc însemnat dar iubirea ocupă locul de frunte. Și ceea-ce nici nu poate nici nu face recunoștința poate și face iubirea.

Dacă unii oameni fac pe amicii lor așa de repede ingrați și nesimțitori spune-le lor că ușor vor deveni și ingrați și nesimțitori. Cei ce conchid ușor conchid dela ei la alții și prin urmare vorbesc de ei vroind a vorbi de alții. În deobște oamenii învârtesc în jurul lor pe ceilalți după puterea lor de închipuire, și foarte adesea învârtesc numai «ochii cu sprincenele, genele și pletele» numai cartoul exterior al lumii lor, iar ființii ei adevărate îi transmit, e

înlocuește, mai bine zis, prin firea lor. Astfel: ei judecătorii ei judecați, ei criticii ei criticații, ei pictorii ei cei zugrăviții, ei ingrații și tot ei socotesc pe alții de ingrați. Și când mă gândesc că bietele fete au voit să mă apere, îmi vine în minte grosul neghibiei ce desfășuram până acuma. Se înțelege că trebuie să tac căci devenit nedrept pot să deviu și prost. Am voit să mă apăr și am fost prea om: am și acuzat.

Am fost nedrept.

Mamiticule fiindcă veni vorba de nedreptate nu e așa că omul păcătuiește pe lume mai mult prin nedreptate? E atât de înjositor a nu recunoaște dreptatea vrăjmașilor; e atât de trivial a nega calitățile celui pe care nu'l poți suferi, sau celui pe care te-ai supărat, încât a te resigna și a te uita cu slăbiciuni și dorințe e cel mai nobil fapt omenesc.

Eu am văzut mume iubindu-și fetele până la nebunie și totuși în unele momente, invidiind tinerețea, farmecul, bujorul din obrajii lui douăzeci de ani atât de mult, încât părea că se simt ceva mai frumoase furând prin închipuire din frumusețea tinereții, adică negând întru câtva ceace ochii lor vedeau. Și apoi printr'o inconsecință ciudată, printr'o reacțiune neluminată, fatală, când în om se trezește conștiința, se năpustește în cealaltă extremă: dă mai mult decât luase, înzestreață cu mai mult decât se cuvine, crede cât nu trebuie în bine și afirmă mai mult decât crede.

Acelaș fenomen se petrece în lumea materială: am văzut țărani neglijenți: lasă gardul fără sprijin până când amenință a cădea într'o parte, și când deschid ochii se reped cam târziu a pune reazăme dar pun atâția farmaci încât peste câtăva vreme greutatea lor doboară gardul în cealaltă parte.

Dragă Mamitico, eu cred că m'ai înțeles și de aceea nu mai caut să fug încoă și încolo: am voit să mă evit, să nu vorbesc de

mine, iată de ce vorbii una alta până la isprăvitul scrisorii. Eu tot eu: mi-e urît, mi-e urît, și mi-e urît. Mi-am pus de gând ca să nu mai vorbesc de mine, oăci ori-ce aş spune și sub ori ce formă, repet și iar repet o singură stare sufletească.

Pregătiți-vă că am să viu la Iunie: tot cu părul ciuf, tot slab, tot dorind fără să știu ce, tot rău, tot nesuferit, tot supărăcios, tot neghiob. Și ce om s'a schimbat ca să mă schimb și eu?

Cei ce cred în metamorfoze se înșeală tot așa de crud ca și cei ce cred în metempsichoze. Fiece om vine pe lume cu o năzuință și firea lui în ale ei manifestări e aceeași, variază numai în cantitate ca un roșu ce se pierde în toate nuanțele lui dar tot roșu rămâne. La revedere.

Voi sosi în plin examen. N'am să vă anunț. Sărut mâinile: pe amândouă. Multă sănătate întregului institut. La anul vorbesc Reichini nemțește: multă sănătate ei și Madamii.

Multă sănătate Kokii, Zorii, Henry, Merii, Viorichii (poate nu mai am drept d'a o saluta... când?).

Multă sănătate D-tale.

Devotat,

BARBU

Nu cred că e nevoie să te consol de căderea Kokii și a Zorii: bietele fete au murit pentru un moment ca leul din fabulă... izbite de Robescu. E cu putință? Și când mă gândesc că băieții lor nu știu nimica, Mântuitorule, ce bătaie i-ar trebui. Ce pehlivani, ce degradați, ce canalii — pielea lor n'ar trebui decât ca pielea bieților măgari: toată viața cu samaru și după moarte făcută tobă. Dar e zadarnic orice vorbă: fetele Matale fac mai mult decât tot liceul lor și tot neamul lor cu totul și cu totul de aur.

XXX

18 O-bre, Paris 1882

MARGUERITTA,

Ceea ce-ți scriu nu este o scrisoare: două rânduri, două vorbe, o însărcinare diplomatică — dar trebuie să reușești. Țiu cu ori-ce preț ca scrisoarea adresată Tătuchii să i se dea. Vă înșelați cu toții când socotiți că ceea-ce i-am scris ar jicni planul vostru. Nu cunoașteți pe Tătuca: atât mai rău, aveți destulă vreme de a-l aprofunda. Acea inimă nobilă prin aspirațiuni, prin simțiri și fapte, acea mințe mândră prin bunul simț mai presus de ori-ce critică, nu se va sfii d'a da atenția cuvenită unui memoriu conturat de un utopist ce se încearcă de-a vedea dincolo de vârful nasului. Sunt sigur de ce spui și vorba lui Hamlet «îndoți-vă de lumina soarelui» iar nu de ceea-ce inima mea a simțit. Trăiesc cu Tătuca în aceeași atmosferă și ceea-ce desparte vârsta unește idealul. El, omul care respectă înclinațiunile profunde și sincere, el părintele ce trăiește în calitățile și fericirea copiilor săi, de nu va fi convins de ceea-ce mă îndârjesc a-i demonstra, totuși nu va căpăta convingerea contrarie numai pentru-că un om care-l iubește se încearcă a-i susține alta.

Ș'apoi când despărțiți scrisoarea mea de dânsul mă despărțiți pe mine de Tătuca. Acea scrisoare mai mult de cât oricare alta sunt eu: așa cum sunt: sgomotos, violent, aprins, mișcat în toată firea mea, neobosit în a repeta forme variate o singură premisă, un singur adevăr pe care dacă îl dobândesc într'un chip metafizic mă străduiesc a-l da într'un mod fizic, turbulent, insolent dacă poftiți. Altfel trimiteți-mi-o înapoi: voesc să ard eu ceea-ce n'are voie să se ducă la destinație. Ei, ce e atâta controverse, ceea-ce eu scriu oamenilor dacă nu se dă lor dați-o cânilor: trimiteți-o înapoi: ei

își vor vedea inima lor diformă, mică, moartă, vie pentru a nu convinge ori convingând de contrariu de ceea-ce susțin.

Mamitica n'are, n'are, n'are dreptate. Voi n'ați citit-o dacă împărtășiți aceeași opinie — ori dacă ați citit-o mă înfășurați și pe mine și pe Tătuca în aceeași fașă a disprețului: unul nu știe cui vorbește, cel'lalt nu știe cine-i vorbește; unul vorbește ceea-ce nu trebuie, cel'lalt înțelege ceea-ce cel dintâi nu-i îndrugă.

Sunt supărat pe mine. Mi-e silă să gândesc. Mi-e silă să scriu. Mi-e silă să vorbesc.

Regret că tu ești bolnavă. Cine-ți spune că ești urită spune-le că oglinda inimii lor e tot ca aceea pe care o vând ovreii. Ce mai face Zoe? Ce mai face Henry? Ce mai face Viorica? Ce mai face Marya? Intreabă pe Viorica de adresa lui Petrică: mi-e dor de el. Viorica e tot supărată pe mine? tot nedreaptă e?

De Asândică nu mi se scrie nimic.

Vă doresc pe toate.

La revedere. Multă sănătate tuturor. Multă sănătate Mamitichii. Multă sănătate ție.

Amic

BARBU

XXXI

23, O-brie. Paris.

MAMUCĂ,

Nu v'am scris fiindcă, etc. mi-a fost lene. Și sunt îndestul de obraznic să v'o spun. Intârzierea mea nu V'aduce nici o jignire în privința lui Asândică. Dar e hotărît ca chiar după bacalaureat să facă inginiria, bine e să vie de acuma în această Babilonie de artă

și vițiu, de știință și de minciuni. Nu-i trebuie nici un certificat, cu toate acestea spre mai mare pază bună, spuneiți d-lui Tătuca scumpului nostru D-nu Tătuca (cărui^{am} am să-i adresez trei memorii capitale iată de ce nu i-am scris încă) să treacă pe la ministerul de externe pentru a legaliza certificatul lui Asândică. Nimic alt. Vă voi scrie cu trei săptămâni înainte de deschiderea școalelor.

Mă întrebați de *boietul Maniu*, e un boiet bun Mămucă. Ceea ce e rău în el sunt niște credințe sociale cari nu și le justifică, crede așa fiindcă crede. Mai toți francezii socialiști și toți, dar toți românii, sunt niște umanitariști ignoranți, niște socialiști zăpăciți, niște copii, niște pisoi, niște rațe, niște râme.

Altfel cum vă spusei Maniu e un om de bine sau mai bine *ar fi*. Totuși nu socotesc că va aduce nici un rău lui Asândică din contra îl va scuti de un urât imposibil al drumului.

Mămucă să-mi dai varză acră la anul că mi s'a îndulcit sufletul aici la Paris. Și vin bun n'ar fi rău. Aici tot e prefăcut și leșuitor — corosiv, arde pe gât.

Și dacă vrei să-ți îngrijesc de Asândel să nu mai cerți fetele. Toate mi s'au plâns contra D-tale. Toate îmi spun că te ții «măreață», — că te crezi din viță ducală de Sparta, că hîr că mîr, că foc și pară. Toate îmi cer ajutorul meu, intervenirea mea diplomatică contra tyraniei din strada Cosmii. Nu le lași să cânte cât vor — nu le lași s'atingă pereții — nu le mai dai serate — nu le mai duci la doctorul (?)... unde petrec foarte bine — unde găsesc oameni bine crescuți — și cunoștințe cu viitor fără trecut. Am un dosar de scrisori în cari sunteți grav acuzată. De când Mămucă atâta abuz de putere?

Tot norodul care a sosit din călătorie mi-anunță o surpriză. Nu-mi bănuiesc. In tot cazul: surprizele se fac nu se anunță.

Cum sunt casele Matale? Și pentru ce le-ai pregătit atât de cochete? Pentru ce? Aș vrea să întreb pe Henry dar nu îndrănesc.

Ce mai face Tătuca? Nimeni nu-mi scrie mai pe larg de dispoziția D-lui. Ce e și gelozia.

La revedere. Multă sănătate tuturor. Multă sănătate D-tale.

Devotat,

BARBU

XXXII

6 N-bre 1882, Paris

MAMITICULE,

Două zile m'am gândit să-ți scriu după primirea celei mai urâte scrisori ce am primit de la matale: cea mai urită posibilă: în care îmi descriai desgustul și desnădăjduirea ta. Era vorba de spaima ce ți-a cauzat boala Kokii... Vroiam, cum îți spusei, să-ți scriu. Nu știam nici cum să încep nici ce să-ți spun, nici cum să sfârșesc. Infine am primit telegrama. M'am liniștit. A sosit Asândică. L'am primit ca pe unul de-ai voștri. Am căutat să-l fac a nu simți nici urât, nici dorul de ai săi, nici ameteala ce o simți într'un oraș imens și atât de depărtat de căminul părintesc. Câte-va zile dar au trecut fără a-ți scrie sub impresia lui și a celor ce-mi spunea: că toți sunt sănătoși, că Koka a venit pe la Mămuca în cupeu; că Tătuca e tot bun și frumos; că mata tot cerți pe cei cari îi iubești; că mămuca e tot bună și gospodară — și tot își aduce aminte de mine când vede câte un salahor. Așa cum v'am lăsat: buni și răi dar totdeauna sinceri, amici, mărinimoși și caractere: nu pleavă, nu om și om, nu și nu gând și simț comun.

Alte câteva zile au trecut în neliniștea așteptării banilor. În loc ca Mămuca să-și trimeată flăcăul imediat după primirea ultimei mele scrisori după cum îi recomandasem cu toată atenția D-ei

îl trimete după 26 de zile. Asta e No. 1. acum No. 2: o rugasem ca banii să-i trimeată prin bancher, i-a trimes prin poștă ca grop. 9 zile și jumătate de întârziere. După o întârziere alta și mai și. Acum când Asândică^s) s'a instalat și s'a înregistrat în protocoalele aspiranților de poduri și șosele, liber fiind de grija de a fi primit ori nu în școală, vă pot scrie. Aseară l-am condus la școală; Duminică îl voi scoate și astăzi deși e târziu, ți-u să-mi faci onorul de a sta cu mine de vorbă. Ce mai faci? ce mai zici? ce mai dregi? Eu: fac, zic și dreg; și nu știu ce fac, ce zic și ce dreg. Tot nemulțumit, tot mort de griji, și viu de necazuri. De unde atâtea griji, atâtea necazuri? Nu știu. Știu numai că le simt fără a le da de urmă nici de căpătâi. Nu pot să-mi vărs focul — un jar adânc și etern. Nu pot să încredințez foilor volante ceea-ce e în mine, ceea-ce mă revoltă, ceea-ce mă face să fiu așa cum sunt: atât de paradoxal: căci pare-mi-se că azi paradoxul e adevărul, e revolta. Dacă aș fi lângă mata, mai o vorbă, mai o ceartă, mai o mângâiere, mi-ar descleștea fălcile și mi-ar deslega limba, ca să spui cu graiul ceea-ce nu voi spune niciodată cu limbile de fier ale condeiului. Distanța dela inimă până la vârful condeiului e prea mare și hârtia prea e fragilă, și cerneala prea e neagră și numai neagră, și vorbele citite sunt numai consune și vocale. Aș vrea mai mult.

Știi Mamitico că ești ciudată, îmi ceri dovezi de dragoste și de amicie nu imposibile, dar cari pentru mine n'ar însemna nimic. Ș'apoi sunt destul de încărcat, înneecat până la gât, nu știu zău — un an mai mult — nu știu dacă nu-mi voi părea eu prea greu pentru umerii care se laudă că sunt prea forți. Nu vreau să protestezi, nu vreau să mă cerți. Eu nu zic că am dreptate dar nu-mi fac nici o iluzie despre ceea-ce se petrece în mine: nici odată nu m'am învoit cu ideea de a trăi prin alții.

În tot liceul într'a șaptea chiar am preferat să umblu cu degetele afară din ghete decât să cer fratelui meu — care mi-ar fi dat

6 Oct
89
Barbu

Mica până azi nu am fost
Pe la 25 Rue du Renard-5^e
Vor merge; vor
Marmitecul face; vor drege-
Vor merge —

Doi zile m'am gândit să ți scriu după for-
marea celei mai urte scrisori ce am primit de la
mamele; cea mai urtă posibilă: în care mi descriși
desgustul și desnădăjduirea ta. Era vorba de fier
ma ce ți-a cauzat boala Kothi. Uroiam, cum ți spusei,
să ți scriu. Nu știam încă cum să încep; încă ce să ți spun;
mă cum să sfârșesc. În fine am primit telegrama.
M'am lăstărit să sosit Asăndica. M'am primit con-
pe unal d'ar Nostru. Am cautat să ți fac a nu simți
măi urit, măi dorul de ai dăi, mes amăla a • timă
într'un oras mând și aliat de departat de cămi-
mul parntese. Cal-va zile dar a trecut fără a ți scri
sub impresia lui și a celor ce mi spunea: că tot
sunt săriatori, ca Kothi a venit pe la Marmuca
mi Capuc; că Tataca e cel bun și frumos; că mda

tot ceți po să cari în iubesti; că mamusa e tot
luna și gospodăra - și tot te aduce aminte de
mine când vede cale un salator. Așa cum vi am
lasat: bun și rău dar tot d'a una, sinceri, amici,
maximoz și caractere: nu plava, sau om și om,
nu și nu gând și simț comun.

Alte câte-va zile au trecut în dielinistea adlep-
tării banilor. În loc ca de amusa să și trimeala flă-
cărul imediat de la frimstrea ultimei mele scri-
sori după cum îi recomandasem ca tota antantia
d-oi îl trimite peste 26 de zile. Asta e N. 1. Seam.
N. 2: o rugasem ca bun și și trimeala prin ban-
chor; i-a trimis prin posta ca grup. 9 1/2 zile de
intârziere. După o intârziere alta și mai și.

Acum când Asandică s'a instalat și s'a re-
registrat în protocoalele aspiranților de produc și su-
șele, l'her lund de grija de a fi primit or nu în
scola, ve pot scrie. Seara l'am conokus la scola;
duminea îl voi scote - și astă seară, de și e târdiie
tiu de mi faci onorul de a sta cu mine de vorolă.

Ce mai faci? Ce mai zici? Ce mai dreg?
Eu și fac, și și dreg; și surtii ce fac, ce zic și ce dreg.
Tot rezultimnit, tot mort de griji și viu de neșaguri.
De unde aladea griji, atatea neșaguri? Na stiu.
Știu numai că le s'rut feră a le de urma nioi de ca
patari. Nu pot să imi oro focal - un far adine
și etern. Nu pot să inordimlez foilor volante

ceea ce e în mine, ceea ce mi revolta, ceea ce mă face
 de fui așa cum sunt: atât de paradoxal: căci parca
 mi se ca azi paradoxal e adevărat, e revoltă.
 Dacă ar fi lanca marea, onai o vobă, mai o cētă, mai
 o năngăere, omi ar deselele fătore și omi ar desliga
 limba, ea se spui cu graiul aceea ce nu voi spune nien
 o data, sublimile de fer ale condiciului. Distanța de
 la im mōl pīan la vīrful condiciului e prea mare -
 și hartia prea e fragila - și cerneala prea e neagra
 și numai neagra - și vorbela cētite sunt numai condene
 și vocale. Hă vrea mai mult.

Iți recomand că ești ciudată, mi ceri daunde
 de drogoste și de amicie omi imposibile, dar cari pentru
 mine n'ar însemna nimic. S'apoi sunt indolentul de
 încărcut, înecal până la gît, nu știu zēu - un an
 mai mult - nu știu dacă nu mi voi părea e prea
 grea pentru umeri cari se lauda că sunt prea forti.
 Nu vreau se protestez; nu vreau se omi cert. Eu omi zici
 că am dreptate - dar mi omi face nien o iluzie despre
 ea - ce se febrece în mine: nien o data omi m'om m-
 vōtă cu isleca d'ac hāi pōm alți. În tot liceul, m'ha
 sōpita chiar am preferit se umbra cu doagelale afară din
 pletă - de cât se cer hōi fralului meu - care omi ar fi dat
 cu dragă inimă. Așa sunt omi e cu raputinta se
 fui all-fil de cât. ferbōndu - me până a nu mi mai
 cunōste - până a omi despretui, dacă mai am vre un
 pret. Si d-ta vrei se mi măceri cât duc? Cāt
 pot se mi despretuesc? Cāt pot se mi urase?
 Si cu totē acēlea, cu totē acestea și voi scri miste

triste vorbe, vorbe fugitive, foi nu uscate ci care
mă uscă. O paradoxă! - o omulă, capo - (fără cap) - do-
peră al naturii!

No amțico multă supără, sau cel puțin când
le-oi supăra plângete contra mea în fala' troțu, în
fata fetele, el biete, ne dănd miă căl sunt de nipt
mă cal sunt de sebum, miă căl sunt de paradoxal
mă vor apăra. Si vorba lor m'ntem neași ceva si
câinul e contra și cadul e pețra mine

Mă bucur că voi începe clasa. Vorde se
studiez științele de stat - în care rolul predominant îl îm:
teoriul 9intilor, Economia Politică, Istoria și m'ntre
cât va și dreptul Natural. În scila m'ntre trebuie
se m'ntre și limbile germană și engleză. Pentru m'ntre
as fi o pierdere de timp și stau b'ntre pețra m'ntre pețra
ca se repet pețra avetoralul m'ntre pețra ca este și
în licență. Formă. Deserță cu ne. Dobitoare om'ntre
Vor urma la "Hochschule", Historia și la Sorbona
m'ntre cal - va pețra și toșafele oficiale frantuzese
Casi m'ntre și imbecili. Mă cam m'ntre pețra scili:

Voi scrii troțu și 200. Fu pe pace m'ntre
vnta ei. E imposibil se fie atât de slabă de pețra.
Se m'ntre a fost forte rău și foră b'ntre as făcut
de ai chemat "doctore b'ntre". S'ntre de m'ntre spu-
năți că e bene de tot. Am de m'ntre cu m'ntre
d'ntre cauza troțu și a celor l'alte fete. Pentru ce
nu le-ai lasat la vie. Esti pețra reutaciōsă.
Prea violentă. Peu. Peu. Peu. Na om stau pl'ntre
ele. Mi-a spus As'ntre; căci Nam d'ntre
de tot și l'ntre m'ntre mea.
Na repețre. Multă s'ntre tutulor
Multă s'ntre fete m'ntre și m'ntre fete
adoptive Basby.

XXXIII

19 Noembrie, Paris 1882

MARGOTTA,

Nu ți-am scris de mult; tu mă scuzi; amicii sunt buni și tu în deosebi. E un defect, un viciu dacă poțtești, să fii neglijent, să pari că uiți când n'ai uitat, să pari indiferent când te închiezezi; e și lene și nefranchețe. Vă rog însă pe voi toate să înțelegeți că o bună parte din greutatea păcatelor astea cad și în umerii voștri; niciodată nu-mi spuneți relele nici odată nu vă supărați pe mine. Mai dați-mă în târbacă că poate astfel voi scăpa de proaste năravuri cari mă apasă și mă dau de vinovat în ochii lumii; și lumea e rea căci dacă n'ar fi rea ce-ar mai putea să fie? Bună? nu. justă? fugi d'acolo; sinceră? mai puțin; îndurătoare? fier roșu 'n carne vie; lumea e lume și nu poate fi decât rea.

ZOE,

Dar tu mă scuzi? Armonia sunetelor te-a făcut blajină? Voi cari știți cânta sunteți fericite. Sărace, desgustate, în nevoi, fără iluzii, oricum, aveți o bogăție, un gust, o iluzie, și toate sunt reale: aveți armonia; aveți pe Beethoven. Aveți destul.

MARGOTTA ȘI ZOE,

Vă scriu la amândouă numai «nutmai» voind să dezbărez de lene pe Mir și Henry. Le-am scris de atâta mari de vreme și nicio

scrisoare niciun rând, nicio vorbă, nicio literă, n'am primit de la ele. Sunt prea surori în tăcere. Prea zgârcite la condei. De nu mi-ar fi memoria lungă pentru bunii mei amici, le-ași uita trăsura scrierii.

Adevărul e că e mult departe Franța de țara românească. Desigur s'au hotărît să mă convingă de această bună distanță. În distanțe, spuneți nu am dreptate, ar trebui să înlocuim miriametru cu tăcerea și infinitu cu uitarea. Citiți aceste rânduri și Ritti și Myrii — citiți-le cu aceeași răutate cu care le scriu; repetați-le neconținut că soarele amiciei răsare dela apus iar la răsărit e noapte. Sunt supărați. Și de m'ați uita și voi nu m'aș mira. Așa e lumea.

Margotta, când voi auzi că nu te îngrijești, că refuzi să faci tot ce-ți ordonă doctorul să știi, vorbă hotărîtă că nu numai că pierzi toată credința în fața mea, dar mă supăr pe tine; nu-ți mai vorbesc; nici nu-ți mai scriu așa de des. Ba nu, serios, și tu și Zoe mi se pare că sunteți niște negligente, niște răsfățate.

Omul care refuză d'a-și împlini datoria sănătății e neghiob; și dacă nu e laș, totuși fură, furându-și sănătatea, și liniștea și seninul zilelor celor cari îl înconjoară. Sper să fiți înțelepte după cum v'arată chipul și vorba. Să nu cumva vanitatea copilărească să vă oprească de a purta și o haină mai sănătoasă și încălțăminte mai grosă. Eleganța e un început de cochetărie — și cochetărie e o zădărniciie pentru care disprețul nu e îndeajuns. Nu vă recomand nici stoicism nici epicurism; înțeleptul știe să ia calea de mijloc. Să nu pari mai mult decât ești dar nici să lași stupizii să-și trâmbițe nemernicia. Să nu minți niciodată, nici prin grai nici prin pri-vire, nici prin fapt dar nici să-ți lași inima deschisă ca să citească oricine în ea ca într'o carte d'avalma.

Sunt capete care insultă înțelegând și ochi cari murdăresc când au privit. Scrieți-mi cum vă aflați. Mie mi-e frig trebuie să

adorm, ce mai face neamțul Mamitichii? Sunt gelos. Dar sunt. Mamitica e bine? Dar Mămuca? Tătuca, Henry și Viorica sunt bine? Scrieți-mi. De mâine încep cursurile.

Multă sănătate vouă. Multă sănătate Mamitichii. Multă sănătate tuturor. Multă sănătate D-nei Cleopatrii.

Amic,

BARBU

XXXIV

1 Decembrie 1882

MAMITICO,

Mai întâi de toate nu te cred că ești atât de supărată pe cât te arăți. Sunt multe chipuri de a certa, de a pedepsi: unul dintre acestea e de a te arăta supărată. E o manieră o bună manieră dar când îmi vine dela Mamitica nu o pot primi decât drept glumă. Geaba te încerci să fii severă cu mine: nu poți: m'ai răsfățat prea mult în încheeturile inimii, în secretele, în puterea și slăbiciunile ei, pentru ca să nu te cunosc îndestul. Nu mai mi-e frică de mata. E destul ca să mă apropii ca o mătă de D-ta și să începi să mă mângâi. Tot ce aș face fie cât de rău, nu poți sunt sigur decât sau să mă aprobi sau să mă ierți. Nici n'am conceput astfel în închipuirea mea pe Mamitica, mi-e cu neputință s'o văd în minte două secunde cu fruntea încrêțită și cu privirea încruntată ațintită asupra mea. Mai ușor aș vedea munții plutind pe valuri, oceane spân-

zurate de copaci. Mai ușor aș crede în D-zeu, mai ușor aș crede în oameni, decât să cred în mânia D-tale. *

Și ca orice bătrân, și eu covârșit de desgust și neastâmpăr când îmi trec prin amintire firi ca D-ta, trăiesc din trecut, regret trecutul, mă doare și e o durere fericită, o fericire care îți mai netezește câteva cute de pe frunte. Mă înviorează amintirile, sunt singurele comori ce le posed în vis; sunt singurele vise cari îmi acoperă prezentul ca un rai. Amintirea nu e decât înlocuirea lui «acum» cu «odinioară» e înlocuirea unei vieți cu altă viață, a unei decepții cu o mulțumire iluzorie; e o înșelare, o momire și e o realitate de consideri efectul, de consideri greutatea ce ți-o ridică de pe umeri. Oh, idei, idei, oricât de puțin idealist aș fi, a vă nega puterea e a vă nega într'un moment de dobitocie. Fiece om trăiește dintr'o idee pe care o urmărește fie în trecutul său, fie în prezent, fie în viitor. Uneori îmi vine să cred că Hegel avea dreptate când striga într'un moment de entuziasm «atât mai rău dacă faptele nu se petrec întocmai după idei — ele există — și numai ele au dreptate».

Mi-aduc și acum aminte — parcă s'ar fi petrecut ieri — câți ani n'am urmărit o singură închipuire. Câtă trudă, câte voiaje, câtă jertfă, câte simțiri cari te ucid, câte planuri, câte gemete mute, câtă luptă cu mine și cu străinii — și totuși o singură idee, o singură armă contra atâtor vrășmași, și câtă fericire nu-mi procura. Nu cunoșteam nici oboseala, nici desgustul, nici spaima, eram forte în tot înțelesul vorbei. Atât mai rău, atât mai rău că faptul final, concluzia luptei atât mai rău că nu s'a potrivit cu ideea. Atât mai rău. E un secol de atunci dar «o mie de ani ca ziua de ieri» — eu am rămas sleit, desgustat, posomorît, sălbatec, rău, vehement. De ce nu pot râde din inimă ca ceilalți căci și eu râd. Și mie mi se mișcă mușchii faciali — și mie mi se lărgeste gura. De ce nu pot fi mulțumit ca și ceilalți, căci și eu am aerul de a fi mulțumit?

Amestecat ori unde aş fi fost, în veselie, în glume, în petreceri am râs fără fi vesel, am glumit fără a mă mulţumi gluma mea, am luat parte la petreceri fără a petrece.

Uneori ascultă Mamitico un adevăr de care mi-a fost pururea frică, uneori mă îndoiesc dacă îmi place cu adevărat natura după care mă cred nebun. Când o descriu cu mai mult foc, când dau alarma tuturor s'o îmbrăţişeze, când îi jur credinţă neobosită, atunci îndoiala pare că-mi zice «atâtea vorbe, atâtea spume, atâtea jurăminte, atâta foc de buze, faci tocmăi ca un Romeo şarlatan în ajunul de aş părăsi Julieta; cu cât te apropii de răceală cu atât juri credinţa care îţi lipseşte şi căldura ce ți s'a stins».

Atâta putere de ruinare au primele idei, primele impulsuni, primele scânteii fundamentale de minte şi simţ.

Mamiticule ți-aş mai scrie dar e târziu şi mi-e frig. Dârdâi pe scaun de şi aş voi să nu mai finesc. Fericit omul cu două mune pe care le iubeşte, când n'are de ce fi trist. Ce fericit aş fi eu, dacă aş fi altfel de cât cum sunt. Sunt o natură imposibilă; o fire stupidă. Multă sănătate tuturor. Multă sănătate D-tale.

La revedere,

BARBU

După ce vei citi D-ta pe C. Burle (E Zola) dă-o de socotăşti şi fetelor. Nu m'am dus încă pe la franceza D-tale. O să mă duc. Desigur că ai anunţat-o şi eu care nu m'am dus. O să mă duc. Nu vă plângeţi că nu vă scriu des. Pentru mine o scrisoare fie ori cât de repede scrisă, ori cât de puţin importantă, e o răscolire a desgustului meu latent.

O să-i scriu Mămuchii o să scriu fetelor, o să, o să, etc...

Incetul cu incetul fac toate, afară de cele ce nu le voi face.

XXXV

1882

MARYA,

Ce meriți? Ce vrei? Ții mult să ne închinăm înaintea ta? Mi-e nu mi-ai scris de mult, lui Asândică nu i-ai scris de când a venit aici. Pentru ce? M'am supărat pe tine, te-am rugat, te-am mângâiat — și nimic. O sfinx) tăcut cu părul moale, mătășos, dulce, cu ochi ca cerul Triestului muițați pururea de o rouă limpede. O amică în care tandrețea se exprimă prin tăcere de mut, în care amintirea e curată nepăsare, în care amicia e egoism îngust, ce meriți? ce vrei?

Să te mângâi pentru a-mi scrie? să-ți zic Marioara cum zic nepoatei mele în vârstă de 4 ani jumătate?

Meriți să-ți scriu mai mult decât o foaie? meriți să-ți scriu alt ceva? decât despre ingratitudea ta? Așa dar vorbele tale erau pânză de păiajene în care cad muște ca mine? Așa dar acea înfățișare ideală era o icoană a unui materialism închis în limita eului; așa dar acea muzică divină ce se degaja de sub degetele tale era un exercițiu paradoxal, o contrazicere a simțurilor; așa dar încă o iluzie pierdută, încă o pierdere însemnată?

Te-ai stins ca un chibrit în vijelie, ca un cărbune în ocean; te-ai stins ca o minciună, într'o evanghelie de adevăr. te-ai stins ca o penumbră când soarele e la amiază și eu mi-am întors fața dela tine, dela tine eburifată rază de lumină, lumină dulce și falsă, stea-sorcovăitoare. Ești o minge; un epure; un... Vai de Myr când oi sosi în București întâi pe tine o să te iau la răfuială.

Myr nu face prostii scrie-ne ce te faci. Nu e frumos din partea ta să ne uiți. Ce va să zică «inferioritatea» asta cum ziceți voi?

Ce va să zică tăcerea ta? Ai să ne împăcăm; eu îți întind mâna întâi; nu rămâne decât să-mi scrii.

Aștept. Mirițico nu-i așa că nu ești supărată pe mine? La revedere. Ca să te iert de tot să-mi compui o melodie. Chiar de mi-ai cere versuri deși n'am făcut de 7 ani și-aș scrie numai să scrii o bucată de muzică. Da? da? La revedere — multă sănătate.

BARBU

XXXVI

Paris 1882

MAMITICO,

Și eu mă plâng de mata; nu mi-ai scris de atâta timp încât dacă n'ai pune adresele pe scrisorile Kokii aș crede că ai uitat să mănuiești malițiosul matale condei. Cine din noi are dreptate? Nici unul din noi nu putem da o sentință. Noi suntem părți nu putem fi și judecători. Alege-ți un consiliu de război compus din fetele noastre și spune-i litigiul pentru a-l cerceta.

Orice sentință ar da, o primesc fără apel, fără recurs, considerând adunarea lor ca ultimă instanță. Nu trebuie să uiți că scriindu-ți două trei scrisori înainte de Ianuarie am așteptat șase săptămâni, ceea-ce fac nici mai mult nici mai puțin de cât 42 de zile a 24 ore fiecă zi.

O dragă Doamne, da cunosc așa de mult inima omenească încât am ajuns a crede că a-ți explica un fapt e aproape a-l ierta. Nu vorbesc de D-ta. N'am nici puterea nici dreptul de a-ți ierta ceva. N'am puterea de oarece a ierta va să zică a constata un rău, și eu

sunt atât de mângâiat de Mamitica încât răul ei adeseori e mai bun de cât binele celorlalți. N'am dreptul deoarece mă simt asfixiat de îndatoririle venite din senin traiului meu, plus că eu sunt o fire atât de îndoielnică că nu citez a da o sentință categorică fără a mă pune în contradicție cu natura mea.

Dar dacă n'am dreptul de-a ierta, de-a acuza, pot cerceta fără a și a mă supăra.

Mă gândesc și bine mă gândesc, că întâmplarea, împrejurările bat o valoare relativă cu alta relativă mai însemnată. Pui în balanță înfățișarea, forma și văd că dacă nu dă seninătatea fondului totuși joacă un rol însemnat în simpatiile omului, etc. După ce-mi așez cu precizie premisele concluzia vine de la sine. Ce sunt eu? nimic.

Trăesc? se zice. Sunt plăcut? nu. Glasul atrage? e răgușit. Maniere? zero. Bun. Mi-explic: e posibil ca toate simpatiile ce-mi purtați să fie un capriciu ce se cuvine unei «negațiuni curioase, unui urît, care e îndestul de urît pentru a nu fi cel mai urît».

Când dar poți găsi firi mai bine alecătuite, mai armonioase și ca chip și ca minte și ca simțire, când armonia e arta și când Mamitica e o artistă, când arta atrage, convinge, fură, cucerește, nimic mai simplu, nimic mai firesc decât a fi uitat. Și constat cu plăcere că singura deosebire între mine și dobitoace e convingerea intimă: a mă uita nu e un păcat, a mă pierde e un câștig, a nu mă iubi ca fiu o deziluzie mai puțin.

Scrisoarea ce mi-ai trimis-o e o impunere a Marguerittii; nu-mai ea în unire cu celelalte mai mă apără în fața dreptei D-tale uitări. Mi-ai spus de atâtea ori și o cred, că mă acuzi, mă scuturi ca pe o zdreanță din care curg pusderii, mă nimicești aducându-mă la adevărata mea valoare, îmi pui tăciune și cărămizi pe obraz, reducându-mă la adevărata culoare.

Grație Marguerittii și Zoi se mai pomenește de mine în odaia

Matale. Le mulțumesc de devotamentul cu care apără un proces pierdut. Da se înțelege mă apără și ele necunoscându-mă; când vor fi juste mă vor acuza, mă vor uita ca și Mamitica. Altfel de acest rezultat final nu m'am îndoit niciodată dreptul natural, justiția naturală își are sancțiunea ei și nu depinde de mine d'a împiedica cursul fatalității.

Imi pomenești de atâtea scene plăcute; simt că numai trecutul e de preferat. Admirațiune expansivă, acea admirațiune care se manifestă chiar când nu mai avem obiectul în față e toată consolația mea.

Eu nu v'am uitat și sunt tot atât de drept ca și D-voastră când mă uitați. Sunteți atât de simpatici pe cât sunt de antipatic. Meritați pe cât demerit, bune pe cât sunt de rău. Vă doresc.

Mamitico mă prepar pentru un concurs. Am scris o novelă în curând va apare în foiletonul «Rom. Liber.». Mi-a căzut un candelaș în cap: m'a zgâriat puțin la frunte, mi-a zdrelit puțin degetul al treilea dela mâna dreaptă: mi-a trecut.

M'am ras și la barbă și la mustăți: mai urît decât eram.

Sărută pe Koka și Henrietta că au fost foarte gentile: când m'am restit mi-au scris. Ia de urechi pe Zoe și mai ales pe Marya, da bine, bine te rog Mamiticule, bine, bine și drept motiv spune-le că e o salutare amicală pe care le-o trimet. De azi înainte îmi las mustățile și barba de teamă de a nu vă speria la vară.

La revedere. Sărut mâinile: pe-amândouă căci amândouă m'au palmuit. Multă sănătate.

Votre fils adoptif.

BARBU

Te rog, te rog nu-mi mai scrie titlurile pe plic.
Sunt contra astor formalități.

B.

Te rog, te rog nu'mi mai spune
 tibiurile și filie Sunt contra astrei
 Journalistat

1882

Marcelino

Și cu oare plâng de Măta, nu m'ar scos
 et' atâtea timp în căut de n' ar fiune adornele pe
 scissorle Marquerstii ar crede ca ar vultu se
 mîmesth malitiosul matali condit' Cine doi vor are
 dreptate? Nici unul din noi nu putem da o sentință.
 Nu suntem pătri nu putem fi și judecatori. Alegeti
 un consiliu de rasoi compus din fetale virtute și
 supuneti la togul pentu a'l corceta Or ce sentință
 ar da o primesc fara apel, fara recurs, - consi-
 derând adunarea lor ca ultima instanță.

No trebuie se uita că semivindut' d'ouă "Trio Sexuosi
 marie de Samiaree am ostēptat base septi-
 mări, cea - ce face mci mai mult mci mai
 frutiv de cal 42 de zile a 24 ore fie-șu

O dragă Somme da curiose asa de mult
 un mra omeniea în cât am ajuns a vede că

a-ți explora un fapt e aproape a-l certa
 Nu vorbesc de o-țea! M-am învins puterea mării drept
 tul d'a-ți o-țea ceva. M-am învins puterea, de vre-ce
 a o-țea să se zică a constata un neș, și cu sunt
 atât de mărgăiecat de Barmăca în cât rēul
 e' adesea oie e mării lun. de līnile celor l'altii
 M'am „dreptul” - de vre. ce. mē sunt asfīrat de
 imitatorile d'atut alii semī trairiū meu
 plus cu eu sunt o fire atāt de mōdelmāā cō
 mē cūte a da. C'entruia categorici fōirā a mē
 pune în contradicōie cu natura mea

Dar dacā m-am dreptul d'a o-țea, d'a-
 acūsa, pot cercata fōirā a d' a mē supāra. sō
 mē gāndite, și lōmē mē gāndite, cōi în tēplārea, mē
 pēpūarile hāt o valōre relativā cu altā rela-
 tivā mār mōmōmātā. Pui în balantā mēfāt, aea,
 fōmā și vīd cōi dacā om dēā sēmōmōmātēā fō
 d'atut, tātū și fōcā un rol mōmōmātū cōi d'ōm-
 pabīle omulū - etc Dufē cē mē asēt, cū
 pēcōisūne pēmōisēle conclusōa unē de sine.

Cē sunt eu? nimie. Cē pōmōit? nimie
 Cē sfer? nimie Cē am fōiūt? nimie In cōtra
 mōg? om d'itū. In cē cred? om d'itū. Trāsc? sē
 zice. Sūt plācūt? om. Glāsul atrage? e sīgūit.
 Māmōre? Zero. Pūm mē sūplie: e pōsitul cōi tōte
 sīmpatitēle cē mē pōrtātū sē fie un caprītū
 cē se cūvine unēi « negatīvū cūridōe, unū
 unīt cōre i mēdētūl de urīt pōntū a mē fōicōl

mai unit.»

Când dar poți găsi în mai multe alia-
tute, mai armonioasă și ca chip și ca minte și ca
simțire, când armonia e atât și când Mamiția
e o artistă când arta atrage. Convinge jurii, au-
cerete, murea mai simplă, nimic mai firesc de
cât ca să uitat și constat cu plăcere că sin-
gura desosebire între omne și dobitoace e conștiin-
țarea intimă: a mi uitat nu e un păcat, a
mi perde e un câștig a nu mi uita ca fu o des-
slăvie mai puțin

Scrisoarea ce mi ai trimis e o compunere
a Margueritei: numai ea în unire cu celelalte
mai mi apăsă în fața dreptei D-lal un tărâș.
Mi a spus atât de ațut și o cred, că mi acuză
mi scuturi ca p'o adreanță din care aș fi pus de-
rie, mi mimiști adicăindu-mă la adreanșata
mea valoare, mi pui tacușe și cămămăși pe
obraj ruchi cîndu-mă la adreanșata culore
Gratie Margueritei și Ion și mai promișă
de omne în vobăca Mătală de multă nece
de devotamentă cu care apăsă un proces
furalut. Da de întelege mi apăsă și ele
nu cunoscedu-mă, când vor fi foste me
vor acuză, mi vor uita ca și Mamiția.
Alt-fel de acest rezultat final nu m'am
în doct omni-o-dată: dreptul material, justitia

naturală și are sanctoria ei și se nu depinde
de mine d' a împiedica cursul fatalității.

Mă pominesc d' atâta scene plăcute, simt
că murmurul trecutului e de preferat. Admirațiune
expansivă, aceea admirațiune ne cură să manifestăm
chiar când nu mai avem obiectul în față. E totu
consolarea mea.

Eu nu v'am uitat și sunt tot atât de
drept ca și D. Văstă, când mă uitai. Sunteți
atât de simfonici pe când sunt de de antipatice
Meritaiți pe cât demerit - lumii pe cât sunt de
rău. Vă doresc

Mă lădăc'o mă pregătesc pentru un concurs. Am
scris o nouă în curând va apărea în folionul
„Drom Liber.” Mă a cădut un cămădar în cap:
mă așarit puțin la frunte, mă a sebrăit puțin degetul
al treilea de la mână dreaptă: mi-a trecut. Mă au
ras și la barba și la mustați, mă au uitat de
cât eram. Săruta pe Kotha și Henorotta ca au
fost foarte gentile: când mă am restit mi-au
scris. Te-a de urechi pe Zoe și mă au alis pe
Mariga da luncă, luncă, te rog Marmicula, luncă,
luncă și drept motiv spun că e o salutare
amicală pe care le-o trimet.

De azi minărite mă las mustațile și barba
de ține d' a nu vă opresca la viață.

La revădare. Sărut mânăle: și amintărea căci amintărea
mă au întâmplat. Mă lă sănătate.

Pătre filu adreptu. Barbu

XXXVII

3 Ianuarie 1883, Paris.

Adresa mea: Rue des Ecoles 35.

MAMITICO,

Așteptând să-mi scrii fără a uita d'ați scrie, am întârziat de a-ți vorbi despre sălbaticul exilat în civiliație. După cea din urmă scrisoare ce v'am trimis, socoteam pe bună dreptate, că v'a pierit toată supărarea. Așteptam oarecari mângâieri din depărtare. Știți cât sunt de plăcute când vin de peste nouă mări și nouă țări. Un pictor tânăr de la Pisa în vremea lui Ivan al III de Rusia fusese exilat în Siberia. Nu se știe de ce. În mijlocul gerului ce-l înconjura era pentru el o nefericire a se gândi la frumoasele înfățișări ale Italiei. Acea natură sinceră de-odinioară era înlocuită cu o fire posomorită rece și respingătoare. Intr'una din zile ca printr'o întâmplare, vântul cald din centrul Asiei a ajuns până la el. Această suflare amică gonind prin deșerturi de nisip a reușit izbindu-i fața să-i redea toate speranțele pierdute. Și covârșit de impresiile trecutului, adus la viață și entusiasm de căldura unei naturi fericite, în mijlocul stârpirii de sentimente, în mijlocul sufocării a oricărei încercări de întinerire și nădejde, a înhățat pana sub suflările de viață sosite din depărtare. A scris Tiranului și Tiranul s'a înduioșat.

Situația mea față de voi parcă ar avea oarecare asemănare cu a exilatului din Siberia. Iată diferențele: În Siberia moartea fizică domină, aci moartea morală stăpânește: suflarea caldă a vântului pentru mine ar fi o scrisoare, două, trei, în fine tot ce aștept; iar Tiranul e înlocuit pentru mine cu Amicii mei. Și exilul meu să fie mai fericit? Și eu să fiu mai puțin norocos în așteptarea mea? Tăcerea e o noapte pe care soarele nu o înfrânge, n'o risipește.

Ţi-am scris D-tale, Mamitichii şi Mamitica a tăcut; am scris Kokii şi Zoi şi ele au tăcut; am scris Henrietti, şi ea «îmi scrie pe fie ce săptămână» (vorbe din scrisoarea adresată de Henrieta lui Asândică) şi eu nu primesc nici una; am scris lui Myr şi Myr sub impresia sonatelor uită că sonatele nu se pot auzi decât la 50 de metri cel mult. Nefiind îndărătnic aş fi scris din nou, dar scriind tuturor aşteptam răspunsul unuia cel puţin. Tot aşteptând mi-e teamă că v'aş scrie prea târziu.

Astfel Mamitico voi scrie tuturor pentru ca să nu-mi răspundă nimeni. Măhnirea va fi mai mică: o să mă obişnuieşti de a vă vorbi fără a-mi răspunde; resignarea nu e decât obiceiul de-a nu spera. Speranţa e mai rea uneori decât lipsa ei. Numai astfel se explică semnul de pe figura unui om în resignaţie. Nu mă plâng, constat. Nu sunt supărat nici pe Mata nici pe generoasele mele amice; d'aş fi supărat aş fi mai puţin trist. Doresc să te văd sănătoasă şi mulţumită. M'aş bucura să-mi scriţi că aţi petrecut bine sărbătorile. Şi de veţi gândi la mine, la acest schelet al corpului de iluzii de odinioară, beţi un pahar de vin mai mult închinând pentru partea moartă ce port în mine, căci aceste moaşte uscate sunt cari mă mai ţin, ba mă aprind, ba chiar mă fac să lupt încă. Rămăşiţele lui Mahomet înflăcărează pe credincioşii Coranului.

Altă veste-poveste n'am să vă spun; acelaş idiot, ceva mai abătut: altfel ce-ar mai însemna legea progresului. Mamiticule m'am mutat într'o familie de francezi. Pierdeam prea mult timp cu masa, să tot ies să tot intru; mai te întâlneai cu unul mai cu altul; mai o vorbă, mai o discuţie; mai la cafenea; şi vremea se duce. Şi mie mi-e aşa de silă de glumele ordinare, triviale că de le-aş auzi dela oameni de omenie tot îmi fac rău. Cunosoc tot pentru ca să nu prefer viaţa retrasă.

La masă sunt între un spaniol din America, băiat gentil, între un doctor în medicină, german dela Lipsca, mai prost ca un veteri-

mar — între un austriac doctor în drept ce nu deosebește Curatela Romanilor de consiliul de familie al modernilor, plus că e muzicant; ar cânta mediocru din violină dacă n'ar cânta rău — din piano ar mai merge cât ține ciuru apă dacă n'ar *improviza* la fie-ce moment. Ciudat improvizează; odată a cântat *pathetica*: tuturor spune că «C'est une improvisation». Ești bun domnule te rog, i-am răspuns eu să cânti *pathetica* de Beethoven? S'a înroșit ca un rac, nimeni afară de el și de mine, n'a înțeles această schimbare la față de pe muntele Taborului. D'atunci mă tratează în bun prieten. La ori-ce vorbă mă aprobă. Restul familiei, adică adevărata familie se compune: o pereche foarte delicată, D-nu 50 ani D-na 42 ani și mama D-nei 65 ani; și ciudat: un copil de 7 ani foarte frumos: cu plete lungi buclate, blond, nebunatic, peltic. Acum se joacă împrejurul meu. E mare, dolofan ca Ștefănică.

Aștept cu o nerăbdare nebună Iulie. Știi de ce.

Multă sănătate Mamiticule. Multă sănătate tuturor.

La revedere,

BARBU

Mamiticule am fugit de unde stam sunt cinci zile: dintr'o răceală într'alta o duceam; sufla vântul ca pe câmpul bărganului. Uneori coloanele de aer vibrau așa de des încât dau chiar sunete muzicale.

Moartea lui Gambetta m'a desgustat de orice iluzie mai aveam pentru francezi. La 44 de ani să fie ce era și să moară într'o clipă: fatalitatea e cea mai mare canalie; e desgustător.

XXXVIII

Ian. 6 1883, Paris.

MARGUERITTO,

De și v'am scris sunt două zile, pentru a răspunde tăcerii voastre, totuși voi să-ți scriu două trei cuvinte citind scrisoarea ta. Scri-

soarea ta m'a mahnit; mi-a părut rău că am amici, regret că omul poate fi vesel, fie chiar și pentru o clipă numai. Aș fi dorit să amortească în mine ori ce sentiment, orice resentiment, orice senzație, orice patimă, și nerămânând decât un bulgăre de humă care să poată cugeta, să dau adio emoțiunilor rele sau bune. Indiferența mobilă și apoi indiferența imobilă, iată un ideal pentru care fii sigură, că de câte-va zile aș da mai mult decât două picături de sânge.

Moartea celui mai mare om al Franței ca orator, politic și minte vastă proprie d'a înfrâna turpitudinile omenești, m'a abătut, m'a descurajat, a mărit scepticismul cu care mă lupt de-atâta vreme. Nu-ți spui mai mult; mi-e silă, mi-e scârbă, de orice regret al meu, desprețuiesc admirațiunea și desprețuiesc totul simțirilor ce le simt neconținut în mine cu toată munca d'a nu mai simți. Mă supără toate și libertatea ce iubesc ca ochii din cap m'a părăsit. Un cer cu nori e prea posomorât; un cer senin și limpede ca lacrima e prea indiferent; ploaia e o murdărie de care se descarcă cerul; veselia vreunui uvrier e brutală; iubirea e un egoism cu două fețe; amicia în fine și ea e monotonă. Numai fatalitatea e mare, oarbă, crudă, canalic, eternă. Ea e Tyranul. Ea e și voința și legea.

În așa stare de nemulțumire m'a găsit scrisoarea ta. Venisem de la înmormântarea a d'o mie de ori nefericitului de geniu, Gambetta. Nu pot citi nimic despre el. Îl iubeam. Mi-era un ideal pentru mai toate preocupățiunile vieții mele, meschiinei mele de viață.

Așa eram.

Margueritto, toate scrisorile tale, mi-au făcut o plăcere deosebită, această scrisoare m'a supărat. Ce-mi vorbești de fericire? Cu câtă ușurință vorbești de această prostie omenească după care alergăm toată viața. Și ce-mi vorbești de ea, de fericire, tocmai când nu o pot suferi. E ceva mai înjositor decât această momeală (nedescifrabil) care îți amărește restul traiului? M'așteptam să te văd mai concentrată, mai echilibrată, mai rece, mai înțeleaptă. Infine îmi

face rău în acest moment un om cu iluzii. Și de n'ai fi tu Margueritto te-aș lua drept dușmanul meu cel mai neîmpăcat. Ce-mi vorbești despre prăpădeala voastră după un D-nu care nu face decât să plângă în versuri sau în proză, care o duce foarte bine și gustă din toate dând țipete de desgust, și când lacrămile versurilor nu vin, puțin scuipat la ochi și emoțiunea e la culme. Și de mi-ai vorbi de talentul lui — bine, bine, n'aș zice nimic căci are talent — dar să vorbești că Vă prăpădiți după el ca nu știu după ce jidan pianist... è tropo. Te rog să nu-mi mai scrii asemenea copilării; și după cum amânaseși atât de mult acest răspuns din urmă îl mai puteai amâna. Acum văd că mi-ar fi prins bine deși ieri regretam tăcerea ta. M'ați supărat de atâtea ori cu unele gusturi cari departe d'a porni din simțire sunt numai niște schilodenii ale fanteziei. Nu-mi trebuie decât și celelalte să-mi scrie tot astfel. Henry mi-a scris. M'a mulțumit. Fără a-mi vorbi multe nici despre lucruri importante și mistice, îi sunt recunoscător că nu mi-a scris în sensul tău.

Ș'apoi știi că ești ciudată, n'am vorbit cu tine de o lună și mai bine, și când îmi vorbești încurci tot, nu-mi spui nimic sau dacă-mi vorbești îmi spui nimicuri. Mă întrebi de știu ce s'a întâmplat la Pitești — Nu știu — Pentru ce aștepți să-ți spui că nu știu pentru ca să-mi scrii.

Sunt supărat. Sunt mâhnit. Sunt ofilit. Voi nici odată n'aveți timp să-mi scriți, și totdeauna îmi vorbiți de teatru de, de, etc...

Cu toate acestea Margot, gândindu-mă că poate te mâhnesc cu această scrisoare, îți recomand s'o apreciezi cu judecata rece înfrânând orice simțire. Consideră că n'am dreptate, consideră că sunt mâinii momentane pentru a-ți apare apoi amic mai bun, mai sincer; consideră că mâhnirea e vâlul înțelegerii; consideră înfine că m'ai găsit într'o stare excepțională. Nu te mâhni dar. Iartă-mă chiar dacă am fost brutal. Uneori nici eu nu știu ce să zic de mâniile mele lipsite absolut de maniere. Și nu știu în fond ce să zic — nu știu când

am dreptate de mâhnirea mă consumă. Mă îndoesc. Avui dreptate când te certai ori când te rog să nu-mi iei în considerația răutatea mea?

Poate întâi, poate a doua-oară și poate în ambele cazuri. Poate.

«Colle man mi fo velo alle pupile.

«E mi guardo nel core e mi domando:

«Sono un *uomo* o sono un imbecille?»

Mon amie te doresc, vă doresc pe toți — la revedere; multă sănătate tuturor. De ce nu-mi scrie Mamitica, e supărată pe mine? Impac'o dacă ești amică vrednică.

Amic,

BARBU

Marya de ce nu-mi scrie? Spune-i că sunt din toată inima supărat pe ea. E de-o lene și de-o fericire imposibilă pentru ca să nu-i scrie lui Asândică două rânduri de când a venit la Paris. Mie nu mi-a scris de nu știu câte luni.

Dacă nu-mi scrie în curând sunt hotărât să nu-i mai desfac scrisorile — i le voi aduce pachet la București.

Oh, sunt furios — să nu-mi mai cânte la piano. Nu vreau, nu vreau, nu vreau.

XXXIX

21 J-vier 1883, Paris.

MON ENFANT,

Ce-ai fi făcut tu mărginită în citirea lui Victor Hugo, Lamartine etc.? De sigur cu gustul fin pe care natura ți l-a dat ca zestre, cu pasiunea nobilă ce întâmplarea ți-a dăruit ca salbă de aur, ai fi aranjat cuvinte sonore în jurul ideilor vagi, pierdute, fusesate; ai

fi ajuns într'o zi un talent de harpă davidiană, o harpă de talent. Dar privirea mioapă ar fi împiedicat privirea de vultur ascunsă sub ochelarii tăi de 8 lei. Observațiile profunde, cari din profunde cu muncă de titan pot deveni de geniu, analiza migăloasă și culoarea locală, exactă, hotărîtă, și cu un brio de adevăr, ar fi fost sugrumate de acordurile perfecte ale frazelor, de armonia sonală de contra-punctul antitezelor Hugonești. Noblețea claviaturii lirice ar fi ucis personalitatea — și pe cărarea trasă de atâția muzicanți-în-literatură, poate te-ar fi admirat multă lume, puțini te-ar fi criticat, cu însă te-aș fi mâncat de vie cu niște dinți felini muiiați în sulfure de fier și veninure de cerneală. Acum sunt sigur de tine. Te admir. Și în admirația mea (eu Faujas cum tu m'ai numit cu atâta haz) ⁹ simt un orgoliu sincer și profund, simt împins de vanitate, că eucerind lumea din Strada Rahovei până în strada Primăverii și de acolo până în strada Cosmii am eucerit gustul, talentul și munca Marguerittii și fără a-i răpi individualitatea i-am zis «iată-ți calea». Și-a fost destul. Tot vanitatea mă face să cred că în lupta mea de Faujas-Makedon am sosit la timp: mai târziu ar fi fost prea târziu. Sand al nostru, Sand al Mamitichii ar fi fost o copie după Sand al Franții. Azi însă sunt sigur. Serisoarea ta din urmă, pe care ai sgâriat-o plină de emoțiune și frică, departe de-a mă supăra mi-a procurat o veselie bogată. Revolta te-a făcut să spui adevăruri superbe. Așa te voi. Cu curaj, cu hotărîre, cu mânie, cu ochii în patru, cu pama ușoară ca o spală în trei muchii.

Mon amie, sunt mai viclean decât tine; cunosc inima omenească pe degete—și în inima ta am citit mai mult decât citisem pe caietele ascunse în care pretindeai că-ți ascunzi simțirile intime. Fii pe pace. Când mă supăr voi să-ți dau o lecție, să te rechem la jugul datoriei, să-ți pui probleme cari să te turmente și să le deslegi cu furia în inimă și cu o umezeală de lacrimi sub X-ul sprincenelor tale. Nu în liniște și în petreceri pot vedea în Margot scriitoarea ce doresc; pe

mătase și în litere de Lieder poți scrie «Contemplațiuni», drame al căror subiect și emoțiune sunt niște teme sociale iar niciodată după Dumnezeu și Shakespeare, în astfel de moliciune, n'ai putea da oase și carne, nervi, viață, pasiune și luptă, caracterelor isvodite de tine. Aerul imposant cu care mă înveți (parcă te văd cu capul măreț și cam la o parte) un adevăr pe care poți să-l știi fără a-l practica, ori poți să-l practici fără a-l ști măreția ta îmi place, mă face să zâmbesc. Și râd cu haz când mă gândesc că tu ai putut crede că humoarea mea rea de-o oră poate dura mai mult de 60 de minute. Contra voastră mă crezi supărat, ha încă mă freci cu o lecție de morală strașnică, că dacă aș fi catolic aș lua sfânta eununicătură spre iertarea păcatelor comise în rândurile ce ți-am adresat.

Scurt: voiam să-mi mai spui ce faci, cu ce te ocupi întin, cari-ți sunt unele griji sufletești, care ți-e adevărata plăcere etc....

Am reușit fără să-ți cer pe față. Mă plictiseam să-mi spuți tot fapte, fapte pe care ochiul le vede, gândul le cerne și nu oștii nimic din ele. Mă sujară tot ce e indiferent sau aproape indiferent.

Cât pentru afirmațiunea ta că-ți place să narezi, să scrii fapte — pe nesupărate — sunt niște afirmațiuni gratuite, ori niște amintiri prez vii din școala nouă. Vom vorbi. Iți recomand să iubești naturalismul dar să te ții în reșerve. Ascultă Mărgărito, într'o scrisoare nu pot limpezi îndestul ceea-ce vom limpezi când vom discuta într'o zi, două, o săptămână, două etc. — ți-atrag atenția....

(lipsește continuarea)

Consolați pe biata Viorica dacă vă stă în puțință. Smulgeți-o din gândurile triste în cari de sigur a căzut. — E o nenorocire în care filosofia nu face două parale.

Cât pentru Gambetta nu-mi vorbi nimic. Lasă pe Zola să scrie romane, să facă critice literare de talent. Cât pentru condeii lui politic n'are toate limbile. E lipsit cu desăvârșire de concepția statului. Va scrie politică, bine ca scris: medicru și rău ca fond.

XL

Paris, 1883

MAMITICULE,

Să nu-mi ceri o scrisoare; sunt prea leneș, azi mai ales, când soarele primăvăratec a început să-mi încălzească cocoșatul meu spate amorțit de brumele Parisului. Sunt desperat iarna: v'am spus de atâtea ori că iarna e o adevărată moarte pentru mine. Acum când observ căpușile arborilor plesnind de încropeala atmosferei, mi se pare că încetul cu încetul viața intră la mine prin fie ce por; căldura mă reînviază; puținul roșu ce-l zăresc arar pe obraji începe a sniji; și sunt mândru de senzațiunile de plăcere ce le simt odată cu desmortirea generală. E o veselie nebună deși scurtă; o plăcere imensă deși pasageră; o mulțumire intimă deși paradoxală; o reînviere ciudată, o luptă plăcută, o speranță sinceră ce pururea mă amăgește, un simț nou, un om nou ce se deșteaptă în mine în primele zile de căldură. Nu mă obliga dar să-ți scriu mult Mamitic'o — să crezi pe Barbu al D-Voastră, că e atâta de puțin fericit, atât de puțin norocos pentru 24 de ani ce-i împlinește în Aprilie, încât are drept să vă zică: «nu vă scriu vreau să gust momentele reînvierii; nu vă scriu vreau să fiu egoist, vreau să fiu mulțumit».

Sunt tot atât de puțin egoist cât și mulțumit, cu cât aceste întâmplări de plăcere sunt strâns legate de primele zile ale primăverii. Am auzit cântând pasărea pe care țărani o numesc «țito-vară». Ea sosește mai înainte de lăstuni și rândunele — e cel dintâi prevestitor al zilelor de flori, fructe și parfum.

Spune-i Mărgăritii că sunt mulțumit de ultima ei scrisoare că o văd înțeleaptă, meditativă — anunță-i în aceeași vreme că încă 6 zile nu-i scriu. Mirița mi-a trimis poza. E foarte gentilă. Mi-a scris.

Vreau însă s'o fac să mai aștepte și ea că și eu am așteptat prea mult.

Mamiticule nu mi-ai scris de mult; te rog mai scrie-mi, trimite-mi adresa acelei franceze ce voiai s'o văd. Vorbește-mi de cunoștințele inteligente ce ai dobândit: față de ei ce trepte ocup? sunt gelos. Deja eram prea jos pentru ca să nu te pleci dându-mi mâna... Dar acum peste câte capete trebuie s'o întinzi până să o pot săruta? Dacă-mi faci nedreptate: sunt mâhnit și gelos: dacă-mi face dreptate: sunt gelos și mulțumit.

La revedere. Sărut mâinile. Multă sănătate tuturor. Cordială strângere de mână Mărgăritii.

fanciuletti adoptiv

BARBU

XLI

20 Martie 1883, Paris.

MAMITICO,

De la începutul anului meu de Paris nu faci decât a te plânge că nu-ți răspund la scrisori — că-mi place a vorbi într'un mod vag, veninos și prostesc — că sălbatecul a devenit mai puțin decât un sălbatec prin manierele lui imposibile, că în fine sunt un leneș pe de-o parte iar pe de alta încăpățânat și puțin franc.

Mamitic'o din toate acuzațiunile ce mi le adresezi scriind sau subînțelegând nu recunosc ca justă decât una: «nu-ți răspund direct la scrisorile d-tale, trec fără a pomeni peste multe din întrebările ce-mi pui»¹⁰.

E adevărat și numai atât e adevărat, restul acuzărilor ce bine voiești a mi-le trânti în cap sunt niște răscoale nedrepte ce un fiu cu minte trebuie să ierte unei mume bune și violente. Nu-ți răspund. Aci e chestiunea aci e problema; și numai în această privință

îmi voi face scuzele mele. Nu-ți răspund Mamicico fiindcă nu pot să-ți răspund, nu pot fiindcă acel om cu părul vâlvoi, acel nepieptănat și murdar, acel vehement pân' la absurd, acel venin ce bate în albastru de Prusia, acest om are în fundul firei sale barbare niște cute ascunse sub cari zac sentimente d'o delicatețe puțin obișnuită. Grosolan, excentric, furios, desgustat, bolnav de spleen, cum îți place să-mi zici, acest om are o limită în manifestările sale față de familie și de amici, față de a doua mună pe care o iubește ca și pe cea d'întâi — are tainele intime ale sale pe cari le ține ascunse din cauza unei delicateți intime.

A spune ce-mi trebuie, cât și de ce.

A spune tot ce cred de firea omenească și cât o socotesc în raport cu ceea-ce aș dori.

A spune adevăratele cauze ale desgustului meu.

A vorbi despre politețea omenească și despre falsitatea celor mai bune naturi —

nite dragă Mamicico mi-e cu neputință; — și mata cu acea volubilitate de gest, de scris și de vorbă nu-nu ceri nici mai mult nici mai puțin decât a ataca unele din aceste probleme intime.

Știu că tot ce mă întreb totdeauna mi se înfățișează cu o franchețe, căldură și finețe extraordinară, dar... oricât adesea întrebările d-tale cer prin fondul lor pentru a le satisface un răspuns la una din acele chestiuni ce mi-e cu neputință de a le desăvârși față de cineva. Ar trebui să vă vorbesc de înprejurări...

Ar trebui să disc inima mea ca un cadavru de autopsie. Ar trebui să fiu cinic. Ar trebui ca eu omul fără iluzii să nu ador iluziile. Ar trebui să fiu omul zilei pentru ca sub forma sincerității, trecând peste limita cuviincioasă să interesez amicii până a-i exploata. Ar

trebui să fac din mine o carte, o pagină, un manifest, o profesie de vândut. Ar trebui să fiu prost încât să cred că tot ce ne interesează interesează absolut pe toți oamenii fie ei excepțiuni chiar.

Mamiticule nu te supăra; eu care am văzut basețea omenească în toată splendoarea am pierdut iluziile dar mi-a rămas o putere de impresiune imensă pentru lucrările delicate și simple. Aș dori ca inima mea să nu se înfățișeze amicilor mei niciodată roșie de sânge, brăzdată de vine, artere și tendoane, n'aș voi să puie mâna pe ea când unflată de mânia svâcnește brutal, dar aș dori să mi-o aprecieze la distanță, acoperită de-un văl alb care ascunde brutalitatea materiei și lasă ochilor numai noblețea mișcărilor.

Dacă mă înțelegi desigur mă scuzi.

Sosesc la altă afacere. Am glumit când ți-am scris că sunt gelos de bietul poet. Nu, nu, nu. Gelozia e un sentiment pe care când îl voi simți fii sigură Mamiticule că n'o să-l spui. Giammai. Pentru a mă explica iată-mă vanitos. N'am fost gelos. Încă de ce. Eu cunosc pe acest tânăr. Știu ce poate. Știu că poate ceva, poate chiar mult relativ la lichelele noastre de scriitori — nu vorbesc de toți. Dar e un om plin de fatuitate. E numai imaginație. — Ar avea arta, n'are puterea; ori de câte-ori vrea să fie forte devine forțat; ori de câteori caută bogăția e declamator. Cu o altă educație ar face mult. Ca om privit e atât de artificial încât poate fi cel mult un foc bengal. De ce dar să fiu gelos? Nu-l critic, îl regret, căci p'o cale mai firească ș'ar întrei valoarea. Că are chip frumos? Fără îndoială, dar e atât de rece încât de l-aș vedea adorând în genunchi pe Dumnezeu ori... aș crede că văd o statuă îngenunchiată. Să fiu gelos? Aidade, ar fi o gugumănie. Nici odată asemenea oameni nu-mi vor lua locul meu măcar de-ar cânta ca o harfă eoliană.

Voi urma. Multă sănătate Kokii, Zoii, Henrii, Maryi — peste

4 zile execut comisioanele. Sărut mâinile, pe stânga de 10 ori — pe dreapta de două ori.

Multă sănătate mătăle.

Adoptivul,

BARBU

XLII

Luxembourg, 1 April 1883, Paris.

HENRY, ZOE, MARGOT, MARYA,

Sunt singur în grădina Luxemburgului; citii câteva pagini din lucrarea lui Auguste Laugel, «La voix, l'oreille et la musique». Mi s'a urit; e cu neputință să mai gândești când privești din jur e atât de splendidă. Castanii sălbatici au înfrunzit de-un verde fraged, delicat; ramurile lor surse par însmărdate în culori metalice când soarele scapă de sub nori și le poleiește cu lumina sa de aur. Perii și merii din partea de horticultură sunt albi colilii — peste o nișeală de verde, închipuiți-vă o spumă de lapte aruncată în bucle și buchete.

Dar ceea-ce mă mulțumește nu sunt nici îngânarea porumbeilor sălbatici, nici cearta vrăbiilor, nici cârdurile de copii ce se încurcă cu roate, hamuri și sfori de sărit — toate aceste nimicuri sunt bune împreună cu peisagiile pentru poeți, ori pentru tot orod în unele momente poetice — pentru mine, azi, acum când vă scriu pe genunchi, mă mulțumește aproape pe deplin soarele căldicel.

această atmosferă încropită, și această adiere de vânt încărcată de parfumul mișunelelor. O să mă faceți materialist poate. Sunt și nu sunt. Nu desprețuiesc frumusețile curate ale firii — voi știți — și dacă mă veți fi crezut, voi știți mai bine și mai mult decât toți, cât de mult admir natura, cât o caut și cât de mari sacrificii aş face pentru ea. Da, așa e. E un adevăr pentru mine nu însă primăvărat. Vara în luna lui Cuptor sunt al frumuseților naturale — primăvara însă alerg după căldura soarelui, și e singurul lucru care mă satisface, care ține locul celorlalte plăceri și dorințe cu mult succes. După atâta umezeală, frig, tremuriș, după atâta sumbru de culoare și stare fizică, înțelegi bine câtă patimă de lumină și căldură trebuie să am.

Caut să vin cât se va putea mai de grabă în țară, voiesc să sufăr cu plăcere căldura lui cuptor: vremea grâului cu spicul galben, a murelor negre, a pepenilor verzi cu miezul alb-gălbui și cu semințele roșii, vremea porumbului cu lapte ce plesnește când îi pârălești deasupra câtorva cărbuni aprinși — această vreme îmi place mie. Numai pe-aș^a timp sunt «săturat» de căldură, sunt viu, puternic, independent, potrivit astfel d'a da cuvenita atenție naturii, ne uitând tributul de admirațiune ce se cuvine acelor nopți albastre pojerite cu stele ce-și mișcă lumina discului parc'ar fi ochii de pisică ce clipeșc în depărtarea unui întuneric des.

Dar ce să mai mi-aduc aminte de ce fac oamenii când au inimile voastre, pentru a mă sili să fiu și mai bun decât sunt și mai de valoare decât nu sunt, și mai sincer și mai adevărat decât pot să fiu. Orice ai, orice adori, ai nevoie de a-ți vedea simțirile răsunând în cei dinprejur: această necesitate.....

(lipsește sfârșitul)

XLIII

Mai 8, 1883, Paris.

MAMITICO.

Scriu amețit de culori și efecte forțate; viu de la Salon. Un val vârtej de sumbru, luminat, liliachiu, violet și cardinal — plus un ton de lumină electrică ce cade mai mai peste toate pânzele. Am plecat cu o confuzie vagă depărtată dar profundă, gândind că mult mai bine ar fi să vorbesc cu mata îndemnat de dragostea ce mi-a dăruit ultima Mamitică vrednic reprezentată prin opt pagine îndesate. Mă credeam uitat; mă resignasem; știu bine câte lăscăi îmi drămuiește pielea. Conștiința de mine însumi a luat proporții enorme pentru a mai găsi ceva de admirat pe contul firei mele moartă prin lipsă de iluzii. Când mă gândesc la vremile trecute mă cuprind de dorul de simplitatea puerilă în care mă legănam. Azi mă iew fiori când mi-arunc ochii în viitor.

«Mon enfance s'écoulait dans cette grande école de foi et de respect». Așa eram. Și n'a mai rămas din mine de cât o suvenir personală în zilele noastre de egoism și obrășnicie. Simț că voi deveni înțelept trecând în indiferență. Aș da mult cu multul să am un petecuț de moșie, să mă retrag din șgomot și nesimțire. Nu e așa. Mamitico, nu e așa că a gândi, a'ți cerne gândirile, a le da o formă armonică, a scri fără să știi de ce și pentru cine, și fără a aștepta acea trivială resplată a omului de meserie, spune drept, nu e singura potecă pe care poate pleca cu încredere un om desgustat? Eu nu am nevoie, nici pornirea, d'a vinde lumii desilusiunea mea; să nu socoți că mi-ar trăsni prin minte d'a tângui ca Ieremia

pe ruinele unei societăți de minciună și argint; nu de loc; acestea's bune pentru poeți. Dacă mă plâng Mamitichii e că ea nu e nici «publicul» nici ca «publicul».

Așa fiind, pierdut mai nainte d'a. valora ceva, nu mi s'ar fi părut injust d'a fi uitat chiar de D-ta. Era chiar o răsplată. Un act de justiție mai mult. Afirm c'o francheță leală. Mie nu-mi plac nici descântecele nici cântecele: meritam d'a fi uitat: un om aproape sceptic trebuie ocolit.

Și cu toate acestea d'aș putea uita tot ce zisei de mine, ce fericit m'ar face scrisoarea Matale. Parcă mă văd întins pe covor, obosit fără un prilej anume, căutând odihna între niște oameni a căror vorbă, mișcare, gândire și fapte mă ușurează. Simț mâna Mamitichii cum îmi trece prin păr: o mână albă, moale ca puful și c'un lustru de mătase ce mă anângae a lene sfârșind prin a mă zgâlțui.

De câte ori nu mă măguliam de părerea că-ți sunt eu adevărat al douălea copil. Fără să știu cum, dar acea nedomirire neobosită, acele capriții ciudate acea neodihnă, acel nesățiu de luptă și desgust mi le explicam ca o moștenire legitimă din firea D-tale: și mi-era greu că nu aveam și mersul nobil și gesturile alese fără a fi căutate și zâmbătura surâsului pe care le ai la o perfecție deplină.

Dar să reviu; să vorbesc mai puțin de ce mi-e drag ca nu cumva polologhia să înece admirațiunea.

În rândurile Matale arunci și venin; știi bine că am destul: nu era nevoie să-mi mărești capitalul. Mi spui să nu viu de vară — cel puțin ai dori să nu viu. Nu pot. Trebuie. Abia aștept 25—30 Iunie să plec. Nu spune nimănui ziua plecării. Mi-e dor de toți și de toate. Acum înțeleg nostalgia. E o maladie grozavă. Friguri lațente...

(lipsește sfârșitul)

Mai 8/83
Paris

Mautic's

Scrui amestec de colori și efecte fortate;
vin de la Salon. Un val violet de susburu
luminal, liliachiu, violet și cardinal - plus
un ton de lumină electrică ce căde
mai - mai peste toate pânzile. Am plecat
cu o confuzie vagă departată dar profundă,
gândindu-mă că mult mai bine ar fi se
arabese cu trăsăta îndemnat de dragoste
ce mi-a dăruit ultima Mautic's
vrednic reprezentată prin proba opt
pragme îndesate. Mă credeam uitat;
mi resignasem, știu bine câte lăscări
mi drămuște pielea. Conștiința de
mine însuși a luat proporții enorme
pentru a mai găsi ceva de admirat
pe contul firei mele moartă prin lipsă

de cluză. Când mi' gădese la vreme
 trecute mă cuprinsese dorul de simplitatea
 puerilă în care mă legănam. Și mi-
 isa fieri când mi' aruncă ochii în
 viitor. « Mon enfance s'écoulait
 dans cette grande école de foi et
 de respect. » Issa eram. Și n'a
 mai rămas, din' mine de cât o
 suvenir personală în zilele noastre
 de egoism și obrăznicie. Sunt că
 noi deveni' intelpt trecând în in-
 diferentă. Aș da multă cu multă se-
 ară un petecut de moșie, să mi' re-
 trag din' egoism și nesimțire. Nu
 e așa, Maurice'o, nu e așa' că a
 gădăsi, a'ti caue gădășirile, a le da
 o formă armonică, a scri' fără să
 ști de ce și pentru cine, și fără a
 distinga ceea trivială respălta
 a omului de meserie, spun' drept
 nu e singura potică pe care pot
 să plec eu încredere un om desguștat.
 Eu nu am nevoie, nici poezia, și a
 vînde lumii desiluziunea me; și nu.

43

Socotî că mi-ar trăsnii prin mîntă
d'a tînguî ca Terențiu pe ruinele
unei societăți de mîncînuță și argînt,
nu de loc; acestea s'au bune pentru poezie.
Dacă mă plaug Maurițichii și coștii,
ea nu e nici « publicul » nici ca « pu-
blicul ».

Așa fiind, perdul mai înainte d'a
realiza ceva, mi s'ar fi părut injust
d'a fi uitat cîmăr și de d'ta. Era chiar
o respălă. Un act de justiție mai mult.
Afirm e' o franchetă locală. Mă mi
mi place nici descîntăcele nici cîntăcele:
măntău d'a fi uitat: un om aproape
sceptic brebucăscuț.

Și cu toate acestea d'aș putea
vita tot ce zisei de mine, ce fericit
m'ar face scrișoarea Măntău. Pareca
mă ved întins pe covor, obosit fără
un plă prilej anume, cîntăuol solituar
între niste omeni a căror vorbă,
mişcare, gîndire și fapte mă usurau
Sunt mîna Maurițichii cum
mă trece prin păr... mîna albe,
mole ca puf și e' un lustru de
măntău, ce mă mîngăie a leu.

sfârșitul porii a me^u s^ugăltui.
De câte ori nu m^e mirăzilem de părerea căți sunt cu adolescență al douăzeci capil. Fără să știu cum, dar acea nedovăzire nobilită, acele căpșuții ciudate, acea modicită, acel nesățiu de luptă și desigur mi le explicam ca o misterioasă legătură din firea D-tule; și mi era greu să nu avem și mesul nobil și gesturile alse fără a fi căutate și zimbătura surâzului pe care le ai ca o perfecție deplină.

Dar se revine; se vorbește mai puțin de ce mi-e drag ca nu cumva poliloghia se înnece admiratiunea.

În gândurile Meatale amuici și revine, știu bine că am destul; nu era nevoie să m^e mărești capitalul. Mi spui să nu vin de vară — cel puțin ai dor să nu vin. Nu pot. Trebuie. Alina, astăzi 25-Iunie se plece. Nu spui nimic din cauza plecării. Mi-e dor de tot și de tot. Acum înțeleg nostalgia. E o maladie grozavă. E vizum latente

XLIV

28 Mai 1883. Paris.

MAMITICULE.

Voi urma scrisoarea ce ți-am trimis-o, sunt nu știu câte zile. Mai înainte însă cer iertare. Sunt un leneș, un neglijent, un uituc. Un ce poftesti: alege D-ta dobitocul cel mai de jos. Săpun nu ți-am trimis. Am amânat zi după zi, și zilele trec și cu dâusele se duc și paralele. Ceea-ce însă e mai cumplit, mai de neiertat, e neglijența mea împinsă până la absurd: de ce nu ți-am trimis catalogul de la Louvre? de ce, de? Parale nu costă; pe la Louvre am trecut, ba chiar mi-am luat și niște cămăși. Cum am uitat, nici eu nu știu. Sunt un fenomen ca neglijență. Trebuie să fii mata pentru a nu te supăra și trebuie să fii eu pentru a te scoate din toate răbdările putincioase.

Iacă Mamitico, pax, mâine mă duc la Louvre. Să nu crezi că și de astă-dată e o vorbă aruncată în vânt — fă o mică socoteală: azi pleacă scrisoarea, mâine îți trimet acel catalog — dacă dar nu-ți sosește catalogul o zi după scrisoare — eu de bună voie primesc și rabd supărarea învierșunată a Mamiticăi. Cred că în urma acestei sancțiuni nu te vei mai îndoi de exactitatea cu care mă voi executa mâine. Dacă aș ști că mă bat eu toate administratoarele Louvrului și tot voi reuși a mă ține de cuvânt și făgăduială.

Încă ceva. Voi fi mai exact de azi înainte, voi răspunde regulat și pe cât îmi va fi posibil amănunțit scrisorilor tale. Înțelegi bine toate le fac de frică: peste două luni și jumătate plec spre București și n'as voi să-mi aprind pae în *păr*, pae în *clai*e.

Să reviu. Dacă nu m'ai uitat ca p'un adoptiv nemernic, sunt sigur că nu-ți mai rămâne nici un pic de credință despre pretinsa

mea gelozie. Nu sunt gelos, căci dacă am pentru cine, n'am de cine. Privesc altfel lumea; și inimile nobile cu altfel de cântar le măsoar, cu alți ochi le privesc, și altă dragoste, decât cea ordinară, le păstrează. Trec....

Mamiticule ai patru dinți-canini și tus-patru sunt veninoși. Ai vroit ca șerpii cu dinți mobili să picuri ceva venin pentru exilatul vostru Bir. Ai uitat un lucru: dacă n'aș fi imbibat de fiere, altoiul D-tale s'ar fi prins. Auzi să-mi spui D-ta că nu cumva eu aș încerca să părăsesc pe Mamitica... pour quelle mère? Dacă ai cunoaște-o, cât de urâtă e, cât de imbecilă e, și cât de frumoasă și de deșteaptă se crede... dacă ai ști cât de bigotă și cât de mitocancă e.... dacă ai ști ce franțuzească urâtă vorbește, dacă ai ști cum își încrețește părul, cum se pichează de literatură, și cum nu înțelege pe Al. de Musset — ...dacă ai ști ce inimă îngustă are și câtă desințire și câtă răutate maschină închide în ea... dacă ai ști ce prețuiește acest zero imens ca formă, ca simțire și ca minte...

Spune-mi Mamitico ai mai fi îndrăznit să-mi scrii că părăsesc o mamă pentru o caricatură sordidă? Aceasta e o bună lecție pentru a vroi să mursici. Acum vezi că fără să vrei, eu cine te-ai pus în cumpănă nu merită nici să-ți dea ghetele de jos pentru a le încălța. Această lecție de fapt este deajuns? Chiar de n'ar fi, eu găsesc de cuviință a mă mărgini aici... mai ales că în curând voi da ochi cu strada Primăverii.

Mamiticule, nu știu de v'a plăcut nuvela " mea. Are peisagiile ei, are unele culori cari se ridică peste banalitățile comane. Și apoi nu fac uz de o limbă veștedă și terfelită de orice gazetar. Vezi că mă laud singur. Nu Mamitico, nu mă laud — eu am spus două lucruri bune, te las pe D-ta să-mi spui nouă rele... și te voi asculta. Cer iertare: pe-alocurea e o limbă cam grea și greoaie pentru cei ce nu cunosc pe țărani bine. Nu vorbesc de D-ta: D-ta devinezi unde nu știi și treci înainte. Încă ceva: No. 2 e mai tot greșit — în toate

numerele sunt greșeli, dar în numărul două e prea de tot. Mi-a făcut rău. M'asteptam. Dacă nu sunt acolo — e fatal să iasă greșeli. Scrie-mi. Multă sănătate tuturor. Multă sănătate ție. Sărut mâinile.

La revedere

adopt.

BARBU

Henry, Kokaligă, Marya, Zoe mă iertați că nu vă scriu, scriu ceva pe-ascuns de voi și am oroare de condei: parcă ar spune tot prostii. Sunt 'desgustat de Paris. Dacă ați ști voi cum să mă primiți m'ați reînvia. Tot e stupid, meschin, bas, vil, venal. Revolta mea e atât de mare încât o simț în fiecare gând în fiecare mișcare, oriunde și oricând. La revedere.

Nu v'am trimis nimic prin Patan. Vă aduc de venirea mea. Ce mai face Kiki și Ștefănel, scriți-mi de ei.

Multă sănătate,

BARBU

XLV

29 Mai 1883, Paris.

MAMITICULE,

Aseară adormind la 10½ mă sculai acum la trei ore de dimineață. E pentru prima oară de când sunt la Paris să mă trezesc la așa ceas. Cerul e de un albastrui deschis; lumina pe pod e bălaie ascunzând în depărtare marele oraș în niște zăbrănice cenușii foarte delicate. Aerul e răcoros — și închipuiește-ți ce plăcere — cocoșii cântă ca la țară. Tăcerea e maestoasă; uvrierii nu se mai aud poc-

nindu-și saboții de piatra cubică. Nici o trăsură, nici un cântec de bucurie beată; nici o insultă. Numai în depărtare parcă s'ar auzi nături fâșâind confus și monoton d'a curmezișul stradelor.

Până să răsară soarele scriu sub lumina palidă a unei lumânări. Știi bine că urăsc lampa. Poate dormi, somn ușor, voce bună. Îți scriu aceste rânduri pentru a mă reprezenta de ziua mamei. Nu le cere lor cum nu mi-ai cere mie, decât franchise și devotament. Când mă gândesc că ceilalți sunt în jurul Mamitichii de ziua ei — și te văd trecându-mi prin minte toate scrisorile ei de mamă și Matrionă Romană, și de simț mâna ei delicată pe obrajii altora și de încerc iluzia întregii sărbători de Sâmbătă — sunt gelos și de Mamitica și de fetele ei. Aș da mult cu multul numai să mă aflu și eu de-al casei cel puțin pentru 12 ore. M'aș apropia încetul cu încetul pâșia-pâșia, în urma tuturor, uitând să-mi scot pardesiul, scărpinându-mă în cap, vroind a spune ceva și nereușind.

M'aș apropia tăcând dar desfid pe mulți d'a spune prin graiu ceeace au aș rosti prin tăcere. După o bună păruială poate cuvintele ar veni greoaie la început, aspre, nesigure, și mai la urmă repezi, multe și mărunte, voioase și sincere, încrezătoare, îndrăznețe, ne-bune; și răs și chef și obrăznicii. Ca lângă o mamă pe care o iubesc și mă simt iubit, sub privirile ei calde, blajine. Dar ceea-ce ar fi de zis lângă voi, mi se încheagă în inimă, când socotesc și vremea și depărtarea ce ne desparte. Oricum m'aș gândi — de m'aș tortura ceasuri întregi să-mi înfățișez bunurile dintre voi, zadarnic; în mijlocul scenelor celor mai plăcute mi-aduc aminte că-s simple închipuiri și cheful îmi dispare, și dorul și nostalgia, «acea nostalgie de stele» cum zice Alecsandri, mă cuprinde mai vârtos.

Și eu unul mă învoesc așa de puțin cu resignațiunea, că nu știu ce-aș da să nu mai aud pe unii gânditori făcându-i elogiile ce pretind a i se cuveni.

Când cu adevărat dorești a suferi resignația, e monedă falsă. Matale care cunoști toate culele inimii omenеști, toate păsurile ei, nu e așa că mă crezi ce spui, deși ai aerul de a mă desaproba? Timpul îmi va da dreptate în acele idei ce pentru unii par sumbre, pentru alții pesimiste, pentru șovăitori nepractice și pentru nimeni nepasionate.

Ce să mai îndrug; finesc șărutând mâinile Mamitichii dorindu-i deplină sănătate și ei și Kokii. Urându-i babii noastre liniște, senin și triumf prin vlăstarul mărgărint pentru care se trudește, se luptă, se întinerește în nevoi și biruie la bătrânețe. La revedere Mamiticule.

Mulți, mulți, foarte mulți ani. Multă sănătate tuturor.

Multă sănătate D-tale. Sărut mâinile

BARBU

XLVI

9 Iunie 1883

MAMITICULE,

Plec la finele lunii — nu mai pot răbda. Voi sta poate pe druu, dar să mă văd plecat. Cred că am să ajung când fetele isprăvesc.

Vă doresc.

Fac preparațiuni monstre pentru a fi premiat de mata în concursul ce ai deschis pentru «noveliste și noveliști». Adună de multă vreme material. Am devenit chiar doctor în diagnomonie unei suferințe pe care vroiesc s'o descriu. Mai multă muncă să aduni materialul decât să-l aranjezi. Nu e puțin lucru să te închiezezi de opiniile doctorilor: dr. Hirtz, dr. Andral, Dr. Fournet, Dr. Pereyra,

etc. — la încă și de opinia lui Hypocrat, pe lângă Louis, Bayle, Laenec — etc.

«Voi lupta, lupta-voi foarte» să mă și încununu cu flori de dovlecei și bozii ca p'un scriitor vestit — se înțelege, se înțelege fără a renunța la premiul fundamental pe care Koka l-a înhățat înaintea mea.

La revedere... am picat ieri din... *Londra*.

Multă sănătate tuturor. Multă sănătate matală.

BARBU

XLVII

22 Iunie 1883.

MAMITICO.

Aș dori să plec la finele lunii acestea, stil nou. Nu știu de-ai va fi cu puțință. Mi-e urît. Mă conving că eu o să mor de urît. E fatal a simți cum mi se bat și mușchii de la mâini de necazul vag, protestesc, sumbru, infam, fără rost, și fără milă, ce se numește urît.

Vă doresc. O să ajung să cred că e o minciună vorba ce vă spusei — deoarece o repet prea des. Toate recomandările matală le iau în cea mai deosebită considerație dar... mă voi sili să-ți satisfac dorința pe câtă puțință îi e dat omului să aibă.

Am început o serie de foițe sub titlul: «Salonul 1883». De nuvelă nu mai vorbesc. Numai notițele ce-am adunat într'o direcție trec peste cantitatea celeilalte nuvele. Proporțiile sunt mari și am nevoie de liniște și țară pentru a o serie. Mărește dar premiul cu 0,05 lei.

Dacă pot veni, nu-ți mai scriu să serve aceasta drept veste. Aș

vrea să plec în 30 Iunie st. nou — la vreo 24—26—28 Iunie st. v.
să fiu în țară — fetele termină la '22.

Sărut mâinile. Multă sănătate tuturor și matală.

il tuo,

BARBU

Spune-i lui Zoe că Adrian vre-o lună n'a fost bine. Are stomac
foarte prost — a fost bolnav, acum e bine. El n'a scris mi se pare.
Acum e bine. Ceart'o de grifonajul ei și roagă pe Koka s'o mai ia
de urechi nițel.

Izvoare: Autografe Margareta Miller-Dergly.
București.

N O T E

Cifra aldină (grasă) din stânga indică
pagina textului la care se referă nota

TITU MAIORESCU CĂTRĂ ȘTEFAN VĂRGOLICI

!Pagina

1

¹ **Titu Maiorescu** era la această dată (7/X 1875) ministru al Cui-
telor și Instr. Publice, în cabinetul lui **Lascăr Catargiu**.

² În anul 1875 s'a înființat **Universitatea Franz Iosef din Cernăuți**
cu facultățile: de drept, științe de stat, teologie și filosofie (litere).

2

³ Cfr. **I. C. Negruzzi** în St. D. L. III, 329, 330, 332; **S. Bodnărescu**
în St. D. L., II 154.

⁴ **Samson Bodnărescu**, originar din comuna Galanești, lângă
Putna, (Bucovina), profesor, director de liceu; membru în «Juni-
mea» din 1866.

⁵ **Iacob C. Negruzzi** n'a fost de aceeaș părere, deoarece și mai
târziu a sacrificat politica pentru ocupațiile sale literare.

⁶ În scrisoarea lui **Iacob C. Negruzzi** către **Titu Maiorescu**, din
25 April 1879 se poate găsi următoarea repartitie:

	Belferi		Noi
Colegiul I	Adunare	Alecsandri	Maiorescu
" II	"	Langa	Ciupercescu
		Pastia	Mărzescu
		Holban	I. C. Negruzzi
" III	"	Gheorghiu	C. Cerchez
		Al. M. Șendrea V. Conta	?
" IV	"	Gheorghian	?
" I	Senat	Adamachi	Mavrogheni
" II	"	Fētu	Carp

Uneori termenul «belferi» este mai generic și cuprinde pe «Juni-
miști» în opoziție cu «Roșii», adică «liberalii». Cfr. St. D. L. III
195/6.

3

⁷ În ședința «Junimii» din 9 Iunie 1872 d-rul **Anastase Fētu** (* 2
Ian. 1816) cere societății «detaliuri asupra acestei societăți și a
activității sale». Cfr. St. D. L. IV 456. Nu-l întâlnim în scriptele
Junimii, în schimb îl găsim printre «belferi», contracandidat al
lui P. P. Carp, la colegiul al II-lea Senat, din 1879.

⁸ **Ioan Melic**, profesor, autor de manuale didactice, membru în
Junimea din 1865, foarte activ și devotat.

⁹ Aluzie la starea sănății lui **A. D. Xenopol**, care după această

Pagina

3

dată rămâne în Junimea până la 1878, când o părăsește motivând plecarea cu atitudinea conciliantă a **Junimii politice** în chestiunea ovreească. Cfr. St. D. L. IV pg. LXXXI—II.

¹⁰ Cfr. nota 3.

¹¹ **Samson Bodnărescu** era de fapt suferind.

¹² **Iacob C. Negruzzi**.

¹³ Se pare că în această scrisoare vorbește mai mult **ministrul** decât **gânditorul** Titu Maiorescu, pentru că față de unii membri este malițios și nedrept. Astfel în 1875/6 A. D. Xenopol «ruinatului» a publicat în Conv. Lit. următoarele studii și note bibliografice: **Herodot în raport cu istoria noastră**, 64. — **Despre Românișche Studien a d-nului Roesler**, 159. — **Basa geografică a istoriei Românilor**, 359. — **Încercări asupra versului român**, 105. — **Privire asupra monedelor și medaliilor române de D. Sturza**, 405. — Nici «denevitul» **Bodnărescu** nu lipsește dintre colaboratori. La fel **Iacob C. Negruzzi**.

¹⁴ **Eminescu** înapoiat dela Berlin, la sfârșitul anului 1874, primise sdrobotoarea veste despre moartea fratelui său Șerban; avea să lichideze datoriile sârmanului nebun dela Berlin și să-l împace pe căminarul Gheorghită, tatăl său, arătându-i că dacă copiii lui sunt așa de nenorociți cum sunt, nu ei sunt vinovați. Apoi, **Eminescu** însuși, ca revizor școlar, era om al datoriei desăvârșite; din rapoartele ce le face, îl vedem mereu pe drumuri, deși cu o leafă destul de mică, încât să-i dispară dorul de poezie. Doar dacă postul de bibliotecar îl mai îndepărta de grijile materiale și-l făcea să se simtă fericit că și-a ales «un loc potrivit cu firea mea singuratică și dornică de cercetare». În toamna acestui an poetul a vizitat Bucovina. **G. Călinescu** dă ca probabilă vizita lui **Eminescu** la Suceava, reședința cumnatului său **Drogli**, pe atunci inspector școlar al districtelor Suceava și Câmpulung. Și tot din acest timp **G. Călinescu** crede că pot fi unele inspirații poetice, cu fond istoric.

¹⁵ Grija lui **Maiorescu** pentru elaborarea manualelor didactice se exprimă și altă dată, față de alți prieteni. De ex.: «Cum stați cu cartea de cetire?» îl întreabă pe **S. Bodnărescu** la 1888, când **Maiorescu** deținea portofoliul Instrucției, în cabinetul lui **Theodor Rosetti**. Cfr. p. 35, din acest vol.

¹⁶ Ion(el) Grădișteanu n. 1861 în București.

4

¹⁷ «**Thesaurul de la Petrôssa**. Album cuprindând XVI tabele xylografice care reprezenta antichitățile de auru păstrate în localul Museului Național de Antichități din București. Stampe destinate a se alatura cu annexe la monografia asupra Thesaur. de la Petrôssa publicată sub auspiciile Ministerului Învățătorei Publice de **D. A. I. Odobescu**», București MDCCCLXXV, Socecu. De notat că și marea ediție dela Paris în 3 volume, a cărei tipărire a început în 1888, tot din îndemnul și cu concursul Ministrului T. Maiorescu s'a realizat. Cine se mai întreabă astăzi cât a costat și ce intere-

Pagina

4

sează stupida parte materială. Suntem convingși că astăzi facerea unei asemenea cheltueli, ar fi primejduit însuși fotoliul îndrăznețului ministru, dacă n'ar fi pus în joc chiar soarta întregului cabinet, pentru 2—3 milioane lei risipite pe asemenea opere inutile, în schimb două-trei miliarde de lei pentru campaniile electorale și pentru aleșii națiunii dela războiu încoace au pus în mod automat numele poporului român în circulația istoriei europene, pentru dovađa ritmului de civilizație și cultură. Și vom mai nota un lucru: în Bibliografia lui Gh. Adamescu, ediția din 1875 nu figurează.

¹⁸ **Eudoxiu E. Hurmuzachi**. Documente privitoare la Istoria Românilor, București 1876.

²⁰ Miron Pompiliu.

²¹ **Giovanni L. Frolo**, O nouă încercare de soluțiune a problemei ortografice. Studiu filologic critic. București 1875.

²² Nu s'a publicat nimic.

²³ **Andrei Vizanti**: cfr. St. D. L. III 380; IV 422.

²⁴ **Ioan Crăciunescu**, născut la Carcaleți-Romanați, mort la 27 Iunie 1909; profesor de pedagogie la Universitatea din București, din 1878. Cfr. **Marin Popescu-Spineni**, Contrib. la istoria învățământului superior, București 1928, pg. 87.

²⁵ **Vasile M. Burlă**, profesor de limba elină la Liceul din Iași; erudit, cu studii serioase făcute la Cernăuți, Beiuș, Viena și Graz. V. M. Burlă, bucovinean de origină, din satul Opaițeni, s'a născut la 9 Febr. 1840 și a fost devotat membru al Junimii până la moarte.

²⁶ Maiorescu revine și altădată în acest sens.

²⁶ a Primele trei scrisori din acest volum ne-au fost puse la dispoziție de către prietenul **C. Săteanu** din Iași.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ EMILIA HUMPEL

6

²⁶ b Cfr. nota 26 a.

11

²⁷ Cfr. protestul lui Eminescu în contra avizului consiliului permanent, protest adresat ministrului instrucțiunii publice **G. Chița**, din cabinetul **I. C. Brătianu**, în St. D. L. IV 130—131.

²⁸ «**Societatea Academică**» titlul vechiu al **Academiei Romane**.

²⁹ **Direcția critică** a Junimismului în literatură.

³⁰ Partidul junimist era în opoziție din 4 Aprilie 1876.

³¹ **Livia Maiorescu**, măritată Dymzsa, trăește în prezent în Lituania.

12

³² Pentru numeroasele și diferitele procese înscenate lui Titu Maiorescu de adversarii politici. Cfr. nota urm.

³³ **Soveja** [**S. Mehedinți**], Titu Maiorescu, monografie, București 1925.

³⁴ Probabil și din această cauză majoritatea fotografiilor lui Maiorescu sunt în profil.

Pagina

- 12 ³⁵ Ea s'a și întemeiat, ședințele ținându-se la Maiorescu, la Iacob C. Negruzzi, la Mite Kremnitz, sau alți membri ai Junimii.
- 13 ³⁵ a Originalul scrisorii ne-a fost încredințat de prietenul scriitor și ziarist **C. Săteanu**, din Iași.
- 18 ³⁶ Cfr. și Scrisoarea lui **C. Popassu** către **T. Maiorescu** din 26/XI 1883, în St. D. L. IV 171.
- ³⁷ Atât sonetul «**S'a stins viața falinței Veneției**», cât și «**Glossa**» apar în Convorbiri Literare, în n-rul dela 1 Ianuarie 1884. De aci rezultă că: sau manuscriptele se găseau la Iacob C. Negruzzi trimise de poet spre a fi publicate în revistă sau au fost găsite între hârtiile lui Eminescu, ca și seria întreagă care se publică în 1884. Cum cu greu s'ar putea presupune că Iacob C. Negruzzi ar fi păstrat în sălțar poezii de-ale lui Eminescu și că ar fi început să continue publicarea lor, abia după tragica îmbolnăvire a poetului, alternativa cealaltă pare mult mai probabilă, și atunci: dacă Eminescu ar fi ajuns să trimită sonetul Veneției la tipar în formă definitivă, n'ar fi ezitat să mărturisească influența străină.
- ³⁸ **Stabilim data exactă a apariției celei dintâi ediții din poeziile lui Eminescu: 18 Dec. + poimâne = 20 Dec. 1883.**

TITU MAIORESCU CĂTRĂ MITI DĂNĂRICU

- 20 ³⁹ A fost ales. Cfr. **T. Maiorescu**, Discursuri Parlamentare, Buc 1904, pg. 572 s. u.

TITU MAIORESCU — ADVOCAT

- 21 ⁴⁰ și ⁴¹ Așa dar, la 1865 amândouă formele: **ad/vocat** și **a/vocat**, în aceeaș frază a lui Titu Maiorescu.
- ⁴¹ a Documentele ne-au fost aduse dela Iași de către prietenul **C. Săteanu**.
- 22 ⁴² Petiția este scrisă în întregime de mâna lui Maiorescu.
- ⁴³ Numai semnătura este a lui Maiorescu.
- 23 ⁴⁴ **Prescriptu Verbalu** este semnat, între alții, și de **A. Vărlănescu**, «p[entru] Procuroru general», acelaș care la 1864 deși membru al «fracției libere» retrace acuzarea și tribunalul achită pe Titu Maiorescu, în procesul de pe urma scandalurilor dela Școala Centrală, provocate de **N. Ionescu**. Cfr. **Soveja**, op. cit. și amănunte reproduse în St. D. L. III 167—171.
- ⁴⁴ b Originalul ne-a fost încredințat de **C. Săteanu**, Iași.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ A. D. XENOPOL

- 24 ⁴⁵ «Cum ajunseseu la Berlin, cu o slabă cunoștință a limbei germane, însă înscris la ambele facultăți juridică și filosofică, ascultând chiar în anul I, când mă îngreua necunoștința temeinică a

Pagina

- 24 limbei, un număr mare de 8 cursuri, patru juridice și patru filozofice. Cea întâi scrisoare pe care Maiorescu mi-a trimis la Berlin este din 2/14 Decembrie 1867 sfârșind cu cuvintele: «Ecrivez-mois quelques chose» etc... — spune **A. D. Xenopol** în «Istoria ideilor mele» (Cfr. St. D. L. IV 360). Scrisoarea despre care amintește A. D. X. în I. i. m. o reproducem în acest vol. la pg. 23/24. De altcum A. D. X. este în contradicție cu ceea ce spunea la 1913 în «Istoria ideilor mele» și ce scria la 1868 lui Iacob C. Negruzzi: «...eu nu studiez filosofia», ci «m'am datat studiului dreptului». (Cfr. St. D. L. II 9).

TITU MAIORESCU CĂTRĂ ANTON NAUM

- 25 ⁴⁶ **Andrei Vizanti**, cfr. St. D. L. I 383, 392; III 431, și sub **Veisa** 330: IV 391, 422.

⁴⁷ **Ioan Crăciunescu**, cfr. nota 24 de aci și St. D. L. I 166, 167, 173.

⁴⁸ **A. Naum**, Aegri Somnia, în *Conv. Lit.* 1876 X 249—262, 1 Octombrie.

⁴⁹ M'ar fi urit din suflit cu toată-a lor iubire

Mi-ar fi aruncat blăstemul, cumplită urgisire

Sau drepte pocăinți.

În *Conv. Lit.* (pg. 251 strofa a II-a) se publică așa, cu «o silabă prea mult».

- 26 ⁵⁰ Când spicele de aur în lanuri îndesite
Ca valurile mării de vânt rostogolite
La soare se plecau;
Și'n rediuri cu verdeață și'n umbră afundat,
Trecea un freamăt dulce, și'n unde parfumate
Zefirii se scăldau!

Naum nu modifică nimic. La fel și:

⁵¹ Când iute ca scânteaia năprasnică în sbor,
Fug răpezi rândunele ce moae pliscul lor
În râul încrețit;

Iar pe de-asupra văei, părechi de turturele
S'adapă la isvorul știut numai de ele
Și'n codri tănuit.

(Cfr. *Conv. Lit.* pg. 249).

⁵² Până la 30 Ian. 1876 T. Maiorescu fuse Ministru al Cultelor și Instr. Publice în guvernul Lascar Catargiu; dela 30 Ian. 1876 i-a urmat P. P. Carp, până la căderea cabinetului L. C. și instituirea guvernului de generali — o quasi dictatură de 23 de zile! — dela 4 Apr.—27 April., succedat de alt guvern — Manolache Costache până la 27 Iulie, când frânele puterii sunt luate de I. C. Brătianu și sunt ținute într'o guvernare istorică de peste un deceniu. Maiorescu face aluzie la unul dintre numeroasele procese politice, intentate de adversari.

Pagina

26

⁵³ Pentru publicația lui **A. Gregoriadi Bonachi despre ortografia romană**, cfr. nota 48, pag. 361 din St. D. L. III, unde se insistă pe larg.

27

⁵⁴ Fiindcă Maiorescu îi făcuse observații în scrisoarea X.

⁵⁵ În iarbă însmalțată, un greer singuratec

— Ființă schilodită — cu glasul său prostateg

Tot țipă răgușit.

A. Naum, *Aegri Somnia*, în **Conv. Lit.** 1876 X 250, strofa a III-a. — **Ganymedes**, în mitologia greacă fiul regelui dardanic **Tros** și al nimfei **Kallirhoë**. Din cauza frumuseții sale, **Ganymedes** fu răpit de vulturul lui **Zeus** și dus în **Olimp**, unde în eternă tinerețe avea să îndeplinească slujba de paharnic. «Relațiile dulci ale lui **Jupiter** cu **Ganymed**» sunt interpretări moderne în mitologie, aberații sexuale etc.

⁵⁶ Probabil un lapsus linguae în loc de **înmuguri**, **înmuguresc**.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ IACOB C. NEGRUZZI

28

⁵⁷ **T. Maiorescu**, Direcția Nouă, în **Conv. Lit.** 1 Sept. 1872 VI 214—226. Pasagiul citat în pg. 215, col. a II-a.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ EMILIA HUMPEL

31

⁵⁸ **Internatul de fete din Iași**. Cfr. **Conv. Lit.** 1933 pg. 57.

⁵⁹ Soțul d-nei **Humpel**, compozitor și director al Conservatorului din Iași. Cfr. **Conv. Lit.** 1933 pg. 57.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ EDUARD GRUBER

32

⁶⁰ Această scrisoare a lui **Titu Maiorescu** răspunde la scrisoarea lui **Eduard Gruber** din 17 Noemvrie 1887, publicată în acest vol., pag. 125 și urm.

34

⁶¹ «Aparțin celui ce mă înțelege. Dacă n'a vrut sau n'a putut să mă înțeleagă, n'are decât să plece. Dacă m'a înțeles și m'a căutat, pe mine, așa cum sunt, atunci e bine și atunci mă dăruiesc întreg, fără rezervă. Mă dăruiesc fără rezervă femeii care m'a înțeles și m'a primit așa cum sunt, cu toate ale mele; mă consacru profesoratului meu, cu trup și suflet așa cum mă gălesc, fără ezitare și fără să consider circumstanțele exterioare».

⁶² Intr-o scrisoare adresată lui **N. Iorga**, la 1893, **Eduard Gruber** vorbește de articole bine plătite în **Grande Encyclopédie**, în **Revue des deux mondes**, etc. și-și exprimă dorința să colaboreze și el la aceste publicații. Cfr. St. D. L. VII pg. 233. Și alte planuri: «un laborator de **psihologie experimentală**, ca să-mi pot continua lucrările dela Leipzig». Ibid. pg. 231.

⁶³ **Wilhelm Wundt** (1832—1920), dela 1875 profesor la Universitatea din Leipzig, unde a întemeiat cel dintâiu **institut de psihologie experimentală**.

⁶⁴ **Ioan Crăciunescu**, cfr. nota 24 de aici și St. D. L. I 166, 167, 178.

Pagina

34

- 65 «**Alfred Fouillée**, filosof francez, 1838—1912.
 66 **C. Leonardescu**, cfr. St. D. L. IV 171, 289, 302, 315.
 67 **John Locke**, filosof englez, 1632—1704.
 68 **David Hume**, bărbat de stat, istoric și filosof scoțian, 1711—1776.
 69 **Immanuel Kant**, cfr. St. D. L. I 38, 39, 155, 259; II XXVIII, 120, 187, 294; III 126, 128, 129, IV XXIX, 99, 102, 103, 286, 290.
 69 **Auguste Comte**, cfr. St. D. L. I 155; II 62, 134; IV 421.
 70 **John Stuart Mill**, cfr. St. D. L. II 13, 115, 120; III 128.
 71 **Herbert Spencer**, cfr. St. D. L. I 285, 295; III 51.
 72 «toate acestea sunt prostii».

35

TITU MAIORESCU CĂTRĂ SAMSON BODNĂRESCU

73 **Samson Bodnărescu** era director al Institutului Bașotă din Pomârla, pe care l-a condus timp de 23 ani. Cfr. **Conv. Lit.** 1927, pg. 132.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ ALEXANDRU ODOBESCU

74 Ministrul T. Maiorescu încredințase alcătuirea de cărți didactice unor membrii ai «Junimii» și colaboratori ai rev. **Conv. Lit.**

36

75 **Aforismele lui Schopenhauer**, traduse de **Titu Maiorescu**, au apărut întâiu în **Conv. Lit.** 1872 și 1876/7. Despre Schopenhauer, cfr. Indice la St. D. L. I 468; II 443; III 470; IV 520.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ CONSTANTIN GANE

76 «Ne-ați venit apoi, drept minte o sticlură de pomadă
 «Cu monoclu în ochiu, **drept armă bețisor de promenadă...**
M. Eminescu, Scrisoarea III.

IOAN CREANGĂ CĂTRĂ TITU MAIORESCU

40

77 **P. A. Călescu**, pseudonimul lui B. P. Hasdeu, în cunoscuta farsă literară față de **Conv. Lit.** Cfr. St. D. L. I 43, 198.

78 Cfr. **Leca Morariu**, Institutul Creangă, Cernăuți 1925; **Lucian Predescu**, *Viața și opera lui Creangă*, 2 vol. București 1932, pg. 162—192.

42

79 **Mite Kremnitz** a tradus «Punguța cu doi bani» și «Ivan Turbincă» (1882). Pentru alte traduceri din Creangă vezi: **Leca Morariu**, în rev. «Făt-Frumos» 1930 V 46.

43

80 Scrisorile XXI, XXII și XXIII au fost publicate în **Conv. Lit.** 1906 XL 272—274.

80 a **I. Creangă**, Anecdota, în Almanahul Societății «România Jună» Viena 1883. Pentru cuprinsul Almanahului Cfr. St. D. L. I 247.

80 b Una dintre foarte desele și obișnuitele aniversări dela întemeierea «Junimii».

44

80 c **Alexandru Lambrior**, n. 10 Septembrie 1846 în comuna Soc

Pagina
44

din jud. Neamț, † în noaptea dintre 20/21 Sept. 1883, în vârstă de 37 ani. Profesor la liceul din Botoșani, după 1870 la școala militară din Iași, pentru istoria universală, apoi tot în Iași, la liceul nou înființat, ocupă catedra pentru limba și literatura română. Dela 1872 membru în «Junimea». Ministrul Cultelor și Instrucției Publice din 1875 Titu Maiorescu și succesorul său P. P. Carp, recunoscând aptitudinile științifice ale câtorva tineri profesori, fără nici o stăruință interesată și fără nici un motiv de oportunitate politică, le înlesnește plecarea lor pe la înaltele școli de studiu din străinătate» (**Conv. Lit.** 1883 XVII 280). Lambrior, care se afla printre acei tineri, se înapoiază în țară la 1878, după ce făcuse studii filologice atât de serioase, la școala de «Hautes études» din Paris, încât lucrările sale filologice au dovedit că statul român nu în zadar i-a trimis în străinătate. Rămânând devotat membru al cercului junimist, a colaborat la *Convorbiri Literare* și la alte reviste. În *Conv. Lit.* a publicat: **Limba română veche și nouă** VII 325. — **Un manuscris al Vornicului Iordachi Golescu** VIII 66. — **Obiceiuri și credințe la Români** IX 1. — **Observări la raportul lui Maiorescu către Academie, relativ la ortografia română** XIV 74. — **Indreptariu, studiu filologic** XV 125. — **Cuvinte de reverență la Români** XV 265. — Câteva scrisori de-ale lui Al. Lambrior au fost tipărite în această colecție, vol. I 189, și în *Conv. Lit.*, XXV 1124, XL 282, 283. — La 2 Martie 1882 a fost ales membru corespondent al **Academiei Române**.

⁸⁰ d **Constantin Creangă**. Pentru genealogia Creangă **L. Predescu**, op. cit. și **Leca Morariu**, *Drumuri Moldovene*, Cernăuți 1925. În lucrarea lui **Lucian Predescu** și o extrem de minuțioasă bibliografie cu privire la viața și opera lui I. Creangă (vol. II, pg. 226—255).

⁸⁰ e **Vasile Conta** a murit nebun.

45

⁸⁰ f. Cfr. n. 80 d.

⁸¹ N'au apărut la Socec.

ALEXANDRU ODOBESCU CĂTRĂ TITU MAIORESCU

46

⁸² (?).

47

⁸³⁻⁵ N'am putut afla, dacă acest congres s'a ținut sau nu.

50

⁸⁶ În 1876 la Buda-Pesta, în 1881 la Lisabona congrese internaționale de arheologie.

IOAN POPOVICI CĂTRĂ TITU MAIORESCU

51

⁸⁷ și ⁸⁸ **I. Popovici-Bănățeanu**, **In lume** (Din viața meseriașilor), în *Conv. Lit.* 1893 XXVI 801—835. Nuvela apare în fruntea revistei.

⁸⁹ Germanism.

⁹⁰ **Nicolae Petrașcu**, **Mihail Eminescu**, București 1892.

⁹¹ **Al. Vlahuță**, **Curentul Eminescu**, conferință la Ateneul Român 12 Martie 1892. O poezie nouă («Unde ni sunt visătorii?»), București 1892.

⁹¹ a **Murind tânăr**, **I. Popovici-Bănățeanu** nu și-a putut alcătui lucrarea proiectată.

Pagina

- 53 ⁹² Barbarism foarte frecvent în Bucovina și Transilvania, în loc de admită.
- 54 ⁹³ N'a apărut în **Conv. Lit.**

NICOLAE NICOLEANU CĂTRĂ TITU MAIORESCU

- 55 ⁹⁴ Poetul **N. Nicoleanu** — perceptor fiscal. Cfr. **Conv. Lit.** 1906 XL 281.

ALEXANDRU LAMBRIOR CĂTRĂ TITU MAIORESCU

- 56 ⁹⁵ Ministrul **T. Maiorescu** însărcinase pe Al. Lambrior «să colaboreze la o carte de cetire pentru școlile primare». Cfr. **Conv. Lit.** 1906 XL 282.

⁹⁶ **Dinicu Golescu**, Adunare de pilde bisericesti și filosoficești, trad. Buda. 1826.

- 57 ^{96 a.} La Iena, în Germania. Cfr. St. D. L. IV 113.

⁹⁷ Cfr. Scrisorile lui Eminescu adresate lui T. Maiorescu, din iarna și primăvara anului 1874. (St. D. L. IV 99—113).

⁹⁸ **W. Pütz**: Geografia și Istoria evului vechiu. Manualu prelu-ratu pentru gimnasiile române de Dr. **I. G. Meșotă**, Profesoru în Brașovu, în vol. în 80, 356 pag. și XII (Prețul în România 1 leo-saru). Edițiunea și Imprimeria Societății Junimea Iassi». Cfr. **Conv. Lit.** 1867 II 256, în recenzia lui **Titu Maiorescu**.

- 58 ⁹⁹ **Edgar Quinet** † 27 Martie 1875.

¹⁰⁰ Ceea ce dovedește că apucăturile politicianiste de a țări stu-dențimea în certurile de partid sunt probabil de când există par-tide și se cunoaște noțiunea: politică.

¹⁰¹ Ideea comunismului, care dela **Statul** și **Legile** lui **Plato** tin-dea la un fel de stat comunist ca stat ideal, a evoluat în cursul veacurilor și abia la sfârșitul veacului a XVIII-lea a trecut dela teorie la agitație publică, prin acțiunea lui François Noel Babeuf (1795). Prin anii 1875 comunismul ajunge să se diferențieze de socialism.

MIRON POMPILIU CĂTRĂ TITU MAIORESCU

- 59 ¹⁰² **I. Slavici**, Budulea Taichii, novelă, în **Conv. Lit.** 1880 XIV 93—110 și 136—152.

¹⁰³ Scrisoarea lui Al. Papadopol-Calimah către V. Alecsandri, în **Conv. Lit.** 1880 XIV 194 etc. — Corespondență dintre Ghica și Alecsandri se publică în tot anul 1880/81 al **Conv. Lit.** — **Poesii** semnează **Veronica Micle**, N. Volenti, N. Pruncu, traduceriile lui M. Pompiliu din Platon și Goethe. — **Aforismele** sunt «compuse într'un cerc literar din București» — care poate fi cercul Juni-mii, la unul dintre membrii ei, sau în saloanele d-nei Mite Krem-nitz. Este un fel de luare la întrecere, cum e moderna epigramo-machie. Autorii aforismelor semnează numai cu inițiale. Pot fi însă ușor identificați: T. M.[aiorescu], Carmen [Sylva], M. Emin.[escu], A. Ch.[ibici], R.[evneanu], I. Sl.[avici], L. L. C.[aragiale], M. P.[ompiliu], A. S.[uțu], N. V.[olenti], P. M.[issir], ș. a. Adevărat că.

Pagina

- 59 întâia oară autorul aforismei apare cu numele întreg și numai în numerele următoare apare cu inițiale.
 104 **N. Gane**, Aliuță, novelă, în **Conv. Lit.** 1880 XIV 201—206.
 105 **A. Naum**, Ideal, în **Conv. Lit.** 1880 XIV 206—208.
 106 Nu s'a tipărit în **Conv. Lit.** 1880/1.
 60 107 **Poezii-le** lui N. Scheletti au apărut abia la 1888 în Bârlad. tip. G. Cațafany. Volumul nu e menționat.
 108 **N. Gane**, Poezii, ed. Șaraga, Iași 1886.
 109 a **Antologia Română**, pentru uzul școalelor secundare (Iași 1885). cit. apud; **Dr. Constantin Pavel**, Miron Pompiliu, viața. opera, Beiuș 1930, pg. 66.

PETRE P. CARP CĂTRĂ TITU MAIORESCU

- 61 109 «In No. 20 a Conv. Lit. anul trecutu amu anunțatu că se află sub tiparu tragedia Othello tradusă [după Shakespeare] de D. Petru P. Carpu. In curënd această lucrare va apăre [în editura Soc. Junimeaj]. Nu credemu că o putemu recomandă publicului într'unu modu mai favorabilu decât citându câteva scene dintr'ensa»; cfr. **Conv. Lit.** 1868 II 21—27, unde se reproduc fragmente din actele I, III și IV. Menționăm lipsa lui P. P. Carp în cunoscuta Bibliografie a lui **Gh. Adamescu**.
 108(9) b «Ochii cari nu se văd, se uită».
 63 108(9) c «pentru a se preciza clar și drastic punctul de vedere».
 108(9) d Zaharia Columb, cfr. St. D. L. IV Indice. — **Christiau Tell**, general, ministru al Cultelor și Instr. Publ. în guvernul **Lascar Catargiu**, până la 16 Dec. 1874.
 108(e) **Vasile Boerescu**, Ministrul Afacerilor Străine și ad-interim al Cultelor și Instr. Publice, în acelaș guvern, după remanierea dela 9 Ian. 1874 și până la 7 Aprilie, când îi urmează **Titu Maiorescu**.

LASCĂR CATARGI CĂTRĂ TITU MAIORESCU

- 64 110 «Guvernul Măriei-Sale» — era I. C. Brătianu. Pentru atitudinea junimiștilor față de chestiunea evreească. cfr. St. D. L. VII, pg. LXXVII—LXXXIV.
 111 **Theodor Rosetti**.

IOAN SLAVICI CĂTRĂ TITU MAIORESCU

- 71 112 «Fiind debil, în caz de mobilizare va fi folosit la partea sedentară».
 72 113 **Pamfil Dan**, cfr. Indice St. D. L. vol. IV pg. 516 la Pamfil Dan, din eroare în loc de Dan Pamfil.
 73 114 «În luptă câștigă totdeauna cel mai tare; de aceea se și bucură de luptă».
 74 115 **Logica**, partea I-a Buc. 1876; ed. a II-a Buc. 1887; ed. a III-a Buc. 1890 ed. a IV-a Buc. 1894. Cit apud: **Marin Popescu-Spineni**, Contrib. la istoria Invățământului superior» București 1928, pg. 84.
 116 **V. Alecsandri**, Doine și Lăcrămioare, Paris, 1853.
 117 Kr=Kreuzer=cruce=1 Kr.=2 bani val. austro-ungară. —

Pagina

74

C. Grigorovici poate fi **Codrat Grigorovici**, în 1869 coleg cu S. Bodnărescu la studii în Viena; cfr. St. D. L. II 152, și colaborator la **Conv. Lit.** 1869 III 150 și urm. cu articolul științific: «Legătura între ființele organice și mai ales între animale și om. Codrat Grigorovici, era, ca și S. Bodnărescu, bucovinean de origine.

¹¹⁸ (?)

83

¹¹⁹ **Itallänische Reise**. 3 volume din ediția completă a operelor lui Goethe în 143 vol. Weimar 1887—1912. Ital. R. 1. Abt. 31, 32 și 33.

¹²⁰ **Bebi** = **George Kremnitz**, băiatul D-rului și Mitei Kremnitz.

¹²¹ Corect **Bädeker**. În mod obișnuit B. înseamnă ghid, călăuză, după numele editorului **Karl B.** (n. 3 Noembrie 1801 — † 4 Oct. 1859), cunoscut în toată lumea prin neintrecuta colecție de ghiduri.

85

¹²² **Mite Kremnitz**, cfr. Indicele vol. I—IV St. D. L.

99

¹²³ Pronaos.

103

¹²⁴ Din «Insemnările zilnice» ale lui T. Maiorescu, Marți 28 Iunie (10 Iulie) 1883: «...la șase ore dimineața, primesc o carte de la Doamna Slavici, la care șade Eminescu în care spune: Eminescu a înnebunit, vă rog faceți ceva, să mă scap de el, căci e foarte rău». — Cfr. St. D. L. IV 184.

¹²⁵ **Psoriasis (gemeine)** = obișnuită boală de piele, uneori de natură sifilitică «E obișnuită boală de piele, și dacă nu mă înșel în diagnoză, după opt zile vei fi vindecat».

105

¹²⁶ **Ioan Bechnitz**, cfr. St. D. L. III Indice. Printre autografele **I. Slavici** se găsesc numeroase scrisori de la I. Bechnitz, cari așteaptă să fie publicate.

¹²⁷ «Tândălă».

106

¹²⁸ «Trebue să ne întrecă, de altcum rămânem noi biruitori».

¹²⁹ **Diamandi Manole**; cfr. St. D. L. III Indice pg. 451. Autografele D. M. se vor publica mai târziu.

¹³⁰ Meticulos.

107

¹³¹ «Tehnică perfect estetică».

¹³² **Simeon Popescu**, n. 1848 în Ripa de jos, fost profesor la seminarul ortodox din Sibiu. La 1888 a trecut în România și a fost numit profesor la Facultatea de teologie din București. A publicat numeroase scrieri teologice. Câteva scrisori din Arhiva I. Slavici se vor publica mai târziu.

110

¹³³ **I. Slavici**, Pădureanca, novelă, apărută în Biblioteca pop. «Tribuna», 12 coale, pr. 40 cruceri sau 1 leu exemplarul. Cfr. St. D. L. III Indice 467.

BARBU CONSTANTINESCU CĂTRĂ TITU MAIORESCU

114

¹³⁴ **George Coșbuc**.

115

¹³⁵ **Kâlidăsa**, **Çakuntalâ**, celebru poem dramatic indian; a fost tradus de G. Coșbuc după una din traduceri germane (**E. Meier**, Stuttgart 1852, Hildburghausen 1867; **Fr. Rückert**, Leipzig 1867 și 1885; **E. Lobedanz**, Leipzig 1891; **L. Fritze**, Chemnitz 1877, ș. a.). —

Pagina

115

Prima ediție a apărut abia la 1897 (Buc.), mai târziu, înainte de războiu într'o splendidă ediție ilustrată. Ia C. Sfetea; după războiu la Cartea Românească (1920).

GEORGE COȘBUC CĂTRĂ TITU MAIORESCU

116

¹³⁶ G. Coșbuc, *Antologie sanscrită*, într'o ediție redusă de tot, nu 20 coale, în *Biblioteca Populară*, nr. 37, Craiova, probabil la 1897; după zece ani (1907) în *Biblioteca pentru toți*, nr. 285.

MIHAI EMINESCU CĂTRĂ TITU MAIORESCU

117

¹³⁷ Compozitorul Anton Rubinstein s'a născut 28 Noembrie 1830 † 20 Noembrie 1894. Cităm după Meyerskonversations Lexikon (Sechste Auflage) Siebenter Band, pg. 213, de unde probabil Eminescu își ia informația: «**Rubinstein Anton**, Klavierspieler und Komponist, geb. 28. Nov. in Wechwotynetz bei Jassy... Cercetările mai noi arată însă că A. R. ar fi născut la 1829 în Polodia.

¹³⁷ a In raportul prezentat Adunării Deputaților, la 10/22 Martie 1877, de Comitetul de acuzare a foștilor miniștri dați în judecată, la capetele de acuzații privitoare la *prevenitul Titu Maiorescu* (pg. 151) se înșiră subvențiunile acordate în străinătate d-lor C. Meissner pentru studiul filosofiei la Berlin, ocupându-se în special cu pedagogia și seminarele de învățători — și d-lui Toma Micher, spre a-și putea continua studiile muzicale la conservatorul din Viena, cu deosebire pentru violină, unde a dobândit în 1874 la concurs medalia premiului al II-lea. Ministrul Maiorescu era inovat că a călcat legea prin acordarea acestor burse. (Notă comunicată de Gh. T. Kirileanu).

120

¹³⁸ In scrisoarea lui T. Maiorescu adresată la 29/11 1874 lui Iacob C. Negruzzi se găsește următoarea rugămintă: «Fă bine amintește lui Eminescu să-mi comunice de urgență lista tuturor articolelor, despre care crede, că trebuiesc să figureze în *Conversations-Lexikon Brockhaus*, precum și a celor ce ar trebui eliminate din ultima edițiune. Am primit o scrisoare dela Brockhaus, care aprobă colaborarea lui Eminescu și pe de altă parte Vodă se interesează a cunoaște lista lucrărilor». Cfr. St. D. L. I 2.

¹³⁹ I. Slavici, Stan Bolovan, poveste, în *Conv. Lit.* 1 Iulie 1875 IX 121—127. In August nu apare nimic de I. Slavici; în Sept.: «**Ac și Ață**», pg. 203—206.

121

¹⁴⁰ Indicația lui Gh. T. Kirileanu.

¹⁴¹ Cfr. St. D. L. III 114/15: Demisia lui Eminescu dela «*Timpul*», în care se plânge împotriva aceluiaș N. Bassarabescu, director și redactor al ziarului «*Poporul*» din București. Cfr. Notele 2 și 3 din St. D. L. III 115.

¹⁴² «**Grigore Păucescu**, avocat și fost ministru, n. 1842, † 1897; și-a făcut studiile juridice la Paris, a îndeplinit în țară diferite funcții judecătorești iar dela 1871 s'a ocupat de advocatură și poli-

Pagina

121

tică, multă vreme ca conservator, trecând spre sfârșitul vieții sale la liberali. 1889 și 1890 a fost ministru al domeniilor în cabinetul L. Catargiu și general Manu. Păuceșcu a fondat revista «Dreptul» (1873) și a colaborat mult la zierele conservatoare «**Timpul**» și «**Epoca**». Dela el între altele: «**Tratatul obligațiunilor**» (2 vol., 1878), «**Despre partidele politice**», etc.). — Cfr. C. Diaconovich, Enciclopedia Română III 582. — Gr. Păuceșcu a tipărit și o **Culegere de articole d'ale lui Eminescu apărute în Timpul în anii 1880 și 1881**. Buc. 1891. Cfr. D. Murărașu, Naționalismul lui Eminescu. Indice. Buc. 1932.

¹⁴³ «Între scrisorile ce mi-a încredințat **Titu Maiorescu** spre a alcătui articolul despre Eminescu ce am publicat în *Convorbiri Literare* (1906), erau și aceste 11 care neintrând în cadrul acestei publicații, au fost copiate de mine, înapoiind lui T. Maiorescu originalele». (Nota lui **Gh. T. Kirileanu**). Din cele 11 scrisori menționate de Gh. T. K., noi am reținut numai 3, celelalte 8 fiind publicate în volumele precedente.

AGLAIA DROGLI CĂTRĂ TITU MAIORESCU

124

¹⁴⁴ Informația Aglaiei Droqli este din domeniul fanteziei. Adevărul istoric se găsește în scrișcarea lui **I. G. Sbierra** cătră **Titu Maiorescu**, în *St. D. L.* III 116—117.

¹⁴⁵ «Aglaia, născută în Ipotești și căsătorită în 1870 cu Ion Droqli, profesor la Școala Normală din Cernăuți. Ion și Aglaia Droqli avură doi băieți gemeni (?), cari ajunseră ofițeri în armata austriacă. Văduvita Aglaie s'a recăsătorit cu ofițerul austriac Gareis, Edler von Döllitzturm. N'a mai avut copii». **Leca Morarin**, Frăținii Eminescu, Cernăuți 1923.

126

¹⁴⁶ **Dimitrie Sturdza**.

¹⁴⁷ Cel menționat de Gruber fiind încă în viață, nu i se poate da numele în vileag.

127

¹⁴⁸ **Théodule A. Ribot**. * 18 Dec. 1839, † 1916, filosof francez, delà 1885 profesor de psihologie la Sorbonna, de psihologie experimentală și comparată la Collège de France (din 1888), la 1906 membru al Academiei Franceze. La 1876 întemează «**Revue philosophique**». Scrieri: **La psychologie anglaise contemporaine**, 1870. — **L'hérédité. Étude psychologique**, 1873. — **La philosophie de Schopenhauer**, 1874. — **La psychologie allemande contemporaine**, 1879. — **Les maladies de la mémoire**, 1881. — **Les maladies de la volonté**, 1882. — **Les maladies de la personnalité**, 1885. — **La psychologie de l'attention**, 1888. — **La psychologie des sentiments**, 1896. — **L'évolution des idées générales**, 1897. — **Essai sur l'imagination créatrice**, 1900. — **La logique des sentiments**, 1905. — **Essai sur les passions**, 1906. — Cfr. **Th. Krauss**, *Ribots Psychologie*, Jena 1905. Cfr. și *St. D. L.* IV Indice, A. D. Xenopol, *Istoria ideilor mele*.

Pagina

127

¹⁴⁹ Cfr. nota 63, pag. 410, de aici.¹⁵⁰ **Hans Delbrück** (?), din 1885 profesor de istorie la Univ. din Berlin.

128

¹⁵¹ (?).

129

¹⁵² **Ed. Gruber**, Edelweisz (!), O rememorare. Contribuțiune la psihologia experimentală. **Conv. Lit.** 1 Noembrie 1888, XXII 725—729.

IACOB C. NEGRUZZI CĂTRĂ ANTON NAUM

130

¹ «**Românul**», ziar politic, comercial, literar. București, dela 1857, cu întreruperi, până la 1905.² Nicolae, fratele lui **A. D. Xenopol**. Cfr. St. D. L. III Indice.³ **A. Naum**, După o lectură din **Horățiu**, în **Conv. Lit.** 1 Dec. 1885, în fruntea revistei.

131

^{3a} In loc de **Elegie**, cum probabil era titlul la început, **A. Naum** primește sugestia lui **I. C. Negruzzi** și pune titlul «După o lectură din **Horățiu**», cu motto: «Linguenda telius et domus et placens Uxor. — **Hor.**».⁴ Se publică fără nici o modificare.⁵ «Și priapii mueratici ce prin holde străjuesc»...
versul al II-lea din strofa a III-a, publicat fără nici o schimbare.⁶ «Parcă văd sbârcita Nonă că din furcă nu mai toarce»...
versul al III-lea din strofa a IX-a, nemodificat. Ba nici de **aibi** nu se leapădă **A. Naum**.

132

⁷ «Pentru anul acesta, adecă termenul de 1 Dec. nici că este vorbă, lucrările ne-fiind încă începute. Speranțele se mut dar pentru anul viitoriu, vai!.., dacă nu să vor muta pentru totdeauna»...
A. Naum cătră **I. C. Negruzzi** în St. D. L. I 342. Și în general toate aceste scrisori ale lui **Iacob C. Negruzzi** cătră **A. Naum** dintre paginile 130—147 ale acestui volum trebuie conexeate cu scrisorile lui **A. Naum** către **Iacob C. Negruzzi** din St. D. L. I 338—361.⁸ **Almanahul Societății «România Jună»**, vol. I Viena 1883; vol. II, la care colaborează și **A. Naum** cu poezia **Donna Serafina**, apare la 1888. Tabla de materii ale acestor Almanahuri în St. D. L. I 247/8.

133

⁹ **Iacob C. Negruzzi**, Epistola V cătră **A. Naum**, în **Conv. Lit.** 1 Aprilie 1888 XXII 23—26.¹⁰ S'a ales.^{10a} Scrisoarea lui **A. Naum** nu se găsește printre autografele lui **Iacob C. Negruzzi**, dela **Academia Română**.¹¹ și ¹² Scrisoarea cu dată ipotetică și dese schimbări de guvern în acest timp, fac imposibilă o precizare neriscată. Dela 30 Martie 1889—3 Noembrie 1890 guvernul liberal-conservator **Lascar Catargiu**, cu **C. Boerescu** la Instr. publ.; dela 3 Noembrie—16 Noembrie 1890 guvernul junimist-conservator concentrat al generalului **G. Manu** cu **Theodor Rosetti** la Instr. publ.; dela 16 Noembrie 1890—20 Febr. 1891 acelaș cu **Titu Maiorescu** la Instr. publ.

Pagina

133

După această dată urmează guvernul liberal-conservator al generalului **I. Em. Florescu**. (Cfr. **Dimitrie Costescu**, Fazele Ministeriale în România, București 1930, pg. 90/91).

¹² a **Era Nouă**, Iași 8 Oct. 1889—25 Iunie 1900, odată pe săptămână. Tip. «Națională». Cfr. **Nerva Hodoș** și **Al. Sadi-Ionescu**, Publicațiile Periodice Românești, Buc. 1913, pg. 242.

135

¹³ «Povestea Vulpei».

¹⁴ și ¹⁵ In «**Revista Nouă**», anul V, nr. 6—7, din 15 Sept.—15 Oct. 1892, sub titlul în limba germană: «Eine Trilogie», ca să-și bată joc de pretinsa germanofilie a junimiștilor, **B. P. Hasdeu** grupează trei articole de critică a **Istoriei literaturii române** de **W. Rudow**. Primul articol: **Lazăr Săineanu**, O istorie a literaturii române în limba germană: **Dr. W. Rudow**, Geschichte des rumänischen Schrifttums bis zur Gegenwart, ausgearbeitet mit der Unterstützung der angesehensten Schriftsteller, durchgesehen und ergänzt im Auftrage des Bukarester Cultusministeriums von Prof. J. Negruzzi und G. Bogdan. Herausgegeben mit Unterstützung des Kgl. Preuss. Cultusministerium. Wernigerode 1892. — Al doilea articol: **G. I. Ionescu-Gion**, Pecat d'atâta muncă!! — Al treilea: **B. P. Hasdeu**, O restaurațiune. Postscriptum la articolii d-lor Săineanu și Gion. — Autorii criticii — toți trei părăsesc înălțimea, dela care trebuie judecată o lucrare științifică și de n'ar fi printre dânsii evreul totdeauna «grozav» Săineanu, am spune că pornesc o cruciadă de distrugere nu a unei cărți, care putea fi și o încercare neisbutită, deși nu e tocmai așa, ci distrugerea fizică a omului Rudow. E atâta maliție și bălării de erudiție, încât cetitorul trebuie să lupte ca să poată curăța eczema și să descopere erorile ce vor să le semnaleze și îndrepte. După ce avangarda Săineanu-Gion etalase principii, citate savante, într'un stil când aprins, personal, retoric, când eclectic pentru ca verdictul criminalului Rudow să fie mai grav, urmează **Restaurațiunea** lui **B. P. Hasdeu**, unde figurile și florile stilistice părănd insuficiente, se continuă critica scrisă și desenată, cu portativ de note, două săbii încrucișate, capul lui **Maiorescu**, și pălăria lui **Napoleon**, epuizându-se astfel toate mijloacele, prin cari **Junimea**, **Junimiștii**, **Maiorescu**, **Iacob C. Negruzzi** trebuiau să fie târșiți în ridicol. Pe **Hasdeu** pare să-l irite mai mult paralela lui **Rudow** între **Maiorescu** și **Lessing**. După câte știm însă dela istoricul german și alții au comparat activitatea criticului român și locul său în literatura noastră cu activitatea lui **Lessing** în direcția critică a literaturii germane. Paralelismul între aceste două personalități nu numai că n'a trezit ilaritate ca la trilogia Săineanu-Gion—Hasdeu, ci a fost reținut ca figură potrivită, lapidară și evocatoare, în caracterizarea criticului creator de epocă. **Iacob C. Negruzzi** a protestat imediat ce a apărut cartea lui **W. Rudow** și a arătat că n'are nici un amestec în structura și ideile autorului german. (Cfr. **I. C. Negruzzi**, Scrisoare în **Timpul** din 4/16 Oct. 1892). Deși **B. P. Hasdeu** ia cunoștință de pro-

Pagina

135

testul lui I. C. N., publică totuși ditiramba împotriva mai mult a Junimiștilor decât a Cărții lui W. Rudow. Firește, asemenea ieșiri pătimașe, lipsite de liniștea impusă de caracterul adevărat al științei, care vrea să supraviețuiască pe cei ce o cultivă, sunt astăzi uitate și dacă totuși le reamintim, o facem numai pentru a dovedi încă odată cu moravurile literare de a transforma arena criticii sau istoriei în pagini de satiră și umor sau chiar arenă de pugilism, cu luptă corp la corp, pot fi numai documente pentru moravuri, nu pentru progresul științei. **«Greșelile, care sunt omenești»** — spune N. Iorga în «Revista Istorică» (1935 p. 177) — **«nu se „răstoarnă“, ci se îndreaptă, cu obiectivitate, omenie și uneori cu un datorit respect».**

¹⁶ În numărul din Oct. 1892 al **Conv. Lit.**, cartea lui W. Rudow este anunțată în termeni generali, elogioși, și cu rectificarea: «Autorul arată pe coperta cărții în mod inexact că D. Iacob Negruzzi ar fi revăzut și complectat opera sa din însărcinarea Ministerului de Culte român. În această privință D. I. N. a și făcut la timp, convenita rectificare prin diferite jurnale» (pg. 511). Campaniei din **Revista Nouă** i s'a răspuns totuși în **Conv. Lit.** printr'un întins studiu critic asupra Istoriei Lit. Rom. de Rudow, în anul 1894, pg. 48 și urm. de către Biron (?).

¹⁷ **«Povestea Vulpei».**

136

¹⁸ A. C. Cuza. Cfr. St. D. L. I 346 Scr. lui A. Naum către Iacob C. Negruzzi: «Astăzi î-ți trimet prin amicul nostru Alexandru Cuza două numere, adică două cânturi, cântul I-ii și cântul al 2-le, de împreună cu prologul, care este già publicat în numărul Jubilar al «Convorbirilor» din anul trecut».

¹⁹ de Wilhelm von Kaulbach, pictor german, care a ilustrat Reinecke Fuchs, epopeea lui Goethe. Amănunte în St. D. L. I 364, nota 45.

²⁰ Anton Naum a fost ales membru al **Academiei Române** în ședința din 11 Martie 1893.

137

²¹ Profesorului dela Universitatea din Cernăuți, germanistului Dr. Victor Morariu datorăm un foarte temeinic studiu al poemei **Povestea Vulpei** de A. Naum, în comparație cu epopeea lui Goethe, Reinecke Fuchs. De unde până la apariția acesteia ucrări, se făceau numai afirmații în mod vag și bazate numai pe identitatea de titluri și simbolizanta lume a animalelor, în studiul meticulos al lui V. M. se dau dovezile și se stabilesc limitele influenței lui Goethe în Povestea Vulpei lui Naum.

139

²¹ a Se tipărește abia în numărul dela 1 Iunie 1895, pg. 561—574 (Conv. Lit.)

142

²¹ b Membru al Junimii din 1866, † 15 Dec. 1912, București.

²¹ c În Conv. Lit. din Ian. 1913 pg. 110—111 I. C. Negruzzi necrologul pentru Grigore Buiucliu.

²¹ d Ana Maiorescu, * 17 Martie 1854 — † 25 Sept. 1914. Cfr.: Necrologul de S. Mehedinți în C. L. 1914, pg. 1066.

143

²² La 29 Decembrie 1910 Petre P. Carp formează guvernul conservator cu Titu Maiorescu la Externe. La 28 Martie 1912 Titu Maio-

Pagina

143

rescu ajunge Președintele Consiliului și Ministru al Afacerilor străine; **Carp** lipsește din această formație guvernamentală, tocmai în timpul când complicațiile din Balcani aveau să ducă România la războiul glorios împotriva Bulgariei.

²² a La remanierea guvernului maiorescian din 14 Oct. 1912 **Take Ionescu** ia portofoliul Internelor, **Const. G. Dissescu** al Cultelor și Instr. publ. **Alex. Bădărău** al Lucrărilor publice.

144

²³ La 3 Febr. 1913 următorul guvern: **T. Maiorescu**, președintele consiliului și ministru al af. str.; **Al. Marghiloman**, ministrul finanțelor; **Take Ionescu**, ministrul internelor; **Const. G. Dissescu**, min. cult. și instr. publ.; **Nicolae Filipescu**, ministrul agriculturii și domeniilor; **Alex. Bădărău**, min. lucr. publ.; **M. C. Cantacuzano**, min. de justiție; general **C. Hârjeu**, min. de războiu; **Nicolae Xenopoi**, min. industriei și comerțului.

²⁴ Impotriva Bulgariei.

146

²⁵ **Nicolae Gh. Quintescu**, † 12 August 1913.

²⁵ a **Alexandru Gane**, fiul lui Nicolae Gane, Președintele Consiliului Legislativ din București.

²⁶ **Răspunsul în St. D. L. I, pag. 359** scrisoarea lui A. Naum către Iacob C. Negruzzi din 20 Oct. 1913.

IACOB C. NEGRUZZI CĂTRĂ ILARION PUȘCARIU

147

¹ Numărul din 1 Octomvrie 1874 al **Convorbirilor Literare** se deschide cu studiul lui **Ilarion Pușcariu**: «**Mitropolitul Andrei Săguna. Viața și Faptele sale**», pg. 253—264.

148

² Mitropolitul Săguna a murit în 16/28 Iunie 1873.

³ Cfr. n. 1.

⁴ Evitarea neologismului cor.(ent) i-a dat lui Iacob C. Negruzzi imposibila abreviație **cur**.

150

⁶ Și în nemțește barbarul konzipieren. Cuvântul nu s'a putut introduce în limbă nici până astăzi, cu toată înțelegerea necesității neologismelor.

⁷ Traducerea verbului german: erwirken. Cuvântul este folosit și astăzi în Transilvania și Bucovina.

⁸ Astăzi și în afaceri se dau referințe nu referențe; această formă din urmă n'a rezistat timpului. Remonstra = remonstrieren

151

⁹ Titu Maiorescu: în contra neologismelor. Și totuși, chiar anti-neologul I. C. Negruzzi este nevoit să folosească neologismul **neologi**.

152

¹⁰ Savantă.

153

¹¹ Junimiștii încă nu pătrunseseră la Academia Română.

¹² **Revista Contimporană**. Litere-Arte-Științe. București 1 Martie 1873—1 Iunie 1876. — La 1 Iulie 1876 fuzionează cu **Revista literară și științifică**. București 15 Febr. — 15 Mai 1876 și apare sub numele **Revista Contimporană** literară și științifică, București, 1 Iulie—1 Aug. 1876. Odată pe lună. Redactori: Dr. E. Acollas, Gh. Cretzianu, Ar. Densușianu, Anghel Demetriescu, Ciru Economu, Gr. Gellianu, Dr. Grecescu, Petre Grădișteanu, D. Gusti, M. Kogălniceanu, I. Lepădatu, C. Lecca, Ștef. C. Michăilescu, Th.

Pagina

- 153** A. Myller, Remu N. Opranu, Romulu N. Opranu, Dr. Pascanu, A. Papadopol-Calimah, D. Petrino, N. Quintescu, Ronetti Roman, N. Scurtescu, Dimitrie A. Sturzda, Nicolae Țincu., V. Alex. Urechă, A. Vizanti, M. Zamfirescu. Cfr. **Nerva Hodoș și Al. Sadi-Ionescu**. Publicațiunile Periodice Românești. Buc. 1913.
- 154** ¹³ După ce **Iacob C. Negruzzi** află că articolul este defavorabil lui **Alecsandri**, renunță.
- 155** ¹⁴ Poate să fie o simplă bănuială.
- 156** ¹⁵ Cfr. nota 1.
- ¹⁶ **Isagogia**, adică Introducere în cunoștința cărților sf. scripturi de Dr. **Ilarion Pușcariu**, 1 vol. în 80, 238 pg. Sibiu 1878.
- ¹⁷ In **Conv. Lit.** 1 Ianuarie 1878 XI 388. — O recenzie, semnată P., apare în **Conv. Lit.** 1 April 1878 XII 37—39.
- 160** ¹⁸ și ¹⁹ Vorsatz — Nachsatz = prodosă — apodosă.
- 163** ²⁰ Cfr. Amintiri din «Junimea», pg. 40.
- 164** ²¹ **A. Cihac**, 1. Dictionnaire d'étimologie daco-romane; Elements latins comparés avec les autres langues romanes, (Francfort 1870). — 2. Elements slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais, (Francfort 1879).
- ²¹ a Ceh.
- ²² Reprodușă în St. D. L. III 1—44, unde se găesc și unele amănunte asupra lui A. C.
- ²³ **A. Cihac**, Câteva cercetări etimologice ale d-lui Hasdeu. Columna lui Traian 1874, în **Conv. Lit.** 1 Dec. 1875 IX 345—359.
- ²⁴ **Nicolae T. Orășanu**, * 1833 Craiova — † 1890; fost funcționar la R. M. S. (1878), la Mon. Of. 1880. A scris versuri, cultivând genul satiric. Unele satire antidinastice (1871—1876), după sosirea domnitorului Carol în țară. Lucrări: **Floricele de primăvară**, 1854; **Târgul cu idei sau buletinul Cismigiuului**, 1857; **Botezul lui Fil-fil-Son în balta Cismigiuului**, 1857; **Trei feți-logofeți sau povestea lui Fil-fil-Son**, 1857; Traducerea după **Carra a Istoriei Moldovei și a României**, 1857; **O fată de măritat**, 1858; **Misterele mahalalelor**, 1857; **Instrucțiunea procesului dela 28 Sept. în sala Bossel**, 1859; **Panorama sau mineele lui Nichipercea**, 1860; **Calendarul lui Nichipercea**, 1860; **Intemnițările mele politice**, 1861; **Ilustrii contemporani**, 1861; **O pagină a vieții mele sau 22, 23 și 24 Ian.** 1859; **Talmeș-Balmeș dela nașul meu Nichipercea**, 1861/3; **Versificări umoristice**, colecție din 1869/70; **Opere Satirice I—III**, 1875; **Poesii dedicate Armatei Române**, 1877.
- ²⁴ a **N. T. Orășanu** avea totuși merite, chiar dacă din Bibliografia arătată mai sus, astăzi nu se poate citi nimic sau numai foarte puțin.
- 165** ²⁵ **Nicolae Pôpea**, Biografia Arhiepiscopului și Metropolitului Andreiu Baron de Șaguna.
- ²⁶ Asupra chestiunii evreești și a tratatului dela Berlin, care s

Pagina

165

impus modificarea art. 7 din Constituție și împământenirea în masă a Evreilor în România, cfr. St. D. L. VII Introdúcere LXXVI—LXXXIV.

166

²⁷ Guvernul **I. C. Brătianu**, remanieri: la 17 Martie; 26 Martie; la 25 Noemvrie 1878; la 8 Ian.; la 11 Iulie 1879; la 22 Ian.; la 16 Febr.; la 25 Febr.; la 17 Apr.; la 29 Apr.; la 15 Iulie; la 20 Iulie; la 29 Iulie; 24 Oct. 1880. **Așa dar 14 remanieri dela 17 Martie 1878—24 Oct. 1880.**

²⁸ **Ioan Slavici**, Arhiepiscopul și Metropolitul Andrei Baron de Șaguna, de Nicolae Popea, în **Conv. Lit.** 1 Aprilie 1880 XIV 5—21.

167

²⁹ **Gheorghe Chițu**, ales membru al **Academiei Române** la 27 Iunie 1879. † 28 Octomvrie 1879.

³⁰ **Iacob C. Negruzzi**, ales membru al **Academiei Române** în ședința din 26 Martie 1881. † 6 Ianuarie 1932.

³¹ **Iosif Hodosiu**, numit membru al Societății Academice (Academia Română) 22 April 1866. † 28 Noemvrie 1880.

³² **Alexandru Roman**, numit membru al Societății Academice (Academia Română) la 22 April 1866, deci în aceeași zi cu Hodosiu, † 15 Sept. 1897.

168

³³ **Vicențiu Babeș**, numit membru al Societății Academice (Academia Română), tot la 22 April 1866. † 21 Ianuarie 1907.

³⁴ (?).

³⁵ Inceputul scrisorii lipsește. S'a datat după apariția «Electoralilor» despre care Iacob C. Negruzzi vorbește la sfârșitul scrisorii. Cfr. nota 40.

169

³⁶ Un studiu cu titlul «**Cosmopolitismul**» de **Titu Maiorescu** n'a apărut, în schimb în **Discursuri-le sale Parlamentare** problema cosm. se întâlnește foarte adesea. Articolul lui **A. D. Xenopol**, despre care amintește **I. C. Negruzzi** pare să fie «**Cultură Națională**».

³⁷ **A. D. Xenopol**, Răsboalele dintre Ruși și Turci și influența lor asupra Românilor în **Conv. Lit.** XIII 51 și urm. Este însă puțin probabil ca despre acest articol să fie vorba, mai ales că publicarea lui începe abia la 1 Mai 1879. Mai curând se poate presupune că A. D. Xenopol, care se găsea la studii în Berlin, să se fi gândit la un articol despre războiul franco-german. Ne referim și la un pasagiu din scrisoarea dela 6 Mai 1871 a lui A. D. Xenopol către Iacob C. Negruzzi, din Berlin, pasagiu care a provocat întrebarea lui Negruzzi: «Dar pentru ce nu mi-ai trimesu studiul despre resboiu pe care de mult ilu asteptu?». Iată pasagiul: «Articolul cel întâiu care gândesc a ți-l trimite, după ce voui fi dat examenul, este **Resboiul**. Are să fie cam lung, te previu». Cfr. St. D. L. II 106. Și cum scrisoarea lui A. D. Xenopol este din 6 Mai 1871, răspunsul lui Iacob C. Negruzzi cu **această fragmentară scrisoare** nu poate fi după cum greșit l-am pus în lunile Martie—Aprilie, ci prin Iunie—Iulie. Anul rămâne 1871.

³⁸ «Observ intenția și mă indispun».

Pagina

170

³⁹ «Se observă intenția».

171

⁴⁰ **Iacob Negruzzi**. «Electorale» din «Căpîi de pe natură», în **Conv. Lit.** 15 Febr 1871 IV 389—392.

DIMITRIE XENOPOL CĂTRĂ A. D. XENOPOL

175

¹ Guvernul **Manolache Costache**, cu **P. P. Carp** la Externe și ad-interim Culte și Instr. Publ. «La noi în țară totul merge prost, schimbări de Miniștri, disolvarea Camerei, mii de partide, la Iași mai ales, disolvarea Primăriei, desbinări, tumulturi, certuri, nemulțumiri, unii trag la dreapta, alții la stînga; adevărate sbuciumări de voine... Se asigură că la 21 curent linia [fierată] Iași—Roman va fi deschisă». — **Dimitrie Xenopol** către fiul său **Alexandru**, la 7/19 Mai 1870, în St. D. L. IV 356—357.

180

² «Berlin, 25 Martie 1869. Iubite Iacob, Alte păcate, Inchipuește-ți că în momentul când eram mai acufundat în Buckle, asupra căruia voiesc să-ți trimit o critică, primesc de acasă o scrisoare, prin care îmi anunță că m'au căutat pe acasă cu o listă de dorobanți și că mă cere la serviciu [militar]. — **A. D. Xenopol** către **Iacob C. Negruzzi** în St. D. L. II 36. — «In scrisoarea din 25 Martie care începe prin cuvintele «Alte păcate», n'am putut a nu zimbi și a exclama ca Metastasio (fiindcă m'am pus pe citatu această scrisoare): O gioventù primavera del anno! O tinerețe care îndată se bucură și îndată se îngrijește! Te temi să nu fii tractatu ca desertoru, dacă nu te-oi înfeșoșa la comandantul dorobanților! Dar în ce țară trăimu și în ce timpuri? Iți inchipuesci că aici suntem în Prusia unde legea se aplică ad litteram? Nu iubite, suntem în țara pravoslavnică a Moldovei, unde nu se pre ține samă de cele ce sunt scrise în Codicele lui Boerescu cu toate apendicile sale. Liniscesce-te și cată-ți de treabă. A noastră să fie grija dacă ți-oru face ceva. Așa am spus și bătrânului [Dimitrie Xenopol], care era cam îngrijitu. Lasă că doar prefectul și comandantul și tutti quanti sunt buni Români, cari ascultă când stărui să uite unu nume din listă. Cată-ți de treabă și nu-ți bate capul de toți dorobanții ambelor principate». — **Iacob C. Negruzzi** către **A. D. Xenopol**, la 21 Martie 1869, în St. D. L. III 377.

181

³ F. X. a fost arhitect.

190

⁴ La 1870 T. Maiorescu a trecut prin Viena și Berlin spre Paris și la înapoiere probabil l-a văzut în Berlin pe A. D. Xenopol.⁵ **Dimitrie Gusti**, cfr. St. D. L. IV Indice.⁶ Vaccinat.

191

⁷ **Dodun de Porrieres**, cfr. St. D. L. II și IV Indice.

THEODOR ȘERBĂNESCU CĂTRĂ VICTORIA ȘERBĂNESCU

193

¹ Aceste «gentilles petites cousines» sunt fiicele lui Iordache Șerbănescu. (Notă comunicată de **Artur Gorovei**).² **Bibi** este Ortansa, fiica lui Iordache Șerbănescu. (Notă comunicată de **Artur Gorovei**).

Pagina

193

³ **Emilie Koenen**, elvețiancă, guvernantă în familia Iordache Șerbănescu. (Notă com. de **Artur Gorovei**).

196

⁴ **Bon-Zilika** este Elena, fiica lui Iordache Bonzy Șerbănescu. (Notă com. de **Artur Gorovei**).

⁵ **Țițaca Smaranda** era soacra lui Iordache Șerbănescu, soția doctorului Constantin Hepites. (Notă com. de **Artur Gorovei**).

199

⁶ Pe timpul războiului din 1877 era foarte răspândit un cântec care începea astfel:

«Cât de dulce este viața de soldat,

«El de toată lumea este respectat...»

(Notă comunicată de **Artur Gorovei**).

204

⁷ **Ortiansa**, fiica lui Iordache Șerbănescu, desmierdată cu numele de **«Bibi»**, făcea studii la Paris. (Notă comunicată de **Artur Gorovei**).

⁸ **Bonzy** este Elena, fiica lui Iordache Șerbănescu. (Notă comunicată de **Artur Gorovei**).

228

⁹ Coloneleasă.

234

¹⁰ «Noapte bună, mamico; visuri frumoase; mii de sărutări din partea mea».

TITU MAIORESCU CĂTRĂ I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

241

¹ **C. Rădulescu-Motru**.

² **Nicolae Basilescu**, prof. de drept.

242

³ Cfr. n. 1.

⁴ **Pompiliu Eliade**, **Mihail Dragomirescu**, **P. P. Negulescu**.

252

⁵ **Ion Al. Brătescu-Voinești**, Sminteala lui Radu Finuleț, în *Conv. Lit.* 1 Mai 1896 XXX 1091—3.

254

⁶ **N. Basilescu**, membru în redacția *Conv. Lit.*

⁷ **G. Coșbuc**: **Tirotama** (din poema indiană Mahabharata), în *Conv. Lit.* 1 Iulie 1896, pg. 1 și urm.; **Bima**, pg. 18; **Dasaratas**, pg. 111; **Moartea Panduzilor**, pg. 336; **Urvasi**, pg. 495; **Rama**, pg. 643; **Nala**, pg. 658.

255

⁸ **Ion Al. Brătescu-Voinești**, **Moartea lui Castor**, schiță, în *Conv. Lit.* 1 Iunie 1896 XXX A, pg. 1197—1204.

După trei ani abia I. Al. Brătescu-Voinești publică în *Conv. Lit.* schița **Cucoana Leonora**, XXXIII, pg. 223 și urm.

258

⁹ Cfr. vol. de **Nuvele și Schițe**, Buc. 1903.

259

¹⁰ In vol. **Nuvele și Schițe**, Buc. 1903.

TITU MAIORESCU CĂTRĂ ION PETROVICI

266

¹ Prefață pentru lucrarea lui **I. Petrovici** «O problemă filosofică», apărută în editura Socec (1904). Autorul era pe atunci doctorand în filosofie.

Cu prilejul publicării autografelor din arhiva lui **I. Petrovici**, fixăm aci, pentru cei cari vor studia în viitor viața și opera filosofului, câteva date bio-bibliografice, fără altă pretenție decât cea a simplei informații.

Ion Petrovici s'a născut la Tecuci, în 2/15 Iunie 1882. Tatăl său, **Dimitrie Petrovici**, a fost magistrat și apoi unul

Pagina
266

dintre cei mai de seamă avocați ai baroului local. Mamă-sa, *Ortansa Petrovici*, era nepoată de soră a poetului *Theodor Șerbănescu*.

După ce a absolvit școala primară în Tecuci, fiind primul la clasificare, Ion Petrovici a trecut la liceul Sf. Sava din București, distingându-se de asemenea în toate clasele. Inscriindu-se apoi la Facultatea de litere și la cea de drept din București, a luat licența în drept la 1903 cu Teza filosofică juridică intitulată *Noua Școală Penală*. Licența în filosofie a trecut-o la 1904, când publică cea dintâiu lucrare de filosofie, cu prefață de Titu Maiorescu, și anume: *O problemă filosofică* (editura Socec). Lucrarea aceasta este un imn închinat metafisicei, pe vremea aceea complet neglijată din cauza pozitivismului triumfător și putem spune că este una dintre primele încercări românești, din veacul al XX-lea, de a reabilita speculația filosofică, fie dânsa cât de îndrăzneță. În 1905, Ion Petrovici își trece doctoratul în filosofie la București, fiind primul doctor în filosofie dela Universtatea românească, tratând despre „*Paralelismul psiho-fizic*”. În acest timp desfășoară și o intensă activitate literară la revistele „*Sămănătorul*”, „*Convorbiri literare*”, „*Noua revistă română*”, „*Epoca*” ș. a. Paralel cu poezii lirice, I. Petrovici scrie la etatea de 17 ani poema dramatică în versuri „*O sărutare*”. Poema a fost îmbrățișată călduros de *I. L. Caragiale*, grație căruia a și fost reprezentată pe scena Teatrului Național din București la 21 Martie 1900. Presa a salutat cu multă simpatie această lucrare juvenilă, care a fost recenzată de *H. Sanielevici* în „*Noua revistă română*” în 1900 și de *Harie Chendi* în „*Convorbiri Literare*” în 1902.

Autorul a adunat într'un volum, la 1902, toate scrierile sale versificate, sub titlul „*Un colț de viață*”, despre care *N. Iorga* în „*Istoria literaturii românești contemporane*”, volumul II, pg. 101, scrie că „era plin de găsiți fericite”.

În toamna anului 1905, I. Petrovici pleacă în străinătate pentru a-și perfecționa cultura filosofică și se instalează la Leipzig, unde urmează cursurile profesorilor *W.*

Pagina
266

Wundt și *I. Volkelt*. Trece după aceea la Berlin, unde audiază pe *Paulsen*, *Dieltheim* și *Richl*.

În Noembrie 1906 este numit conferențiar de filosofie la Universitatea din Iași, unde funcționează până în Ianuarie 1912, când este numit profesor titular la Catedra de Logică și Istoria filosofiei moderne. Activitatea profesorală la Universitatea din Iași a fost una dintre cele mai rodnice și mai răsunătoare. Profesorul *C. Rădulescu-Motru*, în răspunsul dat discursului de recepție la Academia Română a lui *I. Petrovici*, spune următoarele: „Lecțiile d-tale sânt audiate de tot ce are Iașul mai de elită. Ai ridicat problemele filosofice la rangul unor probleme de imperioasă actualitate culturală. În Iași ai avut o activitate încununată de cele mai mari succese”.

Activitatea lui *I. Petrovici* nu s'a consumat întreagă în cursurile dela Iași, d-sa ținând numeroase conferințe și în alte centre din țară, în special în Capitală, unde are întotdeauna săli arhipline și un public însuflețit.

Osebit de aceasta, partea cea mai însemnată a activității sale s'a cristalizat în lucrări filosofice. Astfel tipăreste rând pe rând „*Cercetări filosofice*”, ed. I, 1907, ed. II, 1926; „*Teoria Noțiunilor*”, ed. I, 1910, ed. II, 1925; „*Probleme de Logică*”, ed. I, 1911, ed. II, 1923, ed. III, 1928; „*Introducere în Metafizică*” ed. I, 1924, ed. II, 1929; „*Studii istorico-filosofice*” ed. I, 1925, ed. II, 1929; „*De-asupra sbuciumului*” ed. I, 1932; „*Rotocoale de lumină*” 1934; „*Titu Maiorescu*” 1931. În Biblioteca pentru toți: „*Valoarea Omului*”, din „*Cronica filosofiei românești*”, „*Pagini filosofice*” și „*Figuri filosofice contemporane*”. Două scrieri didactice, „*Manual de psihologie*” (în colaborare cu *N. Bagdasar*) și „*Manual de Logică*” (în colaborare cu *I. F. Buricescu*).

În aceste lucrări, *I. Petrovici* aduce contribuții personale la numeroase probleme, semnalându-se cu deosebire, contribuțiile sale în domeniul Logicei. În „*Teoria Noțiunilor*” se găsesc o mulțime de vederi noi și interesante, dintre care multe se vor afla și în opera apărută câți-va

Pagina
266

ani mai târziu a lui *Goblot*, intitulată „*Traité de Logique*”.

Identitatea de concepții dintre *Goblot* și *I. Petrovici* a fost semnalată într-o paralelă a lui *Petre Andrei* în „*Viața românească*”, n-rul 10 anul 1920.

Pe lângă această bogată activitate filosofică scrisă și orală, *I. Petrovici* n'a neglijat cu totul nici îndeletnicirea literară. Astfel a dat la lumină mai multe scrieri cu conținut beletristic, din domeniul memorialistic sau acel al notelor de călătorie: „*Amintiri Universitare*, 1920; „*Amintirile unui băiat de familie*”, „*Văzute și trăite*”, „*Amintirile unui fost dregător*”, „*Raite prin țară*”, „*Fi-guri dispărute*”, „*Impresii din Italia*”, „*Peste Hotare*”.

Iată titlurile scrierilor sale literare cu mare succes de librărie; una dintre ele „*Impresii din Italia*”, obținând și premiul pentru proză al „*Societății Scriitorilor Români*”. De asemenea repede epuizat a fost volumul „*Momente Solemne*” care conține principalele discursuri, ale lui *I. Petrovici*, afirmat de timpuriu ca un orator remarcabil, atât în discursul academic cât și în cel politic. Discursul dela înmormântarea lui *B. Delavrancea* ținut în tragicele împrejurări naționale din primăvara anului 1918, a impus pentru totdeauna numele lui *I. Petrovici* în analele elocinței românești.

Din anul 1930, cuvântul lui *I. Petrovici* începe a se auzi și în străinătate. Invitat de *Societatea de Filosofie din Viena*, d-sa ține o conferință cu titlul „*Filosofia germană în România*”, în capitala Austriei, relevată cu unanime elogii de presa vieneză. Cu aceasta începe o activitate fecundă în marile centre străine, unde răspunzând invitațiilor primite, ține succesiv conferințe la *Paris-Sorbona* și la *Academia de științe morale* — Geneva, Bruxelles, Lille. Toate conferințele ținute peste graniță, au apărut în marile periodice pariziene: „*La nationalité en philosophie*” în „*Revue mondiale*” 15 Martie 1932; „*Réflexions sur la Popularité*”, în „*Les annales de l'Université de Paris*” Mais-Avril, 1932; „*L'idée de Néant*” în „*Séances et Travaux de l'Académie de science morale et politique*”, Avril.

Pagina
266

Mai 1933. În aceeași revistă Avril-Mai 1934 „*La Philosophie française en Roumanie*”; „*Le Dynamisme Contemporain*” în „*Revue Bleue*” Juin-Juillet 1933; „*Refléxions sur L'inconséquence*”, *Revue Bleue*, Oct. 1934.

Aceste conferințe în străinătate au stârnit un viu interes și s'au bucurat de elogiul măgulitoare din partea personalităților competente. Filosoful francez *Brunschwieg* a făcut următoarea caracterizare: „Se pretinde că precizia și claritatea sânt însușiri eminamente franceze, dar d-l Petrovici posedă aceste calități la așa grad de perfecție, c'ar putea servi ca model nouă tuturor” (citată de *C. Rădulescu-Motru* într'un referat din *Analele Academiei Române* Tomul LIV 1933—1934).

Alte articole filosofice au apărut în revistele germane, ca de pildă „*Kant und das rumänische Denken*” în „*Archiv für Geschichte der Philosophie und Soziologie*”, Band XXXI Heft. 1—2, 1927, Berlin; apoi „*Prolegomena*” în *Internationale Zeitschrift „Die Böttcherstrasse*” Noembrie 1928, 7-Heft. Bremen.

Ar mai fi de menționat și activitatea politică, activitate care și-a atins momentele ei culminante prin participarea în două guverne de după războiu. Primul ca *Ministru de Lucrări Publice în 1921* și al doilea ca *Ministru al Instrucțiunii Publice 1926—27*. Din cel dintâu minister, pe lângă votarea legii „Regimul Apelor” a rămas și legea de organizare a corpului de Arhitecți, care este și astăzi în ființă. De la al doilea minister a rămas întemeierea Facultății de teologie din Chișinău și un proiect de reformă al învățământului secundar, ale cărui idei fundamentale, combătute în primul moment, au fost însă cu încetul acceptate și traduse în practică chiar de adversarii inițiali ai proiectului.

Academia Română a ținut la rândul ei să consacre figura culturală și să răsplătească activitatea sa multilaterală alegându-l mai întâiu membru corespondent în secția literară în 1927, ș'apoi membru activ în Mai 24, 1934. În 28 Mai 1935, I. Petrovici și-a rostit discursul de re-

Pagina
266

cepție „*Despre personalitatea lui Alexandru Philippide*”, predecesorul său în Academie. Despre acest discurs, în zilele din urmă revista ardeleană „*Pagini literare*” (Turda 15 Noembrie 1935, pg. 374/5) scrie: „Este un model de discurs academic, comparabil ca rezonanță și siluetă oratorică cu cele ținute la triseculara Academie franceză”.

Omul I. Petrovici se caracterizează printr'o bunătate sufletească atât de pronunțată, încât din însuși modul de a se comporta constată superioritatea „filosofului de rasă”, cum îl numește colegul său de Universitate, Academie și specialitate C. Rădulescu-Motru.

268

² Rândurile cu articolul ce urma să se publice în «*Epoca*» se raportă la o critică scrisă despre piesa *Manasse* a lui *Ronetti Roman*. Această piesă stârnise mari furtuni. *I. Scurtu* o atacase violent în *Sămănătorul*, iar *M. Dragomirescu* îi luase apărare în «*Epoca*» printr'o serie de vr'o 25 articole. *T. Maiorescu* a propus lui *I. Petrovici* — care îi împărtășise părerile sale despre piesă și despre polemica din jurul ei — să scrie un articol de punere la punct. *I. Petrovici*, pe atunci student, s'a executat, rugând însă pe *T. Maiorescu* să i-l citească mai înainte de a-l da la tipar.

269

³ Germanism = schmeichelt die Gefühle.

⁴ Viața-i sobră, arta senină.

⁵ Ca și zădarnicia proorocirii lui *Titu Maiorescu*... despre ne-
«distrugerea Imperiului Austriac».

274

⁶ «*Întâia teză română pentru doctorat în filosofie*», critica lucrării lui *I. Petrovici* «O problemă filosofică», de *G. Bogdan-Duică*, în *Revista generală a învățământului* 1905/6 pg. 322—325. — *I. Petrovici* răspunde cu articolul «*Spirit și corp*», ibid. pg. 599, 692. — *G. Bogdan-Duică* în replică, ibid. 779—788.

275

⁷ După o lege votată de conservatori, un fost ministru avea dreptul să exercite avocatura abia după cinci ani dela ministeriat.

⁸ *Revista Generală a Învățământului*, București, 1 Iunie 1905. Director: *Spiru C. Haret*. Comitetul de redacție: *Ion Bianu*, *E. A. Pangrați*, *S. Mehedinți*, *Spiridon Popescu*, *Const. Litzica*, *Adela Proca*, *D. Constantinescu*, *A. Sinișteanu* și *Gr. Teodosiu*. Secretar de redacție: *A. Lupu-Antonescu*. Astăzi revista apare sub îngrijirea profesorilor *G. Popa-Lisseanu* și *Iosif I. Gabrea*.

276

⁹ *Karl Ludwig Michelet* (* 4 Dec. 1801 Berlin — † 16 Dec. 1893 Berlin), profesor hegelian din 1829 la Universitatea Berlin. *Lucrări*: «*Die Ethik des Aristoteles in ihrem Verhältnis zum System der Moral*», Berlin 1827. — «*Das System der philosophischen Moral*», B. 1828. — «*Examen critique de l'ouvrage d'Aristote, intitulé Métaphysique*», Paris 1836, operă premiată de Academia de Științe morale și politice. — «*Geschichte der letzten Systeme der Philosophie in Deutschland von Kant bis Hegel*», B. 1837/8, în 2 vol. — «*Entwicklungsgeschichte der neuesten deutschen Philosophie*», B.

Pagina

1843. — «Anthropologie und Psychologie», B. 1840. — «Geschichte der Menschheit in ihrem Entwicklungsganz seit 1775», B. 1855/60 în 2 vol. — «Das System der Philosophie als exakter Wissenschaft», B. 1876/81, în 4 părți. — Editări: «Nikomachische Ethik» des Aristoteles, B. 1829—1835, în 2 vol. — Opera lui Hegel, 1832—1842. — La 1845 a fondat, împreună cu contele Cieszkowski, societatea de filosofie din Berlin, editând revista «Der Gedanke», B. 1860—1873, în 8 vol. — Autobiografia: «Warheit aus meinem Leben». B. 1864.

¹⁰ Ferdinand Lassalle, cfr. St. D. L. III Indice.

277

¹¹ Lorenz von Stein, cfr. St. D. L. II Indice.

¹² Cursul de inaugurarea catedrei de filosofie la Universitatea din Iași.

ION BIANU CĂTRĂ ION PETROVICI

278

¹³ I. Petrovici, Cercetări filosofice, Iași 1907. Ed. a II-a 1926.

GEORGE ASLAN CĂTRĂ ION PETROVICI

279

¹⁴ G. Aslan, doctor în filosofie dela Sorbona și autor de lucrări filosofice publicate în editura Alcan, a fost în 1906 contracandidatul lui I. Petrovici la catedra de filosofie din Iași. După o încercare ulterioară de a ține cursuri libere la Universitatea din București, tânărul doctor — astăzi decedat — a intrat în administrația Ministerului Instrucțiunii nu fără a încerca, din când în când, să intre în cariera universitară.

NICOLAE GANE CĂTRĂ ION PETROVICI

¹⁵ Aproape toate lucrările lexicografice și de istoria literaturii dau greșit data nașterii 1835. De fapt N. Gane s'a născut la 1 Febr. 1838. Cfr. St. D. L. I, 143 nota 74.

Intre scrisorile primite de Iacob Negruzzi de la N. Gane, care au fost publicate în vol. I-ii de Studii și documente literare, se află una purtând Nr. XXIII și având data, 4 Februarie 1913. Negruzzi scrisese lui Gane, felicitându-l cu ocaziunea serbării zilei sale de naștere. În răspunsul său, Gane scrie și aceste rânduri:

«Eu unul, cu ajutorul lui Dumnezeu, am împlinit în ziua de 1 Februarie curent 75 ani. Am sărbătorit această zi împreună cu o mare parte din familia mea adunată din provincie și la masă am șampanizat, după expresia modernă în curs. Vrasăzică am ajuns la o vârstă la care nu toată lumea ajunge... Să ne ținem bine ca să încălecăm pe al 80-lea an».

În acelaș volum, s'a publicat o altă scrisoare a lui Gane către Negruzzi, purtând Nr. XXV și având data 23 Martie 1915. Scrisoarea aceasta începe astfel: «Tu, care ai ținut un registru în regulă, cu vârsta fiecăruia dintre membrii foastei Junimi, trebuie să știi că la 1 Februarie anul curent am încălecat pe al 77-lea an. Numai cei vrednici pot săși dea satisfacție de a număra doi de 7 în vârsta lor; cei bicisnici rămân în drum. Cum vezi, am ajuns să mă laud cu bătrânețea».

Publicând aceste două documente care stabilesc anul nașterii lui Gane (1838), în cât nu mai poate fi vorba de îndoială, se constată că

**Pagina
279**

atât **D. D. Rosetti** în **Dicționarul Contemporanilor**, cât și **Gh. Adamescu** în **Istoria Literaturii Române** (pag. 478) și în cele trei volume de **Contribuțiuni la Bibliografia Românească** (I, pag. 119, II, pag. 171, III, pag. 127) indică anul 1835. Data aceasta greșită a trecut apoi în manualele didactice, precum și în **Minerva**, enciclopedia din Cluj.

Pe de altă parte constatăm că **Gh. Adamescu** n'a îndreptat greșeala nici în **Dicționarul istoric-geografic**, publicat ca partea II-a a **Dicționarului enciclopedic ilustrat** «Cartea Românească». La pag. 1652 se menține data 1835 ca an al nașterii lui Gane.

E probabil că data din **Dicționarul Contemporanilor** n'a fost controlată, ci reprodușă întocmai. Avem impresia că poeziile lui Gane n'au fost temeinic cercetate, nici în revistele în care au fost publicate întâia oară, nici după ce au fost strânse în volum.

Librăria Frații Șaraga de la Iași a tipărit în colecțiunea a 1 leu volumul **Poesii de N. Gane**. Ne referim la ediția aceasta, fiindu-ne la îndemână.

În acel volum s'a publicat și poezia cu titlul «**1 Februarie 1878**», din care reproducem următoarele versuri, fiindcă în ele autorul afirmă că s'a născut în anul 1838:

I F E V R U A R I E 1 8 7 8

Dedicație amicului meu Iacob Negruzzi.

Astăzi mai de dimineată
Eu din somn m'am deșteptat,
Am dat daruri slugii mele,
Haine nouă-am îmbrăcat,
Părul alb cu îngrijire
Sub cel negru l-am ascuns,
Căci la jumătatea vieții
Azi cu bine am ajuns.

Vin, amice din pruncie,
Să ciocnim două pahare.
Voiu să trec cu voce bună
În a iernilor hotare!
Și când ceasul vieții mele
Astăzi patruzeci va bate,
Amintindu-ne trecutul
Să închinăm de sănătate!

Restul versurilor sunt închinare amintirilor. Cele din urmă sunt o nouă invitație adresată amicului din pruncie să ciocnească două pahare.

Prin urmare, în ordine cronologică, această poezie e întâiul document literar autentic, care stabilește anul nașterii lui N. Gane.

Deși asupra greșelii cu privire la data nașterii lui N. Gane ne-am conținut perpetuate s'a insistat de noi încă în volumul întâiu din **Studii și Documente Literare**, apărut la 1931, totuși **Gh. Adamescu** persistă în eroare și în marele «**Dicționar Enciclopedic**», apărut în 1933 la **Cartea Românească**. Se pare că Gh. Adamescu de 20—30 ani nu mai citește nimic și ce a apucat să redacteze cu foarfeca altă dată, repetă la infinit. **Dicționarul Enciclopedic** mișună de asemenea date fanteziste și va răspândi inexactitățile autorilor, cum se întinde o pecingene. Și când te gândești că autorii au încasat drepturi de... autori și că editura a cheltuit sume fantastice, nu te surprinde că cele mai bune intenții editoriale dau greș și că se risipește în vânt economia națională.

Pagina

MATEI CANTACUZINO CĂTRĂ ION PETROVICI

- 281 ¹⁶ **Matei Cantacuzino** fusese însărcinat de **Generalul Averescu** să conducă **Liga Poporului**, secțiunea Iași. Cum vârsta înaintată a strălucitului profesor și avocat dela Iași nu-i permitea să se ocupe în măsura cerută de organizări politice, generalul **Averescu** a dat însărcinarea organizării lui **I. Petrovici** și **P. Dragomirescu**, universitari mai tineri și dispuși a lucra. Aceștia, ajutați de un comitet local, au organizat după câțva timp o întrunire publică la Iași, pentru a cărei reușită mai deplină **I. Petrovici** a mers să roage în numele tuturor prietenilor, pe **Matei Cantacuzino**, ca să participe la dânsul, luând cuvântul. La faptul acesta se referă scrisoarea lui **Matei Cantacuzino**, care a determinat apoi răspunsul lui **I. Petrovici**.

IACOV AL DUNĂREI DE JOS CĂTRĂ ION PETROVICI

- 282 ¹⁷ E vorba de **Liga Culturală**, secția Iași.
¹⁸ Ca Episcop al Dunării de jos.

GH. MĂRZESCU CĂTRĂ ION PETROVICI

- 283 ¹⁹ Scrisoarea lui **Gh. Mărzescu** se raportează la promisiunea formală pe care răposatul fost ministru o făcuse lui **I. Petrovici**, decanul Facultății de litere din Iași, că va stăruii să se creeze o nouă catedră de filosofie la Iași. Catedra s'a și creat după câteva luni și a fost încredințată lui **Mihail Ralea**.

IACOB C. NEGRUZZI CĂTRĂ ION PETROVICI

²⁰ **Figuri dispărute**. Cfr. nota 21.

²¹ În **Biblioteca Universală**, n-rele 111—117, Editura Ancora București, a apărut «o serie de portrete», intitulată **Figuri dispărute**, de **I. Petrovici**.

Dăm «tabla de materii»: **T. Maioreseu**, **P. P. Carp**, **Avrel C. Popovici**, **Duiliu Zamfirescu**, **Dimitrie Greceanu**, **Teodor Șerbănescu**, **P. Cerna** și **Take Ionescu**.

G. TOPĂRCEANU CĂTRĂ ION PETROVICI

- 284 ²² Dela 30 Martie 1926 până la 14 Iunie 1927 guvernul generalului **Al. Averescu**; dela 30 Martie 1926 până la 14 Iulie **I. Petrovici** este Ministru de stat, dela 14 Iulie Ministru al Instrucțiunii în locul lui **P. P. Negulescu**.

NESTOR URECHE CĂTRĂ ION PETROVICI

- 285 ²³ Pe când **I. Petrovici** era Ministru al Lucrărilor Publice l-a înaintat în grad pe **Nestor Ureche**.

IACOB C. NEGRUZZI CĂTRĂ ION PETROVICI

- ²⁴ **I. Petrovici**, Felurite, Editura **Casa Școalelor** București 1928.

ION BIANU CĂTRĂ ION PETROVICI

²⁵ (?)

- 286 ²⁶ **I. Petrovici**, Peste hotare, Ed. **Casa Școalelor**, București 1931.

- 287 ²⁷ estropier = a schilodi, a ciunti.

Pagina

CINCINAT PAVELESCU CĂTRĂ ION PETROVICI

- 288 ²⁸ **I. Petrovici**, Impresii din Italia, Editura Casa Școalelor, București 1930.
- ²⁹ Cfr. nota 26.
- 289 ³⁰ **Brașovul Literar**, revistă cu apariție foarte neregulată. I.a 8 Iunie 1931 n-rul 1-iu; la 8 Sept. 1931 — n-rele 2—3; la 20 Noembrie 1932 — n-rele 3—4. Până la această dată nu se găsește nici o recenzie asupra lucr. lui **I. Petrovici**.
- ³¹ **Hippolyte Taine**, Voyage en Italie, 1866.

CONSTANTIN MEISSNER CĂTRĂ ION PETROVICI

- 290 ³² Idiotism german în înțelesul: să nu mai vorbim de ea.
- ³³ **C. Meissner** a fost ales membru onorar al Academiei Române în ședința din 31 Mai 1934.

BARBU DELAVRANCEA CĂTRĂ ELENA MILLER-VERGHY

- 292 ¹ **Medea** de **P. Corneille**.
- 297 ² ...așa-i în lumea asta. — Timpul o duce pe aripile sale, și primăvara etc...
- 298 ³ **Kokii** = **Margareta Miller Verghy**.
- ⁴ **B. Delavrancea** a ținut lecții la Institutul Nou de fete al **Elenei Miller-Verghy**.
- 304 ⁵ **Alexandru Lupașcu**, **Lucreția A. Lupașcu**.
- 308 ⁶ Un articol înversunat în contra balurilor, apărut în ziarul «Democrația», urmând să fie tradus în l. franceză.
- 339 ⁷ **Barbu Ștefănescu**.
- 359 ⁸ **Asândică** = **Alexandru**, fiul lui **Alexandru Lupașcu**.
- 384 ⁹ **Faujas de Saint-Fond Barthélemy**, geolog și paleontolog francez, * 17 Mai 1741 — † 19 Iulie 1819.
- 387 ¹⁰ În timpul războiului casa lui **Delavrancea** a fost devastată de **Germani**, așa încât nu s'a păstrat nimic din arhiva lui **D.**
- 399 ¹¹ Probabil «**Sultânica**».

INDICE DE NUME ȘI MOTIVE

A

- Academia de Științe Morale**, 428.
Academia Franceză, 417, 430.
Academia Română, XXXII, XL, LIII, LXV. — T. Maiorescu 18. — I. E. Torouțiu 20, 23. — Societatea Academică, T. Maiorescu 30. — I. C. Negruzzi 132, 133, 136—141, 143, 145, 153, 163, 164, 167. — Constantin Meissner 290, 418, 429, 421, 423, 427, 429, 430, 434.
- Acollas E.** 421.
«Ac și Ață» (de I. Slavici) 416.
Adamachi V. 405.
Adamescu Gh. 407, 414. — Data nașterii lui N. Gane 431. — 432.
«Adevărul Literar și artistic» XXXI.
«Adnotațiuni critice ale lui T. Maiorescu pe marginea unei cărți a d-lui Brătescu-Voinești» (de C. Georgiade) XLI.
«Aegri Somnia» (de Anton Naum) 25, 409, 410.
Agură (M. Eminescu) 120.
«Albumul societății Junimea» LXXII.
Alecsandri V. XII, LXI. — T. Maiorescu 27. — Miron Pompiliu 59. — Ioan Slavici 73, 80. — I. C. Negruzzi 133, 154, 155, 163, 167. — B. Delavrancea 401. — 405, 413. — Doine și Lăcrămioare 414. — 422.
Alexandrescu Gr. XIV. — «Părintele Andrei», «O zi și o noapte din viața Excelenței sale Episcopului Damaschin» 129. — Eduard Gruber 129.
«Aliuță» (de N. Gane) 414.
«Almanahul societății România Jună» 411, 418.
«Amintirile unui fost holeric» (de Const. Gane) XLII. — T. Maiorescu 37—39.
«Analele Academiei Române» 429.
«Ancora», editură 433.
Andral dr. 402.
Andrei Petre 428.
«Anecdotă» (de I. Creangă) 411.
«Antologia Română» (de Miron Pompiliu) 414.
«Antologia Sanscrită» (de G. Coșbuc) 416.
Antonescu Teohari — T. Maiorescu 278.
Apostol Const. LXXIII.
Apostol Elena LXXIII.
«Apus de Soare» (de Delavrancea) LXXXII.
«Archiv für Geschichhte der Philosophie und Soziologie» 429.
Arghezi Tudor XXVI, XXX—XXXVIII.
Arion Virgil LXXVII, LXXIX.
Aron — I. C. Negruzzi 163.
Aristotele — I. Slavici 102.
Asândică 434.
Ascanio (Olănescu) — I. C. Negruzzi 138.
Aslan George 21. — Ion Petrović 270. — 431.
Aurelian P. S. — Al. Odobescu 48.
Averescu Al. g-I 433.

B

- Babeș Vicențiu** — T. Maiorescu 23.
— I. Slavici 109. — I. C. Negruzzi 138, 139, 168. — 423.
- Bădărău Alexandru** — Eduard Gruber 126. — I. C. Negruzzi 143. — 421.
- Bădeker Karl** 415.
- Bădescu Scipione** — I. C. Negruzzi 155.
- Bagdasar Nicolae** 24. — Colaborator cu I. Petrovici la «Manual de Psihologie» 427.
- Bagiay** — I. C. Negruzzi 155.
- Bahlui** — T. Maiorescu 11.
- Balș A.** — I. C. Negruzzi 130
- Barcianu** — I. Slavici 110.
- Barițiu Gh.** — I. Slavici 105. — I. C. Negruzzi 167, 168.
- «**Basarabia—Cahul**» (de T. Șerbănescu) LXXIV.
- Basilescu N.** — T. Maiorescu 241, 242, 254, 255. — 425.
- Bassarabescu N.** — M. Eminescu 121. — Redactor al ziarului «Poporul» 416.
- Bayle** 403.
- Bechnitz Ioan** — I. Slavici 105. — 415.
- Beethoven** — M. Eminescu 117. — B. Delavrancea 380.
- Beldiceanu N.** — Miron Pompiliu 59.
- Beldiman** — I. C. Negruzzi 163, 159. — Dimitrie Xenopol 186.
- Belferi** — T. Maiorescu 2. — 405.
- Bengescu** — Al. Odobescu 48. — I. C. Negruzzi 163.
- Bianu Ion XXI, LII, LIII.** — «Cercetări filosofice» de Ion Petrovici 278. — Ion Petrovici 285, 286. — «Peste hotare» de Ion Petrovici 286, — 430, 431.
- «**Biblioteca Populară**» 416.
- «**Biblioteca Tribuna**» 415.
- «**Biblioteca Universală**» 433.
- Biron** 420.
- Bodnărescu Samson XX.** — T. Maiorescu 2, 3. — Destituit din postul de Director al Școlii Normale 11. — T. Maiorescu 35. — I. C. Negruzzi 163, 170. — 405, 406, 411, 415.
- Boerescu C.** — P. P. Carp 63, 418.
- Boerescu V.** 414, 424.
- Bogdan-Duică G.** — Istoria Literaturii Române Moderne XIV. — XXXVII. — T. Maiorescu 274, 275, 277. — Critica tezei de doctorat a lui I. Petrovici 430.
- Bolintineanu D.** LXI.
- Bolliac C.** — Al. Odobescu 48.
- Bologa** — I. Slavici 106.
- Bossy Olympe** — T. Maiorescu 255.
- Botez C.** XXXII, XXXVII.
- Brăiloiu** — T. Maiorescu 252.
- Erăiloiu, Maria Sander** 255.
- Brânză D.** — I. C. Negruzzi 136.
- «**Brașovul Literar**» — Cincinat Paulescu 289. — 434.
- Brătescu-Voinești I. Al.** XX, XXI, XXII, XXIII, XXXIX, XLI, XLIV, LXXVI. — Titu Maiorescu 241—263. — 425.
- Brateș Al.** (Aurel Barbier) XLV.
- Brătianu I. C.** 48, 409, 423.
- Breazu Ion X—XIII, XV.**
- Brockhaus** (Konversations-Lexikon) — M. Eminescu 120. — 416.
- Brote Eugen** — I. Slavici 110.
- Brunchwieg**, filosof, 429.
- Bucovina** (în Documentele Hurmuzache) 4.
- Bucuța Emanoil** LVII.
- «**Budulea Taichii**» (de I. Slavici) 413.
- Buiucliu Grigore** LXV. — T. Maiorescu 11. — I. C. Negruzzi 142, 163.

- Burada T. T.** LXXX. — Filip Xenopol 190.
Buricescu I. F., colaborator cu I. Petrovici la «Manualul de Logică» 427.
Burlă Vasile — T. Maiorescu 4, 25.

- Burlă Vasile** (urmare)
 — M. Eminescu 120. — I. C. Negruzzi 163, 170. — 407.
«Bursierul» (de B. Delavrancea) LXXVIII.
Buțulescu — Al. Odobescu 48.

C

- «**Çakuntalâ**» (Kalidasâ) — traducere de G. Coșbuc 415. — Traducători germani 415.
Çălescu P. A. 411.
Çalimah-Papadopol Al. — Miron Pompiliu 59. — I. C. Negruzzi 136.
Çălănescu G. XXXVII, LVII, 406.
Çămărășescu Al. — prieten politic al lui Titu Maiorescu 19.
Camera Deputaților — T. Maiorescu 18.
Çantacuzino I. A. XI, XXI, LVI, LXXIV. — M. Eminescu 123. — Gh. T. Kirileanu 123. — T. Maiorescu 123. — Ziarul «Timpul» 123.
Çantacuzino Mateiu — T. Maiorescu 278. — Ion Petrovici 280. — 433.
Çantacuzino Zizin — T. Maiorescu 27. — I. C. Negruzzi 130.
«Çaracuda» — Miron Pompiliu 59.
Çaragiale I. I. XLIX. — I. Slavici 111. — I. C. Negruzzi 130. — 413, 426.
Çaragiale Mateiu LXXVII.
Çaragiani Ivan — I. C. Negruzzi 163.
Çaravasile Dimitrie LXXIV.
Çarmen Sylva LXXXI. — Trad. piesei «Despot Vodă» 168.
Çarol I. Regele LXXXI. — Domnitorul 11.
Çarp P. P. XXI, LVI, LVIII, LXV. — N. Gane 61. — «Junimea» 61. — T. Maiorescu 61. — I. C. Negruzzi 61. — «Junimea» 62. — T.

- Çarp P. P.** (urmare)
 Maiorescu 62. — Pavel Paicu 62. — Vasile Pogor 62. — V. Boerescu 63. — Zaharia Columb 63. — Nicolae Mandrea 63. — Anton Naum 63. — Vasile Pogor 63. — Christian Tell 63. — P. Mavrogheni 67. — I. C. Negruzzi 141, 142, 144, 163, 170. — T. Maiorescu 246, 247. — I. C. Negruzzi 283. — 405, 409, 412. — Traducerea tragediei Othello de Shakespeare 414. — 420, 424, 433.
«Çarta pentru descălecatul de năim al Țărei Moldovei» (de Miron Costin), XXXVIII.
«Çarta Românească», Editură 416, 432.
«Çarte de cetire pentru licee» 3.
«Casa Școalelor» 433, 434.
«Çastor» — de I. Al. Brătescu-Voi-nești. — T. Maiorescu 255.
Çatargiu Lascăr XXI, LVI. — T. Maiorescu 64. — P. Mavrogheni 64. — T. Maiorescu 65. — Th. Rosetti 65. — I. C. Negruzzi 163. — 405, 409, 414, 417, 413.
Çașafani G. 414.
«Çercetări Filosofice» (de I. Petrovici) — I. Bianu 278. — 427.
Çerchez Const. — I. C. Negruzzi 166. — Dimitrie Xenopol 186. — 405.
Çerchez I. P. — I. C. Negruzzi 139.
Çerchez M., general — I. C. Negruzzi 163.

- Cerna P.** 283, 433.
- Challiol**, profesor la Școala Militară Iași 1, 2.
- Chamberlain Houston Stewart** XIX.
- Chendi Ilarie** 426.
- Chestiunea evrească** 422, 423.
- Chibici - Revneanu Al.** XXXIII, XXXIV. — Iacob C. Negruzzi 130. — 413.
- Chițu G.** LXXVII, 167.
- Cicero** IV.
- Cihac A.** — I. C. Negruzzi 164. — Dictionaire d'étimologie daco-romaine 422.
- Ciocârdia Dan** LXXIII.
- Ciocârdia Mateiu** LXXIII.
- Cipariu Timoteiu** — I. Slavici 109. — I. C. Negruzzi 163, 170.
- Codrescu Iancu** — M. Eminescu 120.
- Collège de France** 417.
- Columb Zaharia** — P. P. Carp 63. — 414.
- Comșa** — I. Slavici 110.
- Comte Auguste** — T. Maiorescu 34. — 411.
- Comunism** 413.
- «**Congresul Arheologic**» — Al. Odobescu cătră T. Maiorescu 47.
- «**Consiliul general al Instrucțiunii**» — I. Creangă 44.
- Constantinescu Barbu** XXI, LXVI. — T. Maiorescu 114. — Traducerea Sacuntalei de G. Coșbuc 115.
- Constantinescu D.** 430.
- Conta Vasile** — I. Creangă 44. — I. C. Negruzzi 163, 166. — 405, 412.
- «**Constituționalul**», ziar — T. Maiorescu 254.
- «**Contribuțiuni la bibliografia românească**» (de Gh. Adamescu) 432.
- «**Contribuțiuni la istoria învățământului superior**» (de Marin Păpescu-Spineni) 407, 414.
- «**Convorbiri Literare**» XXXIII, «**Convorbiri Literare**» (urmare) XXXIV, XXXVII, XXXIX, XL, XLIII, LXX, LXXI, LXXXV. — T. Maiorescu 3, 4, 26, 29. — I. Slavici 72. — M. Eminescu 120. — Eduard Gruber 129. — I. C. Negruzzi 132, 133, 134, 155, 156, 164, 166, 167. — T. Maiorescu 249, 252, 253, 255. — 406, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 416, 417, 418, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426.
- Corneille P.** (Medea) 434.
- Cornelius** (articol al lui T. Maiorescu în «Der Gedanke, philosophische Zeitschrift») 276.
- Coșbuc G.** XXI, LVI. — I. Slavici 106. — T. Maiorescu 116. — Vedas 116. — Sacuntala 116 -- Mahabharata 116. — Ram'ajan 116. — T. Maiorescu 255. — Despre traducerea Sacuntalei de Kalidasă 415. — Boinav 415. — Antologie Sanscrită 416.
- Costache Manolache** 409, 424.
- Costescu Dimitrie** — «Fazele mini-steriale în România» 419.
- Costin Miron**, cronicarul XXXVIII.
- Crăciunescu Ioan** — T. Maiorescu 4, 25, 34. — 407, 409, 410.
- Creangă Costin** 412.
- Creangă Ion** XX, XXI, XXIII, XXIX, XXXIX, XLI, XLIII, XLVII, XLVIII, LVI, LX. — T. Maiorescu 26, 27. — «Povățuitorul la cetire prin scriere» 40. — T. Maiorescu 40. — P. A. Călescu 40. — «Junimea» 40. — Vasile Vasilescu 41. — «Harap Alb» 42. — «Lumânărică» 42. — «Soacra cu trei nurori» 42. — T. Maiorescu 42. — «România Jună» 43. — T. Maiorescu 43—44. — Al. Lambrior 44. — Vasile Conta 44. — Gh. T. Kirileanu 44. — T. Maiorescu 44. — Despre alegerea sa în Consiliul General al Instrucțiunii 44. — Socac 45. —

Creangă Ion (urmare)

Hrisoscoliu 45. — Ropală 45. — Ivan A. Darzeu 45. — Gh. T. Kirileanu 45. — Miron Pompiliu 59. — Institutatorul Creangă (de Leca Morariu) 411. — Viața și opera lui Creangă (de Lucian Predescu) 411. — Despre traducerea lui Creangă în limbi străine, dare de seamă de Leca Morariu 411. — «Anecdotă» 411. — Tradus de Mite Kremnitz 411. — Genealogia (de L. Predescu) 412.

Cretzianu Gh. 421.**Crișan** — I. Slavici 110.**Cristea** — I. Slavici 110.**«Critica rațiunii pure»** (de Kant) — T. Maiorescu 276.**«Cronica filosofiei contemporane»** (de Ion Petrovici) 427.**Cuger-Poni** — Al. Lambrior 56.**«Culegere de articole d'ale lui M. Eminescu apărute în Timpul în anii 1880 și 1881»** de Gr. Păunescu.**Culianu N.** — I. C. Negruzzi 163.**«Cultura Națională»** (de N. Iorga) XLIX.**«Cultura Națională»** (de A. D. Xenopol) 423.**«Curierul de Iași»** XXXV.**«Cuvinte de reverență la Români»** (de Al. Lambrior) 412.**Cuza A. C.** — I. C. Negruzzi 136, 137, 420.**D****«Dacia Literară»** XLVII.**«Dacia Traiană»** LXIV.**«Dacoromania»** XI, XIV, XV.**Döllitzterm, Gareis Edler von** 417.**Damé Fr.** LXXVII.**Dănărieu C.** 19.**Dănărieu M.** 19, 20.**Dănărieu T.** 408.**Daniileanu** — T. Maiorescu 246.**Daniilescu** — T. Maiorescu 19.**Dan Pamfil** — I. Slavici 72, 414.**Darwin** — B. Delavrancea 344.**Darzeu Ioan A.** — I. Creangă 45.**Da Vinci Leonardo** LXXIX.**«De-asupra sbuciumului»** (de I. Petrovici) 427.**Delavrancea Barbu (Ștefănescu)**

XXII, XXIII, XXIV, XXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, LXXXI—LXXXIII. J. St. Mill 291. — Elena Miller Verghy 291-307. — Corneille «Medea» 292. — Koka 307. — Elena Miller Verghy 308—327. — Koka 328. — Elena Miller Verghy 329—333. — Koka 333. — Elena Miller Ver-

Delavrancea Barbu (urmare)

ghy 334—354. — H. Heine 335. — Ștefan Sihleanu 339. — Patam 339. — A. Schopenhauer 344. — Darwin 344. — «Eloge de la Folie» (de Erasm) 347. — A. Depărățeanu 350. — Margareta Miller Verghy 355. — Hamlet (Shakespeare) 355. — Elena Miller Verghy 356—364. — Margareta Miller Verghy 365. — E. Zola 369. — Elena Miller Verghy 367-369, 371-380. — Marya 370. — Gambetta 380. — Margareta Miller Verghy 380. — Beethoven 380. — Gambetta 381. — Victor Hugo 383. — Lamartine 383. — Margareta Miller-Verghy 383. — Faujas 384. — Emile Zola 385. — Shakespeare 383. — Gambetta 383. — Elena Miller-Verghy 386-392. — Alfr. de Musset 399. — I. Petrovici 428. — 434.

Delavrancea Bebe XXV.**Delavrancea Cela Lahovary** XXV.**Delavrancea Margareta** XXV.**Delavrancea Maria** LXXVI, LXXVII.

- Delbrück Hans** — Ed. Gruber 127--418.
- Demetrescu Romulus XV.**
- Demetriescu Anghel** LXXVII, LXXIX, 421.
- «Democrația», ziar 434.
- Densușianu Aron** 421.
- Densușianu, frații** — I. Slavici 110.
- Depărățeanu Alex.** — B. Delavrancea 350.
- «Der Gedanke», philosophische Zeitschrift — T. Maiorescu 276.
- «Despre partidele politice» (de Gr. Peucescu) 417.
- «Despre personalitatea lui Alexandru Filippide» (de I. Petrovici) 439.
- «Despre Romänische Studien a d-lui Böslers» (de A. D. Xenopol) 496.
- «Despre scrierea limbii române» (de T. Maiorescu) — I. C. Negruzzi 162.
- Diamandi Manole** — I. Slavici 106.
- «Dicționarul Contemporanilor» (de D. D. Rosetti) 432.
- «Dicționarul Enciclopedic Ilustrat» (de A. Candrea și Gh. Adamescu) 432.
- «Dicționarul Junimii» de I. C. Negruzzi LXIX.
- «Dictionnaire d'étimologie daco-romaine» (de A. de Chihac) — I. C. Negruzzi 164, 422.
- «Die Böttcherstrasse» 429.
- Dicitheim** 427.
- «Discursuri Parlamentare» (de T. Maiorescu) XLVII, XLIX, 408, 423.
- Diescu Const. G.** — I. C. Negruzzi 143. — 421.
- Dittel, dr. prof.** — I. Slavici 68, 69.
- Djuvara T. C.** LXXII, 69.
- «Documente privitoare la istoria Românilor» (Eudoxiu E. Hurmuza-che) 437.
- Dodun de Porriers** — Filip Xenopol 191.
- Dogariu** — I. C. Negruzzi 134.
- «Doine și Lăcrămioare» (de V. Alecsandri) — I. Slavici 73. — 414.
- «Domnul Vucea» (B. Delavrancea) LXXVIII.
- Donici Alecu** — I. C. Negruzzi 164.
- «Donna Serafina» (de Anton Naum) 418.
- Dospinescu** — I. C. Negruzzi 163.
- Drăghicescu** LXXVII.
- Dragomirescu Mihail** XLI. — T. Maiorescu 242. — 425. — Apărător al piesei lui Ronetti Roman «Manasse» 430.
- «Dreptul», revista lui Gr. Peucescu 417.
- Drogli Aglaia** XXI, LVI, LVIII -- Aron Pumnul 124. — «Familia» 124. — Gh. T. Kirileanu 124. — T. Maiorescu 124. — M. Eminescu 124. — 406, 417.
- Drogli Ioan** 417.
- «Drumuri Moldovene» (de Leca Morariu) 412.
- Duca** — Filip Xenopol 191.
- Dunca, d-ra** — I. C. Negruzzi 169.
- Dușescu C.** LXXV.
- Dymzsa Livia** Maiorescu 407.

E

- «Eco de resboiu» (de T. Șerbănescu) LXXI, LXXII.
- Economu Chiru** 421.
- «Edelweiss» (de Ed. Gruber) 418.
- Eichendorff J.** XLVI.
- «Eine Trilogie» (Polemica Hasdeu-Gion-Șăineanu în jurul cărții lui W. Rudow) 419.

«**Electorale**» (de I. C. Negruzzi) 171, 423, 424.
 «**Elegie**» (de Anton Naum) -- I. C. Negruzzi 131. -- 413.
Eliade Pompiliu -- T. Maiorescu 242, 425.
 «**Eloge de la Folie**» (de Erasme) -- B. Delavrancea 347.
Emilian Cornelia LXXIX, LXXX.
Eminescu Gheorghe 406.
Eminescu Mihai XX, XXI, XXVI--XXX. -- T. Argezi XXXI. -- XL. -- XLVII, XLVIII, LVI, LVII, LVIII, LX. -- Eminescu și întemeierea României June, de Aurel A. Mureșianu LXXXIV. -- T. Maiorescu 3. -- Glossa 18. -- Sonetul Veneția 18. -- Prima ediție de poezii îngrijită de T. Maiorescu 18. -- Destituit din postul de revizor școlar 11. -- Bolnav la Ober-Döbling 18. -- Știri despre boala sa de la medicul curanți 18. -- T. Maiorescu 38. -- Ioan Popovici-Bănățeanu 51. -- Al. Lambrior 57. -- Miron Pompiliu 60. -- Ioan Slavici 89, 100, 103, 107. -- T. Maiorescu 117. -- Beethoven 117. -- Gh. T. Kirileanu 117. -- Toma Micher 117. -- Anton Rubinstein 117. -- T. Maiorescu 119. -- Agură 120. -- Brockhaus 120. -- A. D. Xenopol 120. -- Ioan Slavici 120. -- Convorbiri Literare 120. -- Vasile Burlă 120. -- Iancu Codrescu 120. -- T. Maiorescu 121. --

Mihai Eminescu (urmare)

I. A. Cantacuzino 123. -- Ziarul «Timpul» 121. -- N. Bassarabescu 121. -- Făgărășanu 121. -- Gh. T. Kirileanu 121. -- Gr. Peucescu 121. -- Aglaia Drogli 124. -- I. C. Negruzzi 170. -- 406. -- Glossa 408. -- Data apariției primei ediții de poezii 408. -- «S'a stins viața falnicei Veneții» 408. -- 411. -- Monografia de N. Petrașcu 412. -- «Curentul Eminescu» de Al. Vlahuță 412. -- 413. -- Imbolnăvirea 415. -- Despre componistul Anton Rubinstein 416. -- Em. intervenind pe lângă T. Maiorescu pentru acordarea unei burse evreului Toma Micher 416. -- Demisia dela «Timpul» 416. -- «Frății Eminescu» de Leca Morariu 417.
Eminescu Șerban 406.
 «**Epistola V**» (de Anton Naum) 418.
 «**Epoca**», ziar 417, 426, 430.
 «**Era Nouă**» 419.
Essai sur les passions (de Th. A. Ribot) 417.
Evolescu Dumitru -- T. Maiorescu 254.
 «**Evoluția scrisului feminin în România** (de Margareta Miller-Verghy și Ecaterina Săndulescu) LXXIX.
 «**Extraits des grands philosophes**» -- T. Maiorescu 34.
 «**Fyolf copilul**», dramă de Ibsen, trad. de T. Maiorescu 249.

F

Facultatea de teologie din Chișinău (întemeiată de Ministrul I. Petrovici) 429.
Făgărășanu -- M. Eminescu 121.
 «**Familia**», revistă 28. -- T. Maiores-

cu 30. -- Aglaia Drogli 124.
 «**Fără noroc**» (nuvelă de I. Popovici-Bănățeanu) 54.
 «**Fata de birău**» (comedie de I. Slavici) -- I. C. Negruzzi 170.

«Făt-Frumos» (revista lui Leca Morariu) LXXXVI, 411.
Fătu Dr. A. (cumular) 2. — T. Maiorescu 3. — 405.
Faujas de Saint-Fond Barthélemy — B. Delavrancea 384. — 434.
 «Fazele ministeriale în România» (de D. Costescu) 419.
 «Felurite» (de I. Petroviți) — I. C. Negruzzi 285.
Fichte J. G. — T. Maiorescu 276.
 «Figuri dispărute» (de I. Petroviți) — I. C. Negruzzi 283. — 433.
 «Figuri filosofice contemporane» (de I. Petroviți) 427.
Filipescu Nicolae 421.
 «Filosofia germană în România» (conf. de I. Petroviți) 428.

Firfirie Angela — T. Maiorescu 31
Fleva Nicolae — T. Maiorescu 254.
 «Floarea Darurilor», revistă LXII.
 «Floarea Soarelui», revistă XLV.
Florescu I. Em. 419.
Fouillée Alfred, Histoire de phil. — T. Maiorescu 34. — 411.
Fournet dr. 402.
 «Frăținii Eminescu» (de Leca Morariu) 417.
Fritze L. (trad. german al Sacontalei) 415.
Frollo Giovanni L. LXXVII. — T. Maiorescu 4. — «O nouă soluțiune a probl. ortogr.» 4. — 407.
Frumușeanu Dr. — T. Maiorescu 20.

G

Gabrea Iosif I. 430.
 «Galații noi» — Iacov al Dunării de jos 282.
Gambetta — B. Delavrancea 380, 381, 385.
Gane Alexandru 421.
Gane Constantin XX, XXXIX, XLII. — T. Maiorescu 37, 38. — 411.
Gane Ștefănică — T. Maiorescu 37.
Gane Nicolae XXI, XXIV, XXXIX, XL, XLI, LVI, LXV. — T. Maiorescu 4. — Miron Pompiliu 59, 60. — Petre P. Carp 61. — I. Slavici 111. — I. C. Negruzzi 142, 146. — «Iașul» 279. — Ion Petroviți 279. — «Aliuță» 414. — 421, 431. — Data corectă a nașterii 431. — Erorile lui Gh. Adamescu 431. — Cea dintâi dovada pentru data nașterii 431-2 (poezia lui Gane: «1 Febr. 1878».)
Ganymedes — T. Maiorescu 27. — 410.
Găvănescu I. LXXVII.

Gellianu Gr. 421.
Georgiade Const. XLI.
Gerula — I. Slavici 106.
 «Geschichte des rumänischen Schrifttums» (de W. Rudow) 419.
Gherea-Dobrogeanu C. XXXIX. — T. Maiorescu 244.
Gheorghiu M. 405.
Gheorghian 405.
Ghica Ion — Miron Pompiliu 59. — Corespondența cu V. Alecsandri 43.
Giurescu C. — T. Maiorescu 255.
 «Glossa» (de M. Eminescu) XXXII, 408.
Goblot («Traité de Logique») 427.
Goethe W. XVI, XIX, XXXVI. — T. Maiorescu 269. — 413. — Italiänische Reise 415. — Reinecke Fuchs 420.
Golescu — Al. Lambrior 56.
Golescu Dinicu 413.
Golescu Iordache (Un manuscript al lui G., de Al. Lambrior) 412.
Gorky Maxim XLVI.

Gorovei Artur IV, XXII, XXIII, XXIV, LXV, LXXV, 424, 425.
Grădișteanu I. — T. Maiorescu 3, 406.
Grădișteanu Petre 421.
Grama A. — I. Slavici 109.
Grandeia H. — I. C. Negruzzi 169.
 «**Grande Encyclopédie**» 410.
Greceanu Dimitrie 433.
Greceanu Dinu — I. C. Negruzzi 283.
Grecescu Dr. 421.
Gregoriady-Bonachi A. — T. Maiorescu 26. — 410.
Grigorovici Codrat — Ioan Slavici 73. — 415.

Grossmann-Schrott, D-na dr. 11.
Gruber Eduard XX, XXI, LVI. — T. Maiorescu 32, 125. — **Spăranță** 126. — **Bădărău** 126. — D. Sturdza 126. — **Ribot** 127. — **Delbrück** 127. — **W. Wundt** 127. — **Al. Odobescu** 128. — **H. Spencer** 128. — **H. Taine** 128. — **Sergi** 128. — I. C. Negruzzi 128. — **D. Sturdza** 128. — **Gr. Alexandrescu** 129. — «**Convorbiri Literare**» 129. — 410, 418.
Gusti Dimitrie — **Filip Xenopol** 190. — 421, 424.

H

«**Hărăp alb**» (de I. Creangă) 42.
 «**Hamlet**» (Shakespeare) — B. Delavrancea 355.
Haref Spiru LXXVII, LXXIX. — T. Maiorescu 275. — 430.
Hârjeu C. 421.
Hartulari Catinea LXXVI.
Hartulari Elena LXXVI.
Hartulari Iorgu LXXVI.
Hasdeu B. P. — **Al. Odobescu** 49. — I. C. Negruzzi 130, 135, 154, 155, 164, 167, 169. — 411. — **Critica la Istoria lit. rom. de W. Rudow** 419.
Hegel G. W. Fr. — T. Maiorescu 276, 277.
Heine Heinrich LXVI. — **H. Heine și Heinismul** (de I. E. Torouțiu) LXIX. — I. C. Negruzzi 170. — B. Delavrancea 335.
Herescu, Premiul Năsturel. — I. C. Negruzzi 133.
Herculani Cesarina, pianistă — I. Slavici 95.
Hepites Constantin LXXIII.

Hepites Grigore LXXIII.
Hepites Ștefan LXXIII.
Herodot (în raport cu istoria Românilor) de **A. D. Xenopol** 406.
Hintz (Hințescu — Proverbe) — I. Slavici 106.
Hirt dr. 402.
Hodoș dr. Iosif — T. Maiorescu 29. — I. C. Negruzzi 167, 168, 428.
Hodoș Nerva și Al. Sadi-Ionescu: «**Publicațiunile periodice românești**» 419.
Hoiban Mihail 405.
Horațiu — I. C. Negruzzi 131. — 418.
Hrisoscoliu — I. Creangă 45.
Hugo Victor — B. Delavrancea 383.
Hume David — T. Maiorescu 34. — 411.
Humpel Eduard — T. Maiorescu 31.
Humpel Emilia — T. Maiorescu 31. — 407, 410.
Hurmuzache Eudoxiu E. (Documente privitoare la istoria Românilor) 407.
Hypocrat 403.

I

- Iacob al Dunării de jos** XXI. — Liga Culturală 281. — I. Petrovici 231. — Ion Vodă Sturza 292. — «Galații noi» 232. — 433.
- «**Iașul**» — N. Gane 279.
- Ibrăileanu G.** XXXII, XXXVII.
- Ibsen H.** — T. Maiorescu 249.
- «**İdeal**» (de Anton Naum) 414.
- Iliarian Papin** — I. C. Negruzzi 163.
- «**İmpresii din Italia**» (de I. Petrovici) — Cincinat Pavelescu 283. — 434.
- «**İncercări asupra versului român**» (de A. D. Xenopol) 403.
- «**İndreptariu**» (de Al. Lambrisor) 412.
- «**İn lume**» (de Ioan Popovici-Bănățeanu) 51, 412.
- «**İnsemnări zilnice**» (T. Maiorescu) XXVI, 415.
- İnstitutul Academic** (Academia Română), 1, 2.
- «**İnstitutul de psihologie experimentală**» Leipzig 410.
- «**İnstitutul nou normal de domnișoare**», LXXVI, 434.
- «**İntăia teză română pentru doctorat în filosofie**», critica lucrării lui I. Petrovici, de G. Bogdan-Duică 430.
- «**İnternatul de fete din Iași**» 410.
- «**İntroducere în metafizică**» (de I. Petrovici) 427.
- İonescu Al.-Sadi și Nerva Hodoș**, Publicațiunile periodice românești 419, 422.
- İonescu I. Gion** LXXIX. — Critica Istoriei Lit. Rom. de N. Rudow 419.
- İonescu Nicolae** 408.
- İonescu Take** LXXVI. — I. C. Negruzzi 283. — 421, 433.
- İon Vodă Sturza** — Iacob al Dunării de jos 282.
- Iorga Nicolae** XLVIII, XLIX, LXII. — I. C. Negruzzi 145. — 410, 420. — Despre I. Petrovici 426.
- «**İsagogia**» (de Il. Pușcariu) — I. C. Negruzzi 156, 157. — 422.
- «**İstoria ideilor mele**» (de A. D. Xenopol) 417.
- İstrati Dr. I. C.** LXXVII, LXXIX.
- İstrati Panait** XLVI.
- «**İtaliänische Reise**» (de W. Goethe) 415.
- İunian** — T. Maiorescu 20.
- «**İvan Turbincă**» (de I. Creangă, trad. de Mite Kremnitz) 411.

J

- Jäger** — I. Slavici 81.
- Jarnik Ioan Urban** LXXXI.
- Jelcriu George** LII.
- «**Junimea**» IX, XX, XXVIII, XL, XLIII, XLVIII, L, LVII, LIX, LX, LXXXIV, LXXXV. — T. Maiorescu 2, 3. — La București 12. — T. Maiorescu 24. — Sondată de ministrul T. Maiorescu asupra eventualei numiri a lui
- «**Junimea**» (urmare)
Burlă în locul lui Vizanti 25. — T. Maiorescu 26, 27. — I. a București 27. — I. Creangă 40. — Miron Pompiliu 69. — P. P. Carp 61, 62. — I. C. Negruzzi 133, 154, 155, 163. — T. Maiorescu 249, 254. — 405, 406, 407, 408, 411, 412, 414, 419, 420, 421, 431.
- Jupiter** — T. Maiorescu 27.

K

- Kalinderu Iancu** — Iacob C. Negruzzi 138, 139.
- Kalidasâ** (Sacontala), trad. de G. Coșbuc 415.
- Kallirhoë** 410.
- Kant Immanuel**, în filosofia românească (de I. E. Torouțiu) XLIII. — Critica rațiunii pure (T. Maiorescu) 34. — T. Maiorescu 276. — 411. — «Kant und das rumänische Denken», conf. de I. Petrovici 429.
- Kaulbach Wilhelm** 420.
- Keitt**, medicul curant al lui Ioan Popovici Bănățeanu 52.
- Kirileanu Gh. T.** XXIII, LVIII, LXV.

- Kirileanu Gh.** (urmare)
— I. Creangă 42, 44, 45. — M. Eminescu 117, 121. — I. A. Cantacuzino 123. — A. Drogli 124. — 416, 417.
- Kogălniceanu M.** XLVIII.
- Koenen Emilia** 425.
- Koka** — B. Delavrancea 307, 328, 333.
- Kopernicki** — Al. Odobescu 48.
- Kotzebue Wilhelm XXXIV, XL** — «Schițe din Moldova» 18.
- Kraus Th.** (Ribots Psychologie) 417.
- Kremnitz George** 415.
- Kremnitz Mite XXIV**. — T. Maiorescu 12. — Ioan Slavici 112. — 403. — Traducătoare din Creangă 411. — 415, 413.

L

- Laenec** 403.
- Lahovari George** — I. C. Negruzzi 130.
- Lamartine** — B. Delavrancea 383.
- Lambrior Alexandru XXI, LXI**. — I. Creangă 44. — T. Maiorescu 56. — Golescu 56. — Matilda Cugler Poni 56. — T. Maiorescu 57. — M. Eminescu 57. — Mesotă 57. — Teodorescu 57. — T. Maiorescu 57. — C. A. Rosetti 58. — Edgar Quinett 58. — 411, 412, 413.
- Langa** 405.
- «**La nationalité en philosophie**» (Th. A. Ribot) 428.
- «**La philosophie de Schopenhauer**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**La philosophie française en Roumanie**» 429.
- «**La psychologie de l'attention**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**La psychologie allemande contemporaine**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**La psychologie anglaise contemporaine**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**La psychologie des sentiments**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**La Revue du monde latin**» — Al. Odobescu 46.
- Lassalle Ferdinand** — T. Maiorescu 276, 277. — 430.
- Leauty LXXVII**.
- Lecca C.** 421.
- «**Le Dynamisme Contemporaine**» 429.
- «**Legătura între ființele organice și mai ales între animale și om**» (de Codrat Grigorovici) 415.
- Leidesdorf dr.** XL.
- Lonardescu C.** — T. Maiorescu 34. — 411.
- Lepădatu I.** 421.
- «**Les annales de l'Université de Paris**» 428.
- «**Les maladies de la mémoire**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**Les maladies de la personnalité**» (Th. A. Ribot) 417.
- «**Les maladies de la volonté**» (Th. A. Ribot) 417.

- Lessing G. E.** 419.
Levêque LXXVII.
«L'évolution des idées générales»
 (Th. A. Ribot) 417.
«L'hérédité» (Th. A. Ribot) 417.
«L'idée de néant» 428.
«Liga Culturală» 281, 433.
«Liga Poporului» — I. Petrovici 281, 433.
«Limba română veche și nouă» (de Alex. Lambrior) 412.
Litré Emile — T. Maiorescu LVI, 269.
Litzica Const. 430.
Loebdanz E. (trad. germ. al Sacontalei) 415.
Locke John — T. Maiorescu 34, 411.
«Logica» (de T. Maiorescu) 414.
«Logische Untersuchungen» (de Trendelenburg) 276.
«Lumânărică» — I. Creangă 42.
Lupașcu Alexandru 443.
Lupașcu Henrietta LXXVII.
Lupașcu Lucreția A. LXXIX, 434.
Lupașcu Maria LXXVII.
Luptele dela Plevna (Theodor Șerbănescu) 205.
Lupu-Antonescu A. 430.
Luța (cântăreț bis. din Suceava) — I. Slavici 73.

M

- Maasen** — I. Slavici 71.
Maha-Bharata — G. Coșbuc 116. — T. Maiorescu 255.
Maiorescu Ana (necrolog de S. Mehedinți) 420.
Maiorescu Emilia Humpel — T. Maiorescu XX, XXXII, LVII, 12, 18, 31, 407, 410.
Maiorescu Livia 11, 248, 407.
Maiorescu Titu XX—XXIII, XXV—XXVI, XXXII—XXXIV, XXXVI—XLIV, XLVII—LIX, LXI, LXV, LXXVI. — Șt. Vârgolici 1. — Dr. Fătu 2. — Belferi 2. — I. C. Negruzzi 2. — Pascu 2. — S. Bodnărescu 2. — «Junimea» 2. — Necesitatea idealismului pentru regenerarea morală a României 2. — «Junimea» 3. — S. Bodnărescu 3. — Preocupări pentru cărți didactice 3. — I. Grădișteanu 3. — «Convorbiri Literare» 3. — Sf. Spiridon 3. — Societatea Academică (Academia Română) 3. — M. Eminescu 3. — I. C. Negruzzi 3. — Indemn la muncă și sacrificiu 3. — Șt. Vârgolici 4. — Grija pentru edificii
Maiorescu Titu (urmare)
 școlare 4. — N. Gane 4. — Vasile Burlă 4. — I. Crăciunescu 4. — A. Vizanti 4. — «Convorbiri Literare» 4. — G. L. Frolo 4. — Bucovina 4. — Tezaurul dela Pietroasa de Al. Odobescu 4. — Al. Odobescu 4. — Miron Pom-piliu 4. — Emilia Maiorescu-Humpel 5, 11. — Venituri slabe din avocatură 11. — A. Naum 11. — S. Bodnărescu, destituit din postul de director al Școlii Normale 11. — M. Eminescu, destituit din postul de revizor școlar 11. — Gr. Buiucliu 11. — Vasile Pogor 11. — D-ra Marquard 11. — Livia Maiorescu 11. — Teodor Nica 11. — I. Manliu 11. — Se plânge că se dau subvenții unor școli din Bulgaria și Societății Academice, dar nu se mai înființează școli primare în țară 11. — D. I. Mănăstireanu 11. — Contrastul dintre direcția nouă și direcția veche 11. — Se bucură de Principele Carol I-iu de Hohenzollern-Sigmaringen 11. — Despre pensionul d-nei dr. Gross-

Maiorescu Titu (urmare)

mann-Schroth din Dresda 11. -- Locuința din str. Sf. Vineri 11. -- Bahlui 11. -- «Junimea» la București 12. -- Procesul său politic 12. -- Emilia M.-Humpel 12. Mite Kremnitz 12. -- M. Eminescu 18. -- Academia Română 18. -- Camera deputaților 18. -- Ingrijește prima ediție de poezii de Eminescu 18. -- «Schite din Moldova» de W. Kotzebue 18. -- Prefață la poeziile lui Eminescu 18. -- Socec-Teclu 18. -- Plecarea la Iași 18. -- Despre boala lui Eminescu internat la Ober-Döbling 18. -- Emilia Maiorescu-Humpel 18. -- Corecturi la ediția poeziilor lui Eminescu și la «Schite din Moldova» de W. v. Kotzebue 18. -- Cămărășescu 16. -- Săulescu 19. -- M. Dănăricu 19. -- C. Dănăricu 19. -- Iunian 20. -- Dr. Frumușeanu 20. -- Anton Oprescu 20. -- Avocat 20. -- Cere ministerului de justiție permisiunea de a exercita profesia de avocat 20. -- Jurământul de avocat 20, 21. -- Inscrierea în tabloul avocaților stagiați din Iași 22. -- Proces verbal de depunerea jurământului de avocat 23. -- A. Vărlănescu 23. -- A. D. Xenopol 23, 24. -- Trimite lui A. D. Xenopol subvenție 24. -- «Junimea» 24. -- Roagă pe A. D. Xenopol să-i dea informații despre profesorii de filosofie din Berlin 24. -- Reproșează lui A. D. Xenopol că urmează prea multe cursuri 24. -- Anton Naum 25. -- Ministru al instrucției se informează asupra numirii lui V. Burlă în locul lui A. Vizanti 25. -- I. Crăciunescu 25. -- Teodor Naum 25. -- Alexandru Naum 25. -- Despre «Aegri Somnia» a

Maiorescu Titu (urmare)

lui A. Naum 25. -- «Junimea» 26. -- I. Creangă 26. -- Vasile Tassu 26. -- «Convorbiri Literare» 26. -- A. Gregoriady-Bonachi 26. -- Despre ortografia lui Al. Gr.-B. 26. -- Anton Naum 26. -- Alex. Naum 26. -- Teod. Naum 26. -- Anton Naum 27. -- Zizin Cantacuzino 27. -- V. Alecsandri 27. -- Ganymed 27. -- Jupiter 27. -- «Junimea» 27. -- I. Creangă 27. -- Anton Naum 27. -- Alex. Naum 27. -- Teodor Naum 27. -- I. C. Negruzzi 28. -- «Familia» 28. -- «Convorbiri Literare» 28. -- Despre teatrul românesc în Ardeal 28. -- A. Mocioni 29. -- «Familia» 29. -- Vic. Babeș 29. -- Thalia română 29, 30. -- Iosif Hodoș 29. -- Iosif Vulcan 29. -- «Fond pentru teatrul național român» în Ardeal 29. -- P. Mihaly 29. -- Zappa 30. -- «Familia» 30. -- Societatea Academică 30. -- Eduard Humpel 31. -- Angela Firfiric 31. -- Missis Mason 31. -- Emilia Maiorescu-Humpel 31. -- Olga Martacoj 31. -- Eduard Gruber 32. -- Despre începuturile carierei sale 32. -- «Fouillée, Histoire de Phil.» 34. -- Im. Kant, Critica rațiunii pure 34. -- David Hume 34. -- «Extraits des grands philosophes» 34. -- Herbert Spencer 34. -- J. St. Mill 34. -- Locke 34. -- Leonardescu 34. -- Crăciunescu 34. -- A. Compte 34. -- W. Wundt 34. -- Al. Odobescu 35. -- V. A. Ureche 35. -- Indeamnă pe I. C. Negruzzi să traducă pe Hamlet 35. -- S. Bodnărescu 35. -- Preocupări de cărți didactice 35. -- Al. Odobescu 36. -- Aforismele lui Schopenhauer 36. -- Const. Gane 37. -- Ștefănică Ga-

Maiorescu Titu (urmare)

ne 37. — Despre «Amintirile unui fost holerici» de C. Gane 37, 38, 39. — C. Gane 38. — M. Eminescu 38. — V. G. Mortun 38. — I. Creangă 40. — «Moș Nichifor Coțcariul» de I. Creangă 40. — I. Creangă 42, 43, 44. — Al. Odobescu 45, 47. — Ioan Popovici-Bănățeanu 51, 52. — N. Nicolescu 54. — 55. — Al. Lambrior 56, 57. — Miron Pompiliu 59, 60. — P. P. Carp 61, 62. — Lascar Catargiu 64, 65. — P. Mavrogheani 66. — Ioan Slavici 68, 69, 70, 75, 82, 103, 104, 108, 111. — Barbu Constantinescu 114. — Gh. Coșbuc 116. — M. Eminescu 117, 119, 121. — I. A. Cantacuzino 123. — A. Droghii 124. — Eduard Gruber 125. — I. C. Negruzzi 130, 131, 133, 136, 123, 142, 144, 155, 162, 163, 167, 169. — Filip Xenopol 199. — I. A. Brătescu-Voinești 241—263. — N. Basilescu 241. — C. Rădulescu-Motru 241. — N. Basilescu 242. — C. Rădulescu-Motru 242. — Scăriătescu 242. — Reber 242. — P. P. Negulescu 242. — Schubert 242. — Pompiliu Eliade 242. — Mihail Dragomirescu 242. — Marie Sander 243. — Duiliu Zamfirescu 243. — C. Dobrogeanu-Gherea 244. — Maria Negruzzi 246. — P. P. Carp 246. — Daniilescu 246. — P. P. Carp 247. — Livia Maiorescu 248. — D. Zamfirescu 248. — «Conv. Lit.» 249. — «Eyolf copilul», dramă de Ibsen, trad. de T. M. 249. — H. Ibsen 249. — «Junimea» 249. — I. C. Negruzzi 249. — «Radu Finuleț» nuvelă de I. Al. Brătescu-Voinești 252. — Brăiloiu 252. — «Conv. Lit.» 255. — Const. Sturdza 251. — C. Rădulescu-Motru 251. — «Conv. Lit.» 252. — Stătescu 253. — «Conv.

Maiorescu Titu (urmare)

Lit.» 253. — Müller 253. — N. Flevea 254. — «Junimea» 254. — N. Basilescu 254. — Nicolaescu 254. — Evolceanu 254. — «Constituționalul» 254. — Stătescu 254. — «Voința» 254. — C. Giurescu 255. — «Castor» 255. — Mahabharata 255. — Marie Negruzzi 255. — N. Basilescu 255. — Maria Sander Brăiloiu 255. — Olympe Bossy 255. — Petre Popescu 255. — Gh. Coșbuc 255. — «Un om» (schiță de I. Al. Brătescu-Voinești) 258. — Sugestii pentru nuvela «Neamul Udreștilor» de I. Al. Brătescu-Voinești 260—262. — A. Rădulescu-Pogoneanu 262. — C. Rădulescu-Motru 263. — Scăriătescu 263. — «O problemă filosofică» de I. Petrovici 266. — I. Petrovici 266—273. — Napoleon I 269. — W. v. Goethe 269. — Fr. v. Schiller 269. — Em. Lithé 269. — «Spirit și corp» de I. Petrovici 274. — G. Bogdan-Duică 274. — «Revista generală a învățământului» 274. — Ermil Pangrati 275. — G. Bogdan-Duică 275. — Sp. Haret 275. — «Ueber die gegenwärtige Stellung der Hegel'schen Philosophie» 276. — Karl Werder 276. — Cornelius (Articol al lui T. Maiorescu în rev. filos. «Der Gedanke» Berlin, vol. III, pg. 18) 276. — Hegel 276. — Schelling 276. — Lassalle 276. — Fichte 276. — Michelet 276. — Trendelenburg 276. — Kant, «Critica rațiunii pure» 276. — «Logische Untersuchungen» (Trendelenburg) 276. — «Der Gedanke» rev. fol. 276. — Schopenhauer 276. — Lassalle 277. — Nădejde 277. — Unger 277. — Lorenz von Stein 277. — Hegel 277. — G. Bogdan-Duică 277. — Karl Marx 277. — Teo-

- Maiorescu Titu** (urmare)
 chari Antonescu 278. — Ralet
 278. — Matei Cantacuzino 278. —
 I. C. Negruzzi 283. — 405-7. —
 Avocat 408. — «Discursuri Par-
 lamentare» 408. — 409-412. —
 Raport asupra ortogr. rom., obs.
 de Al. Lambrior 412-413. — «Lo-
 gica» 414. — «Insemnări zilnice»
 415. — Acționat în judecată
 fiindcă a dat burse tinerilor ta-
 lentați 416. — 417, 419, 420, 423.
 — «Discursuri Parlamentare»
 423. — 424, 425. — Prefața la
 lucrarea lui I. Petrovici: O pro-
 blemlă filosofică 426. — 430, 433.
- Maior Dr.** — Ioan Popovici 52.
- Mănăstireanu D. I.** — T. Maiorescu
 11.
- Mandrea Nicolae** — P. P. Carp 63.
 — I. C. Negruzzi 130, 163.
- Manole Diamandi** 415.
- Manliu I.** — T. Maiorescu 11. — Mi-
 ron Pompiliu 59.
- «**Manual de logică**» de I. Petrovici
 și I. F. Buricescu 427.
- «**Manual de psihologie**» de I. Petro-
 vici și N. Bagdasar 427.
- Manu G.** 418.
- Marceiac LXXVII.**
- Marghiloman Al.** 421.
- Marian Simeon Florea LXXX.**
- Marquard d-ra** — T. Maiorescu 11.
- Martacoj Olga** — T. Maiorescu 31.
- Marx Karl** — T. Maiorescu 277.
- Mârzescu Gh. XXI.** — N. Nicolescu
 55. — I. C. Negruzzi 134, 166. —
 D. Xenopol 186. — I. Petrovici
 282. — 405. — (Inființează o nouă
 catedră de filosofie la Iași) 43.
- Matcaș** — N. Nicolescu 55.
- Mavrogheni P. XXI,** 56. — Lascar
 Catargiu 64. — T. Maiorescu 66.
 — «Timpul» 66. — P. P. Carp
 67. — 405.
- «**Medea**» (de P. Corneille) — B. De-
 lavrancea 292. — 434.
- Mehedinți Simeon** (Soveja) 407, 408,
 430. — Ana Maiorescu, necrolog,
 420.
- Mehemet Ali LXXVII.** — T. Șerbă-
 nescu 205.
- Meier E.** (trad. Sacontala) 415.
- Melic Ioan** — «Bancherub» 3. — I. C.
 Negruzzi 163. — 405.
- Meissner Constantin XXI.** — Cinci-
 nat Pavelescu 239. — Academia
 Română 290. — Membru al Aca-
 demiei Române 434.
- Meșotă I. G.** — Al. Lambrior 57. —
 Geografie și Istorie trad. după
 W. Pütz 413.
- Meyers Konversations Lexikon** 416.
- Michăilescu Ștefan** 421.
- Michelangelo** — I. Slavici 98.
- Michelet Karl Ludwig** — T. Maio-
 rescu 276. — 430.
- Micher Toma** — M. Eminescu 117. —
 Talentat muzicant evreu susțin-
 ut de M. Eminescu la ministrul
 T. Maiorescu pentru obținerea
 unei burse 416.
- Micle Veronica** 413.
- Mihaly P.** — T. Maiorescu 29.
- Mill John Stuart** — T. Maiorescu 34.
 — B. Delavrancea 291.
- Miller-Verghy Elena XXII, XXIII,**
 XXIV, LXXXVI—LXXX. — Bar-
 bu Delavrancea 291—307, 308—
 327, 328—333, 333—354, 356—364,
 367—369, 371—380, 386—390, 392—
 404, 434.
- Miller-Verghy Margareta XXIII,**
 XXV, LXXXVI, LXXX. — Barbu
 Delavrancea 355, 365, 380, 383,
 404, 434.
- «**Minerva**», Enciclopedie, Cluj 432.
- Ministerul de războiu** 1.
- Miron** — I. C. Negruzzi 168.
- Missir P.** — I. Slavici 73. — 413.
- Missis Mason** — T. Maiorescu 31.
- «**Mitropolitul Andrei Șaguna**», stu-
 diu de Ilarion Pușcariu 421.
- Mocioni A.** — T. Maiorescu 29.

«**Momente solemne**» (de I. Petrovici) 428.
Mongescu (aderent politic al lui T. Maiorescu) 19.
Morariu Leca XXXVI, LXXXVI. — «Institutatorul Creangă» 411. — Despre trad. lui Creangă 411. — «Drumuri moldovene» 412. — «Frăținii Eminescu» 417.
Morariu Victor — Povestea Vulpei de A. Naum și Reinecke Fuchs de Goethe 420.
Morțun V. G. — T. Maiorescu 38.

«**Moș Nichifor Coțcariul**» — I. Creangă XLIII. — T. Maiorescu 40.
Müller — T. Maiorescu 253.
Murărașu D. XXXVII. — Naționalismul lui Eminescu 417.
Mureșianu Aurel LXXXIV. — I. Slavici 105, 110.
Murat I. St. LXXII.
Mureșianu Aurel A. LXXXIV.
Musset Alfr. — B. Delavrancea 399.
Muzeul Național — Al. Odobescu 49.
Myller Th. A. 422.

N

Nădejde — T. Maiorescu 277.
Napoleon I-iu LVI. — T. Maiorescu 269, 419.
«Naționalismul lui Eminescu» (de D. Murărașu) 417.
Naum Alexandru XXII. — T. Maiorescu 25, 26, 27. — I. C. Negruzzi 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 147.
Naum Anton XX, XXI, XXII, XLIX, LXIII, LXV. — T. Maiorescu 11. — «Aegri Somnia» 25. — T. Maiorescu 25, 26. — «Ganymed» 27. — T. Maiorescu 27. — **Miron Pompiliu** 59. — P. P. Carp 63. — I. C. Negruzzi 130, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 141, 143, 145, 163. — «Aegri Somnia» 409, 410. — «Ideale» 414. — «Elegie» 418. — «Donna Serafina» 418. — «Epistola V» 418. — «Povestea Vulpei» 419, 420. — 421.
Naum Teodor XXII. — T. Maiorescu 25, 27. — I. C. Negruzzi 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 147.
«Neamul Românesc» LXII.
«Neamul Românesc Literar» LXII.

Negreanu Nicolae (Scarlat Preajbă) LXXXIV, LXXXVI.
Negruzzi Iacob C. IV, XI, XX, XXI, XXXIX, LVI, LIX, LXI, LXII, LXIV, LXV, LXIX. — T. Maiorescu 2, 3, 28. — P. P. Carp 61. — I. Slavici 69, 73. — E. Gruber 128. — Al. Chibici-Revneanu 130. — B. P. Hașdeu 130. — Anton Naum 130. — T. Maiorescu 130. — Th. Rosetti 130. — I. P. Cerchez 130. — Mandrea 130. — Teodor Nica 130. — George Lahovari 130. — A. Balș 130. — Dim. Rosetti 130. — Zizin Cantacuzino 130. — I. L. Caragiale 132. — «Academia Română» 133. — V. Alecsandri 133. — «Convorbiri Literare» 133. — «Junimea» 133. — T. Maiorescu 133. — Al. și Teod. Naum 133. — Premiul Eliade Rădulescu 133. — 130. — Nicolae Xenopol 130. — V. A. Ureche 130. — Alexandru și Teodor Naum 131. — «Elegia» lui A. Naum 131. — Horațiu 131. — T. Maiorescu 131. — «Academia Română» 132. — Anton Naum

Negruzzi Iacob C. (urmare)

132. — Al. Odobescu 132. — «România Jună» 132. — Dimitrie Sturdza 132. — Premiul Nașturel Herescu 133. — Anton Naum 133. — «România Jună» 133. — «Convorbiri Literare» 134. — Dogariu 134. — Gh. Mărzescu 134. — Al. și Teod. Naum 134. — B. P. Hasdeu 135. — Al. și Teod. Naum 135. — Anton Naum 135. — W. Rudow 135. — A. D. Xenopol 135. — «Academia Română» 136. — Brânză 136. — Callimah-Papadopol Al. 136. — A. C. Cuza 136. — T. Maiorescu 136. — Al. și Teod. Naum 136. — P. Poni 136. — Gr. Tocilescu 136. — V. A. Ureche 136. — «Academia Română» 137. — A. C. Cuza 137. — Al. și Teod. Naum 137. — Anton Naum 137. — «Povestea Vulpei» de A. Naum 137. — Ascanio (Ollănescu) 138. — «Academia Română» 138. — V. Babeș 138. — Ioan Kalinderu 138. — T. Maiorescu 138. — Al. și Teod. Naum 138. — Anton Naum 138. — Dim. Ollănescu-Ascanio 138. — «Povestea Vulpei» de A. Naum 138. — A. D. Xenopol 138. — «Academia Română» 139. — V. Babeș 139. — I. Kalinderu 139. — Al. și Teod. Naum 139. — Anton Naum 139. — Ollănescu-Ascanio 139. — Socec 139. — D. Sturdza 139. — «Academia Română» 140. — Al. și Teod. Naum 140. — «Academia Română» 141. — P. P. Carp 141. — Al. și Teod. Naum 141. — Anton Naum 141. — Gr. Buiucliu 142. — P. P. Carp 142. — N. Gane 142. — T. Maiorescu 142. — Grigore Buiucliu (necrolog) 420

Negruzzi Iacob C. (urmare)

— Th. Rosetti 142. — «Academia Română» 143. — Al. Bădărău 143. — C. G. Dissescu 143. — Al. și Teod. Naum 143. — Anton Naum 143. — P. P. Carp 144. — T. Maiorescu 144. — Th. Rosetti 144. — «Academia Română» 145. — Al. și Teod. Naum 145. — N. Gane 146. — N. Iorga 146. — Anton Naum 146. — N. Quintescu 146. — Al. și Teod. Naum 147. — Ilarion Pușcariu 147. — Ilarion Pușcariu 148. — Sextil Pușcariu 148. — A. Șaguna 148. — Probleme lingvistice 149-153. — «Academia Română» 153. — «Revista contemporană» 153. — V. Alecsandri 154. — B. P. Hasdeu 154. — «Junimea» 154. — Ilarion Pușcariu 154. — Sextil Pușcariu 154. — V. Alecsandri 155. — I. Scipione Bădescu 155. — Bagiy 155. — «Convorbiri Literare» 155. — B. P. Hasdeu 155. — «Junimea» 155. — T. Maiorescu 155. — V. A. Ureche 155. — «Convorbiri Literare» 156. — «Isagogia» 156. — Ilarion Pușcariu 156. — Sextil Pușcariu 156. — A. Șaguna 156. — «Isagogia» 157. — Ilarion Pușcariu 157. — Sextil Pușcariu 157. — Probleme lingvistice 158-160. — Ilarion Pușcariu 161. — Sextil Pușcariu 161. — Probleme de ortografie și de limbă 162-163. — Despre scrierea limbei române de T. Maiorescu 162. — «Academia Română» 163. — V. Alecsandri 163. — Aron 163. — Beldiman 163. — Bengescu 163. — S. Bodnărescu 163. — Gr. Buiucliu 163. — V. Burlă 163. — Caragiani 163. — P. P. Carp 163. — Catargiu 163. —

Negruzzi Iacob C. (urmare)

M. Cerchez 163. — T. Cipariu 163. — V. Conta 163. — Culiănu 163. — Despinescu 163. — Ilarian Papiu 163. — «Junimea» 163. — Melic 163. — Maiorescu 163. — Mandrea 163. — A. Naum 163. — Leon Negruzzi 163. — Nei 163. — Nenițescu 163. — Al. Odobescu 163. — V. Pogor 163. — M. Pompiliu 163. — Rosetti 163. — Șerbănescu 163. — V. Tassu 163. — Șt. Vârgolici 163. — Zaharia Columb (?) 163. — «Academia Română» 164. — A. de Cihac, Dictionaire etc. 164. — «Convorbiri Literare» 164. — B. P. Hasdeu 164. — Orășanu 164. — Nicolae Popea 165. — Ilarion Pușcariu 165. — Sextil Pușcariu 165. — A. Șaguna 165. — C. Cerchez 166. — «Conv. Lit.» 166. — V. Conta 166. — Gh. Mârzescu 166. — N. Popea 166. — «Academia Română» 167. — V. Alexandri 167. — Gh. Barițiu 167. — Chițu 167. — «Conv. Lit.» 167. — B. P. Hasdeu 167. — I. Hodoș 167. — T. Maiorescu 167. — Roman 167. — V. A. Ureche 167. — V. Babeș 168. — Gh. Barițiu 168. — Carmen Sylva «Despot-Vodă» 168. — I. Hodoș 168. — Miron 168. — Sextil Pușcariu 168. — A. D. Xenopol 168. — Beldiman 169. — Alecu Donici 169. — Dunca 169. — Hasdeu 169. — H. Granda 169. — T. Maiorescu 169. — D. Scavinschi 169. — V. A. Ureche 169. — Șt. Vârgolici

Negruzzi Iacob C. (urmare)

169. — V. Burlă 170. — P. P. Carp 170. — T. Cipariu 170. — M. Eminescu 170. — S. Bodnărescu 170. — H. Heine 170. — N. Schelitti 170. — Fr. Schiller 170. — T. Șerbănescu 170. — I. Slavici, Fata de birău 170. — Lucreția Xenopol 170. — «Electoral» 171. — I. Petrovici 283. — «Figuri dispărute» (de I. Petrovici) 283. — T. Maiorescu 283. — P. P. Carp 283. — T. Șerbănescu 283. — D. Zamfirescu 283. — Take Ionescu 283. — Dinu Greceanu 283. — Aurel C. Popovici 283. — P. Cerna 283. — Ion Petrovici 285. — «Felurite» de I. Petrovici 285. — 405, 406, 408, 409, 410, 416, 418, 419, 420, 421, 422. — «Electoral» 423, 424. — 431, 433.

Negruzzi Leon — I. C. Negruzzi 163. — Dimitrie Xenopol 181, 189.

Negruzzi Maria — T. Maiorescu 246, 255.

Negulescu P. P. — T. Maiorescu 242, 425, 433.

Nei — I. C. Negruzzi 163.

Nenițescu — I. C. Negruzzi 163.

Nica Teodor — T. Maiorescu 11. — I. C. Negruzzi 130.

Nicolaescu — T. Maiorescu 254.

Nicoleanu Nicolae XXI, LXI, — T. Maiorescu 54 — Matcaș 55. — Gh. Mârzescu 55. — 413.

Nistor Ion LXXXI.

Noel Babeuf François 413.

«Noua Revistă Română» 426.

O

- Obedenaru** — Al. Odobescu 48.
Obersteiner, medicul curant al lui Eminescu XXXII, 18.
«Observări la raportul lui Maiorescu către Academie, relativ la ortografia română» (de Al. Lambricor) 412.
«Observatorul» — I. Slavici 108
Odobescu Alexandru XX, XXI, XLIII, LVI, LXI. — T. Maiorescu 35, 36, 45. — «La Revue du monde latin» 46. — Baro de Tourtonlon 46. — Despre un congres de arheologie 47. — Aurelian 48. — Bolliac 48. — Butculescu 48. — Kopernicki 48. — Obedenaru 43. — M. C. Suțu 48. — Bengescu 48. — Gr. Tocilescu 49. — B. P. Hasdeu 48. — Dim. Sturza 48. — I. C. Brătianu 49. — Muzeul Național 49. — I. Slavici 74. — E. Gruber 128. — I. C. Negruzzi 132, 163. — Tesaurul dela Pietroasa 406. — 411, 412
Oilănescu Ascanio Dim. C. LXIX. — I. C. Negruzzi 138, 139.
Olimp 410.
Onciul Dimitrie LII, LII, LXXXI.
«O nouă încercare de soluționare a problemului ortografic» (de G. L. Frolo) 407.
Opranu Remu N. 422.
Opranu Romul N. 422.
Opreșcu Anton — T. Maiorescu 20.
«O problemă filosofică» (de I. Petrovici) — T. Maiorescu 266. — 425, 426.
Orășanu — I. C. Negruzzi 164.
Orășanu Nicolae T., biobibl. 422.
Ortografia română — (Frolo) — T. Maiorescu 4, 26.
«O sărutare» (de I. Petrovici) 426.
Osman Pașa — T. Șerbănescu 197, 201, 205.
Othello (de Shakespeare) în trad. lui P. P. Carp 414.
«O zi și o noapte din viața Exceleenței Sale Episcopului Damașchin» (Gr. Alexandrescu) 129.

P

- «Pădurcanca»** (nuvelă de I. Slavici) 110, 114, 415.
«Pagini filosofice» (de I. Petrovici) 427.
«Pagini Literare» XV, 430.
Paicu Pavel — P. P. Carp 62.
Pangrați Ermil A. — T. Maiorescu 275. — 430.
Papadopol-Calimah Al. — Miron Pompiliu 59. — I. C. Negruzzi 136. — 413, 422.
«Paralelismul psiho-fisic» (de I. Petrovici) 426.
«Părintele Andrei» 129.
Pastia 405.
Pașcanu, dr. 422.
Pașcu — T. Maiorescu 2.
Fatan 339.
Păucescu Gr. — M. Eminescu 121. — 416, 417.
Paulsen 427.
Pavel Constantin, «Viața și opera lui Miron Pompiliu» 414.
Pavelescu Cincinat XXI. — G. Topârceanu 284. — Oct. Goga 288. — I. Petrovici 288. — «Peste hotare» (de I. Petrovici) 288. — «Impresii din Italia» (de I. Petrovici) 288. — C. Meissner 289. — «Brașovul Literar» 289. — 434.
«Pe malurile Calabriei» — I. Slavici 80.

Pereyra, dr. 402.

«**Peste hotare**» (de I. Petrovici) --
I. Bianu 286. — Cincinat Pavelescu 288. — 433.

«**Pesti-Naplo**» despre «Tribuna» — I. Slavici 109.

Petrașcu Nicolae — Ioan Popovici-Bănățeanu 51. — Monografia Eminescu 412.

Petrino Dim. 422.

Petrovici Dimitrie 425.

Petrovici Ion XX, XXI, XXII, XXIV, LV, LXXVI. — T. Maiorescu 266-278. — G. Aslan 278. — I. Bianu 278. — N. Gane 279. — Matei Cantacuzino 280. — «Liga Poporului» 281. — Iacov al Dunării de jos 281. — Gh. Mârzescu 282. — I. C. Negruzzi 283. — G. Topârceanu 284. — Nestor Urechie 284. — Ion Bianu 285. — I. C. Negruzzi 285. — Ion Bianu 286. — Cincinat Pavelescu 288. — **Biobibliografie** 425-430. — «O problemă filosofică» 425. — «O sărutare» 426. — «Paralelismul psiho-fisic» 426. — «Școala nouă penală» 426. — «Un colț de viață» 426. — «O problemă filosofică» 426. — Scrierile lui I. Petrovici 427, 428. — Manuale didactice 427. — Premiat de Soc. Scriitorilor Români 428. — «Momente solemne» 428. — Discurs la înmormântarea lui B. Delavrancea 428. — «Filosofia germană în România» 428. — «Kant und das rumänische Denken» 429. — Membru al Academiei Române 429. — Discursul de recepție la Acad. Rom. 429. — Facultatea teologică din Chișinău 429. — Ministru al instr. publ. 429. — Ministru al lucr. publ. 429. — «Despre personalitatea lui

Petrovici Ion (urmare):

Alexandru Philippide» 430. — Colaborator la «Epoca» 430. — Intervine în polemica Dragomirescu—Scurtu, cu privire la «Manasse» de Ronetti Roman 430. — Omul 430. — «Spirit și corp» (răsp. lui G. Bogdan-Duică 430. — 431, 432. — «Peste hotare» 433. — «Figuri dispărute» 433. — «Impresii din Italia» 434.

Petrovici Ortansa 425.

Platen Aug. 413.

Piaton — I. Slavici 102. — 413.

Plevna (luptele dela Pl.) — Th. Șerbănescu LXVIII, 179, 201.

«**Poesii**» (de N. Schelitti) 414.

«**Poesii**» (de Th. Șerbănescu) LXXII.

Pogor Vasile — T. Maiorescu 11. — P. P. Carp 62, 63. — I. C. Negruzzi 163.

Pompiliu Miron XXI, LVI. — T. Maiorescu 4. — Ioan Ghica 59. — Papadopol-Calimach Al. 59. — Beldiceanu 59. — I. Manliu 59. — A. Naum 59. — N. Gane 59. — I. Creangă 59. — «Caracuda» 59. — T. Maiorescu 59. — Șaraga 60. — M. Eminescu 60. — «Junimea» 60. — Schelitti 60. — N. Gane 60. — D-na Stere 60. — Socec 60. — T. Maiorescu 60. — I. C. Negruzzi 163. — 407, 413. — «Viața și opera», de Const. Pavel 414. — «Antologia Română» 414.

Poni P. — I. C. Negruzzi 136.

Popa Lisseanu G. 430.

Popassu C. 408.

Popea Nicolae — I. C. Negruzzi 165, 166. — Biografia lui Șaguna 422.

Popescu Petre — T. Maiorescu 255.

Popescu Simeon — I. Slavici 107. — 415.

Popescu-Spineni Marin 407, 414.

- Popescu Spiridon** 430.
- «**Poporul**» ziarul lui N. Bassarabescu 416.
- Popovici Aurel C.** — I. C. Negruzzi 283. — 433.
- Popovici-Bănățeanu Ioan XXI, LVI.** — «In lume» 51. — T. Maiorescu 51. — M. Eminescu 51. — Al. Vlahuță 51. — N. Petrașcu 51. — Dr. Maior 52. — T. Maiorescu 52. — Dr. Keitt 52. — Șaguna 53. — «Fără noroc» 54. — 412.
- Porrieres Dodun de** — Filip Xenopol 191. — 424.
- «**Povățitorul la cetire prin scriere**» (I. Creangă) 40.
- «**Povestea Vulpei**» (de Anton Naum) XXII. — I. C. Negruzzi 137, 138. — 419. — Victor Morariu 420.
- «**Praeludien**» (de Wilhelm Windelbaud) XVI.
- Preajbă Scariat** (general Nicolae Negreanu) LXXXIV, LXXXVI.
- Predescu Lucian.** — Viața și opera lui I. Creangă 411. — Genealogia lui I. Creangă 412.
- Premiul Năsturel Herescu** — I. C. Negruzzi 133.
- Premiul Eliade Rădulescu** — I. C. Negruzzi 133.
- «**Privire asupra monedelor și medaliilor române de D. Sturdza**» (de A. D. Xenopol) 406.
- «**Probleme de logică**» (I. Petrovici) 427.
- Probleme de ortografie și limbă** — I. C. Negruzzi 162. — 163.
- Probleme lingvistice** — I. C. Negruzzi 149—153, 153—168.
- Proca Adela** 430.
- «**Prolegomena**» 429.
- Pruncu Nicolae** 410.
- «**Psihologia gândirii copilului**» (de Const. Georgiade) XLI.
- «**Publicațiile periodice românești**» (de Al. Sadi-Ionescu și Nerva Hodoș) 419, 422.
- Pumnul Aron** — Aglaia Drogli 124.
- «**Pungulița cu doi bani**» (de I. Creangă, trad. de Mite Kremnitz) 411.
- Fușcariu Ilarion XXI, XXII, LXI, LXXXI.** — I. C. Negruzzi 147, 148, 154, 156, 157, 161, 165. — «Mitropolitul Andrei Șaguna» 421. — «Isagogia» 422.
- Fușcariu Sextil XXII, XXIII, LXXXI.** — I. C. Negruzzi 148, 154, 156, 157, 161, 165, 168.

Q

- Quinet Edgar** — Al. Lambrior 58. — 413.
- Quintescu Nicolae Gh.** 146, 421, 422.

R

- Rabl Dr.** — I. Slavici 104.
- «**Rădu-Finuleț**» (de I. Al. Brătescu-Voinești) — T. Maiorescu 252.
- Rădulescu-Eliade, Premiul** 133.
- Rădulescu-Motru C.** — T. Maiorescu 241, 242, 251, 263. — 425, 427. —
- Rădulescu-Motru C.** (urmare):
Răspunsul la discursul de recepție al lui I. Petrovici dela Academia Română 427. — 429, 430.
- Rădulescu-Pogoneanu I. Al. XXVI.** — T. Maiorescu 262.

- Rafaelo** — I. Slavici 85.
Rahodă Nicolae LXXVI.
Rahova (ocuparea de cătră armată română) — T. Șerbănescu 205.
Ralea Mihail 433.
Ralet — T. Maiorescu 278.
Ram' — ajan — Gh. Coșbuc 116.
«Războaiele dintre Ruși și Turci» (A. D. Xenopol) 423.
Reber — T. Maiorescu 242.
«Reflecții despre istoria literară» (Romulus Demetrescu) XV.
«Reflexions sur L'inconséquence» 429.
«Reinecke Fuchs» (Goethe) — Victor Morariu 420.
«Restaurațiunea» (B. P. Hasdeu) 419.
«Revista contemporană» — I. C. Negruzzi 153. — 421.
«Revista contemporană literară și științifică» 421.
«Revista fundațiilor regale» LVII.
«Revista generală a învățământului» 430.
«Revista istorică» 420.
«Revista literară» LXXII.
«Revista literară și științifică» 421.
«Revista nouă» 419, 420.
«Revue bleue» 429.
«Revue de deux mondes» 410.
«Revue mondiale» 428.
«Revue philosophique» 417.
Ribot Th. A. — Ed. Gruber 127. — Biobl. 417. — Ribots Psychologie (de Th. Krauss) 417.
Riehl 427.
«Ritmul Vremii» XLI.
Roesler — A. D. Xenopol 406.
Roland LXXVII.
Roman Alexandru — I. C. Negruzzi 167. — 423.
«România Jună» — I. Creangă 43. — I. C. Negruzzi 132, 133. — Almanahul din 1883) 411. — 418.
«Românul», ziar, 418.
Ronetti Roman («Manasse») — intervenția lui I. Petrovici în polemică 422, 430.
Ropală — I. Creangă 45.
Rosetti C. A. — Al. Lambrior 58.
Rosetti Dimitrie — I. C. Negruzzi 130, 163.
Rosetti Dimitrie D. — «Dicționarul Contemporanilor» 431.
Rosetti Theodor — LXV. — Lascar Catargiu 65. — I. C. Negruzzi 130, 142, 144, 163. — 406, 414, 418.
«Rotocoale de lumniă» (de I. Petrovici) 427.
Rubinstein Anton. — M. Eminescu 117. — Data și locul nașterii lui Rubinstein 416.
Rückert Fr. — «Sakuntala» 415.
Rudow W. — I. C. Negruzzi 135. — «Geschichte des rumänischen Schrifttums», 419, 420.
Rusu Ioan — I. Slavici 111.

S

- «Saconțala»** (trad. de Gh. Coșbuc) — Barbu Constantinescu 115, 116.
Sadi-Ionescu Al. și Nerva Hodoș — Publicațiile periodice românești 419, 422.
Sadoveanu M. XXXIX.
«Sămănătorul», Sămănătorism IX, XLIX, 426, 430.
Sander Marie — Ana Maiorescu 243.
Săndulescu Ecaterina LXXVI.
Sanielevici H. 426.
Săulescu adversar politic al lui T. Maiorescu 19.
Săteanu C. XXII, XXIII, 407, 408.
Sbiera I. G. LVIII, 417.
Scărlătescu — T. Maiorescu 242, 263.

- Scavinschi Daniil** — I. C. Negruzzi 169.
- Schelling Wilh. Friedrich** — T. Maiorescu 276.
- Schelitti Nicolae** — M. Pompiliu 60. — I. C. Negruzzi 170. — Poezii 414.
- Schiller Friedrich** — I. C. Negruzzi 170. — T. Maiorescu 269.
- «**Schițe din Moldova**» (de W. Kotzebue) XXXII, 18.
- Schönherr Karl I.**
- Schopenhauer Artur** XLIII. — T. Maiorescu (Aforismele lui Sch.) 36. — I. Slavici 99. — T. Maiorescu 276. — B. Delavrancea 344. — 411. — «La philosophie de Schopenhauer» (Th. A. Ribot) 417.
- Schubert** — T. Maiorescu 242.
- Scurtescu N.** 422.
- Scurtu I.** XXXVII, 430.
- «**Seances et travaux de l'Academie de science morale et politique**» 428.
- Sergi** — Ed. Gruber 128.
- Sfetea Constantin**, editor, 416.
- Sf. Spiridon** — T. Maiorescu 3.
- Shakespeare** 35. — B. Delavrancea 385. «Othello» trad. de P. P. Carp 414.
- Sihleanu Henrietta** LXXVII.
- Sihleanu Ștefan** LXXVII, LXXIX. — B. Delavrancea 339.
- Silași Gr.** — I. Slavici 109.
- Sinișteanu A.** 430.
- Sion Florica, Iorgu, Maria** LXXVII.
- Slăniceanu LXVI.** — Th. Șerbănescu 205.
- Slavici Eleonora** XXXIII. — Despre îmbolnăvirea lui Eminescu 415.
- Slavici Ioan** XXI, LVI, LX, LXIV. — M. Pompiliu 59. — T. Maiorescu 68. — Prof. Dittel 68. — T. Maiorescu 69. — I. C. Negruzzi
- Slavici Ioan** (urmare):
69. — Dittel 69. — T. Maiorescu 70. — Maasen 71. — P. Dan 72. — «Convorbiri Literare» 72. — P. Missir 73. — «Doine și Lăcrămioare» (de Alecsandri) 73. — V. Alecsandri 73. — C. Negruzzi 73. — C. Grigorovici 73. — Mehmet IV-lea 73. — Pavel Ștefănescu Gramăticul 73. — Luța (Suceava) 73. — Al. Odobescu 74. — T. Maiorescu 75. — V. Alecsandri 80. — «Pe malurile Calabriei» 80. — M. Eminescu 80. — Jäger 81. — T. Maiorescu 82. — Rafaela 85. — Cesarina Herculanii 95. — Michei Angelo 98. — A. Schopenhauer 99. — M. Eminescu 100. — Socrate 102. — Aristotele 102. — Platon 102. — T. Maiorescu 103. — D. Sturdza 103. — M. Eminescu 103. — Rabl 104. — T. Maiorescu 104. — Șaguna 104. — Barițiu 105. — Mureșianu 105. — Bechnitz 105. — Cosma 106. — Bologa 106. — Diamandi Manole 106. — Gerula 106. — Hintz (Hințescu-Proverbe) 106. — «Tribuna» 106. — Sim. Popescu 107. — M. Eminescu 107. — «Tribuna» 108. — T. Maiorescu 108. — «Telegraful Român» 108. — «Observatorul» 108. — «Viitorul» 109. — V. Babeș 109. — Pesti Naplo 109. — T. Cipariu 109. — A. Grama 109. — Silași Gr. 109. — A. Mureșeanu 110. — Barcianu 110. — Eug. Brote 110. — «Pădureanca» 110. — Crișanu 110. — Cristea 110. — Crișanu 110. — Frații Densușianu 110. — Ioan Rusu 111. — I. L. Caragiale 111. — N. Gane 111. — T. Maiorescu 111. — Mite Kremmitz 112. — «Tribuna» 112. — «Pădureanca»

Slavici Ioan (urmare)

114. — M. Eminescu 120. — I. C. Negruzzi 170. — 413, 414. — «Budulea Taichii» 413. — Bolnav de psoriasis 414. — «Pădureanca» 415. — «Stan Bolovan» 416. — «Ac și Ață» 416. — Recenzia lucrării despre Șaguna de N. Popa 423.
- «**Sminteala lui Radu Finuleț**» (de I. Al. Brătescu-Voinești) 425.
- «**Soacra cu trei nurori**» (I. Creangă) 42.
- Socec (-Teclu)** XXXII, LXIX. Ediția I-a a poeziilor lui Eminescu 18. — I. Creangă 45. — M. Pompiliu 60. — I. C. Negruzzi 139. — 406, 412.
- «**Societatea Academică**» (Academia Română) — T. Maiorescu 3, 30. — 423.
- Societatea de filosofie din Viena** (I. Petrovici) 428.
- «**Societatea de mâine**», rev. XV.
- «**Societatea Scriitorilor Români**» 428.
- Secrate** — I. Slavici 102.
- Seveja** (S. Mehedinți) 407, 408.
- Spencer Herbert** — T. Maiorescu 34. — Ed. Gruber 128. — 411.
- Speranță**. — Ed. Gruber 126.
- «**Spirit și corp**» (de I. Petrovici) 274, 430.
- «**Stan Bolovan**» (de I. Slavici) 416.
- Stătescu** XLIV. — T. Maiorescu 253, 254.
- Stein Lorenz von** — T. Maiorescu 277. — 430.
- «**Strigoii**» (de M. Eminescu) XXXIX, XL. — M. Pompiliu 60.
- Stuart Mill John** — T. Maiorescu 251. — 411.

- Sturdza Dimitrie** — Al. Odobescu 48. — I. Slavici 103. — Ed. Gruber 126, 128. — I. C. Negruzzi 132, 139, 406. — 417, 422.
- «**Studii istorico-filosofice**» (de I. Petrovici) 427.
- «**Studii și Documente Literare**» (de I. E. Torouțiu) XI, LII, LVIII, LXXXIV, LXXXVI.
- «**Studii și Documente Literare**», vol. I (de I. E. Torouțiu și Gh. Carțaș) LVI, LXXXV, 409, 410, 411, 415, 416, 418, 420, 421, 431, 432.
- «**Studii și Documente Literare**», vol. II (de I. E. Torouțiu) 409, 415, 423, 424, 430.
- «**Studii și Documente Literare**», vol. III (de I. E. Torouțiu) XIII, XL, LVI, 107, 408, 410, 411, 415, 416, 417, 418, 422, 430.
- «**Studii și Documente Literare**», vol. IV (de I. E. Torouțiu) XXVI, 405, 406, 407, 409, 411, 413, 415, 417, 424.
- «**Studii și Documente Literare**», vol. V (de I. E. Torouțiu) LXXXIV.
- «**Studii și Documente Literare**», vol. VII (de I. E. Torouțiu) LXXXIV, 410, 414, 423.
- Sugestiile lui T. Maiorescu la nulela «Neamul Udreștilor»** de I. Al. Brătescu-Voinești — T. Maiorescu 260—262.
- «**Sultănică**» — B. Delavrancea LXXXVIII, 434.
- Sultan Mehmet IV** — I. Slavici 73.
- Sutzu M. C.** — Al. Odobescu 48.
- Sutzu A.** 413.
- Sylva Carmen** 413.

§

Șaguna Andreiu (Mitropolitul) — Ioan Popovici 53. — M. Pompi-liu 60. — Ioan Slavici 104. — I. C. Negruzzi 148, 156, 165. — «Viața și faptele lui Ș.» (de Ilarion Pușcariu 421. — Biografie de Nicolae Popea 422.

Șaraga, editură Iași 414, 432.

Șăineanu Lazăr — Critică la Istoria Literaturii Române de W. Rudow 419.

«**Scoala Nouă Penală**» (de I. Petrovici) 426.

Șendrea Al. M. 405.

Șerbănescu Aurel LXXIII.

Șerbănescu Elena 425.

Șerbănescu Eni LXXII.

Șerbănescu George LXXIII.

Șerbănescu Iordachi LXXIII. 204, 424, 425.

Șerbănescu, maiorii — I. C. Negruzzi 163.

Șerbănescu Ortansa LXXIII, 424, 425.

Șerbănescu Theodor XXI, XXIII, XXIV, LXV, LXVI, LXVII,

Șerbănescu Theodor (urmare):

LXIX, LXX, LXXI, LXXII, LXXIII. — I. C. Negruzzi 170. — Victoria Șerbănescu 194. — Victoria Șerbănescu 196. — Plevna 197. — Osman-Pașa 197. — Victoria Șerbănescu 200. — Plevna 201. — Osman-Pașa 201. — Iordachi Șerbănescu. — Luptele dela Plevna 205. — Ocuparea Rahovei de trupele române 205. — Slăniceanu 205. — Osman-Pașa 205. — Mehemet Ali 205. — Victoria Șerbănescu 206-240. — Laetitia Verdeanu 40. — I. C. Negruzzi 283. — 425, 433.

Șerbănescu Victor LXIII.

Șerbănescu Victoria LXVII, 194, 196, 200, 206—240.

Ștefănescu Barbu 434 (vezi: **Dela-vrancea**).

Ștefănescu Grigore LXXVII.

Ștefănescu Pavel Gramaticul — I. Slavici 73.

T

Taine H. — Ed. Gruber 128.

Talia română — T. Maiorescu 29, 30

Tassu Vasile — T. Maiorescu 26. — I. C. Negruzzi 163.

Teclu-Sococ (editează I-a ed. a Poe-ziilor lui Eminescu) 18.

«**Telegraful Român**» — I. Slavici 108.

Tell Christian — P. P. Carp 63. — 414.

Teodoreanu Ionel LXXXIII.

Teodorescu — Al. Lambrior 57.

Tedoroff LXXIV.

Teodesiu Gr. 430.

«**Teoria Noțiunilor**» — I. Petrovici 427.

«**Tesaurul dela Pietroasa**» (de Al Odobescu) — T. Maiorescu 4. — 406.

Tăut Theodor 174. (Primarul Theo-dor Tăut).

«**Tiroler Bauernschwänke**» (de Karl Schönherr) IX.

«**Timpul**», ziar, XXXV. — P. Ma-vrogheni 66. — M. Eminescu 121. — I. A. Cantacuzino 123. — De-misia lui Eminescu dela T. 416. — 417, 419.

«**Titu Maiorescu**» (de I. Petrovici) 427.

Toiculescu Gr. — Al. Odobescu 49. — I. C. Negruzzi 136.

Topirceanu G. XXI. — I. Petrovici 284. — Cincinat Pavelescu 284. — 433.

Toroușiu Elvira IV.

Toroușiu I. E. XI, XLIII, LXIX, 22, 23. — «Studii și Documente Literare» XI, LII, LVIII, LXXXIV, LXXXVI. — «Studii și Documente Literare», vol. I-ii LVI, LXXXV, 409, 410, 411, 415, 416, 418, 420, 421, 431, 432. — «Studii și Documente Literare», vol. al II-lea 409, 411, 415, 423, 424, 430. — «Studii și Documente Literare», vol. al III-lea XIII, XL, LVI, 407, 408, 410, 411, 415, 416, 417, 418, 422, 430. — «Studii și Documente Literare», vol. al IV-lea XXVI, 405, 406, 407, 409,

Toroușiu I. E. (urmare)

411, 413, 415, 417, 424. — «Studii și Documente Literare», vol. al V-lea LXXXIV. — «Studii și Documente Literare», vol. al VII-lea LXXXIV, 410, 414, 423.

Tourtoulon Baron de — Al. Odobescu 46.

«**Traité de Logique**» (Goblot) 427.

«**Tratatul obligațiilor**» (de Gr. Păucescu) 417.

Trëndelenburg Friedrich Adolf -- T. Maiorescu 276.

«**Tribuna**» — I. Slavici 106, 108, 112. — Biblioteca Tr. 415.

Tros 410.

«**Trubadurul**» (B. Delavrancea) LXXVIII.

T

Țărca LXXVII.

Țincu Nicolae 422.

U

«**Ueber die gegenwärtige Stellung der Hegel'schen Philosophie**» -- T. Maiorescu 276.

1907 (de Al. Vlahuță) LXXII.

«**Un colț de viață**» (de I. Petrovici) 426.

Unger — T. Maiorescu 277.

Universitatea din Cernăuți 1, 405.

Universitatea din Iași 1.

«**Un manuscript al Vornicului Iordachi Golescu**» (de Al. Lambrior) 412.

«**Un om**» (de I. Al. Brătescu-Voinesti) — T. Maiorescu 258.

Urechie Nestor XXI. — Ion Petrovici 284. — 433.

Urechie V. A. — T. Maiorescu 35. — I. C. Negruzzi 130, 136, 155, 167, 169. — 422.

V

«**Valoarea omului**» (de I. Petrovici) 427.

Vărgolici Cesar 4.

Vărgolici Ștefan XX, L. — T. Maiorescu 1, 3. — I. C. Negruzzi 163, 169. — 405.

Vărlănescu A. — T. Maiorescu 23. — 408.

Vasilescu Vasile — I. Creangă 41.

«**Vedas**» (G. Coșbuc) 116.

Veisa (Vizanti Andreiu) 409.

Veneția («S'a stins viața fâlniceii Ve-

Veneţia (urmare)

neţii) sonet de M. Eminescu
XXXII.

Verdeanu Dimitrie LXXIII.

Verdeanu Laetitia XXII, XXIV,
LXXIII, LXXIV, 240.

Verghi Iancu LXXXVI.

Veronese Paulo — I. Slavici 80.

«**Viaţa Românească**» — Petre Andrei
428.

«**Viaţa unui Pierde-Vară**» (Eichen-
dorff), trad. de Al. Brateş XLVI.

«**Viforul**» (de B. Delavrancea)
LXXXII.

«**Viitorul**» — I. Slavici 109.

Vizanti Andrei (Veisa) — T. Maio-
rescu 4, 25. — 407, 409, 422.

Vlahuţă Al. LV, LXXI, LXXVII,
LXXIX. — Ioan Popovici-Bănă-
ţeanu 51. — «Curentul Emine-
scu» 412.

Voinescu Eugen LXXXVII.

«**Voinţa**» — T. Maiorescu 254.

Volenti Nicolae 413.

Volkeit I. 427.

Vulcan Iosif — T. Maiorescu 29.

W

Werder Karl — T. Maiorescu 276.

Windelband Wilhelm XV.

Wundt Wilhelm — T. Maiorescu 34.
— Ed. Gruber 127. — 410, 427.

X

Xenopol Adela XXII, XXIII,

Xenopol Alexandru D. XX, XXI,
XXII, XXXVII, LII, LXV. — T.
Maiorescu 3, 23, 24. — M. Emi-
nescu 120. — I. C. Negruzzi 135,
138, 168. — 172. — Dimitrie Xe-
nopol 175. — Nicolae Xenopol
177. — Dimitrie Xenopol 180. —
Filip Xenopol 189, 191. — Di-
mitrie Xenopol 183, 184, 186, 188.
— 405, 406, 408, 409. — Istoria
ideilor mele 417. — 423. — «Cul-
tura Naţională» 423. — «Răs-
boaiele dintre Ruşi şi Turci» 423.
— 424.

Xenopol Coralia Ririş XXII, XXIII.

Xenopol Dimitrie XXI, XXII, XLV.

Xenopol Dimitrie (urmare):

A. Xenopol 175, 180. — **Leon**
Negruzzi 181. — A. Xenopol 183,
184, 186. — Beldiman 186. — C.
Cerchez 186. — Gh. Mârzescu
186. — A. Xenopol 188. — **Leon**
Negruzzi 189. — 424.

Xenopol Filip XXI. — A. D. Xeno-
pol 189. — T. Maiorescu 190. —
D. Gusti 190. — Th. Burada 190.
— Dodun de Porierres 191. —
Duca 191. — A. D. Xenopol 191.

Xenopol Lucreţia XXII, XXIII. —
I. C. Negruzzi 171.

Xenopol Nicolae — I. C. Negruzzi
130. — A. D. Xenopol 177. —
418, 421.

Z

Zaharescu Maria LXXVII.

Zaharia (Columb) (?) — I. C. Negruzzi 163.

Zamfirescu Duiliu LVII, LXXVII, LXXIX, LXXX. — T. Maiorescu 243, 248. — I. C. Negruzzi 283, 433.

Zamfirescu Mihail 422.

Zappa — T. Maiorescu 30.

Zeiszl — I. Slavici 103.

Zola E. — B. Delavrancea 369, 385.

Zotu LXXVII.

C U P R I N S U L

	Pagina
<i>La mijloc de drum</i> — — — — —	IX
<i>Introducere</i> — — — — —	XIX—LXXXVI

Titu Maiorescu

	Ștefan Vârgolici — — — — —	1
	Emilia Maiorescu-Humpel — — — — —	5
	Facsimile — — — — —	7
	Traducere — — — — —	11
	Facsimile — — — — —	14
	Traducere — — — — —	18
	M. Dănărieu — — — — —	19
Titu Maiorescu către	Autoritățile Ministerului de Justiție	20
	A. D. Xenopol — — — — —	23
	Anton Naum — — — — —	25
	Iacob C. Negruzzi — — — — —	28
	Emilia Maiorescu-Humpel — — — — —	31
	Eduard Gruber — — — — —	32
	Samson Bodnărescu — — — — —	35
	Alexandru Odobescu — — — — —	36
	Constantin Gane — — — — —	37
Ion Creangă — — — — —	— — — — —	40
Al. Odobescu — — — — —	— — — — —	45
Ioan Popovici-Bănățeanu — — — — —	— — — — —	51
Nicolae Nicolescu — — — — —	— — — — —	54
Alexandru Lambrior — — — — —	— — — — —	56
Miron Pompiliu — — — — —	cătră Titu Maiorescu — — — — —	59
Petre Carp — — — — —	— — — — —	61
Lascăr Catargiu — — — — —	— — — — —	64
P. Mavrogheni — — — — —	— — — — —	66
Ioan Slavici — — — — —	— — — — —	68
Barbu Constantinescu — — — — —	— — — — —	114
George Coșbuc — — — — —	— — — — —	116

	<u>Pagina</u>
M. Eminescu — — — — —	117
I. A. Cantacuzino — — — — —	122
Traducere — — — — —	123
Aglaia Drogli — — — — —	124
Eduard Gruber — — — — —	125

Iacob C. Negruzzi

Iacob C. Negruzzi cătră --	{ Anton Naum — — — — —	130
	{ Ilarion Pușcariu — — — — —	147
	{ A. D. Xenopol — — — — —	168

A. D. Xenopol

Alexandru D. Xenopol cătră (?) — — — — —	173
Traducere — — — — —	173
Dimitrie Xenopol cătră A. D. Xenopol — — — — —	174
Traducere — — — — —	175
A. D. Xenopol cătră Nicolae Xenopol — — — — —	176
Traducere — — — — —	177
Dimitrie Xenopol cătră A. D. Xenopol — — — — —	178
Traducere — — — — —	180
Filip Xenopol cătră A. D. Xenopol — — — — —	189

Theodor Șerbănescu

Theodor Șerbănescu cătră Victoria Șerbănescu — — — — —	193
Traducere — — — — —	194
Theodor Șerbănescu cătră Iordaché Șerbănescu — — — — —	204
Traducere — — — — —	204
Theodor Șerbănescu cătră Victoria Șerbănescu — — — — —	206

Titu Maiorescu

Titu Maiorescu cătră --	{ I. Al. Brătescu-Voinești — — — — —	241
	{ Ion Petrovici — — — — —	266
Fasimile — — — — —	267	
Facsimile — — — — —	270	

Pagina

Ion Petrovici

Ion Bianu	— — — — —	— — — — —	278
George Aslan	— — — — —	— — — — —	278
Nicolae Gane	— — — — —	— — — — —	278
Mateiu Cantacuzino	— — — — —	— — — — —	280
Iacob al Dunării de Jos	— — — — —	— — — — —	281
Gh. Mârzescu	— — — — —	— — — — —	282
Iacob C. Negruzzi	— — — — —	cătră Ion Petrovici	283
G. Topârceanu	— — — — —	— — — — —	284
Nestor Urechie	— — — — —	— — — — —	284
Iacob C. Negruzzi	— — — — —	— — — — —	285
Ion Bianu	— — — — —	— — — — —	285
Cincinat Pavlescu	— — — — —	— — — — —	288
Constantin Meissner	— — — — —	— — — — —	289

Barbu Delavrancea

Barbu Delavrancea	cătră Elena Miller Verghy	— — — — —	291
Facsimile	— — — — —	— — — — —	361
Facsimile	— — — — —	— — — — —	374
Facsimile	— — — — —	— — — — —	394
Note	— — — — —	— — — — —	405
Indice de nume și motive	— — — — —	— — — — —	434

DE ACELAȘ

- Maria Magdalena**, tragedie în 3 acte de **Friedrich Hebbel**, traducere, Cluj 1909.
- Apologia lui Socrates** de **Platon**, traducere, Cluj 1910.
- Românii și clasa dirigență din Bucovina**, studiu statistic economic, Cernăuți 1911.
- Românii și clasa de mijloc din Bucovina, I: Meseriașii**, Cernăuți 1912.
- Românii și clasa de mijloc din Bucovina, II: Negustorii**, Cernăuți 1912.
- A fost odată...** Cântece și povești populare din Bucovina, Cluj 1912.
- Chipuri**, încercări literare, Cluj 1912.
- Deutsch-Rumänisches Taschenwörterbuch**, Leipzig 1912.
- Rumänisch-Deutsches Taschenwörterbuch**, Leipzig 1912.
- Mihail Sadoveanu**, studiu literar de **M. Friedwagner**, traducere, Cluj 1913.
- Vitania**, scriere religioasă de **I. R. Macduff**, traducere, Solca 1913.
- Străbuna**, tragedie în 5 acte și în versuri de **Fr. Grillparzer**, traducere, Solca 1914.
- Sufletul tău**, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Solca 1914.
- Fă ce poți**, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, Solca 1914.
- Oameni și cărți**, pagini de istorie literară, Solca 1914.
- Frunză verde...** Cântece populare din Bucovina, Solca 1914.
- Călătoria Creștinului**, scriere relig. de **John Bunyan**, tr., ed. I-a B. 1914, ed. II-a, B. 1923.
- Limbă veche și limbă nouă**, scriere religioasă de **N. Funcke**, traducere, București 1915.
- N'am vreme**, scriere religioasă de **A. W.**, traducere, București 1915.
- Porunca a patra**, dramă în 3 acte de **L. Anzengruber**, trad. în colab. cu **M. Baci**, B. 1915.
- Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert**, scriere relig. de **X**, tr., Buc. 1915.
- Unde sunt păcatele tale?** scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, București 1915.
- Cât costă a fi creștin adevărat?** scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, București 1915.
- Nevoiți-vă a intra prin poarta cea strâmtă**, scriere relig. de **I. C. Ryle**, trad., Buc. 1915.
- Eu voi fi cu tine**, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, București 1915.
- Indestulați-vă cu cele ce aveți**, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, București 1915.

De insetează cineva, să vie la Mine, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, trad., Buc. 1915.

Ce ne învață pământul? scriere religioasă de **I. C. Ryle**, București 1915.

Un cuvânt către femei, scriere religioasă de **I. C. Ryle**, traducere, București 1915.

Poporația și clasele sociale din Bucovina, studiu economic statistic, București 1915.

Un iscusit traducător în evreește, cercetări literare, Cernăuți 1920.

Carmen Sylva în literatura română, cercetări, Cernăuți 1924.

Immanuel Kant în filosofia și literatura română, București 1925.

Modernismul, simbolism, impresionism, expresionism, București 1927.

Hermann Sudermann în literatura românească, București 1930.

Heinrich Heine și Heinismul în literatura românească, București 1930.

Heinrich Heine și Heinismul, aprecieri și controverse, București 1931.

Loreley, literatură comparată, București 1931.

Hermann și Dorothea — Ienăchiță Văcărescu — Pagini din monogr. Goethe, Buc. 1931.

M. Eminescu, Laïs — Emile Augier — Karl Saar. Contribuție la o viitoare ediție critică Eminescu, București 1942.

Studii și Documente Literare: volumul I-iu (în colaborare cu **G. Cardaș** numai vol. I) „**Junimea**“, București 1931.

Studii și Documente Literare, volumul al II-lea: „**Junimea**“, București 1932.

Studii și Documente Literare, volumul al III-lea: „**Junimea**“, București 1932.

Studii și Documente Literare, volumul al IV-lea: „**Junimea**“, 1933.

Studii și Documente Literare, volumul al V-lea: „**Junimea**“, 1934.

Studii și Documente Literare, volumul al VI-lea: „**Junimea**“, 1938.

Studii și Documente Literare, volumul al VII-lea: „**Sămănătorul**“, 1935.

Studii și Documente Literare, volumul al VIII-lea: „**Sămănătorul**“, 1939.

Studii și Documente Literare, volumul al IX-lea: „**Junimea**“, 1940.

Studii și Documente Literare, volumul al X-lea: „**Sămănătorul**“, 1941.

Studii și Documente Literare, volumul al XI-lea: „**Junimea**“, 1942.

Studii și Documente Literare, volumul al XII-lea: „**Sămănătorul**“, 1943.

Studii și Documente Literare, volumul al XIII-lea: **Cuprinsul sinoptic și Indicele volumelor I—XII**, 1946.

Handwritten text, possibly a signature or name, oriented vertically on the right side of the page.